วารสารวิชาการ
ภาษาและวัฒนธรรมจีน
CHINESE LANGUAGE AND CULTURE JOURNAL

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566 ISSN 2821-9805 (Online)

学术文章 (Academic Article)

- ประเพณี ถ้อยคำ และสำนวนจีนที่มีความสัมพันธ์กับ "สุรา"
  Chinese Traditions, Words and Idioms Related to "Liquor"
  อภิญญา จอมพิจิตร (APINYA CHOMPHICHIT)
- วิเคราะห์ความหมายคำว่า "大" ภาษาจีนปัจจุบันในบริบทภาษาไทย
  Analysis of the meaning Chinese "Da" in Thai context
  อัญมณี เมาลีจันทร์ (AUNYAMANEE MAOMEECHAN)
- 基于“文化—语言共同体”的对外汉语节日文化教学研究
  Research on teaching Chinese Festival Culture based on "Culture-language Community"
  罗霞 (LUO XIA)、谢仁敏 (XIE RENMIN)
- 梦华录中的北宋社会生活反映——基于话语分析
  China Social Reflections during the Northern Song Dynasty within Dongjing Meng Hua Lu Memoir based on Discourse Analysis
  มัสยามาศ ชัยชนะกิจพงษ์ (MASAYAMAS CHAICHANAKIJPONG)、กนกพร นุ่มทอง (KANOKPORN NUMTONG)
- 汉语中的英语借词使用浅析
  A Brief Analysis of the Use of English Loanwords in Chinese
  รัฐพร ปานเมณี (RATTAPORN PANMANEE)、ไสภี ชาญเชิงยุทธชัย (SOPEE CHANCHOENGYUTTACHAI)、กมลวรรณ พลภักดี (KAMONWAN PHONRAKDEE)、มณฑกาญจน์ ภุมรา (MONTHAKARN PUMARA)
- 从语言共性论汉泰语给予类双及物结构
  A study of Giving-type Ditransitive Constructions in the Chinese and Thai Languages based on the Linguistics Universals
  เชฎฐภัทร (SUPIDCHAYA AMKID)
- 现代汉语多项定语语序的研究综述
  A SUMMARY OF THE RESEARCH ON THE WORD ORDER OF MULTIPLE ATTRIBUTIVES IN MODERN CHINESE
  吴为为 (WU WEIWEI)、郭小芳 (SANSANEE EK-ATCHARIYA)
- 汉泰语言“黑/ดำ”的词义对比研究
  A Comparative Study of the Meaning of "Black" in Chinese and Thai Languages
  张晶莹 (ZHANG JINGYING)、艾红娟 (AI HONGJUAN)

研究文章 (Research Article)

- 泰国高校本科中国文学类课程课堂教学情况研究
  A STUDY ON CLASSROOM TEACHING OF CHINESE LITERATURE-RELATED SUBJECTS FOR UNDERGRADUATES IN THAI UNIVERSITIES
  许爱采 (ARADEE KAO-IEN)、尹士伟 (TANES IMSARAN)
- 基于“A-level87Chi”改革方向所举办的模拟考试的分析
  Analysis of Mock Exams Based on the "A-level87Chi" Reform Direction
  陈松松 (CHEN SONGSONG)、李寅生 (LI YINSHENG)
- 来华留学生情感教育研究述评
  Review of Research on Emotional Education of International Students in China
  丛皓 (CONG HAO)、尹士伟 (TANES IMSARAN)
- 现代汉语动词“插”义项分布情况研究
  A STUDY ON THE SENSE DISTRIBUTION OF THE VERB "CHA" IN MODERN CHINESE
  冯海丹 (FENG HAIDAN)、艾红娟 (AI HONGJUAN)
- 认知心理视角下的来昆留学生词汇学习策略调查
  A STUDY ON VOCABULARY LEARNING STRATEGIES OF OVERSEAS STUDENTS IN KUNMING FROM THE PERSPECTIVE OF COGNITIVE PSYCHOLOGY
  郝志强 (HAO ZHIQIANG)、艾红娟 (AI HONGJUAN)
- 以词典用户为中心的现代汉语“根”字释义研究
  A study on the interpretation of the word "root" by dictionary user-centred
  黄韵 (HUANG YUN)、李仕春 (LI SHICHUN)
- 从泼泰中文教师群体探究新一代泰国华侨华人现状
  Study on the Current Situation of the New Generation of Overseas Chinese in Thailand from the Group of Chinese Teachers Living in Thailand
  李秀红 (LI XIUHONG)、吴琼 (KANOKPORN NUMTONG)
- 初级汉语口语教材的语用知识分析
  AN ANALYSIS OF PRAGMATIC KNOWLEDGE IN ELEMENTARY CHINESE SPOKEN TESTBOOKS
  刘洁 (LIU JIE)、韩颖琦 (HAN YINGQI)
- การพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้
  The Development of Chinese Vocabulary Ability Using Mnemonics Technique with Learning Application of Grade 5 Students
  ปวริศา ดำรงจิตสงวน (PAWARISA DAMRONGJITSAGUAN)、ชิดชไม วิสุตกุล (CHIDCHAMAI VISUTTAKUL)
- 中国儿童文学《游侠小木客》中二元对立及其儿童观探析
  ANALYSIS ON BINARY OPPOSITIONS IN CHINESE CHILDREN LITERATURE "LITTLE MU KE" AND ITS VIEWS ON CHILDREN
  覃冬冬 (QIN DONGDONG)、吴琼 (KANOKPORN NUMTONG)
- การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์
  A comparative study of the color culture of ceremony costumes between China and Thailand through the drama series
  ธนพร ธัมโชติ (TANAPORN THAMMACHOTHANG)、ยลรดี วิวัฒนากรณ์ (YONRADEE WIWATTANAPORN)、อรกัญญา โรจนานิกิจ (ONKANYA ROJANANANICHKIJ)
- 基于电视剧《甄嬛传》——探讨沈眉庄的谎言与皇权社会后宫女性生存困境
  BASED ON THE TV SERIES "LEGEND OF ZHEN HUAN"——EXPLORING SHEN MEIZHUANG'S LIES AND THE HAREM WOMEN'S SURVIVAL PREDICAMENT IN A IMPERIAL SOCIETY
  王芳 (WANG FANG)、吴琼 (KANOKPORN NUMTONG)
- 针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材编写探析
  Analysis of the compilation of local legal Chinese Textbook for Chinese-learning Novice in Thailand
  王克然 (WANG KERAN)
- 《现代汉语词典第七版》比喻词属义计量研究
  A QUANTITATIVE STUDY ON THE GENERIC SEMANTICS OF METAPHORS IN THE SEVENTH EDITION OF MODERN CHINESE DICTIONARY
  汪洋 (WANG YANG)
- 初级与中高级华语学习者之学习策略对比探究
  A Comparative Study of the Learning Strategies of Elementary and Intermediate-high Chinese Learners
  吴庭蓁 (WU TINGZHEN)
- 符号学视域下余光中诗中的观音意象
  A Semiotic Perspective on Significance of Guanyin in Yu Kwang-chung's Poetic Imagery
  姚祖民 (YAO ZUMIN)、吴琼 (KANOKPORN NUMTONG)
- 新型冠状病毒肺炎对泰国清莱府中小学汉语教育的影响及应对措施
  IMPACT OF COVID-19 AND COUNTER MEASURES FOR CHINESE EDUCATION IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS IN CHIANG RAI THAILAND
  尹全贵 (YIN QUANGUI)
- 长春市来华留学生汉语课堂问题行为实证研究
  AN EMPIRICAL STUDY ON CHINESE CLASSROOM PROBLEM BEHAVIOR OF OVERSEAS STUDENTS IN CHANGCHUN
  于帅 (YU SHUAI)、艾红娟 (AI HONGJUAN)
- 基于物性结构理论的现代汉语“水”字义项的描写
  RESEARCH ON THE DESCRIPTION OF THE WORD "SHUI" IN MORDEN CHINESE BASED ON QUALIA STRUCTURE
  张敬科 (ZHANG JINGKE)、艾红娟 (AI HONGJUAN)
- L2MSS理论模型在泰国汉语学习者群体中的效度及适用性分析
  Validity and applicability analysis of the L2MSS theoretical model in a group of Thai Chinese learners
  钟坚安 (ZHONG JIAN'AN)、韩颖琦 (HAN YINGQI)
- 基于物性结构理论的现代汉语“田”字释义研究
  THE DISTRIBUTION OF THE WORD "TIAN" IN MODERN CHINESE BASED ON THE QUALIA STRUCTURE THEORY
  周学芳 (ZHOU XUEFANG)、李仕春 (LI SHICHUN)
- 基于物性结构理论的现代汉语“纤”字义项分布情况研究
  RESEARCH ON THE DISTRIBUTION OF THE WORD "XI(纤)" IN MODERN CHINESE BASED ON THE SQUALIA STRUCTURE THEORY
  邹茜 (ZOU QIAN)、李仕春 (LI SHICHUN)

中国语言文化学刊

วิทยาลัยจีนศึกษา
College of Chinese Studies

วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน นี้ผ่านการรับรองคุณภาพอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 2
สาขาวิชาศิลปศาสตร์และมนุษยศาสตร์ / ธุรกิจ การจัดการและการบัญชี / สังคมศาสตร์

วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน
ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2566
ISSN 2821-9805 (Online)

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้แลกเปลี่ยนแนวคิดทางด้านภาษาจีน วัฒนธรรมจีน จีนศึกษา และชาวจีน ในด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ครุศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นแหล่งความรู้ทางด้านจีนศึกษา อันเป็นแรงจูงใจให้เกิดผลงานการค้นคว้าใหม่ ๆ ทางด้านวิจัย

กำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

เจ้าของ วิทยาลัยจีนศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ที่ปรึกษา อธิการบดี รองศาสตราจารย์ ดร.อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์
คณบดีวิทยาลัยจีนศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อิ่มสำราญ

หัวหน้ากองบรรณาธิการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศ วศินานนท์

กองบรรณาธิการ

Prof. Yang Bao Yun, Ph.D.	Peking University, Beijing, China
Prof. Zhang Xi Zhen	Peking University, Beijing, China
Prof. Fu Zeng You	สถาบันขงจื่อแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.เมชฌ เมธจิรนนท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ลิมปนุสรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชนี ตั้งยืนยง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นุ่มทอง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริลักษม์ ตันตยกุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพธร ปัจจัยคุณธรรม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ลิ่มถาวรานันต์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมรินทร์ ภิรมย์เลิศอมร	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อิ่มสำราญ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคุณค่าบทความประจำฉบับ

ศาสตราจารย์ ดร.เมชฌ เมธจิรนนท์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นุ่มทอง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
Asst. Prof. Li Renliang, Ph.D.	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพธร ปัจจัยคุณธรรม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณศิกาญจ ตั้งภากรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ลิ่มถาวรานันต์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมรินทร์ ภิรมย์เลิศอมร	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูรดา เซี่ยงจ๊ง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ รุ่นพระแสง	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ ร.ต. ดร.เกรียงไกร กองเส็ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สหัทยา สิทธิวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เบญญาทิพย์ ศุภะกะสิน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.ชญาพร เชาว์ศิริกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.คำพล โพธิ์นอก	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์ ดร.พิชัย แก้วบุตร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
อาจารย์ ดร.อรกัญญา โรจนวานิชกิจ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.ฐิติวรรณ ชีววิภาส	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์ ดร.กันย์สินี จตุพรพิมล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
อาจารย์ ดร.เพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
อาจารย์ ดร.ณัฐณาภรณ์ เดชราช	มหาวิทยาลัยรังสิต
อาจารย์ ดร.ภาวเรศ ฟูน้อย	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
อาจารย์ ดร.พนิดา เชาว์พาณิชย์เจริญ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ว่าที่ ร.ต.หญิง ดร.อาทิตยา เหล่าเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
อาจารย์ ดร.สุธัญญา ปานทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.ชัยรัตน์ กิ่งแก้ว	นักวิชาการอิสระด้านภาษาจีน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายฝน วรรณสินธพ	นักวิชาการอิสระด้านภาษาจีน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อิ่มสำราญ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศ วศินานนท์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
อาจารย์ ดร.เขมรัฐ วงศ์ทิมารัตน์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
อาจารย์ ดร.เทพี แซ่มัด	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
อาจารย์ Dr.Zhao Ping	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

คณะกรรมการจัดทำวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศ วศินานนท์	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ อิ่มสำราญ	กรรมการ
อาจารย์ไพศาล ทองสัมฤทธิ์	กรรมการ
อาจารย์ธุมวดี สิริปัญญาฐิติ	กรรมการ

อาจารย์จันทิมา จิรชูสกุล	กรรมการ
อาจารย์มนัสนันท์ ฉัตรเวชศิริ	กรรมการ
อาจารย์ ดร.เทพี แซ่มัด	กรรมการ
อาจารย์ ดร.เขมรัฐ วงศ์ทิมารัตน์	กรรมการ
อาจารย์คนัญญา ชมภูชัย	กรรมการ
อาจารย์อัญมณี เมามีจันทร์	กรรมการ
อาจารย์ภาคภูมิ ใจน้อย	กรรมการ
อาจารย์ธนดล จิรสันติวงศ์	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวเพ็ญสิริ อัครธีราเสถียร	ผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวธิดารัตน์ ชูเลิศ	ผู้ช่วยเลขานุการ

* บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้แต่ละเรื่องผ่านการกลั่นกรองจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน
* บทความใน"วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน" เป็นทรรศนะของผู้เขียนโดยเฉพาะ กองบรรณาธิการไม่มีส่วนในความคิดเห็นในข้อเขียนเหล่านั้น

พิมพ์ที่ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด 9 ซอยลาดพร้าว 64 แยก 14 วังทองหลาง วังทองหลาง กรุงเทพ ฯ 10310 โทร. 02 530 4114

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีนของวิทยาลัยจีนศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติของเราได้ดำเนินงานมานานจนเข้าสู่ปีที่ 10 แล้ว ปีนี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 1 กองบรรณาธิการต้องขอขอบพระคุณอย่างยิ่งต่อคณะทำงานทุกท่านที่ร่วมด้วยช่วยกันดำเนินการตามระบบกลไกและขั้นตอนให้วารสารทุกเล่มออกมาเรียบร้อยและตรงตามเวลาที่วางไว้ และต้องขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาและสละเวลาอันมีค่าในการประเมินบทความวิจัยและบทความวิชาการเพื่อให้ได้คุณภาพ การเผยแพร่ของวารสารวิชาการของเราได้เผยแพร่เป็นรูปแบบออนไลน์เท่านั้น ผู้สนใจสามารถเข้าไปอ่านได้ที่เว็บไซต์ www.tci-thaijo.org/index.php/clcjn

บทความที่ตีพิมพ์ในฉบับนี้มีทั้งหมดจำนวน 30 เรื่อง โดยแบ่งเป็นบทความวิจัยจำนวน 22 เรื่อง บทความวิชาการจำนวน 8 เรื่อง แบ่งเป็นด้านภาษาและวัฒนธรรมจำนวน 13 เรื่อง ด้านการเรียนการสอนภาษาจีนจำนวน 11 เรื่อง ด้านวรรณคดีจำนวน 4 เรื่อง และด้านอื่น ๆ อีก 2 เรื่อง

เพื่อให้วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีนของเรามีโอกาสเผยแพร่บทความด้านจีนศึกษามากยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอเชิญชวนนักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก รวมถึงผู้สนใจทั่วไปมาใช้บริการเผยแพร่บทความของท่านได้ โดยสามารถศึกษารายละเอียดข้อมูลของการลงบทความเผยแพร่ได้ในท้ายเล่ม หวังว่าเราคงจะมีโอกาสให้บริการแก่ทุกท่านในครั้งต่อ ๆ ไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศ วศินานนท์)
หัวหน้ากองบรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

学术文章（Academic Article）

- ประเพณี ถ้อยคำ และสำนวนจีนที่มีความสัมพันธ์กับ “สุรา” 11
  Chinese Traditions, Words and Idioms Related to “Liquor”
  อภิญญา จอมพิจิตร（APINYA CHOMPHICHIT）

- วิเคราะห์ความหมายคำว่า “大” ภาษาจีนปัจจุบันในบริบทภาษาไทย 21
  Analysis of the meaning Chinese “Da” in Thai context
  อัญมณี เมามีจันทร์ （AUNYAMANIE MAOMEECHAN）

- 基于“文化—语言共同体”的对外汉语节日文化教学研究 43
  Research on teaching Chinese Festival Culture based on “Culture-language Community”
  罗霞（LUO XIA）、谢仁敏（XIE RENMIN）

- ภาพสะท้อนสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือผ่านบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์ 59
  China Social Reflections during the Northern Song Dynasty within Dongjing Meng Hua Lu Memoir based on Discourse Analysis
  มัสยามาศ ชัยชนะกิจพงษ์（MASAYAMAS CHAICHANAKIJPONG）、
  กนกพร นุ่มทอง（KANOKPORN NUMTONG）

- 汉语中的英语借词使用浅析 75
  A Brief Analysis of the Use of English Loanwords in Chinese
  รัฐพร ปานมณี（RATTAPORN PANMANEE）、
  โสภี ชาญเชิงยุทธชัย（SOPEE CHANCHOENGYUTTACHAI）、
  กมลวรรณ พลภักดี（KAMONWAN PHONRAKDEE）、
  มณฑกาญจน์ ภุมรา（MONTHAKARN PUMARA）

- 从语言共性论汉泰语给予类双及物结构 89
  A study of Giving-type Ditransitive Constructions in the Chinese and Thai Languages based on the Linguistics Universals
  魏雅静（SUPIDCHAYA AMKID）

สารบัญ

หน้า

- 现代汉语多项定语语序的研究综述 101
  A SUMMARY OF THE RESEARCH ON THE WORD ORDER OF MULTIPLE ATTRIBUTIVES IN MODERN CHINESE
  吴为为 （WU WEIWEI）、郭小芳（SANSANEE EK-ATCHARIYA）

- 汉泰语言“黑/ดำ”的词义对比研究 113
  A Comparative Study of the Meaning of “Black” in Chinese and Thai Languages
  张晶莹（ZHANG JINGYING）、艾红娟（AI HONGJUAN）

研究文章（Research Article）

- 泰国高校本科中国文学类课程课堂教学情况研究 125
  A STUDY ON CLASSROOM TEACHING OF CHINESE LITERATURE-RELATED SUBJECTS FOR UNDERGRADUATES IN THAI UNIVERSITIES
  许爱柔（ARADEE KAO-IEN）、尹士伟（TANES IMSARAN）

- 基于“A-level87Chi”改革方向所举办的模拟考试的分析 147
  Analysis of Mock Exams Based on the “A-level87Chi” Reform Direction
  陈松松（CHEN SONGSONG）、李寅生（LI YINSHENG）

- 来华留学生情感教育研究述评 163
  Review of Research on Emotional Education of International Students in China
  丛皓（CONG HAO）、尹士伟（TANES IMSARAN）

- 现代汉语动词“插”义项分布情况研究 177
  A STUDY ON THE SENSE DISTRIBUTION OF THE VERB “CHA” IN MODERN CHINESE
  冯海丹（FENG HAIDAN）、艾红娟（AI HONGJUAN）

สารบัญ

หน้า

- 认知心理视角下的来昆留学生词汇学习策略调查 195
  A STUDY ON VOCABULARY LEARNING STRATEGIES OF OVERSEAS STUDENTS IN KUNMING FROM THE PERSPECTIVE OF COGNITIVE PSYCHOLOGY
  郝志强（HAO ZHIQIANG）、艾红娟（AI HONGJUAN）

- 以词典用户为中心的现代汉语“根”字释义研究 209
  A study on the interpretation of the word “root” by dictionary user-centred
  黄韵（HUANG YUN）、李仕春（LI SHICHUN）

- 从旅泰中文教师群体探究新一代泰国华侨华人现状 225
  Study on the Current Situation of the New Generation of Overseas Chinese in Thailand from the Group of Chinese Teachers Living in Thailand
  李秀红（LI XIUHONG）、吴琼（KANOKPORN NUMTONG）

- 初级汉语口语教材的语用知识分析 245
  AN ANALYSIS OF PRAGMATIC KNOWLEDGE IN ELEMENTARY CHINESE SPOKEN TESTBOOKS
  刘洁（LIU JIE）、韩颖琦（HAN YINGQI）

- **การพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่** 5 257
  โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้
  The Development of Chinese Vocabulary Ability Using Mnemonics Technique with Learning Application of Grade 5 Students
  ปวริศา ดำรงจิตสงวน（PAWARISA DAMRONGJITSAGUAN）、ชิดชไม วิสุตกุล（CHIDCHAMAI VISUTTAKUL）

- 中国儿童文学《游侠小木客》中二元对立及其儿童观探析 271
  ANALYSIS ON BINARY OPPOSITIONS IN CHINESE CHILDREN LITERATURE “LITTLE MU KE” AND ITS VIEWS ON CHILDREN
  覃冬冬（QIN DONGDONG）、吴琼（KANOKPORN NUMTONG）

สารบัญ

หน้า

- **การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์** 283
  A comparative study of the color culture of ceremony costumes between China and Thailand through the drama series
  ธนพร ธัมโชตัง (TANAPORN THAMMACHOTHANG)、ยลรดี วิวัฒนาภรณ์ (YONRADEE WIWATTANAPORN)、อรกัญญา โรจนวานิชกิจ (ONKANYA ROJANAWANICHKIJ)

- 基于电视剧《甄嬛传》——探讨沈眉庄的谎言与皇权社会后宫女性生存困境 301
  BASED ON THE TV SERIES 'LEGEND OF ZHEN HUAN'——EXPLORING SHEN MEIZHUANG'S LIES AND THE HAREM WOMEN'S SURVIVAL PREDICAMENT IN A IMPERIAL SOCIETY
  王芳 (WANG FANG)、吴琼 (KANOKPORN NUMTONG)

- 针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材编写探析 313
  Analysis of the compilation of local legal Chinese Textbook for Chinese-learning Novice in Thailand
  王克然 (WANG KERAN)

- 《现代汉语词典第七版》比喻词属义计量研究 335
  A QUANTITATIVE STUDY ON THE GENERIC SEMANTICS OF METAPHORS IN THE SEVENTH EDITION OF MODERN CHINESE DICTIONARY
  汪洋 (WANG YANG)

- 初级与中高级华语学习者之学习策略对比探究 347
  A Comparative Study of the Learning Strategies of Elementary and Intermediate-high Chinese Learners
  吴庭榛 (WU TINGZHEN)

- 符号学视域下余光中诗中的观音意象 367
  A Semiotic Perspective on Significance of Guanyin in Yu Kwang-chung's Poetic Imagery
  姚祖民 (YAO ZUMIN)、吴琼 (KANOKPORN NUMTONG)

สารบัญ

หน้า

- 新型冠状病毒肺炎对泰国清莱府中小学汉语教育的影响及应对措施 385
  IMPACT OF COVID-19 AND COUNTER MEASURES FOR CHINESE EDUCATION IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS IN CHIANG RAI THAILAND
  尹全贵（YIN QUANGUI）

- 长春市来华留学生汉语课堂问题行为实证研究 403
  AN EMPIRICAL STUDY ON CHINESE CLASSROOM PROBLEM BEHAVIOR OF OVERSEAS STUDENTS IN CHANGCHUN
  于帅（YU SHUAI）、艾红娟（AI HONGJUAN）

- 基于物性结构理论的现代汉语“水”字义项的描写 417
  RESEARCH ON THE DESCRIPTION OF THE WORD “SHUI” IN MORDEN CHINESE BASED ON QUALIA STRUCTURE
  张敬科（ZHANG JINGKE）、艾红娟（AI HONGJUAN）

- L2MSS理论模型在泰国汉语学习者群体中的效度及适用性分析 431
  Validity and applicability analysis of the L2MSS theoretical model in a group of Thai Chinese learners
  钟坚安（ZHONG JIAN'AN）、韩颖琦（HAN YINGQI）

- 基于物性结构理论的现代汉语“甜”字释义研究 455
  THE DISTRIBUTION OF THE WORD “TIÁN” IN MODERN CHINESE BASED ON THE QUALIA STRUCTURE THEORY
  周学芳（ZHOU XUEFANG）、李仕春（LI SHICHUN）

- 基于物性结构理论的现代汉语“细”字义项分布情况研究 469
  RESEARCH ON THE DISTRIBUTION OF THE WORD “XI(细)” IN MODERN CHINESE BASED ON THE SQUALIA STRUCTURE THEORY
  邹茜（ZOU QIAN）、李仕春（LI SHICHUN）

ประเพณี ถ้อยคำ และสำนวนจีนที่มีความสัมพันธ์กับ “สุรา”
Chinese Traditions, Words and Idioms Related to "Liquor"

อภิญญา จอมพิจิตร
APINYA CHOMPHICHIT
Chinese Major, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kamphaeng Phet Rajabhat University
E-mail : 1023873396@qq.com
Received: 24 February 2023 / Revised: 30 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

บทคัดย่อ

ประเพณี คือ สิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผน คนจีนนิยมนำสุรามาเป็นส่วนหนึ่งของประเพณี การฉลองครบเดือน การฉลองครบหนึ่งขวบ การแต่งงาน การอวยพรวันเกิดของผู้สูงอายุ การฝังศพ รวมถึงเทศกาลสำคัญอย่างเช่นเทศกาลตรุษจีน เทศกาลไหว้พระจันทร์ เป็นต้น ซึ่งการที่สุราเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีทำให้ในภาษาจีนมีถ้อยคำที่สัมพันธ์กับสุราที่สะท้อนแนวคิด ความเชื่อ แนวปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม สภาพสังคม ตลอดจนภาษาและวัฒนธรรมของคนจีนเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ในภาษาจีนยังเกิดสำนวนจีนที่สัมพันธ์กับสุราที่แสดงความหมายด้านการเฉลิมฉลอง ความเรียบง่าย ความเกินคาด การไว้อาลัย ลักษณะนิสัยของมิตรสหาย บุคลิกภาพความสามารถ ทัศนคติในการใช้ชีวิต การหมกหมุ่น ลุ่มหลง หรือยึดติดกับสิ่งไม่ดี การตำหนิ ต่อว่า และช่วงเวลาด้วย โดยประเพณี ถ้อยคำ และสำนวนจีนที่มีความสัมพันธ์กับ “สุรา” ทั้งหมดนี้ต่างเป็นสิ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์ความเป็นจีนมาอย่างช้านาน
คำสำคัญ : ประเพณี ถ้อยคำ สำนวนจีน สุรา

ABSTRACT

Tradition is the customary habits of the society. Liquor has been playing its role in numerous Chinese traditions from individual celebration – such as first-month anniversary, first-year anniversary, wedding, birthday celebration for seniors, and funeral ritual – to public event – such as lunar new year and mid-autumn festival. Significant roles of the spirits in the traditions and rituals have spawned an abundance of expressions about liquor and drinking behaviour, which relatively reflecting ideas, beliefs, practices, custom, society, and culture in the language. The phrasing is used to depict both positive and negative things: celebration, simplicity, moment, astonishment, condolence, friendship, trait, talent, ideology, obsession, desire, addiction, as well as blame. These figures of speech, which have revealed long connection between people and liquor, simply reveals distinguished nature of Chinese culture.
Keywords : Chinese Traditions, Words, Idioms, Liquor

บทนำ

ประเทศจีนเป็นประเทศเก่าแก่ที่มีอารยธรรมยาวนาน อีกทั้งยังเป็นแหล่งกำเนิดสุราประเทศแรก ๆ ของโลก ตามการสันนิษฐานของนักโบราณคดีคนจีนเริ่มมีการหมักและดื่มสุรามาตั้งแต่สมัยโบราณ รวมเป็นระยะเวลากว่า 5,000 ปี หนึ่งในหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าคนจีนในสมัยโบราณได้มีการหมักและดื่มสุรามาเป็นเวลายาวนาน คือ บันทึกพงศาวดารแห่งหยิน (《史记·殷本纪》) ที่เขียนไว้ว่า “以酒为池，悬肉为林 (ใช้สุราเป็นสระน้ำ แขวนเนื้อสัตว์ให้เป็นป่า)” และ “为长夜之饮 (ดื่มให้กับค่ำคืนที่ยาวนาน)” บทกลอนในซือจิง หรือ คัมภีร์กวี (《诗经》) ที่เขียนไว้ว่า “十月获稻，为此春酒 (เดือนสิบเก็บเกี่ยวข้าว หมักเป็นสุราดื่มในฤดูใบไม้ผลิ)” และ “ 为此春酒，以介眉寿 (นำสุราที่หมักไว้ดื่มในฤดูใบไม้ผลิ มาดื่มให้อายุยืนยาว)” เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการขุดค้นพบอุปกรณ์เครื่องใช้เกี่ยวกับการดื่มสุราในสมัยโบราณอีกเป็นจำนวนมาก จึงสามารถอธิบายได้อย่างไม่มีข้อสงสัยว่า เมื่อหลายพันปีก่อนคนจีนเริ่มมีการหมักและดื่มสุรา และได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน (李争平, 2013)

การดื่มสุราสำหรับคนจีน สุราไม่ได้เป็นเพียงเครื่องดื่มอันเลิศรส แต่สุราเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจิตใจของมนุษย์ คนจีนดื่มสุราไม่เพียงตอบสนองความต้องการทางร่างกาย แต่ยังเป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจด้วย คนจีนมักใช้การดื่มสุรามาเป็นสิ่งสะท้อนทัศนคติ ความคิด และทัศนคติในการใช้ชีวิต เมื่อกาลเวลาผันผ่าน การดื่มสุราที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของ “ประเพณี” ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของคนจีน

ซึ่งจะขออธิบายความหมายของ “ประเพณี” ดังนี้

ประเพณี หมายถึง “สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ; “กระแสนิยม มรรยาท ประเพณีและความเคยชินที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานในสังคม” (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2014)

ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา คนจีนมีประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับสุราและการดื่มสุราเกิดขึ้นมากมาย เช่น ในพิธีฉลองครบเดือนของเด็กทารก จะต้องมีการดื่มสุราที่เรียกว่า “หมั่นเยว้จิ่ว (满月酒)” เพื่อร่วมฉลองทารกมีอายุครบหนึ่งเดือน การจัดงานแต่งงานจะต้องมีการดื่มสุราที่เรียกว่า “ซี่จิ่ว (喜酒)” เพื่อร่วมแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาว และคู่บ่าวสาวเองก็จะต้องมีการดื่มสุราที่เรียกว่า “เจียวเปยจิ่ว (交杯酒)” เพื่อให้พิธีแต่งงานสมบูรณ์ตามประเพณี ในค่ำคืนสุดท้ายของปีคนจีนก็มักจะนิยมดื่มสุราที่เรียกว่า “โซ่วซุ้ยจิ่ว (守岁酒)” เพื่อส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ หรือแม้กระทั่งการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ผีสางนางไม้ หรือเทวดา คนจีนต่างก็ใช้สุราเป็นส่วนประกอบในการเซ่นไหว้ทั้งสิ้น รวมถึงการนำสุรามาใช้เป็นส่วนหนึ่งของสำนวน เพื่อใช้เป็นคติสอนใจหรือแนวคิดในการดำเนินชีวิตของคนจีน เช่น “酒醉饭饱 (ดื่มให้เมา กินให้อิ่ม)” เป็นต้น (叶朗和朱良志, 2008) นอกจากนี้ สุรายังมีความสัมพันธ์กับกวีในด้านการสร้างสรรค์ผลงานด้วย เนื่องจากเหล่ากวีมักจะชื่นชอบการดื่มสุราในขณะประพันธ์ผลงาน เพราะการดื่มสุราจะช่วยสร้างสุนทรียทางอารมณ์และสร้างจินตนาการให้เกิดขึ้นจนสามารถประพันธ์ผลงานได้ อย่างเช่น หลี่ ไป๋ (李白) ตู้ ฝู่ (杜甫) กวีที่มีชื่อเสียงของจีนและสุนทรภู่กวีที่มีชื่อเสียงของไทยต่างก็ดื่มสุราขณะประพันธ์ผลงานทั้งสิ้น ซึ่งในงานประพันธ์ที่ถูกเขียนขึ้น

ก็มักจะปรากฏถ้อยคำและสำบัดสำนวนใหม่ ๆ มากมาย จึงสามารถกล่าวได้ว่าขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่มีสุราเข้ามาเกี่ยวข้อง รวมถึงการประพันธ์ต่าง ๆ ทำให้ในภาษาจีนมีถ้อยคำและสำนวนที่มีความเกี่ยวข้องกับสุราเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

ซึ่งจะขออธิบายความหมายของ “ถ้อยคำ” และ “สำนวน” ดังนี้

ถ้อยคำ *หมายถึง “น.คำพูด” (เธียรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2558); “น. คำที่กล่าว” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)*

สำนวน *หมายถึง “น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง, ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นข้อความพิเศษ เฉพาะภาษาหนึ่ง ๆ เช่น สำนวนฝรั่ง สำนวนบาลี, ชั้นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด เช่น สำนวนเจ้าพระยาพระคลัง (หน) สำนวนยาขอบ สำนวนไม้ เมืองเดิม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ; “น. วลีหรือกลุ่มคำที่มีการกำหนดรูปแบบที่แน่นอน สั้นกะทัดรัดได้ใจความ มีความหมายลึกซึ้ง และใช้สืบต่อกันมาอย่างช้านาน, สำนวนในภาษาจีนส่วนใหญ่จะประกอบด้วยสี่ตัวอักษร โดยทั่วไปจะมีที่มา, สำนวนบางสำนวนหากดูจากอักษรจะเข้าใจไม่ยาก เช่น “小题大做、后来居上” เป็นต้น สำนวนบางสำนวนก็จำเป็นต้องรู้ที่มาหรือพจนะอ้างอิงจากหนังสือโบราณถึงจะเข้าใจความหมาย เช่น “朝三暮四、杯弓蛇影” เป็นต้น” (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, 2014)*

ถ้อยคำและสำนวนจีนที่มีสุราเป็นส่วนประกอบมีมากมายหลายประเภท ตัวอย่าง “清酒、福酒、神酒、鬯酒” เป็นถ้อยคำที่มีความหมายแสดงถึงสุราที่คนจีนใช้สำหรับการเซ่นไหว้ในสมัยก่อน และ “酒绿灯红” “酒池肉林” เป็นสำนวนที่มีความหมายแสดงถึงการกินการดื่มอย่างหรูหรา การมีชีวิตที่หรูหราของคนจีน เป็นต้น (王勇卫, 2008) จากตัวอย่างที่หยิบยกมานี้ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ชีวิตของคนจีนในหลาย ๆ ด้าน

จากสิ่งที่กล่าวในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประเพณี ถ้อยคำและสำนวนจีนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสุรามาตั้งแต่สมัยโบราณ สุราได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของคนจีน ซึ่งไม่มีสิ่งใดจะสามารถอธิบายความเป็นจีนได้ดีไปกว่าการศึกษาประเพณี ถ้อยคำและสำนวนที่มีความสัมพันธ์กับสุรา เพราะความสัมพันธ์เหล่านี้จะเป็นภาพสะท้อนความเป็นอยู่ วิถีชีวิต แนวคิด ทัศนคติ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นสิ่งสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนจีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีกับ “สุรา”

ชีวิตคนเราต่างก็ต้องผ่านช่วงเวลาของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิ้น ในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญนี้ คนจีนมักจะมีการประกอบพิธีการต่าง ๆ ตามประเพณีความเชื่อ เพื่อเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิต และคนจีนก็มักจะนำสุรามาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีการเสมอ ตัวอย่างเช่น

ในพิธีฉลองครบเดือน (满月礼仪) ที่จัดขึ้นในช่วงเวลาที่เด็กทารกเกิดใหม่มีอายุครบหนึ่งเดือนเต็ม นอกจากการโกนผมไฟให้กับทารกแล้ว ทางครอบครัวจะมีการจัดเตรียมอาหารและสุรา หรือที่คนจีนเรียกว่า

“หมั่นเยว้จิ่ว (满月酒)” ไว้คอยต้อนรับญาติพี่น้องและเพื่อนสนิทมิตรสหายที่จะเดินทางมาร่วมอวยพรและร่วมแสดงความยินดีกับครอบครัว

ในพิธีฉลองครบหนึ่งขวบ (抓周礼仪) ที่จัดขึ้นในช่วงที่เด็กมีอายุครบหนึ่งปีบริบูรณ์ ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนในการให้เด็กหยิบจับสิ่งของที่ผู้ใหญ่วางไว้ด้านหน้า เช่น พู่กัน กระดาษ หนังสือ เครื่องคิดเลข เป็นต้น เพื่อเสี่ยงทายความชื่นชอบของเด็กที่จะเกิดขึ้นในอนาคตแล้ว พ่อแม่และคนในครอบครัวจะมีการจัดเตรียมอาหารและสุราที่เรียกว่า “โจวซุ้ยจิ่ว (周岁酒)” ไว้สำหรับต้อนรับและแสดงความขอบคุณแขกที่มาร่วมงานด้วย ซึ่งในขณะที่ทุกคนกำลังรับประทานอาหารอยู่นั้น เด็กจะถูกอุ้มมาที่โต๊ะอาหารและมีการสอนให้เด็กเรียกชื่อญาติผู้ใหญ่ทีละคน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อญาติผู้ใหญ่ จากนั้นพ่อแม่ของเด็กจะพูดเชิญชวนให้ญาติผู้ใหญ่แต่ละคนยกแก้วสุราขึ้นดื่ม การยกสุราขึ้นดื่มในขั้นตอนนี้ถือเป็นการตอบรับที่แสดงถึงความรักความเอ็นดูที่ญาติผู้ใหญ่มีต่อลูกหลาน รวมถึงเป็นการแสดงการอวยพรให้ลูกหลานเจริญเติบโต มีชีวิตที่สมบูรณ์และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

ในพิธีแต่งงาน (结婚礼仪) ตามธรรมเนียมโบราณ ฝ่ายชายต้องเป็นฝ่ายนำสิ่งของมีค่าไปสู่ขอที่บ้านของฝ่ายหญิง หากบ้านของฝ่ายหญิงรับสิ่งของไว้แสดงว่าบ้านฝ่ายหญิงตกลงที่จะยกลูกสาวให้ฝ่ายชาย สิ่งของที่นำมาสู่ขอในสมัยนั้นจะเป็นหยก เงินทอง เครื่องนุ่งห่ม และที่ขาดไม่ได้คืออาหารและสุรา ที่แสดงถึงความมีอยู่มีกิน เมื่อสู่ขอสำเร็จฝ่ายชายจะเป็นผู้กำหนดวันแต่งงาน เมื่อถึงวันแต่งงานฝ่ายชายจะขี่ม้าไปรับฝ่ายหญิงที่บ้านด้วยตนเอง เมื่อถึงบ้านของฝ่ายชาย บ่าวสาวก็จะเข้าพิธีแต่งงานตามประเพณี ในช่วงเข้าพิธีบ่าวสาวจะใช้อุปกรณ์อย่างเดียวกันในการกินอาหารมงคล และใช้เพี๋ยว (瓢)[1] เป็นภาชนะในการดื่มสุรา ในเวลาต่อมาการดื่มสุราในลักษณะนี้ถูกเรียกว่า “เจียวเปยจิ่ว (交杯酒)” และเรียกกันมาจวบจนปัจจุบัน จากนั้นในเช้าวันรุ่งขึ้นเจ้าสาวจะต้องไหว้ญาติผู้ใหญ่ของครอบครัวด้วยการยกน้ำชา หลังจากนั้นสามเดือนเจ้าสาวก็จะสามารถไปไหว้บรรพบุรุษของฝ่ายชายได้ และถือเป็นคนในครอบครัวของฝ่ายชายโดยสมบูรณ์ ปัจจุบันแม้ว่าธรรมเนียมบางอย่างจะปรับเปลี่ยนไปบ้าง แต่โดยพื้นฐานยังคงยึดตามแนวปฏิบัติในสมัยโบราณ คนที่มาร่วมงานก็จะร่วมดื่มสุราในงานแต่งที่คนจีนเรียกว่า “สีจิ่ว (喜酒)” กันอย่างสนุกสนาน เพื่อร่วมแสดงความยินดีและอวยพรให้กับคู่บ่าวสาว (周晨萌, 2010)

ในพิธีอวยพรวันเกิดของผู้สูงอายุ (祝寿礼仪) ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยในการทำพิธีอวยพรวันเกิดให้แก่ผู้สูงอายุนั้นห้องที่อยู่ตรงกลางของบ้านจะถูกใช้เป็นห้องสำหรับทำพิธี พร้อมกับมีการประดับประดาด้วยรูปภาพเทพเจ้าแห่งความอมตะและบทกลอนคู่ที่เป็นคำอวยพรไว้อย่างสวยงาม บนโต๊ะอาหารก็จะมีการจัดวางอาหารมงคลของคนจีนไว้หลากหลายชนิด เช่น ลูกท้อ บะหมี่ เค้ก เทียน เป็นต้น และที่ขาดไปเสียมิได้ก็คือ “จู้โซ่วจิ่ว (祝寿酒)” ที่หมายถึงสุราสำหรับดื่มเพื่ออวยพรวันเกิดแก่ผู้สูงอายุ เมื่อเริ่มพิธีผู้สูงอายุจะมานั่งในตำแหน่งที่ลูกหลานได้จัดเตรียมไว้ให้ จากนั้นลูกหลานเรียงตามอายุและลำดับความสัมพันธ์ในครอบครัวเข้าไหว้ทีละคน พร้อมกับการยกสุราขึ้นดื่มขณะเข้าไหว้ผู้สูงอายุเพื่อแสดงความเคารพและอวยพรให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง อายุยืนยาว หลังจากเสร็จพิธีแบบทางการแล้ว ลูกหลานก็จะร่วมกันรับประทานอาหารและดื่มจู้โซ่วจิ่วที่จัดเตรียมไว้ ซึ่งคนในหลายพื้นที่ต่างมีความเชื่อตรงกันว่าการได้ดื่มจู้โซ่วจิ่วในงานอวยพรวันเกิดของผู้สูงอายุนอกจากจะเป็นการอวยพรให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงและมีอายุที่ยืนยาวแล้ว ลูกหลานที่ได้

[1] เพี๋ยว（瓢）คือ ภาชนะใส่เหล้าในสมัยโบราณ ทำจากน้ำเต้าที่แห้งแล้ว ผ่าครึ่งเป็นสองซีก

ร่วมดื่มจู๋โซ่วจิ่วนี้ก็จะมีอายุที่ยืนยาวด้วยเช่นกัน ยิ่งดื่มเยอะอายุก็ยิ่งยืนยาวมากขึ้น ดังนั้นลูกหลานที่มาร่วมในพิธีต่างก็ร่วมรับประทานอาหารและดื่มสุรากันอย่างสนุกสนาน (丛书编委会, 2010 : 63)

ในพิธีฝังศพ (丧葬礼仪) หลังจากเสร็จสิ้นขั้นตอนการเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ศพ จัดแจงศพของผู้ตายให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ป้อนข้าวป้อนน้ำแก่ผู้ตาย และนำศพผู้ตายใส่ไว้ในโลงเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเคลื่อนย้ายศพมาที่สุสานเพื่อทำพิธีฝัง ซึ่งในขณะที่ได้วางโลงศพไว้ในหลุมฝังศพแล้วญาติพี่น้องจะต้องหยิบดินมาโรยไว้ด้านบน เนื่องจากมีความเชื่อว่าหลังการตายดวงวิญญาณของผู้ตายจะตามญาติพี่น้องกลับบ้าน จึงต้องโรยดินทับไว้ด้านบน นอกจากนี้ยังต้องเดินรอบหลุมฝังศพสามรอบ ระหว่างเดินกลับบ้านก็ห้ามหันกลับมามองหลุมฝังศพ เมื่อถึงบ้านจะต้องล้างมือให้สะอาด และในบางพื้นที่จะใช้สุราในการล้างมือ ความหมายก็คือต่อไปจะไม่มีคนตายอีก หลังจากนั้น นับจากวันที่เสียชีวิตไปจนถึง 49 วัน ในทุก ๆ 7 วัน ญาติจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษ พิธีในวันที่ 49 จะสำคัญที่สุด เนื่องจากเป็นวันที่ญาติสนิทมิตรสหายจะมาร่วมอธิษฐานให้ลูกหลานของผู้ตายมีความสุขความเจริญ ซึ่งก็เป็นวันที่ญาติพี่น้องสามารถถอดชุดไว้ทุกข์ออกได้ หลังจากเสร็จสิ้นการไว้ทุกข์ 49 วัน ลูกหลานก็จะจัดพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษในวันครบรอบการตาย 100 วัน และครบรอบการตาย 1 ปีอีกครั้ง และในพิธีเซ่นไหว้แต่ละครั้งลูกหลานก็มักจะนำสุรามาเป็นของเซ่นไหว้ด้วย เพราะสุรากับของคาวเป็นสิ่งคู่กัน ยิ่งหากบรรพบุรุษเมื่อครั้งยังมีชีวิตเป็นคนชอบดื่ม ของเซ่นไหว้ก็ยิ่งขาดสุราไม่ได้ (周晨萌, 2010)

นอกจากประเพณีที่จัดขึ้นในช่วงเวลาสำคัญของชีวิตจะมีสุราเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว การทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพของคนจีนในสมัยก่อนก็มีสุราเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงถือเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะคนจีนในพื้นที่ชนบท โดยจะขออธิบายดังนี้

ในสมัยก่อน คนจีนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม กำลังในการผลิตไม่ได้มีความทันสมัยเหมือนเฉกเช่นปัจจุบัน ชาวบ้านจะอาศัยดินฟ้าอากาศในการเพาะปลูก ผลผลิตจะดีหรือไม่ดีก็จะขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศเป็นหลัก ดังนั้นจิตใจของคนจีนจึงเต็มไปด้วยความเคารพและความยำเกรงที่มีต่อพลังธรรมชาติ ถึงขั้นเกิดความเชื่อที่ว่าในโลกนี้มีเทพเจ้าที่คอยบงการธรรมชาติอยู่ นอกจากจะต้องขยันขันแข็งในการเพาะปลูกแล้ว ยิ่งต้องให้ความสำคัญกับการเซ่นไหว้เทพเจ้าที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกด้วย เช่น การเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งดิน การเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งเตา เป็นต้น ด้วยความศรัทธาที่มีต่อเทพเจ้าแห่งดิน คนจีนแต่ละหมู่บ้านจะสร้างศาลเจ้าไว้สำหรับบูชาเทพเจ้าแห่งดิน เพราะคนจีนเชื่อว่าการเพาะปลูกจะดีหรือไม่ดี ผลผลิตจะได้เยอะหรือน้อยเทพเจ้าแห่งดินจะเป็นผู้ตัดสิน ฉะนั้น ก่อนการเพาะปลูกและหลังการเก็บเกี่ยวจะต้องทำพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งดินเสมอ นอกจากนี้ คนจีนยังเชื่อว่าเตาทำอาหารที่อยู่ในห้องครัวก็มีเทพเจ้าคอยปกป้องดูแลเช่นกัน ดังนั้น ทุกครั้งที่มีอาหารดี ๆ ทาน จะต้องทำการบูชาเทพเจ้าแห่งเตาเสียก่อน เช่น เมื่อมีการนำข้าวที่เพิ่งทำการเก็บเกี่ยวมาหุงเป็นครั้งแรก จะต้องนำข้าวใหม่ที่นำมาหุงนี้เซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งฟ้าและเทพเจ้าแห่งเตาก่อน โดยข้าวที่ตักถ้วยแรกจะถูกยกไปวางที่ประตูพร้อมกับสุราและกับข้าว และให้ผู้ชายที่เป็นเจ้าบ้านทำพิธีจุดธูปบูชา เพื่อเป็นการขอบคุณที่เทพเจ้าทั้งหลายปกปักรักษา และหวังว่าในปีต่อ ๆ ไปจะได้เก็บเกี่ยวผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์นี้อีก จากนั้นนำข้าวที่ตักเป็นถ้วยที่สอง พร้อมกับสุราและกับข้าวไปบูชาเทพเจ้าแห่งเตา เมื่อเสร็จพิธีคนในบ้านจึงทานอาหารได้ เป็นต้น (黎敏, 2010)

ปัจจุบันแนวคิดในการทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพของคนจีนได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทั้งนี้เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ความคิดในการประกอบอาชีพของคนจีน

เปลี่ยนไปด้วย คนจีนจำนวนมากไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนเช่นคนในสมัยก่อน เพราะมองว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความยากลำบาก ค่าตอบแทนต่ำ จึงทำให้คนจีนสมัยใหม่เลือกประกอบอาชีพตามความนิยมของยุคสมัย เช่น ค้าขาย นักธุรกิจ เป็นต้น แต่ไม่ว่าการประกอบอาชีพจะเปลี่ยนไปอย่างไร มีสิ่งหนึ่งที่ยังคงมีความเหมือนกันอยู่ก็คือการนำสุรามาเป็นส่วนหนึ่งของการทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพ กล่าวคือ สมัยก่อนคนจีนจะใช้สุราในการเซ่นไหว้เทพเจ้าทั้งหลายที่เกี่ยวกับการเพาะปลูก เพื่อขอให้เทพเจ้าช่วยให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันคนจีนจะใช้สุราในการเลี้ยงต้อนรับแขก เพื่อสร้างความสัมพันธ์และการเจรจาทางธุรกิจ ซึ่งกล่าวได้ว่าสุรามีความสำคัญอย่างมากบนโต๊ะอาหารในงานเลี้ยงต้อนรับ เพราะการต้อนรับและเลี้ยงดูที่ดีถือเป็นการให้เกียรติแขก ซึ่งก็เป็นการสร้างความประทับใจด่านแรกที่จะช่วยให้การสร้างความสัมพันธ์และการเจรจาทางธุรกิจเป็นไปอย่างราบรื่น หรือแม้กระทั่งการเปิดกิจการใหม่ เจ้าของกิจการก็จะมีการจัดงานเลี้ยงเพื่อเชิญญาติสนิทมิตรสหายหรือเพื่อนทางธุรกิจมาร่วมฉลองการเปิดกิจการใหม่ของตนเอง ซึ่งในงานเลี้ยงจะมีทั้งสุราและอาหารไว้คอยต้อนรับแขกผู้มาร่วมงาน

นอกจากนี้ ในช่วงเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ของจีน อย่างเช่น เทศกาลตรุษจีน (春节) หรือ เทศกาลปีใหม่จีน ในค่ำคืนสุดท้ายของปีเก่าคนจีนจะเฉลิมฉลองด้วยการโต้รุ่งจนถึงวันใหม่ ในขณะโต้รุ่งจะมีการดื่มสุราไปด้วย ซึ่งสุราที่ดื่มในค่ำคืนสุดท้ายของปีเก่านี้คนจีนจะเรียกว่า “โซ่วซุ้ยจิ่ว (守岁酒)” โดยจะดื่มกับคนในครอบครัว เพื่อเป็นการสังสรรค์ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ และในวันแรกของปีคนจีนก็จะมีการดื่มสุราที่เรียกว่า “ถูซูจิ่ว (屠苏酒)” เพื่อปัดเป่าโรคภัยหรือสิ่งไม่ดีให้ออกไปตามความเชื่อ (罗水发, 2019) ในเทศกาลไหว้พระจันทร์ (中秋节)[1] ยามค่ำคืนคนจีนจะมีการทาน “ถวนหยวนฟ่าน (团圆饭)[2]” และมีการดื่ม “ถวนหยวนจิ่ว (团员酒)[3]” ร่วมกับคนในครอบครัว เพื่อเฉลิมฉลองและชื่นชมความงดงามของดวงจันทร์ไปด้วยกัน ซึ่งก็ได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน (张冬, 2013 : 129) สำหรับเทศกาลสำคัญอื่น ๆ อย่างเช่น เทศกาลโคมไฟ เทศกาลเช็งเม้ง คนจีนก็มักจะนำสุรามาเป็นหนึ่งในสิ่งของที่นำมาเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่ตนเองเคารพนับถือ รวมถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งจะเห็นได้ว่าในทุกเทศกาลสำคัญของจีนมักจะมีสุราเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ นอกจากนี้ ในบางกลุ่มชาติพันธุ์ของจีนอย่างเช่นกลุ่มชาติพันธุ์เหมียว (苗族)[4] ชาวเหมียวจะชื่นชอบการดื่มสุราเพื่อการสังสรรค์เฮฮาเป็นอย่างมาก และเมื่อมีแขกมาเยือนก็จะใช้สุราในการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยความยินดี กลุ่มชาติพันธุ์ว้า (佤族)[5] ก็เช่นกันที่ชื่นชอบการดื่มสุราเป็นพิเศษ ชาวว้ามักจะนำสุราที่หมักด้วยข้าวแดงในกระบอกไม้ไผ่มาต้อนรับแขกที่มาเยือน (เมชฌ สอดส่องกฤษ, 2556)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า “สุรา” มีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนจีนมาอย่างยาวนาน ในทุกช่วงเวลาสำคัญของชีวิตหรือในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ คนจีนก็มักจะนำสุรามาเป็นส่วนหนึ่งในการเฉลิมฉลองหรือการประกอบพิธีกรรมเสมอ จนทำให้สุรากลายเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิต ความคิด วัฒนธรรม

[1] เทศกาลไหว้พระจันทร์ มีชื่อเรียกในภาษาจีนอีกชื่อหนึ่งว่า “团圆节” ถือเป็นอีกหนึ่งเทศกาลที่ครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้ากัน เพื่อนฝูงได้พบปะสังสรรค์ด้วยกัน

[2] ถวนหยวนฟ่าน (团员饭) คือ อาหารที่คนในครอบครัวได้มาทานอย่างพร้อมหน้ากัน

[3] ถวนหยวนจิ่ว (团员酒) คือ สุราที่คนในครอบครัวได้มานั่งดื่มอย่างพร้อมหน้ากัน

[4] กลุ่มชาติพันธุ์เหมียว หรือกลุ่มชาติพันธุ์แม้ว (苗族) เป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ของจีนที่มีถิ่นฐานอยู่ในมณฑลและเมืองต่าง ๆ ในประเทศจีนหลายแห่ง โดยเมืองที่มีจำนวนประชากรของชาวเหมียวมากที่สุดคือเมืองเซียงซี (湘西) มณฑลหูหนาน (湖南)

[5] กลุ่มชาติพันธุ์ว้า (佤族) มีถิ่นฐานอยู่ในมณฑลยูนนาน (云南) บริเวณทิศใต้ของเทือกเขาหนู่ (怒山) ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวว้า พื้นที่บริเวณนี้จึงถูกเรียกว่า “หุบเขาอาหว่า (阿佤山区)”

ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี รวมถึงการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของคนจีนให้เราได้เห็นจวบถึงปัจจุบัน

ถ้อยคำที่สัมพันธ์กับ “สุรา”

“สุรา” ในภาษาจีนตรงกับคำว่า “酒” เป็นเครื่องดื่มที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและจารีตประเพณีของคนจีนมาช้านาน ซึ่งจะเห็นได้จากการนำสุรามาเป็นเครื่องดื่มในประเพณีหรือโอกาสสำคัญ การนำสุรามาเป็นของเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนจีนเคารพนับถือ ซึ่งได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณีอย่างที่เราเห็นในปัจจุบัน และจากการที่คนจีนนำสุรามาเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีการในประเพณีหรือโอกาสสำคัญต่าง ๆ ทำให้ในภาษาจีนมีถ้อยคำที่มีความหมายสัมพันธ์กับ “สุรา” และมีคำว่า “酒”เป็นส่วนประกอบเกิดขึ้นมากมาย เช่น

酒菜	*หมายถึง*	*สุราและอาหาร*
酒馆	*หมายถึง*	*ร้านขายสุราและอาหาร*
酒鬼	*หมายถึง*	*ขี้เหล้า (เป็นคำที่ใช้ด่าคน)*
酒会	*หมายถึง*	*งานเลี้ยง (ซึ่งใช้สุราและอาหารต้อนรับแขก)*
酒量	*หมายถึง*	*คอ (หมายถึงความสามารถในการดื่มสุรา)*
酒器	*หมายถึง*	*ภาชนะใส่สุรา*
酒钱	*หมายถึง*	*ค่าสุรา ; ค่าน้ำร้อนน้ำชา*
酒色	*หมายถึง*	*สุรานารี*
酒徒	*หมายถึง*	*ขี้เหล้า*
酒席	*หมายถึง*	*โต๊ะ (หมายถึงอาหารที่ตั้งเรียงรายเต็มโต๊ะเพื่อเลี้ยงแขก)*
酒兴	*หมายถึง*	*อารมณ์ที่ดื่มสุราได้ที่*
酒盅	*หมายถึง*	*ถ้วยเหล้า*

—— เธียรชัย เอี่ยมวรเมธ (2559)

加冠礼酒	*หมายถึง*	*สุราที่ดื่มในพิธีการเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์*
别亲酒	*หมายถึง*	*งานเลี้ยงที่ครอบครัวจัดให้เจ้าสาวก่อนแต่งงาน*
抓周酒	*หมายถึง*	*งานเลี้ยงฉลองอายุครบหนึ่งขวบของเด็ก*
祝寿酒	*หมายถึง*	*สุราที่ดื่มในงานอวยพรวันเกิด (ของผู้สูงอายุ)*
女儿酒	*หมายถึง*	*สุราที่ครอบครัวหมักไว้ใช้ในช่วงที่ลูกสาวแต่งงาน*
酒杯	*หมายถึง*	*แก้วสุรา*
酒宴	*หมายถึง*	*งานเลี้ยงที่มีทั้งสุราและอาหาร*
上马酒	*หมายถึง*	*อาหารและสุราที่ฝ่ายเจ้าสาวเตรียมไว้ให้ขบวนของฝ่ายเจ้าบ่าวที่เดินทางไปรับที่บ้าน*
上坟酒	*หมายถึง*	*สุราสำหรับเซ่นไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลเชงเม้ง*

报生酒 หมายถึง สุราที่นำไปให้บ้านแม่ยายเพื่อแจ้งว่าลูกของตนคลอดแล้ว
寄名酒 หมายถึง สุราที่ดื่มกันในช่วงทำพิธีฝากชื่อ (ของเด็กเกิดใหม่), ตามประเพณีเก่า การฝากชื่อ ก็คือ ให้เด็กรับภิกษุ นักบวชเป็นอาจารย์หรือพ่อแม่บุญธรรมเพื่อให้มีอายุยืน

—— 丛书编委会 (2010)

นอกจากตัวอย่างข้างต้น ถ้อยคำในภาษาจีนที่มีสุราเป็นส่วนประกอบยังมีอีกเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังมีขอบเขตของความหมายค่อนข้างกว้างและหลากหลาย แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจน คือ แนวคิด ความเชื่อ แนวปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม ตลอดจนสภาพสังคมจีน ที่สะท้อนออกมาผ่านถ้อยคำ ตัวอย่างเช่น

酒仙 (เทพเจ้าแห่งสุรา) 酒神 (เทพเจ้าแห่งสุรา) 酒圣 (นักปราชญ์แห่งสุรา) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงการชื่นชมหรือเลื่อมใสศรัทธาที่คนจีนมีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 酒舟 (ภาชนะใส่สุราในสมัยโบราณ) 酒臼 (ไหสำหรับใส่สุรา) 酒衣 (ถ้วยสุราที่แกะสลักด้วยเครื่องประดับเงินและทอง) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงอุปกรณ์เครื่องใช้เกี่ยวกับสุราที่มีใช้ตามยุคสมัยและมีเอกลักษณ์ของคนจีน 会亲酒 (สุราที่ดื่มในพิธีหมั้น) 喜酒 (สุรามงคล; สุราที่ดื่มในงานเลี้ยงแต่งงาน) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงแนวปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี 酒官 (เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการผลิตสุรา รวมถึงคำสั่งของทางราชการที่เกี่ยวข้อง) 酒藏 (หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการผลิตและเก็บสุราให้กับราชสำนักในสมัยก่อน) 酒坊使 (ชื่อเรียกของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการผลิตสุราในสมัยราชวงศ์ถังและซ่ง) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงตำแหน่งหน้าที่หรือหน่วยงานที่คอยดูแล บริหารจัดการงานด้านสุราในสมัยก่อน (董超旭, 2016)

酒鬼 (ขี้เหล้า) 酒徒 (ขี้เหล้า) 酒桶 (ขี้เหล้า, คนที่ดื่มสุราได้ในปริมาณมาก) 酒缸 (ขี้เหล้า, คนที่ดื่มสุราได้ในปริมาณมาก) เป็นถ้อยคำที่ใช้ในการด่าคนที่ชอบดื่มสุรา 酒禁 (ข้อห้ามในการหมักและดื่มสุรา) 酒戒 (ข้อห้ามเกี่ยวกับสุรา) 酒法 (คำสั่ง, ประกาศเกี่ยวกับสุรา) 酒道 (หลักการเกี่ยวกับสุรา) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงแนวปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นเกี่ยวกับสุรา 酒祸 (ความวุ่นวายที่เกิดจากการดื่มสุรา) 酒病 (โรคที่เกิดจากการดื่มสุราเกินขนาด) 酒辜 (ความผิด, โทษที่เกิดจากการดื่มสุรา) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงภัยพิบัติโรคภัย และความผิดที่เกิดจากการดื่มสุรา 通路酒 (สุราและอาหารที่ฝ่ายชายเตรียมไว้ให้แม่สื่อ) 撞门酒 (สุราที่ฝ่ายชายนำไปให้ฝ่ายหญิงตอนสู่ขอ) 合欢酒 (สุราที่บ่าวสาวแลกกันดื่มในพิธีแต่งงาน) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงชีวิตสมรสที่มีความสุข งดงามและยืนยาว (王勇卫, 2008)

นอกจากนี้ 王文涛 (2012) ยังได้กล่าวถึงกลุ่มถ้อยคำที่ใช้เรียกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับสุราดังนี้ 女酒 (คนใช้ผู้หญิงคอยทำหน้าที่กลั่นสุรา) 酒瓮 (ช่างฝีมือในการทำหรือผลิตสุรา) 酒太公 (ช่างฝีมือในการกลั่นสุรา) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ในการดูแลงานด้านสุรา 酒生 (พนักงานขายสุรา) 酒家 (เจ้าของร้านขายสุรา) 酒姬 (ภรรยาของเจ้าของร้านขายสุรา) 酒妇 (หญิงขายสุรา) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการขายสุรา 酒伶 กับ 酒佐 (หญิงสาวที่คอยให้ความบันเทิงด้วยการร้องรำในโรงเตี๊ยมในสมัยก่อน) 酒把侍 (คนชงสุราในโรงเตี๊ยม) เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงบุคคลที่มีหน้าที่ในการให้บริการและสร้างความบันเทิงให้กับแขกที่แวะเวียนมาดื่มสุราในสมัยก่อน เป็นต้น

จากความหมายที่สะท้อนออกมา จะเห็นว่า ถ้อยคำที่มีสุราเป็นส่วนประกอบมีความเกี่ยวพันกับชีวิตของคนจีนจนไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ ถ้อยคำแต่ละถ้อยคำมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น สื่อถึงความเป็นจีนได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านแนวคิด ความเชื่อ แนวปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม สภาพสังคม ตลอดจนภาษาและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

สำนวนจีนที่สัมพันธ์กับ “สุรา”

สุรากับคนจีนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นมาตั้งแต่เมื่อหลายพันปีก่อน การดำรงชีวิตของคนจีนในด้านต่าง ๆ ก็มักจะมีสุราแทรกซึมอยู่ด้วยเสมอ และการที่สุราได้แทรกซึมเข้ามาในชีวิตความเป็นอยู่ของคนจีนทำให้ในภาษาจีนก่อกำเนิดภาษาในรูปแบบของสำนวนเป็นจำนวนมาก โดยสำนวนจีน (中国成语) คือการใช้ภาษาจีนที่มีรูปแบบชัดเจน ความหมายลึกซึ้ง ส่วนใหญ่จะใช้ในการอุปมาอุปไมย ทั้งในด้านดีและด้านลบ มีการใช้อย่างแพร่หลายตั้งแต่สมัยโบราณ และใช้สืบต่อกันมาจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน สำนวนจีนไม่เพียงแต่เป็นถ้อยคำที่คนจีนใช้ในการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งสะท้อนความเป็นชนชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ แนวคิด และวิถีชีวิตของคนจีนด้วย (魏文静, 2018 : 61-62) สำหรับสำนวนจีนที่มีความเกี่ยวข้องกับสุรานั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งล้ำค่าทางวัฒนธรรมจีนอย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ได้มาจากการประมวลผลทางความคิด การรับรู้ ตลอดจนกฎเกณฑ์การใช้ภาษาของคนจีน ทำให้รูปแบบโครงสร้างและการถ่ายทอดความหมายมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สามารถสะท้อนแก่นแท้ทางวัฒนธรรมของคนจีนที่ผ่านการหล่อหลอมมาตั้งแต่อดีตได้อย่างชัดเจน (王玉伟, 2010 : 4)

ในภาษาจีนมีสำนวนจีนอยู่มากมาย และสำนวนที่มีความสัมพันธ์กับ “สุรา (酒)” ที่ปรากฏในพจนานุกรม《中华成语词典》(申红潮, 2018) มีดังนี้

1. สำนวนที่แสดงถึงการเฉลิมฉลอง

肉山酒海	*อุปมา*	*งานเลี้ยงที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยเนื้อสัตว์และสุรา*
旨酒嘉肴	*อุปมา*	*อาหารและสุราที่มีรสชาติอันเยี่ยมยอด*
酒醉饭饱	*อุปมา*	*การดื่มสุราและทานอาหารอย่างเต็มที่ อย่างถึงอกถึงใจ*
酒足饭饱	*อุปมา*	*มีความหมายเหมือนกับ “酒醉饭饱”*

2. สำนวนที่แสดงถึงความเรียบง่าย

斗酒只鸡	*อุปมา*	*การใช้อาหารและเครื่องดื่มแบบง่ายๆ ในการต้อนรับแขกผู้มาเยือน*

3. สำนวนที่แสดงถึงความเกินคาด

乞浆得酒	*อุปมา*	*สิ่งที่ได้มามากกว่าสิ่งที่ขอ*

4. สำนวนที่แสดงถึงการไว้อาลัย

斗酒只鸡	*อุปมา*	*การใช้สุรากับไก่ในการอาลัยเพื่อนที่เสียชีวิต*

5. สำนวนที่แสดงถึงลักษณะนิสัยของมิตรสหาย

酒朋诗侣	*อุปมา*	*มิตรสหายที่เป็นทั้งเพื่อนดื่มและเพื่อนในการประพันธ์บทกลอน*
酒肉朋友	*อุปมา*	*เพื่อนที่ไม่ทำงานทำการอะไร เป็นแค่เพื่อนกินเพื่อนเล่นกันเท่านั้น*
诗朋酒友	*อุปมา*	*มีความหมายเหมือนกับ “酒朋诗侣”*

6. สำนวนที่แสดงถึงบุคลิกภาพ ความสามารถ

斗酒百篇	อุปมา	*ดื่มสุราเพียงหนึ่งโถ่วก็สามารถเขียนบทกลอนได้ร้อยบท; อุปมาถึงคนที่มีความกล้าหาญและตั้งใจ มีอัจฉริยะทางด้านการประพันธ์เฉียบแหลม*
风流潇酒	อุปมา	*บุรุษที่มีสติปัญญาความรู้ ชอบความอิสระ ดูสง่างาม*

7. สำนวนที่แสดงถึงทัศนคติในการใช้ชีวิต

今朝有酒今朝醉	อุปมา	*การคิดถึงแต่สิ่งที่อยู่ต่อหน้า โดยไม่คิดถึงอนาคต*
借酒浇愁	อุปมา	*ใช้การดื่มสุรามาเป็นวิธีในการดับทุกข์ภายในจิตใจ*
酒食征逐	อุปมา	*การสังสรรค์กินดื่มกันบ่อยๆ หรือการแสวงหาความสุข*
旧瓶装新酒	อุปมา	*การใช้รูปแบบเก่าในการนำเสนอสิ่งใหม่*

8. สำนวนที่แสดงถึงการหมกมุ่น ลุ่มหลง หรือยึดติดกับสิ่งไม่ดี

灯红酒绿	อุปมา	*ชีวิตที่หมกมุ่นอยู่กับแสงสีและสุรานารีในยามราตรี*
高阳酒徒	อุปมา	*คนที่หลงระเริงกับการดื่มสุราจนเมามาย ส่วนมากจะหมายถึงตนเอง*
花天酒地	อุปมา	*ชีวิตที่มัวเมาลุ่มหลงในสุราและนารี*
金貂换酒	อุปมา	*หลงระเริงกับการดื่มสุราอย่างมัวมัน โดยไม่สนใจต่อความสง่า ความยิ่งใหญ่ หรือภาพลักษณ์ของตนเอง*
酒地花天	อุปมา	*มีความหมายเหมือนกับ “花天酒地”*
酒绿灯红	อุปมา	*มีความหมายเหมือนกับ “灯红酒绿”*
酒色财气	อุปมา	*ติดสุรา ติดผู้หญิง ติดเงินทอง ชอบโอ้อวด*
酒色之徒	อุปมา	*คนที่หมกมุ่นอยู่กับการกินการดื่มและผู้หญิง*
贪花恋酒	อุปมา	*มัวเมา ลุ่มหลง อาลัยอาวรณ์อยู่กับสุราและนารี*
酒池肉林	อุปมา	*การใช้ชีวิตที่หรูหราฟุ่มเฟือยสุดขั้ว*
酒酣耳热	อุปมา	*ดื่มสุราอารมณ์กำลังครึ้ม ดื่มเต็มที่จนหูแดง*

9. สำนวนที่แสดงถึงการตำหนิ ต่อว่า

酒囊饭袋	อุปมา	*คนที่ไม่มีประโยชน์ ดีแต่กินดีแต่ดื่ม ทำงานทำการไม่เป็นสักอย่าง*
酒瓮饭囊	อุปมา	*มีความหมายเหมือนกับ “酒囊饭袋”*

10. สำนวนที่แสดงถึงช่วงเวลา

茶余酒后	อุปมา	*เวลาว่างหลังการดื่มสุรา ดื่มชา*

จากสำนวนและความหมายที่ปรากฏข้างต้น สามารถอธิบายได้ว่า สำนวนจีนที่กำเนิดเกิดขึ้นต่างมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชีวิตของคนจีน โดยแต่ละสำนวนจะไม่แสดงความหมายที่ตรงตัว แต่จะเน้นที่การ

แสดงความหมายแฝงแทน โดยนำสุรามาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงความหมาย โดยนำมาใช้เพื่อการเปรียบเปรย อุปมาอุปไมยถึงสิ่งที่ต้องการสื่อถึง ซึ่งความหมายของแต่ละสำนวนที่ถ่ายทอดออกมาจะแตกต่างกันไปตามส่วนประกอบของสำนวน ลักษณะการใช้ และที่มาของสำนวน โดยจะขออธิบายเพิ่มเติมดังนี้

◆ สุรากับการเฉลิมฉลอง

สุราเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมจีนมาช้านาน จนกลายเป็นส่วนประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตของคนจีน โดยเฉพาะในเทศกาลหรือโอกาสสำคัญต่าง ๆ คนจีนมักจะนำสุรามาเป็นเครื่องดื่มในการเฉลิมฉลอง เช่น ในโอกาสการสร้างบ้านใหม่ คนจีนจะมีการเฉลิมฉลองด้วยการดื่ม “ซั่งเหลียงจิ่ว (上梁酒)” หลังเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะเฉลิมฉลองด้วยการดื่ม “ชิ่งเฟิงจิ่ว (庆丰酒)” หลังจากได้ชัยชนะกลับมาก็จะเฉลิมฉลองด้วย “ชิ่งกงจิ่ว (庆功酒)” และหลังจากทารกแรกเกิดมีอายุครบหนึ่งร้อยวันก็จะเฉลิมฉลองหรือร่วมยินดีด้วย “ไป่ยรื้อจิ่ว (百日酒)” เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสุราได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมฉลอง รวมถึงการร่วมแสดงความยินดีของคนจีนมาโดยตลอด (庞学铨, 2021) ซึ่งแน่นอนว่าการเฉลิมฉลองในแต่ละครั้งจะต้องมีการจัดเตรียมสุราให้เพียงพอต่อการดื่มด้วย และการมีสุราไว้ดื่มอย่างเพียงพอหรือมีในปริมาณที่มากจนดื่มไม่หมดนั้น ก็สามารถสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ทางด้านการกินการอยู่ของคนจีนได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ คนจีนจึงนำสุรามาเป็นส่วนประกอบของสำนวนเพื่ออุปมาถึงการเฉลิมฉลอง ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตด้วย เช่น สำนวน 肉山酒海 ที่มีความหมายว่า “งานเลี้ยงที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยเนื้อสัตว์และสุรา” เป็นต้น

◆ สุรากับความเรียบง่าย และความเกินคาด

周晨萌 (2010 : 17-18) กล่าวไว้ว่า ในสมัยก่อนกำลังในการผลิตสุรายังมีไม่มากเหมือนเช่นปัจจุบัน ทำให้สุราถูกนำมาใช้ในโอกาสสำคัญ ๆ เท่านั้น และบ้านที่มีสุราไว้ดื่มตลอดทั้งปีถือว่าเป็นบ้านที่มีฐานะร่ำรวย มีเงินมีทองสำหรับซื้อสุรา ส่วนชาวบ้านธรรมดาทั่วไปจะมีโอกาสในการดื่มสุราน้อยมาก โดยเฉพาะชาวไร่ชาวนาที่จะมีโอกาสในการดื่มสุราหลังฤดูเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนสิบเท่านั้น เนื่องจากหลังฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านสามารถนำผลผลิตที่ได้จากการเก็บเกี่ยวมาหมักเป็นสุราไว้ดื่มเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ 罗水发 (2019 : 13) ที่กล่าวไว้ว่า สมัยโบราณสิ่งสำคัญในการหมักสุราคือการใช้วัตถุดิบจำพวกข้าวที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านมาใช้ในการหมัก สุราจึงไม่ใช่เครื่องดื่มที่หาดื่มได้ง่ายในขณะนั้นสำหรับชาวบ้านทั่วไป โดยสุราจะถูกนำมาใช้ในช่วงเวลาและโอกาสสำคัญ อย่างเช่น การเซ่นไหว้ พิธีทางศาสนา งานเฉลิมฉลอง และงานเลี้ยง เท่านั้น ด้วยข้อจำกัดนี้ทำให้ชาวบ้านทั่วไปไม่สามารถนำสุรามาต้อนรับแขกผู้มาเยือนได้อย่างเต็มที่ เมื่อมีแขกมาเยือนจึงทำการต้อนรับแบบเรียบง่ายตามฐานะ ภายหลังจึงเกิดสำนวนที่ใช้สุรามาแสดงถึงความเรียบง่ายขึ้น เช่น สำนวน 斗酒只鸡 เป็นต้น เพื่อแสดงถึงการใช้อาหารและเครื่องดื่มแบบง่าย ๆ ในการต้อนรับแขกผู้มาเยือน

นอกจากนี้ สุรายังถูกนำมาสร้างเป็นสำนวนที่แสดงถึงสิ่งที่ได้มาเกินความคาดหมายด้วย อย่างที่กล่าวไว้ในข้างต้นว่าในสมัยก่อนไม่ใช่ทุกคนจะมีโอกาสในการดื่มสุรา โดยเฉพาะคนขอทานที่ต้องเอาชีวิตรอดด้วยการขอเงินขออาหารจากคนอื่น ซึ่งเงินและอาหารที่ได้มาก็มีเพียงน้อยนิดเพียงแค่ประทังชีวิตเท่านั้น ไม่สามารถนำไปซื้อหรือแลกเปลี่ยนเป็นสุราได้ แต่หากวันไหนมีคนใจดีให้สุรามาดื่ม วันนั้นก็จะถือเป็นวันที่โชคดี เพราะสุราเป็นสิ่งที่ไม่คิดว่าจะได้จากการขอทาน ต่อมาคนจีนจึงนำสุรากับการขอทานมาสร้างเป็นสำนวนเพื่อนำมาอุปมาถึงสิ่งที่ได้มานั้นเกินความคาดหมายด้วย เช่น สำนวน 乞浆得酒 เป็นต้น

◆ สุรากับการไว้อาลัย

คนจีนเมื่อถึงช่วงวัยที่สามารถดื่มสุราได้ก็จะเริ่มเรียนรู้การดื่มสุราเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่สังคมในรูปแบบที่โตขึ้น การดื่มสุราเป็นเรื่องปกติของคนจีน แม้กระทั่งก่อนการรับประทานอาหารในบ้านก็ยังมีการดื่มสุราเพื่อเรียกน้ำย่อยให้ทานอาหารอร่อย การสังสรรค์กับเพื่อนสนิทมิตรสหายก็ยังต้องมีสุรามาเป็นสิ่งในการผูกมิตรไมตรีและเชื่อมความสัมพันธ์ ซึ่งจะเห็นว่าสุราอยู่คู่กับคนจีนเกือบทุกช่วงเวลาของชีวิต จนกระทั่งเกิดการสูญเสียคนจีนก็มักจะนำสุราอาหารมาเซ่นไหว้ผู้ล่วงลับ เพื่อแสดงการไว้อาลัยตามธรรมเนียมประเพณี หรืออีกนัยหนึ่งคือต้องการให้ผู้ล่วงลับได้กินได้ดื่มเฉกเช่นตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ จากแนวปฏิบัตินี้ ทำให้เกิดสำนวนที่ใช้สุรามาเป็นส่วนประกอบและมีความหมายที่แสดงถึงการไว้อาลัยที่มีต่อผู้ล่วงลับขึ้น เช่น สำนวน 斗酒只鸡 ที่มีความหมายว่า “การใช้สุรากับไก่ในการอาลัยเพื่อนที่เสียชีวิต” เป็นต้น

◆ สุรากับลักษณะนิสัยของมิตรสหาย

ในโอกาสสำคัญ ๆ อย่างเช่น งานฉลองครบเดือน งานฉลองแต่งงาน หรืองานฉลองในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ คนจีนจะมีการเชิญชวนญาติสนิทมิตรสหายมาร่วมแสดงความยินดีและเฉลิมฉลองไปด้วยกัน ซึ่งแน่นอนว่าในการร่วมแสดงความยินดีและเฉลิมฉลองนั้นเจ้าบ้านจะต้องมีการจัดเตรียมอาหารและสุราไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือนเป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันเมื่อบ้านอื่นจัดงานและเชิญเราไปร่วมงานผู้ที่เป็นเจ้าบ้านก็ต้องจัดเตรียมอาหารและสุราไว้ต้อนรับและดูแลเราเช่นกัน การปฏิบัติในลักษณะนี้ถือเป็นการถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และที่สำคัญเป็นการตอบแทนน้ำใจซึ่งกันและกัน ในทางกลับกันก็จะมีมิตรสหายบางส่วนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ แต่จะให้ความสำคัญเฉพาะช่วงเวลาที่คนอื่นชวนกินชวนดื่ม พอถึงเวลาที่ตนต้องเชิญคนอื่นบ้างกลับนิ่งเฉย เมื่อมีเหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง คนจีนจึงเริ่มมีการประดิษฐ์สำนวนที่มีการนำสุรามาแสดงความหมายแฝงในการอุปมาถึงลักษณะนิสัยของมิตรสหายขึ้น เช่น สำนวน 酒肉朋友 ที่มีความหมายว่า “เพื่อนที่ไม่ทำงานทำการอะไร เป็นแค่เพื่อนกินเพื่อนเล่นกันเท่านั้น” เป็นต้น โดยสำนวนนี้เป็นการแสดงความหมายในเชิงลบ นอกจากนี้ คนจีนยังมีการประดิษฐ์สำนวนที่มีการนำสุรามาแสดงความหมายถึงลักษณะนิสัยของมิตรสหายในเชิงบวกด้วยเช่นกัน เช่น 酒朋诗侣 ที่มีความหมายว่า “มิตรสหายที่เป็นทั้งเพื่อนดื่มและเพื่อนในการประพันธ์บทกลอน” เป็นต้น เพื่อใช้ในการชื่นชมความดีและความเก่งของมิตรสหายที่เป็นได้ทั้งเพื่อนดื่มในยามทุกข์และเป็นเพื่อนคิดในยามประพันธ์บทกลอน

◆ สุรากับบุคลิกภาพ ความสามารถ

การดื่มสุรานอกจากจะเป็นการตอบสนองความต้องการของร่างกาย ทำให้ร่างกายกระชุ่มกระชวยมีชีวิตชีวาแล้ว การดื่มสุรายังสามารถช่วยเพิ่มศักยภาพทางความคิด ความสามารถของผู้ดื่มได้อีกด้วย คำกล่าวนี้สามารถอธิบายได้จากในสมัยก่อนคนจีนถือเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ชอบประพันธ์บทกลอนเพื่อใช้เป็นสิ่งสะท้อนทางความคิดและความรู้สึกทางใจ ซึ่งในการประพันธ์แต่ละครั้งก็มักจะมีการดื่มสุราให้ได้ที่เสียก่อนถึงจะสามารถถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกออกมาเป็นบทประพันธ์ที่งดงามได้ ยง อิงคเวทย์ และถาวร สิกขโกศล (1993 : 71) ได้กล่าวไว้ว่า “หลี่ ไป่ (李白) กวีที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ถังก็มีความชื่นชอบในการดื่มสุราขณะประพันธ์งานเช่นกัน จนถูกมองว่าเป็นกวีขี้เมาและได้รับฉายาอีกหนึ่งฉายาว่า “เทพแห่งสุรา” หลี่ ไป่ถือเป็นยอดแห่งกวี แต่งบทประพันธ์ได้อย่างรวดเร็วและมีความไพเราะเป็นอย่างยิ่ง” คำกล่าวนี้ช่วยยืนยันเพิ่มเติมได้ว่าการดื่มสุราสามารถช่วยเพิ่มศักยภาพทางความคิด ความสามารถได้จริง ซึ่งก็สอดคล้องกับคำ

กล่าวของ 贡华南 (2020 : 61) ที่กล่าวไว้ว่า “饮酒是生命之间的对话、交流——酒给予我们者多矣，想象力、信念、勇气、希望、自由等。(การดื่มสุราคือการสื่อสาร พูดคุยระหว่างชีวิต สุราให้อะไรหลายอย่างแก่เรา เช่น จินตนาการ ความเชื่อ ความกล้า ความหวัง ความอิสระ เป็นต้น) ” ต่อมาได้มีการนำสุรามาสร้างเป็นสำนวน เพื่อแสดงถึงความสามารถ สติปัญญา และบุคลิกภาพอันสง่างามของบุคคล เช่น สำนวน 斗酒百篇 ที่มีความหมายว่า “ดื่มสุราเพียงหนึ่งโถ่วก็สามารถเขียนบทกลอนได้ร้อยบท” ซึ่งเป็นการอุปมาถึงความอัจฉริยะของบุคคล เป็นต้น

◆ สุรากับทัศนคติในการใช้ชีวิต

ในชีวิตของคนเรามักต้องประสบพบเจอกับผู้คนและเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย ซึ่งก็อาจจะมีทั้งเรื่องดีเรื่องร้ายปะปนกันไป หากสิ่งที่พบเจอเป็นเรื่องดีก็จะส่งผลให้ชีวิตมีความสุข หากสิ่งที่พบเจอเป็นเรื่องเลวร้ายหรือเป็นสิ่งที่เราไม่ปรารถนาก็อาจส่งผลให้เกิดความทุกข์ภายในจิตใจได้ 贡华南 (2020 : 61) ได้กล่าวไว้ว่า “คนในสมัยก่อนใช้สุราในการบรรเทาความระทมทุกข์ ความเหนื่อยล้า ความอึดอัด และปมต่าง ๆ ที่มาทำลายความรู้สึกของมนุษย์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ จิตใจ” ดังนั้น คนจีนเมื่อเกิดความทุกข์จึงมักจะดื่มสุราเพื่อดับทุกข์ เพราะสุรามีคุณสมบัติที่ทำให้รู้สึกดี คลายความกังวล ทำให้ลืมความทุกข์ได้ชั่วขณะ และการดื่มสุราเพื่อดับทุกข์นี้ ถือเป็นหนึ่งในทัศนคติที่คนจีนใช้ในการดำเนินชีวิต โดยสำนวนที่มีสุราเป็นส่วนประกอบและสะท้อนทัศนคติในการใช้ชีวิตของคนจีนมีอยู่หลายสำนวน เช่น สำนวน 借酒浇愁 ที่มีความหมายว่า “ใช้การดื่มสุรามาเป็นวิธีในการดับทุกข์ภายในจิตใจ” เป็นต้น นอกจากนี้ สุรายังถูกนำมาสร้างเป็นสำนวนที่แสดงถึงทัศนคติในการใช้ชีวิตในลักษณะอื่นด้วย เช่น สำนวน 今朝有酒今朝醉 ที่มีความหมายว่า “การคิดถึงแต่สิ่งที่อยู่ต่อหน้า โดยไม่คิดถึงอนาคต” เป็นต้น

◆ สุรากับการหมกมุ่น ลุ่มหลง หรือยึดติดกับสิ่งไม่ดี และการตำหนิ ต่อว่า

การดื่มสุรามีทั้งผลดีและผลเสีย หากดื่มในปริมาณที่เหมาะสมก็จะนำมาซึ่งผลดี แต่หากดื่มในปริมาณที่มากและบ่อยครั้งเกินไปก็อาจนำมาซึ่งผลเสียได้ บางคนชื่นชอบการดื่มสุราเป็นชีวิตจิตใจ ในแต่ละวันมักจะมีความสุขกับการใช้ชีวิตมัวเมาอยู่กับสุรานารีจนทำให้เสียงานเสียการ คนกลุ่มนี้จะถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี ไม่น่าเชื่อถือ เพราะวัน ๆ มัวแต่หลงระเริงอยู่กับสุราเพียงอย่างเดียว จนไม่สนใจสิ่งรอบข้าง ซึ่งต่อมาการมัวเมากับการดื่มสุราถูกนำมาเป็นสิ่งสะท้อนถึงตัวบุคคลที่มีพฤติกรรมหมกมุ่น ลุ่มหลง หรือยึดติดกับสิ่งไม่ดี โดยบางส่วนถูกถ่ายทอดออกมาเป็นสำนวนจีน โดยมีคำว่า “สุรา” แทรกอยู่ในสำนวนด้วย เช่น สำนวน 贪花恋酒 ที่มีความหมายว่า “มัวเมา ลุ่มหลง อาลัยอาวรณ์อยู่กับสุรานารี” เป็นต้น นอกจากนี้ การดื่มสุราของคนจีนยังถูกนำมาสร้างเป็นสำนวนในการตำหนิหรือต่อว่าบุคคลที่ลุ่มหลงกับการดื่มสุราจนไม่ทำประโยชน์อะไรเลยอีกด้วย เช่น สำนวน 酒囊饭袋 ที่มีความหมายว่า “คนที่ไม่มีประโยชน์ ดีแต่กินดีแต่ดื่ม” เป็นต้น

◆ สุรากับช่วงเวลา

หากจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุรากับช่วงเวลา 马尾生 (2003 : 62) ได้กล่าวไว้ว่า การดื่มชา การดื่มสุรา และการทานข้าวนั้นมีความละม้ายคล้ายกัน เนื่องจากเป็นสิ่งจำเป็นและมีการกำหนดช่วงเวลาที่ชัดเจน ตัวอย่างเช่นในประเทศอังกฤษมักจะมีการดื่มชายามบ่ายในช่วงประมาณสี่โมงเย็นของทุกวัน ผู้คนทุกระดับในประเทศอังกฤษต่างก็ใช้ช่วงเวลานี้ในการดื่มชา ส่วนประเทศจีนนั้นก็มีช่วงเวลาในการการดื่มชา ดื่มสุรา และการทานอาหารด้วยเช่นกัน ยิ่งถ้าเป็นคนที่มีระดับคุณภาพชีวิตสูงยิ่งมีการกำหนดเวลาที่ชัดเจน จากคำกล่าว

ของ 马尾生 สามารถอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับช่วงเวลาในการดื่มชา ดื่มสุรา และการทานข้าวได้ว่า คนจีนแบ่งการดื่มชาออกเป็นสามช่วง คือ ช่วงเช้า ช่วงบ่าย และช่วงเย็น การทานอาหารก็แบ่งออกเป็นสามช่วงเวลาเช่นกัน คือ เช้า กลางวัน และเย็น โดยในส่วนของการดื่มสุรานั้น คนจีนมักจะใช้เวลาในช่วงเทศกาล โอกาสสำคัญ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ในการดื่มสุรา ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้สามารถยืนยันได้ว่าสุรากับช่วงเวลาเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน จนกระทั่งมีการใช้สุรามาเป็นส่วนประกอบของสำนวนเพื่อแสดงความหมายในด้านเวลา เช่น สำนวน 茶余酒后 ที่มีความหมายว่า “เวลาว่างหลังการดื่มสุรา ดื่มชา” เป็นต้น

สรุปได้ว่า สุรากับคนจีนมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่สุราเข้าไปแทรกซึมอยู่ในจารีตประเพณีและชีวิตความเป็นอยู่ของคนจีน อันก่อให้เกิดสำนวนที่มีความสัมพันธ์กับสุราเป็นจำนวนมาก โดยสำนวนที่มีสุราเป็นส่วนประกอบสามารถแสดงความหมายถึงการเฉลิมฉลอง ความเรียบง่าย ความเกินคาด การไว้อาลัย ลักษณะนิสัยของมิตรสหาย บุคลิกภาพ ความสามารถ แนวคิดในการดำเนินชีวิต การหมกมุ่น ลุ่มหลง หรือยึดติดกับสิ่งไม่ดี การตำหนิ ต่อว่า และช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ โดยทั้งหมดทั้งมวลนี้ล้วนแต่เป็นสิ่งสะท้อนความเป็นชนชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ แนวคิด และวิถีชีวิตของคนจีน

สรุป

สุราเริ่มมีการหมักและดื่มในประเทศจีนตั้งแต่สมัยโบราณ รวมเป็นระยะเวลาที่ยาวนานหลายพันปี สุรากับคนจีนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นมาตลอด ซึ่งจะเห็นได้จากการแทรกซึมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในประเพณีต่างๆ ของจีนมาตั้งแต่อดีตนั้นเอง การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในประเพณีของสุรานอกจากจะสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของคนจีนกับสุราแล้ว ยังทำให้ในภาษาจีนเกิดถ้อยคำที่มีความเกี่ยวข้องกับสุราอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นถ้อยคำที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น สามารถสะท้อนถึงขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีของคนจีนตามยุคสมัย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางด้านภาษาจีน อันเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญทั้งทางด้านภาษา สังคม และวัฒนธรรมของคนจีน นอกจากนี้ การที่สุราเข้าไปแทรกซึมเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตของคนจีนยังส่งผลให้เกิดสำนวนจีนต่างๆ ที่มีสุราเป็นส่วนประกอบอีกจำนวนมากด้วยเช่นกัน โดยแต่ละสำนวนจะแสดงความหมายแตกต่างกันไปตามส่วนประกอบ ลักษณะการใช้ และที่มา โดยทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นสิ่งสะท้อนความเป็นชนชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ แนวคิด และวิถีชีวิตของคนจีนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ “สุรา”

บรรณานุกรม

เธียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2559). **พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพฯ : บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด.

ยง อิงคเวทย์ และถาวร สิกขโกศล. (1993). สามรัตนกวีแห่งราชวงศ์ถัง. **วารสารเอเชียตะวันออกศึกษา,6** (1), 70-82.

เมชฌ สอดส่องกฤษ. (2556). **การจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศลุ่มน้ำโขง : กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศจีนตอนใต้ (ยูนนาน และกวางสี) ต้นสายอารยธรรมลุ่มน้ำโขง**. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554** (พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

丛书编委会. (2010). **中国酒文化**. 北京：外文出版社.

董超旭. (2016). “酒”词汇的文化意蕴阐释. **通化师范学院学报(自然科学), 37** (1), 142-145.

贡华南. (2020). 饮酒与中国人的精神生活. **江淮论坛**, (01), 60-61.

国务院侨务办公室和国家汉语国际推广领导小组办公室. (2009). **中国文化常识**(第 6 次印刷). 北京: 高等教育出版社.

黎敏. (2010). **民俗节日读本**. 北京：对外经济贸易大学出版社.

李争平. (2013). **中国酒文化** (第 6 次印刷). 北京:时事出版社.

罗水发. (2019). 中日饮酒文化与传统的对比. **文化产业**, (2), 12-14.

马尾生. (2003). 茶余酒后——含茶成语. **福建茶叶**, (3), 62.

庞学铨. (2021). 酒与人. **贵州大学学报(社会科学版)**, 39(2), 20-27.

申红潮. (2018). **中华成语词典** (第 6 次印刷). 长春:吉林教育出版社.

王文涛. (2012). 中国古代酒与人相关的称谓. **酒史与酒文化研究**, 59-71.

王勇卫. (2008). **“~酒”“酒~”语义修辞阐释**. 福建师范大学高校教师在职攻读硕士学位论文.

王玉伟. (2010). **汉语中酒成语的隐喻研究**. 曲阜师范大学硕士学位论文.

魏文静. (2018). 汉语“酒”成语的隐喻研究. **名作欣赏 MASTERPIECES REVIEW**, (8), 61-62.

叶朗和朱良志. (2009). **中国文化读本** (第 5 次印刷). 北京:外语教学与研究出版社.

张冬. (2013). 每逢佳节倍思饮——中国的节日酒俗. **佳木斯教育学院学报**, (11), 128-130.

中国社会科学院语言研究所词典编辑室. (2014). **现代汉语词典 第 6 版**. 上海:商务印书馆.

周晨萌. (2010). **风土人情读本**. 北京:对外经济贸易大学出版社.

Name and Surname（姓名）：
APINYA CHOMPHICHIT

Highest Education（最高学历）：
D.Litt.(Linguistics and Applied Linguistics)

University or Agency（任职院校或单位）：
Kamphaeng Phet Rajabhat University

Field of Expertise（专业领域）：
- Chinese Languages
- Chinese Teaching
- Chinese - Thai Translation

Address（地址）：
Faculty of Humanities and Social Science
69 M.1, Nakorn Chum, Muang, Kamphaeng Phet 62000

วิเคราะห์ความหมายคำว่า“大”ภาษาจีนปัจจุบันในบริบทภาษาไทย

Analysis of the meaning Chinese “Da” in Thai context

อัญมณี เมามีจันทร์
AUNYAMANIE MAOMEECHAN
刘璐
西南大学、汉语言文献研究所，重庆，中国 400715
华侨崇圣大学、中国学学院
Southwest University, Chongqing, P.R.China. Postcode : 400715
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail : abcdeve.liulu@gmail.com
Received: 12 March 2023 / Revised: 01 June 2023 / Accepted: 08 June 2023

บทคัดย่อ

ภาษาและวัฒนธรรมที่ต่างกันส่งผลให้การเลือกใช้คำศัพท์ในการแสดงความหมายสิ่งเดียวกันมีความแตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายของภาษาทั้งการเพิ่มขึ้นและตัดทอนความหมายนั้นมีเพื่อตอบสนองความต้องการในการสื่อสารของมนุษย์ผู้ใช้ภาษา บทความนี้จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ความหมายของ“大”ในภาษาจีนปัจจุบันทั้งความหมายโดยตรงและความหมายขยายออก โดยรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูล Center for Chinese Linguistics PKU [1] โดยวิเคราะห์ความหมาย คำว่า“大”เมื่ออยู่ในบริบทของภาษาไทย ผลการวิเคราะห์พบว่า มีการเลือกใช้คำที่หลากหลายขอบเขต ซึ่งขอบเขตความหมายที่ภาษาไทยและภาษาจีนใช้ตรงกันในความหมายว่า“ใหญ่”มีเพียงแค่ 4 ขอบเขต ได้แก่ 1)บอกขนาดของวัตถุ 2)บอกเรื่องราวข่าวสารว่าเป็นเรื่องที่ไม่ธรรมดา 3)ใช้กับคนแสดงความหมายถึงคนที่มีอายุมากกว่า 4)ใช้กับลำดับของลูกแสดงความหมายถึงคนที่เกิดคนแรก นอกเหนือจากขอบเขตความหมายเหล่านี้ ภาษาไทยไม่ได้ใช้คำว่า“ใหญ่”ในการแสดงความหมายแต่ได้ใช้คำอื่นแทน เช่น แรง ดัง หนัก สำคัญ หนา มาก หรือแม้แต่ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงให้ตรงกับความหมายในบริบทนั้นๆได้

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงความหมาย, อรรถศาสตร์, ภาษาจีนในบริบทภาษาไทย

[1] ฐานข้อมูล Databaseของมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ประเทศจีน Center for Chinese Linguistics PKU

ABSTRACT

Different languages and cultures result in different words used to express the same meaning. Changes in the meaning of language, both increasing and decreasing, are constantly in order to meet the communication needs of human language users. This article will discuss an analysis of the meaning of “da” in modern Chinese, both literal and extended. By collecting data from the Center for Chinese Linguistics PKU database, analyzing meaning in various contexts. The word “da” when used in the Thai context It was found that there was a wide range of word choices. As for the scope of meaning that Thai and Chinese use is synonymous with the word “yai”, there are only 4 scopes of meaning, namely 1) indicating the size of the object. 2) Tell news stories that are extraordinary. 3) It is used with older people. 4) Used with the order of children to indicate the first born. Beyond these definitions Thai language does not use the word “yai” to express its meaning but instead uses other words such as strong, loud, heavy, important, very thick, or even unable to find a word to match the meaning in that context instead.

Keywords: Change of meaning, aesthetics, Chinese in Thai Context

บทนำ

ภาษาเป็นสัญญะที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสาร สัญญะของภาษาไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุและชื่อเรียกแต่มีนัยยะครอบคลุมถึงความคิดและรูปเสียงสะท้อน (FERDINAND D SAUSSURE, 1949) สัญญะของภาษามีความเกี่ยวเนื่องจากจิตใจและยังเกี่ยวเนื่องถึงความคิดภายใต้กระบวนการคิดของสมอง มนุษย์ใช้รูปเสียงที่ถูกกำหนดไว้ในแต่ละสังคมเพื่อการสื่อสารระหว่างกัน โดยอวัยวะในการออกเสียงของมนุษย์นั้นมีค่อนข้างจำกัด กล่าวคือมนุษย์ไม่สามารถที่จะใช้เสียงเดียวในการให้ความหมายเพียงความหมายเดียว ดังนั้นจึงเกิดการเพิ่มความหมายใหม่นั่นก็คือการขยายความหมายของคำ

ให้มีมากกว่าหนึ่งความหมาย (Zhang Fude,1997) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายทั้งการเพิ่มขึ้นหรือตัดทอนความหมายในแต่ละภาษาล้วนแล้วไม่ได้จำกัดขอบเขตที่แน่นอน รวมถึงปัจจัยต่างๆที่ทำให้ความหมายของคำมีการเปลี่ยนแปลงไปที่ไม่เหมือนกัน แต่ในขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงความหมายบางรูปแบบที่ในหลายภาษามีความคล้ายคลึงกัน ปรากฏการณ์ทางภาษานี้เรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงความหมาย (Semantic Change)” คำว่า“大”เป็นคำที่มีอายุเก่าแก่ ถูกบันทึกไว้ในอักษรานุกรมตั้งแต่สมัยอักษรกระดองเต่าซึ่งถือเป็นหลักฐานในการค้นพบอักษรจีนยุคแรกที่เก่าแก่ที่สุด วิวัฒนาการของความหมายคำนี้นั้นมีการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆหรือเรียกว่าการกลายความหมาย การกลายความหมายของคำหนึ่งไปสู่อีกความหมายหนึ่งจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน (นริศ,2559) และเพื่อความอยู่รอดของสิ่งต่างๆ จึงอาจก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงนี้ ภาษาก็เฉกเช่นเดียวกัน (Joseph Vissarionovich Stalin,1957) คำศัพท์สะท้อนถึงสภาพการณ์ของภาษาที่มีการพัฒนาคำศัพท์มีมากขึ้นซับซ้อนขึ้นยิ่งทำให้ภาษามีความหลากหลายและพัฒนายิ่งขึ้นไป การเกิดใหม่ของคำศัพท์ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการสื่อสารของมนุษย์ บ้างก็เป็นนามธรรมที่อาจทำให้ยากในการสื่อสารระหว่างกัน การนำคำศัพท์ที่เดิมมีอยู่แล้วมาขยายออก กล่าวคือเดิมมีความหมายอยู่แล้วและไปทำให้มีความหมายเพิ่มขึ้นสามารถใช้ได้ในหลายบริบทมากขึ้น ทั้งนี้ การที่ความหมายของคำเพิ่มขึ้นไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่งเป็นคนกำหนด แต่เกิดจากกลุ่มคนในสังคมใดสังคมหนึ่งเข้าใจตรงกันว่าสัญญะนี้มีความหมายว่าอย่างไร ความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นนี้อาจมีการใช้ในระยะเวลาสั้นๆหรืออาจจะใช้ในระเวลาที่ยาวนาน ปรากฏการณ์ทางด้านภาษาในการเปลี่ยนแปลงหรือขยายความหมายของคำศัพท์เช่นเดียวกันนี้พบได้ทั่วไปทุกภาษา ปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงมีทั้งปัจจัยภายในภาษาและปัจจัยภายนอกอื่นๆรวมถึงวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ในหลายๆคำอาจจะมีความหมายเฉพาะภาษาของชนชาตินั้น ซึ่งเป็นคำที่มีเฉพาะในชนชาติหรือกลุ่มสังคมนั้นๆ นั่นเอง

1. วิเคราะห์ความหมาย“大”ในภาษาจีน

จากข้อมูลของฐานข้อมูลมหาวิทยาลัยปักกิ่ง Center for Chinese Linguistics PKU อักษรย่อ CCL ได้ยกตัวอย่างประโยคและใช้ในการวิเคราะห์ความหมาย พบว่าในหมวดภาษาจีนปัจจุบันมีประโยคที่ใช้“大”มากถึง 2,003,727 ประโยค ภาษาจีน“大”มีความหมาย(sememe) ตามที่ระบุไว้ในพจนานุกรมปัจจุบัน(ฉบับที่7) จำนวน 7 ขอบเขต

ความหมาย เมื่อนำขอบเขตความหมายทั้งหมดมาวิเคราะห์แล้วพบว่า สามารถแบ่งขอบเขตความใหม่และสามารถใช้ได้ในหลายบริบท ซึ่งผู้เขียนได้นำความหมายมาแบ่งกลุ่มย่อยตามขอบเขตความหมายได้ 11 ขอบเขตความหมาย ดังนี้

(1) ใช้กับวัตถุแสดงความหมายถึง วัตถุมีขนาดที่ใหญ่

ในการแสดงความหมายนี้อยู่ในความหมายโดยตรง อยู่ในขอบเขตที่ใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม สิ่งของและสิ่งมีชีวิต สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นสิ่งที่มีขนาดตั้งแต่เล็กมากสามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วยมือไปจนถึงขนาดที่ใหญ่มากจนไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ด้วยมือ เช่น

①小王拿了亲戚的 90 万买了大房子。（\当代\ CWAC \ CFB0150 . txt）*เสี่ยวหวังนำเงินของญาติไปซื้อบ้านหลัง**ใหญ่**ในราคา900000 หยวน*

②起床后喝一大杯水或是一杯鲜果汁、一杯蜂蜜水。（\当代\应用文\健康养生\王昕 黄帝内经中的女人养生养颜经. txt）*หลังจากตื่นนอนดื่มน้ำเปล่าแก้ว**ใหญ่**ชักแก้วหรือน้ำผลไม้สดหรือน้ำผึ้งชักแก้ว*

③那么，从小区进大门，发生我刚才说的一系列费用，这就是车位物业管理服务费。（\当代\CWAC\LQM0358. txt）*ถ้าอย่างนั้นจากประตูเล็กเข้าประตู**ใหญ่** เกิดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ขึ้นตามที่พวกเราเพิ่งจะพูดไป นี่คือค่าบริการในการจัดการธุรกิจจุดจอดรถ*

(2) ใช้กับสภาพอากาศแสดงความหมายถึงการบอกระดับของสภาพการณ์ว่ามีระดับสูง

ซึ่งในภาษาไทยได้ใช้คำที่ค่อนข้างหลากหลายตามบริบท ในการแสดงความหมายนี้อยู่ในความหมายขยายออก หรือความหมายที่เพิ่มขึ้นทีหลังจากความหมายพื้นฐาน ใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรมจำพวกสภาพอากาศ จะแสดงความหมายถึง ระดับของสภาพการณ์ เช่น

①“虽大风雨不易”，就是刮大风，下大雨，不改变行程。（\当代\口语\对话\梁冬对话罗大伦. txt）*แม้ว่าลมจะแรงฝนจะตกหนักก็ไม่หวั่น ก็คือต่อให้ลม**แรง** ฝนตก**หนัก** ก็จะไม่เปลี่ยนแปลงขั้นตอนใดๆ*

②这天夜里，东北风刮得呼呼响，快进腊月了，天将下大雪，外面冷得厉害。（\当代\史传\李文澄努尔哈赤. txt）*ในค่ำคืนนี้ลมจากทางทิศ*

*ตะวันออกพัด**แรง**พรืดพรืด ใกล้เข้าสู่เดือนสิบสองของปีจันทรคติจีนแล้ว ท้องฟ้าก็ใกล้จะมีหิมะตก**หนัก** ข้างนอกอากาศเย็นสุดๆ*

③如果遇大风、雷雨天，这种感觉更是强烈…（\当代\应用文\健康养生\子柔时光向左女人向右. txt）*หากเจอลม**แรง** ฝนตกหนักฟ้าผ่า ความรู้สึกนี้ยิ่งทวีคูณเข้าไปอีก....*

④飞机遇上大雾天气就难以起飞或降落（\当代\应用文\自然科学\中国儿童百科全书. TXT）*เป็นเรื่องยากสำหรับเครื่องบินที่จะบินขึ้นหรือลงจอดท่ามกลางสภาพอากาศที่มีหมอก**หนา***

จากตัวอย่างคำว่า“大”เมื่อเข้ากับประโยคบริบทเกี่ยวกับสภาพการณ์ธรรมชาติจะแสดงความหมายถึงสภาพการณ์อยู่ในระดับที่สูง เช่น

1) 大雨 (ฝนตก**หนัก**) วิเคราะห์คำใช้ร่วม “ฝนตก”เป็นการเคลื่อนไหวในทิศทางจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ

*(1) ดิฉันนั่งรถเมล์เล็กกลับไปนิวยอร์กเพื่อขึ้นเครื่องบิน แต่ฝนตก**หนัก**และผู้โดยสารอื่นก็ลงหมดแล้ว (นภัทร พุกกะณะสุต, 2553)*

*(2) พายุฝนตก**หนัก**เกิดฟ้าก็แลบแล้วตามด้วยเสียงฟ้าร้อง (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2552)*

2) 大雪 (หิมะตก**หนัก**) วิเคราะห์คำใช้ร่วม “หิมะตก”เป็นการเคลื่อนไหวในทิศทางจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ

(1) *สำนักงานอุตุนิยมวิทยาท้องถิ่นรายงานว่า จะเกิดหิมะตก**หนัก**ในแถบพื้นที่ชายฝั่งช่วงคริสต์มาสเป็นครั้งแรก (ข่าวต่างประเทศ, 2551)*

3) 大风 (ลม**แรง**) วิเคราะห์คำใช้ร่วม “ลม”เป็นการเคลื่อนไหวมุมขวางแนวระนาบกับพื้นโลก มีความเร็วค่อนข้างสูงที่สามารถวัดค่าได้

(1) *โดยเฉพาะลมกระโชกในสนามโล่งกว้าง ลม**แรง**ๆทำให้สถิติไม่ดีถ้าวิ่งสวนทางทิศทางกระแสลม (ชัยกร หาญไฟฟ้า, 2553)*

(2) *ก้าวไปแบบวางเท้าต่อกันเพราะสะพานมันแคบลมก็**แรง**ไปได้นิดเดียว (สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร์, 2551)*

4) 大雾 (หมอก**หนา**) วิเคราะห์คำใช้ร่วม “หมอก”เกี่ยวเนื่องกับความกดอากาศ ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวในทิศทางที่เห็นได้ชัด มีลักษณะหยุดนิ่งเป็นส่วนใหญ่

*(1) ปัญหาคือความมืดแบบไสยดำนั้นมาในรูปฝ้าหมอก**หนา**ทึบ (ศรันย์ ไมตรีเวช,2553)*

จากการวิเคราะห์การบอกสภาพการณ์ของสภาพอากาศจะเห็นได้ว่าภาษาไทยใช้คำว่า “หนัก” ในการแสดงความหมายถึงสิ่งที่ตกลงมาจากที่สูงไปยังที่ต่ำ เช่น ฝนและหิมะ

ส่วนคำว่า “แรง”จะใช้กับสิ่งที่มีความเร็ว เช่น ลม และสุดท้ายใช้คำว่า“หนา”กับสิ่งที่ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวในทิศทางที่เห็นได้ชัดและมีลักษณะหยุดนิ่งเป็นส่วนใหญ่ เช่น หมอก

(3) ใช้กับเสียงแสดงความหมายการบอกระดับของเสียงว่าดัง

ในการแสดงความหมายนี้อยู่ในความหมายขยายออกหรือความหมายที่เพิ่มขึ้นทีหลังจากความหมายพื้นฐาน ใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรมประเภทเสียง แสดงความหมายการบอกระดับของเสียงที่ดัง เช่น

①现在可好了,白天在家也感觉不到有多大声音,夜里更不用担惊受怕。（\当代\报刊\新华社\新华社 2002 年 9 月份新闻报道. txt）*ตอนนี้ก็ดีแล้วนะ ตอนกลางวันอยู่ในบ้านก็รู้สึกไม่ได้เสียง**ดัง**มาก กลางคืนยิ่งไม่ต้องกังวลเลย*

②司机们正站在车旁抽烟、跺脚、大声说话。（\当代\史传\中国北漂艺人生存实录. txt）*คนขับรถยืนสูบบุหรี่อยู่ข้างๆรถ กระทืบเท้าและพูดจาเสียง**ดัง***

③“我们是朋友吗？”我大声地问女儿。（\当代\史传\从普通女孩到银行家. txt）*“เราเป็นเพื่อนกันหรือ?”ฉันถามเด็กหญิงด้วยเสียงอันดัง*

จากตัวอย่าง ภาษาไทยไม่ได้เลือกใช้ “ใหญ่” มาแสดงความหมาย กรณีนี้จะคล้ายกับข้อ (2) “大”แสดงความหมายบอกสภาพอากาศในระดับที่มาก คือภาษาไทยเลือกใช้คำอื่นในการแสดงความหมายนี้แทน คือคำว่า “ดัง” ซึ่งเป็นการบอกระดับที่ใช้ได้ค่อนข้างแคบ ใช้ได้เพียงแค่กับเสียง หรืออีกนัยหนึ่งคือมีความหมายขยายออก เช่น เมื่อใช้กับผู้มีเชื่อเสียงจะใช้ว่า นักร้องที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ดาราคนนี้ดังมาก เขาเป็นคนดัง เป็นต้น

(4) แสดงความหมายบอกระดับของกลิ่น

ในการแสดงความหมายนี้อยู่ในความหมายขยายออก หรือความหมายที่เพิ่มขึ้นทีหลังจากความหมายพื้นฐาน ใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรมประเภทกลิ่น เช่น

①虽然每天消毒两次,里面还是不干净,味道很大。（\当代\报刊\新华社\新华社 2003 年 7 月份新闻报道. txt）*แม้ว่าจะทำความสะอาดทุกวันวันละ2ครั้ง แต่ข้างในก็ยังไม่สะอาด กลิ่นก็**แรง***

จากตัวอย่าง ภาษาไทยไม่ได้เลือกใช้ “ใหญ่” มาแสดงความหมาย กรณีนี้จะคล้ายกับข้อ (2) และ (3) โดยภาษาไทยเลือกใช้คำอื่นในการแสดงความหมายนี้ คือคำว่า “แรง” ซึ่งตรงกับการบอกสภาพอากาศของ “ลม” ที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่าใช้กับสิ่งที่มีความเร็ว แต่ในที่นี้กลิ่นไม่มีความเร็ว ซึ่งในบริบทนี้จะไม่เหมือนกัน เพียงแต่ภาษาไทยนั้นได้เลือกใช้คำเดียวกัน

(5) แสดงความหมายถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ใหญ่โต ไม่ปกติ [2]

ความหมายนี้อยู่ในความหมายเชิงขยายออก หรือความหมายที่เพิ่มขึ้นจากความหมายเดิม ใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรมได้แก่ ประเภทข่าวสาร เรื่องราวอันแสดงความหมายถึง ระดับของเรื่องราวหรือข่าวสารนั้นๆไม่ปกติ เป็นเรื่องราวใหญ่โต เช่น

①《中华人民共国义和教育法》的颁布，是我国社会生活中的一个大事。（\当代\CWAC\AEB0001. txt）*การประกาศกฎหมายการศึกษาและสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นเรื่อง**ใหญ่**ที่สำคัญเรื่องหนึ่งในชีวิตสังคมของประเทศของเรา*

②他有一个女儿，新闻出来了，他也承认了，那当然是一个大新闻了。（\当代\口语\电视访谈\鲁豫有约 开心果. txt）*เขามีลูกสาว 1 คน ข่าวออกมาแล้ว และเขาก็ยอมรับแล้ว นั่นแน่นอนว่าเป็นข่าว**ใหญ่**จริงๆ*

③十五年前还是北京食界的一大新闻。（\当代\报刊\1994 年报刊精选\03. txt）*15 ปีก่อนยังเป็นข่าว**ใหญ่**เรื่องหนึ่งของโลกในการกินอาหารของปักกิ่ง*

จากตัวอย่าง การแสดงความหมายในส่วนนี้ ภาษาไทยได้เลือกใช้คำว่า “ใหญ่” มาแสดงความหมาย ซึ่งจะตรงกับ คำว่า“大” ในภาษาจีน เป็นความหมายเชิงขยายออกจากความหมายเดิม

(6) แสดงความหมายถึงระดับที่ลึก [3]

ความหมายนี้อยู่ในความหมายเชิงขยายออก มีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึก บอกระดับว่ามาก ใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม ความหมายจะขึ้นอยู่กับบริบท สามารถใช้กับคำนามที่เป็นสี อาการ เป็นต้น เช่น

①当时已经是早晨 6 点多，天已经大亮了。（\当代\文学\大陆作家\张平十面埋伏. txt）*ตอนนั้นเป็นเวลา 6 โมงกว่าแล้ว ฟ้าก็สว่าง**มาก**แล้ว*

②胸前佩戴着一朵大红花（\当代\史传\李文澄努尔哈赤. txt）*เขาติดดอกไม้สีแดงเข้ม, แดงแป๊ดบนหน้าอกของเขา*

③总是出了问题大吃一惊（\当代\CWAC\CEB0133. txt）*มักจะเกิดปัญหาที่น่าตกใจอย่าง**มาก***

ภาษาไทยไม่ได้เลือกใช้ “ใหญ่” มาแสดงความหมายและไม่สามารถหาคำมาแสดงความหมายได้ตรงตามความหมาย แต่จะเป็นการขยายความหมายให้กับบริบทนั้นๆเพื่อ

[2] 中国社会科学院语言研究所词典. (2016). 现代汉语词典（第 7 版）. 北京: 商务印书馆.
[3] 中国社会科学院语言研究所词典. (2016). 现代汉语词典（第 7 版）. 北京: 商务印书馆.

แสดงระดับที่มาก ในส่วนนี้จะเกี่ยวเนื่องจากความหมายของภาษาจีนและภาษาไทยที่ไม่เท่ากันอีกด้วย

(7) เมื่ออยู่ข้างหลังคำว่า “不 (ไม่)” แสดงความหมายระดับตื้นหรือจำนวนน้อย [4]

ในการแสดงความหมายนี้ อยู่ในความหมายขยายออก เป็นความหมายที่เป็นนามธรรม ใช้กับการกระทำที่บอกลักษณะนิสัยของคน เช่น

①他是一个天性老实的人，平时不大爱说话，只是爱动脑筋爱干活。（\当代\报刊\1994 年报刊精选\11. txt）*เขาเป็นคนซื่อสัตย์ ปกติเขาไม่ชอบพูด แต่ชอบใช้สมองและการทำงาน*

②罗工柳看着两个孩子都内向，不大爱说话，心想：“我是不是当回媒人？”（\当代\报刊\1994 年报刊精选\11. txt）*หลัวกงหลิวเห็นว่าเด็กสองคนเก็บตัวและไม่พูดมาก จึงคิดว่า "ฉันจะเป็นผู้จับคู่ให้หรือเปล่า"*

③现今的中国(大陆)人都不大爱说，但不爱说绝非不善说...（\当代\报刊\读书\vol-187. txt）*คนจีน (แผ่นดินใหญ่) ทุกวันนี้ไม่ค่อยชอบพูด แต่การไม่ชอบพูดก็ไม่เลว*

กรณีนี้จะคล้ายกับข้อ (5) คือ ภาษาไทยไม่ได้เลือกใช้ “ใหญ่” มาแสดงความหมายและไม่สามารถหาคำใดมาแสดงความหมายได้ตรงตามความหมาย เป็นการขยายความหมายให้กับบริบทนั้นๆในการบอกระดับความถี่รวมถึงลักษณะนิสัย ในส่วนนี้จะเกี่ยวเนื่องจากความหมายของภาษาจีนและภาษาไทยที่ไม่เท่ากันอีกด้วย

(8) ใช้กับลำดับของลูก แสดงความหมายถึง ลูกที่เกิดคนแรก

การแสดงความหมายนี้ อยู่ในความหมายขยายออก เป็นความหมายที่เป็นนามธรรม ใช้กับคำนามที่เป็นคน เช่น

①也许你不太相信，我从小到大我都喜欢当老二，我不太喜欢当老大。（\当代\口语\电视访谈\鲁豫有约 王杰 .txt）*คุณอาจจะไม่ค่อยเชื่อนักตั้งแต่เด็กจนโตฉันชอบที่จะเป็นลูกคนที่สอง และฉันก็ไม่ชอบเป็นพี่คน**โต**มากนัก*

กรณีนี้จะคล้ายกับ (5) คือ การแสดงความหมายในส่วนนี้ภาษาไทยได้เลือกใช้/“ใหญ่” มาแสดงความหมาย ซึ่งจะตรงกับคำว่า“大” ในภาษาจีน เป็นความหมายเชิงขยายออกจากความหมายเดิม

[4] 中国社会科学院语言研究所词典. (2016). 现代汉语词典（第 7 版）. 北京：商务印书馆.

(9) ใช้กับคน แสดงความหมายถึง คนที่มีอายุมากกว่า

การแสดงความหมายนี้ อยู่ในความหมายขยายออก เป็นความหมายที่เป็นนามธรรม ใช้กับคำนามที่เป็นคน เช่น

①杨澜：他就是很大哥的那种人。（\当代\口语\对话\杨澜对话热点人物：杨澜访谈录Ⅱ.txt）*เขาเป็นพี่**ใหญ่**แนวๆนั้นน่ะ*

②忠义堂上坐，手下弟兄多，不讲义气怎么做大哥？（\当代\口语\对话\名家对话职场 7 方面.txt）*ตำแหน่งที่นั่งในห้องโถงแห่งความซื่อสัตย์ภักดี มีลูกน้องมากมาย คุณจะเป็นพี่**ใหญ่**ได้อย่างไรถ้าคุณไม่แสดงความภักดี?*

③通过学校教育孩子，从孩子做起，让孩子去教育大人，影响家庭、影响社区。（\当代\CWAC\ASL0114.txt）*การสอนเด็กผ่านโรงเรียน เริ่มต้นจากตัวเด็ก ให้เด็กคือผู้ที่สอนผู้**ใหญ่** มีอิทธิพลต่อครอบครัว และมีอิทธิพลต่อชุมชน*

กรณีนี้จะคล้ายกับ(5)และ(7) คือ การแสดงความหมายในส่วนนี้ ภาษาไทยได้เลือกใช้คำว่า “ใหญ่” มาแสดงความหมาย ซึ่งจะตรงกับ คำว่า“大” ในภาษาจีน เป็นความหมายเชิงขยายออกจากความหมายเดิม โดยไม่มีผลกระทบจากวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือปัจจัยอื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกเหนือจากปัจจัยด้านความคิดและความรู้สึกของมนุษย์ในการเรียนรู้ภาษา

(10) ภาษาที่บ่งบอกความนอบน้อม ใช้เรียกสิ่งของของอีกฝ่าย เช่น ผลงานชิ้นสำคัญ [5]

①写作基础打好了，以后才会有留名青史的大作。（\当代\CWAC\CEB0133.txt）*เมื่อวางรากฐานการเขียนแล้ว ก็จะมีผลงานชิ้น**สำคัญ**ที่จะโด่งดังเป็นประวัติศาสตร์และอนาคต*

(11) ใช้วางหน้าเทศกาลหรือฤดูกาล หมายถึง การเน้นย้ำ [6]

การแสดงความหมายนี้อยู่ในความหมายขยายออก ใช้กับคำประเภทเทศกาล ฤดูกาล ช่วงเวลา จะแสดงความหมายถึงการเน้นย้ำหรือบอกระดับว่ามาก เช่น

①第三天大清早，村委会主任张风知跳出来开骂了。（\当代\应用文\社会科学\中国农民调查.txt）*เช้า**ตรู่**ของวันที่สาม จางเฟิงจือผู้อำนวยการคณะกรรมการหมู่บ้าน เริ่มออกมาด่าแล้ว*

[5] 中国社会科学院语言研究所词典. (2016). 现代汉语词典（第 7 版）. 北京：商务印书馆.
[6] 中国社会科学院语言研究所词典. (2016). 现代汉语词典（第 7 版）. 北京：商务印书馆.

②新学期开学第一天，大清早门外便站满一群娃娃（\当代\报刊\人民日报\1998 年人民日报\1998 年人民日报. txt）*วันแรกของภาคเรียนใหม่ กลุ่มเด็กสาวก็มายืนเต็มอยู่หน้าประตูแต่เช้า**ตรู่***

③大白天走到这儿孩儿人都少，怎么的，没有住家儿人。（\当代\口语\1982 年北京话调查资料. txt）*กลางวัน**แสกๆ** มีเด็ก ๆ มาที่นี่น้อยมาก เกิดอะไรขึ้น ไม่มีใครอยู่บ้าน*

④大热天，教师们把带的菜放在冰箱里，可以吃上新鲜的午餐（\当代\报刊\人民日报\1995 年人民日报\6 月份. txt）*ในวันที่อากาศร้อน**มาก เหล่าคุณ**ครูเอาผักที่นำมาเข้าตู้เย็นเพื่อจะได้ทานอาหารกลางวันที่สดใหม่*

จากตัวอย่าง จะเห็นว่าภาษาไทยไม่ได้ใช้ “ใหญ่” มาแสดงความหมายและไม่สามารถหาคำมาแสดงความหมายได้ตรงตามความหมาย จะเป็นการขยายความหมายให้กับบริบทนั้นๆเพื่อแสดงระดับที่มาก

การให้ความหมายในพจนานุกรมภาษาจีนปัจจุบัน ฉบับที่ 7 นั้น ได้ให้ความหมายของ “大” ไว้เพียง 7 ความหมาย แต่ในแง่มุมของการใช้ในบริบทต่างๆรวมถึงการแสดงความหมายนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ 7 ขอบเขตความหมาย จากการวิเคราะห์ข้อมูลในฐานข้อมูล CCL บทความนี้ได้นำมาจัดความหมายเพิ่มได้ 11 ขอบเขตความหมาย ทั้งความหมายโดยตรงและความหมายขยายออก ซึ่งล้วนเป็นการบอกระดับ ความแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับบริบทว่าอยู่ในสถานการณ์ใด ความหมายของ “大” จะขยายออกไปตามบริบทนั้นๆ สามารถใช้ขยายความได้ทั้งกับสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สิ่งของ และสิ่งที่เป็นนามธรรม

2. สรุปความหมายของคำว่า“大”ภาษาจีนในบริบทภาษาไทย

ความหมายของคำว่า“大”ในภาษาจีนเมื่ออยู่ในบริบทภาษาไทยพบว่า ภาษาไทยมีการใช้คำที่หลากหลายเพื่อแสดงความหมายถึงสิ่งเดียวกัน ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงขอบเขตความหมาย 大 ในภาษาจีนและคำที่ใช้ในภาษาไทย

ขอบเขตความหมายของภาษาจีน 大	คำที่ใช้ในภาษาไทยที่สามารถเทียบเคียงกับคำว่า 大 ในภาษาจีน							ตัวอย่างภาษาจีน
	ใหญ่	สำคัญ	หนัก	แรง	หนา	ดัง	ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงได้	
1.แสดงความหมายบอกขนาดของวัตถุว่ามีขนาดใหญ่	✓							大房子、大杯水
2.บอกสภาพอากาศ ระดับที่มาก			✓	✓	✓			大风、大雨、大雪、大雾
3.แสดงความหมายบอกระดับของเสียง						✓		大声说话、大声音
4.แสดงความหมายบอกระดับของกลิ่น				✓				味道很大
5.แสดงความหมายถึงเรื่องราวหรือเหตุการ์ใหญ่โตหรือไม่ปกติ	✓							大新闻
6.แสดงความหมายระดับลึก							✓	大亮、大红花、大白天
7.เมื่อวางด้านหลัง 不 (ไม่)แสดงความหมายถึงระดับตื้นหรือจำนวนน้อย							✓	不大爱说话
8.ใช้กับลำดับของลูก แสดงความหมายถึงลูกที่เกิดคนแรก	✓							老大
9.ใช้กับคน แสดงความหมายถึง คนที่มีอายุมากกว่า	✓							大哥、大人
10.ภาษาที่บ่งบอกความนอบน้อม ใช้เรียกสิ่งของอีกฝ่าย เช่น ผลงานชิ้นสำคัญ		✓						大作
11.ใช้วางหน้าเทศกาลหรือฤดูกาล หมายถึงการเน้นย้ำ							✓	大清早

จากตาราง คำว่า “大” ในภาษาจีนเมื่ออยู่ในบริบทภาษาไทยที่สามารถหาคำมาเทียบเคียงความหมายได้มีทั้งหมด 8 ของเขตความหมาย และที่ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงได้ 3 ขอบเขตความหมาย

ทั้งนี้ ในบริบทภาษาไทยที่สามารถหาคำมาเทียบเคียงความหมายได้ทั้งหมด 8 ขอบเขตความหมาย ได้แก่ (1) แสดงความหมายบอกขนาดของวัตถุว่ามีขนาดใหญ่ (2) แสดงความหมายบอกสภาพอากาศระดับที่มาก (3) แสดงความหมายบอกระดับของเสียง (4) แสดงความหมายบอกระดับของกลิ่น (5) แสดงความหมายถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ใหญ่โตหรือไม่ปกติ (6) แสดงความหมายถึงอันดับที่ 1 (7) แสดงความหมายถึงคนที่มีอายุเยอะ (8) ภาษาที่บ่งบอกความนอบน้อมใช้เรียกสิ่งของอีกฝ่าย เช่น ผลงานชิ้นสำคัญ และที่ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงได้ 3 ขอบเขตความหมาย ได้แก่ (1) แสดงความหมายระดับลึก (2) เมื่อวางด้านหลัง 不 (ไม่)แสดงความหมายถึงระดับตื้นหรือจำนวนน้อย (3) ใช้วางหน้าเทศกาลหรือฤดูกาลแสดงความหมายถึงการเน้นย้ำ

2.1 คำว่า“大”และ“ใหญ่”ที่แสดงความหมายเหมือนกันในบริบทภาษาไทย

ในขอบเขตความหมายต่อไปนี้คือคำว่า“大”ในภาษาจีนเมื่ออยู่ในบริบทภาษาไทยใช้เหมือนกันกับคำว่า“ใหญ่”ในภาษาไทย มี 3 ขอบเขตความหมาย ดังนี้

(1) แสดงความหมายบอกขนาดของวัตถุว่ามีขนาดใหญ่ เช่น

①其实我都可喜欢这样小小的房子,我不喜欢大房子!!(微博)

*อันที่จริงฉันชอบบ้านหลังเล็ก ๆ แบบนี้ ฉันไม่ชอบบ้านหลัง**ใหญ่***

②我没有大房子、大煤矿、大商店、大酒楼……《苍天有泪》琼瑶,1998

*ฉันไม่มีบ้านหลัง**ใหญ่** เหมืองถ่านหินขนาด**ใหญ่** ร้านค้าขนาด**ใหญ่** ร้านอาหารขนาด**ใหญ่**...*

③每天早我晚喝一大杯水,做补水面膜。(微博)

*ทุกเช้าและเย็นฉันดื่มน้ำแก้ว**ใหญ่**และทำมาส์กหน้าเพิ่มความชุ่มชื้น*

(2) แสดงความหมายบอกว่าเรื่องราวอยู่ในระดับที่ไม่ปกติ เช่น

①这是一条可遇不可求的“大新闻”(李嵘, 2004)

*นี่เป็น "ข่าว**ใหญ่**" ที่ไม่อาจพบเจอได้*

②我也没听过，剑中也会有皇帝，那倒是件大新闻……(玉露剑童:司马紫烟, 2006) *ฉันไม่เคยได้ยินเหมือนกัน จะมีจักรพรรดิในดาบ นั่นเป็นข่าว**ใหญ่***

(3) ใช้กับคนแสดงความหมายถึงคนที่มีอายุมากกว่า เช่น

①山东求给力！大哥 !!!我们也拍!!!!!!/ （微博）

*ซานตงแสวงหาความแข็งแกร่ง! พี่**ใหญ่**!!!เราก็ยิงเหมือนกัน!!!!!!/*

② 三年五年后我们都会变成怎么样的大人（微博）

*เราจะเป็นผู้**ใหญ่**แบบไหนในอีกสามหรือห้าปีข้างหน้า?*

2.2 คำว่า “大” และ “ใหญ่” แสดงความหมายต่างกันในบริบทภาษาไทย

ขอบเขตความหมายต่อไปนี้เมื่ออยู่ในบริบทภาษาไทยไม่ได้ใช้คำว่า “ใหญ่” มาแสดงความหมาย โดยใช้คำอื่นๆมาแสดงความหมาย ดังนี้

(1) ภาษาไทยใช้คำว่า “แรง” มาใช้แสดงความหมายกับลมและกลิ่น เช่น

①虽然每天消毒两次,里面还是不干净,味道很大。(\当代\报刊\新华社\新华社 2003 年 7 月份新闻报道. txt)

*แม้ว่าจะมีการฆ่าเชื้อวันละ 2 ครั้ง แต่ภายในก็ยังไม่สะอาดและมีกลิ่น**แรง***

②如果遇大风、雷雨天，这种感觉更是强烈。(\当代\应用文\健康养生\子柔 时光向左女人向右. txt)

*ความรู้สึกนี้จะรุนแรงยิ่งขึ้นในกรณีที่มีลม**แรง**หรือพายุฝนฟ้าคะนอง*

(4) ภาษาไทยใช้คำว่า“ดัง” มาใช้แสดงความหมายกับเสียง เช่น

①孩子出生后对很大声音没有什么反应(\当代\报刊\人民日报\2000 年人民日报\2000 年人民日报.) *ทารกไม่ตอบสนองต่อเสียง**ดัง**หลังคลอด*

(5) ภาษาไทยใช้คำว่า“หนัก” มาใช้แสดงความหมายกับฝนและหิมะ เมื่อพิจารณาแล้วทั้งสองคำเป็นลักษณะของการตกจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ เช่น

①下大雨，不改变行程。（\当代\口语\对话\梁冬对话罗大伦. txt）

*ฝนตก**หนัก**ห้ามเปลี่ยนกำหนดการเดินทาง*

②天将下大雪，外面冷得厉害。（\当代\史传\李文澄努尔哈赤. txt）

*หิมะจะตก**หนัก**และข้างนอกจะหนาวมาก*

(6) ภาษาไทยใช้คำว่า “หนา” มาใช้แสดงความหมายกับหมอก เช่น

①结果那天早上忽然大雾，路都被封了（\当代\口语\电视访谈\鲁豫有约开心果. txt）*เป็นผลให้ในเช้าวันนั้นมีหมอก**หนา**และถนนถูกปิดกั้น*

②1952 年 12 月 5 日发生的一次大雾，延续了 4 天多（\当代\应用文\自然科学\中国儿童百科全书. txt） *เกิดหมอก**หนา**ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2495 ซึ่งกินเวลานานกว่า 4 วัน*

(7) ภาษาไทยใช้คำว่า“สำคัญ” มาใช้แสดงความหมายกับผลงาน เช่น

①做为朋友不一定要见面，有时只要读一读您的大作，得到启示，就终身受用无尽了。（\当代\口语\对话\李敖对话录. txt）*เป็นเพื่อนกันไม่จำเป็นต้องเจอหน้ากันบางครั้ง แค่อ่านผลงานชิ้น**สำคัญ**ของคุณก็ได้ความรู้แจ้งซึ่งเป็นประโยชน์ไม่รู้จบสิ้น*

②我打算在这所公寓里一直住下, 以写完我的大作（\当代\应用文\社会科学\当代世界文学名著鉴赏词典. txt）*ฉันวางแผนที่จะอาศัยอยู่ในอพาร์ทเม้นท์นี้จนกว่าฉันจะเขียนผลงานชิ้น**สำคัญ**ของฉันให้เสร็จ*

2.3 คำว่า“大”ในภาษาจีนที่ภาษาไทยไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงได้

ขอบเขตความหมายที่ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงได้นี้ เมื่อวิเคราะห์จากบริบทดูแล้วจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า“มาก”หรือเป็นการแสดงความหมายเน้นย้ำระดับให้สูงขึ้นกว่าเดิม ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบอกระดับในหลายบริบท เช่น

บริบทที่ 1 แสดงความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “มาก” เช่น

①三月二十一日天大亮时，明军又出动战车大战（\当代\史传\李文澄努尔哈赤. txt）*เช้า**ตรู่**วันที่ 21 มีนาคม กองทัพหมิงเปิดศึกใหญ่อีกครั้ง*

②有时睡觉时就到了下半夜三四点钟，或者天已大亮了。（\当代\报刊\人民日报\1994 年人民日报\第 1 季度. txt）*บางครั้งก็เป็นเวลาสามหรือสี่โมงเย็นเมื่อฉันเข้านอนหรือไม่ก็ตอนที่ฟ้ามันสว่าง**มาก**แล้ว*

บริบทที่ 2 แสดงความหมายเพื่อเป็นการเน้นย้ำ เช่น

①第三天大清早，村委会主任张风知跳出来开骂了。（\当代\应用文\社会科学\中国农民调查. txt）*ในตอนเช้า**ตรู่**ของวันที่สามจางเฟิงจือผู้อำนวยการคณะกรรมการหมู่บ้าน เริ่มออกมาด่าแล้ว*

②周正就是回到了这城市，也不敢大白天和他母亲在街头见面。（ \当代\报刊\作家文摘\1994\1994B. txt）*แม้ว่าโจวเจิ้งจะกลับมาที่เมืองนี้ เขาก็ไม่กล้าพบแม่ของเขาบนถนนในตอนกลางวัน**แสกๆ***

③ 他是一个天性老实的人，平时不大爱说话 ，只是爱动脑筋爱干活。（\当代\报刊\1994 年报刊精选\11. txt）*เขาเป็นคนซื่อตรงโดยธรรมชาติ โดยปกติแล้ว**ไม่ค่อย**ชอบพูดมาก แต่ชอบใช้สมองและทำงาน*

④少先队员们热情地拥上前去，给每个人都戴上一朵大红花。（\当代\报刊\1994 年报刊精选\05. txt）*ผู้บุกเบิกหนุ่มรีบวิ่งไปข้างหน้าอย่างกระตือรือร้นและวางดอกไม้สี**แดงๆ**ให้กับทุกคน*

การเลือกใช้คำศัพท์ในการแสดงความหมายในแต่ละภาษาก็มีการจำกัดขอบเขตที่ไม่เหมือนกัน ภาษาจีน“大”เมื่อแปลเป็นภาษาไทยหรืออยู่ในบริบทของภาษาไทยแล้วพบว่าภาษาไทยเลือกใช้คำที่หลากหลาย คำว่า“大”ในภาษาจีนเพียงคำเดียวมีความหมายที่สามารถเทียบเคียงกับคำว่า“ใหญ่”ในภาษาไทย 3 ขอบเขตความหมาย ได้แก่ 1) บอกขนาดของวัตถุ 2) บอกเรื่องราวข่าวสารว่าเป็นเรื่องที่ไม่ธรรมดา 3) บอกอายุคนว่ามีอายุมากกว่า

นอกเหนือจากความหมายเหล่านี้ ภาษาไทยไม่ได้ใช้คำว่า“ใหญ่”ในการแสดงความหมายแต่ได้เลือกใช้คำอื่นแทน เช่น แรง ดัง หนัก หนา มาก เป็นต้น หรือแม้แต่ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงให้ตรงกับความหมายในบริบทนั้นๆได้

สรุปผล

จากวิเคราะห์ความหมายของ “大” ในภาษาจีน โดยรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูล CCL มาเป็นตัวอย่างวิเคราะห์พบว่าความหมายของ “大” ในภาษาจีนมีการขยายออกจากความหมายเดิม คือ แสดงความหมายบอกขนาดของวัตถุว่ามีขนาดใหญ่และได้ขยายความหมายออกในหลายขอบเขต สามารถใช้ได้ในหลายบริบททั้งสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม สามารถใช้ได้กับการบอกขนาด ปริมาณ บอกระดับในบริบทต่างๆรวมถึงสภาพอากาศ ภาษาจีน “大” เพียงคำเดียวเมื่ออยู่ในบริบทภาษาไทยพบว่าสอดคล้องกับคำว่า “ใหญ่ แรง ดัง หนัก หนา โต สำคัญ หรือแม้แต่ไม่สามารถหาคำมาเทียบเคียงได้” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของชนชาติต่างภาษาในการให้ความหมายของคำ และยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าภาษาไทยมีการจำกัดขอบเขตความหมายของคำค่อนข้างแคบเมื่อเทียบกับภาษาจีน ทำให้คำว่า “大” ในภาษาจีนเพียงคำเดียวเมื่ออยู่ในบริบทภาษาไทยนั้นสามารถหาคำมาเทียบเคียงได้หลายคำ เมื่อมองโดยภาพรวมความหมายของ “大” ในภาษาจีนทั้งความหมายโดยตรงและความหมายขยายออกนั้นเป็นความหมายในเชิงบอกระดับที่สูงขึ้น ขอบเขตความหมายที่แสดงจะต่างกันเมื่ออยู่กับบริบทแวดล้อมประโยคที่ต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

นริศ วศินานนท์. (มกราคม-มิถุนายน 2559). “การศึกษาเปรียบเทียบการกลายความหมายของคำในภาษาจีนและภาษาไทย”.**หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการด้านจีนศึกษาของมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.**1 (1) หน้า 19-29.

นริศ วศินานนท์และสุกัญญา วศินานนท์. (มกราคม-มิถุนายน 2564). “การเปรียบเทียบระบบความหมายของคำในภาษาจีนและภาษาไทยจากคำกริยาพยางค์เดียวที่มีความหมายเกี่ยวกับการมองดู”.**วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.** 8 (1) หน้า 27-39.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556).**พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์.

J, Y.D. (1999). **Chinese Character Semantics**. Beijing: Peking University Press.

Lu, S.X. (2017). **Modern Chinese eight hundred words**. Beijing: Shangwu Yinshuguan.

WU, Y. (2013). " A study of Semantic system of Chinese Dimensional Adjectives "Da and Xiao". **JOURNAL OF NEIJIANG NORMAL UNIVERSITY**,28 (5) Page 68-71.

Wu, Z.K and W, Q. (1983). **A Summary of Modern Ancient Chinese Vocabulary**. Beijing: Peking University Press.

Zhang, F.D. (1997). On the Inheritance and Breakthrough of Semen in the Extension of Word Meaning. **Journal of Chinese Department of Harbin Normal University.**

Zhongguo Shehui Kexue yuyan yanjiusuo cidian bianjishe. (2017). **Modern Chinese Dictionary (7th Editon)**. Beijing: Shangwu yinshuguan.

Name and Surname（姓名）：
AUNYAMANIE MAOMEECHAN

Highest Education（最高学历）：
Master of Arts

University or Agency（任职院校或单位）：
- Southwest University, Chongqing, P.R.China
- Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
- Linguistics and Applied Linguistics
- Chinese lexicology

Address（地址）：
18/18.Bangna-Trad Rd.,Bangplee.Samut Prakarn, Thailand,10540

基于“文化—语言共同体”的对外汉语节日文化教学研究

Research on teaching Chinese Festival Culture based on “Culture-language Community”

罗霞 [1]
LUO XIA
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail : 630139896@qq.com, hqcsdx168@gmail.com

谢仁敏 [2]
XIE RENMIN
广西艺术学院，人文学院
Guangxi University of Arts, College of Humanities
E-mail : 65163176@qq.com

Received: 21 October 2022 / Revised: 04 April 2023 / Accepted: 29 May 2023

摘要

基于对外汉语节日文化教学的国内节日文化日益淡化、外国节日活动流于虚化、汉语二语学习者水平“石化”等现状，融合语言哲学的二元进路的技术线路和三元进路的“语言共同体”理论以及认知语言学的“体验、互动”理论，以节日文化为研究对象，构建“文化—语言共同体”的“5C”模型，简称“5C” MCLC（“5C” Model of Cultural—Linguistic Community），即基于“文化—语言共同体”的汉语国际教育节日文化“5C”教学方法。此模型语言的线路为“语料——语言支架——语言互动——语言小组交际——课内外语言交流”，文化的线路为“文化信息——文化认同——文化发展——文化创新——文化传播”。这样“5C”模型形成一种双轨并行的“语言”和“文化”共同提高的节日文化学习模式，即完整的“语言—文化共同体”的构建。

关键词：节日文化；二语教学；“文化—语言共同体”的“5C”模型

ABSTRACT

Based on domestic festival culture teaching Chinese as a foreign language festival culture increasingly weakened, foreign festivals into others, the level of Chinese second language learners "fossil" the status quo, fusion of language philosophy binary into the technical line and three yuan into the road's theory of “language community” and “experience, interactive” theory of cognitive linguistics, festival culture as the research object，Establishing the“5C”Model of “culture-linguistic Community”, referred to as “5C”MCLC (“5C”Model of Culture-linguistic Community), is the“5C”teaching method of Festival culture of Chinese international education based on “culture-linguistic Community”. The language route of this model is “corpus -- language scaffold -- language interaction -- language group communication -- language communication in and out of class”, and the cultural route is “cultural information -- cultural identity -- cultural development -- cultural innovation -- cultural communication”. In this way, “5C”model forms a dual-track learning model of festival culture, in which "language" and "culture" are improved together, namely, the construction of a complete“language-culture community”.

Keywords: Festival culture，second language teaching，“culture-language community”5C model

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์ปัจจุบันของวัฒนธรรมและเทศกาลจีนในประเทศที่สอนภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศ ทำให้วัฒนธรรมและเทศกาลในประเทศค่อยๆอ่อนแอลง กิจกรรมเทศกาลในต่างประเทศเสมือนจริง และระดับของผู้เรียนภาษาจีนเป็นภาษาที่สองจะไม่เปลี่ยนแปลงและหยุดนิ่งอีกต่อไป การผสมผสานระหว่างสายเทคนิคของปรัชญาภาษาสองแนวทาง และปรัชญาภาษาสามแนวทางรวมเข้าด้วยกัน ทฤษฎี "ชุมชนภาษา" และทฤษฎี "ประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์" ของภาษาศาสตร์การรับรู้ใช้วัฒนธรรมและเทศกาลเป็นเป้าหมายการวิจัยเพื่อสร้างแบบจำลอง "5C" ของ "ชุมชนภาษาและวัฒนธรรม" หรือเรียกว่า "5C" MCLC ซึ่งเป็นวิธีการสอนวัฒนธรรมและเทศกาลการศึกษานานาชาติของจีนตาม "ชุมชนวัฒนธรรม-ภาษา" เส้นทางทางภาษาของแบบจำลองนี้คือ "คลังข้อมูล - การสนับสนุนภาษา - การโต้ตอบทางภาษา - การสื่อสารกลุ่มภาษา - การสื่อสารทางภาษาภายในและภายนอกห้องเรียน" และสายวัฒนธรรมคือ "ข้อมูลทางวัฒนธรรม - เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม - การพัฒนาทางวัฒนธรรม - นวัตกรรมทางวัฒนธรรม - การส่งผ่านทางวัฒนธรรม" ด้วยวิธีนี้ โมเดล "5C" จึงกลายเป็นรูปแบบการเรียนรู้สองทางของวัฒนธรรมและเทศกาล ดังนั้น "ภาษา" และ "วัฒนธรรม" ยกระดับร่วมกัน นั่นคือการสร้าง "ชุมชนภาษาและวัฒนธรรม" ที่สมบูรณ์

คำสำคัญ : เทศกาล วัฒนธรรม, การสอนภาษาที่สอง โมเดล, **" 5C"** ของ "ชุมชนวัฒนธรรม-ภาษา"

绪论

语言教学和文化教学需要结合吗？如何在语言教学中融入文化教学？文化教学又怎么反哺语言教学？国内外的节日文化教学现状如何?这些都是对外汉语教学中普遍会遇到的问题。随着全球“汉语热”的兴起，文化教学特别是节日文化教学，越来越受到学界和汉语教师的关注。因为语言融合离不开文化融合，节日习俗也与当地的文化和语言密切相关。

虽然现今节日文化在对外汉语教学中受到普遍关注，却因为国内人们对传统节日缺少热情，国外节日只是追求热闹和经济效益等原因，在国内外的二语学习者和教师，虽然逢中国传统节日均有不同形式的庆祝活动，但仍存在浮于表面的现象，有时看起来热闹非凡的节日活动，其实没有多少语言和文化的内涵。

因此，基于国内节日意识日益淡化、国外节日活动流于虚化、汉语学习者水平“石化”等现状，结合当代语言学家萨丕尔[①]强调“语言模式”的语言哲学研究成果，借鉴语言哲学的“语言共同体”概念[②]，融合认知语言学[③]的“体验、互动”理论，以节日文化为研究对象，构建“文化—语言共同体”的“5C”模型，简称“5C” MCLC（“5C” Model of Cultural—Linguistic Community），即“基于‘文化—语言共同体’的汉语国际教育节日文化‘5C’教学方法”。此模型语言的线路为“语料——语言支架——语言互动——语言小组交际——课内外语言交流”，文化的线路为“文化信息——文化认同——文化发展——文化创新——文化传播”。这样“5C”模型形成一种双轨并行的“语言”和“文化”共同提高的节日文化学习模式，即构建完整的“文化—语言共同体”的课堂教学模式。

同时结合具体的教学实践，运用此模型。例如在第五章，以《水浒传》的阅读教学为例，把宋朝的“节日簪花”[④]习俗作为研究的焦点，以前文“语言—文化共同体”课堂教学“5C”模型的理论构建为指导，通过对一些经典名著中的杭州方言和簪花等节日习俗的梳理，把理论运用到教学实践中，构建杭州方言和地方文化的“文化—语言共同体”。很多时候语言理解的障碍其实就是文化障碍。学生经常会感到困惑“为什么《水浒传》中男子也簪花？”二语学习者对语言的意义出现理解上的障碍时，其实就是因为不了解宋朝“全民簪花”的文化。在进行二语教学时，把节日文化的课堂教学放到古典名著的阅读中，可以让语言课堂教学更加生动而效果显著。此外，通过对构建古典名著阅读的节日“文化—语言共同体”课堂的影响因素“性别、角色、文化背景、功能、文化冲突、课堂环境、文化理解、节日仪式”等外延的分析，对节日习俗教学与对外汉语教学[①]之间的关系以及处理策略等提出了思考和建议。同时在第六章还有具体的课堂观察和学生访谈等环节，用以监测“文化—语言共同体”的“5C” MCLC 模型（“5C” Model of Cultural—Linguistic Community）的课堂教学效果，据此对此模型进行改进，真正提高对外汉语的文化教学和语言教学的水平。

[①] 爱德华·萨丕尔(美).语言论[M].商务印书馆，1985.萨丕尔的语法分析方法的哲学基础，不仅受到美国人类学家博厄斯、意大利哲学家克罗齐的影响，而且也受到德国哲学家及语言学家洪堡特的语言世界观的影响，美国结构主义语言学和 20 世纪后期认知语言学及心理语言学均是从萨丕尔的语法研究中受到启示。

[②] 陈波.二十世纪西方语言哲学回眸[J].南国学术（第 162—176 页）.2014.3.

[③] 王寅.认知语言学 [M] .上海外语教育出版社，2006.

[④] 柏冬燕.从《杨慎簪花图》看人物画风格[J].美术教育研究，2019.

[①] 杜道明.汉语作为第二语言教学文化概说[M]北京大学出版社，2008.

一、“文化—语言共同体”的理论基础

构建“文化—语言共同体”的理论基础主要是语言哲学和认知语言学。首先介绍语言哲学，主要介绍“二元进路”[②]和“三元进路”，然后介绍认知语言学。

1.语言哲学的二元进路

二十世纪语言哲学的形式维度研究（即“二元进路”）占支配地位，它关注于研究语言的形式，认为“语言是一个抽象的、形式的符号系统”。其特点是研究“语言和世界之间的关系”，即语言哲学研究脱离语言使用者。

语言哲学的“二元进路”只研究“语言、世界”，代表人物有：弗雷格(F.L.G.Frege,1848-1925) 、罗素(B.Russell,1872-1970)、早期维特根斯坦 (L.Wittgenstein， 1889-1951)、卡尔纳普(R Carnap,1891-1970)、塔斯·基(A.Tarski,1901-1983)、戴维·森(D.H Davidson， 1917-2003)、乔姆斯基(N Chomsky)、克里普克(S.Kripke)等。

“二元进路”与“三元进路”中提出的“语言共同体”观点截然相反，忽略了在二语学习中，有时双方由于文化背景隔阂等原因，交流会受阻的情况。如乔姆斯基(N Chomsky)的普遍语法，是把语言分为内在化的语言和外在化的语言，他认为语言是一门自然科学，忽略了语言的社会性；克里普克(S.Kripke)使用例证法，论证出“事实上”一个摹状词的所指，而不是它适合的语言共同体认为的所指，也就是说只考虑这个词真正的意义，而不考虑使用者的使用语境，这存在明显的理解上的缺陷。

从这些很显然地看出，形式语义学只强调“客观上正确的方式”，把“语言使用者”排除在语言研究之外，是“没有语言共同体的语义学”，这种语言哲学，显然在对外汉语教学中，对教学实践的指导意义不大，在二语学习者还没有掌握目的语之前，如何总能运用“客观上正确的方式”进行交流呢？

2.语言哲学的三元进路

与二元进路相对的是“三元进路”，它关注语言的社会维度，并指出“人类共同体对语言和意义的形塑或建构作用”，研究“语言、人（语言共同体）和世界”。为了合理地说明语言及其意义，使用“语境”“共享意义”“社会共同体”等关键词。

语言哲学的代表人物有：后期维特根斯坦(L.Wittgenstein， 1889-1951)、奥斯汀 (J.L. Austin,1911-1960)、格·赖斯 (P Grice,1913-1988)、塞尔(J.Searle)、斯特劳森 (P.Strawson,1919-2006)、达米特(M.Dummett,1925-2011)、普特南(H. Putnam)、大卫·刘易斯 (D.Lewis,1941-2001)、泰勒·伯奇(T.Burge)、布兰顿(R.Brandom)等。

[②] 本文有关“二元进路”和“三元进路”的理论及其相关的作品作者均来源于陈波的《二十世纪西方语言哲学回眸》一文。

“三元进路”认为语言使用者的“意向、公共的语言实践、社会共同体”这些因素，在语言交流过程中都要考虑，才能正确地说明语言的意义如何生成。例如后期维特根斯坦的观点是运用一个词语，就要结合这个词在语言交流中的语境，布兰顿的“语言共同体的公共实践”的提出等。

“三元进路”明确强调了“语言共同体”的作用，在二语教学中可以借鉴的是，判定一个词语的意义，关键不仅仅在于使用这个词语的人，更取决于这个词语所在的更大的语言共同体中的用法，本质上这个词语的意义取决于这个词语使用者周围其他人的语言实践，这个观点对二语教学“语言共同体”建设有实质性的理论指导意义；布兰顿(R.Brandom)的《清晰阐释》，被哈贝马斯称为理论哲学的里程碑，他创新地联结了形式语用学和推理语义学，他认为“随着语言的转向，认识的权威从主体的私人经验转到语言共同体的公共实践手中”，这种理论对二语教学也具有指导意义。

3.语言哲学的理论借鉴

西方语言哲学的“二元进路”把“语言、世界”作为研究对象，忽视了语言使用者“人（语言共同体）”这个要素。“三元进路”在此基础上，更进一步，把“语言、人（语言共同体）和世界”作为研究对象，在“二元进路”的基础上，同时也研究语言使用者，从而让西方语言哲学从传统“工具论”中走出来，不仅仅影响了整个西方思想、文化，对语言教学的影响也非常巨大，语言教学通过对记忆、技能、训练的反思，进行改革，成为一门“塑造人的精神”的艺术。语言教学的学术视野变得更加开阔，研究的层次和境界得以提升。哲学理论下的语言教学转向完成，这对汉语国际教学的益处显而易见，西方语言哲学“塑造人的精神”首次与中国传统哲学的“天人合一”有了“人（语言共同体）”这个交集。自此，西方语言哲学的“语言共同体”元素，为对外汉语教学打开了一扇明亮的理论之窗，语言的使用者成为语言哲学的研究对象，无疑在对外汉语文化教学方面，提供了“语言教学和文化教学密不可分”的理论指导。

虽然中国语言哲学的研究起步较晚，且理论成果也有限。但近年来，中国语言哲学也有对“语言共同体”的一些研究，如陈波和周庆生等。还有一些国内的硕博论文和期刊论文有对“节日文化”的研究。

当然，这些国内外的文献中，均没有对“文化—语言共同体”这个概念的描述，也鲜有综合阐述对外汉语教学“文化—语言共同体”方面的理论。因此，“文化—语言共同体”这个概念是本文独创的一个概念。

本文借鉴语言哲学“二元进路”的技术路线（如开展课堂观察实践研究等）、融合“三元进路”的语言共同体概念、结合“认知语言学”[①]的体验与互动的课堂活动理念，并把对外汉语节日文化教学作为研究对象，建构基于“文化—语言共同体”的对外汉语课堂教学“5C”模型。（如图 1[②]）

[①] 张敏.认知语言学与汉语名词短语［M］.中国社会科学出版社，1998.
[②] 本文图 1 到图 5 均由研究者借鉴各种 PPT 模型改编，并于 2021 年 12 月 30 日最终修改定型。

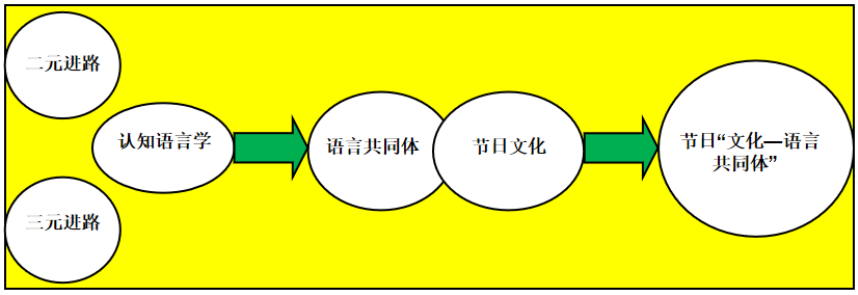

图 1“文化—语言共同体”理论借鉴

语言哲学的“三元进路”在二元进路的研究对象“语言、世界”的基础上，还把“人（语言共同体）”也作为研究对象，能很好地解释语言使用的实质，对语言教学的影响也非常巨大，因此作为本文的主要理论借鉴。

二、“文化—语言共同体”的理论建构

本文在融合语言哲学的二元进路的技术线路和三元进路的“语言共同体”理论以及认知语言学的“体验、互动”理论的基础上，以节日文化为研究对象，构建“文化—语言共同体”的“5C”模型，简称“5C” MCLC（“5C” Model of Cultural—Linguistic Community）即基于“文化—语言共同体”的汉语国际教育节日文化“5C”教学方法。“5C”即“文化负载词（Culture loaded words）” “跨文化语境(Cross—Cultural Contexts)”“共同体语言(Community Language)”“盟约者(Covenanter) ”和“联合体（Combine)”，形成一种文化教学与语言教学双轨并行的对外汉语节日文化教学模型。“文化—语言共同体”5C 模型，也可以简称“5C” MCLC(“5C” Model of Cultural—Linguistic Community)，即基于“文化—语言共同体”的汉语国际教育节日文化[①]“5C”教学方法。

因为它的第一个环节“文化负载词（Culture loaded words)” 的“提供负载文化信息的词语”和最后一个环节“联合体（Combine)”的“参加课内外语言文化交流”都是集体活动，没有明确的文化比较或者课堂互动的内容，所以只是单向的（如图 2)。而第二个环节“跨文化语境（Cross—Cultural Contexts)”的“文化认同”有中西文化比较、第三个环节形成“共同体语言(Community Language)”的“文化发展”有师生语言互动和第四个环节“盟约者(Covenanter) ”的“文化创新”有生生交际等明显的交流与对话，所以在构建模型时是双向的（如图 2)。

基于节日文化教学的理论和实践相结合的宗旨，本文构建国际汉语教学的节日文化课堂教学“文化—语言共同体”5C 模型如下——

[①] 李露露.中国节[M].福建人民出版社，2005.

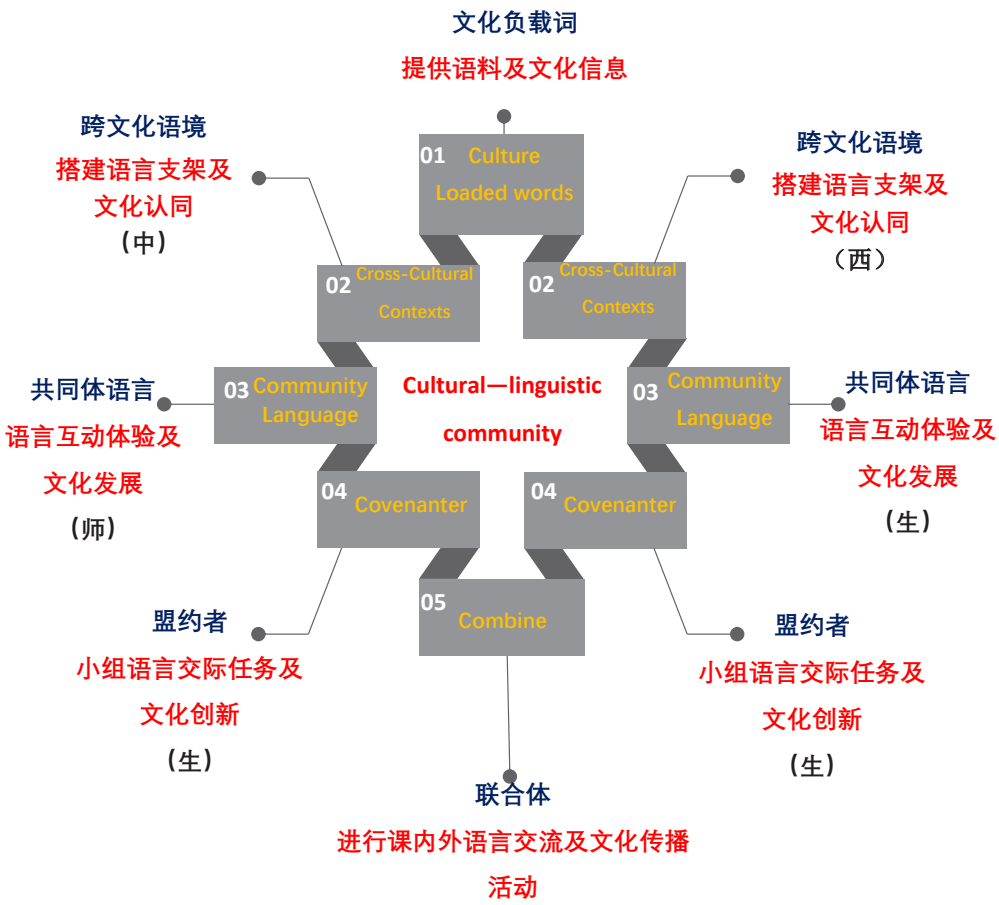

图 2 “文化—语言共同体”的“5C”模型

因为是“文化—语言共同体”，所以此模型中是“语言”和“文化”双线并行的结构。语言的线路为“语料——语言支架——语言互动——语言小组交际——课内外语言交流”，文化的线路为“文化信息——文化认同——文化发展——文化创新——文化传播”[①]。这样“5C”模型形成一种双轨并行的“语言”和“文化”共同提高的节日文化学习模式，即完整的“语言—文化共同体”的构建。

综上所述，此“文化—语言共同体”在理论上借鉴语言哲学“二元进路”的技术路线（如开展课堂观察实践研究）、融合“三元进路”的语言共同体概念、结合“认知语言学”[②]的体验与互动的课堂活动理念，并以国际汉语教育的节日文化教学作为研究对象，建构“文化—语言共同体”的国际汉语教学的课堂教学“5C”模型。本研究提出的“文化—语言共同体”是在语言共同体的二语学习过程中，融入目标语的文化背景因素。如本课题，就是在对外汉语教学中融入节日文化因素，形成节日“文化—语言共同体”。

此外，需要澄清的一点是：政治学、民族学、文化学学界都有对“中华民族”“中华文化共同体”“国家共同体”等的讨论，且都提到了“语言共同体”这个要素，但本课题“文化—语言共同

① 赵芳.“渗透式”跨文化交际能力培养模式研究［D］.上海外国语大学.2014.
② 王寅.认知语言学［M］.上海外语教育出版社，2006.

体”不涉及这些因素，只是研究对外汉语教学方面的问题，本文的“语言共同体”[③]只是一个纯语言学概念。本课题着眼于汉语国际教学中，对节日文化教学的研究，因此在教学过程中使用“文化—语言共同体”这个概念。例如在对外汉语节日文化教学中，可以构建师生“文化—语言共同体”，范围可以从小到大，依次是两个人的“师个互动”的“文化—语言共同体”，几个人的“师组互动”的“文化—语言共同体”，几十个人的“师班互动”的“文化—语言共同体”，以至于成百上千的课外节日庆祝活动的“多主体对话”的师生“文化—语言共同体”。

三、节日“文化—语言共同体”理论建构的内涵

在某种程度上看，节日文化是不同民族、不同国家长期历史文化的产物，有时甚至能象征一个国家，如春节[③]时挂灯笼、贴对联等一般都用喜庆的红色，加上传统的“喜事”，婚庆文化也是以红色为主色调，以至于在外国人看来“中国红”是我们民族乃至国家的象征。当然也必须强调，有时仅仅用“红”形容中国未免以偏概全。因为中国文化中有各种颜色的象征意义，如黄色象征农耕文化与光明，绿色象征富饶与希望，蓝色代表深邃与包容，白色象征纯洁等。对于有着悠久历史和丰富文化的多民族的中国来说，一种颜色确实不能描述国家的“全貌”，因为中国文化是“多彩”的。因此在对外汉语教学中，要让汉语学习者了解中国的全貌，就要在进行语言教学时，解释“不同颜色在中国文化中的含义”。这就涉及到对节日文化教学的内涵的探究。

“文化—语言共同体”的内涵即四个核心要素：中外“文化—语言共同体”、师生“文化—语言共同体”、时空“文化—语言共同体”、古今“文化—语言共同体”。

前三个核心要素来源于语言哲学“三元进路”的研究对象“语言、人（语言共同体）和世界”，第四个核心要素来源于本文的研究对象“对外汉语节日文化教学”。需要说明的是，节日文化教学中，在介绍传统节日文化的时候，同时考虑到现代文化和国外文化的影响。（如图 3）

图 3 “文化—语言共同体”理论构建的内涵

[③] 李露露. 中国节[M]. 福建人民出版社，2005.

首先，在语言哲学“三元进路”——语言、人（语言共同体[①]）和世界中，从“语言”的角度，分析语言的主体性、体验性和中外“文化—语言共同体”的交流与理解。因为涉及到语言本体的研究，所以是核心要素之一。

其次，在语言哲学“三元进路”——语言、人（语言共同体）和世界中，从“人（语言共同体）”的角度，通过师个互动、师组互动、师班互动和多主体对话等形式，构建师生“文化—语言共同体”。因为涉及到语言使用者的研究，所以也是核心要素之一。

第三，在语言哲学“三元进路”——语言、人（语言共同体）和世界中，从“世界”的角度，对传统节日文化在时间和空间方面加以分析，打破时空限制，构建时空“文化—语言共同体”。因为涉及到关于世界本质问题的研究，所以也是核心要素之一。

最后，在完成“语言—文化共同体”的理论建构以后，以“节日文化”的对外汉语教学为研究对象，构建古今“文化—语言共同体”。因为涉及到本文具体的研究对象，所以也是核心要素之一。

四、节日“文化—语言共同体”理论建构的外延

节日“文化—语言共同体”理论构建的外延主要包括六个要素：价值、影响因素、原则、维度、互动、监测。

这六个外延虽然不是“5C”MCLC 模型的核心要素，但都是与此课堂模型构建相关的一些要素。只有综合考虑这六种外延的诸要素，结合上文涉及内涵的四种核心要素，才能构成完整的“5C”MCLC 模型。

图 4 “文化—语言共同体”理论构建的外延

根据“5C”MCLC 模型，对外汉语节日文化教学，一般先从节日基本信息入手，设计相应的节日教学活动，还可以举行一些课堂活动和课外活动。当然教学过程中得考虑到以下诸多因素——

① 周庆生. 论中国通用语言文字共同体[J]. 云南师范大学学报. 2021(05).

1. 构建“文化—语言共同体”的价值

构建“文化—语言共同体”可以显示其经济、思想和文化等多个方面的价值。

经济价值。显性文化一般是在课堂教学中呈现“是什么”，如呈现食品、书籍、工具、音乐等文化产品，这些产品有时具有一定的经济价值。还有一种显性文化是“文化习俗”，包括节日、服饰、饮食[①]等，阐释“做什么和怎么做”，这些文化习俗的经济价值也是显而易见的。

思想价值。隐性文化阐释“为什么有那些、为什么那么做”，包括世界观、价值观、信仰、态度等文化观念，有一定的思想价值，可以由浅入深地引导学生思考节日文化的背景、起源、历史沿革等问题。

文化价值。文化价值可分为表层的显性文化价值和深层的隐性文化价值。显性文化包括上面说到的文化产品和文化习俗，隐性文化包括文化观念。

分清了显性文化和隐性文化，在对外汉语教学中，当介绍中国的传统节日时，就可以从表层可感知的“产品”和“习俗”入手，当学生对节日有了直观的认识以后，接着解释深层的“观念”，从而理解这样的节日习俗蕴含的思维方式和价值观念，显示出节日文化价值和思维价值。

2. 构建“文化—语言共同体”的影响因素

构建“文化—语言共同体”要考虑性别、角色、文化背景、功能、文化冲突、课堂环境、文化理解、节日仪式等多种影响因素。

分析影响构建“文化—语言共同体”的诸多因素。首先，直接的影响因素是性别、角色、文化背景等。其次，间接的影响因素是功能、文化冲突等，其中功能是一个重要的影响因素，因为“文化—语言共同体”的构建，会产生相应的思想、经济、文化、传统工艺、意识形态的巨大变化。第三是环境因素，如课堂环境、文化理解等。第四是文化节日传统仪式，仪式感的有无，是决定传统节日文化是否正宗的关键。最后可以对师生“文化—语言共同体”的构建，进行效果监测并提出改进建议。

3. 构建“文化—语言共同体”的课堂教学原则

对外汉语教学有十大教学原则，其中的一些原则，也适用于构建“文化—语言共同体”。

交际性原则。语言的本质就是为了交流，所以我们对外汉语教学的最终目标是培养用汉语进行交际的能力。

主体创造性原则。因为“语言是思维的物质外壳”，所以言语也是思维的负载体，思维的主体创造性决定了语言也具有主体创造性。

[①] 茅建民. 中国饮食文化[M]. 北京师范大学出版社，2010.

结构、功能、文化结合原则。在对外汉语教学中，结构、功能、文化是三位一体的。以结构为纲，功能为目的，并引入文化。

文化语境原则。文化语境包括所有与言语交际相关的社会文化背景[①]。如时代传承、相沿成俗的文化习俗和社会对言语交际活动的规定和限制等社会规范。

直观性原则。直观性原则对汉语文化的初学者更为必要。因为对于初学者来说，中国文化是一个空洞的概念，特别需要从直观、可感知的事物和习俗入手，让学生直接感知“文化产品”和“文化习俗”，然后才能引出“文化观念”。

循序渐进原则。对外汉语节日文化教学中，可以从简单的易于了解的显性文化着手，再拓展到隐性文化的学习，并尽量先学习学生可以有横向比较的节日，如春节和圣诞节等。然后再学习学生感兴趣的节日，如有赛龙舟等有趣活动的端午节，然后再学习文化底蕴较强的清明节等。

4. 构建“文化—语言共同体”的三个维度

横向比较。在对外汉语节日文化教学中，可以比较中国节日文化与当地节日文化的异同，使不同文化背景的人相互了解，找出不同文化的共性，达到真正的文化交流目的，而不是单向的文化输出。让二语学习者明白，这些共性决定了不同文化背景的人完全可以互相了解并互相理解。

纵向拓展。在对外汉语教学中，如果要消除理解上的隔膜，特别是中国传统节日文化，不能仅仅停留在介绍文化本身，而是要纵深呈现其发展轨迹，突出其当代意义，如在当代的影响、表现形式等。在考虑现代因素的同时，还要考虑到外来文化对传统节日文化的影响，从而做到节日文化课堂教学能够融贯古今中外。

文化教学反哺语言教学。在对外汉语节日文化教学中，避免唱独角戏，要通过问答、互动等引导学生了解课堂教学内容，引发积极思考。文化与语言不分家，在师生互动时，可以适时教授一些应景的节日语言，做到文化教学反哺语言教学。

5. 构建“文化—语言共同体”的课堂互动类型

师个互动。就是在对外汉语节日教学时，对于学习有些困难或者不喜欢参加言语活动的学生，教师可以提供一些简单的语言提示或者搭建语言学习的支架，帮助学生顺利完成课堂学习任务。

师组互动。学生小组活动过程中，对于任务完成快的小组可以提供一些富有挑战性的内容，对于不太顺利的小组给予一些语言或者文化方面的帮助，助其完成小组任务。

师班互动。在进行对外汉语节日文化教学时，要因材施教。可以把学习任务分成三个水平：所有学生可以完成的，大部分学生可以完成的，部分可以完成的等不同层次。让每一名学生在原有基础上，都能学有所得。

[①] 欧阳祯人. 对外汉语教学的文化透视[M]. 北京大学出版社，2009.

多主体对话。组织课堂内外的节日文化活动，师生之间、生生之间，甚至师生和其他社会人士之间，能就“节日文化”的主题展开多主体对话活动。

人机互动。在现代信息技术高度发达的今天，线上汉语教学也成为一种重要的学习方式，除了线上的师生互动，还可以进一步思考学生与机器的互动。因为在文化教学领域，有大量的汉语文化教学内容和活动都有学生与机器的交流、沟通及设计等。

6. 构建“文化—语言共同体”的课堂监测

本研究的重点部分就是在构建了对外汉语教学节日“文化—语言共同体”的模型以后，要进行大量的实证研究，以监测此模型的课堂教学效果，如问卷调查、课堂观察、师生生访谈等。

师生访谈首先确定访谈的主题，然后联系访谈的院校和访谈的对象等，并填好访谈记录单如姓名、时间、时长、内容、录音等，对访谈的经过要作详细的记录以，并对记录结果进行梳理和分析，得出相关的结果。

课堂观察[①]主要是要确定观察现场、观察焦点学生、统计和分析师生课堂言语互动情况、根据互动内容，对课堂互动结果进行分析，最后通过对语言教学课堂和文化教学课堂师生言语互动 t 检验结果的逐个问题的分析，检测“语言教学中渗透文化教学，文化教学反哺语言教学”的效果，进而验证本研究的对外汉语教学节日“文化—语言共同体”的模型在具体的教学中的使用效果。

五、节日“文化—语言共同体”的节日文化课堂教学实施

节日文化课堂教学实施，展示基于“文化—语言共同体”构建的节日文化课堂教学流程。比方说通过对十大传统节日的细节进行展示进行节日文化教学，可以从古诗着手，了解传统节日文化在文化和意识形态方面对大众生活的重要性，因为它已经成为文化生活、经济生活乃至思想领域中必不可少的一部分，从而在对外汉语教学的“文化—语言共同体”构建的过程中，尝试把传统节日文化文化通过“文化—语言共同体”构建的方式，融入汉语学习者的日常生活，创造有利的汉语学习环境，并总结出“文化—语言共同体”构建的课堂教学三个基本维度：横向比较、纵向拓展、文化教学反哺语言教学。（如图 5）

图 5 “文化—语言共同体”教学实施

[①] 陈瑶. 课堂观察指导[M]. 教育科学出版社，2002.

文化负载词。文化负载词的作用是“提供语料及文化信息”。如学习有关节日文化的一些词语：农历（lunar calendar）、公历（West calendar）、春节（Spring Festival）、端午节（Dragon Boat Festival）、中秋节（Mid Autumn Day）、神话故事（a myth）、拜年（send New Year greetings）、赛龙舟（have a dragon boat race）、赏月（enjoy the full moon）等。

跨文化语境。跨文化语境的目的是“搭建语言支架和文化认同”。如在节日文化教学中，从实物、影像资料、师生的节日感受、当地人和中国人的生活、当地人和中国人的节日事物和习俗等入手，搭建一个理解和认同的支架，思考为什么会有这些实物，探究它们产生的原因。这样就可以透过表层可感知的事物和习俗，理解涉及中国和西方节日文化产生的深层原因。

共同体语言。形成共同体语言的目的是为了师生之间有更好的“语言互动体验和文化发展”。如在介绍中国传统节日时，除了静态地介绍古代的节日文化，同时还要介绍中国现当代节日文化和外来节日文化对传统节日文化的影响。形成融贯古今中外的“共同体语言”。

盟约者。这个“盟约者”并非政治上的联盟，而是一种比喻的说法，指学生在课堂小组交流中，求同存异而达成的一种语言上的相互理解，在完成小组语言交际活动的同时，形成一种文化上的创新。如中外节日文化交流一定是双向的，也是互相影响的。课堂除了让学生探讨“中国文化在海外”，同时也让学生讨论“外来文化在中国”等话题，如“中国人过不过圣诞节”“国外有哪些春节等节日庆祝活动”等。

联合体。这个“联合体”也并非政治上的合作，也是一个以小见大的比喻说法，仅仅是指一种课内外语言文化交流活动。如在节日文化的课内外举行的一些有助于语言学习和文化理解的活动，像包饺子、做中国结、观看赛龙舟比赛视频等。通过课堂内外的节日文化活动，创造语言和文化学习的条件，让学生直观感受中国节日文化，激发对汉语的学习热情，达到文化教学反哺语言教学的目的。

结语

构建“5C”MCLC 模型的目的在于实现对外汉语教学的课堂实践的指导，实现“文化教学反哺语言教学”的教学目的。还可以在课堂内外营造节日文化氛围，举办课内外节日活动，直观感受中国节日文化，激发对汉语的学习热情。在使语言教学和文化教学相得益彰的同时，也增加了汉语学习者的语言表达方面的积累，使汉语学习者能更好地理解教师课堂教授的内容，做到文化教学反哺语言教学。

余论

对外汉语的节日文化教学，除了海外和来华留学生的传统的线下教学方式，还可以通过现代的网络新技术，进行国内外的线上同步课堂的教学活动，使国内外节日教学的交流水平进一步提高，同时也为教学科研提供了更新的研究课题，像如何把本文的“5C” MCLC（“5C” Model of Cultural—Linguistic Community）即基于“文化—语言共同体”的汉语国际教育节日文化“5C”教学方法，通过一种全新的方式用于线上的教学。如以下几种方式：

同步课堂。通过互联网的同步课堂教学，可以提高对外汉语节日文化教学的课堂学习、监测、活动、作业等的质量，同时也可以提高汉语二语学习者的兴趣，为汉语学习者提供更佳的学习平台和更多的与汉语母语者交流的机会。

远程专递课堂。为了达到优质资源共享的教学效果，在对外汉语节日文化教学中，可以把优质的教学资源，通过远程同步课堂活动教学的形式，如通过“节日专题”或者微课的形式，进行高质量的教学共享活动，使国内外的对外汉语节日文化教学均衡发展。

同步教研。科研是教学发展的基石，开展把现代教育技术运用到对外汉语节日文化教学的研究，通过一些诸如腾讯视频、ZOOM 平台或其他可以同步互动的网络形式，“千万里云端相约”，实现国内外多地国际汉语教师同步教研，提高国际汉语教学中教师之间的教研和教学互动的质量，从而保证对外汉语节日文化教学能适应社会的发展和时代进步的要求。

因此，对外汉语教学节日“文化—语言共同体”的模型除了适合线下教学，也可以用于线上教学。近两年线上线下融合教学盛行，同时也解决了对外汉语教学中师资不足、优质教学资源缺乏等问题，对节日文化教学也有很大的促进作用，因此线上教学可以扩大“5C” MCLC（“5C” Model of Cultural—Linguistic Community）的应用范围。

参考文献

柏冬燕.从《杨慎簪花图》看人物画风格[J].美术教育研究,2019.

陈波.二十世纪西方语言哲学回眸[J].南国学术.2014.

陈瑶.课堂观察指导[M].教育科学出版社，2002.

杜道明.汉语作为第二语言教学文化概说[M]北京大学出版社，2008.

贾玉新.跨文化交际研究[M].高等教育出版社，2012.

李露露.中国节[M].福建人民出版社，2005.

茅建民.中国饮食文化[M].北京师范大学出版社，2010.

欧阳祯人.对外汉语教学的文化透视[M].北京大学出版社，2009.

王寅.认知语言学［M］.上海外语教育出版社，2006.

张敏.认知语言学与汉语名词短语［M］.中国社会科学出版社，1998.

赵芳.“渗透式”跨文化交际能力培养模式研究［D］.上海外国语大学.2014.

A.P.马蒂尼奇（美）编.语言哲学［M］.商务印书馆，1998.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）: LUO XIA
Highest Education（最高学历）: Ph.D.(Teaching Chinese as a Foreign Language)
University or Agency（任职院校或单位）: College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
Field of Expertise（专业领域）: Teaching Chinese as a Foreign Language
Address（地址）: Room 2-1-503, Liuhe Tianyu, Puyan Street, Binjiang District, Hangzhou city, Zhejiang Province, China

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）: XIE RENMIN
Highest Education（最高学历）: Ph.D.
University or Agency（任职院校）: Guangxi University of Arts, College of Humanities
Field of Expertise（专业领域）: Teaching Chinese as a Foreign Language
Address（地址）: Guangxi University of Arts, College of Humanities

ภาพสะท้อนสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือผ่านบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์

China Social Reflections during the Northern Song Dynasty within Dongjing Meng Hua Lu Memoir based on Discourse Analysis

มัสยามาศ ชัยชนะกิจพงษ์ [1]
MASAYAMAS CHAICHANAKIJPONG
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail: masayamas.ch@ku.th

กนกพร นุ่มทอง [2]
KANOKPORN NUMTONG
ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail: kanokporn.n@ku.th
Received: 19 November 2022 / Revised: 09 June 2023 / Accepted: 13 June 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือในบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ที่ประพันธ์โดยเมิ่งหยวนเหล่าในปีค.ศ.1127 ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม 5 ด้าน ผลการวิจัยเป็นดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก มีการยืดหยุ่นเวลาและสถานที่ทำการค้าขาย 2) ด้านการศึกษา มีความก้าวหน้าอย่างมาก การสอบเข้ารับราชการเน้นความรู้ความสามารถมากกว่าชาติตระกูล เปิดกว้างให้ทุกชนชั้นเข้าสอบได้ มีการส่งเสริมการศึกษาแก่ประชาชน โดยการตั้งโรงเรียนต่างๆ ให้ทุกชั้นชนเข้าศึกษาได้ 3) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ พบว่าเป็นยุคเฟื่องฟูของสังคมเมือง การใช้ชีวิตประกอบอาชีพอย่างมีแบบแผน ครอบครัวมีค่านิยมการมีภรรยาและบุตรจำนวนมากเพื่อดำรงไว้ซึ่งวงศ์ตระกูล สถานภาพสตรีไม่สูง วัฒนธรรมอาหารพัฒนาอย่างมาก เป็นยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เป็นยุคทองของกวีนิพนธ์ประเภทฉือ 4) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม เทศกาลต่าง ๆ พบว่าศาสนามีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันของผู้คน พิธีกรรมต่าง ๆ มีธุรกิจรับจัดงานเป็นผู้รับผิดชอบ การแต่งงานเป็นการตัดสินใจของบิดามารดา มีเทศกาลสำคัญจำนวนมาก 5) ด้านปัญหาสังคม พบว่าความเลื่อมใสในศาสนาเสื่อมถอยลง มีหอคณิกามากมาย พบปัญหาโสเภณี และ ปัญหาการพนัน ซึ่งส่งผลต่อปัญหาความยากจนตามมา ภาพสะท้อนในบันทึกเล่มนี้มีลักษณะแง่มุมด้านดีเพียงด้านเดียว โดยเน้นหนักไปทางการเฉลิมฉลองในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อสื่อให้ผู้อ่านรับรู้ความรู้สึกแห่งความสุขไปกับสังคมในอดีต

คำสำคัญ: ภาพสะท้อนสังคม ราชวงศ์ซ่งเหนือ วาทกรรมวิเคราะห์ บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่

ABSTRACT

The objective of this research is to analyze Chinese social reflection during the Northern Song Dynasty within Dong Jing Meng Hua Lu memoir by Meng Yuan Lao in 1127 AD. This research uses analytical discourse by focusing on 5 aspects of society. The results of the research show: 1) The economic is very prosperous. There is flexibility to when and where to trade; 2) The education system is very progressive. Civil entrance examination emphasis on knowledge and competency more than family lineage which open for anyone to take the exam regardless of social class. There is also an education promotion by setting up schools to provide education for all citizens; 3) The livelihood aspect was found to be a golden age for urban society. The occupation is organized in a structured manner. The family values of having many wives and children to maintain the family lineage. Women hold an inferior status in society. Food and art culture has evolved greatly in this period. It was considered the golden age of Chu poetry; 4) In terms of traditions, rituals, and festivals, it was found that religion was involved in citizen's daily lives. Various ceremonies were held by the organized businesses. Marriage is mainly a parent's decision. Various important Festival Day frequently held; 5) The social issue, it was found that the religion is deteriorating, there are problems with prostitution and gambling which resulted in poverty. This research also found that social reflection is mainly written in positive aspect, emphasizing celebrations in various festivals to convey the reader's feelings of happiness in the past society.

Keywords: Social Reflection, Northern Song Dynasty, Analytical Discourse, Dongjing Meng Hua Lu Memoir

บทนำ

สมัยราชวงศ์ซ่งได้รับการยกย่องให้เป็น “ยุคแห่งศิลปวิทยาการของจีน” เนื่องจากในสมัยซ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีอย่างมาก เข็มทิศ แท่นพิมพ์ และดินปืน ได้รับการพัฒนาจนถึงขีดสุด มีการประดิษฐ์นาฬิกาทางดาราศาสตร์เครื่องแรกของโลก เศรษฐกิจในประเทศเฟื่องฟู รวมไปถึงการค้าขายกับต่างประเทศ ประชาชนนิยมการออกเดินทางท่องเที่ยว การเข้าร่วมชมรมต่าง ๆ มีการฟื้นฟูเทศกาลที่สำคัญต่าง ๆ ขึ้นมาเช่น เทศกาลโคมไฟ เทศกาลชิงหมิง เทศกาลไหว้พระจันทร์ เกิดการเรียนการสอนในโรงเรียน ทางด้านวรรณกรรม เกิดนักคิดนักปราชญ์ใหม่ ๆ ขึ้นมาหลายคน มีการฟื้นฟู และชำระวรรณคดีโบราณกลับขึ้นมาใหม่ เกิดการเข้ามาของศาสนาและลัทธิต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลัทธิขงจื้อใหม่ ศาสนาพุทธ ลัทธิเต๋า ลัทธิฉาน ซึ่งเป็นลัทธิหนึ่งที่แตกมาจากพุทธศาสนา โดยคำว่าฉาน (禅) มาจากคำว่าฌานในภาษาบาลี ต่อมาลัทธิฉานได้เผยแพร่ไปสู่ประเทศญี่ปุ่น เรียกว่า “เซ็น” (ภูริวรรณ วรานุสาสน์. 2555 : 57, 60-61)

บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ (东京梦华录) เขียนในสมัยซ่งชินจง รัชศกจิ้งคัง ปีที่ 2 (ค.ศ.1127) ประพันธ์ขึ้นโดยเมิ่งหยวนเหล่า (孟元老) เป็นบันทึกเล่าเรื่องราวครั้งผู้ประพันธ์ตอนเป็นเด็กและติดตามบิดาซึ่งรับราชการ

เดินทางท่องเที่ยวทั่วทั้งเหนือจรดใต้ ในรัชศกฉงหนิง ที่ 2 (ค.ศ.1103) เดินทางมาถึงเมืองเปี้ยนเหลียง (汴梁) และพักอาศัยที่ถนนฝั่งใต้ทางทิศตะวันตกของสะพานจินเหลียงในเมือง (Meng Yuanlao. 1982 : 4)

บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่เขียนเป็นบทร้อยแก้ว บรรยายถึงภูมิทัศน์ ชีวิตความเป็นอยู่ของจักรพรรดิ เชื้อพระวงศ์ เหล่าขุนนาง จนถึงชาวบ้านสามัญชนในเมืองเปี้ยนเหลียง มีทั้งหมด 10 บรรพ มีตัวอักษรกว่า 30,000 ตัว และยังเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์เล่มแรกที่เขียนในสมัยซ่ง เป็นต้นแบบและคล้ายคลึงกับบันทึกเมิ่งเหลียงลู่ (梦梁录) เขียนโดยอู่จื้อมู่ และบันทึกตูเฉิงจี้เซิ่ง (都城纪胜) เขียนโดยไน่เต๋อเวิงซึ่งบันทึกทั้งสองเล่มเขียนขึ้นในสมัยซ่งใต้ และบรรยายถึงเมืองหลวงในสมัยซ่งใต้ (Li Xuehan. 2021 : 2)

บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่เขียนบันทึกเหตุการณ์ของเมืองเปี้ยนเหลียงในอดีต ผ่านความคิดเห็นและสิ่งที่สามัญชนประสบด้วยตนเอง ไม่ได้มาจากเอกสารทางราชสำนัก สะท้อนความเป็นจริงในสังคมในมุมของสามัญชน บันทึกนี้มีลักษณะแสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีตให้แก่คนรุ่นหลังได้ศึกษาประวัติศาสตร์ และเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ เล่มแรกที่เขียนในสมัยราชวงศ์ซ่ง เนื้อหาส่วนใหญ่ใช้ภาษาพูดในสมัยนั้น รูปแบบการเขียนเรียบง่าย ตรงไปตรงมาบอกเล่าถึงความเป็นจริง ไม่ปรุงแต่งถ้อยคำให้สวยงามคล้องจอง สะท้อนสภาพสังคมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกิดจากมุมมองของประชาชนในสมัยนั้น ซึ่งมีความแตกต่างจากวรรณกรรมอื่น และยังพบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาวิจัยบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ด้านคำศัพท์ กิจกรรมสันทนาการ ซึ่งยังไม่มีการศึกษาด้านสังคม ผู้วิจัยเห็นว่าจุดนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจจึงเลือกศึกษาภาพสะท้อนสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือผ่านบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ จากการเดินเรื่อง จากโครงเรื่อง ผ่านคำและประโยค โดยวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม 5 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านปัญหาสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือที่ปรากฏผ่านบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์

ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยนี้วิเคราะห์บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ซึ่งประพันธ์โดยเมิ่งหยวนเหล่าในปี ค.ศ.1127 จำนวน 10 บรรพ โดยกำหนดกรอบในการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมใน 5 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านปัญหาสังคม โดยการวิเคราะห์เรื่องผ่านคำ ประโยค

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิเคราะห์ หมายถึงการพิจารณาวาทกรรมที่นำเสนอภาพสะท้อนสังคมในบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่
2. ภาพสะท้อนสังคม หมายถึง สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพในสังคม 5 ด้าน ในบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านปัญหาสังคม
3. บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่หมายถึงบันทึกที่เขียนโดยเมิ่งหยวนเหล่าในปี ค.ศ.1127 จำนวน 10 บรรพ

ข้อตกลงเบื้องต้น

บทความวิจัยนี้ใช้เกณฑ์การถ่ายถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขรวิธีไทย โดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารภาษาจีน ของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปีพุทธศักราช 2547

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้แบ่งการทบทวนวรรณกรรมเป็นประเด็นดังนี้ 1) บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ 2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่

เขียนในสมัยซ่งชินจง รัชศกจิ้งคัง ปีที่ 2 (ค.ศ.1127) ประพันธ์ขึ้นโดยเมิ่งหยวนเหล่า บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่เป็นบทร้อยแก้ว บรรยายถึงภูมิทัศน์ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองเปี้ยนเหลียง มีทั้งหมด 10 บรรพ ประมาณ 30,000 ตัวอักษร ประกอบด้วย บรรพที่ 1 บรรยายสถานที่ต่างๆ ได้แก่ แม่น้ำลำคลอง พระราชวัง บรรพที่ 2 กล่าวถึง ถนน สะพาน และตลาดโต้รุ่ง ร้านอาหาร บรรพที่ 3 บรรยายถึงร้านขายยา การค้าขายในวัดเซียงกั๋ว การใช้เงินเฉียนโม่ การป้องกันอัคคีภัย บรรพที่ 4 อธิบายถึงการอภิเษกสมรสของเชื้อพระวงศ์ การเชิญพระหรือนักบวชเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ บรรพที่ 5 บรรยายถึงประเพณีพื้นบ้าน การแสดงศิลปะ การแต่งงาน บรรพที่ 6 บรรยายเกี่ยวกับเทศกาล พิธีต่าง ๆ บรรพที่ 7 บรรยายถึงเทศกาล เช่น เทศกาลชิงหมิง เสด็จประพาสสวนฉยงหลิน บรรพที่ 8 บรรยายเทศกาลตวนอู่ เทศกาลชีชี วันสารทจีน และเทศกาลอื่น ๆ บรรพที่ 9 บรรยายเทศกาลเทียนหนิง วันเริ่มต้นฤดูหนาว บรรพที่ 10 บรรยายเกี่ยวกับวันเหมายันหรือทักษิณายัน เสด็จวัดไท่เมี่ยวบูชาเทพเจ้า เป็นต้น (Meng Yuanlao. 1982)

สรุปได้ว่าบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่เขียนสะท้อนวิถีชีวิตสังคมในเมืองหลวงได้แก่ บรรพที่ 1 บันทึกเกี่ยวสถานที่ต่างๆ ในเมืองหลวงเท่านั้น จากนั้นบรรพที่ 2-3 บันทึกเกี่ยวกับการใช้การชีวิตประจำวัน ส่วนบรรพที่ 4-10 ทั้งหมด 7 บรรพ บันทึกเรื่องเกี่ยวกับประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ เห็นได้ว่าผู้เขียนเน้นเขียนเกี่ยวกับประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีการวิเคราะห์วาทกรรม

Discourse หรือวาทกรรม เป็นคำที่พบเห็นและใช้ได้ในหลากหลายสาขาวิชาไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการวิจารณ์ สังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยาสังคม เป็นต้น ขณะเดียวกันก็เป็นคำที่มีความหมายกว้าง เช่น หมายถึงการสื่อสารด้วยภาษา การสนทนา หน่วยของตัวบทที่นักภาษาศาสตร์ใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางภาษาที่มีขอบเขตเกินกว่าประโยคเดียว ฯลฯ เราจึงไม่สามารถนิยามคำว่าวาทกรรมให้มีเพียงความหมายเดียวได้

การศึกษาวาทกรรมจึงไม่ได้เป็นแค่การวิเคราะห์คำพูดหรือถ้อยแถลง หากแต่เป็นการศึกษาระบบและกระบวนการสร้างหรือผลิตเอกลักษณ์และความหมาย การมองสิ่งต่างๆ รอบตัวเช่น ความรู้ ความจริง อำนาจ รวมถึงความเป็นตัวตน วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้คงอยู่และเป็นที่ยอมรับในสังคม โดยไม่ทำให้เอกลักษณ์ความหมายบางอย่างในสังคมเลือนหายไป เพราะวาทกรรมเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไขและกลไกต่างๆ ในการพูดและเขียน วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องภาษาหรือคำพูดที่มีภาคปฏิบัติจริงของวาทกรรมที่รวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่าและสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น อันเกิดจากการถูกสร้างขึ้น ระหว่างความแตกต่างของสิ่งสองสิ่ง ภายใต้กฎเกณฑ์อย่างหนึ่ง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2549 : 19-20)

สรุปได้ว่า วาทกรรมเป็นชุดความคิดที่ได้รับการสังเคราะห์ขึ้นมาอย่างเป็นระบบ สร้างความหมายและอัตลักษณ์ให้กับสรรพสิ่งในสังคม โดยเชื่อมโยงกับอำนาจ ความรู้ และความจริง ซึ่งอาจเป็นมากกว่าภาษาหรือคำพูด ทว่ายังรวมถึงปฏิบัติการจริงของวาทกรรมซึ่งรวมถึง จารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ และบริบททางสังคมในขณะนั้นด้วย

2.2 ทฤษฎีวรรณกรรมกับสังคมและภาพสะท้อนสังคม

ภาพสะท้อนสังคมเป็นสิ่งที่สะท้อนมาจากตัวของวรรณกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันเพราะเป็นการถ่ายทอดสังคมจากนักเขียนโดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง ซึ่ง ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 137) ได้กล่าวถึงภาพสะท้อนสังคมว่า “การศึกษาภาพสะท้อนที่ปรากฏในวรรณกรรม จะยึดหลักว่าวรรณกรรมคือกระจกเงาสะท้อนภาพทางสังคมด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ผู้วิจารณ์วิเคราะห์ให้เห็นภาพสะท้อนในแง่มุมต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเนื้อหา โครงเรื่อง การบรรยายฉากสถานที่ ตลอดจนการตีความ” และ อิงอร สุพันธุ์วณิช (2551 : 9) ได้กล่าวถึงการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือศึกษาภาพสะท้อนสังคมว่า “วรรณกรรมจะมีบทบาทเป็นเพียงเครื่องสะท้อนความคิด หรือเป็นเครื่องมือทางการเมือง หรือเพื่อชี้นำความคิดของคนในสังคมก็ตาม วรรณกรรมนั้นๆ ก็ต้องเกี่ยวข้องกับสังคมอยู่ตลอดเวลา ถ้าคนสมัยหลังต้องการจะศึกษาความคิดหรือภาพสะท้อนของยุคสมัยก็ต้องย้อนกลับไปศึกษาผลงานเก่าๆ ที่นักเขียนเคยเขียนไว้”

อีกทั้งตรีศิลป์ บุญขจร (2542 : 1-20) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมไว้ 3 ลักษณะ คือ 1) วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม การสะท้อนสังคมของวรรณกรรม มิใช่เป็นการสะท้อนอย่างการบันทึกเหตุการณ์ทำนองเอกสารประวัติศาสตร์ แต่เป็นภาพสะท้อน ประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความจริงทางสังคม สอดแทรกอยู่ วรรณกรรมอาจสะท้อนสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรมหมายถึง ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม 2) สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน นักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับ อิทธิพลจากสังคมทั้งด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์ของนักเขียน การพิจารณาอิทธิพลของสังคมที่มีต่อนักเขียน โดยควรให้ความสนใจว่า นักเขียนได้รับอิทธิพลจากสังคมอย่างไร และนักเขียนมีท่าที ตอบสนองต่ออิทธิพลเหล่านั้นอย่างไร

3) วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม นักเขียนที่ยิ่งใหญ่นอกจากจะเป็นผู้มีพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีชีวิต โน้มน้าวจิตใจผู้อ่านแล้วยังมีอิทธิพลต่อสังคมอีกด้วย เพราะอิทธิพลของวรรณกรรมต่อสังคมนั้น อาจเป็นไปได้ทั้งในด้านอิทธิพลภายนอกเช่น การแต่งกาย หรือการกระทำตามอย่างในวรรณกรรม และอิทธิพลภายในคืออิทธิพลทางความคิด การสร้างค่านิยมรวมทั้งความรู้สึกนึกคิด นักเขียนจึงมีบทบาทในฐานะผู้นำแนวคิดของสังคม และผู้นำทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง

สรุปได้ว่า ภาพสะท้อนสังคม หมายถึง เนื้อหาบางส่วนในวรรณกรรมที่ผู้เขียนนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพความเป็นไปในสังคม สะท้อนสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ภาพสะท้อนเศรษฐกิจ ภาพสะท้อนการเมือง ภาพสะท้อนวัฒนธรรม ตลอดจนด้านอื่น ๆ ตามแต่เจตนาของผู้เขียนที่ต้องการสะท้อนเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยงานเขียนของตน และแนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมกับสังคมนั้น แสดงได้เห็นว่าทัศนะของนักเขียนที่มีต่อโลก และ สังคมที่นักเขียนสังกัดอยู่นั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

3. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูล China National Knowledge Infrastructure (CNKI) ในประเทศจีน พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ด้านคำศัพท์เช่น งานวิจัยของ Gao Yanjie (2006) ซึ่งทำการวิจัยบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ด้านคำศัพท์ โดยผลการวิจัยพบว่า มีคำศัพท์หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นคำนาม เป็นคำศัพท์เฉพาะในยุคสมัยนั้น และยังเป็นคำศัพท์ที่ใช้เฉพาะพื้นที่นั้น พบงานวิจัยด้านด้านศิลปะความบันเทิง เช่น งานวิจัยของ Wei Bangming (2013) ซึ่งทำการวิจัยภาพชิงหมิงซั่งเหอและบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ โดยศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมด้านกีฬาของเมืองเปี้ยนเหลียงในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กีฬาและสันทนาการที่สำคัญ ได้แก่ การแสดง การออกกำลังกายให้ร่างกายแข็งแรง (健身) การชมศิลปะ ซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์ในการผ่อนคลายอารมณ์ เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และบรรเทาความขัดแย้งระหว่างชนชั้น เป็นกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มคนในสังคม ส่งผลให้กีฬาและสันทนามีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้น

จากการสืบค้นข้อมูลในประเทศไทยผู้วิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่งของ ภูริวรรณ วรานุสาสน์ (2555) และงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาณาจักรเหลียว ซีเซี่ย และจิน: ภาพสะท้อนความยืดหยุ่นทางการทูต สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือของ สิทธิพล เครือรัฐติกาล (2556) โดยผู้วิจัยพบว่าไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่โดยเฉพาะ

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ในต่างประเทศ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่นิยมศึกษาด้านคำศัพท์ ด้านศิลปะความบันเทิง ซึ่งไม่พบการศึกษาภาพสะท้อนสังคมจีนผ่านบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาพสะท้อนสังคมจีนเพื่อสร้างความเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมจีนสมัยนั้น และยังสามารถให้ผู้ที่สนใจนำไปเป็นข้อมูลเทียบเคียงทางประวัติศาสตร์เพื่อใช้ในการศึกษาอ้างอิงต่อไป

วิธีดำเนินงานวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากหนังสือตงจิงเมิ่งหวาลู่ประพันธ์โดย เมิ่งหยวนเหล่า ตีพิมพ์ในปี ค.ศ.1982

2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากบทความ วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ จากฐานข้อมูล China National Knowledge Infrastructure (CNKI) ในประเทศจีน

3. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย

4. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือตามลำดับคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ 4) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 5) ด้านปัญหาสังคม โดยวิเคราะห์ผ่านการดำเนินเรื่องในบันทึกตงจิงเมิ่งหวา

5. สรุปและเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือผ่านการดำเนินเรื่องในบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ โดยแยกประเด็นการวิเคราะห์ตามกรอบที่กำหนด 5 ด้านดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ 4) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 5) ด้านปัญหาสังคม ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ เป็นยุคที่เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองขีดสุด โดยพบในบันทึกดังนี้

1.1 วัดเซี่ยงกั๋วเปิดให้ประชาชนเข้าทำการค้าขายภายในวัดได้ เดือนละห้าครั้ง (相国寺每月五次开放，万姓交易) (Meng Yuanlao. 1982 : 88)

1.2 จนถึงสะพานหลงจินซึ่งเป็นสถานที่ขายซีว์เหน่าจื่อโร่ว อาหารที่ขายอยู่ที่นี่เรียกว่าจำเจวี๋ย ตลาดคนเดินมีการซื้อขายทุกวันตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาตีหนึ่งจึงปิดตลาด (直至龙津桥须脑子肉止，谓之“杂嚼”，直至三更) (Meng Yuanlao. 1982 : 65)

1.3 แม่น้ำเปี้ยนไหลผ่านเมือง ไหลจากปากแม่น้ำทิศตะวันตกเข้าสู่เมือง จากนั้นไหลไปทางทิศตะวันออกจนถึงเขตซื่อโจวจึงไหลบรรจบกับแม่น้ำไหว ทุกคนใช้แม่น้ำสายนี้ขนส่งพืชพันธุ์ธัญญาหารของภาคตะวันตกเฉียงใต้ และสินค้าจากทางตะวันตกเฉียงใต้ล้วนขนส่งผ่านแม่น้ำสายนี้เข้าสู่เมืองหลวง ประชาชนต่างต้องพึ่งพาแม่น้ำสายนี้ (中曰汴河，自西京洛口分水入京城，东去至泗州，入淮，运东南之粮，凡东南方物，自此入京城，公私仰给焉) (Meng Yuanlao. 1982 : 27)

1.4 ในเมืองหลวงใช้รถไท่ผิงในการขนย้ายสิ่งของหรือสินค้าเป็นส่วนใหญ่ (东京般载车，大者曰“太平”) (Meng Yuanlao. 1982 : 113)

1.5 ตลาดในเมืองหลวง ใช้เงินเฉียนโม่ในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ข้าราชการใช้เจ็ดสิบเจ็ดเฉียนเท่ากับหนึ่งโม่ และในตลาดใช้เจ็ดสิบห้าเฉียนเท่ากับหนึ่งโม่ ซื้อขายปลา เนื้อสัตว์ ผักต่าง ๆ ใช้เจ็ดสิบสองเฉียนเท่ากับหนึ่งโม่ ซื้อขายเครื่องเงิน ทองคำใช้เจ็ดสิบสี่เฉียนเท่ากับหนึ่งโม่ ซื้อขายของล่ำค่าสำหรับสตรีเล็ก ๆ

น้อยๆ ใช้หกสิบแปดเฉียนเท่ากับหนึ่งโม่ ซื้อขายแลกเปลี่ยนภาพวาดใช้ห้าสิบหกเฉียนเท่ากับหนึ่งโม่ (都市钱陌，官用七十七，街市通用七十五，鱼肉菜七十二陌，金银七十四，珠珍、雇婢妮、买虫蚁六十八，文字五十六陌) (Meng Yuanlao. 1982 : 115)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ราชสำนักเริ่มให้ความสำคัญกับพ่อค้ามากขึ้น ประชาชนทั่วไปสามารถทำการค้าขายได้ ราชสำนักอนุญาตให้ทำการค้าขายในวัดได้ ปรากฏร้านขายสินค้ามากมาย ในสมัยนั้นประชาชนทำการค้าอย่างกว้างขวาง พบว่าแม่น้ำเปี้ยนเป็นแม่น้ำสายหลักในการขนส่ง โดยสินค้าจากทั่วประเทศขนส่งผ่านแม่น้ำเปี้ยนเข้าสู่เมืองหลวง ทำให้เมืองเปี้ยนเหลียงกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการขนส่ง การสัญจรและการขนส่งทางบกในเมืองหลวงใช้รถขนส่งไท่ผิง เพื่อขนส่งสินค้าต่าง ๆ ในเมือง ได้แก่ สุรา ไม้ไผ่กระเบื้อง หิน และสินค้าต่าง ๆ มีการใช้เงินเฉียนโม่ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งเป็นหน่วยเงินของจีนแบบดั้งเดิม มูลค่าของเงินโม่แตกต่างกันไปในประเภทของการค้า จากเศรษฐกิจที่รุ่งเรืองส่งผลให้ราชสำนักเก็บภาษีได้มากขึ้น ประเทศเข้าสู่ยุคเฟื่องฟู จนทำให้ราชสำนักยืดหยุ่นเวลาการทำการค้าขาย ทำให้สังคมเมืองมีลักษณะแตกต่างไปจากอดีต มีการค้าขายเวลากลางคืน พฤติกรรมของประชาชนเปลี่ยนไปในทางฟุ้งเฟ้อ

2. ด้านการศึกษา มีความเจริญรุ่งเรืองมาก โดยพบในบันทึกมีดังนี้

2.1 ตามถนนทางทิศตะวันออกไปจนถึงสถานที่จัดสอบระดับเขตของศาลไคเฟิง คลังจัดเก็บ และสถานที่จัดสอบของกรมพิธีการ (东至贡院、什物库、礼部贡院) (Meng Yuanlao. 1982 : 59)

2.2 ด้านทิศตะวันออกเป็นจวนของหลิวเหลียน ทางทิศใต้คือสำนักไท่เสวีย สำนักกั๋วจื่อเสวีย (东刘廉访宅，以南太学、国子监) (Meng Yuanlao. 1982 : 59)

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าการสอบเข้ารับราชการเน้นความรู้ความสามารถมากกว่าชาติตระกูล มีการปรับปรุงระบบการสอบรัดกุมและชัดเจนเป็นธรรม มีการจัดสอบทุกสามปี ผู้สอบผ่านระดับเขตจะต้องเดินทางไปสอบระดับมณฑลที่เมืองหลวง สนามสอบที่สร้างขึ้นโดยทางการ เรียกว่า ก้งย่วน เมื่อสอบผ่านระดับนี้ได้แล้วจึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบต่อหน้าพระที่นั่ง ซึ่งองค์จักรพรรดิจะเป็นผู้ออกข้อสอบและตัดสินด้วยพระองค์เอง การสอบเข้ารับราชการในสมัยนั้น นับเป็นการยกระดับฐานะทางสังคมของผู้เข้าสอบได้อีกด้วย และการศึกษาของประชาชนพบว่ามีการส่งเสริมด้านศึกษาให้แก่ประชาชน โดยตั้งโรงเรียนต่างๆ ได้แก่ 1) สำนักกั๋วจื่อเสวียซึ่งเป็นโรงเรียนบ่มเพาะข้าราชการ 2) สำนักซื่อเหมินเสวียซึ่งเป็นโรงเรียนสอนแนวคิดปรัชญา 4 แขนงได้แก่ หลุนอี่ว์ ต้าเสวีย จงยง เมิ่งจื่อ 3) สำนักไท่เสวียซึ่งเป็นสถาบันสอนการปกครอง 4) ก่วงเหวินก่วนซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักกั๋วจื่อเสวีย เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าด้านการศึกษามีลักษณะเปิดกว้างมากกว่าอดีต เปิดโอกาสให้ทุกชั้นชนเข้าศึกษาได้

3. ด้านชีวิตความเป็นอยู่ เป็นยุคเฟื่องฟูของสังคมเมืองอย่างมาก โดยพบในบันทึกดังนี้

3.1 เจ้ามือกวนพูสวมใส่ชุดสวมหมวกและคาดเข็มขัดอย่างเป็นรูปแบบเรียบร้อย ส่วนขอทานเหล่านั้นก็ยังมีแบบแผนของตนเอง (其卖药卖卦，皆具冠带。至于乞丐者，亦有规格) (Meng Yuanlao. 1982 : 131)

3.2 วันที่หนึ่งเดือนสาม นอกเมืองประตูซุ่นเทียนด้านทิศตะวันตก มีการเปิดทะเลสาบจินหมิง และสวนฉยงหลินให้เข้าชม (三月一日，州西顺天门外开金明池琼林苑) (Meng Yuanlao. 1982 : 198)

3.3 เมื่อทารกอายุครบหนึ่งเดือน ทำของขวัญโดยใช้ผ้าหลากสี เชือก ลวดทองแดงทำเป็นสัตว์ตัวเล็ก ผู้มีฐานะร่ำรวยให้ เงิน ทอง นอแรดหรือหยกเป็นของขวัญ ในงานเลี้ยงครบหนึ่งเดือน มีผลไม้ และขนมต่างๆ มากมาย (至满月则生色及绷绣钱，贵富家金银犀玉为之，并果子，大展洗儿会) (Meng Yuanlao. 1982 : 152)

3.4 นอกจากนี้ยังมีนางคณิการะดับล่าง ซึ่งมาร้องเพลงต่อหน้าแขกโดยไม่ได้รับเชิญ บรรดาลูกค้านำเศษเงินให้พวกนางเพื่อให้พวกนางออกไป โดยทั่วไปนางคณิกาเหล่านี้เรียกว่า จำเค่อ (又有下等妓女，不呼自来，筵前歌唱，临时以些小钱物赠之而去，谓之“札客”) (Meng Yuanlao. 1982 : 73)

3.5 ตามเส้นทางของถนนอี้ว์จรดทางทิศใต้ ผ่านสะพานโจว สองข้างทางเป็นบ้านเรือนของประชาชน ตามถนนมีทั้ง ร้านขายถ่าน ร้านสุราตระกูลจาง ถัดไปก็เป็น ซาลาเปาลูกท้อของร้านหวัง ร้านขายกำยานหอมตระกูลหลี่ ร้านขายขนมเปี๊ยะไส้เนื้อของป้าเฉา และร้านน้ำชาตระกูลหลี่ (御街一直南去，过州桥，两边皆居民。街东车家炭、张家酒店，次则 王楼山洞梅花包子、李家香铺、曹婆婆肉饼、李四分茶) (Meng Yuanlao. 1982 : 52)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ชนชั้นกลาง โดยเฉพาะพ่อค้าเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคม ประชาชนใช้ชีวิตประกอบอาชีพอย่างมีแบบแผน สังคมโออ่าหรูหราแค่ภายนอก ความจริงประชาชนลำบากยากแค้น มีขอทานอยู่จำนวนมาก มีการเปิดสถานที่ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่สำหรับจักรพรรดิให้เป็นสถานที่สาธารณะให้ประชาชนเข้าเยี่ยมชมอย่างเสมอภาค ด้านครอบครัวพบว่า การมีภรรยาและบุตรจำนวนมากเพื่อดำรงไว้ซึ่งวงศ์ตระกูลถือเป็นค่านิยมสำคัญ ให้ความสำคัญกับการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งปรากฏอยู่ในบรรพที่ 5 มีพิธีการต่าง ๆ ในการคลอดบุตร เช่น พิธีหลังจากคลอดครบเจ็ดวันเรียกว่าอีล่า พิธีเลี้ยงครบหนึ่งเดือน และพบว่าสถานภาพสตรียังคงตกต่ำเหมือนยุคสมัยที่ผ่านมา มีสตรีหลากหลายประเภทเช่น สตรีผู้สูงศักดิ์ เชื้อพระวงศ์ นางกำนัล นักบวช สาวใช้ หญิงสาวที่ให้บริการตามร้านสุราเรียกว่า จวิ้นเจา ซึ่งมีสถานะต่ำต้อยเป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนในสังคม โสเภณีระดับล่างเรียกว่า จำเค่อ หรือ ต่าจิ่วจั้ว อีกทั้งในสมัยนั้นยังอนุญาตให้ผู้หญิงสามารถทำการค้าขายได้ สังคมมีลักษณะเพิ่มบทบาทให้กับสตรีอีกชั้นหนึ่ง ดั่งที่พบในบันทึกเขียนถึงป้าเฉาขายขนมเปี๊ยะไส้เนื้อ

3.6 ในเมืองหลวงมีภัตตาคารอาหารชั้นดีเจ็ดสิบสองแห่ง นอกจากนั้นที่ไม่อาจอธิบายรายละเอียดได้เรียกว่าเจี่ยวเตี้ยน （在京正店七十二户，此外不能遍数，其余皆谓之“脚店”) (Meng Yuanlao. 1982 : 71)

3.7 เริ่นเสี่ยวซานเป็นนักแสดงเชิดหุ่นกระบอกที่มีชื่อเสียง ทุกวันเวลาตีสามจะเริ่มต้นแสดงละครโรงเล็ก หากไปล่าช้าอาจพลาดโอกาสดู （般杂剧杖头傀儡，任小三，每日五更头回小杂剧 差晚看不及矣) (Meng Yuanlao. 1982 : 132)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมด้านอาหารมีการพัฒนาถึงขั้นสูง มีภัตตาคารที่มีชื่อเสียงได้แก่ ภัตตาคารฮุ่ยเซียนทางตะวันออกของเมือง ร้านอาหารในเมืองส่วนใหญ่เรียกว่าเฟินฉา เมืองหลวงมีภัตตาคารชั้นดี 72 แห่ง ร้านค้าอื่นที่ไม่อาจกล่าวถึงนั้นเรียกว่าเจี่ยวเตี้ยน ร้านเครื่องดื่มส่วนใหญ่จำหน่ายเครื่องดื่มที่ต้มจากสมุนไพร นอกจากมื้ออาหารในตอนกลางวันแล้ว ผู้คนยังชอบบริโภคในช่วงเวลากลางคืน มีวิถีชีวิตผูกพัน

กับตลาดโต้รุ่ง ด้านศิลปะ วัฒนธรรม การละเล่น พบว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมพัฒนาไปพร้อมกับการศึกษาที่เจริญรุ่งเรือง ลักษณะชือ ดั้งเดิม และเหวินฝู่ นั้นแตกต่างจากสมัยราชวงศ์ถัง รูปแบบวรรณกรรมใหม่ ฉือ เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในหมู่ประชาชน ดั่งคำกล่าวที่ว่า ผู้คนทุกหนแห่งต่างขับร้องฉือของนักกวีหลิวหย่งได้ จากบรรพที่ 5 กล่าวถึงศิลปะที่สำคัญซึ่งแสดงในโรงมหรสพของเมืองหลวงประกอบด้วย การวิจารณ์หนังสือเมิ่งจื่อ ของจังถิงโส่ว นักแสดงเชิดหุ่นกระบอก ที่มีชื่อเสียงได้แก่เริ่นเสี่ยวซาน นักแสดงหุ่นกระบอกเสวี่ยนซือ ซึ่งเป็นหุ่นที่มีลวดชักอยู่ด้านบน ได้แก่จังจินเซี่ยน นักแสดงหุ่นกระบอกเย่าฟา ซึ่งเป็นหุ่นกระบอกพร้อมดอกไม้ไฟ ได้แก่ จังเจินเหมียว และยังมีการแสดงหลากหลายรูปแบบอีกมากมาย

ชีวิตความเป็นอยู่ทางสังคมของคนในสมัยนั้น มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากอดีตหลายด้าน เกิดตลาดกลางคืน เพิ่มสถานะผู้หญิงทำการค้า ประชาชนรับประทานอาหารมื้อดึก จักรพรรดิเปิดกว้างใกล้ชิดประชาชนมากขึ้น ที่กล่าวมาเป็นจุดเด่นทางสังคมที่น่าสนใจมาก อาจกล่าวได้ว่ามีส่วนคล้ายกับปัจจุบันในบางมิติ

4. ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม เทศกาลต่าง ๆ พบว่ามีเทศกาลเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากดังนี้

4.1 วันที่แปดเดือนสี่ เป็นวันประสูติของพระพุทธเจ้าโคตม วัดขนาดใหญ่จำนวนสิบวัดในเมืองจัดพิธีสรงน้ำพระ (四月八日佛生日，十大禅院各有浴佛斋会) (Meng Yuanlao. 1982 : 202)

4.2 หากต้องจัดพิธีศพ ในส่วนข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น มีร้านค้าซึ่งมีความชำนาญเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติการจัดเตรียมอุปกรณ์งานศพให้เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ เช่น งานศพแบบฟางเซียงซึ่งเป็นพิธีแบบมีเทพเปิดทาง รถม้า เชือกถักจีนไหมสี และสิ่งของต่างๆ มีราคาที่แน่นอนกำหนดไว้ และหากต้องเดินทางไปติดต่อธุระเป็นระยะทางไกล ทุกตรอกถนนและตลาดที่อยู่ตรงสะพานมีม้าและอานม้าให้เช่า ค่าใช้จ่ายทั้งหมดไม่เกินหนึ่งร้อยเหวินเฉียน (若凶事出殡，自上而下，凶肆各有体例。如方相、车舆、结络、彩帛，皆有定价，不须劳力。寻常出街市干事，稍似路远倦 行，逐坊巷桥市，自有假赁鞍马者，不过百钱) (Meng Yuanlao. 1982 : 125)

4.3 ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานมงคล หรืองานศพ สิ่งของประเภท โต๊ะเก้าอี้ ถ้วยชาม อาหารเครื่องดื่มต่างมีธุรกิจรับจัดงานเป็นผู้รับผิดชอบ (凡民间吉凶筵会，椅卓陈设，器皿合盘，酒檐动使之类，自有茶酒司管赁) (Meng Yuanlao. 1982 : 125)

4.4 ในการแต่งงาน ควรให้แม่สื่อจะทำการส่งใบเฉ่าเถี่ยจื่อก่อน รอให้ครอบครัวฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเห็นด้วย จากนั้นต้องเขียนติ้งเถี่ย โดยบันทึกรายละเอียดของครอบครัว ชื่อของบรรพบุรุษฝ่ายพ่อสามรุ่น สถานะเกี่ยวกับทรัพย์สินหน้าที่การงานของผู้ที่จะหมั้น (凡娶媳妇，先起草帖子，两家允许，然后起细帖子，序三代 名讳，议亲人有服亲田产官职之类) (Meng Yuanlao. 1982 : 143)

4.5 วันที่ 1 เดือน 1 เป็นวันตรุษจีน ศาลไคเฟิงผ่อนปรนให้เล่นกวนพูเป็นเวลา 3 วัน (正月一日年节，开封府放关扑三日) (Meng Yuanlao. 1982 : 154)

จากการศึกษาพบว่า เมืองเปี้ยนเหลียงมีวัดจำนวนมาก วัดที่มีชื่อเสียงได้แก่วัดเซียงกั๋วซื่อ วัดไคเป่าซื่อ วัดไท่ผิงชิงกั๋วซื่อ โดยมีวัดเซียงกั๋วซื่อเป็นวัดที่มีชื่อเสียงของเมืองหลวง เป็นสถานที่สำหรับการอธิษฐานขอฝน ขอพรบรรเทาภัยพิบัติต้อนรับคณะฑูตของประเทศที่สำคัญ ขณะเดียวกันยังเป็นสถานที่ ซื้อขาย ทำการค้าแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างอิสระของประชาชน โดยวัดเข้าไปมีส่วนรวมในชีวิตประจำวันของประชาชน ในวัดจะพบกิจกรรม

เทศกาลพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสรงน้ำพระ บรรยายกาศตามวัดต่าง ๆ เต็มไปด้วยควันธูป เสียงสวดมนต์ เสียงความครื้นเครงทางโลกต่าง ๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้คนในสมัยนั้น พิธีกรรมต่าง ๆ พบว่าการจัดงานหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ของประชาชนไม่ว่าจะเป็นงานศพหรืองานเลี้ยงอื่น ๆ จะมีธุรกิจรับจัดงานเป็นผู้รับผิดชอบ หากต้องจัดงานศพ สิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ มีร้านค้าซึ่งมีความชำนาญเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ และการจัดเตรียมอุปกรณ์งานศพให้เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งมีราคาที่แน่นอนกำหนดไว้

พิธีการแต่งงานพบว่า สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือเหมือนกับสมัยอื่นๆ การแต่งงานเป็นการตัดสินใจของบิดามารดา โดยเริ่มจากแม่สื่อส่งใบลงวันเดือนปีเกิดให้ทั้งสองฝ่าย จากนั้นส่งใบติ้งเถี่ย (定帖) เขียนรายละเอียดของทั้งชายและหญิง แล้วจึงมีพิธีดูตัว พิธีหมั้น และพิธีการแต่งงาน เทศกาลต่าง ๆ พบว่าสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือมีเทศกาลวันสำคัญมากมาย ได้แก่ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลเริ่มต้นของฤดูใบไม้ผลิ เทศกาลโคมไฟ ซึ่งเป็นวันสิ้นสุดวันเฉลิมฉลองของเทศกาลปีใหม่ ยามค่ำจะมีการประดับตกแต่งโคมไฟเป็นรูปต่าง ๆ มีการเล่นเกมทายปริศนาโคมไฟ เทศกาลชิงหมิง เป็นเทศกาลเซ่นไหว้และทำความสะอาดสุสานของบรรพบุรุษ หลังจากเซ่นไหว้บรรพบุรุษแล้ว ลูกหลานก็จะออกไปท่องเที่ยวพร้อมหน้ากัน เทศกาลตวนอู่มีการแข่งพายเรือมังกร เทศกาลชีชีหญิงสาวแต่งกายงดงามและออกมาขอพรจากเทพธิดาชีเจี่ย เทศกาลไหว้พระจันทร์ ประชาชนนิยมรับประทานขนมไหว้พระจันทร์อยู่พร้อมหน้ากันทั้งครอบครัว เทศกาลฉงหยางประชาชนออกไปท่องเที่ยวตามภูเขา ชมดอกเบญจมาศ ดื่มชาเบญจมาศ และเหล้าเบญจมาศ วันส่งท้ายปีเก่า

เห็นได้ว่าขนบธรรมเนียม ประเพณี และเทศกาลต่าง ๆ ได้เขียนไว้มาก สังคมมีลักษณะพิเศษด้านยึดติดกับกรอบประเพณี งานมงคล งานศพ พิธีกรรม และประชาชนชื่นชอบสนุกสนานไปกับเทศกาลต่าง ๆ

5. ด้านปัญหาสังคม เนื้อหาในบันทึกเขียนไว้ว่า

5.1 หากต้องการซ่อมแซมบ้านและกำแพง จัดงานวันเกิด พิธีไว้อาลัย แล้วต้องการนิมนต์พระ แม่ชีหรือนักพรตเต๋าเพื่อทำพิธี ทุกวันตอนเช้าตามตลาดนัด ตรอก ถนน หรือ ตีนสะพาน สามารถหาช่างฝีมือ ช่างไม้ ที่เรียกว่า กรรมกรทั่วไป รวมถึงพระและนักพรตเต๋า ซึ่งรวมตัวกันอยู่ที่นั้นเพื่อรอให้คนมานิมนต์ (倘欲修整屋宇，泥补墙壁，生辰忌日，欲设斋僧尼道士，即 早辰桥市街巷口皆有木竹匠人，谓之杂货工匠，以至杂作人夫， 道士僧人，罗立会聚，候人请唤) (Meng Yuanlao. 1982 : 125)

5.2 แสงเทียนส่องสว่าง นางคณิกาแต่งหน้างดงามกว่าร้อยคน รวมกันบนระเบียงทางเดินหลัก (向晚灯烛荧煌，上下相照，浓妆妓 女数百，聚于主廊楹面上) (Meng Yuanlao. 1982 : 71)

5.3 วัดจิ่งเต๋อที่อยู่ด้านหลังตำหนักซั่งชิงกงหน้าวัดมีถ้ำดอกท้อ ข้างในล้วนเป็นซ่องโสเภณี (景德寺在上清宫背，寺前有桃 花洞，皆妓馆) (Meng Yuanlao. 1982 : 106)

5.3 สิ่งของต่างๆ เช่น รถม้า ม้า บ้าน ที่ดิน นักร้อง และนางรำ สามารถนำมาตีราคาเป็นเงินเดิมพันในการเล่นพนันกวนพู (以至 车马、地宅、歌姬、舞女，皆约以价而扑之) (Meng Yuanlao. 1982 : 198)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าคุณค่าและความเลื่อมใสทางศาสนามีความเสื่อมถอยลง มีสถานบันเทิงอย่างหอคณิกามากมาย มีซ่องโสเภณีทุกหนแห่งแม้แต่บริเวณใกล้วัด หรือใกล้พระราชวังทำให้เกิดปัญหาโสเภณี ขึ้น ขณะที่การเล่นกวนพูเป็นที่แพร่หลายทำให้เกิดปัญหาการพนัน โดยใช้รถม้า บ้านเรือน นางรำ เป็นของเดิมพัน ปัญหาการพนันและปัญหาโสเภณี ได้ส่งผลต่อปัญหาความยากจน ในสังคมเมืองที่

ฟุ้งเฟ้อ จากสังคมที่ดูโออ่าหรูหราแค่ภายนอก ความจริงประชาชนลำบากยากแค้น มีขอทานเด็กอยู่ตามสะพานมากมาย แสดงให้เห็นว่าลักษณะสังคมมีปัญหารอบด้านแฝงอยู่ในสังคมเมืองที่รุ่งเรือง

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมจีนสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือผ่านบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์จากภาพสะท้อนทั้ง 5 ด้านคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ 4)ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 5) ด้านปัญหาสังคม โดยพบว่าบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่สะท้อนภาพสังคมดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ สรุปได้ว่าบันทึกข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงเศรษฐกิจมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก เป็นยุคเศรษฐกิจเงินตรา ราชสำนักเริ่มให้ความสำคัญกับพ่อค้ามากขึ้น ประชาชนทั่วไปสามารถทำการค้าขายได้ มีการยืดหยุ่นเวลาในการทำการซื้อขายได้

2) ด้านการศึกษา สรุปได้ว่า มีความก้าวหน้าทางการศึกษาอย่างมาก การสอบเข้ารับราชการเน้นความรู้ความสามารถมากกว่าชาติตระกูล ประชาชนทั่วไปมีสิทธิ์เข้าสอบ การสอบผ่านการคัดเลือกเข้ารับราชการถือเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงยกระดับชนชั้นทางสังคมของผู้ที่สอบผ่าน ส่วนการศึกษาของประชาชนพบว่ามีการส่งเสริมด้านศึกษาให้แก่ประชาชน การตั้งโรงเรียนต่าง ๆ และเปิดโอกาศให้ทุกชั้นชนเข้าศึกษาได้ ส่งผลให้องค์ความรู้และการศึกษาของประชาชนในยุคสมัยนั้นลึกซึ้งแพร่หลาย จนเกิดเป็นกวีนิพนธ์ฉือที่ทรงคุณค่าในปัจจุบัน

3) ด้านชีวิตความเป็นอยู่ สรุปได้ว่าบันทึกข้างต้นสะท้อนภาพความเฟื่องฟูของสังคมเมือง ชนชั้นกลางโดยเฉพาะพ่อค้าเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคม ประชาชนใช้ชีวิตประกอบอาชีพอย่างมีแบบแผน ด้านครอบครัวมีค่านิยมการมีภรรยาและบุตรจำนวนมากเพื่อดำรงไว้ซึ่งวงศ์ตระกูล มีพิธีกรรมในการคลอดบุตรมากมาย ด้านสถานภาพสตรียังคงตกต่ำเหมือนยุคที่ผ่านมา ด้านวัฒนธรรมด้านอาหารมีการพัฒนาอย่างมาก มีร้านอาหารอยู่จำนวนมาก ด้านศิลปะ วัฒนธรรม การละเล่น พบว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมพัฒนาไปพร้อมกับการศึกษาที่เจริญรุ่งเรือง สถานบันเทิงมีการแสดงหลากหลายรูปแบบ ยังพบว่าในสังคมเมืองที่เจริญรุ่งเรืองย่อมมีด้านมืดซุกซ่อนอยู่เพราะมีปัญหาขอทานเต็มเมือง ประชาชนติดการพนัน ประชาชนหลงมัวเมาสุรานารี ขุนนางใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อไม่สนใจงานบ้านเมือง โดยสอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539 : 137) ได้กล่าวถึงภาพสะท้อนสังคมว่า “การศึกษาภาพสะท้อนที่ปรากฏในวรรณกรรม จะยึดหลักว่าวรรณกรรมคือกระจกเงาสะท้อนภาพทางสังคมด้านต่าง ๆ” อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของ อิงอร สุพันธุ์วณิช (2551 : 9) ที่กล่าวว่า “วรรณกรรมจะมีบทบาทเป็นเพียงเครื่องสะท้อนความคิด หรือเป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือเพื่อชี้นำความคิดของคนในสังคม”

4) ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม เทศกาลต่าง ๆ สรุปได้ว่าบันทึกข้างต้นสะท้อนภาพศาสนาซึ่งเข้าไปมีส่วนรวมในชีวิตประจำวันของประชาชน ด้านพิธีกรรม มีธุรกิจรับจัดงานเป็นผู้รับผิดชอบ การจัดงานต่าง ๆ ไม่ว่าเป็นงานศพหรืองานเลี้ยงอื่น ๆ การแต่งงาน เป็นการตัดสินใจของบิดามารดา เทศกาลต่างๆ พบว่าสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือมีเทศกาลวันสำคัญมากมาย แสดงให้เห็นว่าขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่างสืบทอดมาถึงยุคปัจจุบัน เพราะฉะนั้นวรรณกรรมนี้สามารถนำเป็นแหล่งอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี ในมุมมองของประชาชน มีพิธีกรรมหรือความเชื่อบางอย่างที่ศึกษาพบว่าคล้ายคลึงกับพิธีของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศ

ไทย เช่น พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีไหว้บรรพบุรุษ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549 : 19-20) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาวาทกรรมเป็นการศึกษาจากระบบและกระบวนการสร้าง หรือผลิตเอกลักษณ์และความหมาย การมองสิ่งต่างๆ และวาทกรรมเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขและกลไกต่าง ๆ ในการพูดและเขียน วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องภาษาหรือคำพูดที่มีภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่รวมเอาจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่าและสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกันซึ่งเกิดจากการถูกสร้างขึ้นภายใต้กฎเกณฑ์

5) ด้านปัญหาสังคมพบปัญหาทางศาสนา สะท้อนให้เห็นคุณค่าและความเลื่อมใสในศาสนาลดลง เกิดสถานบันเทิงและหอคณิกาอย่างมากมาย มีช่องโสเภณีทุกหนแห่งก่อให้เกิดปัญหาโสเภณี ขณะที่การเล่นพนันกวนพูเป็นที่แพร่หลายทำให้เกิดปัญหาการพนัน ซึ่งปัญหาการพนันและปัญหาโสเภณี ได้ส่งผลต่อปัญหาความยากจน สังคมโออ่าหรูหราแค่ภายนอก ความจริงประชาชนลำบากยากแค้น ปัญหาขอทานเต็มเมือง สรุปได้ว่าปัญหาสังคมฟอนแฟะตกต่ำ ขุนนางและสามัญชนไม่สนใจเรื่องชาติบ้านเมือง ราชสำนักแก้ปัญหาการศึกชายแดนด้วยเงิน ไม่เน้นสร้างกำลังทหาร มุ่งแต่เสวยสุข สืบเนื่องมากจากนโยบายแบ่งปันความสุขให้สามัญชนในหลายมิติ ประชาชนห่วงแต่ความสุขส่วนตัว ผลสุดท้ายจึงต้องสูญเสียชาติ ตัดสินใจหนีย้ายลงไปทางใต้จนเกิดเป็นราชวงศ์ซ่งใต้

ผู้วิจัยเห็นว่าภาพสะท้อนสังคมในบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ส่วนใหญ่สะท้อนภาพสังคมที่ฟุ้งเฟ้อเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในหลากหลายด้าน มีลักษณะเน้นหนักไปทางการเฉลิมฉลองของเทศกาลต่าง ๆ โดยไม่พบการเขียนถึงเรื่องสงครามบริเวณชายแดนที่เกิดขึ้น และเขียนถึงสังคมด้านลบเพียงเล็กน้อยได้แก่ ภาพของขอทาน ทว่าภาพสะท้อนของขอทานก็ยังมีการแต่งกายอย่างมีแบบแผน ซึ่งเห็นได้ชัดว่า ผู้ประพันธ์มีจุดประสงค์ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านเห็นภาพ ย้อนคิดกลับไปถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในทางที่ดี โดยมุมมองของผู้เขียนที่มีต่อสังคมเป็นลักษณะคล้อยตาม หลงระเริงไปกับสังคมในตอนนั้น ครั้นต่อเมื่อเกิดการล่มสลายของประเทศในขณะที่เรียบเรียงบันทึกผู้เขียนกลับมีมุมมองในลักษณะแฝงไปด้วยความรู้สึกเสียดายความรุ่งเรืองในอดีต และเสียใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ ในช่วงเวลาที่เมิ่งหยวนเหล่าเขียนบันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่นั้น เป็นช่วงเวลาที่ประเทศล่มสลายแล้ว ผู้คนต้องอพยพหนีลงไปทางใต้ บรรยากาศเต็มไปได้ด้วยความเศร้าโศก หดหู่ โกรธแค้น ตลอดจนความเกลียดชังของคนในสังคม ทำให้ผู้คนต่างพูดถึงประเทศที่ล่มสลายในเชิงลบ ซึ่งส่งอิทธิพลต่อผู้เขียน จึงทำให้ผู้เขียนมีท่าทีตอบสนองต่ออิทธิพลนั้น โดยผู้เขียนพยายามแก้ไขคำพูดเชิงลบที่มีต่อประเทศของตนในอดีต นำเสนอภาพความจริงในด้านบวก โดยมีจุดประสงค์ให้คนรุ่นหลังได้เข้าใจสภาพและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ตรีศิลป์ บุญขจร (2542) ที่กล่าวไว้ว่าสังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียนและนักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมเช่นกัน

บันทึกตงจิงเมิ่งหวาลู่ ได้เสนอภาพและสร้างความเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยซ่งเหนือได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสร้างความประทับใจ ให้แง่คิด ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม อาชีพ และเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ให้ผู้อ่านและคนรุ่นหลังใช้เป็นข้อมูลเทียบเคียงเพื่อการศึกษาและใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงทางประวัติศาสตร์จีนต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีบันทึกทางประวัติศาสตร์ได้แก่ บันทึกเมิ่งเหลียงลู่และตูเฉิงจี้เชิ่ง ตลอดจนบันทึกอื่น ๆ ที่เขียนถึงเรื่องราวต่อจากสมัยราชวงศ์ซ่ง ซึ่งสามารถนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับบันทึกเล่มอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ถึงความแตกต่างและมีสะท้อนภาพสังคมตรงกันหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549) วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง และความเป็นอื่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิทยา.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542). นวนิยายกับสังคมไทย 2475-2500. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539) วรรณกรรมวิจารณ์. กรุงเทพฯ : นาคร.

ภูริวรรณ วรานุสาสน์. (2555) **วาทกรรมการเดินทางในกวีนิพนธ์ฉือราชวงศ์ซ่ง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิทธิพล เครือรัฐติกาล. (ม.ค.- เม.ย. 2556) ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอาณาจักรเหลียว ซีเซี่ย และจิน : ภาพสะท้อนความยืดหยุ่นทางการทูต สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ (ค.ศ. 960-1279). **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง.** 9 หน้า 3-12.

อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2551) รัก ทุกข์ สุข โศก ในงานวรรณกรรมไทย : ภาพสะท้อนสังคม จากอดีตสู่ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : บริษัท สร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.

Gao Yanjie (郜彦杰). (2006) **《东京梦华录》 词汇研究**. 博士学论文. 南京师范大学.

Li Xuehan (李雪菡). (2021) **《东京梦华录》与《梦粱录》词汇比较专题研究**. 硕士学位论文. 四川外国语大学.

Meng Yuanlao (孟元老). (1982) **《东京梦华录》**, 邓之诚 注. 北京: 中华书局.

Wei Bangming (魏邦明). (2013) **《清明上河图》和《东京梦华录》中的北宋汴梁城市体育**. 硕士学位论文. 西北师范大学.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
MASAYAMAS CHAICHANAKIJPONG

Highest Education（最高学历）：
M.A.(Eastern Languages), Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

University or Agency（任职院校或单位）：
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese

Address（地址）：
Kasetsart University, 50 Ngamwongwan Rd. Chatuchak Bangkok 10900

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
KANOKPORN NUMTONG

Highest Education（最高学历）：
Ph.D.(Classical Chinese Literature)

University or Agency（任职院校或单位）：
Faculty of Humanities, Kasetsart University

Field of Expertise（专业领域）：
- Classical Chinese Literature
- Chinese-Thai Translation

Address（地址）：
Kasetsart University, 50 Ngamwongwan Rd. Chatuchak Bangkok 10900

汉语中的英语借词使用浅析

A Brief Analysis of the Use of English Loanwords in Chinese

รัฐพร ปานมณี [1]
RATTAPORN PANMANEE
ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Learning Management, Faculty of Education, Burapha University
E-mail : rattaporn@go.buu.ac.th

โสภี ชาญเชิงยุทธชัย [2]
SOPEE CHANCHOENGYUTTACHAI
ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Learning Management, Faculty of Education, Burapha University
E-mail : sopee@go.buu.ac.th

กมลวรรณ พลภักดี [3]
KAMONWAN PHONRAKDEE
ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
Department of Learning Management, Faculty of Education, Burapha University
E-mail : kamonwan@go.buu.ac.th

มณฑกาญจน์ ภุมรา [4]
MONTHAKARN PUMARA
สาขาวิชาสหวิทยาการ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน
Interdisciplinary studies, Faculty of Science and Technology, Pathumwan Institute of Technology
E-mail : pummara95@pit.ac.th
Received: 16 January 2023 / Revised: 25 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

目前英语是全球有着重要的地位，加上国际交流日益频繁导致英语借词大量通入汉语。泰国学生掌握汉语的过程中到了中高级阶段的学习内容会涉及到不少借词，尤其是英语的外来词。汉语学习者为了能提高汉语水平，除了掌握好汉语的基础词汇同时也需要掌握汉语中的外来词，汉语学习者不管是课堂上或课外学习都免不了会碰到越来越多的借词。为了能更加了解英语外来词的使用类形，本文主要对汉语中的英语借词各方面的分类进行浅析。

关键词：泰国学生；汉语；英语外来词；分类

ABSTRACT

Nowadays English is a major global language, and the increasing frequency of international exchanges has led to a large number of loanwords from English being introduced into Chinese. In the process of mastering Chinese, at the intermediate and advanced levels, Thai students will learn a lot of loanwords, especially foreign words from English. In order to improve their Chinese language skills, learners need to master not only the basic Chinese vocabulary but also the foreign words in Chinese, and they will inevitably encounter more and more loanwords both in class and outside of class. In order to understand more about the forms of English loanwords, this article focuses on the classification of various aspects of English loanwords in Chinese.

Keywords: Thai students; Chinese language; English foreign words; classification

一、绪论

语言是文化的载体，当不同民族的文化进行交流与碰撞时，语言始终站在冲击最为强烈的前沿。因而一个民族的语言往往会随着民族之间的贸易 往来 、文化交流 、移民杂居，等各种形态的接触而产生大量的外来词 。

1.1 汉语借词与外来词的概念

外来词(loanwords)，也称借词，是“直接从外语引进的词，或者通过翻译一个概念或模仿一个概念，取自另一种语言的词。”（《语言与语言学辞典》，1981:203）关于借词的概念目前有不少专家提出了概念，如：

1.1.1 吕叔湘《中国文法要略》：一个语言常常从别的语言里输入许多词语，尤其是事物的名称；汉语中的译语有两种，译音的和译意的。

1.1.2 罗常培《语言与文化》（1950：18）：“借字”。所谓“借字”就是一锅语言里所参杂的外来语成分，它可以表现两种文化接触后再语言上有所发生的影响。

1.1.3孙常叙《汉语词汇》（1956：309）：把这种现象称为“外来语词”。“外来语词是语言的一种借用……这种借来的词，集成了民族语言词汇中的外来语词汇。”

1.1.4 高明凯、刘正琰《现代汉语外来词研究》（1958：13）称为“外来词”。外来词是外语来源的本语言的词，而借词则是借用外语的词，词还是外语的，只是借来用用而已。

1.1.5符淮青《现代汉语词汇》（1997：184）：从外国语言和本国其他民族语言中连音带义吸收来的词叫外来词。

1.1.6史有为《汉语外来词》（2000：4）：外来语在某种意义上可以同借词相当。外来词是指在词义源自外族语中某词的前提下，语音形式上全部或部分借自相对应的相对应的该外族语词。

1.1.7 黄伯荣和廖序东所编纂的教材《现代汉语》中认为外来词也叫做借词，指的是从外族语言里借来的词。

1.1.8 叶蜚声和徐通锵先生合著的《语言学纲要》中也提到了借词的概念，认为借词又叫做外来词，知道是音和义都借自外语的词。

1.2 借词的历史回顾

1.2.1 明末清初的耶稣会入华，西学东渐带来了如：几何（geometry）、经济学（economics）、政治学（politics）、银行（bank）等。

1.2.2 第一次鸦片战争至辛亥革命 ，西方的自然科学、社会科学等大规模传入中国，带来如：民主（democracy）、盘尼西林（penicillin）、话筒（microphone）、马拉松（（marathon）、 电动机（motor）等。

1.2.3 五四运动至二十世纪五六十年代，像资本主义学习，带来如乌托邦（utopia）、赛因斯（science）、费尔泼赖（fair play）、布尔什维克（Bolshevik）、火车（train）、蒸气机（streamer）、电影（film）等。

1.2.4 改革开放之后，中国对外交往，科技经济的发展带来如：信用卡（credit card）、硬件（hardware）、激光（laser）、克隆（clone）、地球村（global village）等。

二、汉语中英语借词的途径

2.1 密切借用

它一般是指两种语言在同一地区又在同一政治体制里使用时语言间的相互借用。这种借用大多是外族入侵使然,是一种所谓“低等语”向“高等语”单向的被动借用。如来自蒙文的有：胡同(小巷)、阿拉巴图(奴仆)、答剌罕(一种授与立功官兵的军衔)、阿拉特(百姓,人民)、戈壁(沙漠)等；借自满文的有：阿玛(父亲)、萨其马(一种满族糕点)、觉罗(清代宗室对显祖的伯叔兄弟的旁支子孙的称呼)等。鸦片战争后，外国的语言也随即影响了汉语。一些外来词相继进入汉语，如司拨灵(spring，弹簧)、高尔夫(golf)、啤酒(beer)等等。

2.2 文化借用

它是指各民族通过文化交流和其他方式的接触，吸收一些本族语言中没有的，表示新概念、新事物的词语。如受佛教文化的影响，当今日常汉语的梵文外来词“阎罗、释迦牟尼、菩萨、僧、瑜伽、罗汉”等。现代汉语常用词“刹那”，借自梵语 ksana；郭沫若写的长诗《凤凰涅槃》中的“涅槃”一词也借自梵语 nirvana，指释迦牟尼或僧人之死，通指佛教修习所达的最高境界；从汉代张骞出使西域，国外思想文化开始传入，当时所借来的外来词是一些动植物、食品、乐器、官衔的名称。如，师(狮)、蒲陶(葡萄)、枇杷(琵琶)、善于(单于)等；明末清初，西方思想文化大规模影响我国。其中西方宗教、科学的影响最大。鸦片战争的洋务运动、维新运动以及五四时期的新文化运动等都给汉语

带来了不少外来词。如弥撒(mass)、阿门(amen)、阿斯匹林(aspirin)、逻辑(logic)、乌托邦(utopia)、维他命(vitamin)、芭蕾(ballet)、歇斯底里(hysteria)、巴士(bus)、拷贝(copy)等；

戊戌变法及辛亥革命前后因日本明治维新的影响,许多留学日本的中国人给汉语带来了一些日本人用汉字翻译的英语新词以及日语的摹借词。如罗曼史、吨、干部、俱乐部、淋巴、现实、科学、政治、经济、精神等；

新中国成立后，汉语从“苏联老大哥”的俄语里引入了一些外来词。如官僚主义、布尔什维克、伏特加、喀秋莎等。

改革开放、对外文化和科技交流使得英语在我国已成为仅次于汉语而运用得最多的语言，英语外来词不断涌入并为我国人民普遍使用。如卡通(cartoon)、托福(TOEFL)、艾滋病(AIDS)、克隆(clone)、因特网(Internet)等。

三、汉语中英语借词的分类

3.1 按吸收方式和构造

3.1.1 音译

照着外语词的声音用汉语的同音字对译过来的，一般叫音译词。分为两类，一类是纯粹表音词。例如休克(shock)、扑克(poker)、苏打(soda)、巴士(bus)、沙发(sofa)、奥林匹克(Olympic)；有选用与外语的音节相同且意义相同或相似的汉字来翻译的，例如，苦力、逻辑、幽默、模特儿、维他命等。

3.1.2 部分音译部分意译的或者音意兼译

把一个外来词分成前后两部分，音译一部分，意译一部分，两部分合成一个汉语词。例如，把外语的“romanticism”的前半音译成“浪漫”后半意译成“主义”，合成“浪漫主义”。又如“chauvinism(沙文主义)Marxism(马克思主义)”。也有反过来先意译后音译的如 ice-cream(冰淇淋)。

3.1.3 音译后加注汉语语素

整个词音译滞后，外加一个表示义类的汉语语素。例如“卡车”的“卡”是 car（英语“货车”）的音译，“车”是后加上去的。又如：

卡介苗（“卡介”是法国人 Albert Calmelle 和 Camille Guerin 两人名字的缩略语）

沙皇（“沙”为俄国皇帝 uapb 的音译）

芭蕾舞（“芭蕾”为法 battet 的音译）

香槟酒（“香槟”为法地名 champagne 的音译）

法兰绒（“法兰”为英 flanned 的音译）

沙丁鱼（“沙丁”是英 sardine 的音译）

啤酒（“啤”为英 beer 的音译）

3.1.4 借形

一种是字母式借形词，又叫字母词。直接用外文缩略字母或与汉字组合而成的词，它不是音译而是原形借词，是汉语外来词的新形式。

MTV（music television 音乐电视） CT（computerized 计算机体层成像）

CD（compact disc，激光唱盘）

VS（versus，表示比赛双方的对比）

WHO（World Health Organization，世界卫生组织）

有的在字母后加上汉语相关语素

B 超（B 型超声诊断仪的简称）BP 机（beeper 的缩略，无线寻呼机）

A 射线（阿尔法射线）

一种是借用日语的汉字词，是日本人直接借用汉字创造的，汉语借回来不读日语语音而读汉字音，叫汉字式借形的。如：景气、引渡、取缔、瓦斯、茶道、俳句、共产、元素、资本、直接、正义党、体操、主观等。

3.2 按借用方式的不同

3.2.1 纯借词

纯借词即把外族语的词的音和义完整地借用过来，有时也叫纯音译词。如巧克力(chocolate)、雪茄(cigar)、咖啡(coffee)、拷贝(copy)、克隆(clone)、比基尼(bikini)、厄尔尼诺(El Nino)等就属这一类。

3.2.2 半音半意词

半音半意词即将原词一分为二，一半音译，一半意译。如德比蓝[Derby blue(一种中等饱和、低等亮度的微红的蓝色)]、白金汉宫(Buckingham Palace)、因特网(Internet)、剑桥(Cambridge)、马克思主义(Marxism)等。

3.2.3 音加义词

音加义词即先音译其词，再附加一个表示该词所指类属、特征的汉语词素。如艾滋病(AIDS)、啤酒(beer)、卡车(car)、法兰绒(flannel)、嬉皮士(hippie)、吉普车(jeep)、踢踏舞(tittup)等。

3.2.4 仿译词

仿译词即用本族语的构词材料逐一翻译外来词的词素。不仅引入外来词的意义，而且仿照它的构词关系。如：

蜜月(honeymoon)、软着陆(soft landing)、千年虫(Millennium Bug)、白领(white-collar)、自我实现(self-realization)等。

3.2.5 描写词

描写词即有些外来词在本族语中找不到对等词时，于是就造一个新词来描写它。旧时中国，人们对于来自外族的人或事物都有冠之以“胡”、“洋”等字加以描写。如借自西域的有胡萝卜、胡椒、胡麻、胡桃等词前多加“胡”字，称火柴、煤油为洋火、洋油。有的甚至索性加上国名来描写，如法国梧桐、荷兰豆、波斯枣等。

3.2.6 中外文夹杂词

中外文夹杂词即随着改革开放的深入和对外科技文化交流的日益扩大，新的外来词一时难以译定时，出于方便快捷的使用需要，便用最简单的办法——原文移植，于是就出现了一些英汉文夹杂词。如最早进入文化娱乐界的“卡拉 OK”，“卡拉”是日语（空）的音译，“OK”是日语借英语orchestra(管弦乐队)一词的前两个音，汉语又从日语音译引进,却保持了原文中的英文部分，成为“东西合璧”的创造，至今流行不衰。类似的还有 B 超机(Type B Ultrasonic Diagnostic Machine)、BP 机(beeper)、全身 CT 机(Body CT Scanner)、T 恤衫(T-shirt)等。

3.3 按照借入形式 / 翻译方式的不同

3.3.1 音译借词

即用本土语言中具有相同或相近语音的词替代源语言(source language)的词。大多数国家名和地名也采用了音译法,如 Australia 音译为“澳大利亚”，Canada 音译为“加拿大”。还有如：

饮食类:“香槟”(chalnPagne)、“布丁”(pudding)、“三明治”(“mdwich)；

娱乐休闲类:“探戈”(tango)、“迪斯科”(disc)、“桑拿”(sauna)；

计算机领域:“伊妹儿”(e 一 mail)、“雅 虎”(Yahoo)、“奔腾”(Penti-um)；

生命科学领域:“克隆”(clone)、“基因”(gene)等。

3.3.2 意译借词

意译借词也称翻译借词(translation loan)，是特殊的语义借用，即借词的每个语素或单词都是从源语言中的语素或单词对等地翻译过来的。例如，honeymoon（蜜月），milky way（银河），就是采用这种译法。再如,食品类词汇:热狗(hot dog)、“快餐”(fast food)、“绿色食品”(green food)；计算机科学领域词汇:“软件”(software)、“数据库”(databank)、“计算机辅助教学”(computer assisted instruction)；生命科学领域词汇:“生态危机”(ecocrisis)、“安乐死”(mercy killing)、“试管婴儿”(test 一 tube baby)。

3.3.3 音译和意译混合借词

音译和意译混合借词,指在音译中既能保留源语言的语音，又能体现源语言的语义，是既谐音又谐意的借词。如:

hacker——黑客

Coca-Cola——可口可乐

Revlon——露华浓

Yuppies——嬉皮士

Beetles——披头士

3.3.4 半音半意译借词

半音半意译借词，即一半是音译，一半是意译，音译和意译相结合，但整体意义是借用的。这种方法主要用于翻译复合外来词。按组合顺序又可把它分为两类：

1）前半部分采用音译，后半部分采用意译，如“呼啦圈”(hula-hoop)、“迷你裙”(miniskirt)、“因特网”(internet)；

2）前半部分采用意译，后半部分采用音译，如“冰淇淋”(ice-cream)、“奶昔”(milk-shake)、“千伏”(kilovolt)等。

3.3.5 音译加表意语素借词

音译加表意语素借词不同于半音半意译的借词，它是在音译之后加上描述事物类属（descriptive classification）的汉语语素后缀（suffix），也称音译加注法。如“啤酒”（beer+酒）、“三文鱼”（salmon+鱼）、“芭蕾舞”（ballet+舞）、“保龄球”（bowling+球）、“艾滋病”（AIDS+病）、卡片（card+片）、嘉年华会（carnival+会）、桑拿浴（sauna+浴）等。

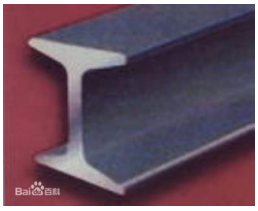
3.3.6 汉语语素附加音译语素

语素附加音译语素，如：

酒吧（酒+bar）、打的（打+taxi）、小巴（小+bus）、中巴（中+bus）等。

3.3.7 形译借词

形译借词，是一种最具形象性的借词。如“工字钢”(I-bar)、“三角皮带”(V-belt)、“丁字尺”(T-square)、“麻花钻”(twist-drill)等。[①]

3.3.8 字母借词

东西方文化的交流使得汉语有更多的机会从外语中直接“拿来”词汇，这些直接“拿来”的外来词就是字母借词，其特点是简洁明了、便于交流，已成为国际上通行的语词。这些字母词大致可分为以下几类：

1）是外文缩略词，如 CEO、VIP、VCD、MTV；

① 图片从 https://image.baidu.com/search/index?tn=baiduimage&ps=1&ct 网站搜索在其使用

2）是字母与数字混合词，如 MP3；

3）是字母与汉字混合词，如 T 恤衫、AA 制、T 型台、IC 卡、B 超、卡拉 OK、小 case 等。

3.3.9 创新词

主要指为了提高网上的输入速度而出现的一些特有的拼写形式。如:AFAIK（As far as I know 据我所知）、B4（before 以前）、BF（boyfriend 男朋友）、BTY（by the way 顺便说）、CU（see you 再见）、FAQ（frequently asked questions 常问到的问题）、IC（I see 我明白了）等。

3.4 按照内容分类

3.4.1 交通工具类

巴士（bus）、的士（taxi）、中巴（microbus, minibus）、空中客车（airbus）、摩托车（motorcycle）、自行车（bicycle）、汽轮机列车（turbo train）、ATV（air-terrain vehicle 能行驶于各种地形的全地形汽车）等。

3.4.2 纺织服装类

尼龙(nylon)、涤纶(polyester fibre)、开士米(cashmere)、法兰绒(flannel)、迷你裙（miniskirt）、牛仔裤（jeans）、比基尼（bikini）、运动茄克衫（bi-swing）、夹克衫（jacket）、T 恤衫（T-shirt）等。

3.4.3 饮食类

奶酪（cheese）、扎啤（a jar of beer）、三文鱼（salmon）、雪碧（Sprite）、绿色食品（green food）、肯德基（Kentucky）、 配司（paste）、西冷牛排（sirloin steak）、培根（bacon）、速溶咖啡（instant coffee）、雪碧（Sprite）、可口可乐（Coca-Cola）、百事可乐（Pepsi-Cola）、软饮料（soft drink）热狗（hot dog）、沙拉（salad）、土司（toast）、布丁（pudding）、巧克力（chocolate）、三明治（sandwich）等。

3.4.4 日常用品与电器类

香波(shampoo)、雪茄(cigar)、沙发(sofa)、电视机(television)、电冰箱(refrigerator)、空调(air-conditioner)、隐形眼镜（contact lenses）、席梦思（Simmons）、桑那浴（sauna）、超市（supermarket）、艾滋病（AIDS） 、马赛克（mosaic）、特氟隆（Teflon）。

3.4.5 艺术娱乐体育类

卡通片（cartoon）、肥皂剧（soap opera）、爵士乐（Jazz music）、摇滚乐(rock and roll)、芭蕾舞(ballet)、霹雳舞(break dance)、迪斯科(disco)、华尔兹舞(waltz)、桑巴(samba)、探戈(tango)、派对（party）、迪斯尼乐园（Disney land）、 高尔夫球（golf）、蹦极 (Bungee)、飞镖（boomerang）、水上芭蕾（water ballet）、 呼啦圈（hula-hoop）、拉力赛（rally）、马拉松(marathon)、奥运会(Olympic Games)等。

3.4.6 科技和计算机类

高科技园（high-tech park）、硅谷（silicon valley）、激光打印机（laser printer）、试管婴儿(test-tube baby)、因特网（internet）、软件（software）、硬件（hardware）、鼠标（mouse）、数据库（databank）、冲浪（surf）、链接（link）、附件（attachment）、网页（web page）、收藏夹（favorite）、在线（online）、课件（coursware）等。

3.4.7 政治类

民主（democracy）、最后通牒（ultimatum）、冷战（cold war）、穿梭外交（shuttle diplomacy）等。

3.4.8 经济类

银行(bank)、支票(check)、信用卡(credit card)、自动取款机(ATM)、到岸价(CIF)、国内生产总值(GDP)、国际货币基金组织(IMF)等。

3.4.9 军事类

坦克(tank)、远程大炮(cannon)、贝雷帽(beret)、航空母舰(carrier)等。

3.4.10 药品、医学类

维他命(vitamin)、荷尔蒙(hormone)、吗啡(morphine)、鸦片(opium)、阿司匹林(aspirin)、盘尼西林(penicillin)、爱滋病(AIDS)、流行病(epidemic)、严重急性呼吸道综合症(SARS)等。

四、英语借词带来的语言变异以及文化变迁

4.1 英语借词带来的语言变异

4.1.1 对汉语语音的影响

1） 汉语复音化的作用。因为外来词绝大多数是双音节或多音节词，这些复音词进入汉语词汇，增加了现代汉语中复音词的数量。另外，外来词作为词素参与构造的新词也必然是双音节或多音节词。

2） 字母词自引入汉语。比如字母 “Q”的发音，在汉语中，人们一般读作“Kiu”。“Kiu”这个音节 “突破了普通话声韵配合中舌根音不能跟齐齿呼韵母配合的规律”，这个音是普通话中本来没有的。

3） 某些音译词中所使用的汉字也可能受到该音译词所对应的外语原词读音的影响。例如，“拜”在现代汉语中的读音本是去声声调，但在“拜拜”一词中却变成了阳平声调，就是因为受到“拜拜”所对应的英文词汇 “bye bye”的读音影响。“比萨饼”（ pizza） 读作 “批萨饼”，将“朋克”（ punk） 读作 “庞克”。

4.1.2 对汉语语素的影响

外来词中的记音汉字可演化为语素。比如汉字 “吧”原为语气词，后变成英语词汇 “bar”的汉语记音符号，并在频繁的使用过程中具备了一定构词功能，构成了 “酒吧、网吧、话吧、吧台、

泡吧”等一系列新词语，成为汉语新的表意语素。如 “迪斯科” (disco) 中的“迪”，本只为音译外来词的一个无意义的记音成分，后来逐渐从该词中分化出来，用于指代整个词义“一种节奏快而强烈的舞蹈”，并与其它汉语语素构成了 “跳迪、迪厅、老年迪”等词。

还有一些汉语中本身就具有语意的汉字，在引入借词时被借用标音，并与新的语素结合，语义范畴发生了改变。比如 “酷”，原意是 “残酷”或“程度深”的意思。成为英语词汇 “cool”记音符号之后，与新的语素搭配组合出 “酷哥、扮酷、装酷”等词，意为 “冷峻潇洒、有个性”。再比如“秀”，原意是 “植物抽穗开花; 清秀、聪明、灵巧、特别优异、特别优异的人才”。成为英语词汇 show”的记音符号后，增加了 “表演、演出”的意思，并组合出 “脱口秀、模仿秀、选秀、泳装秀、做秀”等新词。

字母词中的字母也呈现语素化倾向。比如字母 “K”就有了表意化的倾向，在“K 歌”中表示“唱卡拉 OK ”，在 “K 金”中表示 “测量黄金纯度的单位”。

4.1.3 对汉语构词的影响

4.1.3.1 字母词在汉语中的出现打破了汉字一统汉语词汇的局面。汉语词形构成出现了汉英混杂的现象。从字母词的收录情况来看，比较常见的包括：

1) 纯字母词词形包括大写字母形式，如: BEC（商务英语证书），DNA（脱氧核糖核酸），DIY（自己动手做），IMAX（巨幕电影放映系统），IQ （智商）；小写字母词形式，如: e-mail （电子邮件），hi-fi （高保真）；大小写字母混合形式，如: Tel（电话），Internet （因特网）。

2)汉英混合词形主要有两类：字母加数字的形式，如: PM2. 5（在空中飘浮的，直径小于 2. 5 微米的可吸入颗粒物），B2B（电子商务中企业对企业的交易方式），MP3（数字音频压缩格式或播放该格式音频文件的电子产品）； 字母加汉字的形式，如： B 超（超声诊断或超声诊断仪），SIM 卡（用户身份识别卡），Q 版（可爱的卡通画版本）。

由于字母词的涌入，汉语中还出现了模仿字母词的汉语字母词。这些词往往由汉语拼音首字母缩略而成，按英语字母的发音读音。如: HSK（“汉语水平考试”的拼音首字母缩略形式），GB（“国家标准”的拼音首字母缩略形式）等。

4.1.3.2 促进了汉语构词成分词缀化

汉语的句法构词法在翻译中受到印欧语的词法构词法的影响，有一些经常同印欧语的词缀对译的构词成分也逐渐有了词缀化倾向。例如:汉语前缀“非”、“反”、“不”、“多”、“准”、“泛”、“半”等，它们分别源于英语前缀“non-/ir-/in-/un-”、“anti-/counter-/re-/ab-”、“il-/un-/dis-/im-/ir-”、“super-/ultra-/extra-/over”、“poly-/multi-”、“quasi-”、“pan-”、“semi-/demi-/hemi-”等；

汉语后缀“—主义”、“—性”、“—化”等分别源于英语后缀“-ism”、“-ity”、“-ize”等。

4.2 英语借词带来的文化变迁

4.2.1 价值观的变迁

语言最重要的功能是人际交流功能。在交流中，文化得以传播并产生影响。外来词的流行，体现了新价值观的流行。比如 “晒”这个词的原意是指 “太阳光照射到物体上或物体对太阳光的吸收”。当人们用 “晒”来作英语词汇 “share”的记音符号后， “晒”字又具有了 “分享”的含义，所以晒的内容也从原来只能曝露在阳光下的东西扩大到了个人的财产，甚至个人的心情，比如 “晒幸福、晒工资、晒美食”等等。

4.2.2 道德观的变迁

外来词进入汉语并传播开来，还反映在道德观的变化上，比如 “丁克”一词的出现及流行。“丁克”来自英文 dink（double income no kids），指“夫妻都有收入但并不打算生育孩子的家庭”。

五、总结

通过以上对汉语中的英语借词使用进行类型分析后，我们不难发现汉语中的英语借词是不停地在增进，作为学习汉语中高级的学习者也需要不停地增进汉语的词汇，其中汉语中的英语借词也是必不可少的内容。通过本文对其调查发现目前英语借词总体发展的趋势主要有几项如下：

5.1 汉译借词总体呈现意译逐渐取代音译的趋势

英语原词	音译形式	意译形式
Piano	披霞娜→	钢琴
Violin	怀哑铃→	小提琴
Telephone	德律风→	电话
Comprador	刚白度→	买办
Ultimatum	哀的美顿书→	最后通牒
Bourgeois	布尔乔亚→	资产阶级
Penicillin	盘尼西林→	青霉素
vitamin	维他命→	维生素

5.2 双音节化

5.2.1 主要体现在国家的名称：

Thailand	Poland	Ireland	Iceland	Guam	Switzerland	Laos
Taiguo	Bolan	Ai’erlan	Bingdao	Guandao	Ruishi	Liaoguo、Laowo
泰国	波兰	爱尔兰	冰岛	关岛	瑞士	寮国、老挝

5.2.2 音节缩短，如：

Chanpange 香槟酒→香槟；Cigar 雪茄烟→雪茄；

Tango 探戈舞→探戈；Ping pong 乒乓球→乒乓；

Sofa 沙发椅→沙发；Brandy 白兰地酒→白兰地；

Tank 坦克车→坦克；Golf 高尔夫球→高尔夫。

5.2.3 英文字母缩写、英汉结合词或英语单词增多，例如:

ATM、WTO、CCTV、BBC、QQ、MSN、CCTV、MP4、PK、VS、IQ、EQ、CEO、SARS 病毒、USB 接口、CT 检查、IP 技术、IT 业、Win-dows2000、Word、Office、Excel、E-mail、cute、call 等等英文字母缩写、英汉结合词或英语单词已是频繁出现在汉语书面语当中,也成了人们常用的口头语。

5.3 原因

综上所述，汉语中英语外来词的发展趋势原因主要有：

1)有些外来语难以意译或音译；

2)出于简约的原则；

3)出于修辞的需要；

4)受港台影响。

参考文献

高明凯、刘正琰. 现代汉语外来词研究[M]，文字改革出版社，1998.

韩力，汉语中英语借词进化之解析[D]，上海师范大学硕士论文，2010.

韩燕、徐萍、谈文， 从语言接触看语言文化迁移——以汉语中的英语借词为对象[J],常州大学学报（社会科学版），2013.

黄伯荣、廖序东. 现代汉语（增订第四版)[M]，高等教育出版社，2007.

黎昌抱，英汉外来词对比研究[J]，外语教学，2001.

刘正琰，汉语外来词词典[Z]. 上海：上海辞书出版社，1984.

浦佳江静. 汉语中英语借词形成之初探[J]，常州工学院学报（社科版），2008.

伍靖，现代汉语中的英语借词研究[D]，广西大学硕士论文，2008.

游汝杰、邹嘉彦，社会语言学教程[M]，复旦大学出版社，2009.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
RATTAPORN PANMANEE

Highest Education（最高学历）：
Master of TCSOL, GuangXi University, P.R.China

University or Agency（任职院校或单位）：
Burapha University

Field of Expertise（专业领域）：
- Chinese Language
- Teaching Chinese to speakers of other languages

Address（地址）：
88/90 M.1 Muang, Muang, Chonburi 20130

Author (2) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
SOPEE CHANCHOENGYUTTACHAI

Highest Education（最高学历）：
M.L.(Chinese Language and Philology), Beijing Normal University, P.R.China

University or Agency（任职院校或单位）：
Burapha University

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese Language

Address（地址）：
67 Moo 9, Railugthong, Panusnikhom, Chonburi, 20140

Author (3) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
KAMONWAN PHONRAKDEE

Highest Education（最高学历）：
Master of Art, Kasetsart University

University or Agency（任职院校或单位）：
Burapha University

Field of Expertise（专业领域）：
Education

Address（地址）：
Faculty of Education Burapha University 169 Long Had Bangsaen Rd, Saen Suk, Chon Buri District, Chon Buri 20131

Author (4) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
MONTHAKARN PUMARA

Highest Education（最高学历）：
Master of TCSOL, Yunnan Normal University, P.R.China

University or Agency（任职院校或单位）：
Interdisciplinary studies, Faculty of Science and Technology, Pathumwan Institute of Technology

Field of Expertise（专业领域）：
Teaching Chinese to Speakers of Other Languages

Address（地址）：
Room 36/36, Supalai Wellington 2, Thiam Ruam Mit Rd, HuaiKhwang, Bangkok 10310

从语言共性论汉泰语给予类双及物结构

A study of Giving-type Ditransitive Constructions in the Chinese and Thai Languages based on the Linguistics Universals

魏雅静
SUPIDCHAYA AMKID
北京语言大学，中国
Beijing Language and Culture University, P.R.China
E-mail: weiyajing0211@163.com
Received: 13 February 2023 / Revised: 24 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

汉泰语给予类双及物结构的共同点是包括与格结构和双宾结构两种。但是在两种语言的双宾结构中，直接宾语和间接宾语的位置不同。汉语的双宾结构是“动词+间接宾语+直接宾语”；泰语的双宾结构是“动词+直接宾语+间接宾语”。本研究的目的主要是从语言类型学这一新的角度出发，试图通过使用“语言经济性原则”和“语言象似性原则”来探讨汉泰语双及物结构，以揭示语言共性与汉泰语给予类双及物结构之间的关系。研究结果发现，汉泰语与格结构的形成与语义距离象似性原则有关；汉语的双宾结构的形成与可别度领先象似性原则有关；泰语的双宾结构的形成与语义距离象似性原则有关。这不仅能够帮助我们了解双及物结构在汉语和泰语中的形成，而且还有助于培养泰国汉语学习者或中国泰语学习者从新的视角思考问题的能力。

关键词：汉泰；双及物结构；语言共性；双宾结构；与格结构

ABSTRACT

Chinese and Thai languages share ditransitive constructions such as Prepositional Dative and Double-object structures. However, the placements of the direct and indirect objects differ in the two languages' double-object constructions. The Chinese double object construction is "verb + indirect object + direct object"; the Thai double object construction is "verb + direct object + indirect object." This study's primary objective is to begin with linguistic typology. The

researcher employs "the Principle of Economy" and "the Principle of Iconicity" to investigate the ditranstitive construction of Chinese and Thai in order to disclose the relationships between linguistic universals and the ditranstitive construction of Chinese and Thai. According to the study's findings, the Prepositional Dative construction in Chinese and Thai is tied to Semantic Distance Iconicity Principle. The formation of the Chinese double-object construction is related to Identifiability Precedence Iconicity Principle. In contrast, the formation of the Thai double-object construction is related to Semantic Distance Iconicity Principle. These findings can not only help us comprehend the construction of ditransitive structures in Chinese and Thai, but they can also assist Thai Chinese learners or Chinese Thai learners in analyzing problems from new perspectives.

Keywords: Chinese-Thai, Ditransitive construction, Linguistic Universals, Double-object construction, Dative construction

一、引言

在人类语言中一般都存在双及物结构，即一个双及物动词带两个宾语的结构。汉语和泰语也不例外。汉泰语的双及物结构可以分为双宾结构（结构中两个宾语之间没有介词）和与格结构（结构中两个宾语之间由一个介词连接）两种。关于双及物结构的研究，也受到部分学者的关注。尤其汉泰语中双宾结构的对比研究。研究中，比较强调两者之间在结构上的差异，并认为这种差异是泰国汉语学习者使用双及物结构时产生各种类型的偏误的主要原因，例如：

杨桂兰（2012）认为汉语和泰语中，双宾结构的使用方式存在着一定的差异。杨文专门对常常出现在两种语言的双宾结构中的一个词语进行比较，即“给”与“ให้ hai[51]”之间的异同。她认为泰语“ให้ hai[51]”带的双宾结构因表示多个语义而导致泰国学生在使用双宾结构时出现很多偏误。后来，杨文还专门对汉泰语双宾语动宾结构的语法特征进行比较，她认为两种语言的双宾语结构中各个成分之间的关系比较松散，甚至能够在两个宾语之间“插入”其他成分，那就是介词“给”（参考杨桂兰，2021）。曼丝雨（2016）从三个平面解释汉泰语双宾结构的异同。即语义上，汉语中的双宾动词比泰语中的双宾动词更多；句法上，汉泰语双宾结构的语序位置是相反的；语用上，因为宾语的语序位置不同，所以在信息传递上也有所不同。

笔者认为两种语言的对比研究只能用来解决一部分的问题。即对比结果只能告诉我们两种语言的相同点和不同点，但是无法解释清楚背后的原因。为了解释汉泰语双及物结构是如何形成的，我们必须从更广阔的视角看问题，那就是“语言类型学”视角。即在语言类型学的相关理论的基础上，我们能够通过人类语言共性来解释汉泰语双及物结构的形成。

因此，本研究的目的主要是从语言类型学这一新的角度出发，试图通过使用“语言经济性原则”和“语言象似性原则”两条语言共性来探讨汉泰语双及物结构，以揭示这几条人类语言共性与汉泰语双及物结构之间的关系。这样，不仅能够扩大汉泰语对比研究的研究范围，而且也可以促进汉语和泰语教学的发展。即我们“可以把语言类型学作为基础理论，为二语习得研究提供一个新的研究视角”（高顺全，2017:1626）。本研究的研究范围是集中讨论汉泰语双及物结构中表示“给予”意义的类型或所谓的“给予类”，文中以相关文献中出现的例句以及自造的例句为佐证。研究方法主要以定性研究方法 为主，另外还通过对比分析方法来描写汉泰语给予类双及物结构的异同。

二、汉泰语给予类双及物结构的基本介绍

汉语语言学界很早就注意到双及物结构（或双宾式）。从形式上看，双及物结构主要包括一个双及物动词和两个宾语。张伯江（1999）在以往研究的基础上，从新的角度对双及物结构进行分析。张文尝试使用所谓的“格式语法”的观念探讨该结构，并认为 汉语的“V+N1+N2”结构能够用来表示“有意的给予性转移”的语义，也叫做“语义核心”。例如动词“分”的本义本来是没有包含给予意义的，但是在“单位分了我一套房子”这样的结构中，却能理解为“单位‘给’了我一套房子”这样的给予意义等。双及物结构可以分为很多类型，其中，表“给予”意义的或者叫做“给予类”是最典型的，而且也是儿童最早习得的类型。 另外，从分布上看，表给予意义的双及物结构也是占优势的。所以“‘给予’意义是双及物式的基本语义”（张伯江，1999:176）。此外，刘丹青（2001）从语言类型学的角度上对双及物结构进行分析。他认为这种结构是“人类语言的普遍现象，但双宾式却并不是人类语言的共有结构，甚至不是优势句式”（刘丹青，2001:387）。文中，刘文也只对表示给予义的双及物结构进行考察，他认为给予类句式是双及物结构的原型。不仅如此，部分学者还对汉-外语给予类双及物结构 进行探讨，发现两者存在着一定的共同点。如陆丙甫、罗天华（2009）指出，汉语的“我给他一本书”、“我给一本书给他”分别对应于英语的“I give him a book”、“ I give a book to him”等。

在泰语语法系统中，双及物结构也可以分为双宾结构和与格结构。 “泰语的双宾句叫‘ประโยคการิต หรือเรียกว่าประโยคกรรม’ ”（杨桂兰，2012:154）。关于汉泰语双及物结构的对比研究也是近几年被学者们注意到的，其中给予类双及物结构也是常常被首先提到的。例如:

(1) 泰 ：สอน ภาษาจีน เขา
sɔ:n^{215} p^{h}a:^{33}sa: ^{215}ci:n^{33} k^{h}au^{215}
教 汉语 他
汉译 ：教他汉语。
（引自杨桂兰，2021:80）

(2) 泰 ：ฉัน แบ่งปัน ขนม ให้ พวกเด็ก

c^han^{215} $bɛ:ŋ^{22}pan^{33}$ $k^ha^{22}nom^{215}$ hai^{51} $p^huak^{51}dek^{22}$

我 分配 点心 给 孩子们

汉译：我给孩子们分配点心。

（引自杨桂兰，2012:154）

例 1-2 中，两个句子的谓语中心词“สอน $sɔ:n^{215}$（教）”、“แบ่งปัน $bɛ:ŋ^{22}pan^{33}$（分配）”都属于“给予”意义类型，整个句子所表达的意义都是施事通过表示给予意义的这些动作行为使某种物体或事物转移到接受者”。例 1 中，“สอนภาษาจีนเขา $sɔ:n^{215}p^ha:^{33}sa:^{215}ci:n^{33}k^hau^{215}$”属于双宾结构的表达法，即结构中包括一个双及物动词和两个宾语，而且两个宾语也连接在一起，中间没有其他成分。例 2 中，“ฉันแบ่งปันขนมให้พวกเด็ก $c^han^{215}bɛ:ŋ^{22}pan^{33}k^ha^{22}nom^{215}hai^{51}p^huak^{51}dek^{22}$” 属于与格结构的表达法，即结构中包括一个双及物动词和两个宾语，但两个宾语并没有连接在一起，中间还出现一个连接成分。从句法上看，因为在双宾结构中，汉语和泰语两个宾语的语序位置完全相反，即汉语双宾结构中，“间接宾语前置于直接宾语”；泰语双宾结构中，“间接宾语后置于直接宾语”。这种语序差异的问题就是泰国学习者的一个学习难点。如 *“我明天再**告诉吃饭地址**”、*“情人节没办法**送给礼物**”中的间接宾语的遗漏偏误产生的原因是因为泰国学习者受母语干扰而造出来的错句（参考曼丝雨，2016）。

笔者认为以上的对比研究的结果能帮助我们发现汉语和泰语的双及物结构之间的异同，尤其比较重视两者的不同之处，以用来强调泰国汉语学习者注意。然而，这可能只是从一个角度来思考问题，为了提高教学效果，或为了使得两种语言的比较研究不断加深，我们还可能从人类语言类型学的角度，尤其“语言共性”对汉泰语双及物结构进行分析。除了能够让我们了解两者的异同外，还让我们能够解释使得两者不同的原因。本次研究主要以表示给予意义的双及物结构，即“给予类双及物结构”为主要观察对象。

首先要说明的是双及物结构形式的选取，即根据刘丹青（2001）对汉语（普通话及方言）双及物结构的句法形式进行考察，发现了四种句法形式，包括①“给他书”（双宾 A 式）；②“给书他”（双宾 B 式）；③“送书给他”（介宾补语式）以及④“送给他书”（复合词式）。前三者是本次研究将要对汉泰语给予类双及物 结构进行分析的主要句法形式。

那么，人类的各种语言现象的形成一般都能使用“语言经济性”和“语言象似性”来解释的。换言之，“语言经济性”和“语言象似性”是用来解释不同语言的语言现象产生的重要理论。“语言结构是象似原则和经济原则互相竞争的产物”（沈家煊，1993:5）。

下面笔者将在“语言经济性”和“语言象似性”的基础上，对汉语和泰语的给予类双及物结构进行考察与分析。

三、从“语言经济性”论汉泰语给予类双及物结构

经济性原则对人类语言的形成具有很大的影响。因为人的记忆是有限的，所以存在于不同语言中的语言结构也不是无限的。经济性原则与人类语言的关系体现在很多方面， 比如我们能够使用相同的语言结构或语言形式来表示多个语义。或者根据使用频率的增高，在某一个特定的语境下，我们会使用简短的语言形式，也就是把语言结构中的某一个部分（往往是已知信息）省略而不说。下面我们所列举的语言现象能够让我们更清楚经济性原则是如何影响到我们人类语言的形成的。

(3) a. 校长见了一次家长，班主任也见了一次家长。
b. 校长和班主任分别见了一次家长。
（引自刘丹青，2014:388）

从例 3 来看，例 3a 中使用了两个小句分别对两个主语“校长”和“班主任”的行为进行陈述。而例 3b 中只使用一个小句来说明这两个事件，即把“校长”和“班主任”结合为并列结构，然后充当一个小句的主语。相对来说，例 3b 的形成是受经济性原则的影响的。

那么，汉语和泰语的给予类双及物结构中，是否能够使用经济性原则来解释，请看下面的例句：

(5) a. 买一张邮票给他 （汉语普通话）
*b. 买一张邮票他 （汉语普通话）
c. 买 一张 邮票 分 渠 （连城话）
买 一张 邮票 给 我
d. 买 张 邮票 渠 （连城话）
买 一张 邮票 我
（引自刘丹青 2001:392）

(6) a. 找我钱
ทอน เงิน ให้ ฉัน
$t^hɔ:n^{33}$ $ŋə:n^{33}$ hai^{51} c^han^{215}
找 钱 给 我
b. 找我钱
ทอน เงิน ฉัน
$t^hɔ:n^{33}$ $ŋə:n^{33}$ c^han^{215}
找 钱 我
（引自杨桂兰，2021:80）

刘丹青（2001）认为在各种双及物结构中，经济性原则对“动词+直接宾语+间接宾语”的结构 具有直接影响。亦即“动词+直接宾语+间接宾语”结构是经济性原则的体现。不少学者认为这种结构来自与格结构（介宾补语句）的省略。但这种省略方式只在一些语言中存在的，如从例 5a–b 上看， 汉语普通话中能说“买一张邮票给我”（与格结构），但不能说“*买一张邮票我”（动词+直接宾语+间接宾语）。通过对汉语普通话及方言进行考察，刘丹青先生发现连城话等的双及物结构可以从与格结构，即“动词+直接宾语+介词（大多是给予义动词兼介词）+间接宾语”转换成“动词+直接宾语+间接宾语”

结构。如例 5c–d 所示，在连城话中“买一张邮票分渠”（与格结构）能说成“买一张邮票渠”（双宾结构），这样从与格结构就变成了“动词+直接宾语+间接宾语”结构。但是介词的省略也具有一定的前提条件，即“当间接宾语不是人称代词一类简短形式时，这个给予动词是不可省的”（刘丹青，2001:392）。也就是说，间接宾语只有在简短形式的情况下才能省略（后面将详细讨论这个问题）。

我们接着看泰语的双及物结构。杨桂兰（2021）也注意到泰语的双及物结构中同样存在类似的语言现象。但杨文的观点与刘丹青先生的恰恰相反。如例 6a–b 所示，她认为“ทอนเงินฉัน $t^hɔ:n^{33}ŋə:n^{33}$ c^han^{215}”并不是从“ทอนเงินให้ฉัน $t^hɔ:n^{33}ŋə:n^{33}hai^{51}c^han^{215}$”中的“ให้ hai^{51}”被省略的结果，而“ทอนเงินให้ฉัน $t^hɔ:n^{33}ŋə:n^{33}hai^{51}c^han^{215}$”中的“ให้ hai^{51}”是可以插入在直接宾语和间接宾语之间的可有可无的一个介词。

笔者更倾向于认同刘丹青先生的观点。原因在于：一方面是跟所观察的语言的数量有关，即刘文是通过观察很多语言双及物结构的形成之后才得出的这样的观点的，而杨文只对汉语普通话和泰语的双及物结构进行考察，并认为泰语中存在的这种语言现象是个特殊形式，其实不然；另一方面，刘文的观点能使用人类具有的语言共性，即经济性原则来解释，而杨文的观点反而违背了经济性原则。除此之外，若我们考察更多的泰语双及物结构的实例，我们还会发现与格结构在泰语中的分布更广，既能用于书面语中，也能用于口语中。而“动词+直接宾语+间接宾语”结构的分布更窄一些，一般只出现在口语中。

从另外一个角度来看，分布较广的语言结构意味着在实际使用中可能会较少受到任何条件的限制；而分布较窄的语言结构在实际使用中可能会受到更多的限制。如前面刘丹青先生所提到的，即与格结构变成“动词+直接宾语+间接宾语”结构的前提条件是间接宾语必须是间短形式，句子才能成立。那么，我们也可以对泰语的“动词+直接宾语+间接宾语”进行考察，例如：

(7) a. มอบ ทุนการศึกษา ให้ นักเรียน
$mɔ:b^{51}$ $t^hun^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{24}$ hai^{51} $nak^{45}rian^{33}$
颁发 奖学金 给 学生
（为学生颁发奖学金）

b. มอบ ทุนการศึกษา ให้ นักเรียนดีเด่นประจำปีการศึกษา 2565
$mɔ:b^{51}$ $t^hun^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215}$ hai^{51} $nak^{45}rian^{33}di:^{33}den^{22}pra:^{22}cam^{33}pi:^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215}$ 2565
颁发 奖学金 给 2022 学年优秀学生
（为 2022 学年优秀学生颁发奖学金）

c. มอบ ทุนการศึกษา นักเรียน
$mɔ:b^{51}$ $t^hun^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215}$ $nak^{45}rian^{33}$
颁发 奖学金 学生
（为学生颁发奖学金）

d. มอบ ทุนการศึกษา นักเรียนดีเด่นประจำปีการศึกษา 2565
$mɔ:b^{51}$ $t^hun^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215}$ $nak^{45}rian^{33}di:^{33}den^{22}pra:^{22}cam^{33}pi:^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215}$ 2565
颁发 奖学金 2022 学年优秀学生
（为 2022 学年优秀学生颁发奖学金 或 颁发的是 2022 学年优秀学生奖学金）
（自造例句）

从以上的例 7a–d 来看，在使用泰语的与格结构时，无论间接宾语多么长或多么复杂，句子都能成立，而且也不会产生歧义。但当我们省略了给予义兼介词“ให้ hai^{51} ”，而使用“动词+直接宾语+间接宾语”结构时，句子虽然成立，但是还会产生歧义。先看例 7a–b，无论间接宾语是由简短形式（例 7a 中的 นักเรียน nak^{45}rian^{33}）充当，还是由更复杂形式（例 7b 中的 นักเรียนดีเด่นประจำปีการศึกษา 2565 nak^{45}rian^{33} di:^{33}den^{22} pra:^{22}cam^{33}pi:^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215} 2565）充当，两个结构都能成立，而且它们表达的意义也是相同的。再看例 7c–d，当间接宾语只是一个简短形式（例 7c 中的 นักเรียน nak^{45}rian^{33}）时，“ให้ hai^{51}”被省略了也不影响整个句子所表达的含义，即“主语有意把奖学金通过颁发的方式转让给学生”。但是，当间接宾语变得越来越复杂时（例 7d 中的 นักเรียนดีเด่นประจำปีการศึกษา 2565 nak^{45}rian^{33} di:^{33} den^{22} pra:^{22} cam^{33}pi:^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215} 2565），句子所表达的意义可能不仅是“有意的给予性转移”的语义，而是还能把整个间接宾语看作直接宾语“ทุนการศึกษา t^{h}un^{33}ka:n^{33}sɯk^{22}sa:^{215}（奖学金）”的一个定语，即“2022 学年优秀学生”只是“奖学金”的种类。这样，例 7d 就产生了歧义。即既能表示“主语有意把奖学金通过颁发的方式转让给学生”之义，也能表示“颁发“2022 学年优秀学生”（表示奖学金的种类）奖学金”之义。

可见，与格结构中因为使用像“ให้ hai^{51} ”这样的词来介引间接宾语成分，所以间接宾语是很少受到限制，甚至没有限制的；而“动词+直接宾语+间接宾语”结构中，因为缺少了像“ให้ hai^{51} ”这样的词语来引导，所以间接宾语受到了限制。

总的来说，经济性原则对给予类双及物结构具有一定的影响。我们认为泰语双宾结构，即 “动词+直接宾语+间接宾语”是与格结构“动词+直接宾语+介词+间接宾语”结构因受到经济性原则的影响而形成的结果。另外，从以上的比较来看，泰语的双宾结构更能清楚地反映经济性原则与双及物结构之间的关系。而汉语普通话的与格结构中，一般不能省略介词。背后原因可能是因为该结构受“可别度领先象似性原则”、“距离-标志对应律”[1] 等其他语言共性所引起的。

四、从“语言象似性”论汉泰语给予类双及物结构

除了经济性原则外，象似性原则对人类语言的形式也有很大的影响。所谓的“象似性”指的是“交际功能编码形式之间的某种一致性”（陆丙甫、金立鑫，2015:246）。一种语言现象的形成可能是跟一条或多条象似性原则有关。陆丙甫、金立鑫（2015）提到了六大象似性：声音象似性、复杂度象似性（数量象似性）、顺序象似性、语义距离象似性、可别度领先象似性以及功能-形式共变律。

那么，我们认为汉语和泰语的给予类双及物结构的形成可以使用可别度领先象似性与语义距离象似性来解释的。请看下面的例句：

[1] “距离-标志对应律”是由“距离-标记对应律”改名而来的。这条语言共性主要用来说明附加语与核心的距离对语法标记的需要的问题，即“一个附加语离核心越远，越需要添加表示它跟核心之间语义关系的显性标记（陆丙甫，2004:3）

(8) a.我送他一本书。 （双宾结构-可别度领先象似性）
b.我送一本书给他。 （与格结构-语义距离象似性）
（引自陆丙甫，2020:124）

(9) a. ฉัน ให้ หนังสือ เขา （双宾结构-语义距离象似性）
c^han^{215} hai^{51} $naŋ^{215}sɯ:^{215}$ k^hau^{215}
我 送 书 他
我送他书。

b. ฉัน ให้ หนังสือ แก่[2] เขา （与格结构-语义距离象似性）
c^han^{215} hai^{51} $naŋ^{24}s$ $ɯ:^{215}$ $kɛ:^{22}$ k^hau^{215}
我 送 书 给 他
我送书给他。
（自造例句）

例 8a-b 分别表示汉语的双宾结构和与格结构。例 8a 中，“我送他一本书”是由“主语+动词+**间接宾语+直接宾语**”组成的。其中，动词后面的两个宾语的排列顺序符合可别度领先象似性原则。所谓的“可别度领先象似性”指的是“所指对象越是容易确定的成分，在语流中越是先出现（陆丙甫，2020）”。简单来说，“他”是一个人称代词， 用来代替名词。以代词的定义来看，它只能在我们认识到了某一个人或事物的存在，如人名、物名等的情况下，然后才能用它来代替前面被提到过的名词。所以代词的可别度比名词更高，是已知信息或旧信息，其位置应该在前面。而“一本书”的可别度更低，是未知信息或新信息，所以其位置在后面。例 8b 中，“我送一本书给他”是由“主语+动词+**直接宾语+介词+间接宾语**”组成的。其中，动词后面的两个宾语的排列顺序符合语义距离象似性原则。所谓的“语义距离象似性原则”是指“结构距离近远反映了语义关系的近远（陆丙甫，2020）”。简单来说，直接宾语的语义与核心动词的关系比间接宾语更密切，所以把“一本书”放在核心动词的后面，然后把“他”放在更远的位置。此外，在间接宾语“他”前面还加上了介词“给”，用来拉近动词与间接宾语之间的距离，这是一种“距离-标志对应律”（陆丙甫，2004）。

例 9a-b 分别表示泰语的双宾结构和与格结构。例 9a 中，“ฉันให้หนังสือเขา $c^han^{215}hai^{51}naŋ^{215}sɯ:^{215}k^hau^{215}$ ”是由“主语+动词+**直接宾语+间接宾语**”组成的；例 9b 中，“ฉันให้หนังสือแก่เขา $c^han^{215}hai^{51}naŋ^{215}sɯ:^{215}kɛ:^{22}k^hau^{215}$” 是由“主语+动词+**直接宾语+介词+间接宾语**”组成的。两个结构中， 动词后面的两个宾语的排列顺序都符合语义距离象似性原则，而违背了可别度领先象似性原则。两种结构之间的关系非常密切，即我们认为例 9 a 是例 9b 的省略形式，是经济性原则带来的结果。

那么，从例 8-9 来看，汉语和泰语的给予类双及物结构的第一个共同点是都存在与格结构。因为与双宾结构相比，与格结构的使用更普遍。从跨语言比较的角度来看，与格结构的使用更普遍的原因在于一些语言的动词后面不能带两个宾语的，所以这些语言中的双及物结构只能用与格结构来表达。

[2] 在《泰国皇家语言研究院泰语词典》中，“แก่ $kɛ:^{22}$”是个多义词。在例 9b 中出现的“แก่ $kɛ:^{22}$”是一个介词，可与汉语介词“给”对应，用来引进间接宾语。与“给”稍微不同的是“แก่ $kɛ:^{22}$”出现的语境。即一般出在给予者的身份比接受者的身份高的场合。

（参考刘丹青，2017:61）。接着，汉语和泰语的给予类双及物结构的第二个共同点是都存在双宾结构。虽然两者的双宾结构中，直接宾语和间接宾语的语序不同，但是无论直接宾语、间接宾语在哪个位置，我们都是能使用人类语言共性来解释。即“可别度领先象似性原则”使得间接宾语靠前，直接宾语靠后；“语义距离象似性原则”使得直接宾语靠前（与动词的距离最近），间接宾语靠后。在汉语（或泰语）的教学过程当中，若能够使用简单的话将这些理论知识传达给泰国（或中国）学生，让他们真正理解这些知识之后再把它们背下来，我们认为这样的教学方法更有好处。即不仅能够让学生理解自己母语的语法结构，而且还能让他们理解二语语法结构之所以存在差异的根本原因。

最后， 既然谈到了教学方面，那么就应该讨论一下关于泰国学习者汉语双及物结构的偏误问题。例如：

(10)*我明天再告诉吃饭地址。 应改为 我明天再告诉他们吃饭地址。
（引自曼丝雨，2012:35）

从例 10 来看，以上的偏误类型属于“遗漏”类。泰国学生产生这样的偏误是受母语所引起的。这里所说的遗漏是指句中缺少了指人的间接宾语的成分。

接下来，我们将解释一下母语是如何使泰国学生产生这样的偏误的。

(11) a. บอก ที่ （พิกัด） กินข้าว
bɔ:k^{22} tʰi:^{51}（位置） kin^{33} kʰa:u^{51}
告诉 地址 吃饭
（告诉你吃饭地址）

b. บอก ที่ （พิกัด） กินข้าว （ กับ） เธอ
bɔ:k^{22} tʰi:^{51}（位置） kin^{33} kʰa:w^{51} （kab^{22}） tʰə:^{33}
告诉 地址 吃饭 （ 给 ） 你
（告诉你吃饭地址）

例 11a 是我们将例 10 中的“告诉吃饭地址”翻译成泰语的。如果说学生使用“告诉吃饭地址”，即“动+宾语（直接宾语）”结构而遗漏了间接宾语成分是受泰语所影响的，我们认为这个问题还值得继续分析。在泰语中，的确能将与格结构中或双宾结构中的间接宾语省略不说，但要在特定的语境下才能使用的。如“บอกที่กินข้าว bɔ:k^{22}tʰi:^{51}kin^{33}kʰa:u^{51}（告诉你吃饭地址）”或“บอกชื่อร้าน bɔ:k^{22} cʰɯ:^{51}ra:n^{45}（告诉你餐厅的名字）”的使用场合必须是在说话人知道对方是谁的，亦即对方是已知信息。若从人类语言共性来看，我们也可以说这种省略现象是受经济性原则的影响的。但由于汉语中的双宾结构在这个方面没有受到经济性原则的影响，即“动词+间接宾语+直接宾语”中无论间接宾语是新信息还是旧信息都不能省略间接宾语。这告诉我们，语言共性对不同语言的影响还存在着程度上的差异。在教学当中，教师也应该注意这个问题。

五、结语

从语言类型学的角度来看，不同语言使用不同语言形式来表达同一个语义这样的语言现象只是表面上的差异的。通过对大量语言的各种语言现象进行考察，发现在人类语言中存在着所谓的“语言共性”。那么，从语言共性看汉泰语给予类双及物结构，能够帮助我们了解语言共性对语言形式的影响的一个实例。即汉语给予类双及物结构的语序主要与可别度领先象似性原则、语义距离象似性原则有关；泰语给予类双及物结构的语序主要与语义距离象似性原则有关。笔者认为只要我们能够理解这些语言共性的存在，然后把学到的知识和传统的对比法联系起来，就能够获得不同角度的不同看法，并且能运用到汉语或泰语教学中。本研究中存在的一些不足或未来有待研究的问题，比如像“น้ำชัยบอกหลานเรื่องเขาจะขายร้าน nam^{45}c^{h}ai^{33}bɔ:k^{22}la:n^{215}rɯa:ŋ^{51}k^{h}au^{215}ca^{22}k^{h}a:i^{215}ra:n^{45}（南猜将告诉侄儿他将卖店的事情）[3]”是由“动词+间接宾语+直接宾语”组成的双宾结构。这是泰语双宾语结构中的一个特例，该语言现象的产生也是值得我们继续思考的问题。

参考文献

戴浩一.时间顺序和汉语的语序.[J]. 国外语言学，1988，(1)：10-20.

高顺全.语序类型学视角下的汉语框式介词习得偏误研究——以“在……上”为例.[J].海外华文教育，2017，(12):1626-1635.

刘丹青.汉语给予类双及物结构的类型学考察.[J].中国语文，2001，(5)：387-398+479.

刘丹青.论语言库藏的物尽其用原则.[J].中国语文，2014，(5)：387-401+479.

刘丹青.语言类型学.[M].上海：中西书局出版社，2017.

陆丙甫.作为一条语言共性的“距离-标记对应律”.[J].中国语文，2004，(1)：3-15+95.

陆丙甫. 作为语义—语用互动结果的语法形式.[C].见：卢英顺，陈振宇，编.胡裕树先生100周年诞辰纪念文集.上海：复旦大学出版社，2020.115-138.

陆丙甫、金立鑫.语言类型学教程.[M].北京：北京大学出版社，2015.

陆丙甫、罗天华.中国境内语言的双及物结构语序.[J].汉藏语学报，2009，(3)：56-70.

曼丝雨.汉泰语双宾语结构比较研究:[硕士学位论文]. [D]，广西：广西民族大学硕士论文，2016.

沈家煊.句法的象似性问题.[J].外语教学与研究，1993，(1)：2-8+80.

杨桂兰.汉泰语言中的双宾语结构对比研究.[J].现代语文，2012，(8)：153-154+161.

杨桂兰.汉泰语双宾语动宾结构语法特征比较.[J].时代报告，2021，(3)：80-81.

[3] 曼丝雨（2012）注意到泰语双宾语结构中，如果直接宾语是定中结构，而“定”成分是由动词短语或者主谓结构充当的，直接宾语就会置于间接宾语的后面。

张伯江.现代汉语的双及物结构式.[J].中国语文，1999，(3)：175-184.
泰国皇家语言研究院.《泰国皇家语言研究院泰语词典》.[Online]，
(https://dictionary.orst.go.th)，2023/2/01

Name and Surname（姓名）：
SUPIDCHAYA AMKID

Highest Education（最高学历）：
Master of Teaching Chinese to Speakers of Other Languages

University or Agency（任职院校或单位）：
Beijing Language and Culture University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）：
Linguistics and Applied Linguistics

Address（地址）：
Beijing Language and Culture University, 15 Xueyuan Road, Haidian District, Beijing, P. R. China

现代汉语多项定语语序的研究综述

A SUMMARY OF THE RESEARCH ON THE WORD ORDER OF MULTIPLE ATTRIBUTIVES IN MODERN CHINESE

吴为为 [1]
WU WEIWEI
朱拉隆功大学、文学院
Faculty of Arts, Chulalongkorn University
E-mail: weiwei.wuzu@gmail.com

郭小芳 [2]
SANSANEE EK-ATCHARIYA
朱拉隆功大学、文学院
Faculty of Arts, Chulalongkorn University
Received: 20 November 2022 / Revised: 10 June 2023 / Accepted: 15 June 2023

摘要

现代汉语多项定语的语序研究对汉语本体研究和对外汉语教学都至关重要。本文从现代汉语多项定语充当成分、不同语言多项定语的语序对比、现代汉语多项定语语序习得偏误和现代汉语多项定语的语序几个角度对当前现代汉语多项定语的研究进行了综述。现代汉语多项定语的研究硕果累累，学者们对现代汉语多项定语的语序进行了详尽的句法结构描写，对多项定语语序排列规律方面的研究较少，同时当前研究注重现代汉语多项定语语序的“稳定性”，缺乏对多项定语内部结构所具有“灵活性”方面的讨论。

关键词：多项定语；汉语语序；对外汉语教学；习得偏误

ABSTRACT

The word order research of multiple attributives in modern Chinese is significant to the research of Chinese ontology and the teaching and learning of Chinese as a foreign language. We reviewed the current research on multiple attributives in modern Chinese from the perspectives of the Components of multiple attributives in modern Chinese, the comparison of the word order of multiple attributives in different languages, the errors in the acquisition of the word order of multiple attributives in modern Chinese, and the word order of multiple attributives. At present, the research on multiple attributives in modern Chinese is fruitful.

Scholars have made a detailed description of the syntactic structure of the word order of multiple attributives in modern Chinese. There are fewer studies on the construction law of multiple attributives comparably. At the same time, the current research focuses on the stability of the word order of multiple attributives and lacks discussions on the flexibility of multiple attributives.

Keywords: Chinese Language Word Order, Word Order of Chinese Multiple Attributives, Teaching and Learning Chinese as a Foreign Language, Acquisition Error

引言

语言是一维线性结构，语言交流是一个复杂过程，是语言使用者如何通过语言线性结构的投射来准确反映其如何看待现实世界的。与印欧语相比，汉语缺乏屈折形态的变化，往往要通过语序和虚词来表达不同的语法意义和句子类型。Li（1924）指出“汉语乃是各词孤立的分析语，全靠词的排列来表达意思。”，例如“邻居家小妹的朋友”和“小妹邻居家的朋友”两句话的意思截然不同，可见语序对于使用汉语表达极其重要，汉语语序研究也是汉语语法研究的重要领域。

有关汉语语序的研究，特别是定语语序，是一个学者们热衷研究的方向。根据包含的修饰语的数量和与中心语的修饰关系，定语可分为单项定语和多项定语，Liu (2011) 指出界定多项定语的标准是:中心语包含两项以上定语，每项定语和中心语在语义上存在修饰与被修饰关系，且每一项定语语义上都可在单独修饰中心语。如：

（1）又累又疼的腰

（2）产量更高、品质更好、能“养活全世界”的杂交水稻

（3）咖啡屋的两个服务员

（4）女权主义者个人的婚姻生活

如何将包含两项以上定语按照一定的顺序进行准确排列，从而确定多项定语与中心语的语义关系，即多项定语的语序。例（1）中“累”和“疼”都修饰中心语“腰”，例（2）中“产量更高”、“品质更好”、“能‘养活全世界’的”都修饰且能单独修饰中心语“杂交水稻”，定语之间属于并列关系，该类结构定语项分别从相同或相似的语义角度修饰中心语，定语项可以交换位置而语义上基本不影响句子表达。例（3）和（4）与前者结构不同，定语项分别从不同的语义角度修饰中心语,或依次修饰其后的定中结构,定语项有一定的主次之分,不属于同一词类或短语类，语序安排需遵循一定的原则。

语序是一个复合体，包括句法语序、语义语序和语用语序，三者在一般情况下是一一对应的。语言是以语言使用者对其所对应的客观存在的认知为基础的，因此语序加工会受到语言使用者认知的影响，在特殊语境中，语言使用者通过对句法语序、语义语序、语用语序进行非对应性的变动来达到特殊的表达目的，这也是导致现实生活和现代汉语文学作品中存在大量“灵活语序”现象的原因。Wu（1995）指出“语序不仅与句法结构描写密切相关,而且和语言的表达与理解,语言的特点和类

型以及某些语言理论的问世,也都息息相关。”现代汉语多项定语的语序至关重要，本文将围绕现代汉语多项定语的语序展开讨论。

一、现代汉语定语语序的研究总况

先秦时期开始，中国人就开始意识到语言表达顺序的重要性，如:《易・艮》提到“艮其辅，言有序。”《诗・小雅・鱼都》指出“出言有章”,“有序”、“有章”都谈到了语序问题。Zhang（1939）提出“凭语序而建立范畴，集范畴而构成体系”，这一表述提升了语序在语法研究中的重要地位。

19 世纪末《马氏文通》开启了现代汉语的定语研究。Ma（1898）提到“凡数名连用，而意有偏正者，则正者后置，谓之正次，而偏者先置，谓之偏次。”确立了定语与中心语之间的相对位置，定语的语法地位开始受到学者们的广泛关注。当前研究方向主要集中在以下几个方面:(1)现代汉语可以充当多项定语的成分研究; (2)汉语与其他语言多项定语语序对比和习得研究; (3)现代汉语多项定语的语序研究。

（一）现代汉语多项定语的充当成分研究

现代汉语中可以充当多项定语的成分繁多，形式灵活多变。早期的汉语学家们借鉴西方语言结构主义描写手法对现代汉语多项定语的结构进行了研究。Zhu (1982) 将定语分为限制性和描写性两类，之后在《语法讲义》中根据语法结构重新将多项定语分为组合式和粘合式，组合式定语主要包括带“的”的结构、数量词(或指示代词加量词)及表示领属关系的修饰语;粘合式定语主要包括名词、区别词和性质形容词作定语直接修饰中心语的结构。此外，领属性定语(名词和人称代词)、数量词、形容词、名词也可充当定语成分。

Ding & Lv (1961) 将定语与中心词的关系分为领属性、限制性和描写性三类，认为可充当多项定语的语法成分包括:数量词、指示代词、时间词、处所词、主谓结构、动宾结构、动补结构、动词带修饰语、形容词、领属性的修饰语、非领属性的名词、不用“的”字直接粘附在中心语前头的形容词或名词。这一说法对后来定语的分类产生深远影响。

Lu (1983) 对汉语定语的构成成分作了详细说明，包括:名词性词语、代词、形容词、动词、数词和数量词语、区别词和其他结构。

Liu (1984) 将定语分为限制性和描写性两类，从语法意义的角度列举了汉语中充当定语的成分:数量词、指示代词、处所词、名词、形容词、时间词、动词和动词短语、主谓短语、介词短语、固定短语。Zhang (1996) 认为充当定语的成分可分为区别性、描写性和限定性三种，分别对应三种意义。

Huang & Liao(2001)指出充当多项定语的成分可以是领属词、时间词、处所词、指示代词或量词短语、形容词性词语、动词性词语、主谓短语以及表示用途、质料、属性或范围的名词和动词。

Lu (1988) 采用了朱德熙的分类方法，并把与组合式、粘合式相对应的意义称为“非称谓性”(包括限制性和描写性)和“称谓性”。

尽管学者们关于多项定语的充当成分和语序研究成果不尽相同，但是通过已有的研究成果和研究中所示例的语料分析进行句法结构描写和成分分析，我们发现可充当定语的成分种类繁多，充当

现代汉语定语的成分包括名词、代词、数量词、动词、形容词以及短语。多项定语内部的结构复杂，存在多种不同的序列，如:

(1) 名词 + 形容词 +的+ 形容词 + 中心语: 中国有名的古典小说

(2) 数量词 + 双音节形容词 + 的 + 单音节形容词 + 中心语: 一辆国产的小汽车

(3) 动词短语 + 的 + 指示代词 + 形容词 + 中心语: 丈夫搬来的那些不熟悉的书

(4) 动词短语 + 指示代词 + 数量词 + 形容词 + 中心语: 我睡觉的那张六尺小床

通过对关于多项定语语序的现有研究结论进行整理、归类，我们根据定语和中心语的语义关系，将定语和中心语的语义关系、及定语对中心语的语义作用划分为以下几种：

（1）表数量 表示事物量的多少，通常包含数词和量词的结合；

例如：这个楼里住着二十个足球队员。

（2）表领属 表示对事物的领有或事物所属，通常有人称代词和专有名词；

例如：这是中国北方的一种民间舞蹈，叫做秧歌舞。

（3）表属性 表示事物的内在属性和外在状态

例如：他身上穿着黑、白两种颜色的旗袍，戴着白的丝绸围巾，手里拿着黑皮包，非常漂亮。

（4）表功能 表示事物可发挥的作用及充当的角色

例如：现在扭秧歌已经是一种锻炼身体的活动了。

（5）表时间 表示事物发生的时间

例如：一个冬天的晚上，天气非常冷。

（6）表关涉 表示人物或者事物之间的关系

例如：现场听众和 TOM 网站的网友听了舒乙先生关于老舍的讲座后，跟他展开了愉快的交流。

（7）表方位 表示事情发生的地点

例如：野骆驼就喝这种水，吃生长在盐泉周围的一些小草，否则它就没办法生存了。

（8）表来源/去向 表示事物的来源地或目的地

例如：他就买了一辆国产的小汽车。/ 我要买两张去海南岛的机票。

（9）表拟声 表示对声音的模拟，通常包含拟声词

例如：突然听到从半山腰传来一阵“呜呜”的叫声，他拿起斧子好奇地走去。

（10）表定指/泛指 表示对特定人物和事物的指示

例如：她还盖了一个在西藏住过的那种小木屋。

（二）汉语与其他语言多项定语语序的对比研究及习得研究

随着对外汉语事业的蓬勃发展，对外汉语教学者通过对汉语作为第二语言学习者发生多项定语偏误进行研究，该类研究多是从不同语言的对比研究及母语迁移的角度对习得过程中出现的语序偏误展开讨论，研究显示通过对比分析汉语和其他语言的语序可以减少留学生汉语多项定语的语序偏误。对外汉语学中合理运用对比、归纳等方法来使学生明白汉语多项定语语序的规则，注意从母语与目的语的共同点入手，深入浅出，培养学生分析多项定语成分的能力，重视对经典例句的学习和

对偏误句的反思。教师灵活运用语法翻译，使用学生的母语或媒体语言讲解汉语多项定语语序及规则，也能有效地帮助学生更好地理解和掌握汉语多项定语。

Lin (2000) 指出：汉泰语多项定语语序上的巨大差异是造成泰国汉语学习者习得困难的主要原因。

Zhou & Zhu (2007) 发现泰国学生初级阶段的汉语学习者因母语的影响易将定语后置，但是脱离初级阶段后学习者最主要的偏误出现在多项定语的次序上，尤其是数量词和介词短语的位置。Wang (2008) 通过对比汉泰语多项定语语序，发现汉泰语在定语上的差异主要表现在定语与中心语的位置上，学生的主要偏误为定语后置和定语标志词“的”的使用偏误，这些主要是受泰国汉语学习者母语的影响。Feng (2014) 指出:泰语母语者在学习汉语多项定语语序时，数量词位置的习得是一大难点。Liu（2017）对比了汉语和泰语定语和中心语的位置关系，她认为通过对比两种语言的差异对比，能更好地学习和理解目的语，降低母语“负迁移”对学习目的语的影响，减少“偏误”，也能更好地学习目的语的结构、语义和语用功能，进一步提高学习者对目的语的语言水平。

Bo (2013) 发现老挝留学生语料中语法偏误中多项定语语序偏误所占比重最大，因此在对外汉语教学中应加强多项对多项定语语序的重视。他认为母语负迁移、语法项目难度等级高、汉语多项定语的复杂性及留学生汉语水平等级的高低等因素是造成偏误的原因。

Wu（2018）认为母语中定语与中心语的语序对留学生习得汉语语序影响不显著。她通过对比泰国和韩国留学生在学习汉语过程中出现的语言普遍性倾向和母语多项定语间语序，发现学习者对母语的掌握水平对习得汉语多项定语语序有影响，而母语定语与中心语的先后顺序对其影响不明显。

Zhou & Lei (2018) 通过分析处于不同学习阶段的泰国汉语学习者的中介语，统计其多项定语中各定语类型的错序数量与频率，分析错序偏误情况；并参照陆丙甫基于认知语言学的“可别度领前原则”和“语义靠近原则”解释偏误成因，有针对性地提出了对外汉语教学的改进方向。

上述研究通过对比汉语和其他语言的语序，分析了汉语作为第二语言学习者们在习得汉语多项定语中出现的偏误，并对偏误进行归类分析，探讨了导致偏误的原因，并提出了一些教学建议。存在的不足之处是：当前研究者多为赴华留学的外国本科生和研究生，对汉语本体研究不够深入，也缺乏相关理论和数据支持。泰国学生在中国的留学群体中占据一定的比例。中国作为泰国学生的热门留学目的地之一，泰国学生在中国的大学和学术机构中都有一定的贡献。据中国教育部 2018 年数据统计，60%的赴华留学生主要来自亚洲地区国家，其中韩国留学生居首，达 50,600 人次；泰国留学生人数次之，达 28,608 人次。通过对他们对研究的成果进行归纳总结，发现研究泰国汉语作为第二语言的学习者在习得多项定语语序时出现的偏误主要有：多余、残缺、语序错误、“的”和数量词的错用。而造成这些偏误的主要原因包括:母语的负迁移、学习者学习策略、目的语的负迁移、教师、课堂和教材的影响。

（三）现代汉语多项定语的语序研究

现代汉语多项定语的语序因其鲜明的语法结构和复杂的逻辑关系，更是成为现代汉语定语研究中的重中之重。当前该领域的研究主要集中在多项定语的句法语序研究、语义语序研究、认知研究和其他方向的研究几个方面。

1. 现代汉语定语的句法语序研究

句法结构研究是现代汉语定语研究的“集大成者”，学者们对现代汉语多项定语语序结构进行了详尽的描述。Lv (1942) 指出 “一个端语前有几个加语时,可以是并立的,也可以是一层一层加上去的。”Ding (1961) 认为多项修饰语的顺序是：领属性的修饰语 > 处所词和时间词(可以互为先后)主谓结构 > 动宾结构(动补结构、动词带修饰语)> 形容词 > 非领属性的名词 > 不用“的”字、直接粘附在中心语前头的形容词或名词（本文中“>”表示排列顺序优先）。该分类和观点对后来多项定语语序的描写、解释奠定了坚实的基础。

Zhu (1982) 根据定语和中心词之间的逻辑和功能关系，把定语分为限制性定语和描写性定语；根据定语结构成分把定语分为粘合式和组合式两大类，即不带 “的” 的定语和不带“的” 的定语。并提出了关于定语排列顺序的两点结论：第一，组合式定语 > 粘合式定语；第二，粘合式定语的一般顺序是:领属性定语 > 数量词 > 形容词 > 名词。

Liu（2011）把描写性定语和限制性定语看成一个“连续统”，她认为描写性和限定性定语之间的只是“程度上”的差别。

2．现代汉语定语的语义语序研究

除了上述句法角度研究外，还有学者在句法结构分析的基础上，从语义角度，对现代汉语定语语序的构成原因进行探索和研究，拓宽了现代汉语定语研究的思路。

Hu（1981）提出了从“三个平面”进行汉语语法研究的思想，他认为“必须区分三种不同的语序：语义的、语用的、语法的”。

Lu (1988) 从语义类型角度论述了粘合式定语和组合式定语的顺序。他指出多项粘合式定语的顺序由大到小、由临时到稳定。中心词外延逐步缩小，越是表示事物稳定性状的定语位置越是靠后，即越靠近中心词。与陆丙甫观点相似，袁毓林 (1999) 结合定语的语义类型的排序原则，指出汉语多项定语的排列顺序为：“时间 > 形体 > 颜色 > 质料和功能”。

Tian (1994) 认为定语的次序受到逻辑关系的影响，紧挨中心语的定语跟中心词的逻辑关系密切。多重定语的顺序通常遵循“表所属关系的名词、代词词组 > 指示代词或数量词词组 > 动词或动词词组 > 形容词或形容词词组 > 表性质的名词 > 中心语”这样的逻辑顺序。

Huang & Liao (1997) 指出，现代汉语定语的一般顺序是：谁的>什么时间/什么处所>量>如何>什么，即表领属> 表时间、地点>指示代词或量词结构> 动词性/主谓结构> 形容词性结构> 表示性质、类别或范围的名词、动词。

Ma（2002）对多项定语的语序进行了研究，特别提到性质形容词、区别词、状态形容词等成分充当定语时连用的先后顺序。刘月华 (1989) 也以描写服饰的修饰语为例，讨论了多项定语的一般顺序为:表式样 > 表颜色 > 表质料 > 表衣服类型，如：“碎花灰绸旗袍”。

Fan（2001）运用三个平面理论，提出现代汉语定语的语义语序是：事物的领属 > 所处场所 > 定指和泛指 > 数量多少 > 来源 > 性质和状态 > 质地 > 名称事物（领属和处所可以调换）。

3. 现代汉语定语的认知语序研究

现代汉语定语语义研究在传统的句法结构规则描写基础上，通过分析定语与中心语及定语构成成分之间的语义关系，解释现代汉语多项定语语序规则。“三个平面”理论的提出，极大拓宽了学者们的视野，也丰富了该领域的研究。认知语言学理论在汉语研究方面的应用和发展，对现代汉语丰富的语言现象进行高度概括性的解释，开启了现代汉语定语的认知研究。

Dai（1988）提出了时间顺序原则（The Principle of Temporal Sequence）和时间范围原则 (The Principle of Temporal Scope)，从时间和语言的关联角度解释语序现象。他认为“两个句法单位之间的相对词序取决于它们在概念世界中代表状态的时间顺序”。

Lu（1988）认为表现事物内在属性的定语靠近中心语，表示外在属性的定语距离中心语较远。他建议将定语分为“外延性”和“内涵性”。

Liu (1995) 认为中心语和修饰语的语序反映了“目的物”和“参照物”的认知顺序,通常参照物先于目的物，汉语这遵循这样的语序原则,所以修饰语位于中心语之前。

Zhang (1998) 用距离象似动因（Iconicity）解释了多项定语的语序，定语和中心语所表达的概念之间的距离决定它们之间的语序距离。

除了时间、空间因素以外，Yuan（1999）从认知策略和信息论的研究角度出发, 根据信息量大小、意义可达性 (accessibility) 程度的高低等因素，考察了多项定语的排列顺序：“对立项少的定语 > 对立项多的定语”、“信息量小的定语 > 信息量大的定语”、“容易加工的定语 > 不易加工的定语”。

Lu (2005) 从“预想论”的认知视角来探索现代汉语顺序的理据性。人们通常先提及预想度高的内容，后提及预想度低的内容，在语言上体现出“修饰语在前，核心语在后”的语序关系。

Hu（2020）从语言的形式标记角度出发，借助意象图式研究了现代汉语定语的标记：助词“的”、“个”、代词“这/那”、数词“一”等进行功能分析，指出对定中名词短语标记的功能主要是凸显定语或者中心语。

认知研究可以帮助语言使用者理解多项定语在句子中的使用和对语义表达的影响。语言是对现实世界的反应，语言认知研究将语言和人类对世界的认知联系在一起，多项定语的语序一定程度上是语言使用者对现实世界的认知顺序，多项定语的语序影响句子的语义和焦点。多项定语的语义应该相互协调和一致，以便形成一个连贯的描述。语义一致性可以通过上下文和常识知识来判断，避免多项定语与中心语之间存在语义冲突。

从信息论角度分析，多项定语可以提供不同程度的信息。研究者们关注定语的修饰程度如何影响句子的理解和解释，以及人们在理解句子时如何根据定语的信息重要性进行加工和处理。多项定语可能会增加句子的信息负载，因为语言使用者需要同时处理多个定语。当定语过多或过于复杂时，可能导致听者或读者在处理句子时出现负担或认知负荷增加。

距离、时间、空间象似性认知理论，是语言使用者将认知现实世界的顺序映射到线性语言中，多项定语与其所修饰的中心语间的距离远近也会影响语言交流过程中注意力和工作记忆资源。这些研究对于理解语言加工中的认知机制和资源分配很有意义。

总的来说，多项定语认知研究探讨了人们在理解和处理带有多项定语的句子时的认知机制、加工策略和影响因素。这些研究有助于我们更好地理解语言加工和理解的复杂性，以及人类对复杂语言结构的处理能力。

4. 现代汉语定语语序的其他研究方向

除了上述“三个平面”、认知语言学和偏误分析几个角度对现代汉语定语语序进行研究外，一些学者从韵律角度，对定语语序进行解释。

Lu (1988) 提及音节数量会影响粘合式定语的顺序。定语音节节奏的直观感觉是否匀称、听起来是否悦耳等对粘合式定语的语序进行解释。

Xu (1999) 认为单音定语从单元角度和多元角度限制中心语。“本质属性靠后”的语序规则决定多项多元性单音定语限制中心语时的语序规则。因此，当多项单音形容词定语从多围限制中心语时，靠近中心语的定语越能反映中心语事物的内在属性。

总结

学者前贤不断创新和探索，定语语序研究成果硕果累累。特别是认知语言学理论在该研究领域的应用，使定语语序的研究更上一层楼。现代汉语多项定语的研究主要集中在充当多项定语的成分、不同语言的对比分析和语序习得偏误上。通过以上综述，我们发现现代汉语定语语序研究成果丰硕，同时也存在一些不足，具体情况总结如下：

1. 研究方法以结构主义句法结构描写居多，认知研究相对较少；经验性总结多于实证性研究，因此在文献中常见“一般”、“通常”、“多数”等字眼，没有具体数据来支撑研究结论。

权威学者对现代汉语多项定语的相关研究集中在 20 世纪八九十年代，由于技术手段的限制，当时的语料主要通过人工手动翻阅书籍搜集，语料范围相对有限。语言是发展变化的，经过近半个世纪的发展，特别是受到电子科技和网络技术的影响，现代汉语定语语序的相关研究也有待与时俱进，研究成果才能对现实生活和文学作品中的语言现实进行更全面、真实的反应。

2. 多项定语的语序研究以结构主义句法描写为主，对动态语义语序和语用语序研究有限，关于认知与现代汉语定语语序构建方面的研究也相对较少。当前研究对象侧重现代汉语定语的常规语序，强调定语语序的固定性，对“灵活语序”的研究较少，忽视了现代汉语定语语序的灵活性。从三个平面理论的角度来看,句子成分的语序是句法、语义、语用三个层面的复合体。三个层面在静态语境里是对应的,但在动态语境里则会发生变动,失去原来的对应性，这也是外国学生在现代汉语定语习得过程中出现大量偏误的原因之一。

3. 当前多项定语语序研究人员中赴华留学生占主体，研究内容以对比分析、偏误分析为主，语言本体研究有限。

随着对外汉语教育事业的发展，汉语作为第二语言的学习者对汉语的掌握程度要求也越来越高。在习得现代汉语多项定语语序过程中，存在诸多偏误。研究多项定语语序的排列规律和原因将为汉语作为第二语言的教学提供理论借鉴和参考。

以往对定语语序的研究都着眼于各个定语在句法上的线性排列，对定语语序的研究缺乏层次性的认识。事实上，定语的位置排列的总特征比较明显，外围确定性的定语数量较少，排列顺序也较规律，内在描述性定语数量较多，排列顺序也较灵活和复杂。“的”的隐现问题前人已然做了许多研究，也有很多的可观的成果，但是关于“的”对定语语序排列的影响这个方面还没有深入的研究和专门性的论述。现代汉语多项定语研究任重道远，需要更多的研究对该领域进行补充完善。

References

Bo W. (2013). Analysis of Multiple Attributive Errors in Lao Students Overseas Chinese. *Journal of Southwest Petroleum University.*

Cao Q. (1984) Term of Complex Attributives. *Chinese Learning.*

Dai H. & Huang H. (1988). Time order and word order in Chinese. *Foreign Linguistics.*

Ding S. & Lv S. (1961). Speech on Modern Chinese Grammar. *Commercial Press.*

Ding S. (1999). Speeches on Modern Chinese Grammar. *Commercial Press.*

Du H. (1988). Long attributives in scientific Chinese. *Language Teaching and Research.*

Fan Xiao. (2001). About Word Order in Chinese. *Chinese Learning.*

Fang X. (1999). Word order with definite and centripetal structure. *Chinese Studies.*

Fang Y. (1992). Practical Chinese Grammar. *Beijing Language Institute Press.*

Halliday (2010). Introduction to Functional Grammar. *Foreign Language Teaching and Research Press.*

He Y. (1995). X Benchmarking Theory and Chinese Phrase Structure. *Contemporary Linguistics.*

Hu B. (2021). The Articleization of This and That. *Chinese Learning.*

Hu Y. & Lu B. (1988). Factors restricting the word order of Chinese. *Philosophy and Social Sciences Edition.*

Huang B.& Liao X. (2002). Modern Chinese. *Higher Education Press.*

Huang Y. (1978). Synonymous Grammatical Forms in Modern Chinese. *Journal of Tianjin Normal University.*

Jin X. (1980). About the Relationship between Attributives. Linguistics. *Published by the Renmin University of Chinese Society.*

Li B. & Ren H. (2006). Comparative Analysis of English and Chinese Attributive Word Order and Foreign Language Teaching. *Journal of Hexi University.*

Li H. (1996). The distinction between subject-predicate phrases as attributives and multi-layered attributives. *Journal of Jianghan University.*

Li J. (1924). New Chinese Grammar. *Commercial Press.*

Li J. (2006). Cognitive Interpretation of the Word Order of Polynomial Attributives in Chinese and Russian. *Journal of Foreign Languages.*

Liu D. (2008). Features of Syntactic Types of Chinese Noun Phrases. *Chinese Language.*

Liu Y. (2011). Reflections on the Classification of Modern Chinese Attributives. *Jian Nan Literature.*

Lu B. (1998). The Essence of Grammatical Forms from Semantics and Pragmatics. *Chinese Language.*

Lu B. (2003). The Basic and Derivative Functions of 'De' ——From Descriptiveness to Differentiation to Referentiality. *World Chinese Teaching.*

Lu B. (2005). Cognitive Explanation of the Advantage of Word Order (Part 1): On the General Influence of Differentiability on Word Order. *Contemporary Linguistics.*

Lu B. (2005). Cognitive Explanation of Word Order Advantage (Part 2): On the General Influence of Differentiability on Word Order. *Contemporary Linguistics.*

Lu B. (2015). Core Derivation Grammar (Second Edition). *Shanghai Education Press.*

Lu C. (2005). Anticipation Theory - A Cognitive Study of Modern Chinese Sequence. *World Chinese Teaching.*

Lu J. (1994). Analysis of Grammatical Errors in Learning Chinese for Foreigners. *Language Teaching and Research.*

Lu S. (1942). A Brief Introduction to Chinese Grammar. *Commercial Press.*

Ma J. (1898). Ma Shi Wen Tong. *Zhao Hua Publishing House.*

Ma Q. (2002). Categories and Orders of Adjectives in Multiple Naming Structures. *Anhui Education Press.*

Niu Z. (2015). The Application of Cognitive Method in Teaching Chinese as a Foreign Language. *Modern Chinese (Academic Comprehensive Edition).*

Shen J. (1993). The Iconicity of Syntax. *Foreign Language Teaching and Research.*

Su G. (2000). Statistical Analysis of Multiple Attributives. *Journal of Hebei Normal University.*

Tian H. (1994). The order and logical characteristics of multiple attributives. *World Chinese Teaching.*

Wang S. (2009). Metaphoric Mapping and Function of Chinese Metaphoric Structure. *Academic Exchange.*

Wu T. (2018). Research on the Acquisition of Multiple Attributive - Word Orders from the Perspective of Typology. *Jinan University.*

Wu W. (1995). The Importance of Word Order. *Chinese Language.*

Xu J. (1999). The Problems of Co-diagnosis and Word Order of Monosyllable Adjectives and Attributives. *Language Teaching and Research.*

Yuan Y. (1999). Cognitive Explanation of Attributive Order and Its Theoretical Implications. *Chinese Social Sciences.*

Zhang G. (2006). Research on the Function and Cognition of Adjectives in Modern Chinese. *Commercial Press.*

Zhang M. (1998). Cognitive Linguistics and Chinese Noun Phrases. China Social Sciences Press.

Zhang S. (1939). Talking about the Boundary of Classical Chinese and Vernacular due to Grammatical Issues. *Chinese Weekly.*

Zhao J. (2018). Chinese as a Second Language Teaching Grammar: Pattern + Fragmentation. *Language Teaching and Research.*

Zhou S. (2017). A Preliminary Study on the Application of Iconicity in Teaching Chinese as a Foreign Language. *Modern Chinese (Language Research Edition).*

Zhou X. & Lei Y. (2018). Errors in Acquisition of Multiple Attributive Word Orders in Chinese. *Chinese Education and Research.*

Zhu D. (1961). About De. *Chinese Language.*

Zhu D. (1982). Grammar Lectures. *Commercial Press.*

Zhuang W. (1984). Multiple attributives and multiple adverbials. *Chinese Teaching Communication.*

Zhuang W. (1984). Multiple Attributives and Multiple Adverbials. *Language Teaching Communications.*

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）:
WU WEIWEI

Highest Education（最高学历）:
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）:
Chulalongkorn University

Field of Expertise（专业领域）:
- Chinese Language and Culture
- Teaching Chinese as a Second Language

Address（地址）: Faculty of Arts, 254 Phaya Thai Rd, Wang Mai, Pathum Wan, Bangkok 10330

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）:
SANSANEE EK-ATCHARIYA

Highest Education（最高学历）:
Doctor

University or Agency（任职院校或单位）:
Chulalongkorn University

Field of Expertise（专业领域）:
- Second Language Acquisition
- Teaching Chinese as a Second Language
- Comparison of Chinese and Thai

Address（地址）:
Faculty of Arts, 254 Phaya Thai Rd, Wang Mai, Pathum Wan, Bangkok 10330

汉泰语言“黑/ดำ”的词义对比研究

A Comparative Study of the Meaning of "Black" in Chinese and Thai Languages

张晶莹 [1]
ZHANG JINGYING
泰国华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail : Jennyzhang1209@yeah.net

艾红娟 [2]
AI HONGJUAN
西南大学、文学院，中国
Associate Professor in School of Literal Arts, Southwest University, P.R.China
E-mail : 768392679@qq.com
Received: 25 October 2022 / Revised: 11 May 2023 / Accepted: 07 June 2023

摘要

词汇反映着社会发展和语言发展的状况，也标志着人们对客观世界认识的广度和深度。不同的社会历史、信仰、风俗、地理环境、审美情趣等均有所差异，这也使得不同的民族的词汇语音与意义有不同的体现。本文通过对比汉语词典及泰汉互译词典中“黑/ดำ”的词义，结合中国古籍文献，分析汉泰语言中“黑/ดำ”词义的完全对应、部分对应和不完全对应三种关系。研究结果显示，这三种对应关系表明在汉泰两种语言中“黑/ดำ”的词义确实存在着相似性与差异性，而这些相似性与差异性可能源于两国文化的不同。本文详细剖析汉泰语言中“黑/ดำ”的词义内涵，从文化角度解析其差异，旨在日后在汉语教学中能更好地对泰国的汉语学习者进行教学指导、词语运用以及中国文化输出。

关键词：词义；民族性；文化对比

ABSTRACT

Vocabulary reflects the development of society and language, and also signifies the breadth and depth of people's understanding of the objective world. Different social history, beliefs, customs, geographical environment, aesthetic taste, etc. are different, which also makes the pronunciation and meaning of words of different nationalities have different

manifestations. This article compares the meanings of "black" in Chinese dictionaries and Thai Chinese translation dictionaries, and analyzes the three relationships of complete correspondence, partial correspondence, and incomplete correspondence of the meaning of "black" in Chinese and Thai languages, combined with ancient Chinese literature. The research results show that these three corresponding relationships indicate that there are indeed similarities and differences in the meaning of "black" in the Chinese and Thai languages, and these similarities and differences may stem from cultural differences between the two countries. This article provides a detailed analysis of the semantic connotations of "black" in the Chinese and Thai languages, analyzing their differences from a cultural perspective, with the aim of providing better teaching guidance, word usage, and Chinese cultural output for Thai Chinese learners in Chinese language teaching in the future.

Keywords: Meaning of Words, Ethnicity, Cultural Comparison

引言

词在语言中具有固定的语音形式，代表一定的意义，但其语音与其意义之间并没有必然的联系，音义结合的任意性是形成语言多样性的一个重要原因，它使得不同民族有了不同语言，也使得语言的词汇系统具有鲜明的民族特征。如汉语中“黑脸”一词，除去在戏剧文化中有“刚正不阿”之意外，也在中国的日常生活中指人因生气而面色不愉或面色严肃。许多泰国汉语学习者学过颜色词“黑”与五官词“脸”，但在实际语用过程中却并不会使用该词。据 HSK 动态语料库（截止 2005 年 12 月）及全球中介语语料库（截止 2018 年 8 月）的语料记录显示，泰国籍考生使用“黑”一词共计 245 条，用作表颜色共计 212 条，仅有 1 人使用“黑脸”一词，可见泰国汉语学习者并没未有效地理解和掌握该词的意义及用法。本研究通过梳理泰语词义，发现在泰语中，有从字面翻译的“หน้า（脸）ดำ（黑）”一词，但其含义却是“被太阳晒黑了脸”或“身体不舒服或睡不着觉导致脸色不佳”。可见，看似相近的词却在汉泰语言中产生了不同的含义。本研究通过对汉泰语言中“黑/ดำ”的词义进行比较，并从文化角度剖析其内涵，试使学习者能够通过对比从而进一步理解中国的特色文化。

研究目的

本研究从新国际中文教育中文等级标准中发现，“黑”一词在初级至高级中均有考点分布。考点涉及“黑”作为名词、形容词及动词三种词性，不同词性的考察点不同。本研究认为，在等级标准中横跨初、中、高级的词，可能意味着该词在学习者学习过程中有较高的频率出现。因此，若能进行详细地汉泰语词义对比解析、从文化差异的角度解析考点词，并以文化对比的方式分析汉泰文化在该词中的异同点，或许在汉语教学中能够找到更为巧妙和准确的方式使得学习者更容易理解汉语该词的意义及文化内涵，从而制定出符合泰国汉语学习者认知的国别化语言文化教学模式。

文献综述

从词义的角度进行文化的分析多见于语义学、翻译学及跨文化交际学领域。英国语言学家利奇认为词义所携带的文化内涵是通过交际时在被人们使用的过程中产生而获得的，而交际是在社会中进行的，必然具有特定的文化性（杰弗里·N·利奇 1974：19）；高明凯、石安石认为词义是人们对客观对象的概括，是事物、现象或关系在意识中的某种反映（高明凯、石安石，1987：31）。王秉钦认为语言差异是文化差异的投影，把词义研究置于整个社会文化大背景之下时，差异就越能凸显（王秉钦，2007：101）。刘宏（2018）总结前苏联学者 Ю. А.Сорокин 等人的理论，认为不同国家的人在用同一种语言的交际过程中，经常会碰到难以理解和误解现象，这种因民族文化特点而出现的词义缺失现象也导致了与词义空缺相对应的文化实位（词义对等）、文化虚位（词义部分对等）以及文化空位（词义不对等性）的出现。

对词义文化的研究多集中于单一语言中，如顾海芳（2002）《汉语颜色词的文化分析——关于<说文解字>对青、白、赤、黑的说解》、侯立睿（2007）《古汉语黑系词疏解——古汉语颜色词研究之一》等；对两种语言的词义对比研究如，李宗成、白浩然（2013）《“黑”与“白”的概念隐喻——基于语料的英、汉对比研究》、方芳（2019）《“热”在汉泰语言中的词义对比研究》等；对文化教学的研究，如李青（2003）《汉英词汇词义与文化教学》、张英（2006）《对外汉语文化因素与文化知识教学研究》等。文化与语言相依相存，想要掌握一门语言必然需要了解该语言的文化。“黑”作为中国传统五正色之一，在文化中占有重要地位，极赋象征色彩的同时也极具中国哲思内涵。然而，本文在梳理文献后发现，对单个词“黑”的词义追根溯源地深入到两国文化中做对比解析的研究并不多，从汉泰语言“黑”的词义对比而展开的词义与文化教学研究也较少，可见在汉语语言文化教学领域，我们还能有更多可尝试的空间。

因此，本文以《国际中文教育中文等级水平标准（修订版）》[1]中对该词的文化意义掌握程度要求为范围框架，着力于汉泰语言中“黑/ดำ”的词义对比研究，参考中国文献古籍如许慎《说文解字》、孙诒让《周礼正义》以及《尚书》、《汉书》、《山海经》等，着重于对汉泰“黑/ดำ”的词义进行分析，从文化角度解释其差异性，旨在日后能够在对泰国汉语学习者进行教学指导的同时输出中国的特色文化。

在进行汉泰词义分析时，本研究从 2020 年上海辞书出版社出版的《汉语大词典》、2020 年商务印书馆国际有限公司出版的《现代汉语词典》第七版、1990 年商务印书馆出版的《泰汉词典》、2000 年杨汉川编译外文出版社出版的《现代汉泰词典》、2015 年广西教育出版社出版的《新汉泰词典》、2019 年萧少云、龚云宝主编广西教育出版社出版的《现代汉泰词典》、2013 年 ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด มหาชน 所出版的《泰国皇家学院泰语词典》共计 7 本词典中进行选取，最终，基于对同一汉语词词义陈列的完全性及汉泰互译的词义丰富程度的考量，选定《汉语大词典》、《现代汉语词典（第七版）》及《泰汉词典》作为主要的参考依据。

[1]《语言文字规范——国际中文教育中文等级标准（修订版）》，中华人民共和国教育部、国家语言文组工作委员会发布，2021 年 3 月 24 日发布，2021 年 7 月 1 日实施。

一、对单个词语“黑（ดำ）”的词义对比分析

在《国际中文教育中文等级水平标准（修订版）》中涉及到“黑”的考点分别为：

二级：黑（形容词）；黑色；黑板

四级：黑暗

六级：黑（名词）；黑夜

七至九级：黑（动词）；黑客；黑白；黑马；黑手；黑心

根据考点词分布及其所涉及的含义，对比汉语词典及泰汉词典做如下分析：

（一）在《汉语大词典》第 12 卷，1322 页所收录的“黑（hēi）”的 13 个义项如下：

① 黑色；像煤或墨的颜色；

② 晦暗；黑暗；

③ 夜晚；

④ 坏；狠毒；

⑤ 倒霉；

⑥ 脸色阴沉，严厉；

⑦ 陷害；

⑧ 秘密的；非法的；

⑨ 象征反动；

⑩ 黑色的黍米；

⑪ 黑色的猪羊；

⑫ 指五行之水。五行之说认为水色黑，故称；

⑬ 姓氏。

（二）《现代汉语词典》第七版中所收录的“黑（hēi）”的 8 个义项如下：

① 形 像煤或墨的颜色（跟“白”相对）：黑板丨头发

② 形 黑暗：黑牢丨天黑了

③ （˜儿）夜晚；黑夜：摸黑儿丨起早贪黑

④ 隐秘的；非法的：黑市丨黑话丨黑社会

⑤ 形 坏；狠毒：黑心肠丨这种人心太黑

⑥ 动 暗中坑害、欺骗或攻击：被骗子黑了两万块

⑦ 动 通过互联网非法侵入他人的计算机系统查看、更改、窃取保密数据或干扰计算机程序：他们的网站被人黑了。

⑧ 姓氏。

（三）在《泰汉词典》中所收录的“ดำ”的 11 个义项如下：

① 形 像烧过的锅底的颜色一样[1]；
② 形 黑暗的；
③ 形 表示非法的，隐秘；
④ 动 让自己沉下去、消失；
⑤ 动 潜入，插入、俯冲；
⑥ 动 行走、执行、经营、维持、打算；
⑦ 专 王室用语。演说，倡议；
⑧ 形 尚未处理的；
⑨ 形 另类的，与众不同（贬义）；
⑩ [转]冷酷，狠毒；
⑪ 动 保留

从考点分布与词典交叉后进行分析，这一部分涉及文化语用问题如下：

1. 汉泰文化实位

① 像煤或墨的颜色，汉语和泰语都作颜色使用：黑色（สีดำ），黑衣服（เสื้อผ้าสีดำ）；
② 汉语和泰语都作“隐秘的”使用：黑名单（บัญชีดำ）；
③ 汉语和泰语都作“黑种人”使用：黑人（คนผิวดำ），但泰语中认为这么说是有失礼貌的，比较粗俗，因此更多使用 คนผิวเข้ม(皮肤颜色深的人）或 คนผิวสี（皮肤有颜色的人）来代替；

2. 汉泰文化虚位

（1）汉语有泰语无

① 汉语作“昏暗无光”使用：天黑了。泰语为 มืดแล้ว 或 ฟ้ามืดแล้ว（天色已经暗了）；
② 汉语作“狠毒、阴险”使用：黑手。泰语中为 มือมืด，指在暗处的手，不是光明磊落的行为；
③ 汉语作“狠毒、阴险”使用：黑心。泰语中为 ใจดำ，直译为心黑，泰语意为冷酷、没有感情，或说话很直接，伤害到别人的感情或戳破别人的谎言。
④ 汉语作“非法的”（黑市），泰语为 ตลาดมืด，指在暗处的、见不得光的市场，贩售不合规范、未经许可物品的地方；
⑤ 汉语作“非法的、不合规范的”（黑户、黑车）使用，泰语为 ไม่จดทะเบียน，指并未完成合法注册的商户，所挂出的经营执照可能是假的或者已经过期的牌照，口语中常用 เถื่อน，汉语意为未注册、不正规的，โรงงานเถื่อน 即黑工厂。

[1] 泰语中没有对应汉语形容词这一词性，字典中所标注 คำคุณศัพท์ = ว .与汉语的形容词、副词均有一定的相似性与重合度，但并不完全相同。这一类词可修饰动词、名词、代词。在本研究中，由于不涉及语法及结构分析，仅从词义的角度展开，因此本文借用裴晓睿《泰语语法》的观点，统一将其归类为形容词。

⑥ 汉语作“邪恶、反动、不光彩”（黑社会）使用，泰语为 สังคมอิทธิพลมืด，指社会的败类，或直接使用 Mafia（意大利语，指黑手党）；

⑦ 汉语作“不走运、倒霉”（手气黑）使用，泰语为 โชคไม่ดี，直译为运气不好；

⑧ 汉语作“脸色阴沉、严厉、生气”（黑了脸）使用，泰语中 หน้าดำ 直译为脸黑，泰语意为“被太阳晒黑了脸”“焦虑”，或表示“身体不舒服、睡不着觉”的状态；相近的泰语词有 หน้ามืด，直译为脸色暗淡，泰语意为“晕倒”，或“无所谓、随心所欲的状态”。泰语表示在争吵中“生气”，则用 หน้าดำหน้าแดง，汉语直译为脸一会儿黑一会儿红，近似于汉语“（两人吵得）面红耳赤”；

⑨ 汉语作“丑化”使用（抹黑），泰语为 ทำให้เสียชื่อ，指败坏某人名声，日常多使用 ถูกใส่ร้าย，意为“被人诬陷”；

⑩ 汉语作“代人受过、受冤枉”（背黑锅），泰语为 ถูกตัดสินอย่างผิด，指被人冤枉；

⑪ 汉语作“不公正的内幕”（黑幕），泰语为 เบื้องหลังอันมืดมน 指幕后有不能言明的情况，一般直接说 เบื้องหลัง，指有背景的人或者事情；

⑫ 音译词：黑客，泰语为 แฮ็คเกอร์（hacker）。

⑬ 意译词：黑马，泰语为 ม้ามืด，直译为暗处的马；但泰语中也有 ม้าดำ 一词，意为“皮毛为黑色的马”；

（2）泰语有汉语无

① 泰语作动词用表示 “让自己沉下去、消失” ดำดิน，汉语直译为“黑土”，泰语指让自己掉进尘埃里，在泰语中有消失、潜伏的意思；

② 泰语作动词用表示“插入、深入、潜入” ดำน้ำ，汉语直译为“黑水”，泰语指深入水中，表示“潜水”，也喻指那些唱歌记不住词随便哼唱的情况，就像潜水时说话，只能囫囵发声的情景；泰语为 ดำนา，汉语直译为“黑田”，泰语意为插入田中，表示插秧，；

③ 泰语作动词用表示“进行、执行、经营” ดำเนิน，汉语直译为“黑坡”，泰语意为“继续做（经营）某事”。该词来源于高棉语“ដំណើរ (ฎำเณิร)”后来演化为“เดิร (เฎิร)”，在泰语中该词最初从 เดิน（走、前行）而来。因此当这个词表示“出行、走、行程”时，仅专用于皇室中的国王、王后、王子及公主，如 ทรงพระดำเนิน（国王走）[1]。

④ 泰语作“尚未处理的” คดีดำ，汉语直译为“案件黑”，泰语意为法官还未判定的案件。在泰国，认为还没有被判决的案件就像“เรื่องที่ยังดำมืดมิดอยู่（这件事还在黑暗之中）”；

⑤ 泰语作“另类” แกะดำ，汉语直译为“黑色的羊”；这是来自于英语 black sheep 的译词，有“害群之马”之意。但在泰语中这个词不完全作贬义用，也可表示“不同于其他人或事物”，没有褒贬的语体色彩。

⑥ 泰语作动词用表示“保留、延续” ดำรง，泰语在使用这个词时搭配有较多限制，通常只能用于习俗、思想、传统、制度。

[1] https://th.wiktionary.org/wiki/%E0%B8%94%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%99

3. 汉泰文化空位

（1）汉语有泰语无

① 黑脸

汉语意为“刚正不阿、公私分明”（唱黑脸），中国北方称戏曲中花脸角色的包公扮演者为“黑头”，泰语中未有对应。在日常语用中，汉语“黑头”又指粉刺的一种，泰语中 พวกหัวดำ（汉语直译为：头黑，专指黑头发的亚洲人种；

② 黑道日

汉语中吉日为黄道日，凶日为黑道日，黑道日不宜举行重大活动，泰语中未有对应；

③ 中国文化中，受《易经》的影响，黑色象征庄重、威严、尊贵，代表天祭祀服装也使用黑色；在道教思想中，玄黑被视为“众色之源”，黑色也代表着中国传统文化中对内敛、和平的追求，也是重要场合的首选服饰。

（2）泰语有汉语无

① 王室用语，表示演说、倡议（ดำรัส），在泰语中仅有国王或王室成员能够使用。在泰国，有专门的的皇室语，一些词汇仅可用国王使用或用于与国王相关的事，王室成员也不能随意使用，百姓更不可使用。因此在日常中较为少见。汉语中未有对应。

从词典的释义交叉对比来看，汉泰语言中“黑/ดำ”的词义有一部分的是重叠的，但由于中泰民族的政治背景及历史地理上的差异，在词义不同的部分或多或少都涉及到了一定的文化内涵。

二、对汉语和泰语中“黑/ดำ”的词义文化探求

汉语中的“黑”具有狠毒、隐密、惩罚、不祥、对错、非法、刚正、庄重等文化内涵意义，其中一部分与泰语并不重叠。这些文化内涵中一些是较为显性的，而一些则较为隐性。“黑”在中国的文化中有着重要的地位，不但贯穿于日常语用中，也在生活的习俗、审美等方面也起着重要作用。

（一）黑最基本的义项是像煤或墨的颜色，跟“白”相对，李学勤在《字源》释：“‘黑’，由熏黑之色引申为黑暗，由黑暗引申为秘密的、隐蔽的，由秘密的、隐蔽的引申为恶、坏、反动的”（李学勤，2012：902）。《说文》中记录：“黥，墨刑在面也。从黑京聲。”《书·刑德》：“放黥者马竿人面也”。“黥”是指在人脸上刺字并涂墨之刑，其辱罚含义不言而喻。墨刑是古代五刑之一，由于墨刑在犯人的脸上留下永远抹除不掉的印记，他人观其面便知此人曾有过重大犯罪。长久下来，“黑”便带有侮辱、不洁、不光彩之义。由于跟“墨刑”的关系，一来“黑”与非法、犯罪这一词义产生关联，如“黑社会、黑店”等，二来“黑”也因此产生了侮辱、惩罚的文化含义，如“黑锅、黑点”等。

同时，“黑”的动词义“抹黑”，以及一些当代的新兴用语如“地域黑、黑子、被黑”也多由这一词义引申而来。“黑”与“白”相对，在汉语中又与“对”“错”相挂钩。“白”对应着清白、干净，而“黑”则是其反面，对应着“不好的、反面的”事情，“黑料、黑历史、黑榜”等词均为其引申义。

（二）从《汉语大词典》第 11 个注释“黑色的猪羊”可见“黑”的特殊地位。在古代，黑牛、黑豕、黑羊等是专用于祭祀的牲畜，与勿牛、戠牛、黄牛、白牛等是一个性质。在《诗经. 小雅. 大田》中也有记载：“来方禋祀，以其骍黑”。尽管黑色的猪羊用于何种祭祀目前尚未有确切考证，但中国古代祭祀是非常考究的仪式，祭祀一直被认为与生命的延续有关，因此我们可以推测，在这样一个庄严的场合上，对于颜色的选用必然是有特殊含义的，要么使人感到敬畏，要么代表祥瑞。孙诒让《周礼正义》[1]认为在重要的场合，上至天子下至士族都需要穿齐服，如果是吉事需要穿黑色的端服，凶事则需要穿素色的端服。

《礼记. 月令》[2]中有记载，到了冬季，天子应居玄堂的西边，出行要乘坐黑色的车，架铁骊马，挂上黑色的旗帜，穿着黑色的衣服，佩戴黑色的玉佩饰品。这番行为有顺应天意，与天一致的意味。《史记 • 秦始皇本纪》记载：“衣服旄旌节旗皆上黑”，表示衣服、旄旌、节旗都崇尚用黑色。《史记》卷二十八《封禅书第六》[3]记载，向东攻打项籍回到关中，问：“以前秦的时候祭上帝是祭的什么帝？”答道：“四帝，有白、青、黄、赤帝的祠庙。”高祖说：“我听说天有五帝，但只有四个，为什么？”没有人知道原因。于是高祖说：“我知道了，是等我来就是五个了。”于是建立黑帝庙，叫做北时。在西汉，黑色的袍服是帝服和官员的朝服。东方朔向汉武帝追述孝文帝之治时，颂扬孝文帝“身及弋绨”（弋，黑色。绨，后缯）。由此可见，“黑”在中国汉朝及之前均占有重要地位。

（三）黑又属天，《周易正义》言：“夫玄黄者，天地之杂也，天玄而地黄”。北京天坛的主要建筑也很明显的体现了中国古代“天玄地黄”的观念。郑玄注《礼记 • 杂记》曰：“天之正色苍而玄，地之正色黄而纁，圣人法天地以制衣裳”，可见古代的帝王效仿天地来作衣服，以示对天地的敬畏与崇拜。从选色上来说，即用玄色上衣、黄色下衣来象征天地。

中国是农耕社会，古时农耕收获情况大部分取决于天气，古人十分关注天时与农业生产的关系。在长年累月的农耕实践中古人获取了一些经验，发现“天玄”时就会降雨，充沛的降水对于农业生产是十分有利的，但倘若雨水过多又会引发水灾、山洪等地质灾害，于是古人对于出现“天玄”的情景既有敬重之意，也有畏惧之情。在现代，人们也会在遭受很大的打击时使用“天都黑了”来表达自己心情受到很大影响、正常生活秩序因此而产生混乱的感受。

（四）汉语中“黑头”是以豫剧花脸行当中包拯这一角色为主。包拯是北宋官员，以廉洁执法严峻、不畏强权而著称。包拯尤为人称道的是其断讼执法的明敏正直，执法之刚正不阿，未曾徇私枉法。由于其“不爱乌纱只爱民”、断案敏锐且铁面无私，因此深受百姓敬仰，故又被百姓称为“包青天”。

在豫剧中，包拯的扮演者面部化妆大部分着以黑颜色，唯有额头上画有月牙，双眉画为白色，给人一种正气凛然刚正不阿之气度，象征着威猛果敢、铁骨铮铮之人格精神。然而纵观宋代各史书，并没有对“包公黑脸”相关的只言片语，《宋史 • 包拯传》和吴奎编写的《包公墓志铭》中也并无包拯面部肤

[1] 孙诒让《周礼正义》：吉事齐则玄端服，凶事齐则素端服也。

[2] 《礼记. 月令》：（孟冬之月）天子居玄堂左个，乘玄路，驾铁骊 ，载玄旗，衣黑衣，服玄玉。

[3] 《史记》卷二十八：东击项籍而还入关，问：“故秦时上帝祠何帝也？”对曰：“四帝，有白、青、黄、赤帝之祠。”高祖曰：“吾闻天有五帝，而四，何也？”莫知其说。于是高祖曰：“吾知之矣，乃待我而具五也。”乃立黑帝祠，名曰北畤。

色黝黑的记载，甚至对他的具体形象都没有详实的描述。可见“黑脸”并不是表示包公皮肤黢黑，而是借用“以黑为天”来凸显民间对其的看重。百姓将包拯比作天，称呼其为“青天老爷”，豫剧中使用“黑”作为包拯面部色彩以体现人物性格，可见黑色在中国文化中被赋予了威严之感[1]。

（五）《说文》：“黑，火所熏之色也。”说明了黑色就是火焰上升熏燎物体所形成的颜色。段玉裁在《说文解字注》中认为这里是有脱误的，应该有“北方色也”四字,并在注解中解释说“四字各本无,，依青赤白三部下云东方色、南方色、西方色，黄下亦云地之色，则当有此四字明矣，今补 。”

从很多中国古代的传说和记载中我们可以看出，在古人的意识中黑色与北方和冬季之间是有关联，段玉裁认为北方色黑，大概基于如下几个原因：

第一，《汉书·律历志》[2]中有记载：用阴阳来比喻，那么太阴就是北方。北，意思是伏，阳气蛰伏于地下，在时令上为冬季。冬，是终的意思，万物整日都躲藏着，于是才可以称量。

阳气动则万物动，阳气伏则万物随之伏于下。所以北方该是幽阴之地，是收敛幽藏万物的地方。夏为太阳,冬为太阴,南方为阳之极，北方为阴之极。因而在古代，人们相信鬼魂喜欢幽阴之地，所以人死之后通常埋在居住区的北面。赤为南方色，乃至明之色，那么北方色当是至幽至暗之色，也就是黑色。

第二，《山海经·海内经》[3]记载：北海的内部，有一座山，名叫幽都山，黑水从这座山流出。山上有黑鸟、黑蛇、黑豹、黑虎和尾巴蓬松的黑色狐狸；《尚书·尧典》[4]记录：尧帝命令和叔住在北方的幽都，以观察太阳向北运行的规律，蔡沈《书经集传》[5]标注说明：朔方，位于北方……太阳运行到这里，就沉在地底下，万物都昏暗不清，因此称为幽都。

结合《汉语大词典》注释 12：指五行之水。五行之说认为水“色黑”来看，这正反映出在古人的意识里与北方相对应的是幽暗阴寒的黑色。根据五行之说，结合典籍记载来看，在中国文化的认知之下，人、物、环境、事情一旦蒙上了一层黑色，也就是意味着或者许会有不好的事情发生，所以黑色产生了不祥、凶杀、悲哀等的文化内涵。

而在泰语中，与汉语无法对应的文化空位主要集中在宗教及国家制度的差异方面。一方面，泰国是一个佛教国家。公元 13 世纪素可泰王国建立后，立佛教为国教，泰国宪法甚至规定国王必须是佛教徒。泰国国旗中的白色条纹就是代表宗教，即佛教。佛教贯穿了大部分泰国人的一生，从出生受礼到去世在庙宇中火葬，从行为准则到日常起居，都有受佛教影响的地方（段立生，2014）。在《俱舍论》中指出：“诸不善业一向名黑”。黑色是不吉且邪恶的颜色，提及黑，在泰国的观念中只有不好的方面。

[1] 陆林.包公艺术形象的早期塑造——宋金笔记、话本、杂剧摭谈[J].中国典籍与文化,1997(03):96-101.

[2] 《汉书·志·律历志》卷二十一，上：以阴阳言之，大阴者，北方。北，伏也，阳气伏于下，于时为冬。冬， 终也，物终臧，乃可称。

[3] 《山海经·海内经》之三：北海之内，有山，名曰幽都之山,黑水出焉。其上有玄鸟、玄蛇、玄狐蓬尾。

[4] 《尚书·尧典》卷一：申命和叔宅朔方，曰幽都。平在朔易。”

[5] 蔡沈著《书经集传》：朔方,北方之地，……日行至是，则沦于地中,万象幽暗,故曰幽都。

另一方面，今日的泰国是一个议会制君主立宪制国家，但在 1932 年 6 月以前，泰国是一个君主专制的国家。这也使得泰国的语言体系中遗留了皇室专用语。皇室专用语中也有严格的区分，一些词只能国王使用，而一些则是皇室主要成员如王后、王子、公主都能使用。在描述与皇室成员的一切，包括外貌、行为、举止、衣着等，都需要使用专门的皇室语言，同时，在发布与皇室相关的新闻报道时，描述国王的言行也必须需要使用专门的词汇。即便是在报社对皇室成员进行采访时，也需要先表达歉意：很抱歉，请允许我使用非皇室语对您进行采访。皇室对民众的影响巨大，譬如在曼谷王朝时期，皇室以黑服作为丧服，后民间效仿使用，成为泰国传统丧服的颜色并延续至今日。

综上来看，汉泰语言“黑/ดำ”的词义背后都蕴含着丰富的文化色彩。在中国文化中，“黑” 具有两极分化的文化含义，既有代表庄重威严、刚正不阿的褒义，也有代表邪恶不祥、非法反动的贬义；而在泰国的文化中“ดำ”带有浓厚的宗教色彩，只有不祥的、邪恶的贬义。本研究认为，在汉语中“黑”的文化内涵既体现在中国的传统哲思之中，如知黑守白的为人之理、白纸黑字的处事之风；它也外现于中华民族的审美之中，如在衣着服饰、建筑风格、文娱文艺里随处可见。因此在进行“黑”的汉语教学时，本研究建议可以先从词义对等的部分入手，逐渐延伸到词义不对等的范围中，以生活可见的、日常可用的作为展示，当学习者从思维上开始接受、语言中开始运用时，再循序渐进、从易到难地将内容延伸至中国哲学哲思的教学。如此一来，既符合学生的认知规律，又能使学生在学习中利用目的语文化与母语文化进行对比，从而减少母语负迁移的影响，同时也能很好地在汉语言教学中传播中国文化。

结语

苏新春认为，词的文化意义有时很明显，我们可以通过比较外在的形态或现象分析出文化因子；但有时候，这种文化意义和内涵又非常的深沉，不详细挖掘就很难辨认。当深掘同一个词在两种不同文化背景中所深藏的文化内涵时，也许会给我们以新的感官（苏新春，2006：75）。《说文》中“火所熏之色也”的解释科学而严谨，但“北方色也”这样的解释却更能体现中国文化的特色。对汉语等级考试大纲中考点词“黑”的汉泰语词义对比研究，不应只单纯地去对比该词在两国语言中的表层差异，更应做的是从两国民族文化去研究该词语背后的深层联系与情感。

本文通过对泰国某汉语教育本科专业大三学生（HSK 水平 4 级）的写作语料进行分析，发现学生对于“黑”这一词的用法多局限于文化实位的部分，对于文化虚位的部分掌握不够充分。以词义不完全对等中的“黑手”“背黑锅”“抹黑”等词为例，这些词在泰语中都有与汉语相对应的词，但都与泰语的“ดำ（黑）”无关。本文在结合学生实际语料并交叉对比 HSK 动态语料库及全球中介语语料库后发现，泰国籍考生在这些考点上确实存在语用空白。由此可见，若教师在教学时不做强调，则学生自行掌握的可能性较低，在具体的语用中就会出现明显地使用频率差异。再如，泰语中表示“黑暗、阴沉”还有“มืด”这个词，这个词能够呼应一部分汉语“黑”的词义，因此在进行汉语词“黑”的教学时，本文建议应同时结合泰语的“ดำ”和“มืด”进行，或许能解决一部分文化虚位的问题，使汉语学习者能更准确地理解词义。同时，尽管泰语“ดำ”作动词时其含义与用法与汉语“黑”作动词时差别较大，但汉语“黑”作动词的引申途径较为明晰，因此在教学中教师也可以利用词义的引申途径进行教学，以便于学习者理解。

词义的差异反映着两国各自的文化特色，但文化虚位和文化空位问题也使得泰国汉语学习者在学习中难以准确掌握词义的含义，这可能也是造成泰国汉语学习者语用不足、语用偏误以及理解障碍、交际不畅的原因之一。文化是环境生存和民族意志的语言，在教学中，两者应相辅相成。传统教学偏重语言知识的积累，却低估了文化背景差异对语言表达的影响，常会出现汉语学习者可以“听说读写”同一词，却缺乏相当的跨文化交际能力，即无法正确使用同一词。因此，从汉语教学的角度来看，想要使汉语学习者能够在语用时达到理解、掌握及正确运用汉语同一词的不同词义，应当将教学的关注点放在汉泰词义不完全对等与词义不对等这两个部分。当教学过程中遇到文化虚位和空位时，教师应该着重拆解两国文化的差异性，通过对汉泰语言同一词的词义进行对比分析，并从文化的角度深入解析两国语言语用差异，增强学习者的文化灵敏度，帮助学习者获得更深入的了解。于教师，这或许是新的教学突破；于学生，这无疑是更高效的语言学习。

参考文献

程俊英　译著. 诗经. [M]. 上海古籍出版社，2012

（东汉）郑玄注. 礼记. [M]. 中华书局，2015

段立生. 泰国通史. [M]. 上海社会科学院出版社，2014

段玉裁. 说文解字注. [M]. 浙江古籍出版社，1998

方芳. “热”在汉泰语言中的词义对比研究. [J]. 教育现代化,2019,6(48):236-237

高名凯、石安石. 语言学概论. [M]. 中华书局，1996

顾海芳. 汉语颜色词的文化分析-关于<说文解字>对青、白、赤、黑的说解. [J]. 沙洋师范高等专科学校学报，2002，3(4):55-57

广州外国语学院编. 泰汉词典. [Z]. 商务印书馆，1990

国际中文教育用中国文化和国情教学参考框架. [M]. 教育部中外语言交流合作中心组编.华语教育出版社，2021

（汉）班固，颜师古注释本. 汉书. [M]. 中华书局出版社,2012

（汉）司马迁撰，裴骃集解. 点校本二十四史修订本：史记. [M]. 中华书局出版社，2014

汉语大词典编纂处. 汉语大词典. [Z]. 上海辞书出版社，2020

侯立睿.古汉语黑系词疏解——古汉语颜色词研究之一. [D]. 浙江大学，2007

杰弗里·N·利奇、李瑞华译. 语义学. [M]. 上海外语教育出版社，1987

李青. 汉英词汇词义与文化教学. [J]. 云南师范大学学报,2003(06):69-72

李学勤. 字源. [M]. 天津古籍出版社 辽宁人民出版社，2012

李宗成、白浩然. “黑”与“白”的概念隐喻——基于语料的英、汉对比研究. [J]. 安徽农业大学学报(社会科学版),2013,22(04):92-97

刘宏. 俄语语言文化与跨文化交际. [M]. 外语教学与研究出版社，2018

陆林.包公艺术形象的早期塑造——宋金笔记、话本、杂剧摭谈[J].中国典籍与文化,1997(03):96-101

（南宋）蔡沈注. 书经集传. [M]. 上海古籍出版社，1987

钱宗武 译著. 尚书. [M]. 中华书局中国长安出版传媒有限公司，2022
苏新春. 文化语言学. [M]. 外语教学与研究出版社，2006
孙诒让. 周礼正义. [M]. 中华书局出版社，1979.
王秉钦. 文化翻译学:文化翻译理论与实践. [M]. 南开大学出版社，2007
许慎. 说文解字. [M]. 广陵书社，2007
语言文字规范——国际中文教育中文等级标准（修正版）.[M]. 中华人民共和国教育部、国家语言文组工作委员会，2021
袁珂 校注. 山海经. [M]. 北京联合出版有限公司，2022
（元）蔑里乞・脱脱撰.宋史・ 包拯传. [M]. 中华书局出版社，1985
张英. 对外汉语文化因素与文化知识教学研究. [J]. 汉语学习,2006(06):59-65
中国社会科学院语言研究所词典编辑室. 现代汉语词典（第七版）. [Z]. 商务印书馆国际有限公司，2020

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
ZHANG JINGYING

Highest Education（最高学历）：
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）：
Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
- Teaching Chinese
- Chinese Culture

Address（地址）：
Huachiew Chalermprakiet University
18/18 Debaratana.Rd.km.18.Bangplee Samutprakarn 10540

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
AI HONGJUAN

Highest Education（最高学历）：
Doctor’s Degree

University or Agency（任职院校或单位）：
Southwest University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese Philology

Address（地址）：
No.2 Tiansheng Road,Beipei District,Chongqing,China 400715

泰国高校本科中国文学类课程课堂教学情况研究

A STUDY ON CLASSROOM TEACHING OF CHINESE LITERATURE-RELATED SUBJECTS FOR UNDERGRADUATES IN THAI UNIVERSITIES

许爱柔 [1]
ARADEE KAO-IEN
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: aradeek@yahoo.com

尹士伟 [2]
TANES IMSARAN
华侨崇圣大学、中国学学院助理教授
Assistant Professor in College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: yinlaoshi1974@gmail.com
Received: 30 November 2022 / Revised: 13 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

中国文学类课程的课堂教学是教学活动中非常重要的环节。为了了解泰国高校本科中国文学类课程课堂教学情况，笔者对泰国 12 所高校在读这类课程的学生进行问卷调查，也对本校教师以及来自泰国其他高校的文学专家进行访谈，探讨他们对这类课程课堂教学的看法。研究结果发现，目前泰国高校中国文学类课程的课堂教学存在三个问题包括：教学方法单一、有几位教师把中国文学类课程过度娱乐化、课堂语言过分依赖母语。这些问题产生的原因是跟受到教学时间限制、学生的文学认知及兴趣程度、教师的本身素养以及泰国文学教学方式有之间关系。为解决上述问题，笔者提出的教学建议包括提前奠定学生文学知识基础，提升教师学科素养，优化教学方法及教学目标。

关键词： 中国文学类课程；课堂教学；泰国高校

ABSTRACT

Chinese literature-related subjects' class teaching is a very important part of teaching activity. To understand Chinese literature-related subjects' class teaching current situation, the author uses questionnaire method among students studying Chinese literature-related subjects and interviews the teachers in charge of the subjects from 12 universities and literature expert from other university in Thailand. The result shows that the teaching of these subjects still has 3 following problems: the teaching method is too simplistic; few teachers make these subjects too entertaining; teachers rely too much on their mother tongues. The causes of these problems are the limitation of teaching time, students' literary cognition and interest, teachers' Chinese literature knowledge and the influence of Thai literature traditional teaching way. To solve these problems, the author has provided the suggestions, which are strengthen students' literature knowledge before studying the Chinese literature-related subject; develop teacher's expertise in the subject; improving teaching methods and teaching objectives.

Keywords: Chinese Literature-Related Subjects, Class Teaching, Thai Universities

绪论

一、研究背景和意义

中国文学类课程是泰国高校汉语专业和汉语相关专业中非常重要的课程。据基本统计，目前共有 72 所高校开设中国文学类课程。课程类型分为必修课和选修课两种。按照课程内容基本上分为三类科目：（一）中国文学基本知识类：内容主要介绍从古代至现代中国文学的演变、中国文学的类型与题材，阐释中国文言文对现代汉语的影响；（二）中国古代文学类：内容介绍从古代至清代的代表作品，阐释作品的内容对当时的社会、文化与思想的映照；（三）中国现当代文学类：内容涉及中国 1919 年五四运动发生之后至现代的代表作品。此外，有些高校根据文学体裁将课程更加细化，将课程分为《中国诗歌》、《中国散文》、《中国短篇小说》和《中国长篇小说》等。

虽然许多高校基本上都开设了中国文学类课程。不过，通过对泰国国内“正在学习”或“已经学习过”中国文学类课程的 97 个学生进行抽样调查，让学生对本人学习中国文学类课程进行自我评价。调查结果显示，只有 3.09%的学生认为对中国文学“特别了解”，32.99%的学生认为自己“很了解”，接近一半（48.45%）的学生认为自己对中国文学仅“一般了解”，11.34%的学生认为对中国文学“了解了一点儿”，同时有 4.12%的学生认为自己对中国文学“一点都不了解”。可以看出，尽管这些学生正在学习或已经学习过中国文学类课程，但学生对中国文学的了解程度并没有那么高。

诚然，要有效性地开设一门中国文学课程是由许多因素构成的。尤其是“课堂教学”这一环节，它是教学系统中十分重要的过程。中国文学类课程的教学目标是否实现，学生学习这类课程质量高低，在一定程度上取决于该类课程的课堂教学的效果。由此，笔者通过本次研究了解泰国高校中国文学类课程课堂教学情况，认真探讨这类课程课堂教学所存在的问题，对各个问题的产生原因进行反思，并提出建议，以期促进中国文学类课程课堂教学质量发展。另外，本文提出的一些教学方法与教学案例，设计的中国文学类课程的教学目标，可作为后续开展中国文学教学的教师的教学导向，为教师提供借鉴与启发。

二、研究范围、目的、主要内容、方法和创新性

（一）研究范围

笔者以泰国十二所高校为研究案例，这些高校分布在泰国北部（3 所）、东北部（2 所）、东部（1 所）、中部（5 所）及南部（1 所），其中包括同一所高校不同学院开设的教程。被选取的高校与专业名称如下*：

表 1 泰国十二所高校与专业名称

泰国地区	高校名称	所属学院	专业名称
北部	清迈大学	人文学院	汉语专业
	清莱皇家大学	人文学院	汉语专业
	清莱皇家大学	教育学院	汉语教学专业
东北部	那空帕农大学	文理科学院	汉语专业
	乌汶大学	文学院	汉语交际专业
东部	东方大学	人文与社科学院	中文专业
中部	朱拉隆功大学	文学院	中文系
	艺术大学	文学院	中文专业
	艺术大学	教育学院	汉语教学专业
	蓝康恒大学	人文学院	中文系
	萱素南他皇家大学	人文与社科学院	汉语专业
南部	宋卡王子大学普吉分校	国际研究学院	中国研究专业

*为了了解泰国高校本科中国文学类课程课堂教学情况，笔者原计划是对更多的高校的课堂教学情况进行研究，尤其法政大学、农业大学等泰国重点大学。不过，因为某些高校有效问卷收回数量不足，故不能作为研究对象。为了保证研究对象的真实性及有效性，所以最终选取了十二所学校。

（二）研究目的

笔者拟对泰国高校本科中国文学类课程课堂教学进行研究。针对十二所高校的教师和学生进行访谈与调查，试图分析该类课程课堂教学的实际情况，深入分析其存在着的问题以及造成问题的成因，对各个问题提出建议。

（三）研究主要内容

笔者对泰国十二所高校负责中国文学类课程的教师以及泰国其他高校的中国文学专家进行访谈，也对各所高校在读中国文学类课程的学生进行问卷调查，在研究与分析调查结果的过程中，探讨 4 个问题：1. 泰国高校中国文学类课程的课堂教学的实际情况如何？涉及的内容包括：教师使用的教学方法、课堂语言，教师与学生对本校中国文学类课程的课堂教学的看待与评价。

2. 该类课程的课堂教学目前存在哪些问题？

3. 造成这些问题的成因是什么？

4. 应该为这类课程的课堂教学提出哪些建议？

（四）研究方法

1. 文献分析法

笔者通过查阅中国文学类课程教学的相关研究，其中包括期刊论文与学位论文，了解之前学者对该类课程教学的研究动态。此外，也参考布卢姆(Benjamin Samuel Bloom)的认知领域中的教学目标(Bloom's taxonomy cognitive domains)的相关书籍，了解本理论的内容，以此为基础，结合分析设计教学目标的主要依据，设计中国文学类课程的教学目标。

2. 访谈法

笔者对十二所负责中国文学类课程的教师以及来自泰国其他高校的文学专家进行面对面、通话、视频等方式的访谈，探讨他们对中国文学类课程课堂教学的看法，同时，也了解他们对学习中国文学类课程的学生的学习评价。

3. 问卷调查法

笔者借鉴李克特(R.A.Likert)自量表，设计出一份中国文学类课程教学的调查问卷。调查内容涉及学生的基本信息、学生开始接触中国文学的时间、学生对中国文学的兴趣以及学生对本校中国文学类课程课堂教学的满意程度。最后，收回的问卷共 352 份。

（五）研究创新性

1. 本次研究能够更广泛地展现出引起泰国高校中国文学类课程课堂教学造成问题的成因，并对各个方面提出相应建议。

2. 因教学目标是教学活动的导向。教师设计的教学目标越清晰，就越易于有效性地开展教学活动。于是，笔者除了对中国文学类课程的课堂教学提出建议以外，还在最末阶段以布卢姆(Benjamin Samuel Bloom)的认知领域中的教学目标(Bloom's taxonomy cognitive domains)为基础，结合运用设计教学目标的主要依据，设计中国文学类课程的教学目标。

三、与本论文有关的国内外研究综述

中国文学教学是一种以文学欣赏为中心，以情感培养为目的，融审美教育、文化教育和语言教育于一体的教育方式（黄耀红,2008:摘要）。根据文献阅读，之前学者在研究中国文学类课程的课堂教学的时候主要涉及教师在中国文学类课程的课堂上使用的教学方法的相关内容。通过参考一些文献发现，无论是在中国高校，还是在外国高校，包括泰国高校，教师向汉语非母语的学生进行讲授中国文学类课程时，基本上都使用“讲授法”为主。春梅（2017:15）在其文中表示文学语言中的造词造句比其他课文具有文学性，教师在课堂教学中有时很难向学生解释，即使花时间给学生解释了，学生有可能仍然不太理解。因此，教师会采取和普通课文一样的方法，即讲解法实施教学。阮明和（2015:45）认为“讲授法”有利于教师在短时间内能够把较多的教学知识传递给学生，并使学生能够获知和认识全面的内容。不过，这种教学方法比较单一，致使课堂教学气氛趋于沉闷，从而负面影响学生的学习兴趣。出现类似情况的研究还有黄盈秀（2011:24）、龙宇飞（2016:14）、饶凤（2018:53）等。此外，素雪（2016:10）在研究泰国大城皇家大学中国文学课程教学时还发现，教师除了使用讲授法之外，还过于强调学生的阅读能力，轻视学生口语能力以及发展学生其他方面的智能。

为了解决上述问题，很多学者都建议教师在开展中国文学教学活动的时候根据教学目标及教学内容选取适当的教学方法。史振婷（2020:54-62）提出三种教学方法，包括：概述教学法、具体作家作品的教学方法和核心词的教学法。邓国均（2018:71-76）提出了兴趣教学法、悬疑教学法、自主学习教学法、参与式教学法、文史互证教学法、二重证据法、图像史料辅助法等。饶凤（2018:62-69）建议教师使用转换身份教学、理解性教学、心灵鸡汤式教学、中泰对比式教学、古今对照式教学和角色

互换式教学等。龙宇飞（2016:19-22）建议将‘语、微、思索’三者结合、创设课堂交际环境、利用多媒体技术、注重文化对比的教学方法等。曲景毅（2016:54-62）还建议通过翻译法、比较法及讨论法来进行教学。春梅（2017:20）认为，教学方式应该具有开放性，教师可以将某个问题留给学生，让学生分组讨论。吴琼和张俊霞（2021:9-16）也提出类似建议，指教师应该多鼓励学生思考与分析，培养学生表达能力，让学生在教师的指导下，积极发现问题和解决问题。

通过上述回顾，发现已有研究都提到了中国文学类课程课堂教学存在教学方法单一的问题。但这个问题是因为受到哪些方面的影响而产生却只有很少人探讨过。此外，通过参考一些文献，发现有些文献提出的教学方法仍缺少具体的教学案例，也很少提及中国文学类课程的教学目标。于是，笔者希望通过本次研究了解泰国高校中国文学类课程课堂教学情况，认真探讨这类课程课堂教学所存在的问题及造成问题的成因，提供相应建议的同时，也在本文中对各种教学方法试图设计具体教学案例，为这类课程设计教学目标。

四、总结内容

通过本次研究，结果显示：中国文学类课程的课堂教学存在三个方面的问题：教学方法单一；几位教师把这类课程过度娱乐化；教师课堂语言过分依赖母语。这些问题都是由四个成因造成的：中国文学类课程教学时间有限；学生接触中国文学时间比较晚，具备的文学基础知识不足，对文学兴趣不高；中国文学教师数量缺乏，部分教师学科素养不足；受泰国文学的传统教学方式的影响。为了解决这些问题，建议教师竭力提前奠定学生文学知识基础；促进培养中国文学教师，提升教师专业素养；鼓励在课堂上混合运用多种教学法、学术与多媒体主次分明。另外，笔者借鉴布卢姆(Benjamin Samuel Bloom)的认知领域中的教学目标(Bloom's taxonomy cognitive domains)以及设计教学目标的主要依据，设计中国文学类课程的教学目标，以便于教师设计教学活动，确定教学效果，

结论

一、中国文学类课程的开设情况

据调查，目前在十二所高校中正在开设中国文学类课程共为 18 门。朱拉隆功大学开设的中国文学类课程居多，一共为 3 门课程，课程名称为《中国文学史一》、《中国文学史二》和《现代文学小说研讨会》。有 4 所高校开设 2 门中国文学类课程：清莱皇家大学汉语专业和汉语教学专业开设的课程有《中国文学一》和《中国文学二》；东方大学和艺术大学中文专业开设的课程有《中国文学作品》和《中国短篇小说》。其他大部分高校都开设 1 门中国文学类课程：那空帕农大学开设的课程是《中国文学》；乌汶大学开设的课程是《中国文学史》；艺术大学汉语教学专业开设的课程是《中国文学

概论》；蓝康恒大学开设的课程是《中国文学一》；宋卡王子大学普吉分校开设的课程是《中国文学与当代著作》。

以表 2 显示，这些课程大部分设置在第四学年。最大的原因是首要保证学生已具备一定的汉语基础之后，在学习中国文学类课程。其他高校把中国文学类课程设置在第二学年或第三学年。这些课程都被安排为每周上一次课，课时为两课时或三课时。各门课程的具体设置情况如下：

表 2 泰国十二所高校中国文学类课程设置信息*

高校名称	课程名称	课程设置的学年与学期	一周的课时
清迈大学	中国文学概论	3 年级/2 学期	3 课时
清莱皇家大学（汉语专业）	中国文学一	2 年级/1 学期	3 课时
	中国文学二	2 年级/2 学期	3 课时
清莱皇家大学（汉语教学专业）	中国文学一	4 年级/1 学期	3 课时
	中国文学二	4 年级/2 学期	3 节课
那空帕农大学	中国文学	3 年级/2 学期	3 课时
乌汶大学	中国文学史	4 年级/1 学期	3 课时
东方大学	中国文学作品	4 年级/2 学期	3 课时
	中国短篇小说	3 年级/2 学期	3 课时
朱拉隆功大学	中国文学史一	4 年级/1 学期	3 课时
	中国文学史二	4 年级/2 学期	3 课时
	现代文学小说研讨会	4 年级/2 学期	3 课时
艺术大学（中文专业）	中国文学作品	4 年级/1 学期	3 课时
	中国短篇小说	4 年级/2 学期	2 课时
艺术大学（汉语教学专业）	中国文学概论	3 年级/2 学期	3 课时
蓝康恒大学	中国文学一	4 年级/1 学期	3 课时
萱素南他皇家大学	中国文学	4 年级/1 学期	3 课时
宋卡王子大学 普吉分校	中国文学与当代著作	3 年级/2 学期	3 课时

*根据十二所高校的专业大纲，这些高校设置的中国文学类课程共 27 门，不过因其中一些课程并未在实际教学中开展授课，有的课程之前仅开设过一次，在调查中没有具体的反馈信息，所以此表格以调查期间各校文学类课程开设实际情况为准，一共为 18 门课程。

二、十二所高校中国文学类课程的教学目标

通过参阅泰国十二所高校中国文学教师设计的教学计划，结合对各校该类课程任教教师进行访谈得知教师设计的教学目标主要有四个方面：

1.使学生掌握中国文学基本知识：掌握中国文学知识是中国文学类课程的基本目标。教师希望学生通过中国文学类课程，对中国文学有一定的了解。学生必须掌握的内容包括：中国文学演变历程、中国文学形式、中国各代的著名作家及其写作风格、经典作品。

2.提高学生对中国历史、文化和社会的掌握程度：吴琼和张俊霞（2021：9-16）在《泰国大学汉语专业中国文学课教学途径的探讨》中指出，“中国古代文学是中国传统文化的重要组成部分，它是中国历史、社会和思想的代表和体现，也是散发迷人魅力的中国文化宝藏；中国现当代文学是最能反映和体现当下中国文化的载体，特别是当代文学，是最接近当下中国普通民众生活的文学，能贴切直观地反映当下中国的社会生活面貌，展现最真实的细节文化。”由此可见，中国文学，无论是古代文学，还是现当代文学都在一定程度上反映中国历史、文化和社会面貌。正因如此，许多高校教师都表示希望学生通过这类课程提高对中国历史、文化和社会的掌握程度。

3.培养学生文学欣赏与分析能力：中国文学有言有尽而意无穷的韵味。要了解中国文学，学生需要通过欣赏语言艺术，借助想象与联想，对文学作品所描述的想象与情景进行分析，了解中国文学所蕴含的深层思想和意义。因而，培养学生的文学欣赏与分析能力是了解文学作品的必要前提。鉴于此，泰国一些高校教师希望培养学生文学欣赏与分析方面的能力。此外，还有几位教师希望在提高学生文学欣赏与分析能力的基础上，把文学思想和学生日常生活中所遇到的实际情况结合起来进行分析，凸显中国文学的现代价值。

4.提高学生的语言能力：虽然提高学生语言能力可能不是中国文学教学的主要目标，但要真正深入学好中国语言，是离不开学习中国文学的。学习中国文学类课程有助于学生积累文学意境词语，练读文学作品，效仿写作技巧，多方面提升学生的语言能力。因此，调查时有些高校表示希望学生通过学习中国文学类课程提高汉语语言能力。

三、中国文学类课程的课堂教学情况

经过向十二所高校负责中国文学类课程的教师以及学习该课程的学生们进行访谈和调查发现，目前许多教师把该课程的教学过程分成三个步骤，即：复习旧课、教授新课、开展课后活动。“复习旧课”是让学生对之前学过的知识强化记忆、加强理解的步骤；“教授新课”是课堂教学的核心，是教师根据课程大纲和组织的教学内容，通过各种教学方法，配以多媒体教学手段向学生传达教学知识的步骤；“开展课后活动”是教师在完成传达教学内容后，为了巩固教学内容，以本节课的内容为基础开展各种活动，如：讨论活动、报告活动等等。

（一）教师使用的教学方法

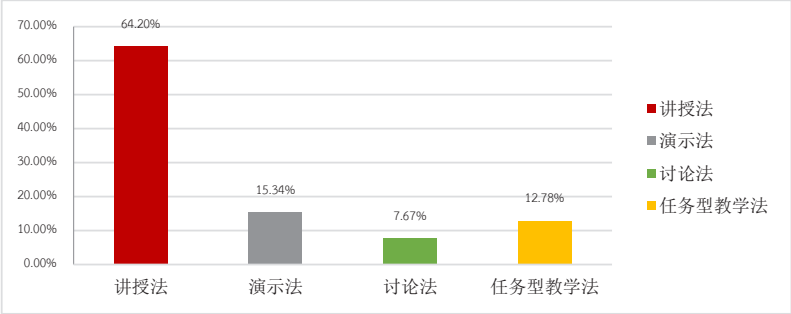

图 1 中国文学教师在课堂上使用最多的教学方法

据调查，教师在中国文学类课程的课堂教学上使用的教学方法有：讲授法、演示法、讨论法和任务型教学法。尽管如此，讲授法显然是中国文学教师选择使用最广泛的教学方法。下文是各种教学方法的基本介绍。

1. 讲授法

王道俊、郭文安（2009:239）指“讲授法是教师通过口头语言向学生系统连贯地传授各种知识的教学方法。”教师一般使用 PPT 演示文件通过讲述、自问自答、归纳等方式让学生复习旧课，教授新课的教学内容。有时候，教师也直接给学生翻译文学作品。笔者认为这种教学方法的优点在于学生能够在短时间内获取大量的文学知识。但因该教学方法是以教师为中心，学生是教师灌输知识的对象，可能会给学生培养出过于依赖教师的习惯。同时，由于教师与学生在课堂上互动和交际的机会很少，这也会压抑学生的学习兴趣，导致学生机械被动地学习。

2. 演示法

据调查，有些教师在讲授教学内容的同时，配以利用图片、录音和视频等多媒体手段进行教学，这不仅有助于提高学生对教学内容的了解程度，也有利于活跃该课程的课堂气氛。但在调查过程中，有几位教师表示在真实的课堂上通常因教学时间有限，造成使用多媒体的机会并不多。

3. 讨论法

在课堂上，有部分教师为强化学生的作品分析能力，给学生开展讨论活动。以朱拉隆功大学《中国文学史一》为例，朱大《中国文学史一》一周上一次课，课时为三课时，在这三课时内，前两课时

是以教师讲授课程内容为中心，最后课时，教师让学生分组，对教师提出的问题进行讨论分析。教师提出的问题如：“《关雎》讲的是什么内容？”；“《关雎》反映什么？”；“你们觉得《关雎》的价值在哪儿？”；“像屈原这样身为贵族，曾从事管理族谱和教育贵族子弟的人，最终被人陷害，在国家即将灭亡之际，选择跳水自杀。你们对他的行为有什么样的看法？”；“如果你是当时的屈原，你会选择投江吗？”；“作为一个重臣，有实力有才华，是否更应该隐忍或将去寻找重用自己的国家？”；“《离骚》中你觉得哪一段是最经典、最值得思考、最能体现出屈原的精神的？”虽然一部分教师也使用这种教学方法实施教学，但他们反馈学生讨论出的结果尚未达到教师预期的目标效果。另外，还有一些教师表示，因该课程实践时间有限，所以没有开展类似活动。

4. 任务型教学法

在十二所高校中，有几所高校在中国文学类课程的教学过程中主要使用任务型教学法。这几所高校的中国文学教师认为学生通过自己收集资料，完成报告任务就能获得中国文学知识。教师的教学操作流程如下：教师首先在第一节课给学生安排报告题目，让学生分组去收集相关资料。然后，把收集的资料进行总结与归纳，准备课前报告。报告当天，教师安排报告的同学站上讲台向任课教师和全班同学进行课前汇报。报告完成后，学生将根据小组的报告内容提出一些问题，请其他同学回答。整个过程中，任课教师都作为课堂旁观者。在课堂的收尾阶段，教师才给全班同学再次总结关键内容，然后给学生布置作业。还有一位教师的教学操作流程是教师首先让学生观看文学影视作品，让学生把影视作品配合文字，然后让学生分成小组，再把作品分成几段，让每组学生对自己负责的那一段作品进行解释并给其他学生提出问题。

通过了解教师使用的教学方法，发现大部分教师在中国文学类课程的课堂上虽然有时运用多种教学方法，但因受到教学时间的限制、学生本身的认知情况等条件使得他们在实际教学中仍然使用讲授法为主。同时，还有几位教师主要使用任务型教学法，即给学生安排任务，使学生通过任务了解文学内容。笔者认为，每一种教学方法都有自己的优势。最重要的是教师选用的教学方法应该符合该课程的教学目标、教学内容以及学生的情感与认知水平。

（二）教师在中国文学类课程的教学过程中使用的语言

通过对教师进行访谈得知，除了中国教师在课堂上使用汉语授课之外，泰国教师虽然用的部分课件是中文的，但在阐释教学内容时基本上以使用泰语为主。教师认为中国文学类课程内容复杂且细致，而且教授对象都是泰语母语者，因此，使用泰语授课更便于学生学习。

（三）师生对中国文学类课程教学的看待与评价

1. 教师对本校中国文学类课程教学的看法

通过向十二所高校负责中国文学类课程的教师进行访谈发现，教师们基本上都对此课程的课堂教学表示满意。不过，有一部分教师认为有时候要开展各种教学活动，或使用多媒体手段进行辅助教学时因受到时间限制而难以做成。另外，教师还表示在实施教学中国文学类课程的过程中，均匀运用教学方法和管理好教学时间是至关重要的。教师不能在整个班上盲目地传授知识，也不能一直开展各种活动，而应该均匀设计并使用适当的教学方法，管理好教学时间，这样才能使得学生达到教师制定的教学目标。

2. 教师对学习中国文学类课程的学生的评价

在教师对学习中国文学类课程学生的评价方面，教师认为许多学生在学习中国文学类课程之前对中国文学了解得非常浅薄。引起此问题的原因是（一）学生本人对中国文学没有兴趣，所以他们不愿意主动学习。（二）学生之前接触中国文学的机会很少。此外，教师还反馈，很多学生缺乏中国历史、社会和文化的了解，分析作品的能力也需要强化。学生的这些不足之处导致他们在学习中国文学类课程的过程中遇到了不少的学习困难。

3. 学生对本校中国文学类课程课堂教学的满意程度

表 3 学生对本校中国文学类课程课堂教学的满意程度

评价项目	评价程度				
	非常满意	比较满意	一般	不太满意	非常不满意
教师讲课很清晰	38.64%	42.33%	16.48%	1.99%	0.57%
教学方法能帮助学生达到教学目标	32.39%	41.48%	20.45%	4.26%	1.42%
教学方法适合于教学内容	25.28%	44.89%	25.85%	3.13%	0.85%
教学方法多样化	24.15%	32.39%	31.25%	9.66%	2.56%
教学方法促进学生分析，发挥自己看法	29.26%	40.91%	24.43%	4.26%	1.14%
教师合理使用多媒体等现代化技术	24.15%	32.68%	34.38%	7.10%	1.70%
教师使用的语言合理	34.96%	39.77%	22.44%	1.99%	0.85%
综合平均值	29.83%	39.21%	25.04%	4.63%	1.30%

从上表显示，大部分学生对本校课堂教学的满意度倾向于比较满意（39.21%）至非常满意（29.83%）。25.04%的学生对课堂教学表示一般；4.63%的学生表示不太满意；1.30%的学生表示非常不满意。在七个评价项目中，学生表示“非常满意”的比例最低的是在教学方法多样化方面和教师合理使用多媒体等现代化技术方面，平均值仅为 24.15%。如上文提到的，尽管有的教师在课堂上已经结合运用了几个教学方法，但许多教师运用最广泛的教学方法依然是讲授法，学生觉得该教学法单一，不能激发他们的学习兴趣。在教师讲课很清晰、教学方法能帮助学生达到教学目标、教学方法适合于教学内容、教学方法促进学生分析，发挥自己看法和教师使用的语言方面， 虽然许多学生也对五个项目都表示比较满意和非常满意，但仍有一部分学生对此表示不太满意，甚至有几个学生表示非常不满意。根据学生的反馈，他们认为教师有时讲课速度很快，用词晦涩难懂。有的学生希望教师多用泰语讲解，多引导他们分析与讨论，开展多样的课堂活动。

四、中国文学类课程教学存在着的问题

尽管教师在访谈中提到了在中国文学类课程的教学过程中应该均匀运用教学方法，管理好各教学步骤的时间。大多数学生亦对本校中国文学类课程的课堂教学情况倾向于比较满意到非常满意。不过，通过了解这类课程的课堂教学情况，笔者发现该类课程的课堂教学仍然存在着以下问题。

（一） 教学方法过于单一

通过本次研究发现，在文学类课程的教学当中，不同专业的教师在教学方法方面并没有明显差异。大部分教师在中国文学类课程的教学过程主要使用讲授法授课。教师在选择运用教学方法时需要考虑的是该方法是否适合教学内容，根据教学内容的特点采用不同的教学方法，才能保证授课效果不受影响，从而达到授课的最佳效果。例如，古诗的结构特点突出，寓意深刻，讲授法很难让学生沉浸式感受诗歌韵律，而朗诵法教学则能引起学生对诗歌结构和深层意义的共鸣。小说的叙事性、故事性高，讲授法也很难让学生感知故事的起承转合，课堂表演法则能让学生“演”中学，“演”中悟，趣味和记忆并驾齐驱，较大程度上提升教学效果。低效的教学方法会阻碍学生实现任务内的学习目标，诚然，讲授法能在一定程度上有效提升学生的文学知识储备，但若要强化作品分析能力，并不能依靠教师一味地灌输或讲授内容来实现，因此，选取较大程度促进学生达到教学目标是应当重视的问题。

（二）几位教师把中国文学类课程过度娱乐化

尽管大部分教师在教学过程中主要使用讲授法进行教学。但通过访谈与调查发现几位教师还以任务型教学法授课，其中有一位教师因认为影视作品能帮助学生理解文学内容，所以把影视作品作为课堂教学的主导教学材料，相当于主教材，要求学生自主观看并完成相应的任务。笔者认为这种教学方

法对提高学生文学知识的认知程度一定有所帮助，也能在一定程度上激发学生的学习兴趣，但依赖媒介和颇具娱乐性质的内容进行课堂教学也会带来一些负面影响。如果教师盲目依靠影视作品，过分将影视作品任务化，转移了学生对中国文学本体的认知焦点，降低了学生接触真正的中国文学文体和语言的机会，这将可能导致教学部分偏离教学目标的轨道，难以实现中国文学持久长远的教学目标。

（三）教师的课堂语言过分依赖母语

据调查，中国文学类课程教师主要使用自己的母语授课，即泰国籍教师使用泰语，中国籍教师使用汉语。虽然教师使用泰语授课可以帮助学生理解文学内容，但因为文学词汇表达的意义跟现代汉语词汇表达的不尽相同，况且，如上文提到，文学语言具有言有尽意无穷的韵味，所以如果教师在整个教学过程中仅用泰语讲课，学生在学习时可能对文学语言的深刻意义产生误解。相反，课堂语言完全采用汉语，虽然在一定程度上能避免中国文学知识理解有误，但是，文学语言的难理解性也容易让学生在听的过程中产生疲劳感，甚至厌恶感，直接影响学习热情，以至可能跟不上教学内容，对他们文学知识的认知以及习得效果产生不良影响。

五、造成中国文学类课程课堂教学问题的成因

通过了解与分析上述问题，笔者发现这些问题是由四个主要成因造成的。

（一）中国文学类课程教学时间有限

随着泰国社会经济的发展，许多高校为了迎合泰国市场的需求在这些年来以实用主义为导向着重开设了一些汉语职业课程，如：《商务汉语写作》、《网络商务汉语》、《航空商务汉语》、《国家商务汉语》、《导游汉语》等等，与此相反的是，中国文学类课程在许多高校占有地位偏低。中国文学类课程开设数量和学习时间都很少。从十二所高校中国文学类课程来看，这些高校都把该课程设置为一周上一次课，课时为两课时或三课时。中国文学内容繁多。虽然教师在组织教学内容时已选取一部分经典作品进行教学，但是要在这个时间范围内完成教学内容还是很难。因此，大部分教师为了尽可能地给学生讲授最多的文学知识，以运用讲授法为主。

（二）学生接触中国文学时间比较晚，具备的文学基础知识不足，对文学兴趣不高

据调查，泰国十二所高校的大部分学生开始学习中国文学的时间比较晚。70.20%的学生上大学以后才开始接触中国文学，29.70%的学生是上大学前接触的。此外，通过向教师进行访谈，得知学生目

前具备的中国文学知识基础较于肤浅，缺乏中国历史、社会和文化的了解。由此，许多教师为了让学生获得大量的文学知识，采用讲授法实施教学。

另外，从学生对中国文学的兴趣的调查结果来看，25.3%的学生对中国文学表示“比较感兴趣”，也有 4.8%的学生表示“非常感兴趣”，这些学生是中国文学的热爱者。同时，超过一半（52.3%）的学生对中国文学兴趣为“一般”，15.3%和 2.3%的学生表示“不太感兴趣”和“非常不感兴趣”。由此可说，大部分学生对中国文学的兴趣也不高。可能是因为这个原因，几位教师选择运用任务型教学法，希望学生通过教学任务学到文学知识的同时，提高文学兴趣。

（三）中国文学教师数量缺乏，部分教师学科素养不足

作为负责中国文学类课程的教师，应当对中国文学知识有一定掌握。同时，也要对中国历史、文化与社会相关知识有相当了解。而在实际情况下，因部分高校正在面临着中国文学教师严重缺乏的问题，导致负责该课程教师专业背景与任教的课程不匹配。这些教师可能对中国文学缺乏足够了解，使他们在中国文学类课程的课堂上只好照本宣科，使用讲授法授课。这不但无法让学生真正了解中国文学的真正价值，而且也会让学生感觉这门课程无聊，降低学生的学习兴趣，同时产生师生之间关系的距离感，使课堂气氛变郁闷。反之，有几位教师把该课程娱乐化了，在整个教学过程中都以学生为中心，主要使用任务型教学法实施教学。这种方法虽然会激发学生的学习兴趣，但并难以使学生掌握文学知识的重要细节，时间长了，也会影响学生的学习效果。

（四）受泰国文学的传统教学方式的影响

虽然泰国学生在小学、初中和高中都需要学习泰国文学内容，但泰国文学教学在泰国学校仍然存在不少问题。Nandnabhaga Promma,（2020:2）在其论文中表示，泰国文学教学主要让学生记背且翻译文学内容，难以提起学生的学习兴趣。笔者也认同他的观点，即认为这种传统教学方式也会给中国文学教学方式带来一定的影响。吴琼和张俊霞（2021:9-16）在《泰国大学汉语专业中国文学课教学途径的探讨》文中也提到了“……泰国文学课的教学法本身就存在一些问题，只是让泰国学生死记硬背知识点，没有深入讲解，造成学生本身对泰国文学课兴趣就不大，自然对中国文学课更提不起兴趣。”以笔者看，认识中国文学著名作家、文学作品的主要内容仅是学习中国文学的基本目标，提升学生思考分析能力，了解中国文学蕴意才是学习中国文学的真正价值。由此，笔者认为教师，特别是泰国籍汉语教师，在中国文学类课程的教学过程中不能模仿泰国文学的教学方式，而应该多鼓励学生进行思考与分析，强化学生这方面的能力，凸显中国文学教学的真正价值，改善中国文学教育观念。

六、中国文学类课程课堂教学的建议

（一）提前奠定学生的中国文学知识基础

提前给学生在中国文学方面打基础是非常重要的，于是，笔者建议泰国高校根据中国文学类主要的修读课程，将以下建议课程选择性地设置为中国文学类课程的先修课程，建议课程包括：《中国历史》、《中国概况》、《中国古文》等。另外，教师也可以通过选取比较简单易懂的文学内容嵌入《汉语阅读》、《高级汉语》等其它课程授课中的途径，尽量保证让学生能够从低年级开始接触中国文学，改善学生学习中国文学类课程时面临中国文学知识不充足的问题。

（二）促进培养中国文学教师，提升教师专业素养

负责中国文学类课程的教师数量缺乏，专业背景不对口，文学知识储备不足是泰国高校教师正在面临的严重问题。为了解决这些问题，建议泰国政府和有关部门应该提供中国文学教师培养基金，提高教师中国文学教学学术研究工作。此外，这些部门可作为主办单位，给本土教师举办更多的中国文学专题讲座和培训，活动可以是线下活动，也可以利用互联网的便利开设线上中国文学慕课，聘请经验丰富的泰国籍中国文学教师或中国著名高校的中国文学教师做主讲，给泰国高校且有兴趣的学者讲授中国文学知识。另外，由于翻译文学作品也是中国文学教学的重要环节，为了加强中泰籍教师的双语理解和表达能力，提升教师文学作品双语翻译的准确性，建议有关部门向中泰教师开设中泰高级作品翻译培训班，给中国文学领域的中国籍和泰国籍教师搭建一个互相学习和沟通交流的平台。由此，教师就能在课堂上主要使用汉语授课，但当学生跟不上或不了解内容时，也可以使用泰语简明扼要地给学生解释。

（三）多种教学方法混合使用，学术、多媒体教学要主次分明

王道俊、郭文安（2009:238）指出“万能的方法是没有的，只依赖于一两种方法进行教学无疑是有缺陷的。”以笔者看，每一种教学方法都有其优点，这要求教师在实际的教学过程中，选取使用符合教学内容，能实现教学目标的教学方法。不同的教学内容和教学目标，使用的方法一定不一样。诚然，如果教学目标是提高学生文学知识含量的话，那么使用讲授法一定是有效果的。而因为这个目标仅是中国文学类课程最基本的教学目标。学生在学习中国文学类课程时，还需要通过思考、分析和判断，了解作品的真正意义，甚至把这些意义结合学生的实际生活而应用，所以盲目使用讲授法实施教学是绝对不行的。另外，利用多媒体教学虽然能给学生介绍作品的大致内容，也能在一定程度上激发学生的学习兴趣，但这仅仅是一种辅助教学手段，教师不能因此把该课程过于娱乐化，否则，这会对作品原文内容传播产生负面影响。于是，教师在组织课堂教学的时候应当以学术教学为主，多媒体教

学为辅，鼓励学生回归原文，将视频、录音等形式视为辅助教学手段。在这里，以优化中国文学类课程的课堂教学活动，笔者将再补充建议几个教学方法。

1. 朗读法

朗读法是用清晰且响亮的声音，把作品读下来，完善表达作品思想感情的一种语言艺术。运用朗读法能提高学生阅读和艺术鉴赏能力，也使学生体悟作家在创作时的感受，增强个人情感培养。在中国文学类课程的课堂上，教师向学生介绍作品内容，让他们理解作品中的每个语句的真正意义之后，鼓励学生把文学内容朗读出来。譬如：在上《短歌行》其一时，教师首先给学生解读这首诗，诠释曹操渴望招纳贤才以及建立功业的急切心情。教师可把作品内容分成四节，第一节是首八句，表现曹操感叹人生短暂，渴求贤才的忧思。第二节是次八句，表现曹操求贤不得的忧虑，既得贤才的欢乐。第三节是再次八句，表现曹操唯恐贤才不来归附的焦虑。最后一节是尾八句，表现曹操虚心对待贤才（王青云，2005:34-36）。当学生了解作品内容大意之后，教师展示《短歌行》其一朗读视频。同时，给学生解释各节的朗读语速、重音、声调和语气。如：一读“我有嘉宾，鼓瑟吹笙”时，因这一句的意思表示曹操优礼贤才，所以在读这句话需要速度快，气满声高。而读“何以解忧，唯有杜康”时，因这两句表示曹操的苍劲悲凉，所以阅读速度要慢、气沉声低。最后，教师带着学生，或者让学生分段朗读。如果学生朗读出现错误，教师立即补充纠正。

2. 联想型意象教学方法

对于联想型意象，彭建明（1993:11-16）在《联想型意象——诗的意象类型简论之二》中指出，是诗人感受事物、体会情思时引起了联想而形成的。中国文学作品使用的意象很多。常见的如：“西风”代表“家乡”，“夕阳”代表“人的无限悲愁”，“燕子”代表“爱情”，“梧桐”代表“悲愁之情”、“红豆”代表“男女爱情的事物”等等。在中国文学类课程中，让学生认识文学意象是十分重要的。学生把这些意象的寓意了解之后，就会帮助他们更深入了解作品的情感和韵味。于是，笔者在这部分建议教师运用联想型意象教学方法。教师可以汇总常见的意象，选取几个意象作为切入点，然后选取有出现这些意象的著名作品实施教学。譬如：以“月亮”为例。教师给学生解释含有“月亮”意象的文学作品。在给学生解释作品的同时，也给学生指出“月亮”这个意象在作品中的寓意，如《诗经·陈风·月出》“月出皎兮，佼人僚兮”，以月亮代表“美”；《月下独酌》“举杯邀明月，对影成三人”，以月亮作为“孤独”、“失意”的象征；李白《闻王昌龄左迁龙标遥有此寄》“我寄愁心与明月，随君直到夜郎西。”和欧阳修的《生查子》“月上柳梢头，人约黄昏后” 以月亮代表“思念之情”；还有李白的《把酒问月》“人攀明月不可得，月行却与人相随。”“今人不见古时月，今月曾经照古人。”以月亮意象寄托文人对宇宙人生的哲理思考等(孙岩，2022:4)。接着，教师通过

这些作品，再次与学生共同总结“月亮”这个象征的寓意。通过这种教学方法，学生就能掌握“月亮”意象的代表寓意，也认识更多的含有月亮这个意象的文学作品。

3. 比较法

比较法是将两个或两个以上的内容进行对比，展现各内容的主要特征。通过比较法，学生对中国文学的了解更加深化。在此课程，教师可以从多角度来比较文学内容。譬如：将现实主义文学和浪漫主义文学进行对比。建议教学框架如下：

第一阶（知识准备）：教师给学生介绍中国文学有现实主义文学和浪漫主义文学两个学派，介绍中国古代至中国现当代的现实主义文学家，如：杜甫、白居易、关汉卿、罗贯中、施耐庵、曹雪芹、鲁迅等；和中国浪漫主义文学家，如：屈原、陶渊明、曹植、李白、王之涣、王昌龄、岑参、苏轼、吴承恩和郭沫若等。

第二阶（作品学习）：教师筛选同时代的两个文学派的作家与作品给学生说明讲解。

第三阶（比较分析）：结合前两阶的内容，教师引导学生发现两个文学派作品的异同，分小组做内容汇总，最后，教师和学生共同总结中国现实主义文学和浪漫主义文学的文学特征。

4. 运用文化类节目辅助教学

近年来，中国国内在党和国家相关政策的扶持下，文化类节目打破了过去传统同类节目“曲高和寡”的局面，迅速“破圈”传播。基于互联网的创作语境，“文化+”的创作模式让文化类节目焕发生机，积极拓展诗词、戏剧等之类的新内容、新角度（牛梦笛、李蕾等，[Online]，2022）。这些文化类节目包括《中国考古大会》、《国家宝藏》、《典籍里的中国》、《中国诗词大会》和《经典咏流传》等，其中不乏优秀的文化、文学类的高质内容。以《中国诗词大会》节目为例，该节目以赏中华诗词、寻文化基因、品生活之美为基本宗旨，通过对诗词知识的比拼及赏析，分享诗词之美，感受诗词之趣，从古人的智慧和情怀中汲取营养、涵养心灵(中央广播电视总台，[online]，2022）。在节目中，有很多不同年龄的参赛者参加比赛。而且，还有来自北京大学、中央民族大学、南京师范大学等中国著名高校的教授，给观众们提供作品相关知识。视频节目是集声音、图像、动作、场景于一体的团体创作，节目布景、配色基调是迎合当下大众的审美需求的，这样的制作能在一定程度上激起学生的感官反应，让学生产生“类”沉浸式体验，并能在观赏过程中“客观”认知中国文化、体悟中国文学作品，这是老师一个人做不到的。通过观看这种节目，学生不仅享受乐趣，而且也能获得文学相关宝贵知识。对于泰国学生来讲，他们大部分都鲜少观看类似节目。况且，因学生本身在泰国，接触中国文学机会频率不高。在学习文学作品中可能不大了解或难以想象出作品当中的情境。所以，笔者认为教师在中国

文学类课程讲授文学内容的时候，可以借助这些节目为辅助媒体教学，让学生通过听教师讲，结合这些节目提供的知识，加深他们对中国文学内容的了解，激发他们对中国文学的兴趣。

（四）优化中国文学类课程的教学目标，以便于教师设计教学活动

要提高中国文学类课程教学质量，任教这类课程的教师首先需要明确这类课程的教学目标，能够具体地回答“学生通过此课程将会达到什么教学目标？”这一问题。虽然当前任教中国文学类课程的教师已经把这类课程的教学目标制定为四个方面，即：掌握中国文学基本知识；提高中国历史、文化和社会的掌握程度；培养文学欣赏与分析能力；提高语言能力。这些目标对此课程与教学来讲非常重要。但是，这些教学目标仍然不够清晰，也没有分清主次，这可能会让教师在教学中没有凸显该课程性质，突出教学重点。于是，以便于教师设计中国文学类课程的教学活动，笔者将该课程的教学目标更加清晰化。

良好的教学目标必须建立在学科的性质特点、课程标准规定的教学总目标和学生实际情况三方面的基础之上。对于文学学科的性质特点，根据童庆炳（2004:153-180）的解释，文学具有“真”、“善”、“美”和谐统一的价值追求。“真”是作家对社会生活的反映；“善”是人了解作家反映的事情，产生共鸣之后，开始对自我反思，净化心灵，陶冶情操，充实自己的精神生活；“美”是指文学意味，亦是文学形式之美。另外，通过阅读文学，学生会进入四个高潮：共鸣、净化、领悟和延留。“共鸣”是在阅读文学作品时，读者为作品中的思想情感、理想愿望及人物的命运遭际所打动，从而形成的一种强烈的 心灵感应状态；“净化”是指读者在阅读文学作品，继共鸣之后，而不由自主地达到的调节精神、排遣情绪、去除杂念和提升人格的状态；“领悟”是指读者在阅读文学作品，继共鸣和净化之后而进入的一个更高阶段，具体包括潜思默想、洞悉宇宙奥妙、体悟人生真谛、提升精神境界等状况与过程；“延留”是指文学作品在造成读者的共鸣、净化和领悟之后，继续留存于脑际并使其不断回味的状况童庆炳（2004:347-353）。这些是文学性质，亦是文学之于人类的重大价值。笔者认为攻读文学类课程的学生应在学习过程中尽可能地接触和体悟这些文学价值，泰国的中国文学教育也应该不懈地朝着文学价值最高层次的目标发展。

对于课程标准规定的教学总目标，因泰国高校汉语专业和汉语相关专业目前尚未有统一且通用的教学大纲。所以，笔者鉴以泰国高等教育委员会高等教育政策计划办公室(2018)颁发的《泰国高等教育 20 年长期计划（2018-2037 年）》来了解泰国高等教育部制定的泰国高校教学总目标，同时了解泰国高校教育对泰国学生的培养方向。通过参阅该政策，泰国高等教育强调接受教育过程中的学习者实践性能力的培养，如解决问题、研究等，同时也强调了学成之后的研究者能力的提升要求，而这些都与教学活动息息相关，教学目标是教学活动成败的关键，中国文学类课程的教学目标需要且应该逐步重视培养学生解决问题的能力及学术研究思维。

对于学生的基本情况，据调查，大部分（占比 60.22%）学生学习汉语的时长已经超过 5 年，而且他们已经通过了汉语水平考试，汉语水平等级大多集中在 3-5 级。换言之，这些学生均有一定的汉语基础。不过，当了解到了学生对中国文学的认知和兴趣程度发现，部分学生中国文学的认知程度比较肤浅，他们具备的中国文学基础知识不充足。此外，根据教师对学生学习情况的评价，许多学生还缺乏对中国历史、社会与文化的了解，对作品的分析能力仍然薄弱。另外，接近 70%学生对中国文学的兴趣程度表示一般及一般以下。显然，大部分学生对中国文学的兴趣不高。

通过了解文学性质、泰国高等教学总目标以及泰国学生的基本情况，笔者认为，教师为中国文学类课程设计的教学目标应具有以下原则：第一，提高学生中国文学知识储备量；第二，强化学生的文学作品分析能力，使他们了解中国文学作品的内涵意义；第三，向学生呈现中国文学教学价值，提高他们对中国文学的兴趣程度。

在本文中，由于布卢姆(Benjamin Samuel Bloom)的认知领域中的教学目标(Bloom's taxonomy cognitive domains)（包括“知道”、“领会”、“运用”、“分析”、“综合”和“评价”）主要是使学生掌握大量的科学文化知识，并且在掌握知识的过程中，训练学生的思维，形成分析问题、解决问题的能力。于是，笔者以此理论为基础，设计中国文学类课程的教学目标。

第一层次、认识目标：是以增加学生的中国文学相关知识为目标。首先，通过中国文学类课程，学生需要了解中国诗歌、散文、戏剧和小说四大文学体裁的特征。认识中国各时代的文学著名作家与生活生平、经典作品的创作背景以及作品的主要内容，同时还要了解中国文学作品包含的中国历史、社会、文化及人的生活与思想，以做好文学学习前期的基础知识储备。

第二层次、认知目标：这个层次目标是以认识层次目标为基础，引导、指导学生分析作品，领悟并多元展示作品中所蕴含的深意，以加强学生学术分析能力，培养学生纵横切面多角度思考问题的能力。

第三层次、拓展目标：这个层次目标是以认识目标和认知目标为基础，主要引导学生结合个人的实际生活环境和人文情况，更深层次地理解文学作品的现实价值和实践意义，提升学生作品之上的自我反思，从而达到真正的知识内化和延留，一定程度为文学教育的可持续发展创造更大的可能性。

参考文献

春梅. **针对高级阶段留学生的现当代文学课教学实践研究**: [硕士学位论文].[D].青岛: 青岛大学, 2017.
邓国均. **“中国古代文学”课程教学研究述评**.[J].宁波大学学报, 2018, 40（2）: 71-76.
黄盈秀. **泰国中文专业教学中鲁迅作品的教学与接受**: [硕士学位论文].[D].杭州: 浙江大学, 2011.
黄耀红. **演变与反思: 百年中小学文学教育研究**: [博士学位论文].[D].长沙: 湖南师范大学, 2008.
龙宇飞. **本科留学生现当代文学课的教学研究**: [硕士学位论文].[D].沈阳: 沈阳师范大学, 2016.

牛梦笛、李蕾等. **文化类节目这十年：打造文化强国建设的亮丽视听名片**[N]. 光明日报, 2022-05-24. http://www.gov.cn/xinwen/2022-05/24/content_5691993.htm.

彭建明. **联想型意象——诗的意象类型简论之二**.[J].湘潭示范学院学报, 1993, 14（2）: 11-16.

曲景毅. **对本地学生的教学探索: 两个新加坡高等教育中中国古典文学的教学案例**[J].国际教育和人类发展期刊, 2016，2（6）: 54-62.

饶凤. **泰国皇太后大学汉学院中国文学课程教学调查**: [硕士学位论文].[D].厦门: 厦门大学, 2018.

阮明和. **越南高校中文专业中国文学课个案研究——以越南河内大学为例**: [硕士学位论文].[D]. 上海: 上海师范大学, 2015.

史振婷. **泰国四色菊皇家大学汉语教育专业《中国文学》课程设计**: [硕士学位论文].[D].兰州: 兰州大学, 2020.

素雪. **基于多元智能理论的泰国大城皇家大学中国文学课教学设计——以《骆驼祥子》为例**: [硕士学位论文].[D].济南: 山东师范大学, 2016.

孙岩. **苏轼诗词月意象的研究**: [硕士学位论文].[D].长春: 长春师范大学, 2022.

童庆炳. **文学理论教程**.[M].北京: 高等教育出版社, 2004.

王道俊、郭文安. **教育学**.[M].北京: 人民教育出版社, 2009.

王青云等. **中国古代文学（诗歌卷）**.[M].北京: 华语教学出版社，2005.

吴琼，张俊霞. **泰国大学汉语专业中国文学课教学途径的探讨**.[J].汉语与国际中文教育, 2021, 1（1）: 9-16.

中央广播电视总台. **中国诗词大会**. [Online]. https://search.cctv.com/search.php?qtext=中国诗词大会&type=video.

นันทญ์ณภัค พรมมา. (2563). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน) นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา (2561). **แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20ปี พ.ศ.2561-2580**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）:
ARADEE KAO-IEN

Highest Education（最高学历）:
Master’ s Degree

University or Agency（任职院校或单位）:
Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）:
Chinese Teaching

Address（地址）:
3/33 Sedthakit Road. Bangpai Bangkae Bangkok Thailand 10160

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）:
TANES IMSAMRAN

Highest Education（最高学历）:
Ph.D.

University or Agency（任职院校或单位）:
Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）:
- Teaching Chinese For Foreigners
- Linguistics and Applied Linguistics
- Chinese Studies

Address（地址）:
Huachiew Chalermprakiet University
18/18 Bangna-Trad, Bangchalong Bangpee SamutPrakan 10540

基于“A-level87Chi”改革方向所举办的模拟考试的分析

Analysis of Mock Exams Based on the "A-level87Chi" Reform Direction

陈松松 [1]
CHEN SONGSONG
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail : songsongduyan@hotmail.com

李寅生 [2]
LI YINSHENG
广西大学、文学院，中国
College of Chinese Literature, Guangxi University, P.R.China
E-mail : lys31199@126.com
Received: 05 April 2023 / Revised: 02 June 2023 / Accepted: 06 June 2023

摘要

2023 年泰国高考改革。泰国中文高考科目考试名称从 PAT7.4 改为 A-level87Chi。A-Level（Applied Knowledge Level）中文意衡量在课程中学到的且可以应用的知识。由此可见，此次考试改革方向是重视语言的应用和交际功能。

2022 年 11 月 27 日，基于中文高考科目新改版方向的线上模拟考试举行。笔者对此次模考数据进行分析，对泰国中文学生中文成绩整体水平做呈现；对考生和中文教师的访谈。研究结果发现，此次 A-level87Chi 的改革，体现出考试改革的方向重视语言的应用和交际功能。促使学生把学习目的由应付考试变为获取知识。

关键词：泰国中文高考；模拟考试；分析

ABSTRACT

Thailand’s college entrance examination was reformed in 2023. The name of the Thai Chinese college entrance examination subject was changed from PAT7.4 to A-level87Chi. In Chinese, A-Level (Applied Knowledge Level) refers to the ability to apply knowledge gained

in a course. It is clear that the focus of this examination reform is on the application and communicative functions of language.

On November 27, 2022, an online mock exam based on the newly revised direction of the Chinese college entrance examination subjects were held. Through interviews with candidates and Chinese teachers, the author analyzes the model test data, and presents the overall level of Chinese language scores of Thai Chinese students. According to the study's finding, the A-level87Chi reform reflects the direction of examination reform, which emphasizes the application and communication functions of language. Encourage students to change their learning goals from exam preparation to knowledge acquisition.

Keywords: Thai Chinese college entrance examination, simulation, validity

绪论

（一） 研究背景

高考作为高利害测试与标准化测试的典型，对考生、家长及学校都是“牵一发而动全身”的焦点问题。2023 年泰国中文（或称汉语[1]）高考迎来 13 年来大改版，高考序列名从“PAT7.4”变更为“A-Level 87 Chi”。题目数量、考试方向都做了改变。为了让泰国考生适应新题型，做好备考工作。泰国中文教师学会，中国汉考国际[2]和泰国玫瑰园孔子课堂三方合作，在 2022 年 11 月 27 日举行高考改革后首次全国范围内大型线上模拟考试。

此次模拟考试根据新方向出题，目的是帮助高中学生提前对新考试形式有所了解。笔者全程参与到试题设计、网考客户端研发，活动宣传和考生报名、学生提前测试客户端、考务人员培训，考试全程组织和后期成绩分析等工作中。本文基于大样本的模拟测试，对此次模拟考试内容和考生成绩数据进行呈现、分析。

一、文献综述和泰国高考变革介绍

（一）文献综述

1. 关于语言测试的研究

徐子亮，吴仁甫（2013）《实用对外汉语教学法（第三版）》指出：在第二语言测试从测试目的角度分类，一般有潜能测试、水平测试、成绩测试、诊断性测试、结业测试及分班测试等几种。主

[1] 严格上说中文是指汉字书写体系作为文字称呼，而汉语包括标准中国语言（含普通话）及各种汉语方言。但是在本文中中文和汉语所代表的含义完全相同。由于历史阶段不同，有时候叫做汉语高考，有时候叫做中文高考。

[2] 汉考国际教育科技（北京）有限公司（简称“汉考国际”）是专业化国际中文教育考试服务机构，致力于为世界各国（地区）提供国际中文教育和考试研究设计、技术研发、考试实施，满足全球中文学习者和中文教育机构的需求。

要大类就是潜能测试(Aptitude test)和水平测试(Proficiency test) 。按此分类，泰国中文高考属于潜能测试。

刘润清、韩宝成（2000）的《语言测试和它的方法》一书介绍了如何设计语言测试中的多项选择题、完形填空题，也介绍了如何设计语言要素的词汇测试和语法测试，以及语言技能中的阅读理解测试、听力测试、口语测试和写作测试。李金河、王洪月（2001）的《语言测试学研究述略》追述了语言测试的历史发展，评述了语言测试的类型、标准、真实性以及测试设计和测试得分，并对语言测试研究与外语教学的关系进行了讨论。卢桂荣（2002）的《语言测试与语言教学》阐述了语言测试的基本知识，如语言测试的重要性、语言测试及其目的、语言测试的类别、语言测试等四大要素。

2.关于中文等级标准的研究

在中文教学上，泰国中文教学界的重要指标参照是中国对外汉语教学相关标准的构建。张洁(2021)在《来华留学生本科入学中文水平标准的探索》一文中提到，（各国汉语）学习者的学习环境复杂，如不同国家或地区的幼儿园、小学、中学等不同学习阶段存在课堂学习、在线学习、独立项目学习或混合环境学习等，这造成了不同国家或地区中文教育标准的差异，不利于在评价中文水平时基于统一“量表”互相比较。《等级标准》[3]能为世界各国、各地、各校开展中文教学提供更好的服务，对国际中文教育标准体系建设具有重要的引领与推动作用。

3.关于泰国中文高考的研究

龙伟华（2012）在《泰国“汉语能力标准”研究》中认为泰国目前尚无系统规范的汉语能力标准，“四个零起点”现象仍然存在，学习者的汉语能力缺乏科学界定，这是导致泰国汉语教学处于瓶颈阶段的重要原因之一，也在一定程度上影响了教师与教材质量提高。为解决上述教学问题，泰国教育管理部门应该优先制订汉语能力标准，以做到有据可依，有效提高学习者的汉语能力及教学的质量。潘素英（2011）在《泰国中小学汉语课程大纲编制研究》中认为在泰国中小学汉语课程制订大纲时需要遵循的四个主要原则：符合国家要求，坚持从“功能意念”到“形式”的交际型大纲设计模式，借鉴国际上的课程大纲制订成果与国际接轨，具有针对性和实用性。潘俊财（2019）在《泰国汉语水平测试体系构建研究—以中国大陆、中国台湾和日本汉语水平测试为参照》中认为，泰国汉语水平测试应以“语言交际能力理论”作为理论基础,进而提出泰国中文水平测试应遵循得体性原则、有效性原则、真实性原则等三个主要原则。

[3] 该文中《等级标准》指的是《国际中文教育中文水平等级标准》，该标准是基于 HSK 考试所研发的，在 2011 年 3 月由中国国家教育部发布。

（二） 泰国高考变革介绍

1. 2023 年起泰国高考的新方向

2010 年到 2022 所实行 13 年的泰国高考组成部分分为三个方面：即 GPAX 加 O-NET 加 AT(APTITUDE TEST)。三个部分综合相加，衡量考生各个专业的基础知识的测试。如下图：

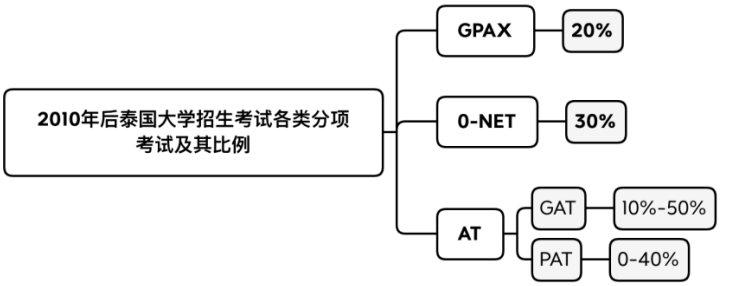

图 1 2010 年以后泰国大学招生考试各项分项考试及其比例

2022 年 9 月教育部门决定从 2023 年开始泰国高考进行大幅度改革。改革后泰国高考为三部分组成：TGAT 加 TPAT 加 A-Level。TGAT（General Aptitude Test），译成中文是综合能力测试；TPAT（Professional Aptitude Test）译成中文是针对职业技能的能力倾向测试；A-Level（Applied Knowledge Level ）译成中文是衡量在课程中学到的且可以应用的学术知识。由此可见，此次考试改革方向就是重视语言的应用和交际功能。

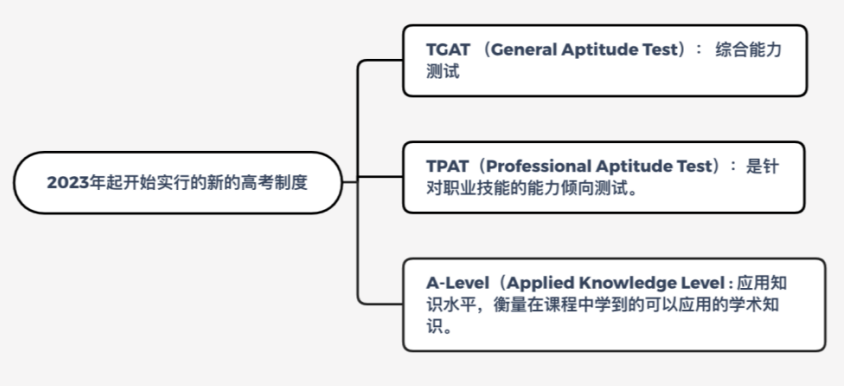

图 2 2023 年开始实行的新的高考制度

表 1 A-Level 考试项目中语言类的考试序列

序号	具体科目名称（泰语）	具体科目名称（中文）
A-Level 81	ภาษาไทย	泰语
A-Level 82	ภาษาอังกฤษ	英语
A-Level 83	ภาษาฝรั่งเศส	法语
A-Level 84	ภาษาเยอรมัน	德语
A-Level 85	ภาษาญี่ปุ่น	日语
A-Level 86	ภาษาเกาหลี	韩语
A-Level 87	ภาษาจีน	汉语
A-Level 88	ภาษาบาลี	巴利语

2. A-level87Chi 中文水平考试结构

泰国高考的新变革具体到中文科目上，考试名称从 PAT7.4 改为 A-level87CHI。题目数量从 100 题改为 50 题，考试时长从 3 小时变为 90 分钟。题型依然是单项选择题。试题复杂程度也有巨大改变，之前偏向语法和汉语的字形拼音等知识考察，现在转为交际功能和语法功能。根据目前公布的样题来看，趋同 HSK 四级。考试时长从 100 题改到 50 题。时常从 180 分钟改为 90 分钟。

表 2 泰国中文高考的三个考察方向和样题、题目数量

序号	考察方向	样题	题目数量
1	在日常生活中使用中文词汇表达的能力	1. 护士量了我的_____后说，我发高烧了。 1. 体温 2. 气温 3. 温度 4. 温暖	25
2	阅读和社会文化理解能力	睡午觉是个好习惯， 可以提高学习和工作的效率。但午睡不宜 过长，十五分钟到半个小时最好。 作者想告诉我们： 1. 午睡并不是好习惯 2. 睡觉对学习有好处 3. 午睡时间不要太长 4. 午睡十五分钟最好	15

序号	考察方向	样题	题目数量
3	使用语法的能力	1._____小孩_____大人，环境保护人人有责。 1. 不管.....还是 2. 不但.....而且 3. 是.....还是..... 4. 不是.....就是....	10
		总计	50 题

二、研究方法和研究目的

（一）研究目的

本文首先对基于新改革方向所做的模拟测试进行分析，然后对参与此次考试的学生和组织考试的一线汉语教师进行访谈。研究的主要目的有三个：第一，对泰国高中生中文学习能力做一个呈现。第二，对此次中文高考的改革，访谈部分师生，让他们谈一下对于此次中文高考的感受，让老师们结合中文教学经验及思考，对此次中文考试改革提出自己的看法与期待。第三，期待通过此次模拟考试和相关访谈，整理出一些建设性意见和看法，以对泰国中文教学的未来开展有帮助。

（二）研究方法

1.对比分析法。对此次模拟考试的考试考题、考生表现情况进行调查、分析。呈现出 1014 人次考生的总体考试成绩，对考生答题数据进行分析，对此次模拟成绩和以往的泰国高考成绩进行对比分析。

2.访谈法。对部分参与此次考试的学生和组织考试的一线汉语教师进行访谈，呈现泰国高中中文教学现状，对泰国目前准高考生汉语能力做一个较全面的分析和呈现。

三、模考考试实施过程和研究结果

（一） 背景介绍

此次考试有 61 所泰国中学组织学生集体报名，加学生单独报名，总计 1014 人报名参加此次模考。公开资料显示，泰国 2018 年参加汉语高考人数是 13398 人，2019 年是 12216 人，2020 年 11732 人，2021 年 10500 人，2022 年 7470 人。按照 2022 年参加泰国汉语高考实际总人数 7470 人来计算，此次模拟考试服务了真实考试的 13.57%的人数，样本容量足够大。

此次考试是线上模拟。监考老师借助腾讯会议远程监控学生和协助学生完成考试。考试前两周，学生提前下载考试专用客户端，安装在 WINDOWS7/10/11 系统，不支持 IOS 系统。考生测试自己的电脑是否可以运行考试客户端。考试正式考试时，服务器往学生机客户端分发试卷，考生点击进行答题。此次考试无听力，无书写，全部是单项选择题，共计 50 道题目，满分 100 分，考试的时间是 90 分钟。和泰国汉语高考改革后的考试结构相同。

由于是线上考试，为了防止作弊，借鉴了主办方之一的汉考国际在 HSK 考试的成果技术，采用前后两个摄像头，高灵敏度智能监测考生动态，精准识别异常行为。具体为考试时学生前方摄像头一直检测学生具体动作，智能监控考生的动态，如果发现考生动作不合规，会自动提示，严重作弊者，会锁死考生屏幕。同时在考生斜后方放置了手机或者平板电脑，作为二机位监控考生，二机位加入到 ZOOM 在线会议群，有监考老师线上监考和指导。保证了在线考试专业性和严谨度和公平性。

（二）考试详解

1. 考试考点

命题者确定的考察对象为中文非母语的学生，考察其在生活、学习和工作中用中文进行交际的能力，其成绩可以满足多元需求。由于样题提供的信息有限，且缺乏考试大纲等参考资料。命题老师只能依靠自身多年的中文考试命题经验，将试题 50%确定在 HSK 四级难度水准。25%是 HSK 三级难度水准，25%是 HSK 五级难度水准。

表 3：此次模拟考试的考察方向和细分考察点

序号	考察点	题数	题号				
1-3 是考察方向							
1	词汇（1-25）	25	1 到 25 题				
2	语篇和文化理解（26-40）	15	26 到 40 题				
3	语法（41-50）	10	40 到 50 题				
4-15 是细分考察点							
4	名词、代词	3	2	3	17		
5	动词（包括能愿动词 离合词）	5	1	14	18	20	41
6	介词、方位词	1	48				
7	连词、关联词	3	45	46	47		
8	代词	1	19				

序号	考察点	题数	题号				
9	副词	9	9	10	11	12	16
10	数词、量词	5	5	8	15		
11	助词	1	42				
12	形容词	3	4	7	13		
13	熟语（包括成语、惯用语）	5	21	22	23	24	25
14	补语	4	6	7	43	44	
15	语序	3	9	49	50		

说明：有的试题含有两个考点。

2. 部分试题展示

第一部分 （1-25 题）

部分试题

1. 机场一般都建在_____，建在市中心的比较少见。

A 郊区 B 地点 C 方面 D 当地

考察名词

2. 他虽然说了很多，但并没有把意思_____清楚。

A 说明 B 表达 C 表现 D 说话

考察动词

21. 小志是我的高中同学，他有个双胞胎哥哥，除了不戴眼镜，其余跟小志_____，要是在街上遇到，我一定以为他就是小志本人。

A 一丝一毫 B 一模一样 C 弄假成真 D 深情厚谊

考察惯用语

第二部分：第 26-40 题，阅读语篇，请选出正确答案。

26. 开了八个小时的车，终于到青岛了，这一路上实在太累了。我们今晚先好好休息，明天再到处逛逛。

★ 他们：

A 要立刻去逛街　　B 打算休息好再玩儿

C 开车到青岛不觉得累　　D 还有八个小时才到青岛

第三部分 第 41-50 题，请选出正确答案。

49. 妈妈把_____。

A 病人的生命比什么看得更重要

B 病人的生命看得比什么更重要

C 病人的生命看得比什么都重要

D 什么都重要比病人的生命看得

考察语序

3. 考生成绩单和个人成绩分析

泰国汉语高考"A-Level 87 Chi"线上模拟考试成绩报告

姓名：Name	Oc hok
考试时间：Examination Date	2022年11月27日
证书编号：NO.	A-Level 87 Chi202211270019

满分(Full Score)	你的分数（Your Score）
100 分	82 分

举办单位 Organizer:

- 泰国中文教师学会
  Chinese Language Teacher's Association of Thailand (C.L.T.A.T)
- 汉考国际教育科技（北京）有限公司
  Chinese Testing Internationale (CTI)
- 泰国玫瑰园中学孔子课堂
  Confucius Classroom at Suankularb Wittayalai School

泰国汉语高考"A-Level 87 Chi"线上模拟考试 个人成绩分析

姓名：(tchok

	知识点	你的答题正确率
1	量词	50%
2	副词	67%
3	介词	100%
4	连词（关联词、复句）	100%
5	助词	100%
6	动词、能愿动词、离合词	60%
7	补语	0%
8	语序和句序	50%
9	熟语	100%
10	词汇	76%
11	语篇和文化理解	60%
12	语法	70%
13	名词	67%
14	代词	100%
15	形容词	100%

个人答题正确率: 82%

图 3 考生成绩单和个人成绩分析

学生们考完之后，每个同学都会收到一份模拟考试成绩报告和个人成绩分析报告。个人成绩分析报告呈现了学生对此次 A-Level 87 Chi 模拟考试知识点掌握的雷达图，据此可显示出该生各个知识点的薄弱环节。机网考统计数据便捷，这是相较传统考试的进步之处。

此次模考试卷细分为 3 个考察方向和 12 个考细分考察点，同时通过电脑统计，得到学生总体上的得分率，见表 4。

（三）此次模拟考试试卷题型及得分率

表 4 模拟考试试卷题型及得分率

序号	考察点	考题数	全部学生答题平均得分（精确到小数点后两位）
1	词汇（1-25）	25	43.63%
2	语篇和文化理解（26-40）	15	37.15%
3	语法（41-50）	10	27.33%
4-15 是细分考察点			
4	名词、代词	3	33.11%
5	动词（包括能愿动词 离合词）	5	33.21%
6	介词、方位词	1	32.71%
7	连词、关联词	3	12.39%
8	代词	1	41.38%
9	副词	9	33.67%
10	数词、量词	5	33.17%
11	助词	1	40.83%
12	形容词	3	55.5%
13	熟语（包括成语、惯用语）	5	16.80%
14	补语	4	31.62%
15	语序	3	23.28%

从该表中，我们可以清晰看出在 12 个考点中。泰国学生得分较低的集中联系关联词 12.39%，语序 23.28%，熟语（包括成语、惯用语）16.80%。在 1-3 三个大型的考察方向中，得分率最低的是语法 27.33%。

（四）考生总体分值分析

此次考试报名人数 1014 人。实际参考人数 943 人，缺考人数 71 人。有效成绩 872 份。缺考人数和无效人数大部分是由于模拟考试的电脑出现问题，非主观愿望的弃考。此次考试的总体成绩分析，按照 872 人次的数值作为参考人数。

表 5 此次模拟考试的总体成绩分析数据

满分	参考人数	平均分 (Mean)	标准偏差 (S.D.)	最小分数 (Min)	最大分数 (Max)	中位数 (Median)
100	872	40.633	40.09	6	100	34

872 位学生模拟分数段统计显示如下：

高分数段，67 分以上，总计 118 人。占总人数 12.53211%。

中等偏上分数 60-66 分，总计 38 人。占总人数 4.3577%。

中等分数段分数 50-59 分，总计 76 人。占总人数 8.7155%。

中等偏下分数段，40-49 分，总计 116 人。占总人数 13.302%。

低等分数分数段，0-39 分，总计 522 人。占总人数 59.862%。

由上述数值可见，大多数学生的分数在 0-39 分之间，占 59.862%，表明大多数的考生分数偏低,成绩不理想。

在 872 份考生成绩中，其中最高分是 100 分,有 12 位同学。最低分数是 6 分，有两位同学。平均分是 40.633 分。中位数[4]是 34 分。这一分数值和真实考试情况是否相符，笔者找到了最近几年的泰国中文高考的详细数值，见表 6 和相关分析。

（五）此次模考分值和近五年高考分数对比

结合泰国 2018 年-2022 年 PAT7.4 泰国汉语高考，为了验证此次模拟考试的效度。笔者搜集到泰国 2018 年到 2020 年五年来汉语高考数据（见表 6）可以看出，语言类考试中汉语高考是 PAT7.4 项。2018 年平均分是 92.73 分，2019 年平均分是 98.07 分，2020 年平均分是 94.10 分。2021 年平均分数 98.62 分,2022 年平均分数是 108.2 分。

[4] 中位数（Median）又称中值，统计学中的专有名词，是按顺序排列的一组数据中居于中间位置的数，代表一个样本、种群或概率分布中的一个数值，其可将数值集合划分为相等的上下两部分。对于有限的数集，可以通过把所有观察值高低排序后找出正中间的一个作为中位数。如果观察值有偶数个，通常取最中间的两个数值的平均数作为中位数。

表 6 2018 年-2022 年泰国汉语高考相关数值

年份	满分（分）	参考人数	平均分 (Mean)	标准偏差 (S.D.)	最小分数 (Min)	最大分数 (Max)	中位数 (Median)	众数 (Mode)
2018 年	300.0	13,398	92.73	40.33	0.00	300.00	81.00	75.00
2019 年	300.0	12,216	98.07	47.06	3.00	297.00	81.00	75.00
2020 年	300.0	11,732	94.10	41.47	33.00	291.00	81.00	75.00
2021 年	300.0	10,500	98.62	45.33	12.00	300.00	84.00	75.00
2022 年	300.0	7,470	108.2	50.01	30.00	300.00	90.00	84.00

此次模拟考试的平均分是 40.633 分。如果按照满分 300 分计算，则是 121.899 分。大幅度高于 2022 年泰国 PAT7.4 汉语高考的平均分 108.2 分。108.2 分也是 2018 年到 2022 年中最高平均分。在标准偏差这一数值上，此次模拟考试的标准偏差为 40.09 分。在 2018 年的标准偏差是 40.33 分。和历年的汉语高考的标准偏差相差无几。这表示学生分数的离散程度大。

综上所述， 就此次模考成绩统计而言，2022 年 11 月 27 日基于泰国高考汉语新改革的 考试 A-Level87Chi 模拟考试，在标准偏差上较为贴近 2018-2022 年之前的泰国汉语高考的考试数值。在平均分上高于往年 PAT7.4 标准下的泰国汉语高考，体现了考试改革的方向——突出交际性。同时也遵循“考教结合”的重要外语教学原则，能够产生“以考促教”、“以考促学的效果。同时，分数的有所提高，也体现了此次改革关注考生的现有水平，而且重视鼓励考生的策略，重视怎样进一步提高、发展考生的汉语能力。

四、对考生和中文教师的访谈

为了更好地完成研究任务， 此次笔者对 25 个学生和 12 个汉语老师进行了访谈。

（一） 总体感受

在此次改版的难度上，接触过 PAT7.4 题型的考生以及老师对此次基于 A-Level 87 Chi 新改革方向为基础的试题的师生，普遍认为此次新题型的难度降低了，题目类型更符合交际的需要，题目注重选择贴近日常的话题。之前 PAT7.4 需要连续 3 个小时答 100 道试题。此次基于 A-Level 87 Chi 新题型需要在 90 分钟答题 50 道。大幅度降低了学生的答题难度。符合新的考试改革方向。

有 85%的学生和 100%的老师认为此次考试改革的方向凸显考察学生的语言交际功能，遵循“考教结合”的重要外语教学原则，能够产生“以考促教”、“以考促学的考试指挥棒作用。

（二）对词汇试题的反馈

新改版的 A-Level 87 Chi 词汇题需要考察考生“在日常生活中使用中文词汇表达的能力”。由于缺乏大纲，命题老师无法框定词汇的难度等级。而是选择了试题词汇难度为 HSK 三级 25%，HSK 四级 50%，HSK 五级 25%的基准进行出题。

从对学生的访谈来看，有 60%的同学认为考试的主要难度是大部分题目看不懂，不知道词汇的意思。接触过之前 PAT7.4 的考生的反馈也是看不懂词汇。此次模考 50%的词汇是 HSK 四级的词汇。从这个角度来看，泰国高中学生的词汇量有待拓展。

（三）对阅读试题的反馈

之前的 PAT7.4 高考试题有阅读形式的句子排序题。此次模拟考试删掉了排序题，重点考察 100 字到 150 字的小阅读，用单选题的形式。

从文本长度上看，此次基于 A-Level 87 Chi 新题型的阅读文本主要是一些单句和不太复杂的复句。阅读的文本中没有长对话和多段落，主要由词语、单段落、句子和短对话组成，生词量分布合理，文本篇幅长度一般在 100 字到 150 字之内，阅读难度不大，考生可以在快速浏览题目内容和要尽快寻找答案。大部分考生反馈，阅读试题内容都是贴近学生熟悉的话题。遵循了新题型所提出的 “阅读和社会文化理解能力”的要求。

（四）对语法试题的反馈

在 A-Level 87Chi 新题型中，语法题目的考察主要集中在狭义范围内。如量词和名词的搭配、助词、联系、关联词，动词辨析等，把中文作为社会交际的工具这一原则来考察语法。学生和老师普遍反映，即使难度有所降低了，但是同样能测试出学生实际的汉语水平。

有老师反馈，此次 A-Level 87Chi 新题型适用作为义务教育阶段的终结性的测试。既可全面评判学生在高中教育阶段的学业水平，也可以选拔出优秀的人才进入大学汉语或其他相关专业继续深造。能够较好的发挥考试指挥棒效果。促使学生把学习目的由应付考试变为获取知识，同时也利于减轻学生负担，利于高校公平地选拔学生。

（五）和改革相关的进一步跟进措施

此次基于 A-Level 87 Chi 新命题方向所做的模拟考试，总体来说得到了组织老师和参考学生的肯定。但是还应该安排一些和改革相关的跟进措施，以配合高考改革的顺利实施。

第一，高考依然没有给出命题范围、标准或者大纲。有老师认为，考虑到考生群体的复杂性和差异性，各地教育水平的差异，必须要拟定考纲。而目前仅给出三道试题，所给出的有效信息太少。无法让老师和学生进行合理的备考。有一位老师谈到类似观点：希望此次改革能从汉语学习者的实际角度出发，要使考试结构更为全面、灵活：考试与教学的联系更为密切；话题范围更为广泛多样。而不仅仅是在考试设计、考试题目数量，考试时间上进行调整。还有另一位老师谈到：改革应该彻底，应该尽快建立起做一个对学习有指导和借鉴意义，纲领性的文件。

第二，题型设计上，没有完整考出汉语听说读写四项技能。

理想的汉语考试题型应该涵盖听力、口语、 阅读及写作四个部分。既包括基本级的考试题目也包括高难度的、有利于测试高水平的考试题目。并且听、说、 读、写每个部分应该相对独立的。

（六）对汉语高考的期待

有 65%的老师认为 PAT7.4 高考的一些缺陷导致了学生考试成绩不理想。应该趁泰国汉语高考改成 A-level87Chi 的契机，对泰国中学阶段的汉语教学也进行更全面的改革。对中文教学相关的教师培养、教材以及考试命题思路、考察侧重点等方面进行一些统筹规划，让泰国中学的汉语教学更加高效，使中文考试沿着规范化的方向发展，真正能通过考试选拔优秀人才。

（七）相关建议

潘俊财的博士论文《泰国汉语水平测试体系构建研究》提到，为了确保泰国汉语水平测试能准确、客观及科学地测试出泰国学习者的真实语言交际能力，泰国汉语水平测试需要严格遵循得体性原则、有效性原则、真实性原则的语言交际原则[5]。对此，笔者觉得未来泰国中文高考也应该参照这几条原则。

结合此次模拟考试考生的成绩、对考生和中文教师的访谈，对泰国中文高考的发展，笔者提出一些相关的建议。归纳有如下四点：

[5] 见论文《泰国汉语水平测试体系构建研究》35 页。

1.加强顶层设计，增加中方教育合作

中国相关教育专家对中文教学上有大量经验和研究优势。泰国教育部门应该充分发挥“拿来主义”多与中方相关单位合作，在高中中文课程规划、课程实施、教学改革、高考命题等方面，邀请中国专家参与，加强宏观辅助。

2.加强教材建设，编写规范的本土教材

目前高中汉语教材存在的最大问题是缺少针对性，采用多样化的教材。因此应该根据实际教学需求拟定全国性的统一教材。为了充分解决大部分学生备考所面临的学习难题，提高学习效率，教育部门也应该编写官方备考辅导用书，使学生高效地掌握考试技巧，辅助学生在备考过程中注意需要注意和解决的问题。

3.规划教师发展方向，提高语言及教学能力

泰国教育部门应该注重本土中文教师的培养，提高泰国中文教师的语言水平和语言能力，建立泰国汉语教师能力的检测标准。

4.提升学生中文水平，改变学习策略

学生应该清楚自己学习语言的目的是为了交际。而目前泰国学生学习中文，大部分的目的还是通过考试、得到好成绩为学习目的，学习动机很强烈，教师教学中应维持与激发学生这种动机，但也适当往交际的动机上引导。其次，提醒学生在中文学习过程中，需要全面学习，注重中文能力的四个方面，即听、说、读、写的综合提升。

参考文献

李金河、王洪月.语言测试学研究述略.[J].聊城师范学院学报(哲学社会科版),2001(05): 93-96

刘润清、韩宝成.语言测试和它的方法.[M].北京:外语教学与研究出版社,1991,56-57

卢桂荣.语言测试与语言教学.[J].克山师专学报,2002(04): 64-66

潘素英.泰国中小学汉语课程大纲编制研究[J].汉语国际传播研究,2012(01): 129-134

徐子亮、吴仁甫.实用对外汉语教学法（第三版）.[M].北京:北京大学出版社, 2013.6.401

张洁.来华留学生本科入学中文水平标准的探索.[J].国际汉语教学研究,2021(03): 37-45

Hathaikarn Mangkornpaiboon（龙伟华).泰国“汉语能力标准”研究.[D].北京:中央民族大学,2012

Jarasnat Anujapad(潘俊财).泰国汉语水平测试体系构建研究 ——以中国大陆、中国台湾和日本汉语水平测试为参照.[D].北京:中央民族大学,2019

Author (1) Information (第一作者信息)

Name and Surname (姓名):
CHEN SONGSONG

Highest Education (最高学历):
Doctoral Candidate

University or Agency (任职院校或单位):
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise (专业领域):
Teaching Chinese

Address (地址):
88 Tripetch Road, Wang Burapapirom, Pranakorn, Bangkok, Thailand 10200

Author (2) Information (第二作者信息)

Name and Surname (姓名):
LI YINSHENG

Highest Education (最高学历):
Ph.D.

University or Agency (任职院校或单位):
College of Chinese Literature, Guangxi University, P.R.China

Field of Expertise (专业领域):
- Ancient Chinese Literature
- Teaching Chinese to the speakers of Other Language

Address (地址):
No.100 Daxue Rd., Nanning, Guangxi, P.R.China.530004

来华留学生情感教育研究述评

Review of Research on Emotional Education of International Students in China

丛皓 [1]
CONG HAO
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: 150170962@qq.com

尹士伟 [2]
TANES IMSAMRAN
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: yinlaoshi1974@gmail.com
Received: 27 February 2023 / Revised: 28 May 2023 / Accepted: 08 June 2023

摘要

在国际教育蓬勃发展的今天，来华留学生教育的情感育人功能更为重要。为深入了解和掌握留学生情感教育领域的研究历史及现况，有必要对过去的研究进行阶段性的回顾与总结。为此，本文采用文献分析法，收集、回顾、梳理 2023 年 2 月 20 日以前中国学者有关留学生情感教育领域的相关文献，对已有的研究成果及研究特点进行归纳、总结，反思现有研究的局限性，为促进相关研究的进一步发展提供参考。本文发现：中国学界关于中国学生的情感教育研究充分，但关于来华留学生的情感教育研究已经出现但并未引起学界重视，存在规模小，研究成果少、水平不高、效果不明显，针对性不强，对象群体单一、缺乏系统研究等问题。本文建议：在充分尊重留学生本国社会文化与其民族性格等特点的基础上，应该将国内情感教育理论引入国际教育领域，构建面向汉语学习者的情感交往型留学生教育管理体系，整体推进留学生情感教育的实施，拓宽留学生情感研究视角与思路，加强基础理论研究和实证研究，吸收多学科理论视角和方法，细化对不同学科、不同学段学生的情感发展与教育的研究，以及理论研究与教育实践的衔接互通等方面。通过这些措施，可以提升情感教育实践效果和研究水平，使来华留学生情感教育摆脱可有可无的附庸地位，从而真正成为显学。

关键词：来华留学生；情感教育；留学生教育；留学生管理

ABSTRACT

In the context of the flourishing development of international education, it is essential to shift the focus from "teaching" to "education" and highlight the role of emotional nurturing in the education of international students in China. To gain a deep understanding of the research history and current status of emotional education for international students, it is necessary to conduct a systematic review and summary of past studies. This paper adopts a literature analysis approach to collect, review, and organize relevant literature published by Chinese scholars before February 20, 2023, in the field of emotional education for international students. It summarizes the existing research achievements and characteristics, reflects on the limitations of current studies, and provides references for the further development of related research. The findings of this study reveal that while Chinese scholars have conducted extensive research on emotional education for domestic students, research on emotional education for international students in China is relatively limited in scale, lacks effectiveness, lacks targeted approaches, and lacks sufficient attention. The research outcomes are scarce, the research level is not high, the focus is on a narrow group of subjects, and there is a lack of systematic studies. Therefore, it is suggested that, based on fully respecting the social and cultural characteristics of international students' home countries and their national characteristics, the theoretical framework of emotional education in China should be introduced into the international education domain. This should involve the construction of an emotional and communicative-oriented education management system for Chinese language learners. The overall vision and implementation strategies of emotional education for international students should be emphasized, and the research perspectives and approaches in emotional education for international students should be broadened. Furthermore, it is recommended to strengthen the foundation theory and empirical research by integrating multidisciplinary perspectives and utilizing diverse research methods. This would enable more detailed investigations into the emotional development and education of students in different disciplines and at different stages, as well as establish a better connection between theoretical research and educational practices. Through these measures, the effectiveness of emotional education practices and the research level can be enhanced, enabling the emotional education of international students in China to move beyond its auxiliary role and become a prominent field.

Key words: International students in China; Emotional education; Student education; Student management.

引言

近年来，随着中国同世界各国间交往的深入，各国到中国学习的留学生逐渐增多。来华留学生已近 50 万，其中学历生数量超过语言进修生，硕、博高层次学生人数也逐年增加。在中国的留学人员规模超过英国、法国和澳大利亚，已经成为全球第二大留学目的国，仅次于美国（李宇明，2021）。

国际中文教育要实现由“教学”向“教育”转变离不开对留学生情感的教育。应对上述新问题、新形势、新挑战，鉴于来华留学生的母文化中大多没有中国传统上的苦学文化，仅凭严管和催促对国际学生并不能起到应有的促学作用，在课堂教学、日常管理方面从情感教育视角出发探索解决办法不失为一种有意义的尝试。国际教育不仅要注重知识传授、专业技能培养，更要与情感教育有机结合，既要以理服人，又要以情感人。

为探讨来华留学大学生的教育、管理研究现状及未来方向，本文采用文献分析法，收集、回顾、梳理 2023 年 2 月 20 日以前中国学者有关留学生情感教育领域的相关文献，对已有的研究成果及研究特点进行归纳、总结，反思现有研究的局限之处，为今后深入开展关注来华留学生情感与情感教育的研究探明可行性，并在教学、管理、服务工作以情育人实践研究提出可行方向。

一、中国情感教育研究成果概述

“二战”后，西方学术界掀起了一场“情感革命”，情感成为心理学、哲学、管理学和社会学等学科关注的焦点，情感理论逐步形成，这些都为情感教育的发展奠定了思想和学术的基础。20 世纪 70 年代以来，西方教育学界兴起了情感研究的热潮（赵鑫，2018）。

中国教育理论界也从 20 世纪末开始对情感教育进行探索，明确提出了“情感教育”理念，并在实践中引起了强烈共鸣，引发了学界深入研究。本文根据“著作”和“论文”两种研究成果类型，分别概述中国学者对情感教育的研究和实践，分析理论研究和实践研究成果特点，评价现阶段存在的问题。

（一）理论著作成果

1. 研究阶段

理念萌芽阶段。20 世纪 80 年代中期，情感教育开始进入中国研究者的研究视野。笔者 2023 年 2 月 20 日以“情感教育”为关键词在中国国家数字图书馆进行检索，共搜索到 380 本专著。笔者发现，除去文艺作品后，教育领域关注情感问题最早的一本学术专著是《情感与人生》（黄仁发，1988），但在后续研究中被引率不高，未引起广泛关注。

理论奠基阶段。中国情感教育研究起源于 20 世纪 90 年代初期，其开创者是北京师范大学朱小蔓教授。她以教育哲学为基础，对情感及其在教育中的作用进行了系统性的探讨，并于 1993 年出版了《情感教育论纲》，这是新中国成立以来第一部专门论述情感教育的专著，也是朱小蔓教授在该

领域的代表作。该书后续两次修订并再版，朱小蔓及其团队也持续发表了大量相关论文和著作，对中国中小学阶段的情感教育产生了深远的影响。同样在 1993 年，上海师范大学卢家楣教授出版了《情感教学心理学》，这是一部从心理学角度分析和指导情感教学的专著。卢家楣及其团队通过实证调查和实践干预，建立了“以情优教”的理论框架和方法体系，并将其应用于青少年、大学生、中学老师等不同群体的情感素质培养和心理健康促进。他还主编了《愉快教学法》，并荣获全国第二届优秀成果奖。“情感教学”理论与实践为后来者提供了重要的借鉴和启示。1999 年，北京市鱼霞撰写了《基础教育新概念“情感教学”》，这是一部以综合性视角阐述情感和情感在基础教育中重要性的专著。该书构建了一个完整的“情感—认知—行为”的模型，并结合多个课程和领域进行了具体的实践案例分析。

全面发展阶段。近年来，中国教育界在情感教育领域取得了丰硕成果，涌现出一系列符合新时代特征和中国特色的情感教育专著。其中，赵鑫的《师生情感修养》（2015 年，福建教育出版社）以教师感情修养为主题进行理论与实践研究，从教师角色和教学文化的视角阐明了教师及其教学工作的情感性质，论述了情感作为教师必备的素养尤其特殊意义。该书提出了感情本体理论、感情规则理论、感情管理理论和感情劳动理论等原创性理论，并提供了具体的操作方法和实践案例。杨岚的《情感世界解析：兼论大学情感教育理念》（2013 年，人民出版社）则是一本关于情感教育理念构建和现状分析的著作。该书从中国情感教育现状入手，提出了对策性研究策略，并系统论述了个体情感（包括亲情、友情、爱情、乡情）、社会情感（包括政治激情和经济情感）、文化情感（包括宗教情感、伦理情感、哲理情感、科学气质、审美情感及人类情怀等）的基本内涵、存在的问题以及培育的重点。该书对于大学生心灵成长需求和文化心理现代化具有重要的理论价值。此外，马多秀的《学校情感教育论》（2013 年，人民出版社）、朱小蔓主编的《教师情感表达与师生关系构建操作手册》系列丛书（2018 年，人民出版社），以及陈永兵、徐志刚的《情感文明学校的课堂优化方案》系列丛书（2021 年，北京师范大学出版社），为中国教育界关于中小学生、大学生和教师等教育主体的情感研究奠定了基础，并成为情感教育领域的典型范例。

上述各时期关于情感教育主题的专著是在借鉴和吸收了国内外相关领域的前沿研究成果的基础上，根据中国国内的实际情况进行了有针对性和创造性的探索和尝试，从而形成了一批水平较高的著作，体现了中国教育界对情感教育的理论创新和实践创新，在国内外都产生了一定的影响。它们分别从不同的视角和层面对中国国内在中小学和大学两个阶段所进行的相关工作进行了全面而深入的分析和探讨，并提出了一些具有指导意义的理论概念和实践方法。它们不仅展示了中国在该领域的研究进展和水平，也彰显了中国在该领域的特色和风格。

2.研究评价

从总体上看，兴起于 20 世纪 80 年代末的中国的情感教育研究缘于学者对教育实际问题的关注和反思。在其发展过程中，经历了思想的梳理、理论的构建和初步科学实验，并与素质教育相互融合。此外，情感教育研究还向教育学的多个领域拓展，研究主题得到深化，直面问题，并且研究方

法呈现出多样化的趋势。中国的情感教育研究涉及多个学科领域，如教育哲学、教学心理学、教学论、语言学、德育、心理健康等，具有多学科视角和交叉性的特点。

从内容上看，已有专著涵盖了师生情感修养、情感世界解析、学校情感教育论、情感文明学校的课堂优化方案、教师情感表达与师生关系构建操作手册等方面的内容，体现了对中小学生、大学生、教师等教育主体人群情感研究的范式、样板学校和典型课例。这些著作都涵盖了情感教育的基本内涵、目标、特征、价值、逻辑、策略、方法、评价等方面，构成了一个较为完整的情感教育理论体系。它们既关注了情感教育的理论基础，如情感的本质、分类、功能、发展规律等，又关注了情感教育的实践应用，如情感教育的课程设计、教学策略、评价方式等。它们既关注了情感教育的主体，如学生、教师等，又关注了情感教育的环境，如校园文化、社会背景等。它们既关注了情感教育的个体层面，如个人情感、亲友情感等，又关注了情感教育的社会层面，如政治情感、经济情感等。它们既关注了情感教育的文化层面，又关注了情感教育的人类层面，如科学气质、审美情感等。

从形式上看，这些著作都采用了科学而严谨的研究方法，结合了理论分析和实证研究，运用了多种数据来源和分析手段，保证了研究的客观性和有效性。它们也充分利用了文献资料和案例材料，引用了国内外相关领域的前沿研究和经典著作，展示了研究的广博性和深刻性。它们还注意了语言表达和逻辑结构，采用了清晰而生动的文字和图表，设置了合理而有序的章节和小节，提高了研究的可读性和可操作性。

从研究特点上看，这些专著都有以下几个共同的特点：一是它们都强调情感在教育中的重要作用，认为情感是人的内在动力，是人的精神成长和品德形成的基石，是人与人之间交流和合作的桥梁。二是它们都借鉴了西方哲学、心理学、伦理学等相关领域的理论和研究成果，同时又结合中国的文化传统和社会实际，展现了中国特色的情感教育思想和方法。三是它们都注重理论与实践的结合，不仅提出了情感教育的指导原则和目标，还提供了丰富的实践案例和操作手册，为教师和学生提供了具体可行的指导和参考。这些专著为中国教育界关于情感教育的研究和发展做出了重要贡献。

从研究存在的不足看，中国的情感教育研究在基础理论和实践探索方尚缺乏系统性和深度性的理论构建，缺乏有效的实证数据和量化分析，缺乏与国际前沿研究的对话和交流，缺乏与教育实践的衔接和互动等。中国的情感教育研究需进一步强化基础理论探讨，广泛采纳和整合多学科视角和多种研究方法，深入探索不同学科、不同学段学生情感发展与教育的细致研究，并致力于理论研究与教育实践之间的紧密衔接与互动。这些是继续推动研究进展的重要方向。

通过对近年来出版的几部关于情感教育的专著进行了综述性的分析，本文认为，这些著作都是在国内外相关领域的前沿研究基础上，进行了创新性地探索和尝试，并结合中国国内的实际情况进行了调整和完善，形成了具有较高水平的专著。这些著作对情感教育的研究和实践有着重要的意义和价值，为提高中国教师和学生的情感素养，促进中国教育的人文化和品质化，推动中国情感教育的理论发展和实践改革，为中国情感教育的国际交流和合作提供了参考和借鉴。这些著作的出版不仅丰富了情感教育领域的研究成果，也为教师、学校和相关从业者提供了宝贵的参考和借鉴，推动了情感教育在中国教育中的深入发展。

（二）实践论文成果

1. 研究特点

专著、教材等图书著作因其创作和发表周期长等原因，不能迅速反映该主题的在学术界的研究进展。相比之下，某一话题的论文发表数量和层次，更能迅速反映该话题在学术领域研究的热点和前沿。学术论文等时效性更强的研究成果不断涌现，总体呈现出理论研究发展迅速，文献规模庞大，体系基本完善的特点。

文献规模庞大，高质量文献较多。根据 2022 年 2 月 20 日在中国知网上的检索结果显示，关于“情感教育”的文献总数为 36835 篇，其中包括学术期刊 10048 篇、博士论文 70 篇和硕士论文 1868 篇。在学术期刊收录的论文中，有相当数量的高质量学术论文被中文核心期刊和 CSSCI 收录，北大核心期刊收录的文章共计 1134 篇，占比 11.29%，CSSCI 收录的文章共计 469 篇，占比 4.67%，反映了中国学者对情感教育这一主题的广泛关注和持续探索。

文献内容丰富，学科分布广泛。中国知网收录的关于“情感教育”这一主题的文献内容较为丰富和多样，涵盖了不同层次、不同领域、不同角度的情感教育问题。如有些文献从哲学层面探讨了情感教育的内涵、价值和意义等；有些文献从心理层面探讨了情感教育的结构、功能和培养理论等；有些文献从政策层面探讨了情感教育的发展趋势、政策路径和经验借鉴等；有些文献从实践层面探讨了情感教育的课程设计、模式构建和实施效果等；有些文献从特殊层面探讨了针对特殊群体或特殊环境的情感教育问题等。当前中国教育界对情感及其教育的研究已经涉及多个学科门类，并广泛涵盖了不同教育对象。通过检索与分析可以发现，与情感教育相关的研究文献主要集中在中等教育、高等教育、教育理论与教育管理、外国语言文学、初等教育、职业教育和学前教育等学科中进行品德教育、心灵关怀等方面的理论探讨和实践探索。同时，教育学者和教师群体在各学科课程教学实践中也结合情感教育理论进行探索。这些文献不仅反映了中国学者对情感教育这一主题的全面认识和系统思考，也反映了中国学者对情感教育这一主题的具体应用和实际解决。

覆盖各个学段，课程载体多样。以往中国学者关于情感及其教育的研究多以未成年人为研究群体，关注幼儿、中小学生、特殊教育儿童、农村青少年等。中小学教师、师范专业硕士生的论著文献关注的研究对象幼儿、中小学生为主，实践着力点多以中小学各学科课程中具体实施情感教育的实践探索为主，如小学语文、初中语文、高中语文、英语教学、体育、美术、音乐等。近二十年来，随着情感教育研究对象范围的扩大，中国学者积极开展面向成年人尤其是大学生群体的情感研究，关注对青年学生人的内心情感，深化了对大学生精神世界的教育研究。针对成年人尤其是大学生群体的情感教育研究，主要从心理健康教育、思想政治教育、道德教育、美育、生命教育、心灵成长等方面出发，主动探索适合大学生群体成长和发展需求的情感教育理论和实践模式。例如，在大学生创新创业课程、文学经典导读类课程、音乐、美术等艺术类课程中进行了实践探索，将情感教育引入课堂教学。在高等教育研究领域，越来越多的教师和研究学者重视并应用情感教育促进大学生全面发展和综合素质提升，出现了关于大学生情感教育的专题研究，探讨大学生的情感现状、影响

因素以及教育的理论探讨和实践。例如薛蓉（2013）在其以高校辅导员的角度出发，针对大学生的情感教育这一课题做了初步研究，为之后的研究提供了一定的参考。

2. 研究评价

当前中国知网收录的关于“情感教育”这一主题的研究论文可知当前中国情感教育研究广泛而深入，有着丰富的内容和形式。经过多年的研究，中国情感教育领域在思想整理、理论构建、初步学科应用、与素质教育的融合、向教育学各分支延伸、研究主题深化、直面问题与研究方法多样化、以及基础理论研究与实践探索等多个方面取得了显著的成果。中国的中小学教育在很大程度上以情感教育和素质教育为理论指导，并在这个框架下进行了广泛研究。目前，教育学界已经设立了专门的情感教育研究机构和专业委员会，并组织了多次国内和国际学术研讨会议。这些举措推动了中国情感教育的不断纵深发展。

二、来华留学生情感教育研究现状

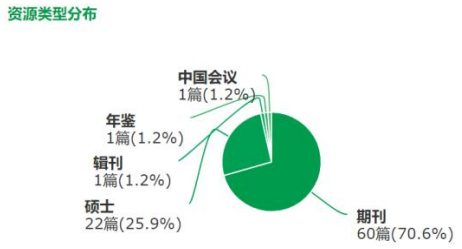
来华留学生情感教育实践是在情感教育理论研究基础上出现的。回眸当前学术界关于来华留学生教育管理研究所取得的成果，不仅应注重以客观视角呈现来华留学生情感教育研究的特点，而且应深入反思现有研究的成绩与不足，为深入开展来华留学生教育管理理论探究与实践研究奠定机场。与国际教育较为发达的国家相比，中国的国际教育起步晚，在理论研究、实践操作等层面均存在一定的差距和不足。例如，国家对于来华留学生情感教育的重视程度不够，顶层规划和政策还不明确，中层执行和管理者的作用也不突出。在这样一个来华留学生情感教育总体水平不高、全民跨文化意识不强的大环境下，中国针对来华留学生的情感教育还远未达到成熟阶段。因此，全面梳理当前中国学界关于来华留学生情感教育形成的已有文献，了解已有研究取得的成果，存在的问题，对于继续深入开展来华留学生情感教育，提高国际学生培养质量有着重要的现实意义。

根据 2023 年 2 月 20 日在中国知网上检索的结果，与来华留学生情绪、情感教育教学相关的研究文献共有 85 篇。本文以这些文献为研究样本，从文献规模、对象群体、研究内容等方面对现有来华留学生情感及其教育的研究进行归类分析，旨在归纳、总结其研究侧重点和研究特征及不足，掌握其研究全貌与发展现状。

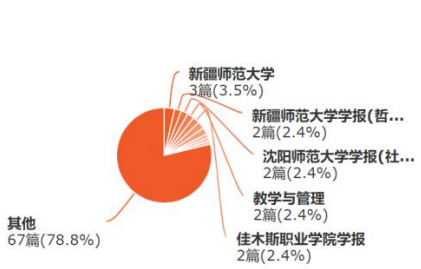
（一）研究规模及水平

近年来，中国教育界已经开始对留学生及其情感教育展开研究。截至 2023 年 2 月 20 日，在中国知网数据库上，可检索到的关于来华留学生情绪、情感教育教学相关的研究文献数量共计 85 篇。

从文献类型上看，期刊论文占比超过七成共计 60 篇，是最多的成果类型；硕士论文共计 22 篇占比 25.9%，会议文章、年鉴文章、集刊文章各 1 篇，如图 1 所示。

（图 1 样本文献资源类型分布）

（图 2 样本文献来源分布）

从文献来源上看，85 篇文献分布较为零散，无明显来源趋势，其中仅 5 家单位或期刊收录留学生情感教育相关文献超过 1 篇，其余 67 篇文献均散布于其他期刊和单位中未形成规模优势，如图 2 所示。

值得一提的是，新疆师范大学的硕士论文有三篇与中亚留学生情感教育主题相关，另有 2 篇高质量期刊论文发表于新疆师范大学学报（哲学和社会科学版）上，说明新疆师范大学的教师和硕士生对来华留学生情感教育的关注度较高，成果较多。

从文献类型上看，85 篇文献的种类比较单一。已有文献类型仅两种，一是期刊论文，二是学位论文，并呈现出学位论文数量占绝对优势。其中期刊论文仅有 22 篇，其中被中文核心期刊和 CSSCI 收录的高水平论文仅有 8 篇（孔雪晴，2012；刘运红等，2015；吴勇毅，2019；马彬彬等，2021 金鑫等，2022；宋丹等，2022；张琳琳，2022；孔兰兰等，2022；）；与留学生情感教育直接相关的学位论文学则全为硕士论文，共计 60 篇，暂无博士学位论文。

从学科分布上看，样本文献涉及的研究集中在哲学与人文科学和教育与社会科学综合领域，包括教育学、心理学、语言学、社会文化学、管理学等。

（二）研究对象及内容

中国学者关于留学生情感及其教育的论述，多为讨论各地区高校来华留学生教学、管理、服务现状、跨文化适应、跨境学习存在的问题、国际师资队伍建设、跨文化语言社会化以及管理对策为核心内容。近年来随着中国“一带一路”倡议的兴起，学者们也更多地将目光投向“一带一路”沿线国家来华留学生的学习、德育、情绪管理等诸多方面，发表了诸多学术文章。中国学者开始探讨将情感因素与国际汉语教育结合起来的可行性问题。中国学者关于留学生情感的研究，大致可以分为如下几种情况。

1. 情感认同与跨文化适应相关研究

留学生适应中国的教育体制、学校管理方式、专业课程要求以及生活服务和校园文化是中国学校国际教育管理者、教师和研究者们关注的焦点问题。中国学者对于留学生跨文化适应的研究已经有很多，其中杨军红（2005）的博士毕业论文《来华留学生跨文化适应问题研究》被引率最高。该

研究采用问卷调查和深入访谈的方式，对中国 7 所高校的 200 多名来华留学生进行调查，认为个人因素和社会环境因素是影响留学生适应内部、外部因素。研究发现，留学生的适应状况存在显著差异，个人因素中的性别、所在文化群体、来华时间、汉语水平、来华前的目的和期望等与适应状况有显著正相关。在社会环境因素中，中国的社会支持因素对留学生适应的影响远大于文化距离因素。这篇论文成为后续学者研究留学生跨文化适应的重要参考。

马彬彬（2014）指出，在中国—东盟合作的背景下，来桂东盟留学生的情感教育成为广西高等教育国际化进程中亟待解决的重要问题。他强调充分把握情感教育内涵，并利用广西的历史、文化和地缘优势，调整跨文化教育方式，以加强和完善情感教育工作机制建设。

综上所述，这些研究对留学生跨文化适应问题进行了探讨，并提供了关于个人因素和社会环境因素的认识。杨军红（2005）的论文在中国学者中影响深远，马彬彬（2014）则关注中国与东盟合作下的情感教育。这些研究为留学生的教学管理和情感教育提供了重要的理论基础和指导。

2. 国际中文教师情感研究

教学是一种情感实践，广大教师即是情感实践者（胡亚琳，王蔷，2014）。国际教育中的教师情绪情感关系着教师情感发展、职业发展及专业发展，是来华留学生情感教育研究的重要方面。情绪是影响第二语言习得的重要因素，也是影响教学的重要因素。国际中文教师情绪研究的重要性日渐凸显。国际中文教育过去的研究重视对语言习得的认知研究，只重视教师的认知建构和知识素养，忽视了教师的情感，造成认知和情感的分离，只重视语言习得的理性一面，只重视教学的理性一面，而不重视教师的认知建构和知识素养。在中文作为二语教学过程中的教师的情感投入和情感体验，不仅会直接影响到教师的课堂教学行为，甚至会影响到教师的成长和职业发展，而且会影响（支持或抑制）教师的成长，关系到教学效果，即教学的成败（吴勇毅，2019）。

情感是教师应具备的众多职业素养中最核心的一种。“教师核心素养”既具备一般素养特点，又有其自身的特殊性。教师对专业的热爱和信念以及与此相关的内在情感品质和外化出来的情感能力，是教师素养的核心，是“支撑、驱动教师成为一名合格甚至优秀教师的根本、基础”（王平，2021）。为此，在包括汉语国际教育本科生、研究生在内的师范生职前培养中，在广大一线教师在职培训中均应着力凸显教师专业情怀、开设教师情感素养方面的专门课程、建立教师情感素养提升的长效制度和相关的评价筛选机制、注重与留学生的互动交往和情感关系方面不断加以教育引导，从而提升师范生和在职教师的情感素养。

已有研究探讨了教师情感在国际教育中的重要性以及对来华留学生情感教育的影响。研究指出教学是一种情感实践，教师情感对于教师自身的情感发展、职业发展和专业发展具有关键作用。情绪是影响第二语言习得和教学的重要因素，因此国际中文教师的情绪研究日益受到重视。过去的国际中文教育研究主要集中在语言习得的认知方面，忽视了教师的情感。这导致了认知和情感的分离，只注重语言习得和教学的理性一面，忽略了教师的情感体验和情感投入。然而，教师的情感投入和情感体验对于课堂教学行为、教师的成长和职业发展都具有直接影响。因此，在教师职前培养和在

职培训中，应注重教师专业情怀和情感素养的培养。建议设立教师情感素养的专门课程，建立教师情感素养提升的长效机制和评价筛选机制。同时，强调教师与留学生的互动交往和情感关系的教育引导，以提升师范生和在职教师的情感素养。这对于提高教师的教学质量、促进教师的专业发展以及实施有效的情感教育具有重要意义。

3. 留学生情感教育影响因素及对策相关研究

学者们大都论述了对外汉语教学中加强留学生情感教育的重要性和实施策略的。王江（2008）从教学对象、学习兴趣、师生关系和课堂氛围四个方面，分析了留学生情感教育的特点和方法。马彬彬（2014）针对中国—东盟合作的背景，探讨了广西高校如何利用历史、文化和地缘优势，围绕“人情”“事情”“物情”，调整国际教育的方式和载体，建立情感教育工作机制。刘运红（2015）以新疆师范大学为个案，从课堂教学和日常生活两个层面，论述了留学生情感教育中应采取“亲情”“友情”策略，促进留学生在文化碰撞中提升情感，融入中国的学习和生活。他们提出了明确目标、完善队伍、构建体验活动三个具体策略，开展针对性的国际教育实践。吕兆格（2019）认为，在国际汉语教学中，应重视情感态度和价值观教育，而不仅仅是知识技能和显性文化教育。他建议教师利用显性和隐性两大教育资源，以课堂教学、第二课堂活动、课外实践体验等形式为载体，提升留学生对价值观教育的接受度和认可度。

综合来看，这些观点和策略综合了留学生个体差异、文化背景、师生关系等多个因素，旨在提高留学生的情感态度、文化认同感和个人发展。然而，具体的实施策略需要根据不同的教育环境和学生群体的特点进行调整和应用。在实施过程中，需要确保策略的有效性和可持续性，以真正达到预期的教育目标。

（三）研究评价

通过调查和分析来华留学生情感教育研究现状，发现已有研究有以下五个方面的特点和不足：三是已有研究缺乏实践检验，没有明确情感教育现状不理想的影响因素。四是已有研究缺乏深入性和持续性，没有验证提出的情感激发策略和教育教学策略的有效性，难以为提升来华留学生情感教育水平提供主导性参考。五是已有实证研究量化研究水平较低，所运用的研究理论落后于国际教育研究领域的新特征新变化，缺乏对教育理论和实践的深度反思。

一是来华留学生情感教育的研究数量和质量都不够，不能满足各高校留学生教育管理和汉语教学等实际需求。中国国内有关留学生情感教育已有开端，但成果不多，高质量文献少。现有成果往往基于单一视角，且多将情感视为国际汉语教学或留学生教育管理的辅助工具。情感教育教学的理论对于留学生群体的教育作用以及对语言教学的促进作用未得到深入研究，高影响力的著述不多。但现有研究多以理论探讨和经验阐述为主，鲜见面向国际教育师生开展田野调查，缺乏行动研究等实证依据和实践检验。可惜的是，上述较新的理论尚未引起国际中文教育研究学者足够的重视，在国际中文教学实践领域亦有很大的研究和应用空间。

汉语教学界、教育学界尚缺少真正把情感作为教育的内容，针对汉语教师和汉语学习者情感世界的关照远远不够。当前国际中文教育学界未形成面向汉语教师、留学生情感及其教育的深度调研、理论探索及实践应用，缺乏可行性论证及实证研究。这导致关于留学生情感及其教育的问题以及情感因素与国际中文教育关系等均尚未得到系统研究。国际教育领域对情感及其教育的研究远远落后于认知和习得等研究，面向外国来华留学生、汉语学习者这一特殊的大学生群体开展的情感研究其研究规模和质量尚无法适应蓬勃发展的来华留学教育形势。

二是研究对象的群体选取不均衡，大多数研究只涉及少数省区高校，留学生样本数量不足。当前学界积累的对大学生的情感教育研究成果和实践经验成为来华留学生情感教育的实践基础。来华留学生年龄段大多数处于 18 岁至 25 岁，他们身上不仅具备一般大学生的诸多共性特点，而且由于文化背景、教育背景等诸多不同，从而具有特殊性。来华留学生又具有其本国母文化和教育背景，来华学习后面临诸多新问题、新困难，国际教育中的情感教学、服务、管理尤其不同于普通大学生群体特有的方面。

综上所述，当前学界对来华留学生情感及其教育的研究存在上述不足，为了提升研究水平，需要加强研究的数量和质量、均衡选择研究对象、深入研究动机的差异性、验证师生积极情感激发策略的有效性、提高研究方法和工具的科学性，并紧跟国内外情感教育研究领域的时代变化，对所已有研究进行深入反思。这样才能更好地满足各大高校对来华留学生情感教育发展的需求。

三、来华留学生情感教育研究改进建议

后续的研究应该将情感教育理论引入国际教育领域，构建面向汉语学习者的情感交往型留学生教育管理体系。未来，应将情感教育理念应用于指导来华留学生的教育教学，这是留学生教育管理服务研究需要深入探讨和实践的方向。具体而言，国际教育领域对情感教育的探索应该从以下几个方面深化和拓展：

（一）加强留学生情感教育的理论建构和基础研究

深化对情感教育的本质、内涵、结构、功能、机制等方面的认识，探索适合中国国情和文化传统的留学生情感教育理论体系，为高校开展情感教育实践提供更加科学、系统、完善的指导。各高校在教学实践中充分吸收和应用已有的情感教育理念，在国际中文教育课堂和各专业课程教学中实践情感教育，注重培养留学生的情感交往能力和自我发展能力，加强对留学生情感需求的研究，深入了解他们在异国文化环境中的情感体验和发展需求。提高对国际教育中教师职业情感的关注，加强对教师在情感教育中的角色认知和专业发展的研究，探索有效的培训和支持策略，提高教师在情感教育中的实践能力和自我成长。

（二）是加强情感教育的实证研究和评价研究

运用多种方法和手段收集和分析情感教育实践的数据和信息，评估情感教育实施的效果和影响，揭示情感教育发展的规律和趋势，为情感教育改革和创新提供更加客观、全面、准确的依据。面向国际教育教师、留学生、管理人员和服务人员，开展实地调查和实证研究，收集实践案例和数据，以丰富国际教育理论和实践经验。继续探索和应用多样化的研究方法，如实证研究、案例研究、纵向研究等，以加深对情感教育的理解和实践效果的评估。研究和探索如何将新兴技术应用于情感教育，例如虚拟现实、人工智能等，以提供更丰富、个性化的情感教育体验和支持。

（三）是加强情感教育的比较研究和国际交流以及跨学科研究与合作

借鉴和参考国外先进的理论成果和实践经验，开展跨文化、跨地区、跨学科的情感教育比较研究，寻找适合中国特色的情感教育模式和路径，为情感教育国际化发展提供更加开放、包容、多元的视野。加强情感教育研究与其他学科领域的交叉合作，如心理学、语言学、社会学、教育管理等，共同探索情感教育的理论和实践问题。

（四）是加强情感教育的创新研究和探索实践

结合时代发展和社会需求，突出问题导向和目标导向，开拓情感教育研究的新领域、新主题、新问题，探索情感教育实践的新方式、新方法、新策略，为情感教育高质量发展提供更加前沿、创新、有效的思路。通过在以上方面的深化和拓展，可以构建更为全面和系统的情感交往型留学生教育管理体系，促进来华留学生的情感发展和全面成长。这将为国际教育领域提供更多的实证依据和实践经验，推动国际教育理论与实践的不断丰富和发展。

（五）重视留学生情感问题及其教育

在教学、管理、服务工作中重视对留学生情感问题，并在教育实践中积极探索以情育人和育人之情的可行方向。应该将情感教育理论引入国际教育领域，构建面向汉语学习者的情感交往型留学生教育管理体系。未来的研究应该聚焦于留学生情感教育的整体愿景和实施策略，加强基础理论研究，广泛采纳和整合多学科视角和多种研究方法，深入研究不同学科、不同学段学生的情感发展与教育，同时注重理论研究与教育实践之间的衔接与互动。这些方面的深入研究将为留学生情感教育领域的发展提供重要的指导和支持。

结论

本文运用文献分析法，对中国学者关于中小学情感教育和来华留学生情感教育的论述加以统计、分析，梳理了已有研究的历史脉络、阶段特点、文献规模、研究水平、研究内容及对象等。研究发现，中国国内的情感教育研究和来华留学生情感教育研究均取得了一定的成绩，但仍然存在一些不足和挑战，需要在今后的研究中加以完善和突破。

1. 中国学者关于情感教育研究文献反映了中国学者对情感教育这一主题的广泛关注和持续探索，从不同层次、不同领域、不同角度进行了深入分析和创新贡献，为促进学生全面发展和提升民族素质水平提供了理论支撑和实践指导。

2. 当前，对情感教育的研究兴趣逐渐增加，相关研究成果也在积累，并呈现出数量多、质量高的特点。现有研究主要以理论探讨和经验阐述为主，缺乏面向师生的实地调查和实证依据。

3. 在现有研究中，对来华留学生情感教育开展理论探讨和实践研究的文献数量不多，质量不高，对已有关于情感教育的理论理解不深，应用不广，未能充分吸收已有经典文献的理论养分。

4. 硕士论文中对来华留学生情感的调研和分析浮于表面，未能探索出影响留学生在华学习生活情感体验的影响因素和作用机制，缺乏有说服力的实验数据。

5. 对来华留学生情感教育的整体愿景、实施策略和方式的宏观研究很不充分。大多数学者调查分析了某些地区来华留学生情感教育的现状，但对情感教育的实施策略和未来发展的讨论较少。

6. 总体而言，现有研究对留学生情感教育需求的回应尚未能满足来华留学适应发展的新形势。下一步的研究应该关注留学生情感教育的整体愿景和实施策略，以满足现实中迫切的情感教育需求。

综上所述，中国知网收录的情感教育研究文献提供了丰富的研究成果，而今后的研究方向和展望则包括方法多样化、教师角色和专业发展、技术与情感教育、学生特殊需求和多样性、教育政策和实践以及跨学科研究与合作等方面。通过不断深入研究和实践探索，情感教育在中国可以继续取得更加显著的成果，并为培养学生的情感素质和全面发展做出更大贡献。提升情感教育实践效果和研究水平，使来华留学生情感教育摆脱可有可无的附庸地位，从而真正成为显学。

（备注：本文为第一作者博士毕业论文中的一部分）

参考文献

关春芳.留学生的情感教育与情感品质培养[J].沈阳师范大学学报(社会科学版),2013,37(04):102-105.

胡亚琳,王蔷.教师情感研究综述:概念、理论视角与研究主题[J].外语界,2014(01):40-48.

李宇明,翟艳.来华留学汉语教育70年：回顾与展望[J].语言教学与研究,2021(04):1-10.

刘胡权.提升教师情感素质,构建良好师生关系——访北京师范大学朱小蔓教授[J].教育科学研究,2019(03):5-9+15.

刘运红,梁云.中亚留学生情感教育实践研究[J].新疆师范大学学报(哲学社会科学版),2015,36(05):87-91.DOI:10.14100/j.cnki.65-1039/g4.2015.05.010.

卢家楣.情感教学心理学研究[J].心理科学,2012,35(03):522-529.

吕兆格.国际汉语教学中的情感态度渗透与价值观教育[J].华北水利水电大学学报(社会科学版),2019,35(01):63-67.

马彬彬.浅议中国—东盟合作背景下来桂东盟留学生情感教育对策[J].东南亚纵横,2014(05):47-50.

马多秀.情感教育研究的回顾与展望[J].教育研究,2017,38(01):52-61.

王江.根据对外汉语教学的特点加强情感教学[J].中国成人教育,2008,No.199(06):179-180.

王平.基于教师核心素养的职前师范生情感素养培育[J].教育科学,2021,37(03):68-74.
吴勇毅.论情感在教师汉语二语教学中的重要作用——基于叙事的探究[J].华文教学与研究,2019(04):54-59.
薛蓉.大学生情感教育研究[D].武汉大学,2013.
杨军红.来华留学生跨文化适应问题研究[D].华东师范大学,2005.
张秋红,陈鹤.从外国留学生跨文化心理适应角度谈高校对外汉语教学中的情感教育[J].长春工业大学学报(高教研究版),2011,32(02):65-67.
赵宏,张晶.来华留学生中华文化认同培养[J].黑龙江高教研究,2017(11):145-147.
赵鑫.国外情感教育研究的进展与趋势述评[J].比较教育研究,2013,v.35;No.283(08):54-59.
朱国辉.高校来华留学生跨文化适应问题研究[D].华东师范大学,2011.
朱小蔓,王坤.“情感—交往”型课堂:课程育人的一种人文主义探索路径[J].课程.教材.教法,2018,38(05):17-25.

Author (1) Information (第一作者信息)

Name and Surname（姓名）：
CONG HAO

Highest Education（最高学历）：
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）：
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
International Chinese Language Teaching

Address（地址）：
18/18 Bangna-Trad, Bangplee District, Samutprakarn,Thailand 10540

Author (2) Information (第一作者信息)

Name and Surname（姓名）：
TANES IMSAMRAN

Highest Education（最高学历）：
Ph.D

University or Agency（任职院校或单位）：
Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese

Address（地址）：
18/18 Bangna-Trad, Bangplee District, Samutprakarn,Thailand 10540

现代汉语动词“插”义项分布情况研究

A STUDY ON THE SENSE DISTRIBUTION OF THE VERB “CHA” IN MODERN CHINESE

冯海丹 [1]
FENG HAIDAN
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail：fhd86@126.com

艾红娟 [2]
AI HONGJUAN
西南大学，中国
Southwest University, P.R.China
E-mail：ahj1976@163.com

Received: 08 December 2022 / Revised: 25 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

通过分析现代汉语动词“插”平衡语料库中 10000 条，共计 93 万字的语料，对动词“插”在现代汉语中的义项分布情况重新进行了描写，并运用论元结构和物性结构理论对动词“插”的义项成因进行了解释。

关键词：论元结构；物性结构；义项分布；插

ABSTRACT

By analyzing the 10,000 entries of 930,000 words in the corpus of modern Chinese verb “cha”， this paper re-describes the sense distribution of the verb “cha” in modern Chinese，it also explains the cause of the meaning of the verb “cha” by using argument structures and qualia structure theory.

Keywords： argument structures, qualia structure, sense distribution,“cha”（插）

绪论

现代汉语动词“插”被归入《国际中文教育中文水平等级标准》五级词汇中，（中国教育部，[online]，2021）在《现代汉语频率词典》中，使用度级次 532，使用度为 98，词次为 123，累计词次 100183，频率 0.0094，累计频率 76.1702。（北京语言学院语言教学研究所，1986：516）汉语学习词典是供以汉语为第二语言学习目的语的学习者学习使用的工具书，也“是推动对外汉语走向世界强有力的、具有突破意义的工具”。（郑定欧，2005：161-167）

一、研究背景和意义

由普斯特约夫斯基（Pustejovsky）创立的生成词库理论（Generative Lexicon Theory，GLT）一直关注词语之间的组合，尤其是语义的融合与浮现的问题，它是当代语义学中最精密的形式化分析范式，其构建的词项物性结构的描写框架旨在说明意义的生成性问题和解释词语的组合性问题。（李强，2015：69-80）在多层次的语义关系中，论元结构关系处于核心地位，论旨角色是语义标注的重点。（袁毓林，2007：10-20）动词词义是一种情景化的过程，动词义位中内化了一定数量的关涉角色，所以动词义位必须依赖一定的关涉角色才能形成完整的意义。（徐晓波，2006：10）以汉语二语学习者为主要使用对象的汉语学习词典释义时，通过分析和标注论元方面信息，可帮助使用者更为全面地掌握词义。通过定性与定量结合的方法发现现代汉语“插”的新义项，并利用论元结构理论描写语义结构和探究其间的关联关系，合理解释词义衍生现象背后的依据和原因，有效补充和完善现有研究的不足，为词典中该此类的义项划分和义项描写提供了科学的理论基础，使其释义更准确、更系统、更科学，提高辞书编纂效率，推动汉语学习词典编纂的理论现代化。同时对于传统语文词典也具有借鉴价值。

为了解汉语二语学习者对动词“插”的掌握情况，我们在全球汉语中介语语料库 V1.0（崔希亮，张宝林，[online]，2019）中进行了检索，发现学习者因由于不掌握动词“插”和其关涉对象特征而产生的语用偏误，例句如：

*柜子里插着很多衣服，有 T，牛仔裤，裙子，校服等。（学习者国籍：菲律宾；作文题目：随记）

*做完以后，我把东西插进书包。（学习者国籍：菲律宾；作文题目：“把”）

*她的钥匙正在插着门。（学习者国籍：俄罗斯；作文题目：看图写故事）

上述偏误中，例①和例②中的偏误可能是由于学习者对于动词“插”所搭配的客体对象的语义特征理解有误，导致将其与“挂”和“装/收”相混淆；例③中的偏误可能是由于学习者不掌握动词“插”与所关涉处所对象“门”搭配时的语法结构，导致将处所对象放在了客体对象的位置。

同时，我们根据《现代汉语词典》（第 7 版）（以下简称《现汉》）中“插”的例词和复音词，我们以泰国马哈沙拉堪皇家大学汉语专业 2020 级 27 名学生为调查对象，了解其对“插”词义的掌握和运用情况。调查结果显示：除了对“插队”“插花”“插足”的正确率超过 50%，其余“插”的复音词正确率均较低，其中“插班”“插电”“插秧”正确率小于 10%，说明大部分汉语学习者对“插”的语义并不了解。

因此，有必要对现代汉语中“插”的义项分布情况进行研究，通过定性与定量结合的方法对现有外向型词典中“插”的义项划分进行整理、补充和完善，支持和促进汉语学习词典的编纂或汉语二语学习者自主学习。

二、研究范围、目的、主要内容、方法和创新性

（一）研究范围和主要内容

本文所选语料均来自北京大学中国语言学研究中心 CCL 语料库（以下简称“CCL 语料库”）。“插”字在 CCL 语料库-现代汉语语料中共出现 23694 次，总汉字 10645 个中排序为 1718 位的现代汉语语料共计 21302 条，约 204 万字。（詹卫东、郭锐、谌贻荣，[online]，2003）基于李仕春（2016）介绍的方法，我们共抽取出“插”的 1 万条语料，约 93 万字，建立平衡语料库。

通过对现代汉语动词“插”的平衡语料库中的语料进行穷尽性的分析，主要研究“插”所关涉的论元：主体论元、客体论元和处所论元的语义特征，探讨动词“插”的义项划分和释义描写。

（二）研究目的

本文希望以现代汉语动词“插”为例，建立该词的平衡语料库，通过定量的方式重新分析、描写和解释了动词“埋”在现代汉语中的义项分布情况，研究各义项中“插”所关涉的主体论元、客体论元和处所论元的物性结构特征，考察和归纳在义项描写时所需凸显的关涉对象和被凸显对象的典型语义特征，总结出动词“插”和典型关涉对象搭配表，并对现有汉语学习词典中的该词各义项的描写提出具体的补充与完善建议。同时，试图结合意象图示理论，创建凸显其语义特征的意象图示，分析各义项之间的关联，帮助汉语二语学习者更为全面地掌握和使用，减少偏误的发生。

（三）研究方法

本文主要采用定量统计与定性分析相结合的方法，即从 CCL 语料库中分类抽取“插”的语料，建立平衡语料库，考察各义项的分布情况，统计各义项的使用频率。CCL 语料库中的语料共有 12 个三级分类和 33 个四级分类，每个分类中的语料数量差异较大，为尽可能保证语料来源的均衡性，我们按照以下步骤建立“插”的平衡语料库：

1. 计算每类语料的抽取数

① 计算出 12 个三级分类中每类语料的抽取的平均数约为 833 条，将三级分类中少于 833 条的语料全部抽取，共抽取出 CWAC、口语、史传、电视电影等 7 个三级分类中的 1663 条语料，剩余需抽取的语料数为 8337 条。

② 计算出剩余 5 个三级分类抽取的平均数约为 1667．4 条，将少于该平均数的应用文类和网

络语料类语料全部抽取，剩余三类语料中需抽取的语料数为 6416 条。

③ 计算出剩余 3 个三级分类抽取的平均数约为 2138．7 条，因报刊类和文学类原语料数远多于翻译类，经调整后确定 3 个类别的抽取数分别为：报刊类 2139 条、文学类 2139 条、翻译类 2138 条。

④ 在报刊、文学和翻译 3 个三级分类中，按照三级分类的计算方式，依次根据平均数的标准，计算出每个四级分类语料的抽取条数。

2. 语料的抽取和语料库的建立

① 根据四级分类中的计算结果，将抽取数小于下载数的 8 个四级分类语料，如：1994 年报刊精选、人民日报、作家文摘、大陆作家等，分别导入到 ACCESS 语料库中，创建语料库。

② 在上述 8 个语料库中，使用随机抽取表达语句抽取相应数量的语料，如：SELECT TOP 1216 *FROM 大陆作家 ORDER BY rnd(id)，建立 8 个随机抽选的语料库。

③ 将抽取数等于下载数的语料导入到 ACCESS 语料库中，并与 8 个随机抽选建立的语料库合并，建立现代汉语动词“插”的平衡语料库。其所含各类语料情况见下表：

表 1 现代汉语动词“插”平衡语料库的语料分布情况

二级分类	三级分类	四级分类	下载语料	抽样语料	三级分类合计
当代	CWAC		265	265	265
	口语		47	47	47
	史传		170	170	170
	应用文	中国政府白皮书	3	3	1055
		健康养生	19	19	
		法律文献	3	3	
		社会科学	228	228	
		自然科学	191	191	
		药方	10	10	
		菜谱	78	78	
		议论文	91	91	
		词典	365	365	
		说明书	67	67	
	报刊	1994 年报刊精选	1464	307	2139
		人民日报	3286	309	
		作家文摘	1011	301	
		市场报	278	278	
		故事会	11	11	

二级分类	三级分类	四级分类	下载语料	抽样语料	三级分类合计
		新华社	2311	307	
		读书	1598	305	
		读者	680	305	
		青年文摘	16	16	
	文学	台湾作家	403	403	2139
		大陆作家	3309	1216	
		香港作家	520	520	
	电视电影	文艺	323	323	477
		非文艺	154	154	
	相声小品		63	63	63
	网络语料		866	866	866
	翻译作品	应用文	500	500	2138
		文学	2331	1638	
现	戏剧		34	34	34
代	文学		607	607	607
合计			**21302**	**10000**	**10000**

对该平衡语料库中 10000 条语料依次标注后，发现语料中用于人名、地名、动物名、服装名或者设备名等专有名词中的语料共计 101 条，占 0.1%，例如：插尔奈普（人名）、老插（指插队队员）、三插溪电站（地名）、间插血吸虫（动物名）、插尾裙（服装名）、光分插复用设备（设备名）等。另有错别字语料 5 条，占 0.05%，例如：“从穷到富、从插（*卑）下到尊贵”“插（*擦）桌子、摆碗筷”“委插（*任）令”等。以上 106 条语料对于动词“插”的义项划分没有研究价值，均未标注义项，不做讨论与说明。有效语料条数共计 9894 条。

（四）研究创新性

本文以论元结构理论为指导，结合语料库技术，以动词“插”为案例研究汉语放置类肢体动作的义项划分与描写，建立汉语放置类肢体动作释义模式。争取为词典中放置类肢体动作的义项描写和义项划分提供了科学的理论基础，使词典中放置类肢体动作的释义更准确、更系统、更科学，提高辞书编纂效率，推动汉语学习词典的发展。

三、与本论文有关的国内外研究综述

根据研究方法和角度的不同，我们将现有的动词“插”的义项分布和描写研究分为历时描写、共时描写和语义结构描写三个大类。

（一）汉语动词"插"的历时分析与研究

《说文解字》（现代版）（以下简称《说文》）中“插”的释义为“刺肉也。从手从臿。楚洽切。”（汉 • 许慎撰，宋 • 徐铉校订，王宏源新堪，2005：670）段玉裁注“刺内也。内各本作肉。今正。内者，入也。刺内者，刺入也。汉人注经多假借字、扱字为之。从手臿声。楚冶切。八部。”（清 • 段玉裁撰，2013：605）《汉语源流字典》中认为：“插”的本义为①刺入，扎进；又特指②把秧苗插入土中，栽植；又引申泛指③加入，参与到中间。又用作“锸”，指④铁锹。根据以上研究，可知“插”的本义为“用手把物体刺入某个物体中”。在隐喻和转喻的作用下，由本义引申出不同的新义项。

（二）汉英词典中动词"插"及其英语对应词 insert 的义项划分和描写

我们以《现汉》以及四部汉语学习词典：《现代汉语学习词典》（以下简称《现学》）、《HSK 中国汉语水平考试大纲汉语 8000 词词典》（以下简称《8000 词》）、《商务馆学汉语词典》（以下简称《商务馆学》）、《当代汉语学习词典》（以下简称《当汉学》）和三部英语学习词典：《牛津高阶英语词典（第 10 版）》（以下简称《牛高》）、《朗文当代高级英语词典（第 6 版）》（以下简称《朗高》）和《柯林斯高阶英语学习词典》（第 9 版）（以下简称《柯高》）中“插”和其英文对应词 insert 在上述词典的中义项划分和释义描写。

1. 现代汉语词典中动词“插”的义项划分与描写

《现汉》中的“插”释义为：动①长形或片状的东西放进、挤入、刺进或穿入别的东西里：~秧|双峰～云|～翅难飞|把插销～上。②中间加进去或加进中间去：~手|安～|～一句话。（中国社会科学院语言研究所词典编辑室，2016：134）义项①为《说文》中的本义，仍代表由手（或类似主体）实施的具体的肢体行为动作，释义中还强调了受事的外形特征“长形或片状”和处所“别的东西中”；义项②为新义项，动作主体则不再局限为手（或类似主体），主体范围有所扩大，也不再代表具体的肢体行为动作，指代笼统的动作。

我们还考察四部外向型汉语学习词典中“插”的释义描写，具体释义如下表：

表 2　外向型汉语学习词典中“插”的释义

词典	义项 1	义项 2
《现学》（孙全洲，1995：128）	扎进去；放进去。	中间加入。
《8000 词》（北京语言文化大学汉语水平考试中心，2000：133）	长形或片状的东西放入、挤入、扎进别的东西里。	中间加进去。
《商务馆学》（鲁健骥、吕文华，2006：81）	刺进或放进另一个空间中。	加到中间去。
《当汉学》（张志毅，2020：62）	把长形、片状的东西放进、挤进或扎进别的东西里面。	中间加进去；加到中间去。

从上表可以看出，四部外向型汉语学习词典中的释义相似度较高。其中，义项 1 均为“插”的本义，释义义核包含“刺”“放”“扎”“挤”等，表示具体的肢体动作。义项 2 释义义核均为“加”，并强调了处所“中间”，动作主体则不再局限为手（或类似主体），主体范围有所扩大，也不再代表具体的肢体行为动作，指代笼统的动作。该四部外向型汉语学习词典除释义较为相似，还与《现汉》的释义基本一致。

2. **英语学习词典中动词“insert”的义项划分与描写**

三部英语学习词典中均将 insert 划分为两个义项，具体释义如下表所示：

表 3　外向型英语学习词典中“insert”的释义

词典	义项 1	义项 2
《牛高》（戴安娜·丽·詹妮弗·布拉德贝里，2020：820）	to put something into something else or between two things.	to add something to a piece of writing.
《朗高》（培生教育有限公司，2014：952）	to put something inside or into something else.	to add something to the middle of a document or piece of writing.
《柯高》（柯林斯公司，2018：793）	If you insert an object into something, you put the object inside it.	If you insert a comment into a piece of writing or a speech, you include it.

从上表可以看出，三部英语学习词典中对 insert 的释义也较为相似。义项 1 中的释义义核均为 put，意为“把某物放入其他物体中”，表示具体的肢体动作；义项 2 中的释义义核为 add 或 include，意为“将评论或文章放入演讲或文章中”，表示抽象的言语活动。

上述汉英语词典中对于“插”及其英语对应词 insert 的释义均主要划分为两个义项，且义项①均代表了具体的肢体动作义，英语词典中还根据客体论元形式角色特征将 insert 划分为不同的义项，这些义项划分和描写为我们重新开展动词“插”的义项划分和描写奠定了基础，提供了有益的参考。

（三）关于动词“插”的语义结构的研究

袁毓林认为“插”是二元三位四项四联动词，其能关联的三个从属成分为：施事、受事和处所，描写为 V：{A， P， L}，配价实例：

插：　他在花瓶里~了几枝花　　这几枝花你~花瓶里吧
　　他把那些花全~花瓶里了　　那些花早被他~在花瓶里了
　　那些花早~花瓶里了　　花瓶里~了几枝花

（袁毓林，2010：239）

袁毓林使用联、项、位、元的配价层级，分析了现代汉语中“插”在不同层级上的支配能力，同时描写出其从属成分的语义角色，为本研究中动词“插”各义项的划分和语义描写提供了依据。

四、总结内容

前述四部外向型汉语学习词典中，当动词“插”所关涉的各类对象变化，其词义也产生不同。为了更进一步分析动词“插”的多义性和各义项之间的关系，我们对语料库中的“插”所关涉的主体、客体、处所等对象进行了分析和归类，结果表明该动词在现代汉语中具有五个主要义项。

（一）义项①：动把细长或片状物体刺进别的物体中：把花～在瓶子里|～翅难飞|把插销～上。

马克·约翰逊（Mark Johnson）在《心中之身：意义、想象和理解的物质基础》(The Body in the Mind：The Bodily Basis of Meaning，Imagination，and Reason)中将“意象图式”(image schema)定义为“我们互动和运动感觉中重复出现的动态模式，是它使我们的经验获得了结构性和一致性(a recurring dynamic pattern of our perceptual interactions and motor programs that gives coherence and structure to our ex- perience)”。（马克·约翰逊，1987：xiv）根据《说文》可知，“插”本义表达的是一个表示肢体动作的事件，即“用手把物体刺入某个物体中”，即其本义是一个由容器、路径等基本意象图式结合构成的复杂的意象图示。基于以下三点现实依据：第一，“插”的客体论元的源点位置在处所空间外，即独立于处所空间存在。“插”的客体论元的终点位置在处所空间内，与处所空间的关系为（部分）进入，因此分别用 A 和 B 表示客体论元和处所空间，且 A 的形体小于 B；第二，空间空间 B 的用途是“容纳”，因此用 X 表示其所容纳的除客体论元 A 外的事物。第三，“插”的本义涉及客体论元位置的变化，因此用“→”来体现这一改变。其中，“→”左侧是源点图示，右侧是终点图示。将其表现为图 1：

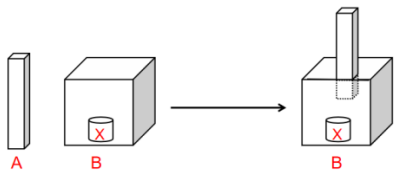

图 1 现代汉语动词“插”本义的意象图式

在上图中，客体论元 A 受到“插”这一动作的影响最为明显，其在整个“插”的事件中最容易被凸显出来。当客体论元 A 被凸显时，其与不能被“插”所支配的事物在形式角色特征方面存在明显的差异，即“插”客体论元在形式角色方面需具备[+有形物]和[+长形]或[+片状]或[+尖]的语义特征。该义项在“插”平衡语料库中共有 4208 条，占 42.53%。例句如：

妈一早起来到地里掐一大把山药花，一大把叶子，回来插在瓶子里。（当代\文学\大陆作家）

我们兄弟几个就如同老虎插上了翅膀。（当代\文学\大陆作家）

奥勃良来回踱着步，一只手插在黑制服的口袋里，一只手夹着香烟。（当代\翻译作品\文学）

按：该义项对应的是“插”在《现汉》的义项①“长形或片状的东西放进、挤入、刺进或穿入别的东西里：~秧|双峰～云|～翅难飞|把插销～上。”（中国社会科学院语言研究所词典编辑室，2016：134）

在“插”平衡语料库中，“插”表示肢体动作时，充当其客体论元的事物共 303 种，其中重复出现的有 163 种，出现频次排序前十位的典型客体论元分别为：花、翅膀、旗、手、刀、管（子）、插头、针、插销、卡、剑，具体情况如下表所示：

表 3 “插”义项①中的客体论元排序表

序号	客体论元	数量（条）	形式角色
1	花	433	[+长形]，单位：枝、朵、把、束、串
2	翅膀	334	[+长形]和[+扁平状]，单位：只、个
3	旗	309	[+长形]，单位：只
4	手	298	[+长形]、[+扁平状]或[+尖]，单位：把
5	刀	279	[+长形]或[+扁平状]和[+尖]，单位：根
6	管（子）	171	[+长形]和[+细]，单位：根、枚
	插头	171	[+长形]和[+细]，单位：个
7	针	162	[+长形]、[+细]和[+尖]，单位：根、棵
8	插销	154	[+长形]、[+细]，单位：个
9	卡	106	[+扁平状]，单位：张
10	剑	92	[+长形]、[+扁平状]和[+尖]，单位：把

为更清楚地凸显客体的形式角色特征，部分语料中还专门添加了对客体形式角色的描写，此类语料共有 206 条，主要从长度、粗细程度、厚度和锐利度四个维度方面来对客体论元的形式特征进行描写。突出描写长度维度的语料共 93 条，主要的描写用语有“长（长）”“短”或长度值。例如：

一位澳大利亚轻骑兵骑在他的战马上，马刀在握，他的垂边帽翻边上插着长长的、闪闪发亮的羽毛。（当代\翻译作品\文学）

一声刚落音，黎德力拉的短剑已插进他的肋下。（当代\史传）

突出描写粗细度维度的语料共 22 条，主要的描写用语有“细”或直径值。例如：

其顶端细如发丝，其直径兴许只有千分之一厘米——它们可以插入视网膜的单个细胞、膝状关节或者经局面部麻醉后插入猫或者猴子的视皮层里面去。（当代\翻译作品\应用文）

店主操起一根两指粗的木棍，插进瓷缸中的透明状胶体内……（当代\网络语料）

突出描写厚度维度的语料共 4 条，主要的描写用语有“薄”。例如：

只有一张薄卡，可随时插入计算机……（当代\报刊\市场报）

突出描写锐利度的语料共 65 条，主要描写用语有“尖（尖）”“锋利”。例如：

剩下的母蝉，就用它尖尖的尾巴，插到树皮里产卵（当代\报刊\读者）

（一只细白的手）迅速的将锋利的刀锋插入两人之间的桌面。（当代\翻译作品\文学）

上述四个维度的特征常常相互关联，同时描写了两个维度的语料共 9 条，例如：

又尖又细的皮鞋跟儿每一步都有插进石板缝的危险。（当代\文学\大陆作家）

将一根 12-15cm 长的细钢针或针状物垂直插在圆心上。（当代\网络语料）

综上所述，建议凸显该义项中“插”的客体论元的形式角色特征，将该类语料中“插”的义项描写为：动把细长或片状物体刺进别的物体中：把花～在瓶子里|～翅难飞|把插销～上。

（二）义项②：动加入。a．在文档、网页中间加入：~画|～叙|～文本框。b．在机关单位、班级或队列中间加入，成为其中的一员：安～|～队|～班。c．在别人的谈话中或音乐中间加入：插～|～嘴|～曲。d．在某事件既定或有序进行的过程中间加入：～手|～播|～科打诨。

“人类思维最重要的功能是越来越善于抽象化，由认识物体的具体的可感特征到认识事物的抽象的本质属性。”（张志毅、张庆云，2012：265）在“插”平衡语料库中，我们发现“插”的客体除了具有[+长形]或[+片状]或[+尖]的语义特征的有形物外，还有不具备上述形式角色特征的抽象物。当客体论元 A 在形式角色方面不再具备[+有形物]和[+细长]或[+片状]或[+尖]的语义特征，实施动作“插”以后，客体 A 的空间位置从独立于空间 B 的位置变为了存在于空间 B 内；空间 B 内的状态也发生了变化，表现在：空间 B 内除原有的存在物 X 外，新增了 A，即 A 与空间 B 的关系为全部进入，A 与空间 B 内的 X（X1、X2、……）形成了同时存在的关系。因此，当凸显意象图式中空间 B 内发生的变化时，在运用隐喻机制的作用下“插”的语义也随之发生了变化，可将其描述为“加入”，并将其表现为图 2：

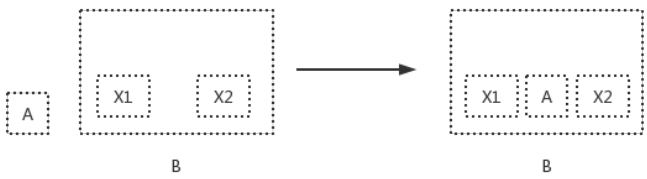

图 2 “插”表示抽象动作的意象图式

该类义项对应的是“插”在《现汉》的义项②“中间加进去或加进中间去：~手|安～|～一句话。”（中国社会科学院语言研究所词典编辑室，2016：134）

根据客体的抽象程度，我们将其区分为四类，分别描写为：a．在文档、网页中间加入：~画|～叙|～文本框。b．在机关单位、班级或队列中间加入，成为其中的一员：安～|～队|～班。c．在别人的谈话中或音乐中间加入：插～|～嘴|～曲。d．在某事件既定或有序进行的过程中间加入：～手|～播|～科打诨。

1. 义项 a．在文档、网页中间加入：～画|～叙|～文本框。

该义项在“插”平衡语料库中共有 1051 条，占 10.62%。例句如：

她勉强来得及在她的关于放射性的论文的新版里插进一小段关于人工放射性的内容。（当代\CWAC）

EViews 可以将图形插入到 Word 文档中。（当代\CWAC）

无声片时代，一部影片由两个因素构成：画面以及中间插入的作为对话与解释词之用的字幕。（当代\翻译作品\应用文）

上述例句中，“插”的客体论元分别为“一段内容”“图形”和“字幕”，它们在形式角色方面不具备[+有形物]和[+长形]或[+片状]或[+尖]的语义特征，“内容”“字幕”主要以文字形式呈现出来，可以从字数的多少、段落的长短等方面进行度量；“图形”以线条、色彩等呈现后出来，可从大小方面进行度量。因此，此类客体所表现出的共同的形式角色特征为[+可视]和[可度量]的特征，单位为“段”“张”“条”“句”等。在“插”平衡语料库该义项的 1051 条语料中，该义项中，出现频次最高的客体论元为图片类事物，共 817 条；其次为文字类事物共 188 条。例句中所涉及的空间分别为“论文中”“文档中”和“画面中”，其与具体的物理空间一样，同样具有[+容纳]的语义特征。该义项中出现频次最高的空间为文档类空间，共 932 条；其次为网页类空间，共 53 条。

因此，当客体为在形式角色方面具有[+可视][+可度量]特征的图片或文字类时，建议提示其典型空间“文档”“网页”，将此类语料中“插”的释义描写为：a．在文档、网页等中加入：~画|～叙|～文本框。

2. 义项 b．在机关单位、班级或队列中间加入，成为其中的一员：安～|～队|～班。

该义项在“插”平衡语料库中共有 668 条，占 6.75%。例句如：

当您排队买电影票时，一位后来者试图插到您前面。（当代\报刊\读者）

来到延安后，远征就到抗敌小学插班上三年级。（当代\报刊\人民日报）

此外，政府还将在人群中安插约 100 名便衣警察。（当代\报刊\新华社）

上述例句中，“插”的客体分别为“人体”或“由人构成的集体”。但例句中并非凸显“人体”[+细长]的语义特征，而凸显的是“人体”或“由人构成的集体”的功用角色特征，即“成为某一集体中的一员或一部分”，如：例①中，“后来者的身体”的主要功用是“占据位置，使其成为队伍中的一员”，例②中“远征”的主要功用是“作为学生，成为班级里的一员”，例③中“100 名便衣警察”主要功用是“成为人群中的一部分，并执行防卫等职责”。李宇明认为“人们在社会关系及一些社会现象的认知和表达上，也经常采用空间隐喻。”（李宇明，1999：64-68）该类义项中客体的功用角色特征凸显，其所关涉的空间也主要为社会空间。社会空间是指非空间领域的集体，如工作的机关单位、班级、队列等。上述例句中，所涉及的空间分别为“队列中”“人群中”和“班级中”，同样具有[+容纳]的语义特征。该义项中出现频次最高的空间为“生产队”，共 377 条；其次为“机关单位”，共 167 条，再次为“班级”，共 52 条。因“生产队”为 20 世纪六七十年代的历史产物，时代性较弱，现“插队”一词中“队”常指“队列”。

因此，当“插”的客体为人体或由人构成的集体，并凸显其功用角色特征“成为某一集体中的一员或一部分”时，提示其典型空间“机关单位”“班级”和“队列”，将该类语料中的“插”释义为：b．在机关单位、班级或队列中间加入：安～|～队|～班。

3. 义项 c．在别人的谈话中或音乐中间加入：插～|～嘴|～曲。

该义项在“插”平衡语料库中共有 1748 条，占 17.67%。例句如：

“三爸来了，”觉慧忽然低声插嘴道。（当代\文学\大陆作家）

在两个小时的讲演中，机关人员认真倾听，不时有人插话一两句，会场气氛活跃。（当代\报刊\人民日报）

这是作品中隐隐可以听到的一个不同的旋律，颇象现代音乐中故意插入的不和谐音。（当代\报刊）

上述例句中，“插”的客体论元分别为“嘴”“音”，其中“嘴”在其功用角色“说话”的作用下生成了“话语”。“话语”和“音”均具有声音的物理特征，即其形式角色均具有[+音高][+音长][+音量]等特征，能够在在听觉系统中所占据的一定的范围。其所涉及的空间分别为“听到的话语中”和“听到的音乐中”，其与物理空间一样，同样具有[+容纳]的语义特征。该义项中出现频次最高的空间为“别人谈话中”，共 1508 条；其次为“影视音乐”，共 217 条。

因此，当“插”的客体具有[+音高][+音长][+音量]等形式角色特征时，提示其典型空间“别人谈话中”和“影视音乐中”，将该义项中的“插”释义为：c．在别人的谈话中或音乐中加入：插～|～嘴|～曲。

4. 义项 d．在某事件既定或有序进行的过程中间加入：～手|～播|～科打诨。

该义项在“插”平衡语料库中共有 1319 条，占 13.33%。例句如：

在打擂颁奖的过程中，穿插体现武术传统文化的精彩节目，有武舞、武戏、武术小品、武术书画、武技表演等。（当代\报刊\人民日报）

因为这些国家的政府最初非常不相信市场自身的力量，广泛插手资源配置过程（当代\报刊\1994 年报刊精选）

别人开药学研讨会，销售人员也要挤进去插个会中会。（当代\报刊\1994 年报刊精选）

在已知的世界语言中，时间的表达大都借助空间的语言表达形式这一普遍现象说明了一个重要的认知普遍现象，即“时间是空间的隐喻。”（李宇明，1999：64-68）上述例句中，“节目”“会（议）”在形式角色方面不具备[+有形物]和[+长形]或[+片状]或[+尖]的语义特征，但具备了[+时长]方面特征，而“手”的功用角色是“开展管理或其他工作”，“管理”或“工作”也具备“时长”方面的特征。所涉及的空间分别为“在打擂颁奖的过程中”“资源配置管理过程中”和“药学研讨会开会过程中”。该义项中频次最高的空间为“某事件运行与管理过程中”，共 667 条；其次为“节目过程中”，共 112 条。但值得注意的是，该义项所涉及的空间内的 X 之间的关系为“有序的”或“既定的”，而上述客体的插入改变了原有既定的顺序排列或有序合理的状态，如上述 3 个例句中，“插”入内容的出现对观赏者的心情、资源配置的结果、会议的安排都带来了负面影响或干扰。建议在描述该类空间时，凸显其空间内部的“既定的”或“有序的”构成角色的语义特征。

因此，当“插”的客体凸显[+时长]形式角色特征时，将该义项中的“插”释义为“在某事件既定或有序进行的过程中间加入：～手|～播|～科打诨”。

综上所述，当“插“的客体在形式角色方面不具备[+有形物]和[+长形]或[+片状]或[+尖]的语义特征时，根据其在形式角色特征方面的抽象程度进行分类，同时提示其典型的空间 B 的类型和其中的变化，将该义项描写为：动加入。a．在文档、网页中间加入：~画|～叙|～文本框。b．在机关单位、班级或队列中间加入，成为其中的一员：安～|～队|～班。c．在别人的谈话中或音乐中间加入：插～|～嘴|～曲。d．在某事件既定或有序进行的过程中间加入：～手|～播|～科打诨。

（三）义项③：动（农业）栽种植物的种子、幼苗、根、茎等，使其生长或繁殖：~秧|～苗|～条。

该义项在“插”平衡语料库中共有 398 条，占 4.02%。例句如：

更有甚者，将秧盘中的棵棵小苗用手一棵一棵地栽插，这哪叫“抛秧”？（当代\报刊\人民日报）

香子兰是藤本植物，插枝培植。（当代\报刊\新华社）

秋末择菊根部健壮的嫩芽，插入小花盆中，五六枝一盆，放在室内窗台上过冬，令其储根……（当代\报刊\人民日报）

上述例句中，“插”的客体论元分别为“秧苗”“枝”“芽”，其形式角色特征不全相同，但其功用角色均包含“繁殖或生长成为完整或成熟的植株”这一特点。在该义项中，“插”的目的论元得到了凸显，即“插”是为了得到完整或成熟的植株。在“插”平衡语料库中，该义项中出现频次最高的客体论元为“秧苗”，共 279 条；其次为“树枝”，共 24 条。

因此，当客体论元为具[+繁殖][+生长]功用角色的植物时，建议凸显“插”的目的论元，将该类语料中“插”义项描写为：动（农业）栽种植物的种子、幼苗、根、茎等，使其生长或繁殖：~秧|～苗|～条。

（四）义项④：动（体育、军事）快速移动到其他位置或区域：前~射门|直～腹地。

该义项在“插”平衡语料库中共有 338 条，占 3.42%。例句如：

当时申花队小将李大维左路突破传中，马丁内斯飞速插上，近距离头球命中。（当代\报刊\新华社）

该队外籍后卫球员索萨猛然前插，接得传球（当代\报刊\新华社）

一旦德军入侵比利时，法国第 1 集团军群连同英国远征军便火速插入比境御敌（当代\文学\大陆作家）

王树声一下子插进豫西，牢牢控制了伏牛山、嵩山各个要道。（当代\网络语料）

上述例句中，“插”的主体论元分别为“马丁内斯”“索萨”“一支队伍”和“法国第 1 集团军群连同英国远征军”和“王树声”，主要以人或由人构成的集体充当。其空间论元分别为“足球场”和“战场”。根据语料统计，空间频次最高的为“足球场”，共 215 条；其次为“战场”，共

97 条。在例句中，“插”的方式论元在例句中被强调和凸显出来，如“飞速”“猛然”“火速”“一下子”，均含有“快速”的语义。

因此，当“插”的主体论元为“运动员”或“军队”类主体时，建议凸显“插”的方式论元，将该类语料中“插”的义项描写为：动（体育、军事）快速移动到其他位置或区域：前~射门|直～腹地。

（五）义项⑤：动某些特定的长形物（如山、石、楼、路等）以直立或延伸的形式存在于某空间内：双峰~云|直~云天。

该义项在“插”平衡语料库中共有 164 条，占 1.66%。例句如：

山峰插进了云端，林梢穿破了天。（当代\文学\大陆作家）

洞内水柱形的大钟乳石，从洞顶直插洞底。（当代\史传）

如今，那些破旧的矮房子也都拆掉了，代之而起的高楼有 30 多层，直插云天。（当代\报刊\人民日报）

渝怀铁路直插焦柳、湘黔、川黔和襄渝四条铁路干线之间的“口”字形地区。（当代\报刊\人民日报）

上述例子中，主体论元分别为“山峰”“钟乳石”“高楼”和“铁路”，共同特点为在形式角色上均具有[+长形][+尖]的语义特征。当与“插”组合时，该类主体没有发出“插”的动作，也没有造成其他物体发生位置改变，但其在某空间内的以直立或延伸形式存在的情况与义项①中的有形物受“插”动作影响后所出出现的结果类似，即：以直立或延伸的状态存在于某个空间内。

因此，当“插”的主体论元为有形物类主体时，建议凸显此类有形物的形式角色特征，将该类语料中“插”的义项描写为：动某些特定的长形物（如山、石、楼、路等）以直立或延伸的形式存在于某空间内：双峰~云|直~云天。”

结语

综上，我们将动词“插”在现代汉语中的义项分布情况重新描写如下：①动把细长或片状物体刺进别的物体中：把花～在瓶子里|～翅难飞|把插销～上。②动加入。a．在文档、网页中间加入：~画|～叙|～文本框。b．在机关单位、班级或队列中间加入，成为其中的一员：安～|～队|～班。c．在别人的谈话中或音乐中间加入：插～|～嘴|～曲。d．在某事件既定或有序进行的过程中间加入：～手|～播|～科打诨。③动（农业）栽种植物的种子、幼苗、根、茎等，使其生长或繁殖：~秧|～苗|～条。④动（体育、军事）快速移动到其他位置或区域：前~射门|直～腹地。⑤动某些特定的长形物（如山、石、楼、路等）以直立或延伸的形式存在于某空间内：双峰~云|直~云天。

与《现汉》中的义项划分与释义描写相对比，主要存在以下区别：

义项	《现汉》	本文		理据
义项①	长形或片状的东西放进、挤入、刺进或穿入别的东西里。	把细长或片状物体刺进别的物体中。		凸显客体[+长形]或[+片状]或[+尖]的形式角色特征
义项②	中间加进去或加进中间去。	加入。	a．在文档、网页中间加入。	凸显客体[+可视][+可度量]的形式角色特征
			b．在机关单位、班级或队列中间加入，成为其中的一员。	凸显客体“成为某一集体中的一员或一部分”的功用角色特征
			c．在别人的谈话中或音乐中间加入。	凸显客体[+音高][+音长][+音量]的形式角色
			d．在某事件既定或有序进行的过程中间加入。	凸显客体[+时长]形式角色特征和处所空间内部的“既定的”或“有序的”构成角色
义项③	/	（农业）栽种植物的种子、幼苗、根、茎等，使其生长或繁殖。		凸显客体[+繁殖][+生长]功用角色特征和目的论元
义项④	/	（体育、军事）快速移动到其他位置或区域。		凸显方式论元
义项⑤	/	某些特定的长形物（如山、石、楼、路等）以直立或延伸的形式存在于某空间内。		凸显主体论元的形式角色特征

从上表，我们可以看出，在《现汉》的基础上，本文将语料库技术、论元结构和物性结构理论相结合，重新分析、描写和解释了动词“插”在现代汉语中的义项分布情况，根据客体的语义特征对已有义项进行了描写或更深层次的划分描写，同时还根据目的论元、方式论元和主体论元的语义特征，新增了三个义项。本文采用定量和定性的方式，对动词“插”的义项划分和描写提出了建议，以期在汉语教学或自学活动中帮助汉语二语学习者，使其能更为全面地掌握动词“插”各个义项中所关涉的论元对象，和其所需具备的语义特征，从而减少偏误的发生。同时，也为汉语学习词典中动词的一项划分和释义描写提供一定的参考。

参考文献

北京语言学院语言教学研究所. 现代汉语频率词典. [Z]. 北京：北京语言学院出版社，1986：516.

北京语言文化大学汉语水平考试中心. HSK中国汉语水平考试大纲汉语8000词词典. [Z]. 北京：北京语言文化大学出版社，2000：133.

崔希亮、张宝林. 全球汉语中介语语料库. [Online]. http://qqk.blcu.edu.cn

汉・许慎撰、宋・徐铉校订、王宏源新堪，说文解字(现代版). [M]. 北京：社会科学文献出版社，2005：670.

李强. 从生成词库论看动词“读”与名词的组合. [J]. 云南师范大学学报(对外汉语教学与研究版)，2015(3)：69-80.

李宇明. 空间在世界认知中的地位——语言与认知关系的考察. [J]. 湖北大学学报(哲学社会科学版)，1999(03)：64-68.

鲁健骥、吕文华. 商务馆学汉语词典. [Z]. 北京：商务印书馆，2006：81.

[美国]柯林斯公司. 柯林斯高阶英语学习词典（第9版）. [Z]. 纽约：哈珀柯林斯出版社，2018：793.

[美国]马克・约翰逊. 心中之身：意义、想象和理解的物质基础. [M]. 芝加哥：芝加哥大学出版社，1987：xiv.

清・段玉裁撰. 说文解字注. [M]. 北京：中华书局，2013：605.

孙全洲. 现代汉语学习词典. [Z]. 上海：上海外语教育出版社，1995：128.

徐晓波. 动词词义的非自足性研究：[鲁东大学硕士学位论文]. [D]，山东：鲁东大学，2006：10.

[英国]戴安娜・丽・詹妮弗・布拉德贝里. 牛津高阶英语词典(第10版). [Z]. 牛津：牛津大学出版社，2020：820.

[英国]培生教育有限公司. 朗文当代高级英语辞典（第6版）. [Z]. 埃塞克斯：培生教育有限公司，2014：952.

袁毓林. 语义角色的精细等级及其在信息处理中的应用. [J]. 中文信息学报，2007，(04)：10-20.

袁毓林. 汉语配价语法研究. [M]. 北京：商务印书馆，2010：239.

詹卫东、郭锐、谌贻荣. 北京大学中国语言学研究中心CCL语料库(规模：7亿字;时间：公元前11世纪-当代). [Online]. http：//ccl. pku. edu. cn：8080/ccl_corpus.

张志毅，当代汉语学习词典. [Z]. 北京：商务印书馆，2020：62.

张志毅，张庆云. 词汇语义学(第三版). [M]. 北京：商务印书馆，2012：265.

郑定欧. 对外汉语学习词典学亟待构建——兼推介《对外汉语学习词典学国际研讨会论文集》. [J]. 辞书研究，2005：161-167.

中国教育部. 国际中文教育中文水平等级标准. [online]. http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/202103/t20210329_523304.html

中国社会科学院语言研究所词典编辑室，现代汉语词典(第7版). [Z]. 北京：商务印书馆，2016：134.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
FENG HAIDAN

Highest Education（最高学历）：
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）：
Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
- Lexicography
- Teaching Chinese as a second language

Address（地址）：
Huachiew Chalermprakiet University 18/18 Debartana Rd. km. 18 (Bangna-Trad) Bangplee Samutprakarn 10540

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
AI HONGJUAN

Highest Education（最高学历）：
Ph.D.

University or Agency（任职院校或单位）：
Southwest University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）：
- History of Linguistics
- Lexicology
- Lexicography

Address（地址）：
No. 2 Tiansheng Road, Beibei District, Chongqing

认知心理视角下的来昆留学生词汇学习策略调查

A STUDY ON VOCABULARY LEARNING STRATEGIES OF OVERSEAS STUDENTS IN KUNMING FROM THE PERSPECTIVE OF COGNITIVE PSYCHOLOGY

郝志强 [1]
HAO ZHIQIANG
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail：921700178@qq.com

艾红娟 [2]
AI HONGJUAN
西南大学、文学院副教授
Associate Professor in School of Literal Arts, Southwest University, P.R.China
E-mail：768392679@qq.com

Received: 23 November 2022 / Revised: 25 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘 要

随着汉语的普及，来昆留学生越来越多，来昆留学生汉语教学广泛开展，对于中华文化传播具有十分重要的促进作用。认知心理学继承和发展了传统心理学，在汉语词汇教学研究中发挥了重要的作用。但是通过文献综述笔者发现，对于认知心理下的来昆留学生的词汇学习研究几乎没有。因此，有必要开展认知心理下的来昆留学生汉语词汇学习策略研究，结合教学实际需求探索新的教育方法，让汉语词汇教学工作得到进一步发展。基于这一背景，本文主要采用问卷调查法，以昆明四所大学汉语教师和来昆留学生为研究对象，从教师和学生两个角度分别得出来昆留学生汉语词汇教学中教师教学和学生学习存在的主要问题，并根据总结的问题提出教学和学习的相关建议。通过研究一方面可以给汉语教师提供一种新的教学思路，另一方面可以给留学生提供一种学习词汇的方法，对拓展词汇量有极大的帮助。

关键词：对外汉语教学；认知理论；词汇教学

ABSTEACT

With the popularization of Chinese, more and more overseas students come to Kunming, and Chinese teaching for overseas students in Kunming is widely carried out, which plays a very important role in promoting the spread of Chinese culture. Cognitive psychology inherits and develops traditional psychology and plays an important role in the study of Chinese vocabulary teaching. However, through literature review, the author found that there is almost no research on vocabulary learning of overseas students in Kunming under cognitive psychology. Therefore, it is necessary to carry out a cognitive psychological study of Chinese vocabulary learning strategies for overseas students in Kunming, explore new educational methods combined with the actual teaching needs, and further develop the teaching of Chinese vocabulary. Based on this background, this paper mainly adopts the method of questionnaire survey and interview, takes the Chinese teachers and overseas students in four universities in Kunming as the research object, draws out the main problems existing in the teaching of Chinese vocabulary for overseas students in Kunming from the perspectives of teachers and students respectively, and puts forward relevant suggestions on teaching and learning according to the summarized problems. On the one hand, this study can provide Chinese teachers with a teaching idea, on the other hand, it can provide foreign students with a way to learn vocabulary, which is of great help to expand their vocabulary.

Keywords: Teaching Chinese as a foreign language, Cognitive theory, Teaching Vocabulary

绪论

（一）研究背景

词汇教学一直是外语教学的重点和难点。与语音、语法、写作相比，词汇不仅数量庞大，而且规律性较散。留学生的汉语教学一般分为三个阶段：语音、词汇和语法，词汇教学贯穿于整个教学过程。词汇是语言学习的基础，是语言的重要组成部分，语言学习的好坏在很大程度上取决于学习语言词汇的好坏。这不仅包括词汇的数量，还包括词汇的质量，即理解每个单词含义的准确性和使用这些单词的熟练程度。因此，可以说在对外汉语教学中词汇教学绝对不可或缺。通过文献综述考察发现，从认知心理学角度对来昆留学生汉语词汇教学的研究还很少。昆明作为连接东南亚的重镇，与东南亚保持着良好的政治、经济、文化交流。每年都有大批东南亚留学生来到昆明，留学生在昆明的汉语教学活动广泛开展，对中华文化的传播起到了非常重要的推动作用。但目前来昆留学生的汉语词汇教学并不是特别完善，还存在一定的问题。因此，有必要开展认知心理学视角下的来昆留学生汉语词汇教学研究，通过区域化，丰富汉语词汇教学研究。

（二）研究意义

通过调查我们可以了解当前来昆留学生的认知心理特点，一方面为教师教学提出可供参考的建议，为教师因材施教策略提供现实依据；另一方面发现来昆留学生词汇学习的误区，为他们提供一种词汇记忆的方法，帮助他们提高词汇量。

（三）研究主要内容和方法

1.研究主要内容

本文以昆明四所大学汉语教师和来昆留学生为研究对象，分别设置不同的问卷调查，通过问卷调查数据的整理和分析，发现来昆留学生当前词汇教学面临的问题，并针对问题结合认知心理学理论给出一定的建议，为来昆留学生词汇教学研究提供一种新思路。

2.研究方法

（1）文献查阅法

通过查阅国内外相关文献，总结当前认知心理下的词汇教学前人尚未完善的方面，并据此提出自己的研究方向。

（2）问卷调查法

本文是以来昆留学生学生和教师为调查对象，根据词汇教学的情况设计相应问卷。通过对搜集上来数据进行统计并针对具体问题具体分析，从而总结归纳来昆留学生汉语词汇学习方面的具体情况。

（四）研究现状

1.认知心理学理论对二语教学的研究

Johnson（2014）主要关注的是语言是如何加工的以及语言是如何习得的，他从认知角度对两个部分进行实验并作了相关的解释，通过研究对语言学相关理论进行了扩充，也为语言学研究提供了一个新的方向。Miroslaw J（2014）将计算机相关技术运用到语言学研究当中，对词汇识别和词汇模式进行了模拟实验，得出影响这两方面的包括了很多因素。他的研究成果构建了以认知理论为基础语言习得过程，向我们展示了语言习得的全过程。两位学者进一步深化了认知心理下的二语研究，对理论的发展有重要的作用，但是实验过程不完善，缺乏相关实验数据进行佐证，因此结论还有待考察。

国内关于这方面的研究并不多，以吴潜龙和徐子亮为代表。

吴潜龙（2000）重点关注了信息处理和认知能力二者之间的关系。对第二语言习得者的认知心理过程从不同方面做了深入分析，同时以本土学生为研究对象，考察了在词汇积累的过程和语言表达中产生的问题。徐子亮（1999）在文中记录了外国学生在学习过程中的认知心理过程。为之后对外汉语教师研究外国留学生的学习策略提供了丰富的材料和大量的数据。两位学者算是国内结合认知心理学研究词汇教学的前辈，给词汇教学研究提供了一个新的思路和研究方向，但是他们对于实验的把握还是不到位，实验数据存在一定的问题。

2. 认知心理学在对外汉语教学的研究

高立群，孟凌，刘兆静（2003）已经注意到让学生建立心理词典的重要性，他们的研究不是只对理论进行分析和补充，而是选择日本留学生作为研究的对象，考察他们在学习过程中是如何建立心理词典的。刘琛（2004）主要关注的词汇加工过程，他在研究中加入了认知相关理论，对词汇加工过程的认知规律进行了一番讨论，根据认识规律他提出了在实际课堂教学中应该怎样进行词汇教学，并陈列了一系列的建议。两位学者较之前的研究更向前迈进了一步，但是他们没有在时间中检验这些方法到底可行不可行，缺少相关的实验数据来支持他们的理论研究结论。

3. 认知理论对词汇教学的研究

肖婷华（2011）研究的是汉语词汇当中的多义词，在研究他结合了认知相关的理论展开讨论，分析多义词的认知规律，考察了不同角度现代汉语多义现象的形成、发展及意义与认知理论中的隐喻、转喻和原型范畴有极大的关系。作者利用语料库分析和多义词测试的结果来验证认知理论在多义词教学中的应用价值，但在学生测试存在一些不足，影响了数据有效性。吴炳璋（2020）主要从心理词典角度对心理词汇的认知和心理词汇的构建两个方面分析和解释了汉语学习者汉语词汇的基本认知过程和认知轨迹，并尝试运用搜索—刺激的原理，帮助学习者生成和构建心理词库，使其能够更快地学习和掌握汉语词汇，更有效地提取心理词库，从而达到熟练准确地运用汉语词汇和进行外汉语交流的教学目的。但作者只停留在理论分析阶段，并没有将这一原则付诸实践，因此这一方法是否有效还有待进一步考察。

经上述研究可以发现，近年来把认知理论运用到语言教学、第二语言教学乃至词汇教学的研究越来越多，但是有关认知心理下的来昆留学生词汇教学方面还没有较多研究，因此，本文采用问卷调查的方式，考察来昆留学生的认知心理特点，并结合认知心理理论提出相应的建议。

一、来昆留学生汉语教学现状调查

（一）汉语词汇教学现状的调查

1. 昆明四所大学汉语教师情况分析

对昆明大学城四所学校汉语教师进行问卷调查，共回收 101 份调查问卷，其结果如下。通过表格看出，年轻教师有很多，多数为岗毕业不久的教师，教学时间相对较短。

表 1.1 昆明大学城四所大学汉语教师情况

类别	分别	人数（个）	比例（100%）
年龄分段	24 周岁左右	20	19.8
	29 周岁左右	50	49.5
	30 周岁以上	31	30.7
性别	男教师	25	24.7
	女教师	76	75.3
最高学历	本科	45	44.5
	硕士	56	55.5
教学年限	1 年左右	40	39.6
	2 年及以上	61	60.4
任课年级	初级	50	49.5
	中级	32	31.6
	高级	19	18.9

2. 昆明四所大学汉语班学生情况分析

对来昆大学汉语班学生也进行问卷调查，共回收 110 份调查问卷，具体结果如下表。通过数据我们可以看到学生均参加过汉语词汇的学习。尽管词汇学习枯燥乏味，但是还是有 36.3%的学生对汉语词汇学习感兴趣。未来继续愿意学习词汇的人数占比也较高。

表 1.2 来昆留学生汉语班学生情况

类别	分类	人数（个）	比例（%）
性别	男	49	44.5
	女	61	55.5
年级	初级	53	48.1
	中级	37	33.6
	高级	20	18.3
是否参加过汉语词汇学习	是	110	100.00
	否	0	0.00
对汉语词汇学习的兴趣	非常有兴趣	40	36.3

类别	分类	人数（个）	比例（%）
	比较有兴趣	31	28.1
	一般	16	14.5
	比较没有兴趣	13	11.8
	没有兴趣	10	0.09
未来是否有意愿继续汉语词汇学习	非常愿意	61	55.4
	比较愿意	27	24.5
	一般	14	12.7
	比较不愿意	5	0.04
	不愿意	3	0.04

（二）昆明大学汉语教师词汇教学的调查

1.教师调查问卷的设计

通过前文课堂观察得出的结论，并根据相关文献阐释，整理并设计出本次所需的教师对于词汇教学的问卷。为了方便快速了解教师显示现状，我们主要以选择题为主，问卷分为两个部分，第一部分为基本情况调查，第二部分是本次调查的重点，以结合认知理论，分别从信息的注意、记忆、编码、提取与教学实践设计题目，共计 18 道选择题，此外还有 2 道主观题。调查对象为昆明四所大学汉语教师，共计 101 名汉语教师反馈回问卷数据。通过数据，可以直观展现当前汉语教师在词汇教学的各方面现状。

2.教师调查问卷的结果

（1）信息的注意

通过图 2.1 不难看出，直接翻译讲解依然是当前词汇教学的主要方式，占到受访比例的半数以上，而联系上下文讲解词汇的方式次之，注重学生课前预习的教师最少，只占到 18%左右。但无论是让学生课前预习还是在课堂联系上下文讲解，两种方式是为了能够调动学生的注意力，反之则不利于调动学生的课堂注意力。

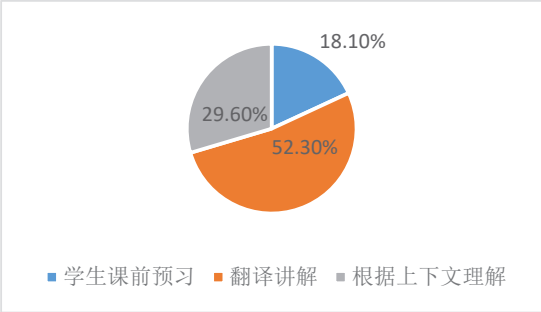

图 2.1 汉语词汇教学方式

（2）信息的记忆

词汇学习一种长时记忆过程，需要不断地重复和复现。关于教师在授课过程中是否重复前面学过的单词，具体情况如下表所示。从表上我们可以清楚的看到，几乎一半以上的教师会在授课过程中重复和复现此前学过的生词。但是也有近四分之一的教师不会复现。反复重现加深词汇的印象对于学生学习词汇是有极大帮助的。有部分教师对这个方面不够重视，不利于加深学生对信息的记忆。

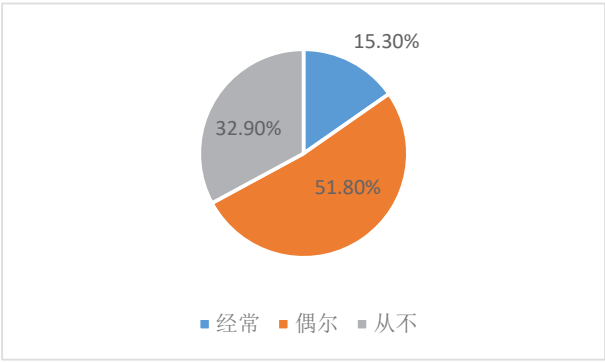

图 2.2 之前讲过的单词后续是否会再次提到

（3）信息的编码

信息的编码主要看教师是否会在词汇教学授课过程中与其他相关概念和语义联结。根据下表，半数以上的教师在授课中不能将生词与其相关的概念和语义联结。汉语课堂是学生学习的重要场所，由于信息编码的匮乏，学习学习生词的兴趣不是很高。

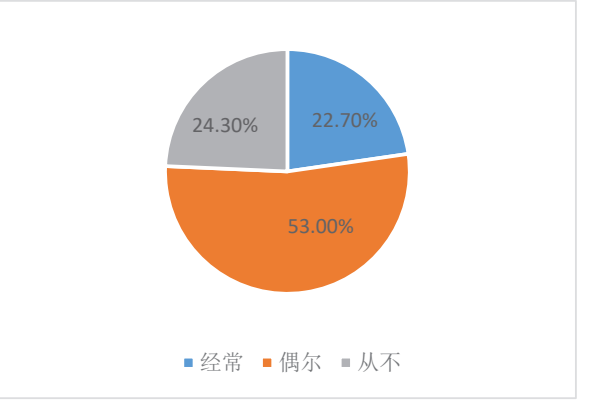

图 2. 3 是否会将词语和与其相关的概念和语义联结

（4）信息的提取

在课堂上教师是否会注意引导学生运用之前所学的词汇如下表所示。可以看出，将近 60%左右教师偶尔会引导学生使用之前学过的词汇。语境是学习生词最好的方式之一，而教师能否有效的引导学生用学过的词汇交流，会直接影响学生对汉语词汇运用方法的掌握和提取能力。

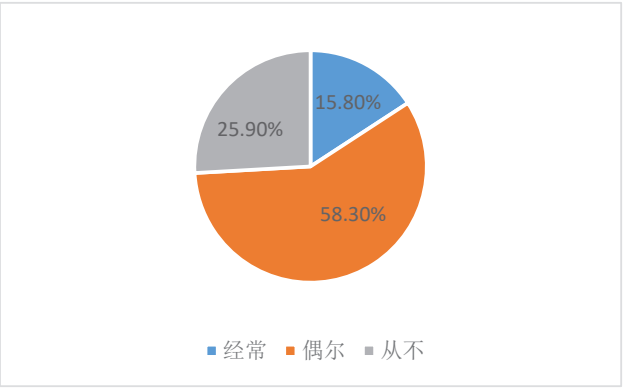

图 2.4 对于之前学过的单词是否会进行重现

（三）来昆留学生词汇习得情况的调查

1. 学生调查问卷的设计

根据课堂观察情况以及文献整理，设计出本次学生调查问卷，为了方便学生作答，本次问卷还是以选择题为主。一共分为两个部分。第一部分为基本信息调查，第二部分是详细调查，分为信息的注意、信息的记忆、信息的编码、信息的提取共计 18 道选择题。调查对象为来昆留学生，共计回收有效问卷 110 份。希望通过这样的方式了解来昆留学生词汇习得情况。

2. 学生调查问卷的结果

（1）信息的感知和注意

学生是否对课堂新学词语感兴趣如下表所示。将近 70%的学生对生词学习感兴趣，说明学生急需扩大自己的词汇量。如果对词汇教学开展专门的训练，不会引起学生的反感。

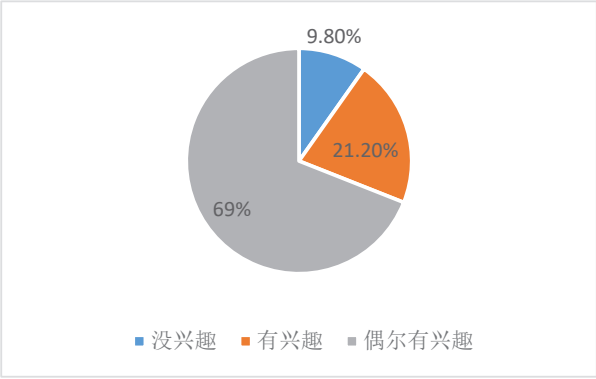

图 3.1 学生对课堂上学习新词语的兴趣情况

（2）信息的编码

学生对于不会的生词的解决办法如下表所示。将近 60%左右的学生会向老师或同学寻求帮助，借助工具书和根据上下文猜词的占比较少。

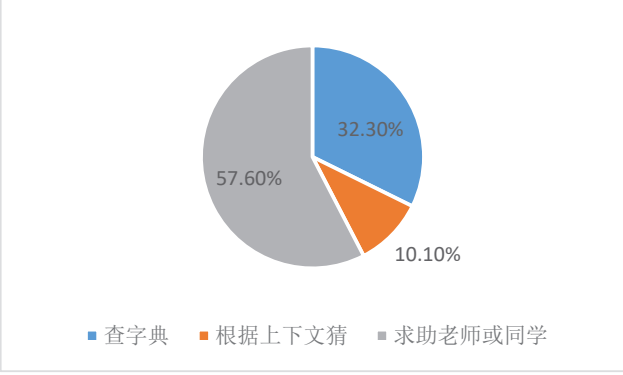

图 3.2 对不理解词语的学习方法

（3）信息的提取

学生对当堂课生词的理解程度如下表所示。不难看出，大部分学生可以理解课堂所学的词汇，但是理解之后不太会运用。有将近四分之一的学生可以靠死记来掌握词汇，但是并不理解。仅有少部分学生可以在课堂上理解掌握并运用生词。学习动机是汉语词汇学习重要的情感因素之一，如果在日常生活学习中缺少对信息的提取，也就是运用，生词就会被遗忘。

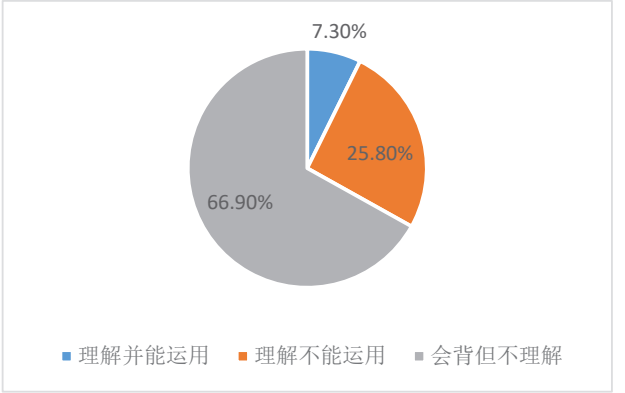

图 3.3 对课堂所学词语的理解程度

（4）信息的记忆

教师讲过的单词复现时是否认识如下表所示。60%左右的学生认为教师会重复之前学过的词汇。这也说明大部分学生在词汇学习中比较认真。从认知理论角度来讲，汉语词汇之间是具有关联性的，新词和旧词一块学习也是有效的学习方法。随着学习的深入，词汇的积累会不断深厚，对词汇的把握也会更加精准。

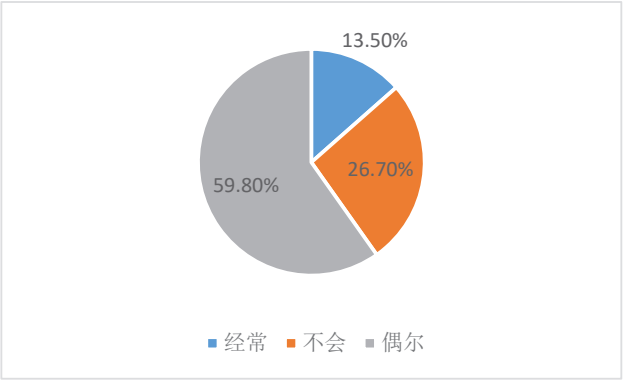

图 3.4 教师是否会再现以往学过的词语

二、昆明四所大学汉语词汇教学存在的问题分析

（一）教师词汇教学中存在的问题分析

1. 未将学生的感受放在第一位

在课堂教学中，教师一般注重课程安排，一味的按照教材顺序施教。调查发现很少有教师会关注学生对于授课内容的内心感知。忽视学生的感受，客观的结果就是导致教师对整体课堂教学的设计不足，流于表面词汇学习，忽略了词汇背后所隐含的内容。

2. 没有创设相应的语境

汉语词汇不仅众多，其背后的内涵也丰富多彩。适时结合中国文化的独特背景进行教学，既能保障教学顺利进行，也能加深学生对词汇的理解。但是在实际授课过程中，教师往往忽略了汉语词汇的独特内涵与情境。这会导致学生对于汉语词汇的理解不深刻，较为片面，不利于学生对于汉语词汇的学习。

3. 词汇的操练方式简单

反复的训练能够不断复现学过的词汇，加深学生对词汇的理解和记忆。但是课堂的词汇练习基本脱离不开书本，很大程度是对课文的描述与重复，学生不能够灵活的运用所学的词汇，也就限制了学生的学习思维。

4. 学过的单词很少再现

受课程安排的限制，教师在课堂教学中急于安排新的授课内容，所以课堂教学多以新知识为主，缺乏对旧知识的再认和复现，忽视了教学的连贯性，使得学生在汉语词汇的认知上出现割裂感，对学生词汇学习极为不利。

（二）学生习得存在的问题分析

1. 兴趣不强负担沉重

通过对来昆留学生的学生调查得出，目前来昆留学生汉语学习和教学中，学生对于汉语词汇的学习兴趣并不是太高，还有少部分学生对于汉语词汇学习没有兴趣。

2. 对生词的理解不深刻

这主要是由于中外文化差异，汉语词汇使用往往有其特定的背景。留学生对于中国文化的陌生直接导致了他们对于汉语词汇的陌生，对于词汇内涵的不理解。

3. 词汇记忆的方式单一

目前来昆留学生对于汉语词汇的积累方式主要以课本词汇表为主。死记硬背的方式记忆词汇，时间越长容易使学生丧失对词汇学习的兴趣。

三、认知理论指导下来昆留学生汉语词汇教学建议

（一）对教师教学的建议

1. 建立词汇网络，构筑词与词之间的联系

构建词汇的网络模式能够帮助学生将所学的生词紧密联系起来，从而在短时间内不断地扩充词汇量。但是从当前来昆留学生词汇教学现状和学生汉语词汇学习现状来看，教师缺乏对学生元认知编码能力的培养和训练词汇应用提取的能力。教师需要在教学中应注重对学生元认知能力的培养，不断训练学生应用提取的能力，提高学生的学习兴趣。

2. 创设词汇语境，提高词汇应用能力

语境教学是教学中常用的教学方式，根据具体的课程安排，设计具体的情景，通过形象生动的画面和语言再现词汇，学生可以在语境中很好的理解词汇含义。在词汇语境教学中，可以充分调动学生的视觉、听觉和感觉。因此，教师在教学过程中要不断地创设语境，将所学的词汇融合在具体的语境当中。

3. 增加练习的方式，多渠道多途径记忆词汇

汉语作为来昆留学生接触时间相对较短的外语，掌握一个好的学习方法是十分重要的。第一，立足课本，建立符合学生的汉语词汇资源库；第二，设计交际性练习，扩大词汇练习实践，通过不同的词汇训练方式，逐步培养学生的应用汉语的能力。

（二）对学生学习的建议

1. 掌握词汇内涵，激发词汇学习兴趣

兴趣是学习语言的内在驱动力，语言学习本身枯燥乏味，如果不能引起学生的学习兴趣，容易导致学生对词汇学习的懈怠，影响课堂学习状态。学习一门语言，不仅要单方面地记忆词汇，还要记忆词汇的文化知识和背景知识。每个词汇词汇背后都蕴含了独特的文化内涵，因此，在课堂词汇教学过程中，教师应该对词汇背后的含义进行讲解，引起学生对词汇学习的兴趣，学生对词汇的由来以及含义掌握的越多，信心大增，对词汇学习的兴趣才会越来越浓厚，激发学生探索更多的词汇，从而深刻的理解词汇，提高运用能力。

2.培养元认知策略，选择合适的学习策略

作为最常采用的策略之一，培养学生的元认知意识对学生正确学习汉语至关重要。应该鼓励学生根据自己的独特情况制定自己的学习计划，而教师应该协助他们制定自己的学习目标。此外，必须监督和指导学习过程，并协助学生找到解决他们在学习自我元认知策略时遇到的棘手问题的方法，让学生选择什么样的方法更适合记忆词汇，什么样的方法更适合改善遗忘，什么样的方法适合扩大词汇量。

3.拓展阅读途径，增加词汇学习方式

由于兴趣是学生学习的指南针，可以决定学生的学习方向，所以在教学中不应该只局限于教材进行词汇记忆，更要拓宽学习的路径，课外阅读无疑是增加词汇量最好的方法之一。根据调查的结果，昆明的留学生在学习汉语词汇时更多地受到兴趣和爱好的影响，因此在指导学生学习汉语词汇时，兴趣和爱好很重要。

结论

本文对来昆留学生汉语词汇教学现状进行了一番调查研究，并从教师和学生两个角度分析当前来昆留学生汉语词汇教学存在的问题，研究结果表明来昆留学生汉语词汇教学发展现状并不理想，存在一系列的问题与不足。本文基于认知理论提出的汉语词汇教学策略能够适应当前来昆留学生汉语词汇教学的发展现状和实际需求，为来昆留学生汉语词汇教学发展提供更多的思路，助推汉语教学的发展。

参考文献

高立群,孟凌,刘兆静. 日本留学生心理词典表征结构的实验研究[J]. 当代语言学学,2003,（02）:120-132+189.

刘琛. 从认知心理学的角度看对外汉语词汇教学[D]. 华东师范大学文学硕士论文，2004.

吴炳璋. 二语心理词典认知与对外汉语词汇教学[J]. 黑龙江教师发展学院学报，2020（04），38-40.

吴潜龙. 关于第二语言习得过程的认知心理分析[J]. 外语教学与研究:外国语文双月刊, 2000, 000(004):290-295.

肖婷华. 汉语多义词的认知阐释及教学策略探讨[D]. 福建师范大学硕士学位论文，2009.

徐子亮. 外国学生汉语学习策略的认知心理分析[J]. 世界汉语教学, 1999(04):77-87.

Johnson，L.,Adams Becker，S.，Cummins，M.，Estrada，V.，Freeman， A.,，and Ludgate H.. The present situation and future of Korean Chinese Education [J]. Journal of Civil Engineering and Management，2014，Vol.20(6)，778-794.

Miroslaw J.Skibniewski.（2014）Introduction and Reflection on the training of Chinese teachers in senior high schools in Japan and South Korea.Intelligent Information Management.Vol.06(01)12-19.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
HAO ZHIQIANG

Highest Education（最高学历）：
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）：
Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
Teaching Chinese to Speakers of Other Language

Address（地址）：
Huachiew Chalermprakiet University 18/18 Debaratana Rd.km.18 (Bangna-Trad)Bangplee Samutprakarn 10540

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
AI HONGJUAN

Highest Education（最高学历）：
Ph.D

University or Agency（任职院校或单位）：
Southwest University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese Philology

Address（地址）：
No.2 Tiansheng Road,Beibei District,Chongqing,China 400715

以词典用户为中心的现代汉语“根”字释义研究*

A study on the interpretation of the word "root" by dictionary user-centred

黄韵 [1]
HUANG YUN
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: 114530661@qq.com

李仕春 [2]
LI SHICHUN
西南大学，中国
Southwest University, P.R.China
E-mail: 546224432@qq.com

Received: 05 February 2023 / Revised: 01 June 2023 / Accepted: 07 June 2023

摘要

本文主要从词典用户的角度，以现代汉语常用词“根”为例，研究其在汉英词典中的义项分布情况及释义情况；探索把词典释义和语料库技术结合起来，对“根”字的义项分布进行了重新划分，并结合描述性话语进行释义改进，期望为今后词典编撰和词典释义提供参考。

关键词：词典用户；释义研究；义项划分；义项描写；根

ABSTRACT

From the perspective of dictionary users, this article mainly takes Chinese word "root" as an example to study its meaning distribution and interpretation in Chinese-English dictionary; Exploring the combination of dictionary interpretation and corpus technology, the distribution of the meaning of the word “root” has been re-divided, and the interpretation has been improved by combining with the descriptive discourse，which is expected to provide a reference for the compilation and interpretation of the dictionary in the future.

Keywords: Dictionary user; interpretation research; meaning division; meaning description; root

* 备注：本文为黄韵博士毕业论文《以词典用户为中心的现代汉语植物类词释义个案研究》的一部

绪论

一、研究背景和意义

植物词作为汉语基本词汇，作为与人类同生活共命运的一类事物，在长期的社会发展中，人们赋予了植物词丰富的文化内涵，引起了古今中外学者对其多层次多角度的全方位研究。“根”在《现代汉语分类词典》中属于植物-部件类名词，与人们的日常生活息息相关。“根”在北京大学中国语言学研究中心 CCL 语料库中共有 258787 条现代汉语语料，在北京语言大学语料库中心 BCC 语料库中共有 741248 条多领域语料；“根”在《现代汉语频率词典》使用度最高的前 8000 个词词表中位列 282，使用度为位列 166，累计频率为 63.92%，可见“根”使用频率较高。使用频率较高的词更易衍生出新义项和新用法，因此应对其已有义项和新产生的义项进行准确而详细的描写。

随着时代的变迁，语言也有了相应的发展，辞典的释义也需要不断地更新推动，诸多学者也为释义的改进而努力着。植物类名词不仅是名词的重要组成部分，也是历代辞书收录的对象，有着相对丰富的记录。然而，在《现代汉语词典》植物词的收词和释义的研究中，谭宏姣（2020）的研究指出《现代汉语词典》对植物类名词近年来甚少更新，释义的准确性、释义表述方式以及词条的分合方面还有待改善，并且学习汉语的留学生也时常在植物类名词的文化附加义上碰壁。如“菊”一词，中国文化中“菊”时常与淡雅的品质挂钩，然而在查阅《现汉》第七版时，我们可以看到，其中的解释仅为：1.菊花：墨~|赏~ ；2（Ju）姓。这样的释义对于留学生理解“菊”的文化含义，是远远不够的。从对外汉语角度出发，对于汉语词汇的理解，留学生所需的并不只是简单的释义和对语言附着在文化之上的认知。

本文主要从词汇学词典学的角度研究现代汉语植物词的义项分布模式和释义模式；通过结合《现代汉语分类词典》以植物名词“根”作为个案，从词典用户的角度出发，通过建立平衡语料库，运用物性结构理论对汉字在不同语境中产生的不同意义进行分析和说明；在义项描写方面，采用描述性话语进行义项描写，更好地显示词的语义特征和搭配特点等，更有利于词典用户的理解。

二、研究范围、目的、主要内容、方法和创新

（一）研究范围

在词典编纂实践研究日渐兴盛的今天，学界对学习词典的比较研究亦逐渐开展起来。本文主要从词典用户的角度，以《现代汉语词典》中植物词“根”的 11 个义项为对象，研究其在汉语教学常用词典中的义项分布情况及释义情况并进一步从用户视角进行释义改进。

由于英语学习词典在世界上有着无可厚非领跑地位，国内的词典比较研究也主要侧重于主流英语单语学习词典的比较分析，而很少有针对其它语言词汇的字典进行对比和分析。目前，对国内外学习性词典的对比研究，主要集中在《牛津高阶英语学习词典》、《朗文当代英语辞典》、《柯林斯英语词典》以及《麦克米伦高阶英语词典》、《韦氏高阶英语学习词典》等词典为主。

（二）研究目的

研究目的主要有两点：第一，词典对比是释义研究的重要方法，不同词典对同一词的释义不尽相同。通过对比不同词典的释义，观察不同词典释义所涉及的物性角色，可以为词典释义提供一定参考。第二，结合《现代汉语词典》现有释义，通过运用语料库技术，以植物类名词“根”字为例，重新划分其义项分布情况，为汉语词典的释义提供理论参考。

（三）研究主要内容

以词典用户为中心，基于语料库视野，以“根”字为例，在已有汉英词典释义的基础上，用物性结构理论及类型学方法，解释义项衍生及分布原因，对其义项分布情况进行详尽描写。

（四）研究方法

1. 比较法。一是汉英词典释义对比；二是《现汉》现有释义与语料标注释义情况的对比。

2. 定量和定性分析。在本研究中，将对“根”字释义进行分析，并采用语料库的数据，对各义项数据进行统计分析，得出其使用频率，以达到词典撰写记录与实际运用情况的对比。最后结合定性描写的方法，结合外向型词典撰写的相关理论，从对外汉语角度给出对这类名词的合理释义描写。

3. 描写与解释的方法。本文将运用多种方法描写“根”字的义项分布并解释其相关理论依据。

（五）研究创新性

本文的研究路径是：第一步，比较植物词“根”在汉英中型语文词典中的释义异同；第二步，利用语料库技术的方法以个案研究的形式分别描写出“根”在现代汉语中的义项分布情况。第三步：运用物性结构理论等解释清楚“根”的义项分布情况的释义成因。本研究所采用的学术范式摆脱了传统依靠语感确定常用词义项的学术范式，转而采用实证化、计量化的新型研究范式，以定量定性相结合的形式来建构可量化、可比较的指标体系，有利于研究清楚现代汉语植物词“根”的义项分布情况。从理论和方法方面为研究清楚现代汉语常用植物词“根”的义项分布情况提供了新思路，为常用词在汉语中型语文词典中的科学释义提供了保证。

三、与本论文有关的国内外研究综述

（一）《现代汉语词典》植物词的收词与释义

黄建华（2001）指出“把中国的词典发展史置于世界词典演变史的大框架之中阐述，中国词典的学术高度和民族特色也就愈发得到彰显。”教学词典在收词，释义等方面除了考虑准确性，时代进步性外，还应该考虑其使用对象的特征。作为对外词典的重要使用对象之一，蔡永强（2018）对

于外国留学生使用外向型词典的调查显示，“学习者最常用的项目是查词义；对外汉语教学的角度下，词典的研究重心应该侧重于释义。

作为一部以规范性为主要特点的一部语文词典，《现代汉语词典》对于植物类名物词的收录近年来也不断更新，谭宏姣（2019）展示了《现汉》在几个不同版本中植物词的收词数目变化，从第一版到第七版，总体来说收词量是非常丰富的。

	第一版	第三版	第五版	第七版
植物词数量	1739	1277	1457	1510
收词总量	56000	60000	65000	69000
植物词占比	3.11%	2.13%	2.24%	2.18%

（二）对外汉语教学中的《现代汉语词典》

从 20 世纪 70 年代开始，随着计算机资源的日益丰富，计算机在词典编撰中发挥着越来越重要的作用，同时也推动了词典编撰的发展。多项研究表明，英语外向型词典在朝着使用者的角度出发进行编撰，反观汉语外向型词典，最常用的《商务馆学词典》已经停止更新多年，蔡永强(2018) 指出《现代汉语词典》不得不以内向型词典的原型担起了外向型词典的责任，在对外汉语课堂中被广泛使用。

焦子桓和艾红娟(2021)在《汉英内外型词典义项精细度对比研究》中指出: “英语内向型词典的义项精细度约是汉语内向型词典的 3 倍，英语外向型词典的义项精细度也是汉语外向型词典的 3 倍，而出现这样问题的原因就是大量的义项漏收。当前外向型汉语学习词典释义的‘内汉’痕迹严重影响了学习者对词项意义的理解，释义过程中过度使用释义用词加大了学习者的理解难度。借鉴外向型英语学习词典的编纂经验，界定和限定释义用词是简化释义、优化释义并最终提高释义质量的重要手段。”

（三）留学生用户角度的需求

杜焕君（2010）采用访谈、问卷等形式，从教师角度对留学生的汉语词典使用状况及词典需求进行调查，讨论了目前我国出版的汉语学习词典认同度不高的原因。教师视角的应用，也为我们综合考察和理解用户需求带来了新的思考。章宜华（2010, 2015）以留学生为研究对象，考察了留学生在汉语学习词典使用体验上所表现出的态度，建议对外汉语词典应更多地以用户需要为出发点，释义内容与形式应遵循学习者认知规律。李莉（2018）、陈燕妮（2020）、周涵（2020）分别从国别化的角度对英美、德国等不同国别学生的词典使用和认知做了调查，并在词典编撰和使用策略上给予了一定的建议。王兴隆，亢世勇（2021）顺应融媒体辞书的发展趋势的基于《当代汉语学习词典》及其编纂实践，介绍了《当代汉语学习词典》的融合特征及融合效果，论述了融媒体汉语学习词典与用户融合优化的实践路径，最后提出了融媒体汉语学习词典与用户融合优化的研究展望。

词典编纂的“用户视角”一直未得到前人理论研究的更多的重视。不论是外向型词典还是内向型词典，都应与词典用户的认知相一致，以适应用户理解的需要。上述研究，视角基本相同，都是以留学生对词典的使用层面和认知层面为主，也对对外汉语学习词典出版工作提出了一些具体意见。

（四）植物词“根”字释义的相关研究

在现有的研究成果中，专门针对“根”字进行分析研究的文献较少，散见于植物词的研究中。目前植物类名词释义的研究多为小刊物发表或硕博毕业论文，且多集中于古籍、内向词典以及教学教材。陈嘉欢（2019）分析了《尔雅》中《释草》和《释木》篇章所出现的植物类名物词， 比较了多部古今辞书中的释义，归纳了植物类名物词的发展特点。丁艳（2020）在分类不同研究方法对植物命名的基础上，探讨了汉语植物词的命名特点，它们获得名称的依据和理由，以及它们在词义特征中的具体表现，重点分析了植物词语理性意义和文化意义两个方面。谢雨晴（2018）、兰盼盼（2022）、陈朦朦（2022）分别从量词辨析的角度，对“根”及其他量词“条”、“支”做了偏误分析和习得策略研究，但是仅仅是罗列释义，对“根”字释义的分析，并未过多提及。

关于“根”语义特征的分析，学者对“根”语义的分析基本相同，唐苗（2007）、邵敬敏（2014）、李明敏（2015）和张瑞（2018）4 位学者通过对“根”所配名词的分析均认为“根”所计量的东西一般是圆柱形的且材料大多是金属制品或者木制品，硬度较大，不容易弯曲变形。因此“根”语义特征的基本特征是 [+长条][+圆柱形][+硬度]。张瑞（2018）更进一步提及“根”的概括，而概括之后“根”的应用更侧重于植物和毛发这类领域。

（五）已有研究体现的现存问题

尽管国内外都已形成了以物性结构为主的若干名词描写体系，而对于生成词库论，物性结构理论等应用方面的研究则大多停留在计算机语言水平上。汉语词典释义的研究，以对形名复合词居多，以及部分名名复合词与动名复合词个案研究。在应用物性结构理论对汉语单音多义词进行系统描写与分析的研究中，目前还缺少大量资料。对于词典的微观层面如词典检索、基本注释、释义方式、例证信息、词语辨析等方面的使用体验和用户需求，以及从用户需求角度解决如何提高学生使用率、使词典能被留学生所广泛接受，论述尚未充分。

四、“根”的释义分析

（一）下载语料建立“根”数据库并进行义项标注

本文借鉴李仕春教授团队建立平衡语料库的方法，详尽地标注“根”字已有义项在现代汉语中的分布情况。具体步骤如下：

1. 下载语料，包括单字总语料和各类别语料。CCL 语料库将现代汉语语料分为现代和当代两大类。当代包括 CWAC，口语，史传，应用文，报刊，文学，电视电影，相声小品，网络文学，翻译作品；当代包括戏剧和文学。以上分类下还有次分类，据此，我们可以获得 33 类语料。

2. 抽取语料包括分类抽取与分时段抽取两种方式。为了确保语料在时间维度上质上有足够高的质量，我们对语料采取了分词、切分等预处理方法。下载语料的时候，首先应该注意确保所取的语

料数量足够，又要确保所取的语料均衡。对于每一类语料，都应按其所属类别分别统计出各字词在各个时期内的频度。一是为了方便大量语料的义项描写，同时确保语料数量充足。再次，为使抽取出来的各字词之间有一定距离，可采用比例法或加权平均法来确定其词频。二是为了确保语料的类间均衡性，依据单字在各类型语料中的出现频次，确定抽取数量。此外，由于各类型语料所占比例不同，因此其特征也不一样。为方便总量的计算与控制，一般取 10 的倍数。对于一些特定类型语料，可以适当减少其比例以保证数据的均衡分布。最后是为了确保语料的时间均衡性，在提取特定语料时，按照语料的生成时间，分阶段提取语料。

3. 标注语料，包括已有义项和新义项。建立平衡语料库后，逐条标注语料中目标词义项；无法用已有义项进行解释的则根据实际使用情况设立新义项。“根”字在北大语料库中共有 258787 条，为均衡真实的反应“根”字在现代汉语中的分布情况，通过查询表达式的建立，对所有语料进行了分类和下载，并对单类超过 500 条的语料进行了比例提取。每种类型的语料条数具体如下：

一级分类	二级分类	三级分类	抽样语料
当代	口语		100
	史传		100
	CWAC		100
	应用文	中国政府白皮书	100
		健康养生	100
		法律文献	10
		社会科学	400
		自然科学	200
		药方	500
		菜谱	100
		议论文	100
		词典	300
		说明书	60
	报刊	1994 年报刊精选	500
		人民日报	1000
		作家文摘	500
		市场报	100
		故事会	60
		新华社	1000
		读书	500
		读者	400
		青年文摘	300
	文学	台湾作家	300
		大陆作家	570
		香港作家	400
	电视电影	文艺	100
	相声小品		100
	网络语料		100
	翻译作品		500
现代	戏剧		400
	文学		1000
总计			10000

（二）汉英词典释义对比

语义成分的充分性指的是释义中所表述的被释义词的主要语义特征和区别性特征，它能否够使词典用户更方便地了解它指代什么及使用环境，区分相同类别成员间的指称对象及使用规则。通过对汉语植物义场代表词“根”和英语植物义场代表词“root”的比较，并在此基础上探寻植物义场代表词之间的区别。

表 1　现代汉语“根”字与现代英语与“root”字义项对比一览表

《现代汉语词典》（第 7 版）	《牛津高阶英汉双解词典》（第 8 版）
收录 11 个义项： ①名(~儿)高等植物的营养器官，能够把植物固定在土地上，吸收土壤里的水分和溶解在水中的养分，有的根还能贮藏养料。 ②名比喻子孙后代:这孩子是他们家的~。③名(~儿)物体的下部或某部分和其他东西连着的地方:耳~丨舌~丨墙~丨~基丨~底。 ④名(~儿)事物的本源；人的出身底细:祸~丨寻~丨从~儿上解决问题丨知~知底。 ⑤根本地；彻底:~究|~治|~绝。 ⑥依据；作为根本:~据|无~之谈。 ⑦量(~儿）用于细长的东西:两~筷子|一~钢管。 ⑧名方根的简称。 ⑨名一元方程的解。 ⑩名化学上指带电荷的原子团:铵~丨硫酸~。 ⑪名姓。	收录 9 个义项： ①[countable]the part of a plant that grows under the ground and takes in water and minerals that it sends to the rest of the plant.植物的一部分，生长在地下，吸收水份和矿物质。 ②[countable]the part of a hair, tooth, nail or tongue that attaches it to the rest of the body.毛发、牙齿、指甲或舌头与身体其他部分相连的部分。即发根、牙根、耳根。 ③[countable, usually singular]the main cause of something, such as a problem or difficult situation.某事的主要原因，根源。 ④[countable, usually plural]the origin or basis of something.某物的起源或基础，根基。 ⑤roots[plural]the feelings or connections that you have with a place because you have lived there or your family came from there.祖籍;根（家乡） ⑥[countable](linguistics)the part of a word that has the main meaning and that its other forms are based on; a word that other words are formed from.词根。 ⑦[countable]a quantity which, when multiplied by itself a particular number of times, produces another quantity.一元方程的解。 ⑧[intransitive, transitive]root (something)to grow roots; to cause or encourage a plant to grow roots.根 ⑨[intransitive]to search for something by moving things or turning things over SYNONYM rummage.翻找;搜寻。

对比两部词典“根（root）”的基本义（义项①），我们发现：首先，《现汉》的释义体现了“根”的形式角色“植物”和功用角色“固定植株、传导养分、存储水分；从义项排列来看，英语词典先介绍“root”的部分义“the part of a plant ”，再介绍“root”的整体义“the plant”；《现汉》则是先介绍整体义“高等植物”，在介绍部分义“营养器官”。其次，英语词典介绍了“root”

的位置角色“ grows under the ground”，《现汉》则没有。第三，两部词典均有形式角色“植物”，但对植物整体一笔带过，且侧重介绍了“根（root）”的功用角色“固定植株、传导养分、存储水分（takes in water and minerals）”。

由此我们能够判断出现代汉语植物义场代表词“根”与现代英语植物义场代表词“root”在不同词典中的释义，在逻辑上具有交叉关系，可用下图表示如下：

表 2 现代汉语“根”与现代英语 “root”语义逻辑关系图

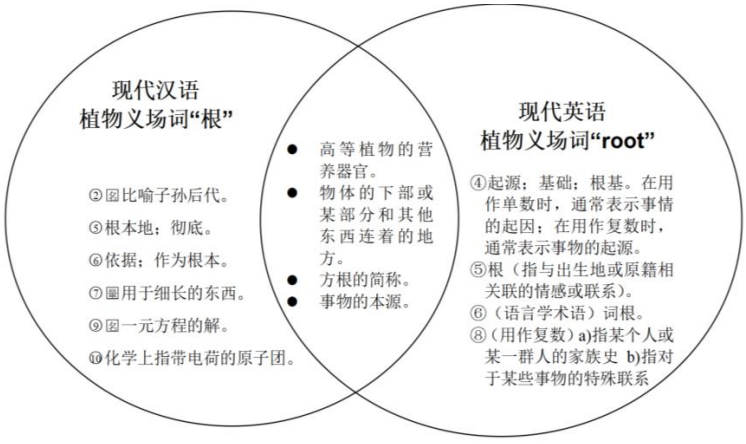

表 3 “根”/“root”在汉英词典中的义项数对比

词典类别	汉语词典			英语词典			
词典名称	现汉	现规	现学	牛津	朗文	韦氏	柯林斯
义项数量	11	9	6	9	16	14	13
义项总数	26			52			
义项平均数	8.67			13			

五、总结内容

用户是词典设计和一切编纂工作的核心对象。词典收什么样的词，用什么方法释义，提供什么样的例证等必须以满足用户的需求为主要任务。通过对 10000 条语料进行义项进行标注分析，以《现代汉语词典》为依据，将“根”字在现代汉语中的义项分布情况重新划分和拟定如下：

一、《现汉》中已有的“根”字义项分布情况

1.名 (~儿)高等植物的营养器官，能够把植物固定在土地上，吸收土壤里的水分和溶解在水中的养分，有的根还能贮藏养料。此义项在语料中共 174 条，约占 1.74%。由它组成的复字词有：根茎、草根、根汁。例：

①生物界的植物，一年四季从种子种植、胚胎生芽、长成根茎、开花到结出果实这样一个过程，一般地每年就都至少可以“重复”一次。（《当代\CWAC\AHT0034》）

②头屑较多而且又十分顽固的人，可在晚上把甜菜根汁涂在头上，第二天早上洗净，效果很好。（《健康养生》）

③餐厅提供的饮品有绿茶、葛根茶、人参茶、灵芝茶、大枣茶。（《1994 年报刊精选》）

《说文解字》中:“根，木株也。从木,艮声。”是形声字，“根”的本义就是指草木之根。《现汉》这一释义虽涉及到形式角色“高等植物”和功用角色“把植物固定在土地上、可以吸收营养和水分”，但原理并没有阐述清楚：“根”吸收了有何用？因此需补充完整，如“把吸收的水分和养分传送到茎秆和枝叶上”等。所以本文建议将义项 1 修改为：一般指植物在地下的部位。主要功能为固定植物体，吸收水分和溶于水中的矿物质，将水与矿物质输导到茎，以及储藏养分。

2.名比喻子孙后代:这孩子是他们家的~。此义项在语料中共 600 条，约占 0.06%。由它组成的复字词有：命根子、根儿、正根。例：

①从此，她们在蒋经国身上倾注了全部的心血，无微不至地呵护着这个延续蒋家香火的“命根子”。（《史传》）

②他的老师是一个许先生，许先生是朱熹的四传弟子，就是一二三四的四，就是传第四代，他是属于正根正脉的。（《口语对话》）

③恐怕孩子呢，落到不正当的地方，本来这慈家门儿就绝了，这根儿就绝了断了。（《口语 1982 年北京话调查资料》）

种子萌发最先长出来的就是根部。从“根”的功用角色来看，植物的根是营养器官，是植物的生长、延长及吸收水分的主要部分，大部分植物的根具有繁殖或者储存营养的作用，根系在土壤中还有固定植株的作用。根，是植物生长之本，任何一种植物的生命存在，都是来源于“根”的生存和维系，用根这个特点来比喻人类本身，可用于表示个人生命之开始、祖籍或者家族的来源和血缘关系。正是由于上述相似之处，在隐喻机制上，突出了“根”的功用角色发生转移，由此指称为“根儿”、“命根子”、“根正苗红”，被认为是延续生命的血脉或精力来源的东西；或比喻最受人重视的晚辈，也比喻最重要或最受重视的事物，最喜爱、心爱的东西。因此，建议此义项修改为：血脉；延续血脉的后代。

3.名(~儿)物体的下部或某部分和其他东西连着的地方:耳~｜舌~｜墙~｜~基｜~底。此义项在语料中共 188 条，约占 1.88%。由它组成的复字词有：舌根、根基、发根、脚根。例：

①青花翻了高中生物课本，得知我们的每根头发都是“一棵树”，分为毛干、毛根、毛囊三部分。（《健康养生》）

②牲农业、牺牲农民以成全商人、高利贷者的本质并无所改变。结局就是商人、高利贷者吞并农民，而使那种社会的根基发生动摇。（《当代\CWAC\APB0063》）

③长期使用，可以调节我们的内分泌，缓解头部压力，改善头发生长的内环境，激活发根，丰盈发丝，增加头发的浓密质感。（《健康养生》）

这一释义体现了“根”字的构成角色。根位于植物地下部分较低一端，位于植物底部；当根在这个空间位置上所表达的概念涵义被投射在别的东西上，就产生了用“根”来比喻事物的根、基部。根是种子萌芽后首先出现的器官，通常位于地下（植株的最下部分），它向下生长深入土壤而固持幼苗。从植物发芽到生长过程阶段中，必不可少的是水分和一些所需的营养物质，枝干内的输送导管将营养物质上下输送，使植物上部和下部都具备生长的条件。所以根就起到了一个“连接”的作用，由此便引申出了“物体的下部分、与.....相连”的意义。此义项不做修改。

4. 名 **(~儿)事物的本源、主要原因；人的出身底细:祸~｜寻~｜从~儿上解决问题｜知~知底。**此义项在语料中共 2329 条，约占 23.29%。由它组成的复字词有：根本、根源、祸根。例：

①中共中央《关于教育体制改革的决定》指出：教育改革和发展的根本目的是提高民族素质，多出人才，出好人才。（《当代\CWAC\AEB0001》）

②那些旨在保护本国产业的进口替代政策,反倒成了高关税、紧配额、严限制的外贸,以及寻租、扭曲和各种经济低效率的祸根。（当代\CWAC\CEJ0143）

③对官僚主义作风，我们不仅要认识它的危害性，而且要深刻认识它产生的根源。（《求是》2001 年第 1 期））

《说文解字・木部》：「木下曰本」。汉・高诱・注：「本，根也」。在古代汉语中，“本”就是指树木的根。植物的根部能够固定支撑起整个植物的全身。植物的根部作为根基，枝干沿着根基生长，当生活条件适宜时，植物繁枝叶茂，所以，根对一个植物的生长起着重要的、起决定性作用，从一个方面揭示了事物存在和发展的本源性问题。所以就引申出了“事物的本源、主要原因”这一义项。“根源”“根子”“根本”“根由”等均可表示事物的本初或来源；事物的基础不牢固，就是“根底浅”，基础扎实，就是“根底深”。成语“树大根深”，喻根基坚固，不可撼动；“寻根究底”“刨根问底”常被用来比喻寻找并追究事情的根源；“拔树寻根”，又比喻探寻事物的根源或起因。此义项不做修改。

5. 根本地；彻底:~究|~治|~绝。此义项在语料中共 43 条，约占 0.43%。由它组成的复字词有：根除、根治。例：

①如果不深入群众，根本不了解、不熟悉群众，那既谈不到什么结合，也更谈不到什么帮助了。（《人民日报》2016 年 5 月 26 日）

②该同盟认为，外祸纷来，源于内乱，只有根除内战，中国才能抵抗外国的侵略。（《史传宋氏家族全传》）

③对慢性咽喉炎或复发性口腔溃疡，有消炎止痛、愈合疮口之效，若持之以恒，可达到根治的效果。（《健康养生》）

释义 5 是释义 4 的副词形式。一般的副词“根本”是“从根源上”这个视角。而“副词根本+否定”的搭配整体，却是“从根源上”＋“不可能性”这两个视角，用两个视角的叠加效果来承载一种极致夸张的“某事从根源上就没发生的可能性”。此义项不做修改。

6. 依据、来源；作为根本:~据|无~之谈。此义项在语料中共 6214 条，约占 62.14%。由它组成的复字词有：根据。例：

①学校课桌椅应根据上表所述标准设置，尽量保证学生能够使用合适身材的课桌椅。（《当代\CWAC\AEB0001》）

②坚持独立自主的方针，根据国家现代化建设的需要，以及国内外航天科技的市场需求，开展积极、务实的国际空间合作。（《中国政府白皮书》）

③教育规律是客观存在的，而教育方针、教育政策是人们根据对教育规律的认识，并联系一定历史时期的任务、条件制定的，具有主观性，并且有国家意志、国家强制的属性。（《当代\CWAC\AEB0001》）

现代汉语的语法系统，是一种认知-隐喻的语用化语法非常显化的系统。这一释义体现了“从往植物的根部去追溯的视角来理解植物的生长如何可能或不可能”的隐喻原型，然后隐喻到“从往事情的根源去追溯的视角来理解事情的发生过程如何可能或不可能”的隐喻认知模式。此义项不做修改。

7.量用于细长的东西:两～筷子|一～无缝钢管。此义项在语料中共 259 条，约占 2.59%。由它组成的复字词有：一根、几根。例：

①在北平的三九天，到了后半夜，老人感到一根针一根针似的小细寒风，向脑门子，向肩头，继续不断的刺来。（老舍《四世同堂》）

②一旦气候变化突破引爆点，就可能成为“压死骆驼的最后一根稻草”，引发更为严峻的气候系统变化，并带来不可逆转的影响。（《当代\CWAC\》）

③大卫趁着夜色,悄悄摸进父亲的农舍中,回到自己那间可怜的棚屋,迅速收拾完自己的行李,用一根棍子挑在肩上出发了。（《欧·亨利/命运之路》）

“根”的本义是名词性的，量词“根”是由名词发展演变而来作为引申义，用于表示与植物相关的事物。依照溯源的关系，在名词词义虚化后，“根”作为量词时，凸显了单位角色，通过标注语料库过程中，可以发现大多与植物有关、具有条状性质，在用于计量时，能用量词“根”来表示。所以本文建议将义项 7 修改为：用于表示长条状的圆柱形(管状类)和线状类的事物，也可用于表示具有一定硬度、不易弯曲、粗壮性的事物。

8.方根的简称。平方根。 此义项在语料中共 12 条，约占 0.12%。由它组成的复字词有：平方根、根号。例：

①用改进的平方根法解方程组。（《当代\CWAC\SMT0482》）

②函数定义域好求。分母不能等于 0，偶次方根须非负，零和负数无对数。（《当代\CWAC\SME0465》）

③物体受刺激时皮肤电传导的变化，常用来作为情绪变化的一种间接生理指标，一般用电阻值及其对数或电导及其平方根表示。（《当代\CWAC\APL0095》）

9.一元方程的解。此义项在语料中共 252 条，约占 2.52%。由它组成的复字词有：特征根、实根、正根、实根。例：

①常系数线性微分方程组的解法归结为求出系数阵 A 的特征根和特征向量。（《当代\CWAC\SMB0463》）

②补充题：判断下列方程有几个实[根]，并指出其有根区间。（《当代\CWAC\SMT0482》）

③[解]考虑方程，则为以上方程的根。（《当代\CWAC\SMT0482》）

10.化学上指带电荷的原子团:铵～丨硫酸～。此义项在语料中共 28 条，约占 0.28%。由它组成的复字词有：磷酸根、硫酸根、干酪根、硝酸根。例：

①有些离子是由几个原子组成，而它们进行化学作用的时候又不会分离，例如磷酸根离子(PO43-)、铵离子(NH4+)。气相的离子通常被称为等离子体。（《当代\CWAC\SCE0404.》）

②构造位置层位沉积环境烃类型干酪根类型 Ro(%)压力系数。（《当代\CWAC\SGJ0455.》）

③其它惰性物质做电极，电解含氧酸盐的水溶液时，体系中可能在阳极放电的负离子主要是 OH 离子及相应的含氧酸根离子。（《当代\CWAC\SCT0414》）

11.姓。此义项在语料中共 186 条，约占 1.86%。由它组成的复字词有：摩根、雷根、里根。例：

①一天，克查姆来与摩根闲聊，有意无意地说："我父亲在华盛顿打听到，最近一段北军的伤亡惨重!"这消息马上触动了摩根那敏感的神经。（《当代\CWAC\SCT0758》）

②一个美国人——里根的信使，和一个中国人到过北京后，她表露了她的感情，而这种感情，我相信，要比家庭感情的含义更多些。（《当代\CWAC\SCT9654》）

③雷根是动物权利论的另一代表人物，他认为应把道德权利赋予动物是因为动物是“生命的主体”。（《当代\CWAC\AST0119》）

释义 8、9、10、11 为专有名词，不做改动。

（二）通过语料库发现的“根”字新义项分布情况

12.事物的存底，一般指开出票据或证明后留存备查的底子。如：票根、存根。此义项在语料中共 12 条，约占 0.12%。由它组成的复字词有：存根、根底。例：

①发行可转换公司债券，应当在债券上标明可转换债券字样，并在公司债券存根簿上载明可转换公司债券的数额。（《法律文献》）

②开出去而尚未到期的支票，到底是支付什么款项?票根上又没有记载兑款人是谁，没有一本正式的帐簿可让人追查。（《哈佛管理培训系列全集》）

③罚款通知单一式三份，交被罚款单位或责任人一份，交财务一份，留存根一份，所罚款项于其它罚款合并使用。（《当代\CWAC\》）

生成词库理论的特色就是对名词语义做细致的描写，尤其是通过物性结构将一些重要的概念知识引入到名词的词汇表征中。转喻取决于部件的功用凸显度，不同植物选择不同的部件，取决于哪个更有用。通常人们更关注于功用属性，而不是自然属性。“根”有一个重要的功能就是“储存养分”，这个功用角色的“储存”义，也较容易感知，由此便可引申出“票根、存根”等词来。

13.深植、扎根；定居，安家。此义项在语料中共 94 条，约占 0.94%。由它组成的复字词有：扎根、植根。例：

①人类社会中，真正可以称为“学科”或“学问”的知识，都是根植于现实社会之中的（《当代\CWAC\》）

②现代民主作为西方的产物在多大程度上可以在非西方社会扎根？（《当代\CWAC\》）

③我不想以这么一副狼狈的样子去朝见伟大而神圣的天安门，反正从此以后我就要永远扎根北京了，以后有的是机会，大可不必争此朝夕。（刘心武《钟鼓楼》）

隐喻的相似性之一，就是功用、目的性。“根”的原意为植物根部向下往土里生长，使生根固定，凸显了“根”的功用角色。“源浚者流长，根深者叶茂”，说的是源头深远的河流才能流的长，扎根深渊的树木才能枝叶繁茂，必须上下通达、基础牢固、根基深厚，就会兴旺发达。所以这一释义可以比喻深入到人或事物中去，打下基础；后又扩展引申为定居、安家。

14.想法、信念或风俗深人人心。此义项在语料中共 40 条，约占 0.4%。由它组成的复字词有：根深蒂固。例：

①阿多诺认为，通过侵害革命意识的客观基础，通过冻结曾作为批判意识之基础的个人主义，资本主义已经变得更加根深蒂固了。（《当代\CWAC\APE0054》）

②父子二人的矛盾是根深蒂固的。（《当代\CWAC\CIT0186》）

③萨姆自幼便尝尽了生活的艰辛，在他心目中早已根深蒂固地扎下了“对每一个美元都珍重不已”的观念，这对他后来形成的经营风格不无影响。（《史传》）

《孟子·尽心上》：君子所性，仁义礼智根于心。语文辞书注重从日常生活经验的角度进行释义，植物词作为一种特殊的词类汇聚，既不同于书面语也不同于口语词的特征，这与植物词的自身性质和形成历史密不可分。“根”有一个重要的功用角色就是“把植物固定在土地上”，正因为这个特征，才引申出“根深蒂固”等词来。由此证明，词的功用义是一种重要的语义特征，对名词词义和构词有着系统性影响，具有语言价值。

15.祖籍宗族或文化来源；祖籍。此义项在语料中共 16 条，约占 0.16%。由它组成的复字词有：根基。例：

①中国主流文化的深层意识是儒家文化传统的仁、义、孝、礼家庭意识和血缘根基、实践理性、天人合一等伦理规范和思维模式。（《中国当代电影史》）

②蒋介石是一个乡土观念很重的人，对蒋家宗谱非常重视。发迹以后，千方百计要查祖宗的来根。（《蒋氏家族传》）

③她拉住我，和我谈，让我讲家族的过去。我感觉得到她也要像其他同学一样，找到自己的根，从那里汲取养分，确定成长的方向。（《史传》）

从“根”字的功用角色来看，根是一切植物养分的来源，也是植物生存之本。植物的根是起到输送养分和水分的作用，相当于人类的血管，植物的根须越发达，植物的生命力就越旺盛。根是植物生长之本，任何一种植物的生命都是来源于“根”的生存和维系，用根这个特点来比喻人类本身，可用于表示个人生命之开始、祖籍或者家族的来源和血缘关系。人们可以通过“根”这一易感知的功用角色去认知到根是植物的生存之本，从而衍生出“祖籍宗族或文化来源，祖籍”这一新义项。

16.构成其他词的词，词根。此义项为专有名词，在语料中共 18 条，约占 0.18%。由它组成的复字词有：词根。例：

①前缀、中缀、后缀都是粘附在词根之上的附加成分，它们的作用主要是构成新的词。（《当代\CWAC\ALT0049》）

②词由语素构成。由一个词根语素构成的词称为单纯词。（《当代\CWAC\ALT0049》）

③词形变化的多数形式是变更词尾，也有一些是使词根内部的元音、辅音发生变化。（《当代\CWAC\ALT0049》）

五、研究结果

综上，本文对现代汉语“根”字的义项 1、义项 2 和义项 7 做了重新释义，并由原来的 11 个义项增加至 16 个义项，分别是：1.一般指植物在地下的部位。主要功能为固定植物体，吸收水分和溶于水中的矿物质，将水与矿物质输导到茎，以及储藏养分。2.血脉；延续血脉的后代。命～子、～儿。3.物体的下部或某部分和其他东西连着的地方:耳～｜舌～｜墙～｜～基｜～底。4.物的本源、主要原因；人的出身底细:祸～｜寻～｜从～儿上解决问题｜知～知底。5.根本地；彻底:～究|～治|～绝。6.依据、来源；作为根本:～据|无～之谈。7. 量用于表示长条状的圆柱形(管状类)和线状类的事物，也可用于表示具有一定硬度、不易弯曲、粗壮性的事物。两～筷子|一～无缝钢管。8.方根的简称。平方根。9.一元方程的解。10.化学上指带电荷的原子团:铵～｜硫酸～。11.姓。12.事物的存底，一般指开出票据或证明后留存备查的底子。票～、存～。13.深植、扎根；定居，安家。～植 14.想法、信念或风俗深人人心。～深蒂固。15.祖籍宗族或文化来源；祖籍。～基。16.构成其他词的词，词～。

六、研究建议

根”的本义是名词性的，本义是指植物根部；而数量意义上的量词“根”则是从名词发展而来的引申义。量词的理解、辨析和运用对于汉语学习者而言，具有一定的难度。要实现对汉语词汇的准确理解，可以从两方面入手。首先，必须借助于词典中的释义或者按照词典的释义模式去理解生词，才能对汉语各类词汇有所认识，而非单纯地将单词和某一个汉语释义简单的对应、机械地记忆。例如在讲授“根”时，可以先介绍一下词典中与“根”有关的词语，然后再根据词义把这些词与课文中出现的一些具体的名词、副词、形容词联系起来进行分析，从而帮助学习者了解其意义。其次，让学习者学会用词典上的释义来理解词语的意思，尤其是多义词；或透过上下文语境，以准确理解这个词在特定文段或语篇中的的确切含义。

例如，“根”涉及的搭配均呈现出“长条状”的特征，且多数为具象、可感之物。在汉语教学中，我们可结合重新拟定的“根”的释义 7：“量用于表示长条状的圆柱形(管状类)和线状类的事物，也可用于表示具有一定硬度、不易弯曲、粗壮性的事物”，再根据量词“根”的常用搭配，区分“根”在汉语中作为量词的主要特点：第一，量词“根”用于表示与植物相关的事物。由于“根”

的本义就是指名词植物的根，那么在引申为量词时，根据溯源关系，当名词词义虚化后，这些事物具有条状性质、具有与“植根”含义有关的东西被计量时，能被量词“根”所表达。如：一根黄瓜、一根玉米。第二，“根”这一量词还可用于与人体或动物器官密切相关、有具象形态的可感事物。如：一根头发、一根眉毛。第三，量词“根”用于表示长条状的“圆形”（管状类）和线状类的且具有一定硬度、不易弯曲、粗壮性的事物。如：一根棍子、一根木头。从这三种语义特征可以推断出，量词“根”的语义特征主要体现在那些具有相似形状和性状的事物上。它所称量的名词基本上都符合长条状这一特性，且大多数是具象、可感的事物。此外“根”既可以计量具象名词，也可以计量少数抽象名词，例如“命根子”、“根正苗红”这些指的是人，正是在隐喻机制的作用下，“根”的功能和角色发生了转移。

植物词词义衍生规律通常表现为由物及人，或者由人及物。用植物的特性比喻人类的特性，由此产生的义项为形容词性义项；由植物行为喻指人的行为，这样生成的义项是动词性义项；用具有一定属性或行为的植物比喻具有相同属性或行为的人和事、人和物，由此产生的义项是名词性义项。在这些义项中，既有词类意义上的联系，也有语法功能上的差异。因此，从词典用户的视角出发，科学、准确地对“根”的义项进行重新划分和重新描写，可以有效地指导汉语学习者掌握构词规律、理解和辨析词义，并提高其词汇运用能力。

参考文献

蔡永强. (2011). 对外汉语学习词典编纂的用户友好原则.辞书研究(02):67-77

程燕.(2019).外向型成语词典与内向型成语词典释义比较.广东技术师范学院学报(02):68-76

焦子桓,艾红娟.(2020).汉英内外型词典义项精细度对比研究.九江学院学报(社会科学版)(04):105-108

李强.(2014).汉语形名组合的语义分析与识解——基于物性结构的探讨.汉语学习(5):9

李强.(2015).从生成词库论看动词“写”与名词的组合.云南师范大学学报(对外汉语教学与研究版),(02):69-80.

李强,袁毓林.(2016).从生成词库论看名词的词典释义.辞书研究, 000(004):12-26

谭宏姣,雷会营.(2020).《现代汉语词典》植物词的收词及释义研究.吉林师范大学学报(人文社会科学版)(03),41-49

解海江,李莉.(2012).外向型汉语学习词典需求状况调查研究.鲁东大学学报(哲学社会科学版)(01):62-68

杨金华. (2016).论外向型汉语学习词典编纂的四项基本原则.辞书研究, 000(001):45-51

于屏方,杜家利. (2016). 近三十年来国外词典对比研究的现状与特点——以《国际词典学》为例.辞书研究, 000(001): 65-72

袁毓林. (2014). 汉语名词物性结构的描写体系和运用案例.当代语言学, 016(001): 31-48

章宜华. (2010).内向型普通词典与外向型学习词典的对比研究——对外汉语词典及其蓝本词典的问题探讨.广东外语外贸大学学报, 021(005):5-9

章宜华. (2011).对外汉语学习词典释义问题探讨——国内外二语学习词典的对比研究. 世界汉语教学, 025(001):120-128

章宜华.(2001).西方词典释义类型和释义结构研究.辞书研究(01):39-50[14]

Pustejovsky,James.(1991). The Generative Lexicon. Computational Linguistics, 17(4):409-441

Author (1) Information (第一作者信息)

Name and Surname (姓名):
HUANG YUN

Highest Education (最高学历):
Doctoral Candidate

University or Agency (任职院校或单位):
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise (专业领域):
- Teaching Chinese
- Lexicology
- Lexicography

Address (地址):
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University,18/18 Debaratana Road, Bangplee District, Samutprakarn

Author (2) Information (第二作者信息)

Name and Surname (姓名):
LI SHICHUN

Highest Education (最高学历):
Doctoral Degree

University or Agency (任职院校或单位):
Southwest University, P.R.China

Field of Expertise (专业领域):
- History of Linguistics
- Lexicology
- Lexicography

Address (地址):
No. 2 Tiansheng Road, Beibei District, Chongqing

从旅泰中文教师群体探究新一代泰国华侨华人现状

Study on the Current Situation of the New Generation of Overseas Chinese in Thailand from the Group of Chinese Teachers Living in Thailand

李秀红 [1]
LI XIUHONG
农业大学、人文学院，东方语言学系
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail: xiuhong_li@126.com

吴琼 [2]
KANOKPORN NUMTONG
农业大学、人文学院，东方语言学系
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail: kanokporn.n@ku.th
Received: 18 November 2022 / Revised: 07 June 2023 / Accepted: 09 June 2023

摘要

随着泰国汉语教学推广，越来越多中文教师旅居泰国，成为泰国华侨华人群体的重要组成部分。探究这一群体，有利于我们更好地了解泰国新一代华侨华人的现状。本研究采用访谈法对四个年龄段共 16 位旅居泰国的中文教师进行深度访谈，运用比较分析法探究泰国新一代华侨华人现状及变化，并分析其群体内部差异。结果发现，新一代泰国华侨华人的祖籍地来源更广泛，遍布中国南北；大部分人有一技之长谋生，专业性更强；他们的朋友圈更广泛但也更能融入当地；大部分人因喜欢泰国惬意的生活而留下；他们鲜少改籍，大部分人有意向回国发展；大部分人文化认同上认为自己是个中国人。老一辈华侨华人大多基于家庭、事业旅居泰国并有意愿改籍，新一辈华侨华人大多基于兴趣旅居泰国并尚未考虑改籍。改籍成功者文化认同趋向泰国。

关键词：泰国；中文教师；华侨华人；现状

ABSTRACT

With the promotion of Chinese language teaching in Thailand, more and more Chinese teachers live in Thailand and become an important part of the overseas Chinese community in Thailand. Exploring this group will help us better understand the current situation of the new generation of overseas Chinese in Thailand. This study conducted in-depth interviews with 16 Chinese teachers living in Thailand in four age groups, explored the current situation and changes of the new generation of overseas Chinese in Thailand by using comparative analysis, and analyzed their internal differences. The results showed that the new generation of Thai overseas Chinese came from a wider range of ancestral places, covering the north and south of China. Most people have more professional skills to make a living. They have a wider circle of friends but are more able to integrate into the local community. Most people stay because they like the comfortable life in Thailand. They rarely change their nationality, and most of them intend to return to China for development. Most people think they are Chinese in cultural identity. Most of the older generation of overseas Chinese live in Thailand because of their families and careers and are willing to change their nationality. However, the new generation of overseas Chinese live in Thailand based on their interests and have not yet considered changing their nationality. The cultural identity of the successful immigrant tends to Thailand.

Keywords: Thailand，Chinese Teacher, Overseas Chinese，situation

一、研究背景和价值

（一）研究背景

中国人历来有旅居海外的传统，从百年前的漂洋“过番”谋生，到现在的海外留学访学日益兴盛，无数中国人前往海外学习、生活、定居。据 2010 年的官方数据显示，中国华侨人数超过了 4543 万。其中，泰国的华侨华人总数在 700 万左右，约占泰国总人口的 12%。他们聚居在曼谷、清迈、合艾等大中城市，其中京畿地区尤为集中。泰国华侨华人中，广东籍人占 80%以上，粤籍人中又以潮汕籍人为最。

华侨华人作为一个特殊的群体，他们既可以作为两国友好交往的文化使者，也可能成为国际关系恶化的牺牲品。冷战初期，海外华侨华人被当做是红色中国的海外载体和居住国的安全威胁者。冷战结束后，随着中国改革开放并逐步与世界各国邦交正常化，华侨华人问题在国际关系中逐渐弱化，华侨华人在政治参与、经济地位、民族文化传承和民族融合上都取得了长足的发展。

近年来，随着中泰两国友谊发展和人文交流日益密切，泰国政府推进民间汉语教育，几乎大中小学均有汉语课，这项措施催生了大量中文教师的需求。泰国的汉语教师志愿者数量占据中国每年派出汉语教师志愿者总量的最大比例，除了官方派出，还有很多民间的中文教师。这些中文教师当中有些人会选择留在泰国继续中文教学，有的选择在泰国继续求学，进而工作定居，这一群体构成了新一代泰国华侨华人的重要组成部分。

（二）研究价值

当前对华侨华人的研究已经硕果累累，随着中国改革开放和泰中两国建交以来两国联系日益紧密，泰国华侨华人结构已经发生变化，他们旅居海外的原因也日益多元化。泰国的华侨华人的祖籍地也不再仅仅局限于广东等沿海老牌侨乡，而是有向中国南北各地发展的趋势。新形势下泰国华人华侨群体的产生，更多是经济全球化和文化多元化影响下的产物。华人华侨架起了泰中两国友好交流的桥梁，也是缓解矛盾、增进互信的重要使者，研究这一群体的发展，有利于我们更好地促进两国的商贸、文化交流合作。

旅泰中文教师作为近几年崛起的华人华侨重要代表群体，是研究泰国新一代华人华侨的重要切入点。中文教师立足于泰国本土教学，他们人数众多，背景多元，遍布大中小学等教育领域，与泰国民间社会的联系更为紧密。从旅泰中文教师这一群体出发研究华人华侨，可以更直观地展现新一代华人华侨的生活现状，进而探究华人华侨群体的发展情况。

本研究以历史学、社会学等理论为基础，紧密结合当前泰国华人社会展开研究，通过深度访谈法采访各年龄阶层的旅泰中文教师，并运用历史比较法对访谈内容进行分析。

二、研究范围、目的和方法

（一）研究范围

根据《中华人民共和国归侨侨眷权益保护法》中规定，华侨是指定居在国外的中国公民。具体来说有以下规定：

(一)“旅居”是指中国公民已取得住在国长期或者永久居留权，并已在住在国连续居留两年，两年内累计居留不少于 18 个月。

(二)尚未取得住在国长期或永久居留权的中国公民，但已取得住在国连续 5 年以上(含 5 年)合法居留资格，5 年内在住在国累计居留不少于 30 个月，视为华侨。

(三)中国公民出国留学(包括公派和自费)在外学习期间，或因公务出国(包括外派劳务人员)在外工作期间，均不视为华侨。

本研究研究的对象是第一种和第二种。

为界定华侨华人的“新”“老”，本文界定 1978 年中国改革开放后侨居海外的为新一代华侨华人。

根据以上标准，为更好地展现不同年龄阶层华人华侨的情况，本研究从四个年龄阶层选取访谈对象，以期更好地了解随着旅居时间的增长，华人华侨的发展情况。受研究对象数量限制，每个年龄阶层选取四位中文教师进行访谈，分别是 20 岁至 30 岁 4 人，30 岁至 40 岁 4 人，40 岁至 50 岁 4 人，50 岁至 60 岁 4 人，一共 16 人。

（二）研究目的

随着全球化推进，中国的海外华侨华人已经成为一支独特而庞大的队伍。这其中，在泰国的华侨华人占据重要位置。随着中国改革开放和中泰建交以来两国联系日益紧密，泰国的华侨华人结构已经发生变化。这其中以旅泰中文教师群体的崛起为代表。本文立足于旅泰中文教师群体视角探究泰国新一代华侨华人现状，有以下研究目的。

第一，了解泰国新一代华人华侨的文化和社会生活。中文教师群体立足于民间汉语教学，人数众多，遍布泰国全国各地，是新一代华侨华人的重要组成部分，研究这一群体可以帮助我们更直观地了解大部分华侨华人的生活状态。

第二，探讨泰国新一代华人华侨身份认同问题。新一代华侨华人由于背景不同，来泰原因不同，在泰旅居时间不同，他们在身份认同上与老一辈华侨华人也存在差异。

第三，研究泰国新一代华人华侨的跨文化交流情况。新一代华侨华人普遍学历较高，朋友圈广泛，他们的交友圈子与跨文化交流情况与老一辈华人华侨有所不同。

（三）研究方法

1.访谈法

本研究通过与 16 位 4 个年龄阶层的旅泰中文教师的深度访谈，了解他们旅居泰国的原因、在泰国生活情况、未来打算及对自我身份的认知，并从这一群体出发，从年龄、旅居时长两个维度综合分析泰国新一代华侨华人的现状。

（1）访谈提纲

表 1 访谈提纲

编号	问题
1	您来自中国哪个地方？
2	来泰国多少年了？
3	因什么原因来泰国？
4	因什么原因留在泰国至今？
5	您的朋友主要来自哪里？

编号	问题
6	日常用什么语言沟通？与当地人是否有沟通障碍？
7	在泰国生活，是否遇到过文化冲突？能否举一些例子？
8	是否打算回国发展？为什么？
9	目前是否改籍?
10	在身份认同上觉得自己依然像中国人，还是更融入当地？为什么？

（2）访谈形式

由于访谈对象分布在不同地方，因此以网络问卷和微信文字、语音形式展开访谈。在访谈中，除了基本访谈提纲和信息外，从访谈对象的回答出发，与访谈对象进行深入的交流探讨，以期更全面展现他们在泰国生活的情况。

2.比较分析法

比较分析法指的是通过比较事物之间的不同点，来区分不同的事物，以此加深对各个事物的认识和了解。本文一方面立足于已有对泰国华侨华人的研究，对比访谈内容，从历史的角度总结新一代华侨华人现状呈现的新变化并探析缘由，另一方面从年龄、在泰时长两个维度探究新一代华侨华人群体内部异同，以期全面了解泰国新一代华侨华人现状。

三、文献综述

一直以来，鉴于泰国华侨华人移民历史之久，融入程度之深，参政议政程度之高，泰国华侨华侨群体都是学界研究的热点，引起了中西方学者的广泛兴趣。总的来说，目前学界对泰国华侨华人群体的研究主要分为以下几个视角。

（一）“同化论”：源自西方，影响深远

就目前的文献来看，西方学者最早研究泰国华侨华人。尤其是二战后到 20 世纪 70 年代，是西方学者研究泰国华侨华人的鼎盛时期。

英国伦敦大学教授布赛尔在其专著《东南亚的华人》中，描述了泰国华侨华人的移民史、社会生活和商业发展，以及泰国政府对华人的同化政策。Landon（1941）的著作《泰国华人》描写了 20 世纪初在泰国同化甚至排华历史上，泰华社会的发展变迁。最具影响力的是美国学者斯金纳在其著作《泰国华人社会: 史的分析》系统地论述了 18 世纪到二战泰国华人社会的发展和变化，提出了其影响深远的“华人同化论”的观点，强调泰国的华人政策是华人同化入泰国的主要原因。

一方面，我们可以从文献中看到，中国的海外移民传统自古有之，“唐宋年间，国人通常于秋冬之际顺着东北季风扬帆南下，而在春夏之交依托西南季风返航。由于辗转贸易或错过季风时节，往往需要流寓“驻冬”，因此出现短期侨居的行商甚或“住番”“十年不归”的住贾”。 此后随着明代闭关锁国及清康乾年间的天灾，更多的人涌入东南亚谋生，其中又以“卖猪仔”（鸦片战争后，西方侵略者在中国东南沿海地区大肆拐、掳华工赴南洋、美洲等地转卖，称之为“卖猪仔）和红头船贸易为盛。20 世纪初，由于中国国内形势动荡，加之先辈已在东南亚各国打下基础，东南沿海几个侨乡城市的人们开始向海外移民，以谋求更好的生活，他们在外勤勤恳恳打拼，把赚到的钱汇回国内的亲人，因此诞生了具有时代历史意义的“侨批”。

另一方面，大量的华侨华人也引起了泰国政府和当地人的注意。在冷战期间，特别是在 1950 至 1970 年代，由于新中国国家属性的影响，很多东南亚国家在很长的一段时间内都在实行“反共反华反华侨华人”的内政和外交政策。结果，华侨华人被视为是红色中国的海外代表，成为了“国家安全”和“民族建构”中的受害者和牺牲者。华侨华人在居住国的政治、经济和文化上的权利都被大大地限制和削弱。在这里，作者同样提到了“华人问题”成为华人社会发展的障碍的三个原因：政治上的“双重国籍问题”、经济上的优势问题、文化上的“同化”问题。这对华侨华人所在国与中国之间的关系造成了障碍。泰国政府为遏止中国移民浪潮，自 1949 年将华人移民人口额降至最低，并于 1950 年严格规定外国移民限额，每国每年移民人数不超过 200 人，无国籍者不超过 50 人。实际上，据说自 1979 年起，在泰国获得永久居留者，几乎没有。此后一系列的泰化政策和随着老一辈移居泰国的华人华侨在泰国落地生根，他们大多改隶泰籍，移民断源与泰化改籍，使得泰国的华侨华人群体锐减。从泰国政府的人口普查数据可以看出，从 1937 年起，华侨人口在泰国总人口所占的比重正逐年减少，1937 年是 3.7%，1947 年尾 2.7%，1960 年 1.6%。自 1970 年起，华侨人口所占百分比已降至 1% 以下（江白湖，1991）。随着泰国政府泰化政策和遏制华校的一系列政策的施行，在泰华侨华人或该籍，或改名，与当地人关系逐渐缓和，相促相融。他们的后代在泰国生于斯，长于斯，很多也已完全泰化。

“同化论”也深刻影响了泰国的华侨华人研究者，如 Tiparat Sohumrum 的论文《泰华第二代的心理同化》和 Dalad Lomatawekul 的论文《第二代华人的族群认同》，都是谈论泰华是否第二代同化问题的。前者认为，心理认同是决定身份认同的基础。并且认为，第二代华人认为自己是泰人，因为他们出生在泰国，没有接受华语教育和中华文化的熏陶。后者通过对曼谷六所华校的调查发现，通过华校传播的中华文化和华文是决定一个华人的身份认同感的关键。一般认为第二代华人是可以同化的，但是，作者的调查表明直到第四代，华人才会完全被同化。

（二）泰华经济视角下的泰国华侨华人

1957 年，台湾学者曾建屏出版了《泰国华侨经济》概述了战前泰国华侨的经济发展情况，重新评估了泰国华侨经济的潜力和利用价值。1978 年，庞新竹的论文《泰国华人经济之研究》，指 出华人社会是一个深受同化影响的社会。

此后，大陆学者也对华侨华人在泰国经济的作用展开研究。经过近二百年的移民史沉淀，加上在泰华侨华人勤劳、刻苦打拼，以及泰国政府温和的对华政策和国际形势的变化，华侨华人利用自己的经商头脑在泰国闯出了一方天地。从移民初期，华侨华人就以红头船贸易为开端，开启了在中国与东南亚各国的民间贸易往来。而在汕头开埠后，在泰潮侨纷纷加入到日趋兴旺的米业中来，从事收购、加工、包装、运输等业务。至今，华人华侨在泰国商界占据重要位置，涌现出众多优秀的华人企业家。例黄晓坚（2013）从广东潮汕地区入手，阐述了陈黉利家族创办的“乾泰隆行”及其纵贯中国南北和东南亚各地的“南北洋贸易”，是为香港转口贸易的创始者之一。“乾泰隆行”的发展带动了一众潮州商帮的发展壮大，其团结之强、影响力之广，以致连拥有政治、资本优势的英国商人，竟也无法插足其间。

（三）史学视角下的泰国华侨华人

目前关于泰国华侨华人的史学研究众多，有编著的回忆录，例《泰国归侨英魂录》、《碧江风云——泰国华侨抗日爱国活动回忆录》、《泰国华侨华人史话》等。吴群和李有江（2004）通过梳理史料，分析总结出二战后泰国华侨华人社会变化的总趋势是融合于泰国社会的，速度快、规模大、程度深。这种泰国式的民族融合既是当今泰国经济发展、社会稳定的促进因素，又是中泰两国发展友好关系的坚实基础。黄晓坚（2015）认为，海外潮商是海上丝绸之路贸易带的开拓者和建设者，促进了侨居地的经济繁荣和社会发展，对于中国、西方和东南亚来说都是双赢的结果。

近年来，从宗教角度研究泰国华侨华人的宗教信仰吸引了诸位专家和学者的兴趣，中山大学林悟殊教授著《泰国大峰祖师崇拜与华侨报德善堂研究》一书，是研究泰国华侨民间信仰的一部力作。1996 年，中大教授段立生以实地调查资料写成《泰国的中式寺庙》一书，讨论了泰国中式寺庙的主要功能和泰国华人的宗教信仰。高伟浓所著《东南亚华人信仰诸神考说: 泰国的个案研究》一书，首次把泰国华人信仰诸神进行排比分类，并对泰华的宗教信仰进行分析。北京大学罗喻臻的论文《试论泰国佛教“华僧宗”的历史发展及其特征》，从历史的角度分析了泰国华人文化中的“华僧宗”的历史发展及其特征，并探讨了“华僧宗”在泰国华人文化认同中所起的作用和功能。

也有学者从侨批出发研究华侨华人与祖国的联结。洪林（2007）从侨批的兴衰历史考察中泰两国金融往来及政治状况，从侨批中反映在泰华侨华人对祖国的深厚情感和对祖国发展做出的巨大贡献。闫静和章伟婷（2022）从侨批历史入手，研究华侨华人的族群认同、文化认同和国家认同上发挥的关键作用，认为可以借助“重新传统化”，利用侨批增强海外华侨华人的身份认同感。

（四）侨乡视角下的泰国华侨华人

也有学者从华侨华人的祖籍地开展研究，探究华侨华人出洋“过番”的原因，及他们回馈桑梓的情况。例如李益杰（2004）立足于广东潮汕地区，认为潮汕地区之所以成为著名侨乡并在泰国拥有众多华侨华人，主要是自古以来有通商贸易基础，泰国郑王室的庇荫和影响，泰国政府和人民对华

人采取友好和欢迎的政策。黄晓坚（2013）也是立足广东潮汕地区，分析阐述了该地区移民形态以及与海外经济联系的变化。认为改革开放后，广东潮汕地区的人口迁移，经历了深刻的历史性变化，侨乡人口迁移从传统的海外自由移民与国内移民并重，转变为以国内移民为主、海外暂居为辅，从而加速了海外华侨社会向华人社会的转变、国内归侨侨眷社会向侨属社会的转变。黄晓坚（2001）探究了广东具有代表性的侨乡汕头市澄海区，从历史和现实角度探析潮汕地区海外移民新动态及他们与家乡的联结。黄晓坚（2013）认为随着潮人第一代移民群在泰国的式微和在原乡影响力的下降，侨乡进入“断乳”后的转型发展期，潮泰关系逐渐为“走亲串友”式的新型民间关系所取代。新时期中泰两国均应加强对潮泰之间的官方友好交往、民间经贸活动和宗教文化交流的引导和支持，培育民间关系新的增长点。陈雍、黄晓坚（2013）以实地调研考察传统侨乡新时期侨情新动态，发现海外潮人的本土化和侨乡社会的侨属化，是密切相关的两大发展进程。

从文献中可以看出，二战前和二战后的一段时间，中国国内形势处于特殊时期，华人华侨基于自身发展需要移居海外更多是依附性的，而随着中国改革开放和社会主义现代化建设，人民生活水平提高，华人华侨这一群体的构成、现状和未来发展已与昨日不同。随着时代的发展，中泰一家亲，越来越多的中国年轻人赴泰国工作、学习，他们当中有不少人留下发展。与以往的受生活所迫而漂洋过海不同，新一代华侨华人的物质生活水平一般比较好，他们不用为了生存而离开家乡，他们选择留在泰国有了更多的自主性。而这些因素也影响了他们在泰国文化融入和发展。

总的来说，就目前的文献来看，学界充分利用庞大的官方档案和方志史料的优势，立足于从移民历史及其与移民活动相关的各个方面来讨论泰华移民问题。泰国的华侨华人研究主要从历史学、民族学、宗教学的角度研究华侨华人的发展、文化融合和身份认同。但是描述性研究较多，学理性研究较少（郭平，2012），且从中文教师群体研究华侨华人的视角还未有相关研究。因此本文试图从这一群体出发，探究泰国新一代华侨华人的发展和变化，旨在为新时期做好侨务工作提供现实性参考。

四、研究结果与讨论

（一） 泰国新一代华侨华人现状

本文一共采访了 16 位旅居泰国的中文教师。16 位受访者中，5 位广东人，3 位广西人，2 位江西人，2 位黑龙江人，1 位海南人，1 位河南人，1 位四川人，1 位台湾人，遍布中国东南西北，其信息如下。

表 2 采访对象信息表

编号	籍贯	年龄阶段（岁）	在泰时长（年）	在泰国的居住地
1	台湾	50-60	44	曼谷
2	海南	50-60	40	曼谷
3	广东	50-60	30	曼谷
4	广东	50-60	25	暖武里
5	广东	40-50	20	巴吞他尼
6	广西	40-50	14	春武里
7	广西	40-50	11	曼谷
8	广东	40-50	10	罗勇
9	黑龙江	30-40	7	曼谷
10	广西	30-40	6	曼谷
11	江西	30-40	6	巴吞他尼
12	河南	30-40	6	乌隆府
13	广东	20-30	5	四色菊
14	江西	20-30	5	曼谷
15	黑龙江	20-30	5	清迈
16	四川	20-30	5	清莱

在后文的叙述中，以“编号+数字”代表具体的采访对象。

1. 来源更加多元

从受访者的籍贯来看，他们的来源地更加广泛，更加多元。跟以往的华侨华人主要来自中国东南沿海地带不同，当今的在泰华侨华人来源地在中国南北各地零星分布。在访谈当中，与以往华侨华人多为家庭移民的情况（黄晓坚，2013）不同，这些华侨华人旅泰原因鲜少受到家庭家族的影响，来泰国既不是因为有亲戚帮衬，也不是有家族生意在泰国。他们来泰国的原因更多元化和个性化，既不肩负家族责任，也不为解决生计问题，大多数人基于自己的意愿和兴趣选择来泰，并选择留下。根据采访对象的叙述，他们最初来泰国从事中文教学工作大致有以下原因：

（1）作为汉语教师志愿者来泰国从事汉语教学和中华文化推介工作；

（2）跟随亲戚来泰国经商后转行；

（3）来泰国读书并留下；

（4）喜欢泰国文化；

（5）受配偶影响，移居泰国。

可以看出，采访对象最初来泰的原因不一，为求学，为求财，为发展，为家庭，各不相同。虽然选择不同，但他们都是基于自己做出的选择，没有出现因为天灾人祸导致的粮食短缺、环境恶劣

而出逃海外的现象。这对于华侨华人的历史发展来说，是一个进步。在 20 世纪初和二战后一段时间内，很多中国人因为国内政治经济形势动荡而被迫出国谋生。而今，可以说这种现象已经不复存在。

从采访对象的籍贯及其侨居泰国的时间可以看出，最早来泰国的一批人是中国东南沿海一带的广东、广西、海南和台湾，这四个地方是传统的侨乡，且地理距离泰国较近，那里的很早就有赴泰国工作经商的传统。随着时代发展，华侨华人的来源地更加广泛，且没有规律可循，而是向全国各地零星分布趋势。且在访谈中可以看出，年轻一代的选择侨居泰国的原因更自主，他们最初来泰国基于汉语教师志愿者、求学和喜欢泰国文化这三个原因，表现出更自由的新特征。

2. 职业专业性更强

受采访的 16 位中文教师，年龄阶层跨越近 40 岁，这其中包括旅居泰国 44 年的即将退休的老教师（编号 1），也包括在泰国 5 年、从汉语教师志愿者转入泰国当地学校的年轻教师（编号 13，编号 14，编号 15，编号 16）。他们大多都是中文专业或者汉语国际教育专业毕业，具有从事中文教学的专业技能。

这与早期赴泰国的华侨华人职业有所不同。早期，赴泰国的华侨华人大多为贸易或者劳工，“从乾隆年间潮人赴泰贩运大米和木材起，特别是郑王复国后，潮州人就络绎不绝地搭乘‘红头船’前往泰国经商和务工。”（黄晓坚，2013）从中文教师的职业情况可以看出，新一代华侨华人与先辈相比，有了更强的专业技能，在职场上更有竞争力，收入和社会地位较高，生活水平也比较高。

现在在泰国中文学习热度不减，大中小学都将中文课程纳入教学体系，中文教师需求比较高。这一方面是因为中国综合国力和国际地位提升，学好中文对泰国学生来说有了更多机会，中国游客对泰国的青睐也带来了旅游业的中文需求。另一方面，也得益于中泰两国之间的官方和民间的友好交往，贸易和人文交往络绎不绝，泰国政府和人民也表现出对华侨华人的友好态度，华侨华人才得以在泰国自由平静地生活，也可以用自己的技能从事工作和生产。

暨南大学教授周聿峨和华南师范大学教授龙向阳在其合著的《华侨华人与国际关系》一书指出，国家之间的关系的直接决定了华侨华人在居住国的发展水平和他们能够发挥的作用（周聿峨、龙向阳，2012）。本文认为，这个观点在泰国华侨华人群体得到了很好的体现。20 世纪初和二战后一段时间，由于中国国力羸弱和冷战的阻隔，加上国际上对红色中国还持观望状态，中泰两国尚未建交，络绎不绝的海外移民也使泰国政府收紧移民政策，取缔部分华校，华侨华人在泰国大多从事小生意，或者干些体力活，也有的从事农业生产。随着两国建交和友好往来，华侨华人在泰国有了更多施展拳脚的机会，他们融入当地，务工务商，求学深造，在获得个人发展的同时也为泰国社会发展贡献自己的力量。相反，从访谈中了解到，同一时间到达缅甸或者柬埔寨的华侨华人日子就没那么好过了，“他们大部分还是在种田呢”，一位受采访的年长华侨说道。

3. 朋友圈更广泛

在与受访者的交谈当中，有 10 位的受访者表示自己的朋友圈主要是中国人（编号 6，编号 7，编号 8，编号 9，编号 10，编号 11，编号 12，编号 13，编号 15，编号 16），5 位受访者的朋友圈主要为泰国人（编号 1，编号 2，编号 3，编号 4，编号 5），1 位受访者的朋友圈主要为美国、英国、缅甸人（编号 14）。受职业影响，中文教师在泰国是外教之一，他们的学历大多比较高。16 位受访者中，就有 3 位博士学历，9 位硕士学历，4 位本科学历，他们受教育程度高，可以用英语交流，文化融入更快，这使得他们比以往“过番”、“下南洋”的华侨华人有更广阔的交友空间。通过访谈得知，影响采访对象朋友圈构建的原因主要有以下几点，从中我们也可以窥视一些华侨华人在泰国的社交情况。

（1）受语言水平影响，主要和中国人交流

10 位采访对象表示，因为自己的泰语水平有限，朋友圈主要是中国人。这 10 位采访对象都是年轻一代，侨居泰国时间从 5 年到 14 年不等。他们大都非泰语专业出身，来泰国之后才开始学习泰语，最初的语言障碍使得他们的朋友圈局限于中国同胞这一群体。即使随着泰语水平逐渐提高，他们也大多混迹于中国人团体中。但他们也表示，随着泰语水平的提高，他们也在寻找机会融到当地人的群体中。

（2）多年来的生活已融入当地

5 位采访对象的朋友圈主要为泰国人，这部分群体都是泰语比较流利，在泰国已居住多年，从 20 年到 44 年不等。他们的生活习惯和行事风格已受到潜移默化的影响，已融入到当地方的生活中，实际上与泰国人无异。有采访者与泰国人结婚，或已改泰籍；他们的子女从小在泰国接受教育，很多都已不会流利地说汉语；他们大多都会与身处中国的父母联系，但随着父母逝世和疫情影响，与祖国的联系大概只剩那本护照。这类群体已经高度融入泰国生活，其主要的生活圈和社交圈都以泰国人为主，到了“侨二代”，融入程度更高，与国内的联系更弱。

（3）职业环境影响，朋友圈主要是各国友人

1 位采访对象（编号 14）与上述两类人群不同，她在国际学校任教，同事多为其他国家的人。她表示，自己作为年轻一代的华侨，在泰国体验了多元文化，自己因汉语教师志愿者来泰从事中文教学，又因喜爱这里的生活进入国际教学担任中文教师，与众多来自世界各地的语言老师成为朋友。在这里，她没有了解过当地的华人华侨社团，周围也没有老乡，因此，她更多是像其他国家的老师一样，在泰国作为一个文化的参与者体验不同的文化。这位老师的情况折射了部分泰国新一代华侨华人的现状，他们更多的是作为一个文化体验者参与到泰国的生活中。在这里，他们不仅体验了泰

国文化，也和众多国际友人一同体验了各国文化。泰国不是他们旅居的第一站，也不是最后一站，他们会持开放状态拥抱不同文化。

4. 更能融入当地

在与受访者交谈中，谈到文化冲突方面，受访者都表示能够很好地融入当地，“中国人讲究入乡随俗”，是很多受访者在泰国生活的态度。受语言限制，有些受访者的暂时在中国人的圈子中活跃，但是他们表示并不排斥融入泰国人的群体当中，也希望泰语学好之后能交更多泰国朋友。有三位受访者（编号 1，编号 2，编号 5）已与泰国人结婚并定居泰国，生活与当地泰国人无异。

中泰一家亲，是很多中国人和泰国人的共识。中泰两国自建交以来，在人文交流、经济贸易等方面紧密联系，中国游客也一直高居泰国旅游业榜首。泰国人热情、友好、善良的性格也一直感动着中国人。在采访中，采访对象都认为，泰国人的友好态度是让他们更容易融入当地的重要因素。三位已与泰国人结婚的华侨华人表示，自己已经完全融入当地生活，平日里的朋友、工作上的同时，街坊邻居都是泰国人，自己与他们的沟通交流毫无障碍。

包容性是泰国文化的特性，历史上，众多移民文化在泰国这片土地上发扬传承，与当地文化相融相促，形成了你中有我，我中有你的局面。何丽英（2011）研究发现，中国广东潮汕地区的饮食习惯、特色美食、方言丰富了泰国饮食方面的语言，泰语中的“桌子”、“椅子”、“粿条”、“芥蓝”、“生蚝”、“红包”都来自潮汕话，潮汕美食“粿条”传入泰国产生了更多样的吃法，潮汕的过春节传统、中秋节拜月亮传统大都在泰国当地得到传承。

纵观历史，泰国华侨华人一直都能很好地融入当地生活，并在这片土地上辛勤劳作，创造出一次又一次的辉煌。例如泰国正大集团、大象啤酒都由华侨华人创立。华侨华人也一直致力于社会服务，为生于斯长于斯的泰国这片土地奉献自己的力量，例如报德善堂的创建和发展。由庄国土、清水纯、潘宏立共同编著而成《近 30 年来东亚华人社团的新变化》，其中就对华侨华人社团奉献泰国社会进行了描述，包括向社会提供公益服务和设施、泰中关系的沟通桥梁、传承中华文化的独特作用。同时，华侨华人对海上丝绸之路的贸易发展也做出了突出贡献。无论是宋代以前流寓住番的行商、明代窜匿南洋的“海盗”，还是清代暹罗的“王室华侨”、垄断贸易的南北行商，侨居海外的潮人都对海上丝绸之路的拓展或延续发挥了独特作用，做出了很大贡献，是沟通中西方文明的使者。

5. 泰国的惬意生活是吸引点

谈到为什么留在泰国发展，16 位采访对象的原因各有不同，总的来说有几下三点。

（1）喜欢泰国轻松惬意的生活

在采访中，尽管每位采访对象留在泰国原因各不相同，但他们都认同，泰国“斋烟烟”的生活氛围，热情的泰国人民，惬意轻松的生活环境，是影响其留下发展的因素之一。有 9 位采访对象因为

更喜欢泰国的舒服的“慢”生活而选择旅居于此。在采访中，有采访对象表示自己去过几个国家，最后来泰国从事中文教师职业并选择留下，主要是因为泰国轻松的生活氛围、宽松的工作环境，更有生活气息。也有人觉得在中国国内竞争压力太大，“内卷严重”，在泰国的生活让其身心放松，“找到适合自己的生活方式”。

（2）为家庭、事业留下

有三位采访对象（编号 1，编号 2，编号 3）因家庭的因素在泰国定居，他们在泰国结婚生子，孩子在泰国接受教育，已成为华裔。（编号 4，编号 5，编号 6）认为泰国有更好的发展空间。经过多年打拼，他们都在泰国已有事业基础。泰国对他们来说是第二故乡，也是青春和奋斗的见证地。六位受访者均在年少时来泰国，或为读书，或为工作，并在此结婚生子，打拼事业。泰国见证了他们成长成才，见证了他们的功成名就，也见证了他们从少年到中年。这六位受访者表示，自己的事业重心都在泰国，接下来打算会继续在泰国发展。

（3）受疫情影响

当然，也有一位采访对象（编号 9）因为疫情原因，国内没有更合适的工作岗位，暂居泰国，待疫情防疫政策放开，再寻合适机会回国就业。在采访中，这位采访对象表示，自己在疫情前来到泰国，后继续工作，想等合同结束后回国。结果疫情爆发，耽误了一两年的时间，且中国国内找工作竞争压力大，所以他选择继续在泰国工作，并计划开始求学，待时机成熟后再看情况。由此可见，疫情也是影响部分人旅居外国的原因。

从采访对象的叙述可以看出，泰国惬意的生活是吸引众多人旅泰的共同因素，即使是因疫情影响暂时留居泰国的编号 9，也认同泰国的工作氛围和生活气息比较好，适合生活、工作和学习。这位采访对象编号 9 的情况与其他采访对象有所不同，但也一定程度反映了目前某些华侨华人的现状，即为规避就业压力旅居泰国。疫情对中国和泰国的经济和就业形势都产生了影响，目前泰国已经开放，为经济全面复苏做准备，很多华侨华人还在继续观察中国国内情况再做进一步打算。

通过对比已有的泰国华侨华人研究文献，从中文教师旅居泰国的原因可以看出，当今的华侨华人留泰发展已与以往不同，在那个战争频发、物资匮乏的年代，和平、稳定的泰国是很多华侨华人留下发展的原因。当今的中国和泰国，都身处和平和发展的年代，经济全球化，国与国之间的交往更加紧密，无论中国人还是泰国人，旅居异国的情况都不少。而和平稳定的环境也影响了华侨华人的选择，可以说，他们的选择更自由了。跟老一辈华侨华人为生活所迫，前往东南亚务工务商不同，他们不论是为生活，为事业，还是为发展，都可以遵从个人意愿。这可以说是时代的进步，也是两国为和平发展做出的贡献在普通人身上的变现。母国的强大，旅居国的包容，才促成了这一批又一批的华侨华人。

6. 鲜少改籍，大多数人有意愿回国

在 16 位受访者中，只有 1 位采访对象改为泰国籍（编号 1）。其他受访者目前均为中国籍，尽管有的采访对象已与泰国人结婚并定居泰国，他们仍保留着中国籍。本文通过采访内容，将采访对象分为两组，分别阐述其改籍情况及原因。

（1）想改籍，但改籍困难

泰国不是一个传统移民国，入籍泰国难度很大，且入籍政策一直在变化。目前入籍泰国的途径主要有出生入籍和结婚入籍，其中结婚入籍对男女的规定不同：外国女方嫁给泰国男方，需要结婚生子，且居住一定年限，才具备申请入籍资格；外国男方娶泰国女方，基本上很难入籍。这也是几位采访对象在泰国旅居超过 20 年却迟迟没改籍的主要原因。采访对象中，仅有一位改籍成功（编号 1），编号 1 的情况为中国台湾籍女性与泰国籍男性结婚，且在泰结婚生子，生活多年，泰语交流与当地人无异，符合入籍的第一种情况。本文还采访了其他四位旅居泰国超过 20 年的对象（编号 2，编号 3，编号 4，编号 5），四位对象均为中国籍男性，虽有的已与泰国籍女性结婚生子，孩子在泰国长大接受教育，也为泰国籍，但是作为父亲的他们无法入籍。这一方面是由于泰国签证政策一直在变化，从申请到获得国籍往往要经历数年甚至十几二十年的时间，中间遇到政府换届更改签证政策，申请流程又要重新开始，申请程序之繁琐，材料之多也让很多人望而却步；另一方面泰国每年对改籍人数有一定的配额，数额非常少，使改籍难度大大增加。

（2）尚未考虑改籍

除了上述 5 位旅泰时间超过 20 年的采访对象，其他采访对象表示目前尚未考虑到改籍的事情。很多采访对象表示，尽管在外多年，但“觉得自己永远是中国人”，也期待着年老的时候落叶归根。他们也会时刻关注中国的发展，在 2020 年初新冠肺炎疫情刚刚爆发之际，采访对象编号 6、编号 7 就试图向国内亲友寄口罩等物资，与他们共渡难关。这两位采访对象在泰国时间比较久，在泰国有一定的事业基础和社会资源。

采访对象编号 8 表示，随着中国改革开放，综合国力和国际地位提升，作为一个中国人他们倍感自豪。加上中国目前不承认双重国籍，因此他们都暂未考虑到改籍。

8 位 20-30 岁、30-40 岁年龄阶段的采访对象表示，中国改革开放带来的经济实力提升，综合国力提升，国际地位提升极大增强了海外中国人的自尊心和自信心。作为年轻一代，他们都有意愿日后回中国发展，所以暂未考虑改籍一事。

纵观以上两组人员对改籍的态度可以看出，泰国新一代华侨华人在面临更改国籍方面也面临着问题和选择。在泰国旅居时间久的华侨期待留下，旅居时间短的还在观望，时代的发展也促使他们不断改变，从而影响他们是否改籍的决定。

7. 文化认同觉得自己更像个中国人

在文化认同方面，16 位采访对象中，有 1 位受访者表示自己已经完全融入当地生活，“已泰化”，国籍业已改为泰国籍。前者，有 5 位采访对象表示在生活方面能自如融入当地，10 位受访者表示仍在寻求两种文化之间的平衡地带，尝试入乡随俗。多数人表示，自己的生活方式、做事风格都还是中国人的样子，但是在实际当中也能根据当地风俗习惯做出改变。16 位受访者均表示，随着祖国的进步和强盛，他们作为海外华侨华人倍感荣幸，在与外国人交流中也更自信地宣扬中国文化，讲述中国故事。从他们的故事中，我们也许能窥探目前泰国新一代华侨华人的文化认同情况。

华侨华人作为中泰两国友谊的建设者和见证者，他们的文化认同问题也一直备受学界关注。例如学者 Coughlin（1955）在其代表作《双重认同：现代泰国的华人》就对早期泰国的华侨华人的文化认同问题进行深入探究。它认为他认为虽然华侨华人融入了泰国社会，为了生存与泰国的华人政策保持一致，但是他们在家庭生活和文化习俗上依旧保持了华人的特性。而泰国朱拉隆功大学的学者 Chantavanich（1997）在其论文《泰国的华侨华人的政治和身份认同的转变》也认为华侨华人在政府和社会的外力作用下加速同化和进行身份转变。但是在社会急剧变化下的转变，也迫使华侨华人身份认同的复杂性和模糊性。韩震（2007）提出“多重文化认同”理论，认为华侨华人的文化认同是多方面的，包括生物族群的身份认同、社区和国家政治身份的认同、语言的和生活方式的认同以及价值和文化取向的认同。

在二十世纪中期之前，由于爱国主义情绪和民族主义情绪的不断攀升，泰国华侨华人对中国政治认同感强烈，但这对中泰关系的建构过程被视为是不利因素（朱芮，2020）；从二十世纪中期到中泰建立正式外交关系之前，泰国华侨华人在泰国的同化政策之下对中国的政治认同日趋下降，也是在减轻对于泰国社会的一种“威胁”，从而在一定程度上促进了对中泰关系的建立；在中泰建交之后至今，泰国华侨华人积极与中国建立经济上的联系，从而极大地促进了两国的经济利益往来。

（二）不同维度下的泰国新一代华侨华人现状差异

从访谈内容发现，受年龄、旅居时长影响，泰国新一代华侨华人在不同方面也表现出差异，主要有以下两方面。

1. 年龄对旅泰原因的影响

表 3. 采访对象旅居泰国原因

编号	年龄阶段（岁）	旅居泰国的原因
1	50-60	家庭、事业
2	50-60	家庭、事业
3	50-60	家庭、事业

编号	年龄阶段（岁）	旅居泰国的原因
4	50-60	家庭、事业
5	40-50	家庭、事业
6	40-50	家庭、事业
7	40-50	喜欢泰国轻松惬意的生活
8	40-50	喜欢泰国轻松惬意的生活
9	30-40	疫情
10	30-40	喜欢泰国轻松惬意的生活
11	30-40	喜欢泰国轻松惬意的生活
12	30-40	喜欢泰国轻松惬意的生活
13	20-30	喜欢泰国轻松惬意的生活
14	20-30	喜欢泰国轻松惬意的生活
15	20-30	喜欢泰国轻松惬意的生活
16	20-30	喜欢泰国轻松惬意的生活

从表格中我们可以看出，年长一辈的华侨华人旅居泰国多为家庭、事业影响，年轻一辈旅居多为喜欢泰国轻松惬意的生活氛围。较年长的华侨华人大部分家庭和事业重心都在泰国，他们均表示自己旅居泰国多年，以当地人的姿态生活，将泰国视为第二故乡，并有意愿长期住在泰国。较年轻的华侨华人，更倾向于从个人感受的角度出发做出选择，他们当中有的之前在中国国内工作过几年，综合比较之下更喜欢泰国的生活氛围，在此定居生活工作，例如编号 6，编号 7，编号 8。也有的采访对象已经此前已经去过不同国家工作和生活，最后选择泰国定居生活，例如编号 14。

2.在泰时长对改籍及文化认同的影响

表 4. 采访对象的改籍态度和文化认同

编号	在泰时长（年）	改籍态度	文化认同
1	44	已改籍	泰国人，已泰化
2	40	想改籍，但尚未成功	中国人
3	30	想改籍，但尚未成功	中国人

编号	在泰时长（年）	改籍态度	文化认同
4	25	想改籍，但尚未成功	中国人
5	20	想改籍，但尚未成功	中国人
6	14	尚未考虑改籍	中国人
7	11	尚未考虑改籍	中国人
8	10	尚未考虑改籍	中国人
9	7	尚未考虑改籍	中国人
10	6	尚未考虑改籍	中国人
11	6	尚未考虑改籍	中国人
12	6	尚未考虑改籍	中国人
13	5	尚未考虑改籍	中国人
14	5	尚未考虑改籍	中国人
15	5	尚未考虑改籍	中国人
16	5	尚未考虑改籍	中国人

从表格中可以看出，旅居时间越长，改籍的愿望越强烈。采访对象中，旅居超过 20 年的中文教师都会考虑改籍，但碍于改籍难度之大，目前还改不了。可以看出，旅居时间越久，与中国国内的联结越少，华侨华人的事业、家庭重心基本都在泰国，他们更希望能申请到泰国籍。例如编号 4 旅居泰国 25 年，在泰国结婚生子，孩子也已上大学，他将老母亲接到泰国居住，与国内的联系已经很少。对他来说，改隶泰籍是更合适的选择。相反，旅居时间少的采访对象甚少考虑改籍，他们在泰国更多是作为一种谋生方式的选择，即使已在泰国结婚生子、孩子在当地上幼儿园的编号 7，也尚未考虑改籍。采访中，编号 7 表示，“泰国的签证不难申请，以后说不定还要回国，所以暂时没有改籍的打算”。

是否改籍也影响了华侨华人的文化认同问题。采访对象中，编号 1 已改隶泰国籍，她在泰国生活已经 44 年，“人生的大半辈子都在这里了”，如今她在文化认同上更认为自己像个泰国人。其他尚未改籍的采访对象在文化认同方面均认为自己还是个中国人。

五、结语

最近十余年来，随着老一代海外移民逐渐退出历史舞台和新移民的断层，以泰国为代表的东南亚华人社会发生了重大转变（黄晓坚，2013）。随着中国对外开放政策的深入施行，中泰一家亲的观念深入人心，旅泰华侨华人的结构已发生变化。本文立足于旅泰中文教师群体，从他们的情况

出发，探究在泰新一代华侨华人的现状。研究表明，新一代泰国华侨华人的来源更广泛，不再是集中于中国国内几个侨乡，而是呈向中国各地零星分布的态势；他们出国旅居有了更多的自主性，多数人基于个人兴趣选择来泰国定居，鲜少迫于生活压力而出国；他们的朋友更广泛，更像是个国际文化使者，能与来自各国的人友好相处；他们更具备文化自信，在国际交往中更自如地展示中华文化，传播中国声音；他们更有国家认同感，多数人仍然保留中国国籍，并有意愿回中国发展。了解新一代华侨华人的现实情况，有助于我们更好地做好新时期的侨务工作，最大限度地发掘既有的海外资源，为地方的经济建设和社会发展增添新的动力。

参考文献

陈雍， 黄晓坚. 传统侨乡海外联系的新动向——潮汕地区磷溪镇、隆都镇个案研究[J].八桂侨刊, 2013, (2): 6

郭平. 中国的东南亚华侨华人研究: 历史、现状与前景——庄国土教授访谈录.[J].东南亚南亚研究, 2012, (01): 88-91

韩震. 全球化时代的华侨华人文化认同问题研究.[J].华侨大学学报(哲学社会科学版),2007,(03):85-90.

何丽英. 泰语中的汉语借词研究: [硕士学位论文]. [D]. 云南: 云南师范大学, 2007

洪林. 泰国侨批史略.[J].汕头大学学报(人文社会科学版), 2007, (04): 77-84+92

黄晓坚. 广东澄海侨情变化与思考.[J].华侨华人历史研究, 2001, (04): 18-29

黄晓坚. 中泰民间关系的演进:以隆都镇为视域的研究.[J].华侨大学学报(哲学社会科学版), 2013, (03): 23-34

江白潮. 对泰国华侨华人现状的探讨.[J]. 东南亚南亚研究, 1991, (2): 7

李益杰. 海外潮汕华侨华人集中于泰国的原因浅析.[J]. 东南亚, 2004, (01): 49-53

吴群,李有江.二战后泰国华侨华人社会的变化.[J].云南师范大学学报(哲学社会科学版), 2004, (05): 62-68

闫静， 章伟婷. 侨批档案与华侨身份认同——以晋江侨批为中心的考察.[J].浙江档案, 2022, (04): 25-29

曾建屏. 泰国华侨经济.[M]. 台湾: 海外出版社, 1956. 115-116

周聿峨, 龙向阳.华侨华人与国际关系. [M]. 厦门: 厦门大学出版社, 2012. 160-183

朱芮. 二十世纪以来泰国华侨华人社团对泰中关系的影响研究: [硕士学位论文]. [D]. 广州: 暨南大学, 2020

庄国土. 东南亚华侨华人数量的新估算.[J].厦门大学学报(哲学社会科学版), 2009, (3): 8

庄国土. 世界华侨华人数量和分布的历史变化.[J].世界历史, 2011, (05): 4-14+157

Dalad Lomatawekul. Ethnic Identification of the Second- Generation Chinese in Thailand. Thesis (M.Ed.).[D].Bangkok: Chulalongkorn University, 1968.

Landon Kenneth Perry. The Chinese in Thailand. [M]. London. New York: Oxford University Press, 1941.

Richard J.Coughlin. The Chinese in Bangkok: A Commercial- Oriented Minority.[J].American Sociological Review, 1955, Vol.20.No.3: 311-316

Tiparat Sohumrum. The Psychological Assimilation of the Second- Generation Chinese in Thailand: Thesis (M.Ed.).[D].Bangkok: Chulalongkorn University, 1968.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
LI XIUHONG

Highest Education（最高学历）：
Master (Teaching Chinese to Foreigners of other Language)

University or Agency（任职院校或单位）：
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Field of Expertise（专业领域）：
Second Language Acquisition

Address（地址）：
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University. 50 Ngamwongwan Rd., Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10903

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
Prof. KANOKPORN NUMTONG, Ph.D.

Highest Education（最高学历）：
Ph.D.(Classical Chinese Literature)

University or Agency（任职院校或单位）：
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Field of Expertise（专业领域）：
- Chinese Language
- Chinese Literature
- Chinese-Thai Translation

Address（地址）：
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University. 50 Ngamwongwan Rd., Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10903

初级汉语口语教材的语用知识分析

AN ANALYSIS OF PRAGMATIC KNOWLEDGE IN ELEMENTARY CHINESE SPOKEN TESTBOOKS

刘洁 [1]
LIU JIE
华侨崇圣大学，中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: doubleliujie@163.com

韩颖琦 [2]
HAN YINGQI
广西大学、文学院，中国
School of Literal Arts, Guangxi University, P.R. China
E-mail: 275923114@qq.com
Received: 04 October 2022 / Revised: 25 April 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

本文以语用学理论为基础，分析了三套初级汉语口语教材中语用知识的呈现类型、呈现频率以及呈现方式。发现初级汉语口语教材中主要呈现的语用知识类型有言语行为、语境、会话含意、礼貌、会话分析，而文化、指示语、合作原则类的语用知识并未呈现，这可能与教材的水平有关。初级口语教材中的言语行为在所有语用知识类型中占主导地位，这是由于目前国际汉语教材的编写仍然按照“结构-功能-文化”的纲目来编写的。从语用知识呈现的方式来看，目前教材中语用呈现的方式比较单一，主要是例释和练习，对元语用知识呈现应引起重视。从定量分析的结果来看，初级汉语口语教材中的语用知识存在以下问题：(1)语用知识数量相对不足；(2)未得到教材编写者和教师的足够重视；(3)各语用知识类型分布不平衡；(4)部分语用知识解释不充分。针对以上问题建议：(1)增加语用知识的量，对语用知识进行整体建构；(2)专门设置语用板块并进行元语用的描述，结合多媒体资源丰富语用知识的呈现方式；（3）增加中外语用知识的对比；（4）加强对语用知识的解释，既要考虑到“是什么”，更要考虑到“怎么用”。

关键词：初级汉语口语教材　语用知识　教材编写

ABSTRACT

Based on theory of pragmatics, this article analyzes the types, frequencies and manners of pragmatic knowledge in three sets of elementary Chinese spoken textbooks. It is found that the main types of pragmatic knowledge presented in the elementary Chinese spoken textbooks are *speech acts*, *contexts*, *conversational implicatures, politeness and conversation analysis*, while the *culture*, *deixis*, and *cooperative principle* are not presented, which may be related to the level of the textbooks. *Speech acts* is dominant among all the pragmatic knowledge types in the elementary spoken language textbooks, which is because the current international Chinese textbooks are still compiled according to the outline of "structure-function-culture". The manners of pragmatic knowledge are relatively simple in the present textbooks, which mainly are *examples* and *exercises*, *metapragmatic presentations* should be paid attention to. From the results of quantitative analysis, it can be seen that the pragmatic knowledge in elementary Chinese spoken textbooks has the following problems: (1) the amount of pragmatic knowledge is insufficient; (2) it has not received enough attention from compilers and teachers;(3) the distribution of various pragmatic knowledge is unbalanced;(4) some pragmatic knowledge is not explained enough. Therefore we suggested: (1) to increase the amount of pragmatic knowledge and construct pragmatic knowledge as a whole; (2) to set up a pragmatic section and carry out meta-pragmatic descriptions, to combine multimedia to enrich the manners of pragmatic knowledge; (3) to increase the comparison of Chinese and foreign pragmatic knowledge; (4) to enhance the explanation of pragmatic knowledge, not only should consider "what it is", but also "how it is used".

Key words: elementary of Chinese spoken of textbooks, pragmatic knowledge, textbooks compiling

绪论

一、研究背景和意义

（一）选题缘由

泰国学生在学习口语过程中经常出现这样的语用偏误，如：例（1）：“对不起，可以帮我拿一下书吗？”例（2）“再见，慢走！——慢走？为什么慢慢走？”例（3）泰国学生习惯以“老师+名

字”方式称呼老师。显然，例（1）偏误是由于“对不起”在中、泰语中使用习惯不同而造成的，“对不起”在汉语中表示道歉，而在泰语中表示“打扰、唐突、道歉”。例句（2）偏误产生的原因是学生没有明白“慢走”表达道别。例（3）产生的原因是泰国学生把泰语中称呼老师的习惯迁移到了汉语中。以上例句说明，语用知识影响着学习者交际的准确性和得体性。

语用知识是学习者语用能力提高的必要因素，也是口语教学中的重要任务。教材恰恰就是学生语用知识输入的主要来源之一。因此，对口语教材中语用知识的分析，有助于师生对教材中语用知识的全面了解，提升学生的语用能力和交际能力。

（二）理论基础

本文以语用学为理论基础，作为语言学的一个分支学科，语用学是在 20 世纪 70 年代末、80 年代初才受到学者们的广泛关注。语用学的发展和研究分为狭义的和广义的两种。狭义的语用学研究主要指会话含意、言语行为、会话结构等；广义的语用学甚至包括话语分析、人类文化学、社会语言学等议题。随着人们对提出的主要议题的深入研究，语用学的研究范围不断得到扩充，出现了新的交叉研究，如跨文化语用学、认知语用学、计算机语用学以及语用学与语言教学的结合研究等。国际汉语教学的重要任务之一就是培养学生运用汉语进行交际的能力，其核心就是语用能力。“在对外汉语教学中，我们应要求学生在使用目标语时充分考虑社会文化语境因素，恰当地将所掌握的词语、语法规则运用到合适的交际场合，才能进行有效的交际。”（何自然，冉永平，2009：27）

二、研究对象、主要内容、方法和创新性

（一）研究对象

本文以三套初级汉语口语教材为研究对象，详见表 1。

表 1. 三套初级汉语口语教材的基本信息

教材名称	出版信息
《发展汉语》初级口语 I、II	第 2 版，2012 年，北京语言大学出版社
《汉语会话 301 句》上、下	第 4 版，2015 年，北京大学出版社
《汉语口语速成》入门篇上、下	第 3 版，2017 年，北京大学出版社

（二）研究的主要内容

1. 语用知识的类型

目前对语用知识的研究范围尚无定论。李民、余中秋（2020）的研究中涉及的语用知识的类型比较丰富、全面，将口语教材中语用知识分为语境、言语行为、礼貌、文化、指示语、会话含意、合作原则和会话分析。

语用学下的语境不是固定不变的，是交际双方在会话中建构起来的，语境对话语有制约作用，

体现在语言层面和非语言层面，如词义、身份、话语权等。“言语行为理论的核心思想为‘说话’就是做事，说话人只要说出了有意义、可为听话人理解的话语，就可以说实施了某个行为，这个行为被称为‘言语行为’。”（陈新仁，2017：28）礼貌是一种语用现象，是为了建立、维护或提升交际双方和谐的人际关系而采取的策略。文化的范围比较广泛，本文将文化作为语用知识的类型之一，是因为在国际汉语教学中经常出现因中外文化差异而导致的语用偏误。指示语是指“在语境中才能确定其所指对象或所指信息的词语或结构。”（何自然，冉永平，2009：31）会话含意，简言之就是言下之意、玄外之音。格莱斯曾指出合作原则包括量准则、质准则、关系准则及方式准则。会话分析是对会话结构的分析，尤其是互动式会话的分析，通过对会话结构的分析，可以观察到会话在传递信息时的语用功能。会话的语用功能包括会话修正的语用功能、话语标记语的语用功能等。

2. 语用知识的频率

语用知识的频率即各语用知识类型所占的比例。本文研究语用知识的频率是为了分析各类语用知识在初级口语教材中的选取情况，不同语用知识类型所占的比例如何，存在哪些问题等。

3. 语用知识的呈现方式

语用知识的呈现方式主要有元语用知识呈现、例释、练习、元语用知识呈现+例释+练习、元语用知识呈现+例释、元语用知识呈现+练习、例释+练习。我们分析此内容的目的是为了考察目前初级口语教材中语用知识的呈现方式是否有利于学习者掌握和消化。

（三）研究方法

1. 定量分析

对三套口语教材中语用知识呈现的频率进行量化，以期发现教材中语用知识量的问题和各语用知识类型所占的比例问题。

2. 对比分析

将三套口语教材进行对比，考察语用知识在不同教材中的选取情况和呈现方式上的共性与个性，为编写初级汉语口语教材提出建议。

（四）创新性

目前一些文章是从语用学角度出发，分析其中一个议题，如只分析教材中会话结构或只分析教材中的言语行为等，但从整体上对教材中语用知识的呈现类型、呈现频率的分析的比较少，还没有对语用知识的呈现方式进行分析的。本文的创新点在于从整体的角度，对语用知识在初级汉语口语教材中的编写情况进行了一个量化的分析，指出初级汉语口语教材在语用知识编写上有哪些不足之处，并提出相应的建议。

三、与本文有关的国内外研究综述

（一）国外研究综述

关于二语教材中语用知识的研究情况，国外一些学者如：Vellenga 等人（2004）指出二语教材中涉及的语用知识类型整体偏少，教材中的语用知识往往是脱离了语境的句子，未能有效呈现语境与语言使用的动态关系。Ren&Han(2016)也指出语用知识占教材篇幅比例显著较低，有的教材甚至不包含任何语用知识。另外，国外学者也有就语用知识其中一个议题进行研究，如 Vellenga 等人（2004）对教材中的言语行为呈现情况进行分析，发现言语行为类型总体偏少，且呈现随意无规律可言。Meier 等人（2003）也对教材中的文化知识进行了分析，发现教材中对文化知识的介绍比较呆板，未呈现其变异特征。

（二）国内研究综述

目前国内关于对外汉语教材中语用知识的研究，主要有两个角度，一个是对语用知识的其中某一个议题进行研究的。如：张英（2000）从文化的角度探讨了日本汉语教材中问题，分析了语用与文化的密切关系。李同（2011）对《新实用汉语课本》言语行为进行了分析。关颖（2007）从会话分析理论的角度对初级汉语口语教材的会话进行了研究。王文龙（2013）对汉语口语教材中会话对答结构类型的表现进行了分析。杨恬（2014）对汉语口语教材中的会话含意类的知识进行了分析，并指出教材主要通过介绍语言表达的含意或介绍相关文化常识来解释含意类语用知识。杨恬（2015）对对外汉语中级口语教材的会话结构和语用功能进行研究，“发现教材的会话结构总体上呈现简单化特征，对结构语用功能的呈现不太充分。”（杨恬，2015:145）。以上的研究都是以语用学理论为基础，对语用学其中的一个议题进行研究，且主要集中在对言语行为和会话结构等议题的研究。另一个角度是从整体出发对教材中语用知识进行分析，但此种分析角度的文章比较少。如：孟妹（2006）指出可以从言语行为、语域、礼貌、文化和语篇 5 个元素进行研究；姜占好（2013）通过梳理语言教材，将教材中语用知识类分为性别语言、会话含意、言语行为、会话结尾和语用知识量，但不同研究者对语用知识的分类不尽相同，且并没有对语用知识的呈现方式进行分析。

因此，本文从整体出发，对初级口语教材中的语用知识进行全面的分析，包括语用知识的类型、语用知识的呈现频率和语用知识的呈现方式，以其对初级口语教材的语用知识进行细致、全面的了解。

四、总结内容

本文以语用学为理论基础，分析三套初级汉语口语教材中的语用知识。本文将语用知识分为：语境、言语行为、礼貌、文化、指示语、会话含意、合作原则和会话分析。并从语用知识呈现类型、语用知识呈现频率和语用知识呈现方式三个方面进行分析，指出初级汉语口语教材在语用知识的选取上存在哪些问题，并提出相应的建议。

结论

五、研究结果

（一）三套初级汉语口语教材中语用知识呈现类型的结果统计

在进行统计时须明确说明，我们对语用知识的判定以明确提及为准。例如：

1.我有几本书想发快递，能派人过来取一下吗？

2.请说一下您的地址。

3.A:我们马上派人过去。

B:您可以快一点儿吗？（《发展汉语口语》第二册第7课“功能句”部分）

以上例句与“请求”有关，属于语用知识的言语行为范畴，同时又体现了礼貌，但教材中未提及任何与礼貌有关的信息，因此我们将此语用知识定为言语行为。

表 2. 三套初级汉语口语教材中语用知识呈现类型的结果统计

类型 / 教材	语境	言语行为	礼貌	文化	指示语	会话含意	合作原则	会话分析
《发展汉语》I、II	√	√	×	×	×	×	×	×
《汉语会话301句》上、下	√	√	√	×	×	√	×	√
《汉语口语速成》入门篇上、下	√	√	√	×	×	√	×	√

由表 2 的结果可以看出：（1）三套教材中的语用知识都涉及了语境和言语行为。《发展汉语》在“功能句”部分、《汉语会话 301 句》在“句子”部分、《汉语口语速成》在“注释”和“语法”部分都解释了句子或句法结构所表达的功能，而这些功能项目就是言语行为的主要表现形式。教材中语境类语用知识，如：《汉语会话 301 句》第 4 课中“注释”部分“你叫什么名字”用于长辈对晚辈，或者年轻人之间的互相询问，“你叫什么名字？”只有在这样的语境中才礼貌、得体，这就体现了语境的制约作用。（3）礼貌类的语用知识在《汉语会话 301 句》和《汉语口语速成》中明确体现了。如《汉语会话 301 句》上册第 2 课对“您”的注解为，通常用于老年人或长辈，为了表示礼貌，对同辈人，特别是初次见面时，也可以用“您”。（4）《汉语会话 301 句》和《汉语口语速成》也都涉及了会话含意和会话分析。会话含意，如《汉语口语速成》第 29 课“注释”中“别提了”不是指字面意思，而是含有不愿意或让人感到不快的意思。会话分析在这两套教材中都是以“话语标记”的形式出现的。如《汉语会话 301 句》下册第 31 课中“对了”表示“突然想起别的话题，或对前边说的事情有所补充”。《汉语口语速成》第 26 课中“我看、依我看”表示“按照说话人的看法，下文即将说出自己的主张和见解。”（5）文化、指示语、合作原则类的语用知识在这三套教材中均未涉及。原因可能是这三类语用知识需要在较难的会话中才会体现，一般往往出现在中高级汉语口语教材中。

（二）三套初级汉语口语教材中语用知识呈现频率的结果统计

语用知识的频率即各语用知识类型所占的比例。关于教材中语用知识的频率，我们参考Vellenga（2004）Ren&Han（2016）的方法，呈现频率通过语用知识出现的页数占教材总页的百分比来计算。

表 3. 三套初级汉语口语教材中语用知识呈现频率的结果统计

教材 / 语用知识类型	《发展汉语》I、II		《汉语会话 301 句》上、下		《汉语口语速成》入门篇上、下	
	含语用知识页数	占比（/553）	含语用知识页数	占比（/422）	含语用知识页数	占比（/156）
语境	4	0.72%	9	2.13%	6	1.71%
言语行为	44	7.96%	21	4.98%	26	7.43%
文化	0	0%	0	0%	0	0%
礼貌	0	0%	4	0.95%	4	1.14%
会话含意	0	0	2	0.47%	5	1.43%
合作原则	0	0%	0	0%	0	0%
会话分析	0	0	1	0.24%	2	0.57%
合计	48	8.68%	37	8.77%	43	12.28%

表 4. 三套初级汉语口语教材中明显提及的言语行为类型的结果统计

教材	言语行为的类型					
	断言类	指令类	承诺类	表达类	宣告类	类型数量
《发展汉语》I、II	断言、提醒、陈述、通知	建议、请求、邀请、命令	拒绝	称赞、评价、遗憾、致谢		13 类
《汉语会话 301 句》上、下		邀请、劝告	拒绝	道歉、遗憾、称赞、祝贺		7 类
《汉语口语速成》入门篇上、下		建议、请求、邀请、劝告、		遗憾、致谢、道歉、评价、称赞、抱怨、批评、祝贺		12 类

由表 3 中的统计结果分析可知：（1）整体而言，《汉语口语速成》中的语用知识呈现的频率最高，为 12.28%;《发展汉语》和《汉语会话 301 句》两套教材中语用知识的频率差不多，分别为 8.68% 和 8.77%。（2）在所有语用知识类型中，言语行为在三套教材中都占主导地位，《发展汉语》中言语行为的知识占 7.96%，也就是说，几乎《发展汉语》中所有的语用知识都是言语行为类的。《汉语会话 301 句》中言语行为类的语用知识占 4.98%，约占全部语用知识的一半。《汉语口语速成》中言语行为类的语用知识占 7.43%，约占全部语用知识的六成。可见，初级汉语口语教材中语用知识以言语行为类为主。我们对这三套教材中言语行为进行更细致的分析，从上表中的结果可以看出，《发展汉语》中显明提及的言语行为有“断言、提醒、陈述、通知、建议、请求、邀请、命令、拒绝、称赞、评价、遗憾、致谢”共计 13 个小类。《汉语会话 301 句》中明显提及的言语行为有“邀请、劝告、拒绝、道歉、遗憾、称赞、祝贺”共计 7 个小类。《汉语口语速成》中明显提及的言语行为有“建议、请求、邀请、劝告、遗憾、致谢、道歉、评价、称赞、抱怨、批评、祝贺”共计 12 类。对于为什么言语行为类的语用知识在初级汉语口语教材中占主导地位，原因可能是目前国际汉语教材编写纲目仍然走“结构-功能-文化”相结合的路子。这三套口语教材把“功能”这个板块明确列出，让学习者通过掌握句子结构来习得其表达功能，例如：《发展汉语》中明显列出“功能句”，而“功能句”就是言语行为的主要表现形式。（3）除了言语行为，其次就是语境类和礼貌类语用知识较多。在表 15 的结果统计中，《汉语会话 301 句》中语境类的语用知识分别占 2.13%，《汉语口语速成》中语境类的语用知识占比 1.71%。究其原因是在初级阶段的教学中，也有一些常用句型或表达方式需要在特定的语境中使用才会更得体。例如：在《汉语会话 301 句》中第 1 课，“你好吗”一般用于已经相识的人之间。（4）会话含意类和会话分析类的语用知识占比最少，可能跟初级阶段的水平有关，初级阶段需要掌握的句型或表达方式不多且比较简单，还不能体现礼貌和会话分析类的语用知识。

（三）三套初级汉语口语教材中语用知识呈现方式的结果统计

语用知识的呈现方式主要有元语用知识呈现、例释、练习、元语用知识呈现+例释+练习、元语用知识呈现+例释、元语用知识呈现+练习、例释+练习。

表 5. 三套初级汉语口语教材中语用知识呈现方式的结果统计

教材	元语用知识呈现	例释	练习	元语用知识呈现+例释+练习	元语用知识呈现+例释	元语用知识呈现+练习	例释+练习
《发展汉语》I、II	×	√	√	×	×	×	×
《汉语会话 301 句》上、下	√	×	√	×	×	×	×
《汉语口语速成》入门篇上、下	√	×	√	×	×	×	×

根据表 5 的统计可知：《发展汉语》中语用知识的呈现方式主要为“例释”、“练习”两种形式；《汉语会话 301 句》和《汉语口语速成》主要以“元语用知识呈现”、“练习”两种形式呈现；可见，《发展汉语》更加偏向语用知识的直接练习和运用，对语用知识的讲解需要靠教师在课堂上补充。《汉语会话 301 句》和《汉语口语教程》是对语用知识进行详细的解释后再进行练习，这种方式更加利于学生掌握。

（四）三套初级汉语口语教材在语用知识呈现方面存在的问题

第一，语用知识的量相对不足。

由表 2 的统计结果也可以看出，三套初级口语教材中语用知识的频率都不高，与语言知识相比，语用知识内容相当少。大部分初级口语教材还是以语言知识为主，如：语音、词汇、语法等。

第二，尽管一些教材中涉及了显性的语用知识，但仍未受到教材编写者和教师的足够关注。

《汉语会话 301 句》和《汉语口语教程》对个别语用知识点进行了元语用解释，但大部分的语用知识是未经过明示，直接零星地分散在练习中。针对教材中未明示的语用知识则依赖于教师的推演和课堂补充，这对教师的业务水平和专业素养提出了很高的要求。实际的汉语口语教学中，有的教师往往更加关注语言形式表达得正确与否，如：对发音正确与否、能否理解词汇含义、语法句型是否符合规范，而对教材中一些语用知识的关注则相对较少。

第三，各类语用知识分布不平衡，以言语行为为主，其他语用知识涉及较少，这与我们自然交际中的情况不符。

三套教材中的语用知识都是以言语行为主，其中“指令类”和“表达类”较多，但“断言类”、“承诺类”和“宣告类”的较少。除此之外，我们在真实交际中，经常使用含意类的语用知识，如：当双方在路上偶遇，会问“去哪儿啊”，但此表达不是字面意思，而是表示问候；“什么呀，九点了，车还没开。”中的“什么呀”不是在进行提问，而是表达惊讶或不满意；“你急什么”也不是在询问因什么事而着急，而是表达劝说，让对方别着急；“他们会欢迎我吗？—那还用说！”中的“那还用说”也并非是字面意思，而是表达不用多说，强调肯定的语气。诸如此类的还有“没事儿”、“别拿……开心了”、“四川人嘛”、“这有什么，有什么不敢的”、“你看你”、“怪谁啊”等等，但所调查的三套教材中会话含意类的语用知识却较少。

第四，部分语用知识的解释并不充分。

《发展汉语》中的言语行为以功能句的形式体现，不是按照系统的言语行为理论进行分类，其呈现形式主要是“例释”，但这些例句在什么样的语境中使用，是正式还是非正式，礼貌的还是不礼貌的，人物间的地位等影响因素都没有涉及，显然，只呈现例句对语用知识的理解和运用是不够的。另外，关于会话含意类的语用知识，尽管一些教材“通过讲解语言表达的含意或相关文化来呈现含意知识，然而这样的方式是静态的，解决的是‘是什么’和‘为什么’的问题，侧重于帮助听话人理解含意。”（杨恬. 2014: 440）却没有向学生提供表达会话含意的方法。

六、建议

第一，增加口语教材中语用知识的数量，对语用知识进行总体建构。

语用知识对提高学习者语用能力和交际能力有着至关重要的作用，编写汉语口语教材不仅要关注语言的形式，更应关注语用知识。应根据现有的汉语教材，总结归纳学习者特定阶段的语用知识，尤其是常见的中外语用差异的案例，对其进行难度层级划分，形成适合学习者需求的语用知识总体框架。

第二，设置语用知识板块并进行元语用的描述，结合多媒体资源丰富语用知识的呈现方式。

目前大部分汉语教材中的语用知识还是附属于语言形式上，顺便提及语言形式的语用功能。在编写汉语口语教材时建议将语用知识明确标注，形成专门的语用知识板块，并对其进行元语用描述，比如，在教材每一课的后面，单独设置“语用点”板块，运用汉语或学习者母语对语用知识的含义，如何使用，在什么情境中使用等进行详细解释，而不仅仅是呈现例句。在语用知识的呈现方式上，建议结合真实的语料，如：短视频、影视等多媒体素材，让学习者既能体会到语用知识使用的语境，认识到人物双方身份对会话的影响，又可以对语料进行模仿。

第三，对比中外文化差异、增加礼貌和会话含意等类型的语用知识的比例。

建议在口语教材中增加中外文化差异的案例，丰富学习者文化方面的语用知识，只有对中外文化有了深入的理解，才能更好地进行跨文化交际。在选取口语语料时，既要注重规范，又要保证真实性，应贴近自然的言语交际，这样才能将中国人自然会话中的礼貌和含意类语用知识呈现出来。

第四，对语用知识的注解既要考虑到“是什么”，更要考虑到“怎么用”。

对语言知识和语用知识的得体运用是教材编写的终极目的，因此学习者对语用知识不仅要做到理解，更应学会“怎么用”。教材无论在对元语用的描述上，还是在结合例释、练习时，都更应关注如何将语用知识真正地运用到真实交际中，这样才能提高学习者的语用能力和交际能力。

参考文献

陈新仁. 汉语语用学教程. [M]. 广州：暨南大学出版社，2017.

陈作宏. 第二语言汉语教学中语用知识的合理利用. [J]. 民族教育研究. 2004（01）:67-72.

关颖. 从会话分析理论看对外汉语初级口语教材的会话编写. [D]. 陕西师范大学硕士学位论文，2007.

何自然、冉永平. 新编语用学概论. [M]. 北京：北京大学出版社，2009.

何兆熊. 新编语用学概要. [M]. 上海：上海外语出版社，1999.

姜占好、陶源. 国内外教材中的语用知识研究述评. [J]. 淮北师范大学学报（哲学社会科学版）. 2013（04）：23-26.

李同. 《新实用汉语课本》言语行为分布分析. [D]. 暨南大学硕士学位论文，2011.

李民、余中秋. 中外英语教材中的语用知识对比研究. [J]. 现代外语，2020（06）：806-817.

马苏阳. 国际中文教材中语用知识编排研究——以三套口语教材为例. [J]. 出版广角，2015（13）：86-88.

孟妹. 教材的语用评估：个案研究. [D]. 东北财经大学. 2006.

王文龙. 汉语口语教材中会话对答结构类型的表现分析. [J]. 华文教学与研究，2013（04）：65-74.

杨恬. 汉语口语教材中含意知识的呈现. [J]. 海外华文教育. 2014（04）：440.

杨恬. 对外汉语中级口语教材的会话结构及其语用功能研究. [J]. 现代语文，2015（06）：145.
张英. 语用与文化——兼析日本汉语教材. [J]. 汉语学习，2000（03）：50-56.
Meier, A. Posting the banns: A marriage of pragmatics and culture in foreign and second language pedagogy and beyond. In A. Martínez-Flor, E. Usó-Juan & A. Fernández-Guerra (eds.). Pragmatic Competence and Foreign Language Teaching. [J]. Spain: Castellón: University Jaume I. 2003: 120-185.
Ren, W. & Z. Han. The representation of pragmatic knowledge in recent ELT textbooks. ELT Journal. [J]. 2016. 70(4): 424-434.
Vellenga, H.Learning pragmatics from ESL & EFL textbooks: How likely? [J]. TESL-EJ 2004. 8, (2): 1-18.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
LIU JIE

Highest Education（最高学历）：
Master’ s Degree

University or Agency（任职院校或单位）：
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
Teaching Chinese

Address（地址）：
18/18 Bangna-Trad Rd., Bangchalong, Bangplee, Samutprakarn, Thailand, 10540.

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
HAN YINGQI

Highest Education（最高学历）：
Ph.D.

University or Agency（任职院校或单位）：
School of Literal Arts, Guangxi University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese Modern and Contemporary Literature

Address（地址）：
School of Literal Arts, Guangxi University, Daxue E Rd, Xixiangtang District, Nanning, Guangxi, P.R. China.

การพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้

The Development of Chinese Vocabulary Ability Using Mnemonics Technique with Learning Application of Grade 5 Students

ปวริศา ดำรงจิตสงวน [1]
PAWARISA DAMRONGJITSAGUAN
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต
E-mail : pawarisanoonook@gmail.com

ชิดชไม วิสุตกุล [2]
CHIDCHAMAI VISUTTAKUL
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต
E-mail : chidchamai.v@rsu.ac.th
Received: 16 March 2023 / Revised: 24 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ เพื่อศึกษาความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1 ห้อง นักเรียนจำนวน 44 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาจีนจำนวน 6 แผน 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน เป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก และ 3) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t-test for dependent samples และ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนหลังเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนมีความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ มีคะแนนที่เพิ่มขึ้น 5.17% และ 3) นักเรียนที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ชอบและสนุกกับการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนได้ดีขึ้น

คำสำคัญ: ความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน, ความคงทนในการจดจำคำศัพท์, เทคนิคช่วยจำ, แอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้

ABSTRACT

The purposes of this research article were 1) to compare the Chinese vocabulary ability of students before and after using mnemonic techniques with a learning application; 2) to investigate the retention of Chinese word memorization of students before and after using mnemonic techniques with a learning application; and 3) to investigate the attitudes of students toward the use of mnemonic techniques with a learning application. The sample of the study consisted of fifth-graders in the first semester of the academic year 2022 at a private school in the province of Kanchanaburi. In the study, cluster random selection was utilized, resulting in one classroom with 44 students. The study instruments comprised 1) six lesson plans, 2) a multiple-choice test of Chinese vocabulary ability with four options, and 3) an interview to determine students' perspectives on mnemonic techniques for learning application. Mean, standard deviation, t-test for dependent samples, and content analysis were used to examine the data. The results revealed that 1) The students' Chinese vocabulary ability after using mnemonic techniques with learning application was significantly higher than before learning at .01 level; 2) The students' retention of Chinese vocabulary after two weeks of using mnemonic techniques with learning application increased by 5.17 %; and 3) the majority of the students interviewed liked and enjoyed using mnemonic techniques with learning application to learn and improve the ability of Chinese vocabulary.

Keywords: Chinese vocabulary ability, Retention of word memorization, Mnemonic technique, Learning application

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศที่สำคัญอีกภาษาหนึ่ง ถือว่าเป็นภาษาที่คนทั่วโลกให้ความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจ จะพบว่า ประเทศจีนเป็นประเทศที่เน้นการส่งออกสินค้าและให้บริการในด้านธุรกิจ โดยเฉพาะในด้านของการติดต่อซื้อขายสินค้ากับประเทศจีน ซึ่งในประเทศไทยได้รับความนิยมและมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านธุรกิจ ด้านอุตสาหกรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดนโยบายปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพได้ตามมาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้นพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนให้มีความสามารถ และทักษะภาษาจีนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปใช้ในการติดต่อสื่อสาร การศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ให้สถานศึกษาทุกสังกัดที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนตามมาตรการ โดยเริ่มในปีการศึกษา 2557 ที่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 และใช้ครบทุกระดับในปีการศึกษา 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2556)

เนื่องจากภาษาจีนเป็นภาษาหนึ่งที่ได้รับความนิยม และเป็นเครื่องมือของการติดต่อสื่อสารทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงใช้ภาษาจีนเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาจีน โดยกำหนดเป็นเป้าหมายหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ คือ การพัฒนาประชากรในทุกช่วงอายุและในทุกด้านให้เป็นประชาชนที่มีคุณภาพ มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ให้ประชาชนชาวไทยมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงอายุและมีพัฒนาการที่ดีครอบคลุมทุกหมวดหมู่ มีหลักคิดที่ถูกต้อง รับผิดชอบต่อผู้อื่นในสังคมด้วยจิตสาธารณะ มีวินัย รักษาศีลธรรม ประหยัด อดออม มีเมตตา และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีทักษะสื่อสารภาษาที่ 3 เพิ่มเติมจากภาษาอังกฤษ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ อนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น และแสวงหาการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2563 : ออนไลน์)

แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้ความสำคัญและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาจีนให้เป็นอีกหนึ่งภาษาต่างประเทศที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้และปรับตัวในการใช้ภาษา โดยเฉพาะนักเรียนที่ไม่มีพื้นฐานภาษาจีนมาก่อน แต่กลับพบว่านักเรียนไม่ค่อยให้ความสนใจ และไม่สนุกกับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งอาจทำให้คุณภาพและมาตรฐานในการเรียนภาษาจีนกลางอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าที่กำหนด (จันทนา บรรจงดิษฐ์, สมาน เอกพิมพ์ และพุทธารัตน์ ทะสา. 2558) นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนไม่สามารถจดจำคำศัพท์ได้อย่างคงทน เนื่องจากตัวอักษรภาษาจีนเป็นตัวอักษรที่เขียนยาก มีลำดับขีดที่ซับซ้อน จึงจำเป็นต้องปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Zhào, M. (2012) ทำการสำรวจสภาพการเรียนคำศัพท์ สภาพการใช้กลยุทธ์การจำในการเรียนคำศัพท์และทดสอบรูปแบบการรับรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนไม่ค่อยเข้าใจในกลยุทธ์การเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่จดจำคำศัพท์ใหม่ในแต่ละบทได้ไม่ค่อยดีหรือหากจำได้ก็จำได้เฉพาะความหมายแต่ใช้คำศัพท์นั้นไม่เป็น ยังมีความสับสนระหว่างคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หากเปรียบเทียบทฤษฎีการแบ่งระดับความรู้ด้านคำศัพท์ภาษาจีนที่แบ่งออกเป็น 5 ระดับ (ระดับที่ 1 : ไม่คุ้นเคยกับคำศัพท์นั้นเลย ระดับที่ 2 : คุ้นเคยกับคำศัพท์นั้นแต่ไม่รู้ความหมาย ระดับที่ 3 : สามารถใช้ความหมายหรือคำเหมือนของคำศัพท์นั้นได้ ระดับที่ 4 : ใช้คำศัพท์นั้นในแง่ความหมายของประโยคได้อย่างถูกต้อง และระดับที่ 5 : ใช้คำศัพท์นั้นในแง่ความหมายและไวยากรณ์ของแต่ละประโยคได้อย่างถูกต้อง) จะพบว่าผู้เรียนชาวไทยส่วนใหญ่จะจัดอยู่ในระดับ 3 และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะสามารถใช้คำศัพท์ได้ในแง่ความหมายและไวยากรณ์อย่างถูกต้อง ดังนั้น การพัฒนานักเรียนในทุกด้านควรจะเริ่มจากการพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ก่อน และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาคือจะทำอย่างไรให้นักเรียนสามารถพัฒนาเริ่มจากระดับที่ 1 ไปจนถึงระดับสุดท้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถดึงเอาคลังคำศัพท์ออกมาใช้ได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้สิ่งที่ขาดไม่ได้นั้นก็คือกลยุทธ์การเรียนรู้เพื่อจดจำคำศัพท์

แม้ว่าการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนจะมีความสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจดจำคำศัพท์ ศุภราภรณ์ วงศ์ชัชวาล (2559) ยังพบว่า ผู้เรียนในปัจจุบันกลับมีคลังคำศัพท์ไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนยังเป็นแบบดั้งเดิม ประสิทธิผลการเรียนต่ำ ขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ แบบเรียนที่ใช้ขาดความเหมาะสม วิธีการสอนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ส่งผลให้

ประสิทธิผลการเรียนต่ำ ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รณพล มาสันติสุข. 2551 : 2) นักวิจัยหลายท่านจึงได้ศึกษาวิธีการพัฒนาการจำคำศัพท์ภาษาจีนผ่านเครื่องมือหรือสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยจูงใจให้เกิดการเรียนรู้คำศัพท์ ได้แก่ เกม บัตรคำหรือแบบฝึกต่าง ๆ (นุชรี นามราช และสุรชัย ปิยะนุกูล. 2554 : ออนไลน์; ปัญจลักษณ์ ถวาย. 2556; เหงียน ถิ หญืออี๊. 2556) ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง เกมบัตรคำ และแบบฝึกต่าง ๆ สามารถพัฒนาคำศัพท์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศได้ นอกจากนี้การวิจัยที่ผ่านมายังพบว่า ในแง่ของความคงทนของการจำคำศัพท์ภาษาจีนนั้น การให้ผู้เรียนได้ฝึกซ้ำ ๆ เป็นระยะเวลาหลายสัปดาห์จะทำให้ความคงทนของการจำคำศัพท์มีมากขึ้น (ปัญจลักษณ์ ถวาย. 2556 อ้างอิงจาก Tina. 2010) และอีกหนึ่งแนวคิดของ แฮร์มันน์ เอบบิงเฮาส์ (Ebbinghaus, H. 1913) พบว่า ธรรมชาติของมนุษย์จะมีความจำลดลงเรื่อย ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ภายใน 1 เดือน ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจะลดลงเหลือเพียง 10% เท่านั้น เมื่อเทียบกับการเรียนรู้ครั้งแรก

จากคำกล่าวของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ที่ได้กล่าวถึงการจดจำคำศัพท์ว่า จินตนาการสำคัญกว่าความฉลาด การจินตนาการนำคำศัพท์ต่าง ๆ มาผูกและเชื่อมโยงให้เป็นเรื่องราวเดียวกันและถ่ายทอดออกมา เพียงเท่านี้ก็จะทำให้สามารถจดจำคำศัพท์ได้ อีกทั้งรอน ไวท์ ได้นำแนวคิดของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ มาเรียบเรียงออกเป็นเคล็ดลับในการจำ ทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 : ความชัดเจนหาจุดโฟกัสเพื่อเป็นการจดจำคำศัพท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนที่ 2 : บันทึกเพื่อเพิ่มความจำให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนที่ 3 : ภาษาภาพเป็นการจำคำศัพท์ผสมผสานกับการจินตนาการควบคู่กัน ขั้นตอนที่ 4 : ติดตรึงเข้ามาถึงความรู้จากสิ่งที่สะท้อนให้รู้สึกนึกคิด ขั้นตอนที่ 5 : ทบทวนการเรียนรู้คำศัพท์ที่พบเจอ (MGR Online. 2015) สอดคล้องกับ Wyra, M., Lawson, M. and Hungi, N. (2007) ได้ทำการศึกษาความสำคัญของเทคนิคการจำ การจำคำศัพท์ในภาษาต่างประเทศควรต้องอาศัยเทคนิคการจำ ทั้งนี้พบว่าเทคนิคช่วยจำยังเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการพูดตอบโต้สนทนาได้

การเรียนการสอนในสถานการณ์ยุคโควิค-19 จนถึงปัจจุบัน ในด้านการศึกษาได้มีการปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเป็นในรูปแบบออนไลน์ (จักรกฤษณ์ โพดาพล. 2563) เพื่อรองรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและสถานศึกษา ดังนั้น เทคโนโลยีจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีในรูปแบบแอพพลิเคชั่นบนสมาร์ทโฟน จึงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและใช้งานได้สะดวก อีกทั้งช่วยส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้อีกด้วย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แอพพลิเคชั่นที่มีคุณสมบัติเข้าถึงง่าย ไม่ซับซ้อน รองรับทุกอุปกรณ์ ถูกออกแบบมาสำหรับผู้ที่เพิ่งเริ่มเรียนภาษาจีนโดยแบ่งคำศัพท์เป็นหมวดคำ สามารถเรียนภาษาจีนได้ในระยะเวลาอันสั้น มีระบบการเรียนรู้คล้ายกับการเล่มเกม สามารถฝึกการพูดและการเขียนภาษาจีนได้จากฟังก์ชั่นวิเคราะห์เสียง การเขียนตัวอักษรจีนด้วยมือ เนื้อหาที่ครอบคลุมถึง HSK ระดับ 3 ทั้งนี้มีระบบการเรียนรู้คล้ายกับการเล่มเกม สามารถฝึกทักษะการสื่อสารด้านการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนได้ด้วยตนเอง อีกทั้งการเข้าถึงองค์ความรู้ผ่านอุปกรณ์โทรศัพท์เคลื่อนที่และยังสามารถใช้โปรแกรมแบบออฟไลน์ได้ แม้ไม่ได้เชื่อมต่ออินเตอร์เน็ต (Hello Chinese เรียนภาษาจีน.

2022) อีกทั้งการเรียนรู้เพื่อจำคำศัพท์ผ่านแอพพลิเคชั่น ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เหมาะสำหรับนักเรียน และเป็นการเสริมความมั่นใจให้นักเรียนในการใช้ภาษาจีนได้มากขึ้นเพราะหากนักเรียนไม่เข้าใจบทเรียนก็สามารถกลับไปฝึกฝนทบทวนซ้ำได้ตามต้องการ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนในด้านการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนและความคงทนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้นักเรียนได้มีการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนได้อย่างถูกต้อง คงทนและแม่นยำ ทั้งนี้ยังส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองทำให้เกิดประสิทธิภาพทางการเรียนวิชาภาษาจีน อีกทั้งยังส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาจีนดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้
2. เพื่อศึกษาความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

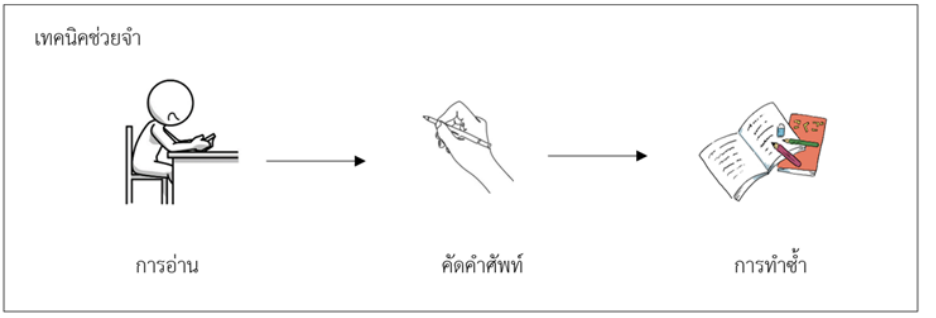
1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 6 ห้อง มีนักเรียนจำนวน247 คน ซึ่งผู้เรียนมีความสามารถด้านภาษาจีนในระดับ เก่ง ปานกลาง และอ่อน แบบคละกัน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 1 ห้อง มีนักเรียนจำนวน 44 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นหลังการจัดการเรียนรู้จำนวน 12 คน เป็นนักเรียนจากกลุ่มเก่ง ปานกลาง และอ่อน กลุ่มละ 4 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบจับฉลาก

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคช่วยจำ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นที่1 การอ่านและเขียนคำศัพท์เป็นการเขียนและอ่านคำศัพท์ภาษาจีนไปด้วยเป็นวิธีการจำที่ผู้เรียนใช้มากที่สุด 2) ขั้นที่ 2 คัด

คำศัพท์ผู้สอนใช้วิธีการกระตุ้นผู้เรียนโดยฝึกคัดคำศัพท์ และ 3) ขั้นที่ 3 การทำซ้ำเมื่อการเรียนเสร็จสิ้นแต่ละครั้งต้องรีบทบทวนเพื่อเสริมความจำของผู้เรียน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) ความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2) ความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาจีน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 : เรื่องฉันนั่งรถโรงเรียนไปโรงเรียน และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 : เรื่องมังคุดครึ่งกิโลราคาเท่าไร จำนวน 6 แผน แผนละ 1 คาบเรียน คาบเรียนละ 50 นาที ใช้จัดการเรียนรู้สัปดาห์ละ 1 คาบเรียน รวมจำนวน 6 สัปดาห์

สัปดาห์ที่	แผนการจัดการเรียนรู้	เวลา/นาที
1	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 : 我坐校车去学校 เรื่องฉันนั่งรถโรงเรียนไปโรงเรียน (骑 、自行车、坐、公共汽车、走路、学校、远、校车 清迈、开车、 累、 飞机)	50
2	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 : 我坐校车去学校 เรื่องฉันนั่งรถโรงเรียนไปโรงเรียน (A:你怎么去学校? B: 我的学校很远，我坐校车去学校。)	50

สัปดาห์ที่	แผนการจัดการเรียนรู้	เวลา/นาที
3	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ： 我坐校车去学校 เรื่องฉันนั่งรถโรงเรียนไปโรงเรียน (美国、坐飞机、 上班、开车、教室、走路)	50
4	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ： 我坐校车去学校 เรื่องฉันนั่งรถโรงเรียนไปโรงเรียน (学校、去学校、坐校车去学校、我坐校车去学校)	50
5	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ： 我坐校车去学校 เรื่องฉันนั่งรถโรงเรียนไปโรงเรียน (A：你怎么去体育馆？ B：我走路去体育馆。)	50
6	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ： 山竹多少钱一斤 เรื่องมังคุดครึ่งกิโลกรัมราคาเท่าไร (山竹、多少、钱、斤、块、包子、可以…...吗便宜、给)	50

2. แบบทดสอบวัดความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน มีลักษณะเป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ โดยตีค่าเป็นคะแนน 30 คะแนน กำหนดให้ค่าคะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน

3. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง จำนวน 8 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

เครื่องมือวิจัยที่ 1-3 ได้ผ่านการประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและภาษาจีน จำนวน 3 คน โดยใช้การประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ได้ค่าสอดคล้องของแต่ละรายข้ออยู่ที่ 1.00 ซึ่งถือได้ว่าเป็นไปตามเกณฑ์ และสามารถนำไปใช้ได้ สำหรับเครื่องมือวิจัยที่ 2 ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.20–0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20–0.70 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.80

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ปฐมนิเทศนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพื่อชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้

2. นำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนไปทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง

3. ผู้วิจัยดำเนินการตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน เป็นระยะเวลา 6 คาบเรียน คาบเรียนละ 1 ชั่วโมง ใช้จัดการเรียนรู้สัปดาห์ละ 1 คาบเรียน

4. หลังจากการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ครบ ผู้วิจัยได้สุ่มนักเรียนจากกลุ่มเก่ง ปานกลาง และอ่อน กลุ่มละ 4 คน รวมจำนวน 12 คน จากกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการจับสลาก เพื่อสัมภาษณ์ความคิดเห็นแบบกลุ่ม

5. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้านความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนภายหลังจากเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ไปแล้วเป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน จำนวน 30 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับฉบับก่อนและหลังเรียน โดยได้ทำการสลับข้อและตัวเลือก

6. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1. วิเคราะห์คะแนนความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนและความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีน โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. วิเคราะห์ผลต่างคะแนนและเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน ก่อนและหลังการสอน โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว (Dependent Sample)

3. วิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียนโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนหลังเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคช่วยจำ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นที่1 การอ่านและเขียนคำศัพท์เป็นการเขียนและอ่านคำศัพท์ภาษาจีนไปด้วยเป็นวิธีการจำที่ผู้เรียนใช้มากที่สุด 2) ขั้นที่ 2 คัดคำศัพท์ผู้สอนใช้วิธีการกระตุ้นผู้เรียนโดยฝึกคัดคำศัพท์ และ 3) ขั้นที่ 3 การทำซ้ำเมื่อการเรียนเสร็จสิ้นแต่ละครั้งต้องรีบทบทวนเพื่อเสริมความจำของผู้เรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ ของนักเรียนทั้งชั้น (n=44)

ความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ก่อนเรียน	30	19.00	3.54		
หลังเรียน	30	23.25	4.32	11.78	.000

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01*

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีน หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ ผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ มีคะแนนที่เพิ่มขึ้น 5.17% ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนและหลังเรียนผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ ของนักเรียนทั้งชั้น (n=44)

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าร้อยละ
หลังเรียนทันที	30	23.25	4.32	77.50
หลังเรียนผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์	30	24.80	2.92	82.67

คะแนนที่เพิ่มขึ้น 1.55 = 5.17%

3. นักเรียนที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ชอบและสนุกกับการเรียนรู้ด้วยเทคนิคนี้ ซึ่งเนื้อหามีความเหมาะสมกับนักเรียน สามารถนำไปเชื่อมโยงในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนักเรียนยังสนใจการเรียนมากขึ้นและชื่นชอบกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งมีกิจกรรมที่หลากหลาย มีขั้นตอนที่เข้าใจง่าย ทำให้การเรียนวิชาภาษาจีนไม่น่าเบื่อ สนุก ตื่นเต้น น่าเรียน และอยากให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนโดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้แบบนี้อีก

สรุปและอภิปรายผล

1. นักเรียนทุกคนมีการพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้พบได้จากการเพิ่มขึ้นของคะแนนความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนเป็นรายบุคคลในทางที่ดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 100 อภิปรายผลได้ว่า อาจเป็นเพราะการนำเทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ การสื่อสารภาษาจีนในการเรียนแบบใช้เทคนิคช่วยจำ

ร่วมกับแอพพลิเคชั่น ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้กระบวนการทางสติปัญญา ได้ใช้ประสบการณ์เดิมที่มีในการเพิ่มประสบการณ์ใหม่ ๆ กับกระบวนการเรียนรู้เป็นขั้นตอน ในขณะที่ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจ มีความกระตือรือร้นในการเรียน และเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Huanarom, Y. (2018) ที่พบว่า การสอนภาษาจีนร่วมกับแอพพลิเคชั่นในการจัดการเรียนการสอนเป็นการเรียนรู้โดยไม่มีขีดจำกัดซึ่งเปลี่ยนจากครูผู้สอนเป็นผู้บรรยายหน้าชั้นเรียนแบบเดิม แอพพลิเคชั่นจึงเป็นส่วนช่วยให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

โดยลำดับขั้นตอนดังกล่าวหรือกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยได้ทำการเชื่อมโยงเข้ากับเนื้อหาการเรียนการสอนมีการแบ่งขั้นตอนการจัดการเรียนเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นที่ 1 การอ่านและเขียนคำศัพท์ เป็นการเขียนและอ่านคำศัพท์ภาษาจีนไปด้วยเป็นวิธีการจำที่ผู้เรียนใช้มากที่สุด 2) ขั้นที่ 2 คัดคำศัพท์ ผู้สอนใช้วิธีการกระตุ้นผู้เรียนโดยฝึกคัดคำศัพท์ และ 3) ขั้นที่ 3 การทำซ้ำ เมื่อการเรียนเสร็จสิ้นแต่ละครั้งต้องรีบทบทวนเพื่อเสริมความจำของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Pornrattananukul, A., & Kang, Z. (2019) ที่ได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนโดยเน้นการปฏิบัติซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการฝึกฝนทั้ง 4 ด้าน (การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภาษามากยิ่งขึ้น

2. ความคงทนในการจดจำคำศัพท์ภาษาจีนของนักเรียน หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ เมื่อผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์โดยมีคะแนนที่ เพิ่มขึ้น 5.17% ซึ่งทำให้เห็นว่าหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว นักเรียนยังมีการจดจำคำศัพท์ที่ดี และคงทนโดยการใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Platapiantong, Th., & Thienpermpool, P. (2020) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยผ่านการใช้เทคนิคช่วยจำ จะส่งผลให้ผู้เรียนได้จดจำคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้มาไปตลอด ทั้งนี้การใช้เทคนิคช่วยจำเป็นวิธีการรวบรวมความจำอย่างเป็นระบบ ตามแนวคิดของเอบบิงเฮาส์ Ebbinghaus, H. (1913) พบว่า ธรรมชาติของมนุษย์มีความจำที่ลดลง ซึ่งในระยะเวลาภายใน 1 เดือน ความจำและความรู้ที่ได้รับมาจะไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ดีเหมือนครั้งแรก จะเหลือแค่เพียง 10% เท่านั้น เพราะฉะนั้นการจำที่ให้ผลดีที่สุด คือการที่ได้เรียนรู้มาในระยะเวลา 2 สัปดาห์ควรทำการทดสอบ จะทำให้ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการจำแม่นยำที่สุด

ดังนั้น การพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนได้เป็นอย่างดี นักเรียนทุกคนมีพัฒนาการในการเรียนวิชาภาษาจีนอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งอ้างอิงได้จากผลคะแนนหลังเรียนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wattanakamolkul, P., & Somkanae, M. (2021). ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนโดยการใช้เกมผ่านแอปพลิเคชัน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่าคะแนนหลังเรียนภายหลังการใช้เกมผ่านแอปพลิเคชันสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 และทั้งนี้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม น่าสนใจ ซึ่งเป็นการเรียนที่ส่งผลให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและ

สนุกต่อการเรียนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งนักเรียนยังกล้าแสดงออก มีความมั่นใจ และพร้อมที่จะพัฒนาความรู้ภาษาจีนได้เป็นอย่างดี

3. จากความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อน ชื่นชอบและสนุกกับการจัดกิจกรรมโดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่ชอบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาจีน และได้สะสมคะแนนในแอพพลิเคชั่นเพื่อผ่านระดับที่สูงขึ้น นักเรียนกลุ่มเก่งชอบการเรียนภาษาจีนในรูปแบบนี้เพราะรู้สึกตื่นเต้น และมีความท้าทายในขณะที่แข่งขันกับเพื่อนเพื่อเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน นักเรียนกลุ่มปานกลางชอบกิจกรรมการเรียนนี้เช่นกัน เพราะทำให้สนุก การเรียนในห้องเรียนไม่น่าเบื่อ และทำให้อยากเรียนภาษาจีนมากขึ้น สำหรับนักเรียนกลุ่มอ่อนที่รู้สึกว่ายังมีคำศัพท์บางคำที่ยังไม่เข้าใจและยังเรียนรู้ไม่ทัน ทำให้อาจจะช้าในการเข้าแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ แต่ก็ชื่นชอบการเรียนที่มีแอพพลิเคชั่นมาเป็นส่วนร่วม เพราะตรงไหนที่ไม่ทันก็สามารถย้อนกลับมาทบทวนได้ใหม่เสมอโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ ซึ่งจะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์หลังเรียน และการจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ นักเรียนเห็นว่าการใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนได้ดีขึ้น จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ Wattanakamolkul, P., & Somkanae, M. (2021). ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนโดยการใช้เกมผ่านแอพพลิเคชั่นพบว่า ในด้านความพึงพอใจในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนโดยใช้เกมผ่านแอปพลิเคชันในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$=4.66, S.D.=0.41) ผู้เรียนเห็นว่าการใช้แอปพลิเคชันสามารถช่วยพัฒนาและฝึกทักษะการเรียนรู้คำศัพท์ของนักศึกษาได้ดียิ่งขึ้น กระตุ้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้ได้เร็ว และสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น และสามารถย้อนกลับไปเรียนไม่จำกัดจำนวนครั้ง การสอนโดยใช้แอปพลิเคชันช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการจดจำคำศัพท์และการทบทวนความรู้ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรอธิบายขั้นตอนในการทำกิจกรรมโดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งประโยชน์ที่นักเรียนได้รับให้เข้าใจโดยละเอียดอย่างชัดเจนก่อนจัดกิจกรรม เพื่อให้นักเรียนรับทราบและปฏิบัติไปในทางเดียวกัน เนื่องจากผู้เรียนมีความสามารถในการรับรู้ที่แตกต่างกัน

1.2 ครูผู้สอนควรวางแผนเรื่องเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกระบวนการสอน และควรเผื่อเวลาให้เหมาะสมกับการฝึกฝนของนักเรียนเพื่อไม่ให้นักเรียนกดดันมากเกินไป

1.3 ควรผู้สอนควรเลือกกิจกรรมที่หลากหลายให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนภายใต้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนโดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ เพื่อศึกษาและพัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาจีนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2.2 ควรใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้ ในการพัฒนาทักษะภาษาจีนให้มีประสิทธิภาพในด้านอื่น ๆ เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน เป็นต้น

2.3 ควรมีการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับแอพพลิเคชั่นเพื่อการเรียนรู้โดยนำคำศัพท์ที่ใช้เริ่มจากสิ่งใกล้ตัว คำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันให้มีความเหมาะสมกับระดับความสามารถทางภาษาจีนของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตั้งแต่ระดับพื้นฐานตลอดจนระดับที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2556) **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคคลากรทางการศึกษา.

จักรกฤษณ์ โพดาพล. (2563) **การจัดการเรียนรู้ออนไลน์: วิถีที่เป็นไปทางการศึกษา**. เข้าถึงได้จาก https://slc.mbu.ac.th/wp-content/uploads/2020/06/การจัดการเรียนรู้ออนไลน์-ดร.จักรกฤษณ์-โพด.pdf

จันทนา บรรจงดิษฐ์, สมาน เอกพิมพ์ และพุทธารัตน์ ทะสา. (2558) การพัฒนาความสามารถภาษาจีนเพื่อการสื่อสารโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์. ใน **การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6** (น. 65-73). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ธีร์วรา ปลาตะเพียนทอง และภัทร์ธีรา เทียนเพิ่มพูล. (2563) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ด้านคำศัพท์และความคงทนโดยใช้เทคนิคช่วยจำร่วมกับสมุดภาพคำศัพท์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครปฐม. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 3(3), 534-547

นุชรี นามราช และสุรชัย ปิยะนุกุล. (2554) **The Development of Instructional Packages in English Grammar on Conditional Sentences for the 10th Grade Students**. เข้าถึงได้จาก https://studylib.net/doc/7560099/the-development-of-instructional-packages-in-english-grammar

ปัญจลักษณ์ ถวาย. (2556) **การศึกษาผลสัมฤทธิ์และความคงทนในการจำคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประถมสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาที่เรียนโดยใช้แบบฝึกกิจกรรมเพิ่มพูนคำศัพท์ร่วมกับการอ่าน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิมพร วัฒนากมลกุล,และมโนรัตน์ สมคะเนย์. (2564) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนโดยใช้เกมผ่านแอพพลิเคชั่น. **Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University**, 13(1),98-109.

รณพล มาสันติสุข. (2551) **การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยระดับประถม-มัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา.

ศุภราภรณ์วงศ์ชัชวาลย์. (2559) **การพัฒนาความรู้ด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษ และความสามารถด้านการฟังภาษาอังกฤษ โดยวิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง (The Total Physical Response: TPR) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสบพลึง จังหวัดลำปาง.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาอังกฤษ) พะเยา: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563) **ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)**. เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf

เหงียน ถิ หญือ อี๊. (2556) **การใช้เกมคำศัพท์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาไทยของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นครโฮจิมินห์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม**. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อภิสรา พรรัตนานุกูล,และโจว คัง. (2562) การศึกษาสภาพปัจจุบันของรูปแบบการเรียนการสอนภาษาแบบเน้นงานปฏิบัติกับการสอนภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาวไทย. **วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**, 12(1), 140-162.

Ebbinghaus, H. (1913) **Memory: A contribution to experimental psychology**. (H. A. Ruger & C. E. Bussenius, Trans.). Teachers College Press. https://doi.org/10.1037/10011-000

Hello Chinese เรียนภาษาจีน. (2022) **Hello Chinese learning chinese**. [Online] Available : https://apps.apple.com/th/developer/hellochinese-technology-co-ltd/id1001507515?l=th

Huanarom, Y. (2018) Mobile application for teaching elementary Chinese [Special section]. **Panyapiwat Journal**, 10, 305 - 315.

MGR Online. (6 May 2015) "5 เทคนิคการจำแบบ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (info)" **MGR Online**. [Online] Available : https://mgronline.com/live/detail/9580000051827 (15 August 2022)

Wyra, M., Lawson, M. J., & Hungi, N. (2007) The Mnemonic Keyword Method: The Effects of Bidirectional Retrieval Training and of Ability to Image on Foreign Language Vocabulary Recall. **Learning and Instruction**, 17(3), 360-371.

Zhao, M. (2012) **Chinese vocabulary Teaching of Thai college student based on memory staegies**. (Thesis of Master Degree) Teaching to Speaker of Other Languages. College of international education. Shandong University.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
PAWARISA DAMRONGJITSANGUAN

Highest Education（最高学历）：
Master's of Education

University or Agency（任职院校或单位）：
Rangsit University

Field of Expertise（专业领域）：
- Chinese Language
- Curriculum And Instruction

Address（地址）：
Rangsit University 52 / 347 Phahonyothin Road, Lak Hok, Mueang Pathum Thani District, Pathum Thani 12000

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
CHIDCHAMAI VISUTTAKUL

Highest Education（最高学历）：
Doctor of Education (Ed.D.)

University or Agency（任职院校或单位）：
Rangsit University

Field of Expertise（专业领域）：
Curriculum And Instruction

Address（地址）：
Rangsit University 52 / 347 Phahonyothin Road, Lak Hok, Mueang Pathum Thani District, Pathum Thani 12000

中国儿童文学《游侠小木客》中二元对立及其儿童观探析

ANALYSIS ON BINARY OPPOSITIONS IN CHINESE CHILDREN LITERATURE “LITTLE MU KE” AND ITS VIEWS ON CHILDREN

覃冬冬 [1]
QIN DONGDONG
斯巴顿大学，国际学院
International College, Sripatum University
E-mail: whajm@hotmail.com

吴琼 [2]
KANOKPORN NUMTONG
农业大学、人文学院，东方语言系
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail: kanokporn.n@ku.th
Received: 18 January 2023 / Revised: 24 April 2023 / Accepted: 24 May 2023

摘要

本文以结构主义批评理论中二元对立原则的理论依据作为研究方法，分析中国儿童文学绘本作家熊亮的首部大型奇幻系列绘本《游侠小木客》（共六本）中呈现的若干对立的二元性，探析其背后隐含的儿童观。本文研究发现，在《游侠小木客》中有三组比较明显的二元对立，即农耕文明与海洋文明的对立，善良与邪恶的对立以及童年与成年的对立。本文通过这三组的二元对立分析发现，作品呈现了“儿童本位观”与“儿童教育观”相结合，表层结构重在描写儿童的自然性，深层结构着重引导儿童的社会性，表明了作者承认儿童作为独立个体的存在，尊重儿童的天然本性，但又同时以儿童可以接受的方式循循善诱，增强其社会性。

关键词：中国儿童文学；游侠小木客；二元对立；儿童本位观；儿童教育观

ABSTRACT

This study explores the duality of opposites presented in the first extensive fantasy series of picture books “Little Mu Ke” by the Chinese author of original picture books, Xiong Liang, using the theoretical underpinnings of the principle of binary opposition in structuralist critical

theory as a research methodology. and examine its views on children. In "Little Mu Ke", there are three categories of rather evident binary oppositions, according to the analysis of this work. These oppositions are between farming civilization and marine civilization, between good and evil, and between childhood and adulthood. This study concludes that the work shows a combination of "children-centered view" and "children's education view" through the binary opposition analysis of these three categories. The deep structure focuses on fostering children's sociality, whereas the surface structure focuses on describing children's naturalness, which demonstrates the author respects children's inherent nature and acknowledges their existence as independent individuals, while at the same time encouraging them in a way that is kid-friendly to develop their social skills.

Keywords: Chinese Children Literature, Little Mu Ke, Binary Oppositions, Children-centered View, Children's Education View

一、研究背景和意义

从上个世纪开始，随着人们对教育领域研究的不断深入，教育的内容也逐步细分出来，更多人关注到了儿童的成长与教育。根据儿童心理成长规律，对儿童进行教育需要借助各种各样形象化的手段，才能让儿童在不知不觉中树立正确的世界观、人生观和价值观。由此，美、英、法、日等不少国家涌现出了大量优秀的儿童文学作品，其中不乏绘本、图画故事书、纯文字书等。这些读物不仅能让儿童乐于接受，还能陶冶儿童的心性、拓宽儿童的视野，引导儿童健康成长。而中国近现代因受战乱的影响，儿童及儿童教育问题得不到重视，使得儿童读物发展滞后。但近年来，人们对教育日趋重视，越来越多的中国老师、家长和学者开始正视儿童的成长教育和发展。在这样的背景下，除了学校和家庭，各大书店、童书出版机构、媒体、育儿公众号等都在为孩子们搜寻优秀的儿童读物，希望自己的下一代都能在浩瀚的书海中获取知识、茁壮成长。

如今，中国的孩子已经不缺优秀的儿童读物了，但只要大家用心观察就会发现，在众多的优秀儿童作品中，大部分都是国外的经典作品，很少看到中国本土原创的文学作品，尤其是低幼年龄段的绘本。当更多的人意识到这一点后，越来越多的作家、插画师希望孩子们能看到从中国本土文化中孕育而生的绘本，也希望这些绘本既能够体现中国精神，讲好中国故事，又能从孩子的生活中来，给孩子的成长以启迪。

近几年来，在中国原创绘本界，“熊亮”这个名字频频被提起，因为他为数不多的作品中大多广受孩子们喜爱，其中有不少都获得过大奖，甚至曾一度入围国际安徒生奖。他作品的风格具有中国韵味，富含童趣，亦有禅意，但也不乏怪诞，而他却能将这些元素完美地融合为一体，让孩子们真心地喜欢。因此，他也被誉为中国原创绘本领跑者。2019 年，熊亮开始创作《游侠小木客》系列绘本，这是一套以中国传统古籍故事为灵感的绘本，他通过恢宏的想象和独特水墨风格的插画，运用

具有强烈东方色彩的笔触，描绘了一个神秘奇幻的另类桃花源。《游侠小木客》这套绘本共有六册，业内人士称之为中国首部大型奇幻绘本文学，这六册在老师、家长中广受好评，在孩子们中也深受欢迎，各大平台、公众号也都极力推荐这套中国本土文化中孕育而生的绘本。纵观当代中国，原创绘本的创作才刚刚兴起，作者寥寥无几，展现中国传统文化的绘本和图画故事书更是屈指可数。熊亮作为中国原创绘本领跑者，其首部大型奇幻绘本的《游侠小木客》无疑将对中国未来原创绘本的创作、对儿童的教育引导方向产生深远的影响。

《游侠小木客》系列绘本讲述的是一个人类小女孩小羽因追寻河中桃花瓣的来源而闯入桃花源，在经历一系列奇遇后，她与小木客叶、屠龙族小战士离成为好朋友，并与其他桃花源中的居民为了拯救逐步衰亡的桃花源，与祭师林魁战斗，最后牺牲自己成为新女神，化身万物重建桃花源。故事依托的背景桃花源，出自于陶渊明的《桃花源诗》，这是中国人心中的环境幽静、生活安乐的理想世界。而书名中的“游侠”，源自于战国时期墨家的游侠，“木客”则来自于《太平广记·卷四百八十二·蛮夷三》（1981：3974）的记载：“平乐县西七十里，有荣山，上多有木客。形似小儿，歌哭衣裳，不异于人。”书中出现的其他人物，如山鬼、东皇太一、云中君、庆忌等皆出自古代文学经典作品，太岁、龙、送子鹤则是中国传统文化中最常提及的生物，故事的最后小羽化身万物拯救桃花源取材于中国神话传说中的“盘古开天地”，等等。中国拥有五千年的灿烂文化，《游侠小木客》将这些点滴的文化形象或意象的注入奇幻的故事情节之中，向中国传统文化致敬的同时，也向中国的孩子们普及传统思想、文化以及文学作品。

绘本、图画故事书或纯文字作品等儿童文学是以提高儿童审美能力，利于儿童身心健康发展为主要目标，追求真善美是儿童文学的永恒价值。儿童文学是作者将现实世界接入幻想世界的手段，同时也是儿童的幻想世界联通现实世界的桥梁，那么作品中蕴含的儿童观、教育观问题的就得到集中体现。佩里·诺德曼认为，儿童文学作为一个体裁就是矛盾的，这种矛盾与几套被同时持有的明显对立的二元性有关系，儿童文学的结构和主题都是二元性的（2014：238）。儿童文学作品中，无论是主题的选择、人物形象的塑造，还是故事情节的安排、矛盾冲突的设置，作者通常运用二元对立模式以增强作品的艺术感染力，对思维单纯的儿童正确认识社会、提高思辨能力起到的重要作用。因此，通过儿童文学作品中普遍存在的对立二元性透视其所蕴含的儿童观，则能更全面地了解、深化和探索引导儿童身心健康成长的方向。

本文将通过熊亮的《游侠小木客》系列绘本，主要分析主题结构中呈现的对立的二元性，透过二元对立模式，探析其背后隐藏的儿童观，这不仅有助于了解当代社会看待和对待儿童的看法，还对今后儿童的教育引导有着积极的现实意义。

二、研究范围、目的、方法和创新性

（一）研究范围

本文将研究分析天津人民出版社出版的熊亮的系列绘本《游侠小木客》（2021）共六册：《游侠小木客：桃花源迷踪》、《游侠小木客：可怕的预言》、《游侠小木客：决战屠龙谷》、《游侠小木客：消失的记忆》、《游侠小木客：秘境大逃亡》与《游侠小木客：神山新纪元》。

（二）研究目的

本文以熊亮出版发行的《游侠小木客》系列绘本共六册为研究对象，着重分析作品主题结构中呈现的若干的对立二元性，通过对这些二元对立，透视作品中蕴含的儿童观，以此了解当代中国儿童文学作家创作的模式，以及儿童文学创作与发展的方向。

（三）研究方法

本文将以结构主义批评理论中二元对立原则的理论依据作为研究方法，分析作家熊亮的系列绘本《游侠小木客：桃花源迷踪》、《游侠小木客：可怕的预言》、《游侠小木客：决战屠龙谷》、《游侠小木客：消失的记忆》、《游侠小木客：秘境大逃亡》与《游侠小木客：神山新纪元》，通过作品呈现的若干对立的二元性，探析其背后隐含的儿童观。

（四）研究创新性

由于熊亮的《游侠小木客》系列绘本是一套刚刚出版发行，且很有可能对未来中国原创绘本产生影响的作品，目前尚未有学者对其进行深入研究，而分析这套绘本能了解当代中国儿童文学创作的方向，也能了解当今社会成人对儿童的看法，对未来指引中国儿童教育的成长与发展起到借鉴作用。

三、研究综述

二元对立原则是现代语言学之父索绪尔创立的现代结构主义语言学的理论基础，是结构主义分析中最重要的关系和最基本的方法。所谓二元对立或二项对立，指的是任一系统中一对差异项的确定，以及在此确定之中对某种价值的分析（王阳，1996：47）。二元对立的思想不只在语言符号系统中对其内部规律起支配作用，而且也对人类的各种文学、艺术等活动的符号系统有着重要的影响。运用二元对立原则对文本进行分析，已经成为文学评论家的主要分析方法之一。儿童文学中明显的对立二元性，使得不少学者利用二元对立原则深层分析作品中体现的儿童观、美学意义、创作特色等。

在王泉根（2003）看来，儿童文学是一种特殊形态的文学，其特殊性在于是一种成年人写给儿童看的文学，那么成人与儿童的文化代沟及作品中的代际冲突也反映了儿童文学的根本性问题，即儿童观问题。李利芳（2000）认为，中国现当代儿童文学中的儿童观经历了二十世纪初的“儿童本位观”转变为二十世纪三十年代的“儿童教育观”，再由内涵不断演变的“儿童教育观”发展为新世纪的“儿童本位观”与“儿童教育观”相结合，成人既尊重儿童的自然性，也引导儿童的社会性，体现了儿童的生命主体地位与成人的教育主体地位同样重要。而曾玉（2022）对近几年的中国本土绘本的发展进行了分析，她认为作家的作品基本以紧扣“儿童本位”为创作标准、以“游戏精神”为内核、以“幻想”为底色进行创作。她还指出熊亮的《游侠小木客》区别于其他的绘本，更加注重追求幻想性与文学性的统一，而非仅仅传播中国传统文化。马雅园（2018）、张咪（2021）和谢高莎（2022）都盛赞了熊亮绘本中的中国元素的呈现形式，她们都认为熊亮致力于把传统文化通过画面设计、故事架构和叙述方式等不同形式，多维度地展现中国传统文化，让下一代对传统的中国有更深刻的了解。但张咪（2021）同时也指出其部分绘本不符合儿童的阅读趣味，如过于深奥的哲学思想、意味深长的留白、难以分辨的情感等，让儿童失去阅读欲望，从而使得绘本自身的价值因无人欣赏而被埋没，这也是不少儿童文学作品中显露出的弊端。

研究结果

（一）传统农耕文明与现代工业文明的对立

传统农耕民族的生活生产一般依赖土地、水源等基本物质条件，生产活动往往被限制在一定的范围内。为了完成一个农耕周期，每个人都固定在土地之上，履行对家庭、社会的义务，由此也创立出一整套农耕民族的规章制度及伦理观念。因此，传统的农耕文明的表现形式为分工简单、依赖经验、自给自足、注重传承、追求安稳、缺乏与外界的交流。《游侠小木客》故事发生地是桃花源，而桃花源源自于陶渊明的《桃花源记》，桃花源象征着环境幽静、与世隔绝、没有压迫、人人自得其乐的理想世界，是农耕民族向往与追求的社会，这预示着木客们生活在一个和谐美好的大同社会中。这个大同社会的形成，是山鬼女神赐予的，为了安稳和平，女神用神力阻隔外敌，并下了“各在其位、避免流动”、“居民不能逾越，外人不可踏入”的禁令，对于世代为仇的龙族和屠龙族，女神以“各居一方，分而治之”的方法处置。当地居民世代遵守禁令，不喜冒险，设置一系列关卡阻止外来者进入，避免与外界交流，力求安稳。而这里最隆重的仪式是出生仪式，居民传宗接代、繁衍生息，才能将血脉传承，固守桃花源的美好。这个桃花源是一个典型的农耕民族的理想世界，自给自足、注重传承、安于现状。

然而，社会是不断向前发展的，即使已经达到了理想的大同世界，新的社会矛盾也会在大同世界中产生。山鬼女神创建的完美的桃花源发展出现了停滞的现象，矛盾也逐渐浮现出来，如多年召唤不出女神，木客家族七十三年没有新生命诞生，女神设下的结界出现裂痕，后辈中出现不守规矩的孩子，有外人进入桃花源等，这意味着桃花源千年来维持的平稳安逸的生活逐一被打破。无法自

给自足，血脉难以传承，生活不再安稳，旧的制度和观念已不能适应社会的发展，理想社会不再理想。故事借用邪恶势力林魁挑起社会矛盾，致使桃花源内部的问题越来越激化，居民无法依靠传统经验解决矛盾，社会格局和居民思想观念都在发生深刻的变化，居民的利益诉求只能寻求新方式、新手段来解决。

现代工业文明是以工业化为重要标志的一种现代社会文明状态，主要特点为工业化、城市化、社会阶层流动性强、教育普及、经济持续增长等。出生于现代工业文明时代的小女孩小羽能顺利进入桃花源，就意味着古老的桃花源的内部防守失败，与世隔绝的状态已守不住。她的到来也给桃花源中新生力量带来了发展的契机，让新首领有魄力带领桃花源居民走出逐渐破败的世代居住的家园，去开创一个新的世界。虽然故事中的现代工业文明的迹象还不明显，但在细节的描述上可以发现，工业文明社会已经开始展现在桃花源居民的眼前，让他们感受到了一个不一样的世界。如，林魁在摄取小羽的记忆时发现小羽脑海中的社会结构和世界格局是他前所未闻的；在大逃亡的过程中，桃花源居民听到了飞机的轰鸣声，看到飞机从天空中飞过；小羽在重建桃花源时也看到了自己居住的城镇；生活在现代工业文明时代的小女孩小羽成为了新一代的桃花源女神。这一系列的景象都预示了农耕文明时代的桃花源终究要向工业文明转轨，世界的发展也终将带动桃花源不断前进。桃花源居民对桃花源既留恋又逃离，对新世界既恐惧又好奇，这种充满矛盾与相互渗透的二元对立，潜藏着社会更迭中居民“不舍的旧”与“不懂的新”的碰撞。这意味着新桃花源是现代工业文明时代的桃花源，而不再是农耕文明时代的桃花源。

（二）善良与邪恶的对立

翟晓甜（2016）认为，头脑简单、思维单纯的儿童对于善恶的认知都是基于最天然的情感，形成了非此即彼的二元分离，因此善与恶、真与假、美与丑的二元对立，是儿童文学创作最常见的，也是儿童文学作家们极力要表现的主题。在《游侠小木客》中也不例外，善良与邪恶是贯穿整部作品的重心。

桃花源为了防止外人进入而设置了一系列障碍，但小羽却顺利地通过，并进入到桃花源中。除了防守松懈外，更主要的是源自于她对这些守卫者地关怀与善意，让他们对她这一外人放下戒心，允许她进入他们努力守卫着的仙境。小木客叶也是凭着小羽的“温柔善良”而放心地带她游览桃花源。桃花源作为一个人人自得其乐的理想世界，桃花源中居民的人物设定必定是和睦、友爱的。小羽接触到的都是善良的人，看到的也多是善良的举动，感受到的也多是善良的想法。相对的，居民们看到小羽的举动也都是善意的，想法也是友善的，所以他们的世界是都善良的、相互信任的。这也是为什么小羽身为一个外人，最后关头却能成为大家心目中的新一代女神，大家愿意在她的带领下共建新桃花源。故事中，作者并没有以直白的方式让儿童学会友爱和善良，但人物的设计与情节的发展潜移默化地教导儿童应用真心、友爱、善良对待他人，世界也将以同样的方式进行回报。

故事中最为震撼的是龙族与屠龙族的和解。作者通过细节的设计，将大战之前双方剑拔弩张，大战时的凶狠、残酷栩栩如生地展现出来。当大家看到刚出生的小龙与屠龙族小战士离之间心意相

通、亲密无间的举动后，双方的恶战刹那间停止，世界在此刻正被他们之间的爱柔化，龙族停止了攻击，最后屠龙族也放下了武器，内心的善意被唤醒，人物的感情迅速升华，首领承认“我们应该用爱维护大家，而不是用恐惧和仇恨”，至此千年宿怨得到了彻底地和解。离也因小龙温柔地待他，让他多年来恐惧的心理获得了前所未有的平静，也让他有勇气面对之后的危险和困难。人物形象的转变与情节遥相呼应，积压千年的仇恨烟消云散，心底的善意得到了无限释放，恶与善瞬间的转换，截然对立的态度在所有人身上体现得淋漓尽致。

作者对反面人物林魁的刻画，大多从周边环境入手，让读者从视觉、听觉、味觉等多方面立体感受到他的恶与邪。他居住的地方是一个水源污浊、充满有毒瘴气、毫无生机、腥臭难闻的黑色森林，那么在这里生活千年的林魁自然长相恐怖，形象肮脏。他身上的邪恶主导着其心性，日常都在修炼黑魔法，用以消除别人的意识、吞噬桃花源的生命、毁灭桃花源。桃花源是美好社会的象征，要毁灭一个人人向往的和谐社会，可见林魁心肠歹毒、灵魂丑陋。林魁外在形象与内在心灵是以极端的方式展现，这与小羽纯真善良的形象迥然相异，形成鲜明而强烈的对比。在经过善良与邪恶之间的较量后，小羽成为新一代女神为大家所尊重，林魁却灰飞烟灭，死有余辜。两种截然相反的结局，极易带给儿童以强烈的心灵震撼，引起儿童最朴素、天然的情感共鸣，让他们体会到了“善有善报，恶有恶报”，做好事终究有好的回报，做坏事终究会有坏的报应，这一简单的道理，从而实现儿童文学的教化功能。

（三）童年与成年的对立

卢梭在《爱弥儿》（2011：51）中曾说：“在万物的秩序中，人类有它的地位；在人生的秩序中，童年有它的地位：应当把成人看作成人，把孩子看作孩子。”儿童文学是成人作者为儿童创作的作品，其中必然包含儿童视角与成人视角。成年代表着成年人所承担的责任、所积累的经验，以及成年人对待事物时稳重守旧的态度；而童年则意味着孩童的纯洁与真诚，涉世不深，不谙世事，以及对待事物时持开放的态度。在《游侠小木客》中就出现了多个童年与成年二元对立的场景。

让人印象最为深刻的就是屠龙族小战士离与他爸爸相处时的状态。离小时候和爸爸之间相处是温馨而欢乐的，但离的爸爸成为屠龙族首领后，要肩负着带领族人消灭龙族的使命，责任重大，人也变得严厉、不苟言笑。离的性格一直都比较胆小、懦弱，在平常的备战和训练过程中，时常犯错，学艺不精。他们不同的地位和使命，使得双方的关系变得紧张而疏远，他们每天的对话就只限于“剑法练得怎么样了”。相处状态变化如此之大，主要来自爸爸的职位和责任的改变。爸爸作为成年人，身上肩负太多的重担，经验与责任能让他在很多事情中做出最优选择，但有时候却被太多事物蒙蔽了初心，这便是成年的世界。爸爸作为离童年生活外部世界的大部分，让他度过了一段无忧无虑的童年，让他形成了对一件事物的整体知觉，因此他是天真纯洁的，不谙世事的。当爸爸的态度突然间发生转变时，他不了解爸爸的苦衷，便无法从经验上对事物有深刻的认识，所以他变得更加胆小和懦弱，也更加不善言辞。大逃亡时候，当离收到水獭带来的爸爸对他的称赞时，他却是难过的，因为他认为爸爸只是程序性的表扬，而不是爸爸发自内心的赞扬。父子间缺少真诚地沟通与交流，

从而导致双方代际隔阂的加剧，本质上体现了成人与儿童思维模式与认知能力的差别，致使成人认知与儿童真实感受的冲突矛盾，他们对待彼此间的态度混杂着成年与童年既渴望又拒绝的对立统一。

童年纯真美好地成长，让儿童看世界的眼睛是纯真的，没有包含任何杂质，没有被其他东西所蒙蔽，因此世界是怎么样的，反馈给儿童的就是它本身的样子，儿童心中朴素的世界观会对是非曲直、善恶美丑有着最本能的判断。小木客叶信任善良的小羽，因此将小羽带进桃花源；他看到林魁的法力远大于他们的实力，便反对马上与林魁作战；他了解到的龙族并非邪恶生灵，可以用其他办法阻止龙族破坏桃花源，等等。这一切都与祖训或成年人的认知和经验不相符，成年人眼中“世界败坏，往往是从小孩子顶嘴开始的，因为开始不守规矩了”，但最后的结局都说明了成年人的经验并不一定正确，儿童眼中的世界更加真实，童年与成年之间的矛盾复杂的心理都得以彰显。

童年是成人曾经成长的阶段，成年是儿童将要成长的阶段，这两个阶段在时间流程中，都是一段生命历程，既有相通之处，更有巨大的差别。童年是属于儿童自己的，谁也无法替代儿童去体验他们正在经历着的童年。成年人也是经历了自己的儿童阶段才成年，尊重童年经验在生命成长中的真实价值，才是成年人对自己成年行为的肯定。

（四）二元对立背后的儿童观

通过前文三组二元对立结合作者背景分析，我们可以看到，作者身处人类生活全球化的时代，体会到全球一体化给世界人民带来的巨大好处，而促进族际和国际间的交流才是有效提高社会进步的手段。桃花源是一个理想化的农耕社会，但由于封建社会时代的局限性使得人们对美好社会的设想处于停滞状态，要想继续追求更美好的大同社会，作者认为只能依靠作为新生力量的儿童。在故事的设定中，小木客叶将人类带入桃花源以及擅闯他人地界的出格行为的出现是历史必然性，因为在桃花源的《水地经》在一千年前已经预言了“女神隐，游侠出”，也就是说即使没有小木客叶，也会有其他的桃花源居民出现这样的行为来打破桃花源千年不变的规矩。其实桃花源本身也由于缺乏与外界的交流，固步自封，已经出现了停滞，甚至衰败的迹象，如木客家族七十三年来才有一个新生儿降临。那么要保持桃花源的繁荣美好势必要进行改变，增进与外界交流、拥抱新文明，才能让桃花源以崭新的面貌继续长存于世。儿童在这部作品中代表了新生的力量，他们有着冲破束缚、张扬自由的天性，刚好与因循守旧的桃花源居民对立，在经历了木客宝宝被盗、龙族与屠龙族和解后，居民们意识到解决问题的方式并非那么单一，这股新生力量有能力和魄力运用他们自己的方式带领桃花源走出困境。

除了故事中所体现的新旧文明的对撞之外，故事的发展脉络也不禁让人觉得与英国作家刘易斯·卡罗尔创作的著名儿童文学作品《爱丽丝梦游仙境》有雷同之处。小女孩爱丽丝为了追赶兔子不小心掉进兔子洞而开始了她冒险之旅，小羽则是追寻初秋的桃花瓣闯入桃花源而开始她的奇幻旅程；爱丽丝一路上遇到的人物不少是英国文学作品中的人物，桃花源中的人物大多来自中国古代文学作品中；爱丽丝的旅程中不时有英国传统文化的体现，小羽的旅程则展现了中国传统文化；故事的最后，爱丽丝和小羽都在梦中醒过来，结束她们的奇妙旅程。换而言之，作者熊亮是受到西方经

典儿童文学作品影响的，在构思创作的时候就已经借用西方儿童文学作品的故事框架来重构中国本土故事，那么《爱丽丝梦游仙境》中体现工业文明的创新精神是作者所要追寻的，爱丽丝初萌的思维创造性和行动自主性，也是作者在《游侠小木客》中用以引导儿童走向成熟、走向社会的。西方儿童文学作品中强调在儿童内心树立人的观念、尊重儿童、关爱儿童等的“儿童本位观”，在熊亮的这部作品中都得到一一体现。

儿童都是要长大成人的。髡松爷爷、隐师、林魁、离的爸爸长期以来认为小木客叶、小羽、屠龙小战士离都只是小孩子，只会如孩童般调皮捣蛋，对大人的话言听计从，不会有任何质疑。然而，不仅是在心灵上，而且也在身体上，他们都竭力去克服自身的弱小，摆脱自己的“儿童”形象，去除外界对他们的制约，自觉成长，逐渐步入成人世界。最后，叶和离成为了新一代领袖，他们身上的责任重大，要带领族人逃往秘境，拯救桃花源。即便如此，叶成为领袖后也怀念着从前无忧无虑在桃花源穿行的日子，离也不再像以前那么胆小懦弱、动不动哭鼻子了，小羽看水中的倒影时也惊诧自己何时脱除稚气变得那么坚毅了。童年时光很美好，但却不能一直停留在那段时光里，如今的成长也是他们内心所渴望的。

这些都表明了作者关注儿童作为独立存在的个体的本体生命价值，儿童作为主体的人的自然性得以凸显，从生物学角度来解释了儿童的种种行为意识，尊重儿童的自然天性，体现了“儿童本位观”的理论内涵。

成人的教育主体地位与儿童的生命主体地位同样重要。整个故事以善良、信任与爱贯穿全文，是作者弘扬真善美最直接的体现。龙族与屠龙族千年大和解就仅仅因为双方都看到了小龙与离温柔亲密在一起的样子，纯真无瑕的感情软化了所有人的心，便让两族千年宿怨一笔勾销。小羽因为桃花源居民对她的信任与友爱，让她愿意牺牲自己化身五色神石来为大家恢复桃花源的美好，只有这样她才有机会与桃花源的居民同存，感受彼此间的真诚与友爱。对于反派林魁的描述，除了性格脾气偏执古怪、行为动作凶狠残暴外，林魁生存的空间也符合了一个大恶人理应被囚禁的肮脏环境。正邪、善恶、美丑分明，这不仅能加深儿童的审美观念，调动儿童潜在的分辨能力，还能引导儿童积极向善的心理，激发儿童内心的正义感。这是“儿童教育观”的体现。

熊亮在《游侠小木客》里践行着他对儿童的认识：将儿童视为儿童，尊重他们的自然性，期待他们潜在的创新能力，并科学地对待和教养。总的来说，熊亮尽量丰富儿童观地表达，使其呈现繁复多彩的效果，更好地吸引儿童读者，尤其是在儿童拥有自己独特想法、充满朝气、敢于表现自我等“儿童本位”方面，不惜使用大篇幅的笔墨进行描绘和讲述，而“儿童教育”方面却是以潜移默化的方式在字里行间透露出来，避免了直接性的说教，让儿童读者感受真善美的美好，也让作为启蒙者的家长自觉自律，为儿童身心健康成长打好基石。

总结与讨论

儿童文学是成年人写给儿童看的作品，而儿童涉世不深，性格普遍简单纯洁，对于世界的复杂性难以了解，因此儿童文学作家通常运用若干组鲜明对立的二元性，从儿童的视角出发，引领儿童观察了解世界。熊亮的《游侠小木客》中存在着一系列的对立二元性，如农耕文明与工业文明的对立、善良与邪恶的对立、童年与成年的对立、现代与古代的对立、文明与野性的对立、信任与怀疑的对立等等。本文通过前三组的二元对立分析发现，作品呈现了“儿童本位观”与“儿童教育观”相结合，表层结构重在描写儿童的自然性，深层结构着重引导儿童的社会性，表明了作者承认儿童作为独立个体的存在，尊重儿童的天然本性，但又同时以儿童可以接受的方式循循善诱，增强其社会性。这与张芳馨（2007）和曾玉（2022）分析的结果相一致，当代中国儿童文学作品重点突出“儿童本位观”，但“儿童教育观”也如李利芳（2000）所说，列在了同等地位。可见，在当代中国社会的儿童观回归“儿童本位观”为主的时期，但是与十九世纪初时不同的是，现在的“儿童教育观”也得到了长足发展，不是以明显的说教方式去教养儿童，是以润物细无声的方式去影响儿童。

《游侠小木客》是第一本大型奇幻文学绘本，兼具艺术性和文学性，其重点不在重复中国传统文化故事，而是运用中国传统意象结合现代新思维，创建一个全新的中国故事，这是前所未有的，这已经不是马雅园（2018）当初提到的多种中国元素相结合那么简单了，熊亮的创作也在不断地发展和进步中，这与谢高莎（2022）探索熊亮绘本民族风道路的创作轨迹基本一致。毫无疑问，《游侠小木客》对当代儿童文学作家的创作产生巨大影响，也会对未来中国儿童文学的发展产生深远的影响。但故事中依然存在一些过于深奥的哲学思想和过于抽象的寓意表达，如“一滴，湖渊之深；一尘，山岳之构”，儿童审美与理解能力尚未达到一定的高度，便不易领会，就如张咪（2021）所言，这会让儿童难以理解而减少阅读的欲望，那么作者想表达的思想就无法让儿童吸收。如果作者能将哲学思想适当运用儿童化的语言进行表达，那么阅读群体和文学价值会大幅增加。

参考文献

陈寒惠. 《彼得·潘》中的含混对立及其儿童观探析[J]. 黑龙江教师发展学院学报，2022，(10)，118-120.

方汉泉. 二元对立原则及其在文学批评中的运用[J]. 外语与外语教学，2004，(7)，37-41.

季红真. 文学批评中的系统方法与结构原则[J]. 文艺理论研究，1984，(6)，10-17.

教育大辞典编纂委员会. 教育大辞典：师范教育、幼儿教育、特殊教育（第 2 卷）[M]. 上海：上海教育出版社，1990.

李昉. 太平广记[M]. 北京：中华书局，1981.

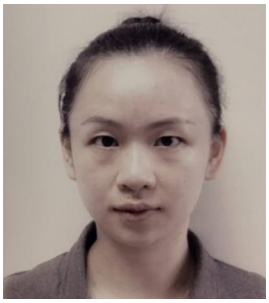
李利芳. 论中国现当代儿童文学中的儿童观[J]. 兰州大学学报（社会科学版），2000，28（1），140-144.

卢梭. 爱弥儿[M]. 李平沤，译. 北京：商务印书馆，2011.

马雅园. 熊亮绘本中的中国味道[J]. 美术教育研究，2018，(13)，13-15.

佩里·诺德曼. 隐藏的成人：定义儿童文学[M]. 刘文丽，译. 北京：中国社会科学出版社，2014.
王阳. 索尔·贝娄与二项对立[J]. 外国文学评论，1996，(2)，47-54.
王泉根. 儿童观的转变与 20 世纪中国儿童文学的三次转型[J]. 娄底师专学报，2003，(1)，68-73.
吴海峰. 丰子恺文学作品中的儿童观研究[D]. 济南：山东师范大学，2020.
熊亮. 游侠小木客[M]. 天津：天津人民出版社，2021.
张芳馨. 郑渊洁的儿童文学观及其创作个性[D]. 长春：吉林大学，2007.
张咪. 论熊亮儿童绘本的成人化倾向[D]. 武汉：湖北大学，2021.
曾玉. “瓶颈”与“突围”：从熊亮绘本创作看中国本土绘本的发展[J]. 文学研究，2022，(5)，22-24.
翟晓甜. 儿童文学创作中的二元对立模式论析[J]. 喀什大学学报，2016，(7)，80-82.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
QIN DONGDONG

Highest Education（最高学历）：
Master of Arts

University or Agency（任职院校或单位）：
International College, Sripatum University

Field of Expertise（专业领域）：
Teaching Chinese as a Second Language

Address（地址）：
2410/2 Phahonyothin Road, Sena Nikhom, Chatuchak, Bangkok 10900

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
Prof.KANOKPORN NUMTONG,Ph.D.

Highest Education（最高学历）：
Ph.D. (Classical Chinese Literature)

University or Agency（任职院校或单位）：
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities,
Kasetsart University

Field of Expertise（专业领域）：
- Classical Chinese Literature
- Chinese-Thai Translation
- Chinese Culture
- Chinese Language

Address（地址）：
50 Ngamwongwan Road, Lat Yao, Chatuchak, Bangkok 10900

การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทย ผ่านละครซีรีส์

A comparative study of the color culture of ceremony costumes between China and Thailand through the drama series

ธนพร ธัมโชตัง [1]
TANAPORN THAMMACHOTHANG
นักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ยลรดี วิวัฒนาภรณ์ [2]
YONRADEE WIWATTANAPORN
นักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อรกัญญา โรจนวานิชกิจ [3]
ONKANYA ROJANAWANICHKIJ
สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: onkanya.r@psu.ac.th

Received: 01 November 2022 / Revised: 08 June 2023 / Accepted: 13 June 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเรื่องการใช้สีที่สะท้อนผ่านเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทย จากการวิเคราะห์ผ่านสีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีจากละครซีรีส์จีน-ไทย ที่สะท้อนวัฒนธรรมด้านความเชื่อของชาวจีนและชาวไทยในเลือกใช้สีการแต่งกายผ่านงานพิธีทั้งสอง

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาละครซีรีส์จีน-ไทย จำนวน 8 เรื่อง พบว่าสีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานระหว่างจีน-ไทย มีความเหมือนกันในด้านการใช้สีที่มีสีสันหรือยึดความหมายที่เป็นสิริมงคล ถึงแม้ว่าจะมีการใช้สีดำหรือสีขาว แต่ทั้งสองสีนี้ไม่ได้ให้ความหมายในเชิงลบเฉกเช่นกับงานศพ และในจุดที่ต่างกัน คือ การใช้สีแดงเป็นสีหลักในงานแต่งงานของจีน เพราะเชื่อว่าเป็นสีมงคล แต่ในงานแต่งงานของไทยจะเน้นการสวมเสื้อผ้าที่มีสีสันในลักษณะของลวดลายหรือการใช้ผ้าสีต่าง ๆ สีเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทยที่เหมือนกัน คือ สีชุดที่ใช้เข้าร่วมงานศพมีการใช้สีดำกับสีขาวและยังสื่อนัยยะความหมายที่ใกล้เคียงกันที่สื่อถึงความโศกเศร้า ความอาลัยอาวรณ์ การให้เกียรติผู้ตาย และในจุดที่ต่างกัน คือ ชุดผ้าดิบ สีขาวล้วนคลุมด้วยชุดกระสอบ ยังสื่อถึงการจัดระเบียบทางสังคมตามคติจีนในระดับเครือญาติ โดยงานศพของไทยจะมีการใช้เสื้อผ้าทั้งสีดำและสีขาว ในปัจจุบันสีดำและสีขาวมีการเปลี่ยนแปลงความหมายไป และไม่ได้ให้ความหมายที่สื่อถึงความสัมพันธ์ของเครือญาติหรือช่วงอายุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

คำสำคัญ: วัฒนธรรม สีเครื่องแต่งกาย งานแต่งงาน งานศพ

ABSTRACT

The aim of this paper is to study and analyzes the cultural differences in the colors reflected in the wedding and funeral costumes between China and Thailand through the scenes of the episode, the color of the ceremonial clothing and the choice of clothing color.

From a case study of 8 Chinese -Thai dramas, it is found that the costume colors in Chinese -Thai weddings are the same in terms of using colorful colors or maintaining auspicious meanings. Even if black or white is used, these two colors do not have the same negative connotations as funerals, and the difference is that Chinese weddings are dominated by red. Because the Chinese consider red to be an auspicious color, brightly colored clothes or different colored fabrics are often worn in Thai wedding ceremonies. The colors of the funeral ceremonies in China and Thailand are both black and white, which also implies similar meanings, that is, sadness, reluctance, and respect for the dead. Linen clothing in China also refers to the clothes worn by relatives of the deceased according to their closeness to the deceased. At funerals in Thailand, both black and white costumes are used. Today, black and white have changed meanings, and no meaning is given to convey kinship or age range, reflecting the belief that the idea has changed over time.

Keywords: Culture**,** Color-costumes, Wedding ceremony, Funeral ceremony

บทนำ

สีเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่ในอดีต ผู้คนมีการพัฒนาความคิดความเชื่อเกี่ยวกับสีที่เป็นของตนเองและรับอิทธิพลมาจากที่อื่นและความเชื่อเหล่านั้นก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม (ชาติชาย อนุกูล,2552) การใช้สีในวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมจีนส่วนหนึ่งมาจากความคิด ความเชื่อทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ จีนและไทยต่างมีวัฒนธรรมของงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพที่เป็นเอกลักษณ์ สิ่งที่ใช้กำหนดในการใช้สีก็ล้วนมีผลมาจากรากฐานของวัฒนธรรมและสิ่งเหล่านี้ก็สามารถสะท้อนการดำรงชีวิตของคนในสังคมของแต่ละประเทศทั้งสิ้น เพราะถึงแม้ว่าเครื่องแต่งกายในงานพิธีจะนำมาใช้ในบริบทเดียวกัน แต่การใช้สีเครื่องแต่งกายในทางวัฒนธรรมอาจจะให้นัยยะความหมายของสีที่แตกต่างกัน

Luo Juan และWu Yi Wei (2553) ได้กล่าวว่าเสื้อผ้าเป็นภาพสะท้อนของปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ สุนทรียศาสตร์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ วัสดุ รูปแบบ สี ลวดลาย เครื่องประดับ และเทคนิคการผลิตเสื้อผ้าจึงมีความหลากหลายและมีสไตล์ที่แตกต่าง ด้วยเหตุนี้สีของเสื้อผ้าของจีนจึงมีบทบาทอย่างมากในยุคศักดินาลำดับชั้นทางสังคมสะท้อนให้เห็นในชุดการแต่งกายอย่างชัดเจน คนแต่ละชนชั้นมีสีและลวดลายเฉพาะและทุกคนต้องแต่งกายตามลำดับชั้นอย่างเข้มงวด และในส่วน

ของวัฒนธรรมไทย เฉลิมชัย สุวรรณวัฒนา (2553) ได้กล่าวว่าคติความเชื่อเรื่องสีของเสื้อผ้าในสังคมไทยมีความเชื่อถือตามแบบโหราศาสตร์โบราณของโชคชะตามาตั้งแต่ต้น ตามความเชื่อในสังคมไทย เช่น ถ้าต้องการเลือกสวมใส่เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายก็ต้องเลือกให้ถูกโฉลกสีประจำวันต่าง ๆ เหล่านั้นเพื่อจะได้บังเกิดความเป็นมงคลแด่ผู้ที่ได้สวมใส่

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษางานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพเนื่องจากเป็นงานพิธีที่จีนและไทยล้วนให้ความสำคัญ โดยผู้วิจัยศึกษาผ่านละครซีรีส์ระหว่างจีน-ไทย เนื่องจากละครซีรีส์เป็นสื่อที่มีการนำเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งของจีนและไทยมาเผยแพร่ โดยถ่ายทอดเป็นเรื่องราวที่สะท้อนมาจากวิถีชีวิตของคนในสังคมของประเทศนั้น ๆ การศึกษาผ่านละครซีรีส์จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เห็นภาพชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้นถึงประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษา เนื่องจากละครซีรีส์ในปัจจุบันมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อผู้คน ทั้งยังเป็นช่องทางการสื่อสารเป็นการให้ความรู้ผ่านบทบาทการแสดง เป็นสิ่งหนึ่งที่จะเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจในความเหมือนและความต่างของวัฒนธรรมการใช้สี และสิ่งนี้จะช่วยลดปัญหาความเข้าใจผิดในเรื่องนัยยะความหมายที่ต่างกันของการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพของทั้งสองประเทศ เพราะสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน ทั้งยังเป็นสิ่งที่มีผลต่อคุณค่าทางจิตใจของคนเราเป็นอย่างมาก

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่นักวิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีงานวิจัยของติณณา อุดม (2560) ได้มีการกล่าวถึงความหมายของสีชุดแต่งงาน ทำให้ทราบว่าส่วนมากชุดเจ้าสาวที่มักนิยมสวมใส่ คือชุดสีขาว เชื่อว่าชุดเจ้าสาวสีขาวนั้นกำเนิดมาจากแนวคิดที่ว่าสีขาวแทนความรักที่บริสุทธิ์ วลัยภรณ์ สนธิ (2556) ได้ศึกษาถึงความหมายของสีแดงว่าเป็นสีที่คนจีนเชื่อว่าเป็นสีแห่งความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ขับไล่สิ่งชั่วร้าย คนจีนสมัยโบราณจึงใช้เสื้อผ้าสีแดงในงานมงคลอย่างในพิธีงานแต่งงาน และทำให้ทราบว่าคนไทยมีความเชื่อว่าสีดำเป็นสีแห่งความโศกเศร้า มีความเกี่ยวข้องกับการไว้ทุกข์ การแต่งกายไว้ทุกข์ของคนไทยสมัยโบราณมีการใช้เสื้อผ้าที่มีสีต่างกัน ซึ่งสีที่ใช้มีอยู่หลายสี คือ สีดำ สีขาว สีม่วงหรือน้ำเงินแก่ ขึ้นอยู่กับตามลำดับของวัยของเครือญาติ และTan Miao (2558) ได้ศึกษาถึงความหมายของสีขาว ทำให้ทราบว่าสีขาวเป็นสีที่เป็นสัญลักษณ์ของความตายและงานศพ สีขาวจึงกลายเป็นสีของเสื้อผ้าไว้ทุกข์แบบจีนโบราณ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักศึกษาที่มีความสนใจเรื่องวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทย จึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมการใช้สีที่สะท้อนผ่านเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์ได้อย่างเข้าใจและยังสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจกันของทั้งสองประเทศบนรากฐานของวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมการใช้สีที่สะท้อนผ่านเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทย

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาวัฒนธรรมการใช้สีที่สะท้อนผ่านเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทย ได้แก่ งานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพที่ศึกษาจากข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาเพิ่มเติมจากการยกกรณีศึกษาวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพผ่านละครซีรีส์เรื่องที่กำหนด โดยผ่านละครซีรีส์จีนไทย จำนวน 8 เรื่อง โดยแบ่งประเด็นศึกษาดังนี้

1) ศึกษาการใช้สีเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานผ่านละครไทย 2 เรื่อง คือ เรื่องมาลัยสามชาย ซึ่งเรื่องราวเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 - 7 ระหว่างปี พ.ศ.2411-2478 และ เรื่องแหวนดอกไม้ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2560
2) ศึกษาการใช้สีเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานผ่านละครจีน 2 เรื่อง คือ เรื่องทุกชาติภพกระดูกงดงาม《一生一世美人骨》เรื่องราวเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง ประมาณปี พ.ศ.1161-1450 และ เรื่องป่วนรักงานแต่งทิพย์《只是结婚的关系》เรื่องราวเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2564
3) ศึกษาการใช้สีเครื่องแต่งกายในงานพิธีงานศพผ่านละครไทย 2 เรื่อง คือ เรื่องกรงกรรม เป็นเรื่องราวเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2510 และเรื่องสุสานคนเป็น เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2557
4) ศึกษาการใช้สีเครื่องแต่งกายในงานพิธีงานศพผ่านละครจีน 2 เรื่อง คือเรื่องร้อยรักปักดวงใจ《庶女攻略》เรื่องราวเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิง ประมาณปี พ.ศ.1911-2187 และเรื่องสวัสดีโจแอน《你好乔安》เรื่องราวเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2559

วิธีการศึกษา

การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเพิ่มเติมจากการยกกรณีศึกษาวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพผ่านละครซีรีส์เรื่องที่กำหนดไว้ระหว่างจีน-ไทย ผ่านละครซีรีส์จำนวน 8 เรื่อง ดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีกระบวนการดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับสีและสีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทย ได้แก่ งานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพ

2. ค้นคว้ากรณีศึกษาวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพผ่านละครซีรีส์เรื่องที่กำหนดไว้

3. วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการยกกรณีศึกษาผ่านละครซีรีส์ที่เกี่ยวกับสีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทย จากนั้นนำมาวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมการใช้สีที่สะท้อนผ่านเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทย

4. สรุปและอภิปรายผลข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการค้นคว้าและเรียบเรียงเสนอผลการวิจัย โดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์ ผู้วิจัยพบว่ามีฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทย ดังนี้

1. การใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงาน

1.1 การใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานของจีน

สีชุดแต่งงานแบบจีนได้รับอิทธิพลจากความคิดแบบจีนดั้งเดิม ซึ่งมีสีแดงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเอง ทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะสวมชุดสีแดงที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคล คิดสิ่งใดสมดังปรารถนาทุกประการและเป็นการบอกเล่าถึงชีวิตที่เจริญรุ่งเรืองหลังการแต่งงาน โดยวันทิพย์ สินสูงสุด (2549) กล่าวถึงความคิดของชาวจีนว่า สีแดงเป็นสีแห่งความร่าเริงและโชคลาภ เป็นสีมงคลในทุกเทศกาล ไม่ว่าจะเป็นธงแดง โคมแดง ข้าวของเครื่องใช้ แม้กระทั่งกระดาษติดหน้าประตู เพราะเชื่อกันว่าเป็นของป้องกันสิ่งชั่วร้ายได้ นอกจากนี้ กนกกร สุขศิริวัฒนโรจน์ (2558) กล่าวว่าสีแดงเป็นสีที่มีนัยยะแห่งความศักดิ์สิทธิ์ จะเห็นได้ตามสถาปัตยกรรมวัด พระราชวัง พระตำหนัก หรือสิ่งปลูกสร้างสมัยก่อนของจีนก็จะมีเสา หลังคา หรือว่าส่วนประกอบอื่น ๆ ที่เป็นสีแดง ทั้งนี้ยังถูกใช้ในพิธีการสำคัญที่แสดงความเป็นมงคลหรือในความหมายมงคลควบคู่กับความรักอย่างในพิธีแต่งงาน เพราะจะเห็นสีแดงละลานตา ไม่ว่าจะเป็นชุดของเจ้าบ่าวเจ้าสาว ตัวอักษรที่ใช้ประดับในงาน หมวก ดอกไม้รวมไปถึงเกี้ยวเจ้าสาว สีแดงส่วนใหญ่จะถูกใช้ในการสื่อความหมายเชิงบวก ชาวจีนมีความเชื่อในเรื่องของไฟและดวงอาทิตย์มาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังนั้นจึงใช้สีแดงเป็นความหมายเชิงสัญญะในการสื่อความหมายดังกล่าว

ผู้วิจัยพบว่าในซีรีส์เรื่อง “ทุกชาติภพกระดูกงดงาม” และซีรีส์เรื่อง “ป่วนรักงานแต่งทิพย์” มีฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงาน โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.1.1 การแต่งกายของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวในงานแต่งงานผ่านซีรีส์จีน

ซีรีส์เรื่องทุกชาติภพกระดูกงดงาม ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาว โดยเจ้าบ่าวกว่างหลิงอ๋อองค์รัชทายาทแห่งจงโจกับเจ้าสาวชุยสืออี๋สวมชุดสีแดงเข้าคู่กันที่มีลวดลายสีทอง เจ้าสาวชุยสืออี๋มีเครื่องประดับผมสีทอง ภายในจวนมีการประดับด้วยผ้าสีแดง เกี้ยวเจ้าสาวก็เช่นเดียวกัน

ซีรีส์เรื่องป่วนรักงานแต่งทิพย์ ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาว โดยเจ้าบ่าวอิ่นซือเฉิน ประธานผู้บริหารบริษัทไวมอลล์สวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีดำกางเกงสีดำและผูกเนคไท เจ้าสาวกู้ซีซี สาวดีไซเนอร์สวมชุดเดรสสีขาวและมีผ้าคลุมผมเจ้าสาวสีขาวล้วน

1.1.2 การแต่งกายของเครือญาติในงานแต่งงานผ่านซีรีส์จีน

ซีรีส์เรื่องทุกชาติภพกระดูกงดงาม ในซีรีส์ไม่ได้ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติ

ซีรีส์เรื่องป่วนรักงานแต่งทิพย์ ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติ โดยฝ่ายพ่อเจ้าบ่าวสวมชุดสูทสีดำ ฝ่ายย่าเจ้าบ่าวสวมชุดสีชมพูและสวมหมวกสีชมพูอ่อน ฝ่ายพ่อเจ้าสาวสวมชุด

สูทสีดำ ฝ่ายแม่เจ้าสาวสวมเสื้อสีขาวลายดอกไม้กางเกงสีครีม ฝ่ายยายเจ้าสาวสวมชุดเดรสสีน้ำเงิน และฝ่ายเพื่อนเจ้าสาวสวมชุดเดรสสีขาวและผูกโบว์สีดำ

1.1.3 การแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงานในงานแต่งงานผ่านซีรีส์จีน

ซีรีส์เรื่องทุกชาติภพกระดูกงดงาม ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน โดยคนรับใช้คนสนิทของกว่างหลิงอ๋อง องค์รัชทายาทแห่งจงโจสวมชุดสีดำ เหล่าขุนนางสวมชุดสีแดงเลือดหมูและสีม่วง

ซีรีส์เรื่องป่วนรักงานแต่งทิพย์ ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน โดยผู้ชายส่วนใหญ่สวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีดำ ผู้หญิงที่เป็นผู้มาร่วมงานส่วนใหญ่สวมชุดสีสันสดใสและสีค่อนข้างเรียบ ๆ เช่น สีขาว สีฟ้าอ่อน และสีชมพูอ่อน ซึ่งผู้ที่มาร่วมงานบางส่วนมีการสวมชุดสีดำและสีน้ำเงิน บรรยากาศภายในงานภาพรวมเน้นไปทางโทนสีขาว ดอกไม้ที่นำมาประดับส่วนใหญ่ก็ใช้เป็นสีขาว

จากฉากที่กล่าวมาข้างต้น การแต่งกายในงานแต่งงานของจีน ในซีรีส์เรื่อง “ทุกชาติภพกระดูกงดงาม” และเรื่อง “ป่วนรักงานแต่งทิพย์” โดยการแต่งกายของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวในเรื่อง “ทุกชาติภพกระดูกงดงาม” ที่อยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์ถัง จะเห็นได้ว่าคู่บ่าวสาวจะสวมชุดเข้าคู่กันที่เป็นสีแดงมีลวดลายสีทอง ชุดและทรงผมของเจ้าสาวมีความหรูหราโอ่อ่า ส่วนการแต่งกายของผู้ร่วมงาน เหล่าขุนนางที่อยู่ภายในงานแต่งงานมีการสวมชุดสีแดงเลือดหมูและสีม่วง แต่ในเรื่อง “ป่วนรักงานแต่งทิพย์” ที่อยู่ในสมัยปัจจุบันจะมีการเลือกใช้สีเครื่องแต่งกายที่หลากหลายมากขึ้น ผู้หญิงจะสวมใส่เป็นสีเรียบ ๆ (สีขาว สีฟ้าอ่อน และสีชมพูอ่อน) จะมีผู้ร่วมงานบางส่วนที่สวมชุดสีดำและสีน้ำเงิน สีของเครื่องแต่งกายในงานแต่งงานส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับคู่บ่าวสาว แต่ชุดแต่งงานในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยเจ้าบ่าวจะสวมเป็นชุดสูท ส่วนเจ้าสาวจะสวมชุดเดรสสีขาวและมีผ้าคลุมผมสีขาว ในส่วนของเครือญาติและผู้ร่วมงานก็จะแต่งตามความเหมาะสม และสีที่ใช้ในส่วนของผู้ชายเป็นส่วนใหญ่จะเน้นไปทางสูทสีดำ ส่วนผู้หญิงจะมีการแต่งกายด้วยชุดหลากหลายสี ทั้งที่เป็นสีสันสดใส รวมถึงชุดสีขาวและสีดำ ถ้าเป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างสูงอายุ จะสวมชุดที่มีสีเข้มอย่างสีชมพูเข้ม

1.2 การใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานของไทย

รัชฎาพร พงษ์ราย (2560) กล่าวถึงสัญลักษณ์ของเครื่องนุ่งห่มของงานแต่งงาน คือ “ชุดแต่งงาน หรือ ชุดเจ้าสาว” ประเพณีและจารีตในการแต่งงานนั้นแตกต่างกันไปตามแต่ละชนชั้น วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเทศนั้น ๆ โดยชุดวิวาห์สีขาวแบบสากลที่นิยมปฏิบัติสืบกันมาจนกลายเป็นธรรมเนียมที่ถือกันว่า ชุดแต่งงานสีขาวมีความสวยงามสง่ามากกว่าสีสันอื่น ซึ่งสอดคล้องกับติณณา อุดม (2560) ที่กล่าวว่าเจ้าสาวนิยมสวมใส่ชุดสีขาว เพราะได้รับความนิยมมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นธรรมเนียมนิยมสากลไปแล้ว โดยเกิดจากแนวคิดที่ว่าสีขาวแทนความรักที่บริสุทธิ์และบ่งบอกว่าเป็นเจ้าสาวที่หัวใจงดงาม ความเป็นมาของชุดเจ้าสาวสีขาวนั้นถือกำเนิดขึ้นในงานอภิเษกสมรสของพระราชินี Victoria และ เจ้าชาย Albert แห่งประเทศอังกฤษ จึงได้รับความนิยมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลังจากนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจนกลายเป็นแฟชั่นและเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงรสนิยมของคู่รักในปัจจุบัน ส่วนใหญ่นิยมสวมชุดเจ้าสาวสีขาวแบบสากล กลุ่มของโทนสีเน้นไปในโทนสีขาว สีครีม เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับเขมภร เนตรทิวากร (2557) กล่าวว่าชุดแต่งงานส่วนมากจะเป็นสีขาว ครีมงาช้าง ชมพูแดง ทอง ล้วนแต่เป็นสีที่มงคลที่นำมาสวมใส่ ไม่นิยมสวมใส่

สีที่ไม่เป็นมงคล เช่น สีดำ สีม่วง ในงานเจ้าสาวจะดูโดดเด่น แขกที่มางานจึงไม่ควรที่จะแต่งตัวให้เด่นแข่งกับคู่บ่าวสาว โดยเฉพาะผู้หญิงไม่ควรใส่ชุดขาวแข่งกับเจ้าสาวเป็นมารยาทที่ไม่เหมาะสม

ผู้วิจัยพบว่าในละครไทยเรื่อง “มาลัยสามชาย” และเรื่อง “แหวนดอกไม้” มีฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงาน โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.2.1 การแต่งกายของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวในงานแต่งงานผ่านละครไทย

ละครเรื่องมาลัยสามชาย ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวอยู่ถึง 5 ฉาก **ฉากแรก**การแต่งงานครั้งที่ 1 ของลอออรกับยศ พลาธร เจ้าบ่าวสวมชุดไทยเสื้อราชปะแตนสีขาวกับโจงกระเบนสีเหลืองทอง เจ้าสาวสวมชุดไทยลวดลายดอกไม้สีครีมกับโจงกระเบนสีเหลืองทอง **ฉากที่ 2** การแต่งงานครั้งที่ 2 ของลอออรกับเทพ ราชศักดิ์ (ลูกชายเจ้าพระยา นายพันโทพระสุรกิจเกรียงไกร) เจ้าบ่าวสวมชุดตำแหน่งงานราชการสีขาว เจ้าสาวสวมชุดเดรสลูกไม้สีขาวยาว **ฉากที่ 3** งานแต่งงานของนรินทร์กับรุ้งระวี เจ้าบ่าวสวมชุดไทยเสื้อราชปะแตนสีขาว เจ้าสาวสวมชุดเดรสสีครีม หลังจากนั้นคู่บ่าวสาวก็ได้เปลี่ยนเป็นอีกชุดโดยที่เจ้าบ่าวสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีขาวกางเกงสีขาวและผูกโบว์สีดำ เจ้าสาวสวมชุดเดรสสีขาวยาว **ฉากที่ 4** งานแต่งงานของสมิตา (หนูยิ้ม) กับพันตรีศักดิ์ พลาธร เจ้าบ่าวสวมชุดตำแหน่งงานราชการตำรวจสีขาว เจ้าสาวสวมชุดเดรสสีขาวยาว **ฉากที่ 5** งานแต่งงานครั้งที่ 3 ของลอออรกับเจ้าดิเรกรุจ เจ้าบ่าวสวมชุดไทยเสื้อราชปะแตนสีขาว เจ้าสาวสวมชุดเดรสสีขาวลวดลายดอกไม้

ละครเรื่องแหวนดอกไม้ ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวอยู่ 2 ฉาก **ฉากแรก**งานแต่งงานของมิตรกับสายธาร เจ้าบ่าวสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีดำสูทนอกสีขาวกางเกงสีดำและผูกโบว์สีดำ เจ้าสาวสวมชุดเดรสสีขาวยาวที่มีลวดลายของดอกไม้ปักลากยาวทั้งชุดปลายกระโปรงฟูยาวถึงพื้น **ฉากที่ 2** งานแต่งงานลายสิงห์กับแหวนเพชร ในช่วงเช้าคู่บ่าวสาวจะใส่เป็นชุดไทย โดยที่ชุดเจ้าบ่าวจะเป็นชุดไทยสีครีม ส่วนชุดของเจ้าสาวจะเป็นชุดไทยสีเหลืองทองโทนอ่อนชุดสีเข้าคู่กัน หลังจากนั้นคู่บ่าวสาวก็ได้เปลี่ยนเป็นอีกชุดหนึ่ง โดยที่เจ้าบ่าวสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีขาวกางเกงสีขาวและผูกโบว์สีดำ เจ้าสาวสวมชุดเดรสสีขาวยาวเข้าคู่กัน

1.2.2 การแต่งกายของเครือญาติในงานแต่งงานผ่านละครไทย

ละครเรื่องมาลัยสามชาย ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติอยู่ถึง 5 ฉาก **ฉากแรก**การแต่งงานครั้งที่ 1 ของลอออรกับยศ พลาธร ฝ่ายพ่อเจ้าบ่าวกับฝ่ายพ่อเจ้าสาวสวมเสื้อราชปะ-แตนสีขาวกับโจงกระเบนสีทองและสีน้ำตาล ฝ่ายแม่เจ้าบ่าวสวมเสื้อลูกไม้สีเขียวอ่อนกับโจงกระเบนสีเขียวเข้ม ป้าของลอออร (ฝ่ายเจ้าสาว) สวมเสื้อลูกไม้สีขาวกับโจงกระเบนสีฟ้าเข้ม ญาติพี่น้องฝ่ายของยศ ผู้หญิงสวมชุดไทยเสื้อสีฟ้า สีชมพู และสีครีมกับโจงกระเบนสีเงิน สีทอง และสีเขียว **ฉากที่ 2** การแต่งงานครั้งที่ 2 ของ ลอออรกับเทพ ราชศักดิ์ (ลูกชายเจ้าพระยา นายพันโทพระสุรกิจเกรียงไกร) ป้าของลอออรสวมเสื้อลูกไม้สีม่วงกับโจงกระเบน **ฉากที่ 3** งานแต่งงานของนรินทร์กับรุ้งระวี ฝ่ายพ่อเจ้าบ่าวสวมชุดสูทสีน้ำตาลอ่อน ฝ่ายแม่เจ้าบ่าวสวมชุดเดรสสีน้ำเงิน น้องสาวเจ้าบ่าวสวมเสื้อลูกไม้สีขาวกับกระโปรงสีชมพูอ่อน ฝ่ายพ่อเจ้าสาวสวมเสื้อราชปะแตนสีขาวกับกางเกงสีดำ ฝ่ายแม่เจ้าสาวสวมชุดเดรสสีครีม ลอออร (พี่สาวต่างแม่ของเจ้าสาว) สวมชุดกระโปรงสีชมพูอ่อน เพื่อนเจ้าบ่าวสวมชุดไทยเสื้อสีขาวกับโจงกระเบนสีเหลืองทอง เพื่อนเจ้าสาวสวมชุดไทยกระโปรงสีเหลืองอ่อน **ฉากที่ 4** งานแต่งงานของสมิตา (หนูยิ้ม) กับพันตรีศักดิ์ พลาธร ฝ่าย

แม่เจ้าสาว (ลอออร แม่เลี้ยง) สวมชุดเดรสและผ้าคลุมไหล่สีขาว คุณย่าของหนูยิ้มสวมเสื้อลูกไม้สีครีมกับกระโปรงสีเทา **ฉากที่ 5** งานแต่งงานครั้งที่ 3 ของลอออรกับเจ้าดิเรกรุจ ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวสวมชุดไทยเสื้อสีเหลืองทอง ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวสวมชุดไทยเสื้อสีขาวกับผ้าซิ่นสีทอง

ละครเรื่องแหวนดอกไม้ ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติอยู่ 2 ฉาก **ฉากแรก**งานแต่งงานของมิตรกับสายธาร ญาติฝ่ายเจ้าสาว (ฝ่ายบ้านของลายสิงห์) ผู้ชายสวมสูทสุภาพโทนสีเทา สีครีมอมเหลือง พ่อของลายสิงห์ซึ่งอายุมากที่สุดในงานสวมชุดสูทสีน้ำตาล ญาติพี่น้องผู้หญิงสวมชุดเดรสโทนสีเขียวเทา สีชมพู สีครีม และสีเทาอ่อน เพื่อนเจ้าบ่าวสวมสูทโทนสีฟ้าเทาและน้ำเงินเข้ม เพื่อนเจ้าสาวสวมชุดเดรสโทนสีฟ้า **ฉากที่ 2** งานแต่งงานลายสิงห์กับแหวนเพชร ฝ่ายพ่อเจ้าบ่าวสวมชุดสูทสีน้ำตาล ฝ่ายพ่อเจ้าสาวสวมชุดสูทสีดำ ฝ่ายแม่เจ้าสาวสวมชุดกระโปรงสีแดงเลือดหมูและย่าเจ้าสาวสวมชุดกระโปรงสีเทา เพื่อนเจ้าบ่าวสวมชุดสูทสีเทา เพื่อนเจ้าสาวสวมชุดเดรสสีชมพูอ่อนและชุดสูทสีชมพู

1.2.3 การแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงานในงานแต่งงานผ่านละครไทย

ละครเรื่องมาลัยสามชาย ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน เนื่องจากเรื่องมาลัยสามชายมีฉากแต่งงานอยู่ 5 ฉาก แต่มีฉากที่เห็นถึงการแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน 4 ฉาก ได้แก่ **ฉากแรก**การแต่งงานครั้งที่ 1 ของลอออรกับยศ พลาธร เป็นงานแต่งงานที่จัดเฉพาะภายในเครือญาติ ไม่ได้เห็นถึงผู้ที่มาร่วมงาน **ฉากที่ 2** การแต่งงานครั้งที่ 2 ของลอออรกับเทพ ราชศักดิ์ (ลูกชายเจ้าพระยานายพันโทพระสุรกิจเกรียงไกร) ผู้คนในงานผู้ชายสวมชุดสูทสีขาว ชุดสูทสีดำหรือชุดในตำแหน่งงานราชการ เช่น พลทหาร ตำรวจ ผู้หญิงสวมเสื้อผ้าชุดไทยสีสันสดใส ถ้าสวมเสื้อสีขาวลูกไม้ก็จะใส่กับกระโปรงที่เป็นสีสัน จะใช้สีส้ม สีเหลือง สีม่วง และสีฟ้า บรรยากาศเป็นไปอย่างเรียบง่ายจัดงานแต่งงานในสวนบริเวณบ้าน **ฉากที่ 3** งานแต่งงานของนรินทร์กับรุ้งระวี ผู้คนในงานผู้ชายสวมชุดสูทสีเทา ผู้หญิงสวมชุดโทนสีชมพูอ่อน ลูกไม้สีขาว สีครีม และสีเหลืองทองอ่อน จัดงานในโรงแรม **ฉากที่ 4** งานแต่งงานของสมิตา (หนูยิ้ม) กับพันตรีศักดิ์พลาธร ผู้คนในงานผู้ชายสวมชุดสูทสีเทาและชุดในตำแหน่งงานราชการสีขาว ผู้หญิงสวมเสื้อผ้าที่มีสีสันต่างกันออกไป เช่น สีเหลือง สีชมพูอ่อน สีน้ำเงิน และสีครีม บรรยากาศเป็นไปอย่างเรียบง่ายจัดงานแต่งงานในสวน และ **ฉากที่ 5** งานแต่งงานครั้งที่ 3 ของลอออรกับเจ้าดิเรกรุจ ผู้คนในงานผู้ชายสวมชุดสูทสีเทา ผู้หญิงสวมชุดไทยโทนสีทอง สีเหลืองอ่อน สีชมพูอ่อนและสีม่วง

ละครเรื่องแหวนดอกไม้ ทั้งงานแต่งงานของมิตรกับสายธารและงานแต่งงานของลายสิงห์กับแหวนเพชร ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน โดยที่การแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงานจะค่อนข้างเหมือนกัน ผู้ชายที่มาร่วมงานส่วนใหญ่สวมชุดสูท (เสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทด้านนอกสีดำหรือสีเทาอ่อน) ส่วนผู้หญิงที่มาร่วมงานจะสวมเครื่องแต่งกายที่เน้นสีสดใส เรียบ ๆ (สีครีม สีฟ้า สีชมพูอ่อน) บรรยากาศในงานภาพรวมส่วนใหญ่เน้นไปทางสีโทนอ่อน ดอกไม้ที่นำมาประดับภายในงานก็เป็นสีขาว สีชมพู และสีครีม

จากฉากที่กล่าวมาข้างต้น การแต่งกายของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวในละครเรื่อง “มาลัยสามชาย” และเรื่อง “แหวนดอกไม้” ส่วนใหญ่จะเป็นการแต่งกายแบบเข้าคู่กัน และที่เห็นได้ชัดเจน คือ ชุดเจ้าสาวจะเป็นเดรสสีขาวยาวต่างกันเพียงลวดลาย ส่วนการแต่งกายของเครือญาติในช่วงยุคสมัยของรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ผู้ชาย นิยมสวมชุดในตำแหน่งงานราชการหรือสวมเสื้อราชปะแตนสีขาวกับโจงกระเบนหรือชุดสูทสีน้ำตาล

อ่อน ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อลูกไม้สีเขียวอ่อนกับโจงกระเบนสีเขียวเข้ม สวมเสื้อลูกไม้สีขาวกับโจงกระเบนสีฟ้าเข้ม สวมชุดไทยเสื้อสีฟ้า สีชมพู และสีครีม กับโจงกระเบนสีเงิน สีทอง และสีเขียว สวมชุดเสื้อลูกไม้สีม่วงกับโจงกระเบน สวมชุดกระโปรงสีชมพูอ่อน สวมชุดเดรสสีน้ำเงิน สวมเสื้อลูกไม้สีขาวกับกระโปรงสีชมพูอ่อน เพื่อนเจ้าบ่าวสวมชุดไทยสีขาวกับโจงกระเบนสีเหลืองทอง เพื่อนเจ้าสาวสวมชุดไทยกระโปรงสีเหลืองอ่อน และในส่วนของการแต่งกายของผู้ร่วมงานผู้ชายที่มาร่วมงานส่วนใหญ่สวมชุดสูทสีขาวและสีดำ (เสื้อเชิ้ตด้านในสีขาว สูทด้านนอกสีดำหรือสีเทาอ่อน) หรือชุดในตำแหน่งงานราชการ ผู้หญิงจะสวมเสื้อผ้าชุดไทยสีสันสดใส ถ้าสวมเสื้อสีขาวลูกไม้ก็จะใส่กับกระโปรงที่เป็นสีสันอย่างเช่น สีส้ม สีเหลือง สีม่วง สีฟ้า สีเหลือง สีชมพูอ่อน สีน้ำเงิน สีครีม หรือสวมกับโจงกระเบน ในส่วนการแต่งกายของเครือญาติปัจจุบันจะเน้นสวมชุดสูทไม่ว่าจะเป็นสีน้ำตาลอ่อน สีดำ สีเทา ผู้หญิงจะสวมชุดเดรสโทนสีเขียวอ่อน สีชมพู สีครีม สีฟ้า และสีเทาอ่อน ส่วนการแต่งกายของเพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวที่เห็นได้ชัด คือ การแต่งกายสีตามธีมของงานที่ได้กำหนดไว้ อย่างชุดสูทสีเทากับชุดเดรสสีฟ้าอ่อน จะเห็นได้ว่าสีของเครื่องแต่งกายในงานแต่งงานนั้นจะให้ความสำคัญกับคู่บ่าวสาวเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนของเครือญาติและผู้ร่วมงานก็จะแต่งตามความเหมาะสม โดยสีที่ใช้ในส่วนของผู้ชายจะเป็นชุดสูทสีขาว สีดำ สีเทา หรือสีตามธีมของงาน ผู้หญิงจะเป็นสีครีม สีฟ้า สีชมพู หรือสีโทนอ่อน ถ้าเป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างสูงอายุจะเป็นสีเข้มอย่างสีน้ำเงิน สีแดงเลือดหมูและสีม่วง

ความเหมือนต่างทางวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานระหว่างจีน-ไทย

สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีแต่งงานระหว่างจีน-ไทยในจุดที่เหมือนกัน คือ การใช้สีที่มีความเป็นสีสันหรือยึดความหมายที่เป็นสิริมงคล ถึงแม้ว่าจะมีการใช้สีดำหรือสีขาวเข้ามา แต่ทั้งสองสีนี้ไม่ได้ให้ความหมายในเชิงลบเฉกเช่นกับงานอื่น โดยงานแต่งงานของจีนในปัจจุบัน สีของชุดแต่งงานจะเปลี่ยนไปตามแฟชั่น ซึ่งมีความเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น คู่บ่าวสาวนิยมสวมชุดสูทสีดำคู่กับชุดเดรสสีขาวล้วน เป็นสีที่ผู้คนชื่นชอบและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย จากขั้นตอนที่มีความซับซ้อนเปลี่ยนเป็นความเรียบง่าย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากชุดแต่งงานแต่ละชุดมักจะอยู่ที่แนวหน้าของแฟชั่น และในงานแต่งงานของไทยในสมัยปัจจุบัน จะใช้สีเป็นแนวสีเรียบ ๆ (สีครีม สีฟ้า สีชมพูอ่อน) จะเห็นได้ว่าสีของเครื่องแต่งกายในงานแต่งงานนั้นจะให้ความสำคัญกับคู่บ่าวสาวเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนของเครือญาติและผู้ที่มาร่วมงานก็จะแต่งตามความเหมาะสม โดยในส่วนของผู้ชายจะเน้นใช้สูทสีขาว สีดำ สีเทา หรือสีตามธีมของงาน ผู้หญิงจะเป็นสีครีม สีฟ้า สีชมพู หรือสีโทนอ่อน ถ้าเป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างสูงอายุจะเป็นสีเข้มอย่างสีน้ำเงิน สีแดงเลือดหมูและสีม่วง สำหรับสีขาวของชุดเจ้าสาวจะให้ความหมายที่แสดงถึงความรักที่บริสุทธิ์ สีดำในชุดสูทเจ้าบ่าวจะให้ความหมายถึงความเข้มแข็งหนักแน่นสุภาพ ซึ่งก็จะให้ความหมายของสีขาวและสีดำที่ต่างออกไปจากงานพิธีอื่น หากผู้หญิงที่มาร่วมงานสวมชุดกระโปรงสีดำหรือชุดสีหม่นหมองมาในงานก็อาจจะดูไม่ให้เกียรติแก่เจ้าของงานได้

และในจุดที่ต่างกัน คือ งานแต่งงานจีนนิยมใช้สีแดงเป็นหลัก แสดงถึงความเป็นสิริมงคล ในงานแต่งงานจีนในสมัยก่อน คู่บ่าวสาวจะสวมชุดที่เป็นสีแดง นอกจากนั้นยังถูกใช้ในพิธีมงคลต่าง ๆ ส่วนใหญ่สีแดงจะถูกใช้ไปในด้านที่ดีและเป็นมงคล แต่ในงานแต่งงานไทยในสมัยก่อน ไม่ได้มีการเลือกใช้สีในงานแต่งงานที่กำหนดตายตัว จะเป็นการแต่งกายตามยุคช่วงสมัยและที่เห็นได้ชัดเจน คือ ชุดเจ้าสาวจะเป็นเดรสสีขาวยาวต่างกันเพียงลวดลาย เห็นได้ว่าชุดเจ้าสาวสีขาวนั้นมีการใช้สีนี้มาตั้งแต่ช่วงรัตนโกสินทร์ตอนกลางแล้ว แต่โดยรวมการ

แต่งกายในงานแต่งงานของไทยเน้นการสวมเสื้อผ้าที่มีสีสันลักษณะของลวดลายหรือการใช้ผ้าสีต่าง ๆ ก็จะพัฒนาไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปอย่างการเข้ามาของวัฒนธรรมชาติตะวันตก

2. การใช้สีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพ

2.1 การใช้สีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพของจีน

ในส่วนของพิธีงานศพของจีน Long Xiaotian (2558) กล่าวว่าตั้งแต่สมัยโบราณผู้คนให้ความสำคัญกับ “ความตาย” เป็นอย่างมากและเชื่อว่า “ผู้ที่รักษาสุขภาพให้ดีไม่เพียงพอที่จะเป็นเรื่องใหญ่ แต่ความตายสามารถเป็นเรื่องใหญ่ได้” และคนจีนยังมีความเชื่อเกี่ยวกับสีที่สื่อถึงงานศพ Tan Miao (2558) กล่าวว่าในประเทศจีนสีขาวเป็นสีต้องห้ามพื้นฐานอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความตาย ระบบธาตุทั้งห้าของจีนจะเชื่อมโยงสีขาวกับฤดูใบไม้ร่วงเข้าด้วยกัน ในสมัยโบราณนักโทษมักถูกประหารชีวิตในช่วงฤดูใบไม้ร่วง ดังนั้นสีขาวจึงเป็นสัญลักษณ์ของความตายและงานศพ ด้วยเหตุนี้สีขาวได้กลายเป็นสีของเสื้อผ้าไว้ทุกข์แบบจีนโบราณ แม้ว่าการประกอบพิธีศพของชาวจีนในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ใช้การเผาแทนการฝังอันเป็นธรรมเนียมดั้งเดิม แต่ก็ยังรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ คือ การประกอบพิธีกงเต๊ก ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่แสดงให้บรรพบุรุษรับรู้ถึงความกตัญญูของลูกหลานที่มีต่อผู้ตาย ปัจจุบันพิธีกงเต๊กได้มีการเปลี่ยนแปลงไป และลดรูปแบบพิธีกรรมและขั้นตอนที่สลับซับซ้อนจากในอดีตตามกาลเวลาและสภาพเศรษฐกิจ รวมถึงการผสมกลมกลืนและกระแสของวัฒนธรรมตะวันตกที่ส่งผลให้การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต การเล็งเห็นถึงความสำคัญและเข้าใจในความหมายที่ลึกซึ้งในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวก็ลดน้อยลง

ผู้วิจัยพบว่าในซีรีส์เรื่อง “ร้อยรักปักดวงใจ” และซีรีส์เรื่อง “สวัสดีโจแอน” มีฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพ โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.1.1 การแต่งกายของเครือญาติในงานศพผ่านซีรีส์จีน

ซีรีส์เรื่องร้อยรักปักดวงใจ ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติ ซึ่งเป็นฉากงานศพของแม่ของหลัวหยวนเหนียง ภรรยาเอกของพ่อหลัวสืออีเหนียง และฉากงานศพของท่านแม่เล็กแม่ของหลัวเอ้อเหนียง ภรรยาคนที่สองของพ่อหลัวสืออีเหนียง โดยการแต่งกายของหลัวสืออีเหนียง บรรดาลูกชาย ลูกสาว และลูกเขยต่างสวมชุดผ้าดิบสีขาวล้วนคลุมด้วยชุดกระสอบ

ซีรีส์เรื่องสวัสดีโจแอน ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติอยู่ในฉากงานศพของพ่อฟีโอน่าที่เป็นเจ้าของบริษัทตระกูลเฟย ภรรยาของผู้ตายสวมเสื้อสีดำกระโปรงสีดำ ลูกสาวฟีโอน่าสวมชุดเดรสสีดำ ทั้งภรรยาและลูกสาวมีการติดดอกไม้สีขาวไว้ที่อกด้านซ้าย และซือเฉียวอันเพื่อนของฟีโอน่าสวมเสื้อสีดำกางเกงขายาวสีดำ ภายในงานมีการจัดที่สุสานฝังศพ

2.1.2 การแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงานในงานศพผ่านซีรีส์จีน

ซีรีส์เรื่องร้อยรักปักดวงใจ ไม่ได้ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน

ซีรีส์เรื่องสวัสดีโจแอน ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน ภายในงานส่วนใหญ่เป็นพนักงานในบริษัท ซึ่งผู้ชายจะสวมชุดสูทสีดำ ส่วนผู้หญิงจะสวมเสื้อกับกระโปรงสีดำ และมีการติดดอกไม้สีขาวไว้ที่อกด้านซ้าย

จากฉากที่กล่าวมาข้างต้น ซีรีส์เรื่อง “ร้อยรักปักดวงใจ” และ “สวัสดีโจแอน” จะเห็นได้ว่า การแต่งกายของทั้งเครือญาติของผู้ตายและผู้ที่มาร่วมงานในงานศพหรือประเพณีไว้ทุกข์ ปรากฏการใช้สีขาวและสีดำ ซึ่งเรื่อง “ร้อยรักปักดวงใจ” ที่อยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์หมิง ผู้ที่เป็นเครือญาติที่มีความใกล้ชิดกับผู้ตายจะสวมชุดไว้ทุกข์ที่เป็นด้ายดิบสีขาวคลุมทับด้วยชุดที่ตัดเย็บด้วยผ้าดิบหรือผ้ากระสอบ แต่เรื่อง “สวัสดีโจแอน” ที่อยู่ในสมัยปัจจุบัน การแต่งกายไว้ทุกข์จะเน้นที่ชุดสีดำเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง แม้กระทั่งผู้ร่วมงานโดยทั่วไปก็จะสวมชุดสีดำ ผู้ชายส่วนใหญ่จะสวมชุดสูทสีดำล้วน ผู้หญิงจะสวมชุดเดรสหรือสวมเสื้อกับกางเกงสีดำ ทั้งเครือญาติและผู้ร่วมงานมีการติดดอกไม้สีขาวไว้ที่อกด้านซ้าย

2.2 การใช้สีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพของไทย

พิธีงานศพก็เป็นสิ่งที่คนไทยเราให้ความสำคัญเช่นกัน ธรรมพร สุขมี (2559) ได้กล่าวว่าชีวิตของมนุษย์ มีความเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีมาตลอดช่วงชีวิต งานศพจึงเป็นประเพณีความตายที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนานในชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่แรกเกิด แก่ เจ็บ ตาย และเป็นหนึ่งในพิธีสำคัญของชีวิตมนุษย์เมื่อสิ้นลมหายใจ เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ภัสน์วจี ศรีสุวรรณ์ (2557) ได้มีการกล่าวถึงการไปงานศพ ควรมีการเตรียมตัวให้พร้อม เช่น การแต่งกายด้วยชุดสุภาพ ในกรณีไปงานศพของคนต่างศาสนาหรือคนต่างถิ่น ควรศึกษาพิธีการล่วงหน้า และเฉลิมชัย สุวรรณวัฒนา (2553) ได้การกล่าวถึงการใช้สีในการไปร่วมพิธีงานศพ ว่าคนไทยในสมัยโบราณว่ามีการแต่งกายไว้ทุกข์โดยใช้เสื้อผ้าที่มีสีต่างกัน ตามลำดับของวัยของเครือญาติและความเคารพนับถือ สีที่ใช้มีอยู่หลายสีคือ สีดำ สีขาว และสีม่วงแก่หรือน้ำเงินแก่ ตามธรรมเนียมถือว่าผู้ที่จะแต่งกายสีดำจะต้องเป็นผู้ที่อายุมากกว่าผู้ตาย สีขาวจะต้องเป็นผู้ที่อายุน้อยกว่าผู้ตาย ส่วนสีม่วงแก่หรือสีน้ำเงินแก่นั้นเป็นสีที่ใช้ได้ทั่วไป สำหรับผู้ที่ไม่ใช่ญาติของผู้ตาย แต่มีการยกเว้นในบางกรณี อย่างในปัจจุบันได้ถือว่า การแต่งกายสีดำเป็นสีไว้ทุกข์โดยทั่วไป ชาติชาย อนุกูล (2552) กล่าวไว้ว่าเมื่อก่อนคนไทยนุ่งผ้าสีขาวและสีอื่น ๆ ไปงานศพเพิ่งจะนิยมเฉพาะสีดำในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม แนวคิดชุดดำของไทยน่าให้ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกด้วยเพราะงานศพเมื่อก่อนค่อนข้างครึกครื้น สีเสื้อก็ไม่ได้เคร่งครัดว่าจะต้องเป็นสีขาวล้วน ดำล้วน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันสีที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงแค่สีขาวและสีดำ

ผู้วิจัยพบว่าในละครไทยเรื่อง “กรงกรรม” และเรื่อง “สุสานคนเป็น” มีฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีศพ โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.2.1 การแต่งกายของเครือญาติในงานศพผ่านละครไทย

ละครเรื่องกรงกรรม ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติ ซึ่งมีฉากงานศพอยู่ 3 ฉาก ใน**ฉากแรก**เป็นงานศพของแม่เรณู ตั้งสวดศพที่บ้าน 3 วัน ลูกทั้ง 5 คน ต่างสวมชุดขาวดำ โดยลูกชายคนโตสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ ลูกชายคนรองสวมเสื้อสีดำกางเกงสีดำ ส่วนลูกสาวอีก 3 คน นั่นคือ พี่สายทอง เรณูและวรรณา จะสวมเสื้อสีขาว ผ้าถุงดำลายขาว ตลอดงานศพจนถึงวันเผาทุกคนต่างใส่เหมือนเดิม ส่วนญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ที่ในเรื่องกล่าวถึงก็จะมีทั้งสวมเสื้อสีขาวและสีดำ **ฉากถัดมา**เป็นฉากงานศพของหลักเซ้ง (เฮียเซ้ง) เป็นมะเร็งปอดระยะสุดท้ายตั้งสวดศพที่วัดสวดศพแบบไทย 7 วัน โดยนางย้อย ผู้เป็นภรรยาผู้ตายสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ และลูก 4 คน ได้แก่ ประสงค์ (อาตง) กมล (อาซา) มงคล (อาสี่) ทั้ง 3 คนสวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาวกางเกงสีดำและผูกเนคไทสีดำเหมือนกับ ปฐม (อาใช้) (ตามมาร่วมงานทีหลังไม่ได้เห็นถึง

การร่วมงานศพ) ส่วนนางแย้ม (น้องของย้อย) สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ สะใภ้ทั้ง 2 คน อย่างเรณูและพิไลสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ **ฉากที่ 3** งานศพของมงคล (อาสี่) ที่จมน้ำตายตั้งสวดศพที่วัด 7 วัน ย้อย ผู้เป็นแม่สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ พี่ชายทั้ง 3 คน สวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาวกางเกงสีดำและผูกเนคไทสีดำเหมือนกัน พี่สะใภ้ 2 คน เรณูสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ พิไลสวมชุดเดรสสีดำ

ละครเรื่องสุสานคนเป็น ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของเครือญาติ ซึ่งมีฉากงานศพอยู่ 3 ฉาก ได้แก่ **ฉากแรก**งานศพของลั่นทมในครั้งแรกตั้งสวดที่วัด ชีพ ผู้เป็นสามีสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีดำกางเกงสีดำ อุษา (หลานสาวของสามีเก่าลั่นทม) ในวันแรกสวมเสื้อผ้าจากที่ทำงานไม่ได้เปลี่ยนเป็นเสื้อแขนยาวสีน้ำเงินกระโปรงสีชมพูอ่อน หลังจากนั้นก็จะเปลี่ยนเป็นชุดเดรสสีดำ **ฉากถัดมา**เป็นการตายครั้งที่ 2 ของลั่นทม อุบัติเหตุทางรถยนต์พิธีสวดศพตั้งที่สุสานในบ้านเรือนไทยของตัวเองตลอดจนเผาศพที่วัด ชีพสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีดำกางเกงสีดำ อุษา (หลานสาวของสามีเก่าลั่นทม) สวมชุดเดรสสีดำ **ฉากที่ 3** งานศพของเรวัติสวดศพที่วัด นฤมล พี่สาวของรสสุคนธ์ซึ่งเป็นภรรยาของเรวัติสวมชุดเดรสสีดำ ลูกชายของเรวัติ 2 คน หนุ่ยกับโหน่งสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ น้าหวานสวมเสื้อสีดำกางเกงสีดำ รสสุคนธ์สวมชุดเดรสสีดำ

2.2.2 การแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงานในงานศพผ่านละครไทย

ละครเรื่องกรงกรรม ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน ซึ่งมีฉากงานศพอยู่ 3 ฉาก โดย**ฉากแรก**เป็นงานศพของแม่เรณู ผู้หญิงในงานส่วนใหญ่สวมเสื้อสีขาวผ้าถุงสีดำ ส่วนคนที่มาร่วมงานอื่น ๆ ก็จะมีทั้งสวมเสื้อสีดำและสีขาว **ฉากถัดมา**เป็นฉากงานศพของหลักเซ้ง (เฮียเซ้ง) บุญปลูกกับป้อม (เด็กรับใช้ในบ้าน) สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ มาลาสวมชุดเดรสสีดำและคนในงานส่วนใหญ่สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ มีเสื้อสีดำบ้าง **ฉากที่ 3** งานศพของมงคล (อาสี่) วรรณาสวมชุดเดรสสีดำ บุญปลูกกับป้อม (เด็กรับใช้ในบ้าน) สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ มาลาสวมชุดเดรสสีดำ กลุ่มเพื่อนของอาสี่สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ และผู้ที่มาร่วมงานคนอื่น ๆ มีทั้งสวมเสื้อสีดำและสีขาว

ละครเรื่องสุสานคนเป็น ปรากฏฉากที่สะท้อนให้เห็นถึงสีของเครื่องแต่งกายของผู้ที่มาร่วมงาน ซึ่งมีฉากงานศพอยู่ 3 ฉาก โดย**ฉากแรก**งานศพของลั่นทมในครั้งแรก ธารินทร์ (คู่รักของอุษา) สวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีดำกางเกงสีดำ ป้าหวาน (คนรับใช้ประจำตัวของลั่นทม) สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ รสสุคนธ์ (หลานสาวป้าหวาน) สวมชุดเดรสสีดำ หมอผัน (พ่อของธารินทร์) สวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ ต้อยติ่ง (หลานของหมอผัน) สวมเสื้อสีขาวกระโปรงสีดำ คนรับใช้ในบ้านของลั่นทมผู้หญิง สวาท จิ้มลิ้ม ยาใจ สวมเสื้อสีดำกางเกงสีดำ คนรับใช้ในบ้านของลั่นทมผู้ชาย ลุงฉ่ำสวมเสื้อสีดำกางเกงสีดำ สมพรกับวิเวกสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ ทนายไกรศรสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีดำสูทนอกสีดำกางเกงสีดำ คนในงานส่วนใหญ่สวมชุดสีดำหรือชุดเดรสสีดำ หลังจากนั้นในฉากผ่านไป 3-4 วัน ก็จะเห็นตัวละครใส่เสื้อสีดำหรือสีขาว สลับกันไปบ้างแต่ก็จะมีแค่ 2 สีนี้ **ฉากถัดมา**เป็นการตายครั้งที่ 2 ของลั่นทม ซึ่งตัวละครข้างต้นต่างก็สวมเสื้อผ้าสีเดิม และ**ฉากที่ 3** งานศพของ เรวัติ ชีพสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีดำกางเกงสีดำ คนรับใช้ในบ้านของลั่นทมผู้หญิง สวาท จิ้มลิ้ม ยาใจสวมเสื้อสีดำกางเกงสีดำ คนรับใช้ในบ้านของลั่นทมผู้ชาย ลุงฉ่ำสวมเสื้อสีดำกางเกงสีดำ สมพรกับวิเวกสวมเสื้อสีขาวกางเกงสีดำ คนในงานสวมเสื้อสีดำกางเกงสีดำ เสื้อสีขาวกางเกงสีดำ

จากฉากที่กล่าวมาข้างต้น ละครเรื่อง “กรงกรรม” และ “สุสานคนเป็น” จะเห็นการแต่งกายของทั้งเครือญาติของผู้ตายและผู้ที่มาร่วมงานในงานศพหรือประเพณีไว้ทุกข์ สีของเครื่องแต่งกายที่เห็นได้ชัดอยู่ 2 สี นั่นคือสีดำและสีขาว โดยที่แต่เดิมนั้นสีที่ใช้มีอยู่หลายสีต่างกันและยังให้ความหมายได้อีกด้วย แต่จากการยกกรณีศึกษาตัวอย่างจากละครทั้ง 2 เรื่อง “กรงกรรม” และเรื่อง “สุสานคนเป็น” ไม่ได้ถ่ายทอดแสดงให้เห็นถึงนัยยะความหมายของความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของเครือญาติผู้ตายหรือผู้ร่วมงานมากนัก ส่วนใหญ่จะแต่งกายเพียงใช้แค่ 2 สีเท่านั้น โดยที่อาจไม่ได้แฝงนัยยะความหมายของการเป็นอะไรกับผู้ตายลงไปด้วย

ความเหมือนต่างทางวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทย

สีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพระหว่างจีน-ไทยในจุดที่เหมือนกัน คือ การใช้สีดำกับสีขาว และมีนัยยะความหมายที่ใกล้เคียงกัน คือ ความโศกเศร้า ความอาลัยอาวรณ์ การให้เกียรติผู้ตาย และแสดงความเคารพต่อผู้ตายรวมถึงครอบครัวของผู้ตาย ปัจจุบันพิธีงานศพจีนมีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของสีเสื้อผ้าที่ใช้ในการเข้าร่วมงานศพจากเดิมที่เป็นชุดด้ายดิบสีขาวคลุมด้วยชุดกระสอบ ซึ่งคนจีนเชื่อว่าใส่ไว้เพื่อป้องกันวิญญาณระหว่างทำพิธีเดินข้ามสะพานไปส่งดวงวิญญาณ ผ้าดิบคนจีนเชื่อว่าเป็นผ้าที่มีเนื้อบริสุทธิ์ เปรียบได้กับความรักอันบริสุทธิ์ที่บุพการีมีต่อลูกหลาน ปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงจะนิยมสวมชุดสีดำ คนจีนเชื่อว่าสีดำเป็นสีที่แสดงถึงความเคร่งขรึมและความสุขุม เป็นความเชื่อที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่ในสมัยโบราณว่าสีดำเป็นสีแห่งการเซ่นไหว้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับคนในสมัยโบราณ ผู้คนจึงมักเลือกสีดำที่ให้ความรู้สึกน่าเคารพยำเกรง และในปัจจุบันเสื้อผ้าสีดำยังคงเป็นตัวเลือกแรกสำหรับผู้ที่ไปร่วมงานในโอกาสสำคัญอีกด้วย และสำหรับพิธีงานศพไทยได้ถือว่าสีดำเป็นสีไว้ทุกข์ เริ่มนิยมใช้สีดำในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเห็นได้ชัดอยู่ 2 สี คือสีดำกับสีขาว โดยที่อาจไม่ได้แฝงนัยยะความหมายของการเป็นอะไรกับผู้ตายลงไปด้วย สีดำหมายถึง ความตาย ใต้พิภพ (นรก) ความโศกเศร้า และสีขาวหมายถึง ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ความดีงาม ความสงบ สีขาวที่ใช้ในการไว้ทุกข์จะเป็นสีที่แสดงถึงความรักและความอาลัย การไปร่วมงานศพนั้นไม่นิยมแต่งกายสีอื่น เพราะจะดูเป็นการไม่ให้เกียรติแก่ผู้ตายได้ แต่ในบางกรณีก็อาจมีข้อยกเว้น อย่างเคยมีการจัดงานศพโดยมีการระบุธีมงานให้ใส่ชุดสีชมพูหรือสีอื่น ๆ เหตุผลเนื่องจากเป็นสีที่ผู้ตายชอบหรือเจ้าภาพของงานไม่อยากให้ทุกคนมัวแต่โศกเศร้า

และในจุดที่ต่างกัน คือ สีขาวผ้าด้ายดิบของจีนจะให้นัยยะความหมายว่ามีความสัมพันธ์กับผู้ตายอย่างไรในพิธีงานศพจีนในสมัยก่อนจะมีการแต่งกายไว้ทุกข์โดยสวมใส่ชุดด้ายดิบที่เป็นสีขาวคลุมด้วยชุดกระสอบ เพราะคนจีนมีความเชื่อว่าสีขาวเป็นสัญลักษณ์ของความตาย เสื้อผ้าไว้ทุกข์ในสมัยก่อนจึงเป็นชุดสีขาว สมาชิกในครอบครัวของผู้ตายจึงต้องสวมชุดไว้ทุกข์สีขาวและตั้งห้องไว้ทุกข์สีขาวสำหรับผู้ตาย ดังนั้นในสมัยก่อนการเลือกชุดสำหรับเข้าร่วมงานศพ จึงเลือกใช้สีขาวเป็นหลัก และชุดผ้าดิบสีขาวล้วนคลุมด้วยชุดกระสอบนอกจากจะสื่อถึงความกตัญญูแล้ว ยังสื่อถึงการจัดระเบียบสังคมตามคติจีนในระดับเครือญาติ อย่างการบอกเพศ รุ่น ลำดับชั้นเครือญาติ แต่ในพิธีงานศพของไทยโดยแต่เดิมนั้นสีที่ใช้มีอยู่หลายสีต่างกันและยังให้ความหมายได้อีกด้วย การแต่งกายไปงานศพแบ่งเป็นหลายแบบ ตามอายุและความเกี่ยวข้องกับผู้ตาย โดยกำหนดจากการใช้สีเสื้อผ้าต่างกัน 3 สี คือ สีดำ สีขาว และสีม่วงแก่หรือสีน้ำเงินแก่ สีดำสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอายุแก่กว่าผู้ตาย สีขาวสำหรับผู้เยาว์หรือผู้ที่มีอายุอ่อนกว่าผู้ตาย และสีม่วงแก่หรือน้ำเงินแก่สำหรับผู้ที่มิได้

เป็นญาติเกี่ยวดองกับผู้ตายแต่ประการใด เสื้อขาวกางเกงดำสำหรับมิตรสหายที่สนิทกับผู้ตาย ซึ่งเราสามารถรู้ได้ว่าผู้ร่วมงานเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับผู้ตายอย่างไรและทำให้ผู้ที่จะไปงานต้องมีความรู้เกี่ยวกับลำดับเครือญาติหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เพื่อที่จะได้แต่งกายสีให้ถูกต้อง ถ้าผู้ใดแต่งสีและอธิบายไม่ได้ก็มักจะถูกดูหมิ่นว่าเป็นผู้ไม่มีความรู้แม้เรื่องเลือดเนื้อของตัวเอง แต่งานศพของไทยที่มีการใช้เสื้อผ้าทั้งสีดำและสีขาว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาสีดำและสีขาวจะไม่ได้ให้ความหมายที่สื่อถึงความสัมพันธ์ของเครือญาติหรือช่วงอายุความหมายนัยยะเชิงความสัมพันธ์ที่มีสีเป็นตัวบ่งบอกได้นั้นอาจจะหลงลืมกันไป

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากละครซีรีส์จำนวน 8 เรื่องพบว่า การใช้สีของเครื่องแต่งกายแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการการใช้สีผ่านเครื่องแต่งกาย ในงานพิธีแต่งงานของจีนจากเรื่อง “ทุกชาติภพกระดูกงดงาม” ที่อยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์ถัง ปรากฏสีของเครื่องแต่งกายของคู่บ่าวสาวเป็นชุดสีแดง มีการปักดิ้นทองลายมงคลที่สะท้อนมาจากความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้สืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เปรียบเสมือนจิตวิญญาณของชาวจีนที่อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมประเพณี ของชาวจีนมาเป็นเวลานาน แต่ในงานพิธีแต่งงานของไทยจากเรื่อง “มาลัยสามชาย” ที่อยู่ในช่วงสมัยของรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาล ที่ 7 จะเห็นการแต่งกายที่เป็นแบบไทยในช่วงรัชสมัยนั้น สีที่ใช้ในส่วนของผู้ชายจะเป็นสีขาว สีดำ สีน้ำตาล และสีกากี ในส่วนของผู้หญิงจะเน้นการใช้สีสันค่อนข้างมาก สีชมพู สีฟ้า สีเหลือง สีครีม สีเขียว สีม่วง และสีน้ำเงิน ไม่มีการเลือกใช้สีในงานแต่งงานที่กำหนดตายตัว

ในงานพิธีแต่งงานของจีนจากเรื่อง “ป่วนรักงานแต่งทิพย์” ซึ่งอยู่ในสมัยปัจจุบัน สีของชุดแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น โดยเจ้าบ่าวสวมเสื้อเชิ้ตด้านในสีขาวสูทนอกสีดำกางเกงสีดำ ส่วนเจ้าสาวสวมชุดเดรสสีขาว นับว่าเป็นสีชุดที่นิยมใช้กันแพร่หลายในงานแต่งงานในปัจจุบัน ซึ่งจะมีความแตกต่างกับในสมัยก่อนที่มีการใช้ชุดแต่งงานที่มีสีแดงเป็นหลัก ในส่วนของเครือญาติและผู้ร่วมงานผู้ชายส่วนใหญ่สวมชุดสูทสีดำ ผู้หญิงสวมทั้งชุดที่มีสีสันสดใสและชุดสีเรียบ ๆ และในงานแต่งงานของไทยจากเรื่อง “แหวน-ดอกไม้” ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้สีของเครื่องแต่งกายมากนัก เพราะการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานแต่งงานของไทยมีการใช้สีที่หลากหลายโดยเน้นปัจจัยหรือความสำคัญเฉพาะตัวของงานแต่งงานนั้น ๆ เช่น สีที่เลือกในงานอาจมาจากความชอบของคู่บ่าวสาวหรือธีมงานที่ได้ระบุสีชุดเครื่องแต่งกายในการร่วมงาน หรือเป็นความคิดความเชื่อส่วนบุคคล หรือเกี่ยวกับเรื่องของวัฒนธรรมในผู้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่เป็นปัจจัยในการเลือกสีของเครื่องแต่งกาย

การใช้สีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพของจีนจากเรื่อง “ร้อยรักปักดวงใจ” ที่อยู่ในราชวงศ์หมิงจะเห็นได้ว่าการใช้สีของเครื่องแต่งกายจะใช้เป็นชุดผ้าดิบสีขาวล้วนคลุมด้วยชุดกระสอบ สมาชิกในครอบครัวของผู้ตายต้องสวมชุดไว้ทุกข์ที่เป็นสีขาว โดยชุดผ้าดิบสีขาวล้วนยังสื่อถึงการจัดระเบียบสังคมตามคติจีนในระดับเครือญาติ แต่จากซีรีส์เรื่อง “สวัสดีโจแอน” ที่อยู่ในสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้สีของเครื่องแต่งกาย สีของเสื้อผ้ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อน จากเดิมที่มีการสวมชุดผ้าดิบสีขาวล้วนคลุมด้วยชุดกระสอบ แต่ในปัจจุบันได้มีการสวมชุดที่เป็นแบบตะวันมากขึ้น จะเห็นได้จากเครือญาติและผู้ที่มา

ร่วมงานมีการแต่งกายด้วยชุดสีที่มีความสุภาพอย่างสีดำ และการใช้สีของเครื่องแต่งกายในพิธีงานศพของไทย จากเรื่อง “กรงกรรม” และเรื่อง “สุสานคนเป็น” จะเห็นได้ว่าการใช้สีของเครื่องแต่งกายไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง การใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีศพยังคงเหมือนเดิม คือ การใช้สีดำและสีขาว เพียงแต่ไม่สามารถให้ความหมายที่สื่อถึงความสัมพันธ์ของเครือญาติหรือช่วงอายุ ความหมายนัยยะเชิงความสัมพันธ์ที่มีสีเป็นตัวบ่งบอกได้ ซึ่งเมื่อมองในเรื่องของความสะดวกนั้นการเลือกใช้สีดำหรือสีขาวในการไปงานศพจะค่อนข้างสะดวกกว่า แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเรามองในด้านวัฒนธรรมการเลือกใช้สีของเครื่องแต่งกายแบบแต่เดิมนั้นก็ควรค่าแก่การให้ความสำคัญเช่นกัน และในการแต่งกายไว้ทุกข์อย่างถูกต้องเหมาะสมนั้น นอกจากจะเป็นการให้เกียรติผู้เสียชีวิตแล้ว ยังถือเป็นการให้เกียรติตัวเองที่ได้ปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมตามประเพณีนิยม

อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งไทยและจีนต่างให้ความสำคัญกับการใช้สีในงานพิธีแต่งงานและพิธีงานศพ ซึ่งเป็นพิธีที่ทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับเรื่องของการเลือกใช้สีในงานพิธี สิ่งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจในความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างของจีน-ไทยได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการใช้สีของเครื่องแต่งกายในงานพิธีระหว่างจีน-ไทยผ่านละครซีรีส์ควรมีการศึกษาจากหลาย ๆ เรื่องที่อยู่ในปีที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เห็นพัฒนาการของสีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กนกกร สุขศิริวัฒนโรจน์. (2558). *ความเชื่อเรื่องสีแดงของชาวจีน.* (ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพมหานคร.

เขมภร เนตรทิวากร. (2557). *การเพิ่มรูปแบบของการจัดงานแต่งงานของโรงแรมแม่น้ำ รามาดาพลาซ่า.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสยาม.

เฉลิมชัย สุวรรณวัฒนา. (2553). *สีในวัฒนธรรมคติความเชื่อของไทย.* นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชาติชาย อนุกูล. (2552). *วัฒนธรรมการใช้สีในสังคมไทย*. วารสารวิชาการวไลยอลงกรณ์, (4)2: 34.

ณัฐชนา นวลยัง. (2559). *เครื่องแต่งกายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2557.* นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ติณณา อุดม. (2560). *การออกแบบชุดเจ้าสาวจากผ้าทอเกาะยอลายราชวัตรด้วยเทคนิคเลเซอร์คัท*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.กรุงเทพมหานคร.

ธรรมพร สุขมี. 2559. *ประเพณีงานศพ: กระบวนการกลายเป็นสินค้าภายใต้กระแสบริโภคนิยม*. (วิทยานิพนธปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

รัชฎาพร พงษ์ราย. (2560). *วิวาห์*. (ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, นครปฐม.

รัตนา จันทรสารโสภณ และ กิติกา กรชาลกุล. (2564). *ชุดกี่เพ้ากับวิวัฒนาการการแต่งกายของชาวจีน*. วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน, (8)1: 73.

ศิริรัตน์ บุญสำอาง, สุกัญญา อุดแควและภาณุวัฒน์ สกุลสืบ. (2563). *การศึกษาองค์ประกอบของพิธีกรรมในพิธีแต่งงานของชาวปกาเกอะญอหมู่บ้านสันโป่ง ตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง*. วารสารมังรายสาร สถาบันภาษาและวัฒนธรรมนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, (8)1:15

胡玉华. 中国丧服尚白礼俗[J]. 清华大学. 寻根, 2007, (02)：1-3.

龙晓添. 丧礼的服色[J]. 广西师范大学. 文史知识, 2015, (07)：1-7.

罗娟·吴亦苇. 中国服饰色彩的符号作用[J]. 南昌航空大学，广西轻工业. 2010, 26(10)：1-2.

谭苗. 颜色中的文化差异———中、越、泰基本颜色的象征意义对比研究[J]. 桂林理工大学外国语学院, 2015, 28(16):193-194.

孙希如. 汉民族丧服色彩的民俗学研究——以浙江省金华市寺平村丧服色彩民俗为例 [D]. 浙江：浙江师范大学，2012.

张思远. 服饰色彩研究[D]. 河北：河北大学，2008.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
TANAPORN THAMMACHOTHANG

Highest Education（最高学历）：
Bachelor of Arts (B.A.)

University or Agency（任职院校或单位）：
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese

Address（地址）：
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
15 Kanchanawanich Rd. Kor Hong, Hat Yai, Songkhla Thailand 90110

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
YONRADEE WIWATTANAPORN

Highest Education（最高学历）：
Bachelor of Arts (B.A.)

University or Agency（任职院校或单位）：
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese

Address（地址）：
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
15 Kanchanawanich Rd. Kor Hong, Hat Yai, Songkhla Thailand 90110

Author (3) Information（第三作者信息）

Name and Surname（姓名）：
ONKANYA ROJANAWANICHKIJ

Highest Education（最高学历）：
Doctor of Literature

University or Agency（任职院校或单位）：
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese

Address（地址）：
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus
15 Kanchanawanich Rd. Kor Hong, Hat Yai, Songkhla Thailand
90110

基于电视剧《甄嬛传》——探讨沈眉庄的谎言与皇权社会后宫女性生存困境

BASED ON THE TV SERIES 'LEGEND OF ZHEN HUAN'—— EXPLORING SHEN MEIZHUANG'S LIES AND THE HAREM WOMEN'S SURVIVAL PREDICAMENT IN A IMPERIAL SOCIETY

王芳 [1]
WANG FANG
哈尔滨金融学院，国有资产管理处
Department of State Assets Management, Harbin Finance University, Harbin City, P.R.China
E-mail: fang.w@ku.th

吴琼 [2]
KANOKPORN NUMTONG
农业大学，人文学院，东方语言学系
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail: kanokporn.n@ku.th
Received: 13 January 2023 / Revised: 07 June 2023 / Accepted: 09 June 2023

摘要

《甄嬛传》是 2012 年出品的清宫宫斗戏，改编自流潋紫所著小说《后宫・甄嬛传》，讲述了清朝雍正年间，皇后、华妃、甄嬛等几方势力的宫闱斗争，故事主线以女主甄嬛从一个纯真少女到老年孑然一身，经历了入选、承宠、被人陷害、反击等一系列故事。笔者采用文献研究法和文本研究法获取相关资料，进行梳理分析研究。本文首先从女性角色之一--沈眉庄的出身和性格进行角色特点分析，从沈眉庄的三次谎言出发，对皇权社会后宫女性命运进行深入解析，探讨一名女性在男权社会中与自身、与他人、与周遭环境的种种矛盾冲突，揭示皇权社会的阴霾下女性的生存困境。本文分析了皇权社会中后宫女性生存困境的具体体现及其背后的原因，以此为观众提供一种新的视角，从而可以更好的、多角度的理解宫斗剧。

关键词：谎言；女性生存困境；皇权社会；宫斗

ABSTRACT

The Legend of Zhen Huan is a Qing dynasty drama produced by 2012, adapted from the novel 'the Legend of Zhen Huan' by Liu Lianzi, about the struggle between the Empress, Concubine Hua, and Zhen Huan during the Yong Zheng period of the Qing dynasty, and is based on the story of Zhen Huan's journey from an innocent girl to her old age, experiencing a series of stories such as being selected, taking favor, being framed and fighting back. The author uses literature research method and textual research method to obtain relevant information and conduct a combing and analysis study. This paper first analyzes the background and character of Shen Meizhuang, one of the female characters, and then analyzes the fate of women in the harem of the imperial society from Shen Meizhuang's three lies, exploring the conflicts between a woman and herself, others and the surrounding environment in the imperial society, and revealing the survival plight of women under the gloom of the imperial society. This paper analyzes the specific manifestation of the harem women's survival dilemma in the patriarchal society and the reasons behind it, so as to provide the audiences with a new perspective and a better and multi-faceted understanding of the harem dramas.

Keywords: Lie, Survival Predicament of Women, Imperial Society, Harem Fight

一、绪论

《甄嬛传》是北京电视艺术中心 2011 年出品的清宫宫斗剧，改编自同名网络小说，作者流潋紫。该剧讲述了少女甄嬛选秀入宫，在与皇后、华妃等几方势力的宫闱斗争中，从不谙世事的懵懂少女，历经千帆后她失去了朋友、失去了爱人，最后在宫闱斗争中运筹帷幄，成为善于权谋的圣母皇太后的故事。该剧于 2011 年 11 月在中国大陆各卫视播出，并在美国、日本、泰国等国家相继播出，也是首个在 Netflix 平台付费播出的中国电视剧。在《甄嬛传》播出之前，一些以穿越为主题的清宫剧热播，内容讲述了一个现代女孩阴差阳错穿越回清朝，与皇帝或者王爷谈恋爱的故事。剧中的皇帝或者王爷只谈风月，无心政治，对女主角极尽温柔，异常体贴，导致未成年观众价值观受其影响，荒谬到以跳河方式想穿越回古代与皇帝谈恋爱。所以导演郑晓龙在接受第一财经频道财富人生节目采访时说：“古装戏的价值观应该是批判封建社会，不应该是歌颂的。后宫女性她们虽然锦衣玉食，但是她们战战兢兢，为了得到皇上的宠爱而勾心斗角。她们虽然拥有奢华的物质享受，但是她们内心不快乐。”

（一）研究背景

在一片清朝“穿越爱情剧的包围中”，《甄嬛传》以严肃正统的形象出现在了观众面前，郑晓龙导演认为《甄嬛传》不是爱情小说，而是有价值观的、有批判认识的，同时有认识价值的作品。《甄嬛传》是一部悲剧，是一部破坏美的作品。《甄嬛传》是收视率和口碑的逆袭典范。2012 年在东方卫视和安徽卫视开播的时候，CSM42 城平均收视率分别为 1.480%和 1.340%，这个成绩在当时并不算特别高，在东方卫视排名 14，在安徽卫视排名 23，一直到 76 集结束收视率才终于破 2。(新浪微博，[online],2021)但该剧凭借其优秀的剧本、精良的服化道和对人性的展示使其成为后劲非常足的作品，此后在电视每轮播出，收视率都能破 1。无论各大卫视还是网络平台，《甄嬛传》自诞生以来一直在被反复播放。2018 年优酷从乐视手中购入版权后，这部“老剧”一周之内就创下了播放量 1.5 亿的成绩，打败了众多新上线的剧集，位列古装剧播出排名第三位。毫无疑问，《甄嬛传》代表了一代人的集体记忆。主创人员的每一次新动态，都会引发大面积的“回忆潮”。因为“甄嬛”和“华妃”两个角色过于深入人心，演员孙俪和蒋欣的每一个新角色，都会被拿来与之比较。河南卫视的中秋节晚会上，出演“沈眉庄”和“温实初”的二位演员合体演出，让一众观众大呼圆梦。(毒眸，[online],2021)

《甄嬛传》编剧兼原著作者流潋紫在接受《三联生活周刊》采访时说：“中国的史书是属于男人的历史，作为女性，能在历史中留下寥寥数笔，的只是一些极善或极恶的人物，像丰碑或是警戒一般存在，完全失去个性。女性的心理其实是非常细腻的，所以我极力想写下历史上那些生活在帝王将相背后的女人的故事，还原真实的后宫女子心态图。(西瓜视频，[online],2019)《甄嬛传》掀起了一股宫斗剧的热潮，有人讨论剧中人物的服装、化妆和道具，有人研究其中的诗词，也有人研究中英台词的对比分析。本文从该剧女性角色沈眉庄的三次谎言出发，分析谎言的原因和谎言背后深层次的意义，以此来探究男权社会后宫女性生存困境。

（二）研究目的和研究意义

本文研究目的是为了了解后宫女性与环境、他人和自我的矛盾中所面对的生存困境，以及产生生存困境的原因。研究意义在于为观众提供一种思考方式和维度，促进观众对后宫生活的深层次理解，增强观众对宫廷剧更深刻的认识，同时也对当代女性的生存现状提供启示。

二、研究范围、内容、方法、创新性

（一）研究范围、对象

本文的研究对象为后宫女性角色之一的沈眉庄的三次谎言，分析了三次谎言背后的缘由。本文的研究范围是皇帝身边从皇后、皇贵妃、贵妃、妃、嫔、贵人、常在、答应，所有有名分的女性，这八类后宫女性的生存困境。

（二）研究内容

本文通过对电视剧《甄嬛传》中女性角色沈眉庄的三次谎言进行研究，从后宫女性所处的环境、与其他女性的关系、自己的内心世界，这几个方面分析了后宫女性生存困境，以此分析后宫女性所面对的生存困境以及产生的原因。

（三）研究方法

首先运用文献研究法，根据所选题目结合相关材料和现有的文献，对现有《甄嬛传》的研究进行整理和分析，进行归纳和总结。然后通过文本分析法对《甄嬛传》中女性语言的分析，选出 3 个谎言进行研究，对最具代表性的后宫女性生存困境的具体表现进行细致的分析，对其命运和生存困境原因进行解读。

（四）研究创新性

以往的关于《甄嬛传》的研究均基于后宫这个背景进行了叙述，从女性命运、女性境遇及女性形象等方面进行了分析，但是从女性话语为出发点分析的文章并不多。本文以沈眉庄的三次谎言为出发点，分析了沈眉庄说谎的原因以及皇权社会后宫女性的生存困境，并分析了后宫女性的生存困境产生的原因，最后对当代女性生存现状提出启示。

三、文献综述

流潋紫的网络原创小说《甄嬛传》被改变拍摄为大型古装电视剧开播 12 年广受欢迎。将甄嬛传三个字输入 CNKI 中国知网学术期刊数据库中，搜索结果显示共有 480 条学术期刊相关记录，94 条硕士论文相关记录。学界从《甄嬛传》字幕翻译、诗词、传播、艺术等角度对其进行分析，但从女性角度分析的论文数量不多，研究的宽度还不够，前人提及的研究成果如下：

周爱华（2022）后宫即欲望之所，幽闭中的女性，无法从事创造性的劳作，生命能量被拘禁于此，各种欲望 尖锐冲突。在没有可能与皇权抗衡的情况下，视同性为竞争对手，力比多能量转换为负能量，发泄到同性身上。女性关系的紧张、摩擦、斗争、嫉 恨等现象，无不显示出女性在亚文化位置中挣扎求存的状态。父权制利用身份等级制对女性亚文化群进行分化，使她们彼此仇视、斗争。后宫女子侍奉皇帝，表面上恭谨谦让，勾心斗角、你死我活的斗争采取隐性的形式进行。李红秀（2019）认为《甄嬛传》中女性形象真实丰满，个性鲜明，深爱皇上、为爱痴狂的华妃，端庄自爱的沈眉庄，想摆脱低贱身份的安陵容，骄傲有情义的叶澜依，多愁善感、智慧多才的瑛贵人，纯真烂漫的淳常在，心高气傲的浣碧，伶俐机警的流朱，忠心善良的槿汐。每一个形象都有其可爱可怜之处。这些人物也让读者看到，在封建宗法的压制下宫廷女子的悲惨命运。同时，这些女子在皇权压迫下奋力抗争，为争取爱情而不惜赴汤蹈火。《后宫·甄嬛传》告诉读者，宫廷女子在压迫下不只有服从，还可以为命运抗争，活出一个没有遗憾的精彩人生。这些貌美如花、青春活泼的宫廷女性性格迥异，却命运结局相同，封建皇权埋葬了她们的青春年华，传统女性的悲剧命运让读者扼腕叹息。

张晓丽（2019）女性被压迫，是源于性别，在男权社会，即便是处在高一阶层的女性仍然存在被压迫的现象。《后宫·甄传》中，出身高贵的甄与其他宫闱中的女性一样，要依靠皇帝赏赐获得经济来源，她们没有自己的事业，或者伺候皇帝生活为皇帝生养子嗣就 是自己毕生的工作。吴重阳（2019）认为在安陵容的一生中，她从不敢冒犯皇上，因为皇上有着至高的权力，她深知皇上对她没有真心，她对皇上亦没有真心。杨帆帆（2016）指出在封建皇权制度下的女性悲剧不是个案，而是一个群体，是一个普遍的现象，是所有女性共同的命运。郑晓龙的《甄嬛传》以批判的视角，将矛头直指封建皇权制度，也抨击了近几年那些不现实的具有唯美浪漫主义色彩的后宫剧。正如他所说的，真实的后宫是十分黑暗的，要“带有批判色彩地拍”。

姚淑女（2017）在其论文《悲情红颜，无法置换的角色定位———基于女性主义角度下对《后宫·甄嬛传》女性人物形象的赏析》中，她认为后宫女性的角色定位是皇帝的附属品，后宫女性人物身份贵贱不一，等级分明，或有显赫的家世，或有绝美的容颜、机巧的智慧，却有一个共性，都是如花似玉的女子。她们为了争夺爱情与权力，不惜勾心斗角，尔虞我诈，将青春和美好都虚耗在了这场永无止境的战争中。邓蕾（2017）认为无论是《甄嬛传》还是《金枝欲孽》，剧中的女性角色代表的都不只是自己，她们还背负着整个家族的荣辱。《甄嬛传》中甄嬛的得宠或失势，关乎其父亲的官位以及整个甄家的兴衰；

综上所述，前人的研究主要是分析影视作品的艺术形式和故事情节，尽管对后宫女性的生存困境有所提及，但是并未对后宫女性生存困境产生的原因进行分析。因此笔者在前人研究的基础上，对后宫女性生存困境进行了具体描述，对其产生的原因从环境、自我和他人三个方面进行了分析。

四、 沈眉庄的三次谎言与后宫女性生存困境

沈眉庄是典型封建大家庭女性的代表，出身汉军旗镶黄旗，镶黄旗是八旗中上三旗排名第一的，她的父亲沈自山是济州佐领，从一品的官职，沈父的官职相当于现在的山东省省长。眉庄一出场就是她的母亲和几房妾室在对她即将面临的人生大考——入宫选秀，进行最后的准备（甄嬛传 1 集 19 分 42 秒）。“走几步看看”，“很好，我们大小姐走的极好”，“腰肢儿在软些，皇上会喜欢”，“若是皇上问你读过什么书呢”，“诗经、孟子、左传……”，“错了，皇上今天是选秀女，充实他自己的后宫，繁衍子嗣，不是考状元，问学问。”以上对话结合选秀当天太后对秀女的态度和要求，不难看出沈母对眉庄的培养和太后的标准高度一致，而这种一致绝非偶然，而是人为有意促成。选秀当天秀女展示的个人的才貌和出身是家族实力和风气的外显，不难看出这种能押对“高考题”的家庭一直和太后或者后宫是有某种程度上的联络的，所以沈眉庄一进宫就是贵人就不难理解了。眉庄入宫后的某一天，与出身倚梅园的“妙音娘子”余莺儿狭路相逢，余莺儿恃宠而骄，竟然让位份比自己高的眉庄给她让路，面对余莺儿如此僭越要求，眉庄同意了，并且教训自己的宫女安守本分，不能背后议论小主。在一个妻妾成群的高门大户长大的嫡出女儿，从小按照进宫里为嫔为妃的标准精心培养，这是沈氏家族从小给她的定位。眉庄是有这个资格和条件的，从眉庄的出身我们可以看到这是从小家境优渥、样貌出众的女孩，从为人处事可以看出她是一个内心丰盛有气度、饱读诗书、蕙质兰心、温婉贤淑、端庄和顺的典型的大家闺秀。

（一）有才不敢露

沈眉庄在紫禁城的首次亮相，经过出发前沈母的教导后发生了以下对话，（甄嬛传 1 集 40 分 49 秒）太后：“可曾读过什么书？” “臣女愚钝，看过女则与女训，略识得几个字。”皇上：“这两本书都是讲究女德的，不错，读过四书吗？” “臣女不曾读过。”太后：“女儿家多以针线女工为主，你能识字就很好了。”这是沈眉庄与紫禁城中最高统治者进行的第一次对话，同时这也是她在皇宫中的第一次谎言，目的是为了中选。最后她达成所愿，成功入选成了沈贵人，这是她在隐藏自己才华的前提下与皇权需求的第一次双向奔赴。沈眉庄从小到大被家族按照后宫需求的模样来培养，而她自己也是认可这条路的，她也希望能够通过中选来提升自己娘家在朝中的位置，让沈家男丁事业上有更好发展，家中女眷能够因为自己的关系被人高看一眼。(辣老师抖音，[online],2021)沈家教授眉庄的其实是后宫的生存之道，他们是懂得如何与皇权周旋的。沈眉庄的才华不敢也不能外露，面对皇权最重要的生存之道就是要表现的“听话”，不管你内心是否真的听话，但至少表面你必须听话、可控。

（二）女人之间的较量

沈眉庄入宫后不久与皇上发生了以下对话（甄嬛传第 4 集 18 分 20 秒），“这花还喜欢吗？朕昨日经过花房，看见花开的精神，就叫人送来给你瞧。”“回皇上，臣妾特别喜欢”“衣裳上也绣着菊花，为什么喜欢菊花？”“宁可枝头抱香死，不曾吹落北风中，臣妾喜欢它的气节。”皇上还把好不容易培育出来的稀有品种绿菊也赏了眉庄，又重新赐名存菊堂。接着又说“朕今日过来是有个打算想要告诉你，朕想让你学着点管家的事，琐碎的，麻烦的，都留着心，多学学”，“可是臣妾不懂这些”，“不懂才要学呀，你聪明，识大体，朕知道，也喜欢，所以嘱咐你，管这宫里的事就像管着一个家，一点一滴留着心，便会管了”，“是，臣妾愿意试试”。沈眉庄获得皇帝青睐后尝试学习后宫事宜，提议缩减后宫用度，裁剪例菜。历朝历代只要涉及改革，那必然是痛的，轻则利益重新分配，重则以鲜血和生命为代价。如果改革关乎每个人日常的衣食住行，那就更加惹人非议。于是就有了华妃看着小点心，翻着白眼儿质问（甄嬛传第 12 集 22 分）：“东西少也就罢了，怎么本宫喜欢的蟹粉酥都没有啊？”华妃娘娘生气了，后果很严重。华妃仰仗自己娘家的功劳在后宫傲视一切，根本不把任何人放在眼里，凭借皇帝对她多年宠爱，连皇后也要让她三分。平时花钱如流水，奢靡无度的习惯早已养成，眉庄的改革措施首先让华妃非常不满，而且学习处理后宫事宜这个事情本身就已经触碰到了华妃的“蛋糕”，于是危险悄悄来临。

华妃借故让眉庄去翊坤宫里抄账本到深夜，在眉庄回宫的路上先是遣散她的宫女，后又派人将其推入“千鲤池”中，眉庄险些丧命。事后皇帝等人来到咸福宫慰问，所有矛头直指华妃，谁是幕后主使眉庄心里清楚、众人心里清楚、皇后心里清楚，甚至皇帝同样也心里清楚。华妃虽然司马昭之心，但此时年羹尧和华妃风头正盛，皇上对于眉庄落水只想不了了之。躺在病床上的眉庄清楚的知道自己此时此刻的境遇，只好含泪说是自己不小心落水。这是沈眉庄在宫中的第二次谎言，她有委屈、不甘和愤恨，但皇帝此刻要做的不是处理自己后宫的家事，而是前朝后宫牵一发而动全身的连带关系，所以沈眉庄只能成为这个事件中的牺牲品。后宫女性生存困境最耗神费力的莫过于来之其他嫔妃的压力，同为女人，大家又有共同的“老板”，那么在这种情况下女人之间的较量就不会有片刻的停止。

（三）自处与自我和解

沈眉庄在男女情爱领域的成熟和通透是远远高于甄嬛的，甄嬛入宫前在寺庙许愿（甄嬛传 1 集 16 分 06 秒）“若要嫁人，一定要嫁于这世间上最好的男儿，和他结成连理，白首到老。”甄嬛的父母是一夫一妻，甄父没有妾室，所以甄嬛从小到大对爱情的憧憬和期待就是一双手牵一世人。但是沈眉庄不同，沈府家大业大，沈父妾室众多，在进行最后的选秀准备时，只有沈母这个嫡妻是坐在正位上，其他妾室都是站着说话。沈眉庄在这样的环境中长大，自然不会对爱情抱有太大的期盼，她和皇帝之间的感情，无关风月，他们之间契约建立在合作和信任之上。“千鲤池”落水事件之后，华妃和曹琴默借眉庄求子心切，联合太医刘奋给眉庄一个药方，使眉庄信期推迟，误以为自己怀孕。后又在后宫嫔妃等众人都在场的情况下，有意让皇上发现形迹可疑的宫女茯苓，茯苓拿着带血的衣裤指认眉庄并没有怀孕。皇帝请来御药房太医给眉庄诊脉，太医指出眉庄确实没有怀孕，而此时的刘奋却不知所终，眉庄假孕争宠

罪名坐实。皇帝震怒之下，眉庄被褫夺封号，降为贵人，并幽禁宫中，临走之前拔下太后赏赐的簪子，呵斥（甄嬛传 15 集 14 分 40 秒）你还敢带着这个簪子招摇。至此眉庄的自尊被践踏，与皇帝之间的信任被摧毁，内心的秩序被打乱。沈眉庄的情感在那一天被皇帝摧毁，皇帝亲手撕毁了他们之间的一切，而此时此刻面对外界的嘲笑以及皇帝的无情，该如何与自我和解是她要面对的困境之一。后来沈眉庄与太医温实初暗生情愫，珠胎暗结，为了给孩子合理的身份，她对皇帝说了第三个谎言（甄嬛传 59 集 06 分 05 秒）：“镯子丢了，情丢不得”。而此时她对皇帝早已没有了任何感情。

五、研究结果、讨论、展望

（一）研究结果

基于笔者对男权社会后宫女性的生存困境的分析，将后宫女性生存困境产生的原因分为以下三种。

1. 皇权社会对后宫女性的桎梏

封建社会统治阶级对女性的要求是三从四德、传宗接代、女子无才便是德，女性读书也只能符合统治阶级的利益需求或者被其所用，反之都可能被忌惮、打压，甚至误了卿卿性命。所以这就是沈母为什么一边要女儿表现出没有读过书的样子，一边又让眉庄读书。因为读书会让眉庄拥有良好的文学素养，为她以后辅佐丈夫，成为一个贤内助所必备的素质。但是男权社会的皇宫中对女性的要求是听话、顺从、可控，这是后宫女性的生存空间，这个生存空间非常小，这也是后宫女性的生存之道，这个道需要你从一开始就清楚明白自己的定位。其实在太后问出这个是否读过书这个问题的时候，事实上这是给沈眉庄所代表的汉军旗这个阶层、这个利益集团一个表态和表忠心的机会，同为出身名门望族乌拉那拉家族的太后在沈眉庄给出不曾读过《四书》这个答案后，太后立刻表现出对沈眉庄的欣赏。太后身为上届宫斗的终极赢家，在皇宫中生活几十年，自然明白这其中的“游戏规则”，因为她捕捉到了沈眉庄所代表的阶层的人传递过来的信号——汉军旗对清朝的服从和认可。（宛央公众号，[online],2021）眉庄与皇权代表人物——太后，默契的达成两人心底的心照不宣后成为汉军旗中唯一拥有贵人位份的秀女。皇帝对后宫嫔妃的要求是不光要听话懂事，更要懂得他，明白他，但又别太懂，懂那么一点能和他说上话就是了，太懂或是太不懂，他都不喜欢。后宫对女性的要求从来都有统一的模版，这个模板让人无法呼吸，同时也无法摆脱。

2. 后宫竞争者之间的相互倾轧

《甄嬛传》是一部以后宫生活为题材的作品，后宫女性的故事都是围绕这个地点展开。从夫妻角度说，在这里皇帝是每一个女人的丈夫，从君臣角度说，皇帝是每一个女人的帝王，这个人既是夫君又是君主。三纲五常所说君为臣纲，夫为妻纲，在这个价值框架下皇帝的女人们赖以生存的方式除了讨好夫君外，就是打击竞争者。皇后在后宫执掌凤印，又是太后的亲侄女，但是在面对生性猜疑、自私、无情又冷血的皇帝的时候也只能是试探和暗示，提防宫中任何一个有子嗣的女子，生怕哪一天自己的后位不保。年羹尧镇守西北，战功赫赫，在“九王夺嫡”中立下汗马功劳助皇帝成功登上帝位，有兄如此的华

妃，在面对新一届秀女进宫时，望着走进紫禁城的秀女的背景脸上露出落寞的表情，并在此之后不断打压、算计、冷嘲热讽、设计陷害甄嬛、沈眉庄等人。安陵容出身低微，阴差阳错因为头上一朵秋海棠而入宫，最后在皇后挑拨离间的计谋中，将枪口对准了自己曾经的盟友，最终导致沈眉庄血崩而亡。后宫争风吃醋最为平常不过，同为妃嫔的她们为了自己以及所代表的家族利益，只能不断尝试讨好皇上、设计他人以获得自己的生存空间。后宫这种特殊的生存环境中，表面看似一片祥和，背地里实则暗流涌动，帝王的赏识成为丈量她们生命高低贵贱的唯一标准，于是，斗争从未停止，也不会停止。而没有其他选择的她们，斗争成了一种思维方式、一种生活态度、一种赖以生存的手段。无论初入宫中时候多么的天真烂漫、至纯至善，最后斗争都会是她们最终的归属。“千鲤池”事是一个重要的转折点，也是沈眉庄人物进化的一个关键点，有了这件事才有了后面进化版的沈眉庄。

3. 自我内心世界的挣扎

后宫是一个特殊的存在，一个既是丈夫又是皇帝的男人拥有众多嫔妃为妻，这些嫔妃终日面对内心秩序被肆意破坏，内心的挣扎时刻存在。皇后作为后宫之主，母仪天下，需要与别人分享丈夫同时又要表现的大度，实则在背地里处处加害有孕妃嫔，在与皇帝最后一次见面时候崩溃的喊出一句（甄嬛传 72 集 09 分 11 秒）：“臣妾做不到啊！”甄嬛发现自己全心全意爱着的皇上竟然拿自己当旧爱的替身，出宫之日起就已经对皇上彻底失望，回宫后和叶澜依联手毒杀皇帝成功的最后一刻说（甄嬛传 76 集 14 分 30 秒）：“回宫后在你身边每一刻，每一次与你接触都让我觉得无比恶心。”同样的沈眉庄在“假孕事件”后主动疏远皇上，后来爱上御医温实初，酒醉后说（甄嬛传 58 集 26 分 48 秒）：“整天清醒克制又有什么用，我就不能醉一回吗？”她们平时说话循规守矩，在极端情况下说出自己内心的真实想法，是因为她们在一个内心高度不自洽的状态中，这种不自洽来自思想与行为的不一致而导致的极度精神内耗。既无法说服自己的内心，又不能改变既定的事实，这种内心的挣扎是后宫女性生存困境产生的原因之一。

（二）讨论部分

《甄嬛传》作者流潋紫 2020 中国国际网络文学周新闻发布会接收记者的采访时，谈甄嬛传的创作灵感来源时提到：“其实我自己哪怕是在写古装的题材的时候，我也是借着古装的外壳讲现代人的种情感，所以很多人会在甄嬛身上看到自己的影子，它不过是把整个环境放到古代当中。我现在创作的现代题材呢，感情上是共通的，其实让作者和读者之间有一种生活上的共鸣。”(大连民盟公众号，[online],2018)数千年来，以男权和皇权为核心的后宫中，女性仰视并且依赖男性，她们是他人的妻子、母亲、儿媳，但她们从来都不是她们自己。她们在皇权环境中按照统一的标准要求自己，做出牺牲和奉献。后宫女性因环境和制度的产生的生存困境，对当代女性有一些启示。首先，当代女性想要得到长足发展，应该摆脱传统观念的束缚，从意识层面消除男女不平等的观念。其次，现代女性应该拥有清醒的自我意识，充分认识自己，不断成长，实现自身的价值。当代女性应该清楚自己想成为什么样的人，想要过什么样的人生，并且为之努力奋斗。最后，现代女性应该经济独立，只有做到经济独立，才能被公平的对待，从而拥有话语权。

（三）结语

《甄嬛传》播出距今已有 11 年，仍热度不减，超长的生命力可以看出一部好的作品能够与观众共情，并展开多元讨论。笔者从自身、他人和环境三个角度分析了后宫女性的生存困境和原因，并提出了对当代女性的生存启示，角度和深度还有不足，希望日后对《甄嬛传》的研究能够更加丰富和多维度。

参考文献

大连民盟公众号. 《后宫·甄嬛传》作者流潋紫专访. [Online]. https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwNjgwODkyOA==&mid=2649883007&idx=1&sn=4908c23c8334175684fc769e0e5b712b&chksm=83011570b4769c66a88220ace467db288942f2c3d7a22a4cb363658db7134e475abc5b01e717&scene=27

邓蕾.2017.大陆和香港的宫斗剧价值观的异同——以《金枝欲孽》与《后宫·甄嬛传》为例.[J]. 新闻研究导刊. 2017,8(6):127-128.

毒眸. 2021. 十年了，再看亿遍《甄嬛传》. [Online]. https://baijiahao.baidu.com/s?id=1717029473906888099&wfr=spider&for=pc

辣老师.2021.辣老师抖音号.这枝红杏有傲骨. [Online].https://v.douyin.com/BNcegXj/

李红秀. 2019. 网络小说的传统文化之美——《后宫甄嬛传》走红探析. [J]. 重庆交通大学学报. 2019,19(02):90-99.

流潋紫. 2021. 走过《甄嬛传》那些年撷取的小确幸. [J]. 检查风云.2021(24):4-5.

吴重阳. 2019. 论电视剧《甄嬛传》中安陵容的良知渐变历程. [J]. 科教文汇(上旬刊).2019(08):159-160.

西瓜视频. [Online].https://www.ixigua.com/6750610158583284231?wid_try=1

新浪微博. 2021 .《甄嬛传》播出十周年：收视长盛不衰，演员各自风光.[online] https://weibo.com/ttarticle/p/show?id=2309404704530200920221&sudaref=www.baidu.com

杨帆帆. 2016.郑晓龙电视剧中的社会批判意识——以《金婚》《甄嬛传》为例.[J].江西广播电视大学学报.2016(3):25-28.

姚淑女. 2017. 悲情红颜，无法置换的角色定位——基于女性主义角度下对《后宫·甄嬛传》女性人物形象的赏析. [J]. 戏剧评鉴. 2017(10):139-140+136.

宛央. 2022 . 宛央女子公众号. 从始至终，甄嬛都输给了沈眉庄. [Online] https://mp.weixin.qq.com/s/7TmYNUUCGsGdg6LYCBnUDQ

张晓丽.2019. 从《后宫·甄嬛传》和《简爱》看女性主义及现实启示. [J].山西能源学院学报. 2019,32(6):75-77.

甄嬛传百度百科. [Online].https://baike.baidu.com/item/甄嬛传/4701562?fr=aladdin.

周爱华. 2021. 后宫里的疯女人：《甄嬛传》《如懿传》的女性压抑书写. [J]. 宁波广播电视大学学报. 2021,19(01):33-p34.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）:
WANG FANG

Highest Education（最高学历）:
Doctoral candidate, Kasetsart University

University or Agency（任职院校或单位）:
Harbin Finance University, Harbin City, China

Field of Expertise（专业领域）:
- Teaching Chinese as a Foreign Language
- Applied Linguistics

Address（地址）:
No.65,Diantan Road, Xiangfang District, Harbin City, Heilongjiang Province, China, post code: 150030

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）:
KANOKPORN NUMTONG

Highest Education（最高学历）:
Ph.D.(Classical Chinese Literature)

University or Agency（任职院校或单位）:
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Field of Expertise（专业领域）:
- Chinese Languages
- Chinese Literature
- Chinese-Thai Translation

Address（地址）:
Faculty of Humanities, Kasetsart University. 50 Ngamwongwan, Ladyao, Chatuchak,Bangkok,10900, THAILAND.

针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材编写探析

Analysis of the compilation of local legal Chinese Textbook for Chinese-learning Novice in Thailand

王克然
WANG KERAN
皇太后大学，汉学院
School of Sinology, Mae Fah Luang University
E-mail: keran.wan@mfu.ac.th
Received: 07 January 2023 / Revised: 26 April 2023 / Accepted: 25 May 2023

摘要

随着汉语在国际上的影响力日益广泛，作为第二语言的汉语学习也日益呈现出专业化、职业化的发展趋势，“专门用途汉语”应运而生。本文立足“专门用途汉语”的一个分支——法律汉语，以专门用途汉语教材编写的理论基础为指导，通过对比目前中国国内较为权威的两本法律汉语教材《中国法律专业汉语教程》和《法律汉语：商事篇》，总结出其各自的优点和不足，在此基础上，结合“汉语零起点”和“泰国本土”的双重特色，从教材的定位、教材的内容和编写体例、教材的版面设计和配套教学资源三个方面，对编写针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材提出了相关的建议，以期推动泰国本土法律汉语教材的编写及研发。
关键词：专门用途汉语；法律汉语；零起点汉语学习者；泰国本土汉语教材

ABSTRACT

With the increasing influence of Chinese in the world, the learning of Chinese as a second language is increasingly showing a trend of specialization and professionalization, and "Chinese for Specific Purpose" emerged. This article focuses on a branch of "Chinese for Specific Purpose" - legal Chinese, based on the theory of the compilation of Chinese for specific purpose textbook, by comparing two authoritative legal Chinese textbooks in China《中国法律专业汉语教程》and《法律汉语：商事篇》, summarized their respective advantages and disadvantages. On this basis, combined with the characteristics of "Chinese-learning novice" and "Thailand localness", from the three aspects of the orientation of textbook, the content and writing style of textbook, the layout design and supporting teaching resources

of textbook, this article puts forward some suggestions for the compilation of local legal Chinese textbooks for Chinese-learning novice in Thailand. It is hoped that the article can promote the compilation and development of local legal Chinese textbooks in Thailand.

Keywords: CSP (Chinese for Specific Purposes), legal Chinese, Chinese-learning Novice, Local Chinese Textbook in Thailand

一、引言

（一）选题缘由

1. 泰国本土法律汉语人才市场的客观需求

自中泰建交以来，两国间的交流日益密切，越来越多的中国企业到泰国投资和发展，越来越多的中国人到泰国旅游、留学、工作，甚至购置房产、注册结婚、养老等等。无论是中国企业还是个人，在泰期间，都离不开泰国特定法律法规的保护和制约。比如与公司企业相关的泰国国际贸易法、外国投资法、公司法等，在泰国工作所涉及的劳动与社会保障法、税收法，购置房产时涉及的土地法等等。中国人作为泰国贸易、投资、旅游、留学等多领域的“大客户”，同时精通泰语和泰国本土法律的人寥寥无几。在这种形势下，如果能培养出泰国本土法律汉语人才，提供泰国本土法律的汉语咨询和服务，将会大大满足中国企业和个人在泰国法律市场的需求。这样，就能够吸引更多的中国人前来泰国投资和发展，从而推动泰国的经济发展。

2. 作为编者之一，笔者正在参与编写泰国皇太后大学《法律汉语》系列教材

经济的稳定发展离不开法律的保障。尤其是在开展国际贸易时，贸易国相关的法律法规为国际贸易的顺利进行以及问题纠纷的解决提供了必要的法律依据。因此，开展国际贸易前，提前了解贸易国的相关法律知识是非常必要的。如今随着越来越多的中国人来泰国开展贸易，专门针对中泰贸易方面的泰国本土法律咨询、法律顾问、律师等行业在泰国应运而生。从事这些行业的泰国人，不仅要熟悉泰国的相关法律，还要能熟练地运用汉语与中国人进行沟通与交流。

正是在这样的背景下，泰国皇太后大学于 2022 年开设了“Business Law and Chinese Communication”专业，这是隶属于皇太后大学法学院的两个本科专业之一。相较于另一个普通的法律本科专业，该专业的培养目标更明确、针对性更强，主要体现在两个方面：一是学习的法律内容以商法为主；二是强调了汉语交际的能力。该专业的课程安排也有其特色，即学生在大学前两年要学习法律汉语的相关课程，具体课程安排为：学生在大一正式开学前的暑假期间要先学习一个月的汉语语言强化课程（Intensive Chinese, 简称 IC）。因为该专业录取的学生有些没有汉语基础，有汉语基础的学生汉语水平也是参差不齐，介于 HSK1-3 级之间，所以为了奠定汉语基础、巩固汉语能力，学校专门为该专业的学生开设了这门短期强化课程。学生在通过了这门课程的考试

之后，将在大一和大二的两个学年、四个学期，继续学习《法律汉语》1-4 四门汉语课程。如果没有通过汉语强化课程的考试，则无法继续学习后面的课程。

由于泰国本土法律汉语教材的空白，笔者有幸成为泰国皇太后大学《法律汉语》系列教材编写组的成员之一。在教材编写前的整体设计以及教材编写的过程中，编写团队遇到了种种困难和问题：首先就是编写团队的成员问题，该团队的编写成员均为非法律专业的汉语教师，法律知识尤其是泰国的法律知识储备明显不足；其次就是关于教材编写本身的问题，比如泰国相关法律及话题范围的选取划定、法律汉语词汇的筛选、课文内容的呈现形式等等。这一系列问题引发了笔者对泰国本土法律汉语教材编写原则、编写策略等的种种思考。

（二）研究目的

本文的研究目的有两个：

1. 以 ESP（即“专门用途英语”，详见第二章）和 CSP（即“专门用途汉语”，同上）理论为基础，通过对比分析目前中国国内较为权威的两本法律汉语教材《中国法律专业汉语教程》和《法律汉语：商事篇》，总结出二者的优点与不足。

2. 在 ESP 和 CSP 理论基础上，借鉴两本法律汉语教材的优点，结合“汉语零起点”和“泰国本土”的双重特色，对编写针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材进行探讨和分析，提出相关编写建议，以期推动泰国本土法律汉语教材的编写及研发。

（三）研究意义

从泰国方面来说，伴随着全球“汉语热”的浪潮，泰国中小学纷纷将汉语课纳入教育体系，泰国高校也陆续开设汉语专业，甚至在泰国的各大商场和大街小巷，都能经常看到汉语的标识，汉语在泰国的“火热”程度可见一斑。正是因为学习汉语、会说汉语的人越来越多，与汉语相关的工作职位的竞争在泰国也是异常激烈。如何在众多能够流利地进行日常交流的汉语人才中脱颖而出，具备专业方向的汉语能力成为了一大竞争优势，比如商务汉语、法律汉语、旅游汉语、酒店汉语、科技汉语等等。从这一层面来说，泰国专门用途汉语教材的编写势在必行。因为它让汉语的学习更有针对性、更加专业化，学生毕业以后更容易找到对口的汉语工作职位，比只学习通用汉语的人员更有就业优势。因此，对泰国本土法律汉语教材编写的研究，不仅有利于泰国本土法律汉语的推广和发展，也有利于促进泰国本土其他专门用途汉语教材的编写及研发，从而推动泰国专门用途汉语教学的发展，培养出更多的泰国本土专业汉语人才，进而使整个泰国的汉语教学走向更深、更广、更高的层次。

从全球方面来说，汉语已经成为联合国六大官方语言之一，当今国际市场对汉语的多样化需求，促使我们要加强对专业汉语人才的培养。因此，泰国本土法律汉语教材的编写研究，对全球各国本土法律汉语教材以及其他专门用途汉语教材的编写及研发也有一定的借鉴意义。希望通过

该研究，能引起并提高学界对专门用途汉语特别是本土化的专门用途汉语的重视，推动全球专门用途汉语教学的发展，从而培养出各个专业方向所需要的专业汉语人才。

（四）文献综述

1.专门用途汉语教材及研究现状

（1）专门用途汉语教材

早在二十世纪 80 年代初，随着来华留学生的人数、规模和学习层次的增加，越来越多的留学生开始进入中国高等院校学习相关专业。中国一些院校先后开始开设科技汉语、医用汉语、理工汉语等专门用途汉语课程，并编写出版了科技汉语、医学汉语、商务汉语、理工汉语等教材，共计不少于 150 种。（余可华、徐丽丽，2019）最早出版的专门用途汉语教材是《外贸洽谈 500 句》（北京语言学院和北京外贸学院合编，华语教学出版社，1982），该教材主要侧重国际贸易中的汉语交流，反映了当时中国对外经济交往的现实情况。目前出版的专门用途汉语教材以商务汉语、科技汉语与医学汉语为主，其中商务汉语教材已逾 80 种，其他专业汉语教材不足。而且，目前出版的专门用途汉语教材主要面向赴华留学生，且以学历生为主，针对海外本土的专门用途汉语教材比较稀缺。（余可华、徐丽丽，2019）

（2）专门用途汉语教材的研究现状

针对专门用途汉语教材的研究，大多集中在商务汉语和旅游汉语两个方面，特别是针对海外本土专门用途汉语教材的研究，在这两个方面尤为突出。

笔者通过在 CNKI 搜索主题“专门用途汉语教材”，共搜集到 29 篇与“教材”相关的研究。其中有 5 篇是国别化的专门用途汉语教材研究，4 篇涉及韩国的旅游和商务汉语、1 篇涉及尼泊尔的导游汉语，分别是《韩国专门用途汉语教材研究现状分析》、《面向在韩旅游从业人员的旅游汉语教材分析》、《韩国医疗旅游汉语教材调查研究》、《中韩商务汉语教材比较研究》、《谈国别化专门用途汉语教材编写的针对性——以<尼泊尔导游汉语>编写为例》。

这些专门用途汉语教材的研究，尤其是对本土化的专门用途汉语教材的研究，为我们进行泰国本土法律汉语教材的编写提供了一定的思路和借鉴意义。

2.法律汉语教材及研究现状

（1）法律汉语教材

目前，中国国内出版的法律汉语教材数量较少，现有教材也基本都是针对赴华留学生而言的，因此教材内容大都立足于中国的相关法律。其中比较常见的教材有两本：《中国法律专业汉语教程》（王若江，2007）和《法律汉语：商事篇》（张泰平，2007）。

《中国法律专业汉语教程》（王若江，2007）是一本由语言学习到专业知识学习的预科过渡性语言类教材，通过中国法律相关的语言学习材料，一方面提高学生的汉语水平，另一方面帮助学生积累法律的汉语专业词汇，以完成学生从汉语语言学习到法律专业学习的过渡。

《法律汉语：商事篇》（张泰平，2007）是一本中国对外商务法律题材的汉语教材，具有较强的针对性和专业性。教材围绕商务活动中可能涉及的法律、法规加以选材，以对话体的形式深入浅出地介绍了中国的法律制度以及涉外投资法、对外贸易法、合同法等相关内容。适用于对中国商业法律感兴趣且具有三年以上汉语基础的外国留学生。

海外出版的针对本土法律的汉语教材，数量更是微乎其微，目前只搜集到泰国本土出版的一本名叫《律师专用汉语》（李灵，2022）的法律汉语教材，该教材注重实用性，以中国人在泰国生活、工作遇到的法律问题为课文内容，并配以相应的法律汉语词汇、汉语语法解释和课后练习。但是纵观整本教材，其语言知识的系统性、案例选取的典型性以及法律内容的全面性均有待商议。

由此可见，现有的法律汉语教材基本都需要学习者先具有一定的汉语基础，再开始学习法律的相关知识，针对零起点汉语学习者的法律汉语教材尚为空白。

（2）法律汉语教材的研究现状

目前，有关法律汉语教材的研究文献，和出版的法律汉语教材一样，也主要集中在针对中国法律的汉语教材研究上。

宋春香（2018）指出目前中国国内法学专业留学生的汉语教材研发工作明显滞后，研发法律汉语教材应遵循五项基本原则：研发团队专业化、案例选取典型化、教材体例系统化、语言运用实用化、文化解读趣味化。

岳耀锋（2013）以美国法律界零起点汉语学习者为研究对象，在对其进行问卷调查、访谈和需求分析的基础上，针对三种不同类型的美国法律界汉语学习者设计了不同的法律汉语课程，同时也提出了针对美国法律界零起点汉语学习者教材编写的建议，包括教材的定位与设计、教材内容的选择与编排方式等。

刘卓群（2013）通过比较《中国法律专业汉语教程》（王若江，2007）和《法律汉语：商事篇》（张泰平，2007）两本法律汉语教材，指出了二者在指导理念、适用对象、素材来源、课文

选题、结构体例、练习设置和组成设计等方面各自的优势与不足，对法律汉语教材的编写提供了一定的参考意见。

王瀚锋（2013）以ESP理论为指导，在分析法律汉语教学策略和比较《中国法律专业汉语教程》（王若江，2007）和《法律汉语：商事篇》（张泰平，2007）两本法律汉语教材的基础上，对法律汉语教材的编写提出了五点构想：从学习者的角度出发，显示教材的针对性；兼顾教学过程中的实际需求，注重教材的实用性；细化教材的种类及层次，完善法律教材体系；文化背景与知识体系相结合，丰富教材的趣味性；加强教材的多媒体资料的辅助配备，营造真实的教学场景。

李红园（2010）以《中国法律专业汉语教程》（王若江，2007）为例，分析了法律汉语教材定位时需要考虑的三个重要因素：教学目标的确定、学习者的需求分析、教师的需求分析。

可见，这些研究文献基本都是围绕中国法律的汉语教材的编写及研发展开讨论的，并没有涉及海外本土的法律汉语教材。

二、法律汉语教材编写的理论基础

（一）“专门用途英语”理论

“专门用途英语”（English for Specific Purposes, 简称 ESP）起源于 20 世纪 60 年代后期。第二次世界大战以后，全球经济和科学技术迅猛发展，英语成了国际交往中的主要通用语言。随着政治、贸易、金融、保险、旅游、科技、医学等在全球范围内的各种交往空前频繁，各类人员对学习英语的需求也逐渐多元化和专业化，出现了商务英语、旅游英语、科技英语、医学英语等。可见，“专门用途英语”正是为了满足不同学习者对英语的多种学习需求而产生的。

所谓“专门用途英语”是相对普遍使用的“通用英语” (English for General Purposes，简称 EGP)而言的，指用于某种专业领域、特定范围和固定场合的英语。（李泉，2011）其目标是专门针对学科专业和职业需要开设英语课程，帮助学习者熟练掌握专业领域有效沟通的英语技能。因此，它具有如下鲜明的特征：面向学生需求导向；与学科、职业及专业相关；专业语篇与体裁特点鲜明；教材和学习方法不同；教学理念和方法不同。（《专用用途英语手册》，清华大学出版社，2016）“专门用途英语”理论的精髓是分析和满足不同学习者的不同需求，以提高教学效果。该理论的需求分析一般采取 Hutchinson 和 Waters 在 1987 年提出的分析框架，他们把学习者的语言学习需求分成“目标需求”和“学习需求”：目标需求分析用来分析学习者学习语言的目的、使用语言的情况和必须掌握的语言知识和技能，学习需求分析用来分析学习者学习语言的过程；目标需求着眼于起点和结果，而学习需求着眼于教学过程；目标需求分析以语言为中心，而学习需求分析以学习为中心。（岳耀锋，2013）

专门用途英语教学经过多年的实践发展和经验总结，无论是教学原则、教学模式、教学方法，还是教学大纲、教材编写、评估标准等，其相关研究成果都已经十分丰富，这些都为我们编写和研发泰国本土法律汉语教材提供了一定的理论基础。

（二）“专门用途汉语”理论

近年来，汉语在国际上的影响力越来越大，随着中国经济实力的增强和科学技术的发展，作为第二语言的汉语学习也日益呈现出多层次、多领域、多目标、专业化、职业化、实用化的趋势。（李泉，2011）外国人对学习汉语的需求逐渐从基础汉语开始转变为商务、旅游、经贸、科技、法律、医学汉语等专门用途汉语。可见，“专门用途汉语”是经济全球化的产物，它是建立在 ESP 理论基础之上、同时结合汉语教学的实践而提出的。（余可华、徐丽丽，2019）

“专门用途汉语”（Chinese for Specific Purposes, 简称 CSP）是指用于某种专业领域、特定范围和固定场合的汉语，并不限于跟学科密切相关的专业汉语，还包括特定业务、特定场合、特定环境中使用的汉语。（李泉，2011）比如商务汉语、旅游汉语、医学汉语、法律汉语、科技汉语等。“专门用途汉语”是与“通用汉语”(Chinese for General Purposes，简称 CGP) 相对应的，二者共同作为汉语教学的两个重要组成部分，既有联系又有区别。专门用途汉语，从语言本身来说，其词法、句法及篇章语法等与日常交流使用的通用汉语并无区别，不同的是用途、场合、应用范围、专门化程度等。因此，应把语言的使用目的、交际领域、应用范围、文体语域、语篇语体等作为区分二者的主要方面。 （李泉，2011）

专门用途汉语自 20 世纪 80 年代出现以来，经过近四十年的发展，其理论基础虽不及专门用途英语那般完善，但也正日益受到专家学者们的重视。对“专门用途汉语”概念的界定以及其与“通用汉语”的区别分析，使我们对专门用途汉语有了更加清晰准确的理解和认识，也为我们编写泰国本土法律汉语教材提供了汉语方面的理论支撑。

（三）专门用途汉语教材的编写原则

专门用途汉语教材即与通用汉语教材相对应的应用于特定领域范围的教学资源。专门用途汉语教材的适用对象为汉语作为外语/第二语言的学习者，属于第二语言学习性质的教材，具有交际性与工具性的双重属性。（余可华、徐丽丽，2019）因此，专门用途汉语教材的编写首先应遵循对外汉语教材编写的一般原则，比如刘珣（2000）提出的针对性原则、实用性原则、科学性原则、趣味性原则和系统性原则，同时，在ESP和CSP理论的基础上，突出“专门用途”这一特性。

目前，针对专门用途汉语教材的编写原则，学界尚无统一定论。但是学者们陆续从不同角度提出了自己的见解。

王瀚锋（2013）在《基于 ESP 理论的法律汉语教材研究》中以对外汉语教材编写的一般原则为基础，结合学界提出的关于专门用途汉语教材编写的各种具体原则，将二者融合，在深化扩充对外汉语教材编写的一般原则的内涵和外延的基础上，整理总结出了专门用途汉语教材编写的“新五项”原则：1. 真实性原则；2. 实用性原则；3. 趣味性原则；4. 科学性原则；5. 针对性原则。

余可华、徐丽丽（2019）在《“ 一带一路”新形势下专门用途汉语教材建设》中提出了新形势下专门用途汉语教材编写的五项基本原则：1. 以需求为导向的原则；2. 突出汉语语言特征与语体特征的原则；3. 语料的真实性与互动性原则；4. 以跨文化交际能力培养为基本原则；5. 情感性原则。

此外，也有学者专门针对法律汉语教材的研发提出了相应的原则。

宋春香（2018）在《“一带一路”法律人才培养与法律汉语教材研发的若干问题》中提到，法律汉语教材研发需要遵循专业特色和语言学习的科学规律，在专业化、典型化、系统化、实用化、趣味化方面做出积极的探索和实践。为此，她提出了法律汉语教材研发的五项具体原则：1. 研发团队专业化原则；2. 案例选取典型化原则；3. 教材体例系统化原则；4. 语言运用实用化原则；5. 文化解读趣味化原则。

综上所述，泰国本土法律汉语教材的编写并不是无章可循，我们完全可以借鉴上述各项理论，并结合所编教材的自身特点，编写出适合学习者需求的专业汉语教材。专门用途英语所强调的需求分析理论、专门用途汉语概念的界定及其与通用汉语的联系和区别、学者们提出的有关专门用途汉语教材编写的各种原则以及法律汉语教材的编写原则，这些都为我们编写泰国本土法律汉语教材提供了坚实的理论基础，使我们对教材的编写定位更加精准、思路也更加清晰。

三、现有法律汉语教材的比较分析

吕必松(1996)曾经说过：“教材是课堂教学的基础和依据，要提高课堂教学质量，就必须有理想的教材，如果教材不理想，或者根本不适用，就难以提高教学质量。”

那理想教材的评判标准是什么呢？赵金铭（1998）在《论对外汉语教材评估》中指出，达到教学目的和满足学习者需求，是教材评估的两大主要内容。此外，还要特别着重在以下两方面进行检验：一，是否遵循“教材编写理论”，以此确定教材编写的基本框架。二，是否遵循“教材编写基本原则”，循此从事具体的编写。在此基础上，赵金铭（1998）设计了一份“对外汉语教材评估一览表”，该表详细地将对外汉语教材的评估标准分为 9 大项，分别是“前期准备”、“教学理论”、“学习理论”、“语言”、“材料”、“练习编排”、“注释解说”、“教材配套”、“其他”，各大项下面还附有具体的小项，共计 55 项评估项目。

参照这些评估项目，本文大致将其归为三个方面：教材的定位、教材的内容与编写体例、教材的版面设计与配套教学资源。下面，本文就以这三个方面为纲，结合法律汉语教材编写的理论基础，选取目前中国国内较为权威的两本法律汉语教材《中国法律专业汉语教程》（2007）和《法律汉语：商事篇》（2007）进行比较分析，指出两本教材各自的优点和不足，以期为泰国本土法律汉语教材的编写提供一定的借鉴意义。

（一）教材的定位

李红园（2010）在《法律汉语教材定位时需要考虑的要素》中提到，法律汉语教材的定位需要着重考虑的因素主要有三个：1. 教学目标的确定；2. 学习者的需求分析；3. 教师的需求分析。这三个因素体现了 ESP 理论的精髓——即“需求分析”原则，因此本文将从以上三个方面对两本法律汉语教材的定位展开探讨。

1. 教学目标

《中国法律专业汉语教程》作为“北大版留学生预科教材·专业汉语教程系列”教材之一，是一本由汉语语言学习到汉语专业知识学习的过渡性语言类教材，该教材对教学目标的表述如下：“本教材以专业性内容为主题，以提高汉语水平为主要目的，以接触一般性专业知识、积累专业词汇、训练专业学习基本方法为次目的，以实现语言学习与专业学习的直接贯连为预期目标。”可见，该教材的教学目标有三：一是通过法律方面的材料，进一步提高汉语水平；二是积累专业词汇，完成从语言学习到专业学习的过渡；三是改变学生的学习方法，引导学生逐步适应从语言学习到专业学习的基本方法。对于第三点，教材中还提出了具体可操作的教学环节，包括听课、记笔记、阅读、写读书报告、进行专业问题讨论等。而《法律汉语：商事篇》作为“北大版对外汉语教材·专业汉语教程系列”教材之一，是一本学习汉语专业知识及提升汉语专业表达技能的专业知识类教材，该教材对教学目标并没有进行明确地表述，但纵观教材的“前言”部分和整本教材的内容，可以得知该教材的教学目标与学习者的求职就业相关联，学生在学习该教材后，不仅对中国法律乃至中国文化有更深一层的理解，还可以在中国的对外商务法领域拥有语言和专业知识的双重优势，从而增强自身的职业竞争力。

对比来看，《中国法律专业汉语教程》相较于《法律汉语：商事篇》教学目标更加清晰明确，而且对每一目标的实现均有相应的具体措施和方法，可操作性强，更值得借鉴。

2. 学习者的需求

《中国法律专业汉语教程》是为了满足以下三类学习者的法律汉语学习需求：一是汉语水平已经达到中级、准备进入中国大学本科学习法律专业的第二语言学习者；二是已经进入大学本科，还需要补习专业汉语的第二语言学习者；三是希望从法律专业角度提升汉语水平的第二语言学习者。就其专业性而言，该教材不是讲系统的法律知识，而是讲一般的法律常识。《法律汉语：商事篇》最初的读者对象为美国本科大学生和法学院、商学院的研究生，必须具有三年以上的汉语基础，后来也适用于对中国商业法律感兴趣的留学生。教材围绕商务活动中可能涉及的法律、法规加以选材，深入浅出地介绍了中国的法律制度以及涉外投资法、对外贸易法、合同法等相关内容。

综上所述，两本教材的编写都是建立在对学习者充分的学习需求分析基础之上，凸显了教材本身的针对性和专业性。

3. 教师的需求

《中国法律专业汉语教程》为教师对教材的使用需求提出了详细的建议，比如五个教学步骤：（1）课前预习；（2）以听课为主的课堂教学，利用“专题报告”、“专业词语”和“常见句型”；（3）以扩大知识面为目的的阅读教学，利用“专业知识”和“阅读”；（4）以表达为

主的口语教学，利用“讨论题”；（5）以语言知识为主的语言训练，利用“综合练习”。此外，该教材还指出了总体的教学方法：先以大学专业课授课方法进行，后以语言课授课方法补充。在此基础上，还建议教师将教学环节分为五个阶段，并明确了每个阶段的学习时长和具体任务。《法律汉语：商事篇》并没有为教师使用该教材提供明确建议，对教师的需求分析不够充足。

教材是教学内容的载体，是联系教师和学生的纽带。教材的使用者不仅包括学生，还包括教师。评判一本教材是否完善和成熟，除了从学习者的角度，也要从教师的角度进行考量。一本教材是否能满足教师的教学需求，帮助教师更好地展开教学，并达到理想的教学效果，也是教材编写者应该考虑的重要因素之一。从这一方面来讲，《中国法律专业汉语教程》对教师使用教材给予了更加细致地引导，有利于教材使用的最大化，相较于《法律汉语：商事篇》更有优势。

（二）教材的内容与编写体例

《中国法律专业汉语教程》全书共有十课，内容涉及中国法律的多个方面。其中，第 1-4 课涉及民法，第 5 课和第 8 课涉及诉讼法中的民事诉讼，第 6 课和第 7 课涉及行政法，第 9 课涉及经济法，第 10 课是关于中国古代的法律制度

《中国法律专业汉语教程》每课下设七个栏目：专题报告、专业词语、常见句型、专业知识、阅读、讨论题、综合练习。具体如下：

“专题报告”部分会安排一篇涉及中国法律某一门类的专题报告，包括一个案例和对这个案例的分析，前者以叙述体的形式呈现。案例的素材来源上，10 篇课文中，1 篇节选自法律类报刊，3 篇来源于著名的法制节目——《今日说法》，4 篇选自法律专业书籍，1 篇源于网络上的案例分析，1 篇节选自古籍小说《聊斋志异》。来源可谓广泛丰富但也不乏权威真实，体现了专业汉语教材的真实性、科学性和专业规范性。“专题报告”中出现的非法律专业生词，在文中以阴影标示并在该页的小栏框中解释，各课不再设生词表。这种处理有别于一般的通用汉语教材，有利于使学习者改变一般汉语课的学习方法，从而为该教材从语言学习到专业学习的“过渡性”目标服务。但是生词无拼音标注，就像部分课文的呈现形式不是对话体一样，着重强调了学生的阅读和理解能力，而不利于学生汉语发音和交际表达能力的培养，因此，更适合作为阅读类教材。此外，汉汉解释生词的方式，对学生的汉语水平要求较高，不适合零起点或初级水平的学生，而且用汉语解释汉语，极易出现用另一个生词解释现有生词的现象，不仅抽象不易理解，无形中也增加了学生的学习负担和学习压力。

“专业词语”部分会将报告中出现的法律专业术语在文中以下划线标示，单独进行注释，目的是积累专业词汇。该教材将通用汉语词汇和法律汉语专业词汇分开标注和呈现，增强了词汇学习的针对性，强化了学习者对法律汉语专业词汇的概念。但是与案例报告中出现的非法律专业生词一样，“专业词语”也没有标注拼音且也采用了汉汉解释生词的形式，这对学生的专业汉语学习无疑是一个挑战。

“常见句型”部分会讲解专题报告中出现的专业性文献中常见的句型，以及在法律专业文献中运用较多的一般性句型，在文中以黑体标示，目的是让学生熟悉这些句型，并能直接运用于专业性谈话和写作。这部分内容类似于汉语语言学习中的语法或注释部分。法律语体本身具有严谨、周密、完备和特定程式这些特征，因此“常见句型”的学习非常必要。但不足之处是这一部分同样只用汉语对句型进行解释。

“专业知识”部分会介绍与该专题有关的专业法律知识，目的是让学习者了解一些最基础的专业法律常识，增强理论基础。

“阅读”部分会提供与“专题报告”案例相类似的另一篇文字材料，是“专题报告”相关法律内容的强化和延伸，目的是扩大知识面，训练学生快速阅读的能力。阅读材料中出现的生词，在文中以阴影标示并在该页的小栏框中同样以汉汉翻译的形式进行解释。

“讨论题”根据“专题报告”的内容和“阅读”材料提出开放性的讨论题目，引导学生思考并供课堂讨论之用，目的是训练学生思考和表达专业问题的能力。

“综合练习”进行以语言为主的综合练习，包括词语的发音、专业词语解释、专业词语的搭配、法律句型练习、案例判断分析和文书写作等多项内容，目的是将所学的法律知识落实到汉语上，全面提高法律汉语语言的表达能力。

《法律汉语：商事篇》全书共有十四课，内容以中国商业法律为主，根据不同的商业法律内容分为四个单元，每一单元均有导论部分。其中，第一单元为“中国司法制度概述”，包括导论和第 1-3 课；第二单元为“中国涉外投资法”，包括导论和第 4-8 课；第三单元为“中国对外贸易法”，包括导论和第 9-11 课；第四单元为“中国合同法”，包括导论和第 12-14 课。

每个单元的“导论”部分主要介绍该单元涉及的法律法规及产生的时代背景和历史变革。导论包含三部分：该单元相关的中国商业法律概述、生词及英文注释、法律概述的英文翻译三部分。导论中的生词量 30-60 多不等，生词以右上角标的形式在课文中标注，然后在生词注释部分以“汉语——拼音——英语翻译”的形式展现，便于学生自学。

各单元下面的每一课包括五个部分：课文、课文生词注释、时文选读、时文选读生词注释、课后练习。该教材的课文均采用对话体形式，通过设置的三位虚拟人物，在老师和学生们的互动问答中讲解中国商业法律的相关知识。这种将法律知识的学习融入到日常交流当中，既传授了法律知识，又培养了交际能力的做法值得借鉴。课文中每句话下面都配有相应的英文翻译，有利于学生对对话内容的及时理解。课文的生词量十几个到五十几个不等，大都集中在 20-40 之间，同样以“汉语——拼音——英语翻译”的形式展现。“时文选读”是课文法律内容的扩展和延伸，素材均节选自发表于学术期刊的法学论文，体现了教学材料的真实性、专业性和科学性。“课后练习”每课只有两种客观性质的题型：解释词语和回答问题，每课相应的数量在 10 个和 5 个左右，学习者可以在“课文对话”和“时文选读”中直接找出或概括总结出相应的答案。

综合比较两本教材，二者在教学素材的选择方面，都体现了真实性、科学性和专业规范性。但是二者在以下四个方面差异显著：1. 课文的呈现形式方面，《中国法律专业汉语教程》课文的

案例以叙述体形式呈现，更适合作为阅读类教材；而《法律汉语：商事篇》的课文则是对话体的形式，有利于培养学生汉语提问、应答、衔接的交际技巧和表达能力。2.课文、生词、常用句型的拼音标注和英文注释方面，《中国法律专业汉语教程》基本全为汉语，极少标注拼音和英文注释，即使是生词，也采用汉汉互译的形式，尤其是“专业词语”，更是采用用汉语描述其定义、解释概念范畴的方法，这对学生的汉语水平有较高的要求，极易出现用另一生词解释现有生词的情况，不符合语言学习由易到难的规律，会给学生增加学习的负担和压力。《法律汉语：商事篇》则不同，大量使用拼音和英文进行标注和注释，这不仅有利于巩固学习者的汉语发音，而且对英语较好的学习者而言，能帮助他们快速理解生词和课文的意义，从而尽快运用到实际生活当中。3.常用句型方面，相较于《中国法律专业汉语教程》，《法律汉语：商事篇》没有常用句型等语法知识部分，因为法律语体具有固定程式的表达特征，学生只学习有关商业法律的词汇，未必能在正式场合进行口语和书面的专业表达。4.课后练习方面，《中国法律专业汉语教程》的课后练习包含“讨论题”和“综合练习”，“讨论题”一方面通过学生对法律汉语词汇和常用句型的使用，检验学生的学习效果，另一方面其题目的主观性，有利于训练学生的逻辑思维能力和法律汉语的语言表达能力；“综合练习”的编排包括语音、词汇、句型、法律文书的写作等，这种编排顺序符合语言类教材的编写规则，使学生的法律知识和语言技能能够同时得到训练和巩固。相比之下，《法律汉语：商事篇》的课后练习题型比较单一，答案比较固定，都是在课文中能够直接找到或概括总结出来的，题目的开放性和讨论性不强，学习者思考和表达的发挥空间不大。

（三）教材的版面设计与配套教学资源

在教材生词的排版设计方面，《中国法律专业汉语教程》“专题报告”中出现的非法律专业汉语生词，在文中以阴影标示并在该页的小栏框中解释，有利于学生迅速找到相应的生词及其释义，更加节省时间；也有利于学生更好地理解和把握该生词的上下文使用语境。而“专业词语”部分将报告中出现的专业术语在文中以右上角标和下划线标示，单独进行注释，无形中促使学生注意到通用词语和专业词语的区分，加深了学生对法律专业词语的印象。《法律汉语：商事篇》的生词在文中仅以右上角标的形式标注序号，并没有下划线或阴影以限定生词的范围，因此，不及《中国法律专业汉语教程》明显、清楚、直观。在教材插图等的排版设计方面，《中国法律专业汉语教程》全书仅配有两个插图和一首歌曲《老鼠爱大米》的歌词，而《法律汉语：商事篇》每课均配有一幅与课文内容相关的卡通图片，教材的趣味性更加显著。

在配套的教学资源方面，除了《法律汉语：商事篇》附有一张 MP3 光盘，方便学生复习课文内容并加强听力和发音练习以外，两本教材均无配套的 PPT、教师用书、额外的练习册等其他辅助资源。

综上所述，《中国法律专业汉语教程》和《法律汉语：商事篇》两本教材各有利弊。教材的定位方面，在对学习者的需求分析上，两本教材都指明了各自的适用对象，凸显了教材的针对性，但《中国法律专业汉语教程》对教学目标的阐述相较于《法律汉语：商事篇》更加清晰明确，对教师的需求分析也更加详细具体。教材的内容与编写体例方面，《中国法律专业汉语教

程》和《法律汉语：商事篇》两者内容各有侧重，前者涉及与民生相关的多方面的法律常识，后者侧重中国商业法律的相关内容；两者的编写体例也各不相同，《中国法律专业汉语教程》每课下设七个栏目，而《法律汉语：商事篇》每课只包含五个部分，而且二者在课文呈现形式、生词和课文的拼音标注和英文注释、常用句型、课后练习等方面差别显著。教材的版面设计与配套教学资源方面，《法律汉语：商事篇》每一课均配有与课文相关的卡通图片，趣味性比《中国法律专业汉语教程》更加凸显；但是在配套教学资源上，除了《法律汉语：商事篇》附有一张 MP3 光盘外，两本教材都十分欠缺。

四、针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的编写

目前，专门用途汉语教材的数量远不及通用汉语教材，相关的理论研究也比较薄弱。现有的专门用途汉语教材及其研究也多集中在商务汉语、科技汉语、中医汉语等方面，涉及法律汉语的专门用途汉语教材十分稀少。可见的法律汉语教材也主要以介绍中国的法律知识为主，针对各国本土法律的汉语教材极其罕见。在这样的前提下，编写具有“泰国本土”和“汉语零起点”双重特色的法律汉语教材，无疑是一个巨大的挑战。

然而，上述专门用途汉语教材编写的各项理论以及两本较权威的法律汉语教材的对比分析，为我们编写针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材提供了一定的理论基础和设计思路。本文将从教材的定位、教材的内容和编写体例、教材的版面设计和配套教学资源三个方面，对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的编写做出探讨和分析，以期提供一些可供参考的思路和观点。

（一）教材的定位

教材编写的第一步也是最重要的一步，就是对教材进行定位，即明确教材的适用对象、最终要达到的教学目标等。只有定位清晰，才能顺利展开后续的教材编写工作。本文将继续从李红园（2010）在《法律汉语教材定位时需要考虑的要素》中提到的教学目标、学习者的需求、教师的需求三个方面，阐述针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的定位问题。

1. 教学目标

国内对汉语作为第二语言学习者的法律汉语的教学，多属于预科教育的性质，具有过渡性的作用，即将其作为衔接基础汉语和未来在中国大学学习法律专业课程的桥梁，帮助留学生从适应基础汉语的语境顺利过渡到熟悉专业课程的语境。(王业奇、马遂莲，2018)也正因如此，国内法律汉语教材的适用对象多为已具有一定汉语基础的第二语言学习者，教材的内容也都是围绕中国的相关法律展开的。而与国内把法律汉语的学习作为专业知识学习前的预科准备不同，针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语的学习，是汉语语言与法律知识的汉语表达同步进行的学习，

是将法律词汇、固定表达式等融入到汉语的学习当中，围绕法律的话题和语言材料进行汉语学习的一种方式。在这过程中，语言的学习只是作为一种辅助的交际工具，是为顺利完成法律专业知识的表达、沟通与交流服务的，即满足学习者未来在法律方面的工作或就业需求，使学习者在给予中国人法律咨询或法律援助时，能够流利地运用汉语进行专业的沟通与交流。

因此，针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的教学目标是，通过法律相关的汉语学习材料，掌握基础的汉语语音、词汇、语法等语言知识，能进行汉语的日常表达和交流；同时，掌握常见的泰国法律基础词汇和常用固定句型等的汉语表达，能与有法律需求的中国客户进行流利、有效的沟通。

2．学习者的需求

作为 ESP 理论的核心，需求分析原则强调了对学习者需求的重视度以及学生的中心地位。该原则将语言学习需求分成“目标需求”和“学习需求”。目标需求分析以语言为中心，着眼于起点和结果，而学习需求分析以学习为中心，着眼于教学过程。可见，我们在编写专门用途汉语教材时，首先就要对学习者进行目标需求分析，明确学习者的学习目的，确定他们要掌握的知识和技能；此外，教材的设计与安排也应该考虑到学习者的年龄、思维方式、学习方法、学习特点、知识水平、汉语基础等群体特征，以符合学习者的“学习需求”，帮助他们达到事半功倍的学习效果。

目标需求方面。针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的服务对象，严格上来说，是没有汉语基础但是有泰国本土法律的汉语交际需求的人员。比如打算毕业后从事法律行业的泰国高校法律专业的学生，再如已在泰国从事法律相关行业、已有一定的法律知识基础，同时想增加汉语语言技能作为自身辅助技能的社会人士等，包括在律师事务所就职的普通律师、在公司法务部门就职的公司律师或法律顾问、在政府司法和执法部门等就职的政府律师和相关人员等。无论哪一类学习者，他们的“目标需求”都是希望通过法律汉语的学习，增强自身的专业技能和综合素质，满足未来的工作需求，使自己拥有更加突出和全面的从业竞争优势。从这一角度来说，我们的教材编写一定要具有针对性和实用性，一定要与学习者未来的工作内容密切相关。比如初级阶段学习关于职业的词汇时可以加入“律师”、“法官”、“检察官”等，地点词汇可以加入“公司”、“税务局”、“警察局”、“律师事务所”、“法庭”、“法院”、“检察院”等。话题的选择应该多涉及中国人在泰国工作和生活时经常会遇到的法律问题，比如中国人在泰国工作、租房租车、购房购车、中泰婚姻、开办公司、雇佣劳工、投资等，通过这些话题，学习者不仅可以学会与之相关的日常汉语表达，还掌握了泰国“合同法”、“婚姻法”、“公司法”、“投资法”等相关的法律知识及其专业的汉语表达。这样，学习者在学习以后，就能够马上应用到实际的语言环境当中，达到“学以致用”的效果。

学习需求方面。针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的适用对象是没有汉语基础的成年人，这一群体的特点是学习目标明确、目的性强，具有一定的自学能力和学习自主性，已形成自身的逻辑思维方式和学习方法等。基于以上学习者特点的分析，再加上法律知识本身所具

有的专业特殊性，如果要满足学习者的“学习需求”，教材的编写就应该以“启发式”的学习为主，通过课文内容和练习题目的设置，注重培养学习者独立思考的能力、搜集整理的能力、对比分析的能力、归纳总结的能力以及辩证的思维方式和严谨的表达方法。比如可以从中泰法律对比或中泰文化对比入手，设置一些开放性的思考题目，让学习者进行独立地思考分析，并鼓励他们用汉语进行表达。这个过程既强调了适合学习者特点的主观能动性，满足了学习者的“学习需求”，同时也增强了教材的互动性和趣味性。

3．教师的需求

李泉（2006）把对外汉语教材的实用性概括为：教材的内容符合学习者的目标需求，教材的编排有利于教师的教和学习者的学。可见，教材是同时服务于教师和学生的，它是连接教师和学生的重要纽带，如果只强调学生的需求，而忽视了教师的需求，也必不能称之为一本合格的教材。李红园（2010）在《法律汉语教材定位时需要考虑的要素》中提到，一本好的教材应该对使用教材的教师进行调查问卷，提供课时分配意见，提供使用意见，提供立体的课外辅导音频和视频等等。

因此，我们在编写针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材时，应尽可能地做好教师的前期调研工作，同时参考《中国法律专业汉语教程》在“致使用者”部分的做法，尽量给予教师一些教材的使用建议，比如教学步骤、教学方法、课时分配等等，并配备一些配套的教学资源，比如教师用书、PPT、音频和视频资源等，帮助教师更加精准地把握和使用教材，提高备课效率，增强教学效果。

（二）教材的内容和编写体例

1．教材的内容

外语教学的功能法认为，人们的职业不同，对外语的需要也不尽相同，不可能也没有必要学会所有的词汇，因此，应根据外语学习者的具体目标和实际需要来选择相应的教学内容，“学生将来用什么，教学中就教会他们什么”。（陈莉萍，2000）在教材内容的选择上，法律汉语教材的编写应突出针对性和实用性，选择学习者最想学习、最有可能用得上的内容，不必过于强调单元主题或者词汇、语法等的系统性，否则反而会影响教材编写的灵活度和自由度。

根据上述教材的定位，我们可以得知，针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材应是一套围绕法律主题而展开的沉浸式系列汉语教材，即整套教材的内容都紧扣法律，无论从课文场景、人物、情节的设置，还是到词汇、句型、对话的编排，都应与法律密切相关。学习者在学习基础汉语的同时，同步学习中国人在泰国工作和生活中会涉及的相关法律内容的汉语表达。

下面本文就从功能项目、语音、汉字、词汇、语法、文化这六个方面简单阐述针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的编写内容。

（1）功能项目

因为教材的适用对象是零起点汉语学习者，所以教材最初的语言功能项目的选择还是应以日常生活为主，比如“问候”、“介绍”、“表达日期和时间”等。但是它与通用汉语的区别在于，这些主题的场景、人物、情节等都要与法律相关，将法律词汇等融入到汉语的日常交流当中，进而使学习者同时掌握该功能项目的日常汉语表达和法律汉语表达。比如在学习“问候”或者“打招呼”这一功能项目时，我们可以把场景直接设置在“某律师事务所”或“某公司”，主要人物和情节则可以设置为“某律师”和“某公司经理”初次见面等。再如，学习“表达日期和时间”时，可以将其融入到“某律师的日程安排”当中，充分体现功能项目的针对性和实用性。

（2）语音

因为该教材的适用对象一般是在泰国处理泰国的法律问题，涉及到的具体法律文书等一般是以泰文形式组织，汉语则主要用于与中国人的口语交际，比如对相关法律问题的解释、分析、阐述等。因此，学习者学习法律汉语的主要目的是在咨询和处理法律问题时，能用汉语与中国人进行有效地口语交流和沟通。

从学习者的这一需求出发，法律汉语的学习应以“听说为主，读写次之”，语音的学习尤为重要。学习者的语音语调、发音的准确度和清晰度，都会影响交流的有效性和流畅度。鉴于此，语音知识的内容和编排，可以按照通用汉语教材的编写经验，在教材初期就以泰语的形式介绍给学生，并将语音的练习和巩固贯穿法律汉语教材的始终。

（3）汉字

虽然学习者对听说能力的需求大于读写能力，但也并不意味着可以完全忽视读写方面。在与中国客户打交道时，也有可能需要阅读汉语材料或文件。从这一层面来说，汉字的认读能力也十分重要。至于汉字的书写能力，就像前面已经提到的，因为是在泰国处理泰国的法律问题，涉及到的具体法律文书等一般会以泰文形式组织，汉语的写作涉及较少。

因此，汉字的学习应以“认读为主，书写次之”。教材初期可以引入汉字的来源、演变和结构等知识，放在文化知识部分用泰语进行介绍，这样不仅可以使学习者对汉字有初步的概念和了解，提高对汉字的重视程度，还可以减少他们学习汉字的畏难情绪，激发对汉字的学习兴趣。此外，还可以结合各课的主题内容，选择学习者常用且构字能力强的汉字进行认读和书写的练习，以巩固汉字知识。

（4）词汇

法律汉语的词汇包括两个方面，即“通用汉语词汇”和“法律汉语词汇”。由于专门用途汉语教材的特殊性，法律汉语教材的词汇应根据学习者的需求和实用程度来进行选择和编排，不必过于强调词汇编排的系统性。

在确定教材的功能项目以及每课的主题内容之后，“通用汉语词汇”可以依据《汉语水平词汇与汉字等级大纲》，并结合当课的内容进行选择和编排。

至于“法律汉语词汇”，因为目前还没有专门针对法律汉语的词汇大纲，所以其选择依据缺乏一定的标准性。目前来说，比较科学的方法就是先由法律专业人员提供典型、常用的法律专业词汇，然后翻译成汉语并编写到教材当中。比如，在编写皇太后大学法学院的《法律汉语》系列教材时，法学院先向我们提供了一份包含两百多个泰语法律生词的泰汉对照表，这些生词都是由法学院的老师们从学生所学的各门法律课程中精心挑选出来的，具有一定的典型性和实用性。这不仅为我们“法律汉语词汇”的编写提供了一定的范围，也保证了编写的科学性和专业性。此外，基于专门用途汉语的特殊性，“法律汉语词汇”的编排不必像通用汉语那样过于强调编排的先后顺序和系统性，而应以实用性和针对性为纲，时刻意识到“词汇超纲现象”是在专门用途汉语教材中普遍存在的，在专业用途汉语教材中编入一些与该行业密切相关的超纲词并不违反语言学习的规律。

（5）语法

法律汉语的语法也可分为两个方面，即“通用汉语的语法”和“法律汉语的固定表达式”。和词汇的编排一样，法律汉语教材的语法编排也无需严格追求语法项目的先后顺序和系统性，甚至可以适当“弱化语法”。

“通用汉语的语法”可以参考《汉语水平等级标准与语法等级大纲》，借鉴通用汉语教材相关的语言功能项目中所涉及的语法项目的编排，结合法律汉语教材的课文主题和内容，在遵循实用和最简化原则的基础上，尽可能选择容易掌握和实用的表达方式。“法律汉语的固定表达式”则更要体现代表性、典型性和实用性，根据课文内容选取出现和使用频率高的法律专有的固定表达式进行编写。

（6）文化

余可华、徐丽丽（2019）在《“ 一带一路”新形势下专门用途汉语教材建设》中提到，专门用途汉语教材的开发，应融入文化因素，特别是与学生母语文化存在差异的文化态度、文化知识、文化意识与文化技能；在专业领域范围内，还应注意到中外行为方式的差异，以此避免跨文化冲突的产生。我们要编写的法律汉语教材，同样应该加入中国文化的因素，特别是中泰存在明显差异的文化因素。比如，中国的汉字文化、中国人的姓名、称谓、餐桌礼仪、时间观念等等，

可以结合每课的主题选取对应的文化内容，在课后阅读或者文化知识的部分以泰语的形式展示给学生。这样不仅可以避免跨文化交际时出现的误解和冲突，同时还可以避免专业术语的学习带来的枯燥乏味，丰富教材的内容和形式，增加教材的生动性和趣味性。

2. 教材的编写体例

因为法律汉语的学习归根结底还是属于第二语言学习的性质，因此教材的编写还应遵循第二语言学习的规律。

从教材整体的编写体例上来说，可以根据不同的功能或主题，将内容分成不同的单元或不同的课。从每课具体的编写体例上来说，应该包括对话、生词、语法注释、扩展阅读、练习等。鉴于学习者零起点的汉语水平和教材编写的实用性原则，课文应采用对话体的形式，通过互动性的话语，提高专业汉语学习者的应答、衔接、提问等言语技能，以达到运用汉语进行交际的目的。生词、语法注释、扩展阅读部分，都应配以泰语翻译或直接用泰语进行介绍，方便学生自学。其中，“扩展阅读”部分即该课所涉及的中泰文化差异的内容，该部分可以设置开放性的讨论题，目的是鼓励学生多思考、多表达，练习他们的逻辑思维和汉语表达能力。“练习”是教材内容的重要组成部分，是学生检查学习情况、巩固所学知识、将所学知识内化的重要途径。练习的设计应当具有针对性、科学性和多样化。(赵新、李英，2006) “练习”部分应培养学生法律汉语听说读写的综合能力，包括语音、汉字、词汇、语法等方面，使学生具备以汉语为媒介表达法律专业相关内容的能力。

（三）教材的版面设计与配套教学资源

1. 教材的版面设计

教材的版面设计也是教材编写过程中需要考虑的一个重要因素。教材版面的合理性、使用的便利性和阅读的舒适性也会对教材的使用效果产生一定的影响。因此，针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材在生词的排版设计方面，可以借鉴《中国法律专业汉语教程》的做法，即将生词在文中以阴影标示，然后展示在该课的生词表中。这样做有利于学生在预习和复习时迅速在课文中找到相应的生词，更加节省时间；也有利于学生更好地理解和把握该生词的上下文使用语境。在教材插图或漫画等的排版设计方面，虽然泰国本土法律汉语的学习者基本都是成年人，他们更看重的是教材的内容，但是如果整本教材都是密密麻麻的文字，也难免会给人一种枯燥乏味的感觉。因此，可以在每一课适当插入一到两幅与该课内容相关且具有幽默诙谐或启发意味的漫画图片，这样不仅可以增加教材的趣味性，还可以引发学习者的思考，同时通过对图片的关注，也能加深学习者对该课内容的记忆。

2. 配套教学资源

余可华、徐丽丽（2019）在《“一带一路”新形势下专门用途汉语教材建设》中提到，专门用途汉语教材编写现状及问题之一，就是专门用途汉语教材的配套产品开发不足。她指出，专门用途汉语教材应重视系统性的开发，即以教材为蓝本，并辅之以教材之外的其他教学配套产品的共同研发。包括练习册、教具、教辅产品、电子书、网络资源、教师参考书、词典、专业性读物等。教材与教辅资源的交互使用，可以共同促进学习者专门用途汉语能力的发展。

法律语言本身具有比较抽象、难以理解的特点，法律汉语其专业词汇和固定表达式也都是在特定的范围和语境下使用的，鉴于此，如果在纸质教材的基础上，配以课文对话的视频资源，必然会使教学内容更加立体和形象生动，增强趣味性的同时，也有利于学生的自学，使其能够更加生动直观地理解和记忆相关的法律专业内容及其汉语表达。此外，配备教师用书、PPT 等，也能够满足教师对教材的使用需求，减轻教师的备课负担，提高备课效率，增强教学效果。

多媒体技术日益发展，立体式教材也逐渐走入到教学之中。“数字化”、“立体化”、“多样化”的配套教学资源是新时代、特别是后疫情时代教材编写的新要求。在设计教材时就要充分考虑网络和多媒体等现代化技术的特点，充分利用网络技术，突破交际的时空限制，为语言学习和使用开辟更为宽广的社会交际环境。（陆金玲，2015）针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材也应该顺应时代潮流，具有“现代化”的意识，积极研发配套的教学资源，比如网络课程、网络习题库等，最大化地配合教材的使用。形成以教材为主导，配套教学资源为辅助的良性循环，共同促进学习者法律汉语能力的发展。

结语

随着汉语国际地位的日益提升，通用汉语的学习已经无法满足汉语学习者的需求，专门用途汉语的学习已经逐渐成为汉语作为第二语言学习的一个重要分支。本文基于笔者正在参与的泰国皇太后大学《法律汉语》系列教材的编写经历，有感而发，从而对泰国零起点汉语学习者的法律汉语教材的编写展开了探讨和分析。

首先，本文对专门用途汉语教材的编写及研究现状和法律汉语教材的编写及研究现状分别进行了概括和总结，指出目前专门用途汉语尤其是法律汉语的教材及理论研究相对薄弱；其次，本文介绍了法律汉语教材编写可参考的理论基础，即“专门用途英语理论”、“专门用途汉语理论”、“专门用途汉语教材的编写原则”，以期为泰国本土法律汉语教材的编写提供一定的理论支撑；再次，本文以法律汉语教材编写的理论基础为指导，选取了目前中国国内较权威的两本法律汉语教材《中国法律专业汉语教程》和《法律汉语：商事篇》进行对比分析，指出两本教材各自的优点和不足，以期为泰国本土法律汉语教材的编写提供一定的借鉴意义；最后，本文从教材的定位、教材的内容和编写体例、教材的版面设计和配套教学资源三个方面，分别对针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的编写提出了相关建议。

由于时间和个人水平有限，本文尚存在诸多不足之处。比如笔者是一位非法律专业的汉语教师，本文的内容都是基于一个汉语教师的角度论述的，还需要法律专业人士给予更多的建议和补充。再如教材定位中提到的“学习者的需求”和“教师的需求”，还有待进一步地具体考察和实际调研等等。

法律汉语作为专门用途汉语的一个分支，目前学界鲜有涉足。而本文所探讨的针对泰国零起点汉语学习者的本土法律汉语教材的编写，其“汉语零起点”和“泰国本土”的双重特色，更是前无古人。笔者希望本文能为法律汉语尤其是各国本土法律汉语教材的编写提供一定的思路和参考，也期待学界正在致力编写的《职业中文能力等级标准》早日出炉，从而为专门用途汉语教材的编写提供理论依据和基础。

参考文献

陈莉萍. 专门用途英语研究.[M].上海:复旦大学出版社，2000

李红园. 法律汉语教材定位时需要考虑的要素.[J].法制与社会，2010，（14）：233+237

李　泉. 对外汉语教材研究.[M].北京：商务印书馆，2006

李　泉. 论专门用途汉语教学.[J].语言文字应用，2011，（03）：110-117

陆金玲. 专门用途英语教材编写原则探究.[J].边疆经济与文化，2015，（10）：111-112

刘　珣. 对外汉语教育学引论.[M].北京：北京语言大学出版社，2000

刘卓群. 法律汉语教材个案比较 ——以《中国法律专业汉语教程》和《法律汉语——商事篇》为例.[C].见：北京大学对外汉语教育学院研究生院，编. 北京地区对外汉语教学研究生论坛论文集. 北京：北京大学对外汉语教育学院，2013.155-164

吕必松. 对外汉语教学概论（讲义）（续五）第四章 教学过程和教学活动.[J].世界汉语教学，1993，（03）：206-219

宋春香.“一带一路”法律人才培养与法律汉语教材研发的若干问题.[J].中国法学教育研究，2018，（2）：16-31

单韵鸣. 专门用途汉语教材的编写问题——以《科技汉语阅读教程》系列教材为例.[J].暨南大学华文学院学报，2008，（02）：31-37

王瀚锋. 基于 ESP 理论的法律汉语教材研究：[硕士学位论文].[D].大连：辽宁师范大学，2013

王若江. 特殊目的汉语教学实践引发的思考.[J].语言教学与研究，2003，（01）：52-57

王业奇，马遂莲. 来华预科教育中的专门用途汉语教学探析.[J].汉字文化，2018，（16）：133-135

余可华，徐丽丽.“一带一路”新形势下专门用途汉语教材建设.[J].教学研究，2019，42（06）：61-66

岳耀锋. 针对美国法律界零起点汉语学习者的课程设计及教材编写：[硕士学位论文].[D].北京：中央民族大学，2013

赵金铭. 论对外汉语教材评估.[J].语言教学与研究，1998，（03）：4-19
赵　新，李 英. 中级精读教材的分析与评估.[J].语言文字应用，2006，(02)：112-118
周延松.“一带一路”背景下的专门用途汉语教学.[J].汉字文化，2021，（13）：148-151
Brian Paltridge, Sue Starfield. 专门用途英语手册.[M].北京:清华大学出版社，2016

Name and Surname（姓名）：
WANG KERAN
Highest Education（最高学历）：
Master’s Degree
University or Agency（任职院校或单位）：
Mae Fah Luang University
Field of Expertise（专业领域）：
Teaching Chinese to Speakers of Other Languages
Address（地址）：
333 Moo1, Thasud, Muang, Chiang Rai 57100

《现代汉语词典第七版》比喻词属义计量研究

A QUANTITATIVE STUDY ON THE GENERIC SEMANTICS OF METAPHORS IN THE SEVENTH EDITION OF MODERN CHINESE DICTIONARY

汪洋
WANG YANG
暹罗大学, 暹罗全球创新学院办公室
Siam Global Innovation Academy Office of Siam Global Innovation Academy, Siam University
E-mail: 124010490@qq.com
Received: 08 March 2023 / Revised: 03 May 2023 / Accepted: 24 May 2023

摘要

比喻作为一种修辞手法，不但可以增强语言艺术表达效果，而且是世界上每一种语言都有的一种修辞手法。比喻是将人或事物复杂、抽象的概念通过更浅显、更具体的方式表达出来，成为语言沟通、交流必不可少的重要因素，本研究利用材料例释法、文献资料法开展研究，通过认知语言学理论构建研究框架，采用比喻词汇属义的分析方法对《现代汉语词典》（第七版）双音节比喻词进行穷尽的统计分析。

本文以《现代汉语词典》（第七版）为研究对象，将词典中汉语双音节 853 个比喻词汇进行属义分类：人工物类 145 个、自然类 99 个、动物类 70 个、构件类 78 个、植物类 13 个、人类 37 个；其中人工物类、自然类、动物类和构件类占比达到 89%，由此可见，掌握以上主要比喻词是学习好中文的关键因素。本文通过对以上比喻词汇进行结构类型、认知特点、修辞方式等研究方法，发现比喻词汇对汉语发展受文化的影响非常大，根据分析结果挖掘影响汉语认知机制和发展因素，旨在增强汉语学习者的汉语学习和使用的能力。

关键词：比喻词；认知理论；现代汉语词典；属义

ABSTRACT

As a rhetorical device, metaphor can not only enhance the artistic expression of language, but also is a rhetorical device in every language in the world. Metaphor is to express the complex and abstract concept of people or things in a more obvious and concrete way, which becomes an indispensable and important factor in language communication. Based on the construction of the research framework of cognitive linguistics theory, an

exhaustive statistical analysis of the two-syllable metaphors in the "Modern Chinese Dictionary" (Seventh Edition) is carried out by using the analysis method of the meaning of metaphorical words.

This study takes "Modern Chinese Dictionary" (Seventh Edition) as the research object, and first classifies 853 Chinese disyllabic metaphorical words in the dictionary: 145 artificial objects, 99 natural objects, 70 animal objects, There are 78 components, 13 plants, and 37 human beings in six major categories: plants, animals, humans, nature, artificial objects, and components; among them, the proportions of artificial objects, natural objects, animals, and components Reached 89%, it can be seen that mastering the above main metaphors is the key factor for learning Chinese well. Through the research methods of structure type, cognitive characteristics, and rhetorical methods of the above metaphorical vocabulary, this paper finds that metaphorical vocabulary has a great influence on the development of Chinese culture. The ability of Chinese learners to learn and use Chinese.

Key words: Metaphors, Cognitive theory, Modern Chinese dictionary, Generic meaning

引言

比喻辞格是修辞学和词汇学的重要组成部分，是增强语言表达艺术效果的重要手段。比喻是各民族人民在生产生活中得出的知识、经验的高度概括。各个民族的语言中，都包含了丰富的比喻。比喻也是人们日常生活中大量使用的一种修辞方式。本研究将有助于汉语学习者们正确的理解和使用比喻词汇，更好的掌握学习比喻词的学习方法，一方面可以提高汉语学习者们的沟通交流能力，另一方面也起到了对汉语文化的宣传的作用。

《现代汉语词典》（第 7 版）（后称《现汉》）是一部具有较强规范性和权威性的中国现代汉语辞书。《现汉》中共计纳入词汇近 60,000 余条。本文选取《现汉》（第 7 版）中的双音节比喻词作为研究对象，将穷尽所有双音节比喻词的考察分析，发现双音节比喻词汇共计 853 条，直至目前，知网、万方、百度学术、谷歌学术等电子图书馆中出版的刊物中所有关于比喻词的文章基本都以“句”为单位进行研究，即便有参考价值，但对比喻词的专注度的影响也是非常大的，因此，本文基于《现汉》（第 7 版）所含双音节比喻词进行穷尽式研究，使广大的汉语方学习者更好的理解和使用比喻词汇。

研究问题

在《现汉》（第 7 版）中，通过比喻词的属义，全方位探究汉语比喻词的构成特点，加强系统性和规范性的研究模式，促进汉语本体的研究，解决对汉语语言理解的深度以及汉语语言的正确使用等问题。

研究目的

本研究目的是为了发现比喻词汇的共时和历时的语言范畴，从比喻词汇的演变过程更深刻理解比喻词的真正含义，从历史文化背景等角度多方位的理解比喻词汇，可以更透彻的了解汉语民族的思维方式以及文化，这对于掌握一门语言来说是非常重要的。

语言认知理论文献综述

Langacker（1976）于 1976 年提出了认知语法和“空间语法”的概念，这种概念直到 90 年代才成为一个新的语言学理论。Langacker 从认知语法的角度出发，将语法视为（imagery）,指出了意象是人们从不同的方位，不同的注意力，不同理解视角对某件事物的一种观察。Ungerger&Schmid(2013)把认知语言学看作是研究语言的方法，他们认为，认知语言学的研究主要表面在以下三种途径上：经验观（experiencetial view）、凸显观（prominence view）和注意观（attentional view）。经验观是基于在经验的基础上，人对一种物品概念化的地过程，它包括原型图式、隐喻和转喻、文化模式、概念化等。凸显观是当人们看到周围的物体时，会将此物体作为一个知觉上突出的射体(trajector)，并将环境作为一个界标(landmark)，所以射体是人所注意的焦点，而界标则是认知的参考和对照，它包括了图形和背景理论方法。王寅(2011)根据《辞海》(1999)对认知语言学进行了概括性的解释，他认为认识是指人对事物的认知和获得知识的活动，即认知就是认识，它包括知觉、学习、记忆、言语、思维和问题解决等过程。

比喻词

比喻词就是指具有本义和比喻义的词，二者在产生次序上有先后之分。比喻词形成的关键就在于相似性和使用频率。陆宗达、王宁在《训诂方法论》中曾说过：“比喻义的产生实际根源于同状的引申，两物或外形相同，或情态、用途、特征相似，便可以甲喻乙，因比喻而相关，便产生引申关系。” 本义是比喻义的基础，它们一般是指本质不同的异类事物，但它们之间却存在着某种相似性的联系，比如形状相似、部位相似、关系相似、作用相似、性质相似、方式相似、结果相似、形式相似、状态相似等等。

双音节比喻词

"双音节词" 指的是由两个音节组成的词语，比如，如果要形容人多的程度，人作为名词有时会出现在双音节词的第一个词中，或者双音节第一个词中，出现在双音节第一个词中的时候，那么第二个词就作为比喻词汇出现，这种现象就称之为后喻；如果在双音节词汇中，第二个词汇为中心词，第一个词汇作为比喻词汇对第二个词进行比喻说明时，那么这种现象就称之为前喻；如果一个双音节词前后都没有单独的中心词汇时，只有在两个词汇结合在一起才能组成了一个新的词的时候，这个词汇就叫做全喻。这是因为：（1）单音节比喻词汇意思颇多，会产生歧义；（2）三音节词很多是在双音节词汇上建构，有较多重复词组；（3）四音节比喻词汇中含有大量成语，这对纯粹的比喻词汇的研究又会带来很大的干扰；（4）四音节以上比喻词汇中大量含有谚语和熟语，对研究结果并无

针对性贡献，基于此，本文既要挖掘汉、泰比喻词汇的结构构成，又要将影响词汇构成的因素找出，所以本文将此两本词典中的双音节比喻词为研究对象，为发现其最根本问题。

比喻词属义

美国心理学家休斯敦（1974）归纳了认知心理学的五种定义:认知即信息加工, 认知即心理上的符号运算, 认知即问题解决, 认知即思维, 认知是一组相关的心理活动。认知是信息加工认知是心理上的符号运算认知是解决问题认知是思维认知是一组相关的活动，如知觉、记忆、判断、推理、解决问题、学习、想像、概念形成、语言使用等。认知语言学指出语言不是直接表现或对应于现实世界，而是有一个中间的认知构建。Holtgraves&Kashima (2008) 认为, 社会认知在很大程度上需要通过语言的使用来构建。这种比喻词构建的源头就形成了比喻词原来属于的意思，也就是比喻词的属义。

在教学方面，比喻词的研究领域的研究缺少针对性、实用性的研究成果。一方面是比喻词的分类标准太笼统太模糊，不够细致，很难对比喻词进行系统性的研究；另一方面是，现在的比喻词的研究较少涉及到历时层面，学者们的研究还普遍停留在共时层面，长此以往，这可能会割裂比喻词的研究。随着时代的进步，词语使用的更新速度非常快，尤其比喻词的使用，从现有书籍和文章等资料收集的内容有一定的滞后性，如将书籍和生活中收集到的比喻词汇资料能够进行研究梳理并与研究理论相对应，其将会带来较大的研究价值。

文献述评

以上研究发现，比喻词的比喻义和本义之间存在着一种附着的关系，在本义衍生出比喻义的过程中，词义就发生了迁移，但这不是创造了一个新词，因此，比喻义的产生并不意味着本义的消亡，也不影响本义的使用。本文从人类特有的认知的解释入手。认知分为认知和感知两个方面，认知的含义是能够确定人或事物是这个而不是别的，指人的头脑对客观世界的反映；而感知是指客观事物通过人的直接反映所形成的感觉。总而言之，认知的语法规则就是人在认知世界的过程中形成的一些模式，而且是通过原型范畴、相似性原则、图式投射、转喻和隐喻来进行的人对客观世界的认知。由此，本研究基于认知语言学理论建构研究框架，以认知—解释—使用的路线对《现汉》（第 7 版）中双音节比喻词汇进行详尽的分析。

研究方法

从语言认知学的角度出发，通过汉语比喻词汇中的各种表现形式、认知特点的异同进行深入研究。采用词汇统计法的研究方法，依据农雪梅(2008)、高鲜菊(2010)和周荐首(1993)的研究方法，对比喻词汇进行归属语义的归类，首先，采用统计学方法根据汉语比喻词汇特性归纳比喻词汇，对汉语的双音节比喻修辞词汇作穷尽的统计，以比喻词构词法为基础对比喻词汇进行构词分类，再依据其属性作定量研究。

创新性

到目前为止，《现汉》双音节比喻造词研究从未有学者研究过，是一个相当新的研究题目，尤其是对比喻造词的属性义、数量的统计较少关注，几乎没有文献比较系统地对《现汉》双音节比喻造词进行统计和研究。本研究创新性有以下几点：

1、拓展性，力求对《现汉》双音节比喻词汇的问题作全面和系统的分析。在揭示汉语的比喻词汇形成规律的同时还兼顾认知，构成因素等方面的内容，以期丰富汉语语言学理论，为汉语比喻词汇研究提供相关语言材料研究方法和理论依据，同时为第二外语的学习者提供学习方面的实践和理论指导。

2、发现汉语比喻词形成机理。首先，通过演绎推理发现比喻词汇构成，通过认知理论的逻辑关系进行梳理，发现比喻词汇的形成方式。第二用词汇统计法对《现汉》的双音节比喻词汇进行描述分析，发现其构造和产生路径。第三，从比喻词汇的结构类型、认知特点、修辞方式三种方法入手，以进一步探索和总结汉语比喻词汇的词汇结构和变化规律。

研究结果

通过对《现汉》中词目词长的进行穷尽式统计发现（词长，即词的长度）：收录比喻词汇共计2037 条，其中单音节条目的比喻词有 57 条,占总比喻词数的 2.8 %；双音节比喻词有 853 条，占总比喻词收条总数的 41.9 %; 三音节比喻词有 278 条，占总数的 13.6 %; 四音节比喻词条目有 749 条，占总数的 36.8 %; 五音节比喻词汇共有 27 条，占总数的 1.3 %; 六音节比喻词有 26 条,占总数的 1.3 %; 七音节比喻词汇有 21 条，占总数的 1 %；八音节比喻词有 23 条，占总数的 1.1 %；九音节词汇有 2 条，约占总数的 0.1 %；十音节比喻词只有 1 条，点总数的 0.05 %。本研究之所以选择双音节比喻词汇是由于考虑到三音节、四音节、五音节、六音节、七音节、八音节、九音节和十音节比喻词中有大量的熟语，成语或谚语，为体现比喻词汇的专注度，本研究只选择了《现汉》中的双音节比喻词汇。

一．汉比喻造词中人工物类喻体属性义分布

人工物类喻指成分属性义的分布特征，本研究所考察的人工物类喻指成分共 145 个，其中部分喻指成分凸显的属性义不只一种类型。比如，“架”在比喻式复合词“架子”中凸显的是形貌属性义“形貌像架子的（事物）”，而在比喻式复合词“间架”中凸显的是性质属性义“具有空间性的”。表 1 是人工物类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况。

板眼　包袱　彼岸　成材　成器　出轨　出笼　出台　搭桥　弹丸　刀俎　底牌　钓钩
顶缸　鼎足　翻车　翻船　饭囊　饭桶　尖刀　口碑　垮台　落架　漏卮　矛头　瓶颈
死棋　铁杆　小鞋　棒喝　盾牌　瓦全　玉碎　把柄　城府　窗口　吹灯　打鼓　大炮
刀口　登台　钓饵　钓竿　钉子　短线　藩篱　樊篱　樊笼　饭碗　丰碑　斧凿　杠杆

构架 古董 管窥 寒窗 红旗 画卷 机杼 架空 架子 间架 剪影 交账 金瓯
进门 经纶 警钟 旧账 绝门 开门 开炮 刻板 拉锯 拉线 蓝图 牢笼 老牌
老账 料子 门户 门面 明灯 脓包 拍板 抛锚 炮灰 屏藩 旗帜 千金 牵线
前台 琴瑟 裙带 染缸 熔炉 散架 收篷 算盘 台阶 台盘 脱钩 凿枘 针脚
指针 桎梏 杼轴 转轴 撞车 走廊 并轨 布网 搭车 接轨 砸锅

表 1 人工物类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况

属性义	性质	功能	位置	动态	颜色	形貌	声音
喻指数	28	59	4	33	5	81	2
百分比	19.3%	40.7%	2.8%	22.8%	3.5%	55.9%	1.4%

从上表可以看出，人工物类喻指成分凸显的属性义涵盖了所有属性义的类型，但不同属性义的分布范围与凸显度不同。其中形貌、功能属性义的分布范围最广，凸显度最高，分别超过了 55%和40%。此外，动态、性质属性义的分布范围也较广。这种分布特征说明，形貌、功能、动态、性质四类属性义为人工物类喻指成分的强势属性义，是人们在比喻式复合词造词过程中选择人工物类喻体时最为关注的。在考察中还发现，凸显不同类型属性义时，人工物类喻指成分在复合词中的语义地位不同，构成的复合词结构类型也存在差异：凸显形貌属性义时，以充当定中式复合词的中心成分为主，比如：刀俎、脓包、饭囊等。凸显功能属性义时，以充当定中式复合词的中心成分为主，比如：大炮、钓饵、拉锯、牢笼、染缸、台阶等。凸显动态属性义时，以充当状中式复合词的修饰性成分为主，比如：出轨、打鼓、翻车等。凸显性质属性义时，以充当定中式复合词的修饰性成分为主，比如：板眼、包袱、彼岸、走廊、染缸、针脚等。

二．汉比喻造词中自然类喻体属性义分布

自然物类喻指成分属性义的分布特征 本研究所考察的自然物类喻指成分共 99 个，其中部分喻指成分凸显的属性义不只一种类型。比如，“浪”在比喻式复合词“浪潮”中凸显的是性质属性义“大的”，而在比喻式复合词“浪花”中凸显的是形貌属性义“形貌像花一样一朵一朵的（事物）”。

暗潮 暗礁 暗流 曝光 彼岸 变天 冰炭 苍黄 长夜 迟暮 愁云 春风 春晖
春梦 搭桥 低潮 顶峰 东风 翻天 风尘 高潮 高峰 谷底 宦海 火坑 祸水
九霄 救星 巨星 靠山 口径 狂潮 狂涛 浪潮 浪花 浪头 立地 歧途 前途
穷途 山头 上游 死路 天堂 天仙 天渊 下风 雨露 欲火 朝露 商海 堡垒
锋芒 光明 泥沼 泉源 云集 雪藏 避风 冰霜 长河 旦夕 放火 风暴 风波
风浪 风霜 风头 风雨 烽火 合流 河汉 鸿沟 后路 滑坡 坏水 回潮 回春
火候 旧雨 老路 冷风 路人 迷路 迷雾 末路 能量 逆流 怒潮 澎湃 铺路
气候 气焰 桥梁 青天 青眼 青云 秋波 秋水 燃烧 热浪 水分 水火 坦途

蹚道 天兵 天国 天机 涂炭 退坡 弯路 畏途 乌云 西风 谿壑 陷阱 向隅
斜路 新雨 星火 烟火 烟幕 油水 渊海 渊薮 渊源 源流 云散 云雾 云烟
战云 支流 主流 放水 夕阳 朝阳

表 2 自然物类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况

属性义	性质	功能	位置	动态	颜色	形貌	声音
喻指数	48	10	5	28	27	47	2
百分比	48.5%	10.1%	5.1%	28.3%	27.3%	47.5%	2.0%

从上表 2 可以看出，比喻式复合词中自然物类喻指成分凸显的属性义涵盖了所有属性义的类型，但不同类型属性义的分布范围与凸显度不同。其中性质、形貌属性义的分布范围最广，凸显度最高，分别占到了 48.5%和 47.5%。其次是动态 28.3%、颜色 27.3%两类属性义。这种分布特征说明，性质、形貌、动态、颜色四类属性义为自然物类喻指成分的强势属性义，是人们在比喻式复合词造词过程中选择自然物类喻体时最为关注的。在考察中还发现，凸显不同类型属性义时，自然物类喻指成分在复合词中的语义地位不同，构成的复合词结构类型也存在差异：凸显性质属性义时，以充当定中式复合词的修饰性成分为主，比如：冰炭、春风、春晖、春梦等。凸显形貌属性义时，以充当定中式复合词的中心成分为主，比如：高峰、谷底、火坑、汕头、天仙、鸿沟等。凸显动态属性义时，以充当状中式复合词的修饰性成分为主，比如：雪藏、退坡、搭桥等。凸显颜色属性义时，以充当定中式复合词的修饰性成分为主，比如：苍黄、光明、青眼、青云、乌云等。

三．汉比喻造词中动物类喻体属性义分布

动物类喻指成分属性义的分布特征本研究所考察的动物类喻指成分共 70 个，其中部分喻指成分凸显的属性义不只一种类型。比如，“马”在比喻式复合词“马蜂”中凸显的是性质属性义“大的”，而在比喻式复合词“海马”中凸显的是形貌属性义“形貌像马的（事物）”。

长龙 雏儿 放羊 鸿毛 牛毛 全豹 上马 蛇蝎 蛇足 脱兔 下马 银鹰 走狗
蚕食 蝉蜕 蠹虫 龟鉴 龟缩 虎口 虎穴 鸡肋 鲸吞 龙头 鹊起 鼠窜 兔脱
猬集 蜗居 蝇头 豺狼 飞鸿 狗熊 黑马 鸿沟 鸿雁 虎狼 换马 鹣鲽 鸾俦
鸾凤 卵翼 牛马 牛皮 貔虎 鹰犬 鹰隼 鱼肉 鱼雁 马脚

表 3 动物类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况

属性义	性质	功能	位置	动态	颜色	形貌	声音
喻指数	23	2	0	33	0	45	0
百分比	32.9%	2.9%	0%	47.1%	0%	64.3%	0%

从上表 3 可以看出，比喻式复合词中动物类喻指成分凸显的属性义除了位置外涵盖了所有属性义的类型，但不同类型属性义的分布范围与凸显度不同。其中动态、形貌属性义的分布范围最广，凸显度最高，分别占到了 47.1%和 64.3%。其次是性质 32.9%、颜色 11.4%、声音 4.3%。这种分布特征说明，动态、形貌二类属性义为动物类喻指成分的强势属性义，是人们在比喻式复合词造词过程中选择动物类喻体时最为关注的。在考察中还发现，凸显不同类型属性义时，动物类喻指成分在复合词中的语义地位不同，构成的复合词结构类型也存在差异：凸显性质属性义时，以充当定中式复合词的修饰性成分为主，比如：鸿毛、牛毛、蜗居等。凸显形貌属性义时，以充当定中式复合词的中心成分为主，比如：全豹、蛇足、虎穴、鲸吞等。凸显动态属性义时，以充当状中式复合词的修饰性成分为主，比如：上马、下马、鼠窜、飞鸿等。

四．汉比喻造词中构件类喻体属性义分布

构件类喻指成分属性义的分布特征，本研究所考察的构件类喻指成分共 78 个，其中部分喻指成分凸显的属性义不只一种类型。比如，“耳”在比喻式复合词“耳房”中凸显的是位置属性义“位置在两侧的”，而在比喻式复合词“木耳”中凸显的是形貌属性义“形貌像耳朵的（事物）”。

鳌头　板眼　抱腰　彼岸　闭口　并肩　插脚　插手　插足　长舌　掣肘　撑腰　出头
低头　顶峰　鼎足　放手　高峰　谷底　靠山　口碑　口径　枯肠　浪头　鳞爪　矛头
铭心　魔掌　魔爪　山头　蛇足　伸手　束手　铁拳　铁蹄　转脸　低谷　鼻祖　龙头
蝇头　膀臂　鼻酸　比肩　臂膀　唇齿　唇舌　唇吻　堵嘴　放屁　肺腑　俯首　腹心
黑手　红心　盲目　眉睫　面纱　目论　墙脚　肉眼　失手　食指　手臂　手心　手足
抬头　烫手　头筹　头角　腕力　胃口　洗手　携手　卸肩　心潮　心脏　心酸　学舌
腰眼　腰斩　爪牙　针脚　阵脚　指南　指针　肘腋　辫子　马脚

表 4 构件类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况

属性义	性质	功能	位置	动态	颜色	形貌	声音
喻指数	12	17	38	4	3	29	0
百分比	15.4%	21.8%	48.7%	5.1%	3.9%	37.2%	0%

从上表可以看出，构件类喻指成分凸显的属性义包括性质、功能、位置、动态、颜色、形貌六类，没有凸显声音属性义的词例。同时，六类属性义的分布范围与凸显度差异较大。其中位置属性义分布范围最广，凸显度最高，占到了近 50%。其次是形貌、功能属性义，分别占到了 40%和 20%以上。这种分布特征说明，位置、形貌、功能三类属性义为构件类喻指成分的强势属性义，是人们在比喻式复合词造词过程中选择构件类喻体时最为关注的。在考察中还发现，尽管凸显的属性义的类型不同，但构件类喻指成分都以充当定中式偏正复合词的中心成分为主。凸显位置属性义的复合词，比如：彼岸、登峰、谷底、山头、鼻祖等。凸显形貌属性义的复合词，比如：高峰、龙头、墙角、爪牙等。凸显功能属性义的复合词，比如：铁拳、铁蹄、指针、指南等。

五．汉比喻造词中植物类喻体属性义分布

植物类喻指成分属性义的分布特征，本研究所考察的植物类喻指成分共 13 个，其中部分喻指成分凸显的属性义不只一种类型。比如，“花”在比喻式复合词“浪花”中凸显的是形貌属性义“形貌像花的（海浪）”，而在比喻式复合词“花腔”中凸显的是性质属性义“驳杂、非单一的”。表 5 是植物类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况。

草包　草芥　椿萱　浪花　秕糠　葛藤　花腔　稂莠　苗子　筛糠　桃李　秧子　花季　花腔　花絮　开花　香花

表 5 植物类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况

属性义	性质	功能	位置	动态	颜色	形貌	声音
喻指数	11	0	0	1	0	7	0
百分比	25%	0%	0%	2.3%	0%	53.8%	0%

从上表可以看出，植物类喻指成分凸显的属性义包括性质、动态、颜色、形貌四类，没有凸显功能、位置、声音属性义的词例。同时，四类属性义的分布范围与凸显度也不同。其中形貌属性义分布范围最广，凸显度最高，超过 50%的植物类喻指成分凸显的是形貌属性义。近 25%的喻指成分凸显的是性质属性义。因此可以说性质、动态、形貌三类属性义为植物类喻指成分的强势属性义。这种分布特征说明，植物局部器官的形状、颜色等直观属性特征（如苗子的发芽、桃李的果实等）较为突出、往往为人们所关注。而植物类喻指成分凸显的性质属性义既与植物的内在性质相关，又与人们对植物的主观评价相关。如“花”为“被子植物的繁殖器官，由花冠、花萼、花托、雌雄蕊组成，有多种形状和颜色，有的有香味”，“香”即为“花”的内在性质。“花”在比喻式复合词“花香”中凸显的就是这种属性义。而“草”在比喻式复合词“草芥、草包”中凸显的性质属性义“价值低、低等”则与人们的主观评价相关。

在考察中还发现，凸显不同类型属性义时，植物类喻指成分在复合词中的语义地位不同，构成的复合词结构类型也存在差异：凸显形貌属性义时，以充当定中式复合词的中心成分为主。

汉语比喻造词中植物类喻体凸显的属性义不包括所有属性义类型，只包括动态、性质、形貌等三种类型，没有凸显功能、位置、声音、颜色属性义，如下表 6 所示

表 6 汉语比喻造词中植物类喻体凸显属性义的类型及其分布表

属性义类型	动态	性质	形状
类喻体数量（个）	4	17	36
比例（%）	7.3	30.9	65.5
造词数（个）	4	61	117
比例（%）	1	28	51.5

从上表可以看出，属性义的总比重大于 100%；这说明有的植物喻体凸显的属性义不止一种类型。有的既是凸显性质属性义又凸显形状属性义。比如：“草”在比喻式复合词“草芥”凸显性质属性义“比喻轻微没有价值的东西”，而“草”在比喻式复合词“草包”中凸显性质比喻义为“头脑简单，能力极差的人”。

六．汉比喻造词中指人类喻体属性义分布

指人类喻指成分属性义的分布特征 本研究所考察的指人类喻指成分共 37 个，其中部分喻指成分凸显的属性义不只一种类型。比如，“鬼”在比喻式复合词“鬼胎”中凸显的是性质属性义“怪胎”，而在比喻式复合词“心怀鬼胎”中凸显的是动态属性义“藏着不可告人的心事”。表 7 是指人类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况。

傲骨 板眼 抱腰 闭口 并肩 插脚 插身 插手 插足 长舌 彻骨 掣肘 撑腰
出头 鼎足 动脉 鬼胎 僵尸 巨人 空腹 枯肠 矛头 铭心 命脉 皮肤 皮毛
拼命 瓶颈 人海 山头 伸腰 伸手 始祖 束手 铁拳 智囊 转身 割肉 鼻祖
扒皮 膀臂 逼命 鼻酸 比肩 臂膀 伯乐 处女 唇齿 唇舌 唇吻 垫背 堵嘴
舵手 肺腑 俯首 腹心 肝胆 股肱 骨干 骨架 骨头 红心 肌体 筋节 精髓
路人 盲目 毛病 眉睫 门面 目论 脾胃 墙脚 青眼 屈膝 肉眼 失手 食指
手臂 手心 手足 缩手 抬头 烫手 头筹 头角 屠夫 腕力 胃口 洗手 小丑
小将 携手 卸肩 心潮 心脏 心酸 学舌 血肉 腰眼 腰斩 园丁 针脚 阵脚
众人 肘腋 马脚

表 7 指人类喻指成分凸显的属性义的类型及其分布情况

属性义	性质	功能	位置	动态	颜色	形貌	声音
喻指数	35	0	0	7	0	1	2
百分比	94.6%	0%	0%	18.9%	0%	2.7%	5.4%

从上表可以看出，指人类喻指成分凸显的属性义包括性质、动态、形貌、声音四类，没有凸显功能、位置、颜色属性义的词例。同时，四类属性义的分布范围与凸显度也不同。其中性质属性义的分布范围最广，凸显度最高，占到了近 95%，在四类中占绝对优势。动态属性义次之，形貌、声音属性义的分布范围很小，凸显度非常低。这种分布特征说明，性质特征是人们在比喻式复合词造词过程中选择指人类喻体时最为关注的，性质属性义为指人类喻指成分的绝对强势属性义。这一分布特征应该源于人们对自身性质特征认识最为充分，对人的分类也常以某种性质为依据。在考察中我们还发现，指人类喻指成分凸显性质属性义时，以充当定中式复合词的修饰性成分为主，比如：傲骨、僵尸、鬼胎、伯乐，小丑等。

结论与讨论

过去的语言学相关研究，学者们更多采用定性的研究方法。但是由于学者们所采用的定性研究方法的过程中，使用的分析方法过于简单也比较随意，由其是对于描述性和实验性的操作环节中，数据是必不可少的，以此来补充定性研究中所带来的不足。因此，定量方法也就是语言学研究将来发展的一个重要趋势。比喻词也需要用定性加定量的方式对比喻词汇进行全方位的研究。从《现汉》中抽取的比喻词语，在词汇学理论与语言认知理论的指导下进行分析和解释。

汉语词性喻体凸显的属义分为六种类型即植物、动物、人类、自然类、构件类、人工类，汉语

比喻造词是基于隐喻的造词，它是人类将某一类领域的经验用来说明或理解另一类领域的经验的一种认知活动。此外，汉语比喻造词对喻体的选择常常表现出强烈的民族个性。对汉语民族在自然环境、物质生活条件、审美观念等不同的角度进行分析，可看出汉语发展受文化的影响非常大。这些影响最终反映到汉语比喻造词对喻体的选择中。

局限与展望

通过对比喻词汇的研究，可以加深人们对中国文化的了解，有利于文化的继承和发展。而且，通过研究发现，汉语比喻词不仅在应用中广泛存在，在外来语中，也广泛存在，也就是说这类语言现象具有语言的共性，表现出语言类型学的意义。希望本文所作的工作能够对语言共性和个性的研究起到一定的补充作用。

但是，本文也存在一些不足之处，由于将语料范围限制在《现汉》中,导致了语`料选择受限制。《现汉》只收录了长期使用的固定的词语,对那些使用频率虽高但实际上出现时间不长的词语不予收录,所以，没能穷尽实际使用中的词语。总之，汉语比喻词汇指词语作为汉语中的一类具有特色的词汇,本文对其所进行的研究只是初步的，希望借此抛砖引玉,有越来越多的同仁加入进来，使这一领域的研究更具系统性，更加完善。

参考文献

高鲜菊. *汉泰语谚语的文化内涵对比*[J]. 南华大学学报: 社会科学版, 2010, 11(4): 108-111.

农雪梅.*汉泰比喻对比研究*. [C](Doctoral dissertation, 广西民族大学).2008

王寅. *构式语法研究*.[M].2011.上海外语教育出版社.

中国社会科学院语言研究所词典编辑室.[M]《现代汉语词典》(第 7 版).2016.商务印书馆

周荐首.*比喻词语和词语的比喻义*. [J]语言教学与研究，1993.(4):145-155

Langacker, R. W. Semantic representations and the linguistic relativity hypothesis. [J].*Foundations of language*, 1976.307-357.

Ungerer, F., & Schmid, H. J. [M]*An introduction to cognitive linguistics*. 2013.Routledge.

Name and Surname（姓名）：
WANG YANG

Highest Education（最高学历）：
Ph.D.-BA

University or Agency（任职院校或单位）：
Rattana Bundit University

Field of Expertise（专业领域）：
Business Administration

Address（地址）：
306 Soi Lat Phrao 107,Khlong Chan, Bang Kapi District, Bangkok 10240

初级与中高级华语学习者之学习策略对比探究

A Comparative Study of the Learning Strategies of Elementary and Intermediate-high Chinese Learners

吴庭榛
WU TINGZHEN
台湾师范大学、华语文教学系博士生，台湾
Doctoral candidate in Department of Chinese as a Second Language, National Taiwan Normal University, Taiwan R.O.C
E-mail: wawu2018@gmail.com
Received: 06 February 2023 / Revised: 24 May 2023 / Accepted: 25 May 2023

摘要

本文调查在台湾两所大学的初级与中高级华语学习者的华语学习者使用学习策略之特色对比，使用 Oxford（1990）根据语言学习策略系统制定的学习策略量表（Strategy Inventory for Language Learning, SILL）问卷作为研究工具，期能透过研究，了解初级与中高级学习者华语策略表现与对比，了解不同阶段的学习者在策略使用上的差异、转变与原因。

研究结果显示，初级学习者使用策略的程度略高于中高级学习者，但相差不大；两组在使用频率差异最大的是「后设认知」，初级学习者使用频率远高于中高级学习者，因中高级学习者已将学习重心放在语言运用上，故重视评量检视的「后设认知」是初级学习者常用而中高级学习者少用的策略；而两组使用频率差异最小的策略为「认知策略」，两种程度的学习者都了解多使用华语能加强对华语的理解，也能有助于程度提升。期本篇研究结果能作为未来教师进行指导与课程设计时，得以针对各等级学生发展出更完善的华语策略教学，同时引导初级学习者认识中高级学习者常用之策略，帮助学生在策略的转换中逐渐提升语言能力。

关键词：语言学习策略；华语学习策略；对比研究

ABSTRACT

This research investigates the comparison for the patterns of language learning strategy employed by two groups, elementary Chinese language learners and intermediate-high Chinese language learners from two universities in Taiwan. To reach this objective, Oxford's Strategy Inventory of Language Learning (SILL) (1990) is selected as a research method. Through this research, we can understand the performance and comparison of Chinese language strategies

between elementary and intermediate-high learners, and understand the differences, changes and reasons for the use of strategies by learners at different stages.

The results of the research present the level of strategies used by elementary learners is slightly higher than the intermediate-high learners, but the difference is not significant; the biggest difference in the frequency of use between the two groups is "Metacognitive Strategies". This strategy is commonly used by elementary learners but rarely used by intermediate-high learners since it emphasizes on using assessment to evaluate their level of learning. However intermediate-high learners have focused their learning on language application rather than tests; The minor difference in frequency of use is "Cognitive Strategies". Learners at both levels understand that increase of frequency of use in Chinese can strengthen their understanding of Chinese. It is hoped that the results of this research can be used as teaching guidance and curriculum design to develop Chinese language strategy teaching for students of all levels in the future; also to guide elementary learners to understand the strategies commonly used by intermediate and advanced learners, and help students in the transformation of strategies for improving language skills.

Keywords: Language learning strategies, Chinese learning strategies, Comparative study

一、 绪论

（一）研究背景

过去在教学现场，多以教学者为中心，如何从事有效教学已成为教学现场最关注的焦点。如今教学现场焦点已渐由教学者中心转移到学习者中心，学习策略即为关注学习者学习历程其中一个重要的关键。研究范畴也由第一语言扩至第二语言教学，研究学习者如何使用语言学习策略学习二语。了解语言学习策略的不同表现，能帮助学生向优秀的学习者取经，进一步培养自学能力，教师也能提供有利学习策略发展的环境，增进学习效果（Rubin，1987）。

（二）研究目的与意义

语言学习策略（Language Learning Strategy）是学习者用来协助提升学习效果的具体行为，能根据学习情境与学习者的个人情况调整（Oxford,1990）。目前研究学生学习语言策略之架构多以 Oxford（1990）的语言学习策略量表（Strategy Inventory for Language Learning, SILL）为主要测量工具，该策略宏观且周延，可广泛用于一般语言学习，但无法贴近个别语言之独特性（信世昌，2020）。针对华语学习策略之研究，过去有许多学者关注到此问题，但目前尚未建立完整之架构（吴勇毅，2001），也未能针对初级与中高级华语学习者的策略使用进行清楚的描述。故本文期能透过研究，了解初级与中高级学习者华语策略表现，也透过对比了解两种学习者的策略使用差异，了解不同阶

段的学习者在策略使用上的转变与原因，未来教师进行指导与课程设计时，也能引导初级学习者认识中高级学习者常用之策略，帮助学生在策略的转换中逐渐提升语言能力。

承上所述，本文将呈现初级与中高级华语学习者使用策略之表现与差异，故全文段落安排如下所述：第二节为文献探讨，探讨过去学习策略相关研究，及学习策略应用于语言与华语文的相关文献。第三节为研究方法，说明受试者背景与资料分析的方法。第四节说明初级与中高级学习者使用学习策略对比之量化及质化研究结果。最后第五节总结研究结论。

为了解初级与中高级学生之学习策略对比，研究对象程度分为初级与中高级两种程度，除量化数据分析其策略选择结果外，同时辅以与学习者的深度访谈，以了解两种学习者关于策略选择背后的动机及原因，作为质化分析之参照点。

二、文献探讨

本节文献探讨主要分为四小节，第一小节为学习策略定义，第二小节为学习策略相关研究，第三小节为语言学习策略，第四节为学习策略运用于华语教学。

（一）学习策略定义

关于策略，Oxford（1990）认为策略的概念是为了达到目标采取的计划或步骤，这是一套有意识的行为（苏旻洵译 2007）。李咏吟（2001）认为，学习策略是学习者在学习过程中，用来增进学习的方式或手段，同时也能了解使用的时机和情境。

（二）学习策略相关研究

若将策略用于学习上，称之为「学习策略」（Learning Strategy）。Oxford（1990）提出，学习策略是学习者增进自身学习的方法，说明学习者主动导向学习的工具，学习策略有许多不同的名称：学习技巧（Learning Skills）、学习如何学的技巧（learning-to learn skills）…等等，用来广泛学习不同学科主题的方法，无论是母语阅读或是语言学习，都能使用学习策略（苏旻洵译 2007）。

Brown（2007）称学习策略是为了提高学习效果，系统性运用有意识的计划，程序和活动。Mayer（1987）学习策略是指影响学习者如何处理讯息的行为，学习策略就是用来促进学习效果的所有活动。李咏吟（1987）认为学习策略式学习者在课堂中采用的学习技巧，用来促进教材的吸收。张新仁（2006）则认为学习策略指学习者利用「后设认知能力」来获取保留或提取知识的方法。

（三）语言学习策略

Oxford（1990）将语言学习策略归纳出几个重要的特质，目标是养成沟通能力、学习者导向、问题导向、教师角色延伸、学习者主动采取的辅助学习，大多为有意识行为但未必观察得到、可学习并且具备弹性、容易受外界影响。其中第一项「养成沟通能力」必依赖实际互动，学习策略能帮助学习者参与真实情境。

Oxford 提出一套语言学习策略系统，分为直接策略（direct strategies）与间接策略（indirect strategies）。直接策略为和新学语言之间直接相关的策略，间接策略则指对学习本身的间接安排。两大策略下面亦细分六种策略，直接策略分为记忆策略（memory strategies）、认知策略（cognitive strategies）、补偿策略（compensation strategies）三类；而间接策略分为后设认知策略（metacognitive strategies）、情感策略（affective strategies）和社交策略（social strategies）。六种学习策略之间的关系为相辅相成，互为表里，以下详细说明六种语言学习策略之内容。

1. 记忆策略（memory strategies）

记忆策略指透过学习者分类（grouping）或影像来储存和提取新讯息，包含与运用想象或语音（applying images and sounds）或运用肢体动作（Employing action）为自己和目标语建立心理关联（creating mental linkages），同时维持良好复习（reviewing well）的习惯以学习目标语。

2. 认知策略（cognitive strategies）

认知策略指学习者透过总结、推论或运用不同方法理解和产出新的语言，包含学习者将句子运用在不同情境中，主动进行输入和输出（creating structure for input and output），以接收和传递新讯息（receiving and sending messages）进行反复练习（practicing），并进行分析和推论（analyzing and reasoning），如：做笔记或重点摘要，促进学习者了解且运用目标语。

3. 补偿策略（compensation strategies）

补偿策略指学习者在目标语能力不足时，运用猜测能力或同义词表达看法。包含运用语言相关线索进行智能猜测（guessing intelligently），如运用字根、前缀或上下文猜测含意，或是运用转换语言、求助、使用肢体动作或用简单的词句，以克服语言能力之限制。

4. 后设认知策略（meta-cognitive strategies）

后设认知指学习者透过聚焦、计划与评估，以了解与控制语言的学习过程。如运用自我提醒，要求自己专注聚焦于某段谈话；运用订定学习目标、计划表或任务增进能力；透过参加测验进行自我评估（self-evaluating）以了解学习成果等。

5. 情意策略（affective strategies）

情意策略指学习者用来调整学习情绪、动机和学习态度，以达到最佳的语言学习状态。包含透过音乐、深呼吸放松来降低焦虑（lowering anxiety），利用正面态度、撰写学习日记或与他人讨论等，给予自我鼓励，以掌握个人情绪与状态（taking emotional temperature）。

6. 社交策略（social strategies）

社交策略指学生经由与他人的交流学习语言，包含向他人提出问题（asking questions）、与他人运用目标语合作（cooperating with others），或是运用同理心理解他人看法与感受（empathizing with others），进行文化交流等。

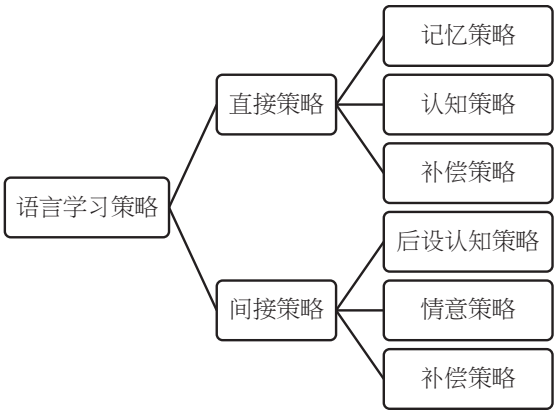

图 1 Oxford（1990）语言学习策略

信世昌（2020：34）说明，Oxford 的策略为至今发展最完备之策略，偏向沟通式教学观，多属跨语言的共通策略，如：在记忆策略的图像与声音运用等等，能适用于各个语言。而间接策略中的共通策略（Global Strategies），如：情意策略中的降低焦虑及自我鼓励，亦不限于语言学习，也能运用在其他学习领域中，故本次研究即以 Oxford（1990）的学习策略题目为主要调查之范本。

（四）学习策略运用于华语教学

过去有许多研究使用 Oxford（1990）学习策略调查华语学习者使用情况，林青蓉（2014）调查波兰零起点学习者，发现学习者最常使用社交策略学习，其他五项策略仅趋于中间值，且以记忆策略和情意策略的使用频率最低。直接策略最常使用的是透过大量机械练习强化记忆，运用多样形式分析理解内容，同时运用补偿策略克服阅读和发音困难。间接策略最常使用的有系统的经营管理及学习历程，调节低落情绪积极面对学习，理解华人文化，与师生互动。

彭妮丝（2016）以印度尼西亚大学华语系学习者为对象，进行 CFL（Chinese as a Foreign Language）分析华语学习者对于华语文文化认知与语言学习策略的使用情况。研究结果显示，在记忆策略中，学习者最常使用新旧联想，最少使用单字卡。认知策略，最常练习发音，阅读书报最少，补偿策略最常猜测新字，最少避查字典，显见学习者经常查字典。后设认知策略常用的是找学习的方法，最少用文化学习提升学习动机。情意策略中，最常使用鼓励及放松策略，最少使用语言日记，社交策略中，最常使用的是请对方放慢速度，最少使用了解目的语文化或是发问澄清，整体而言，印度尼西亚华语学习者常用社交策略与后设认知策略。记忆策略则最少使用。

针对来华的外籍学习者学习策略研究，江新（2000）针对于中国留学的华语学习者调查，发现其最常用的策略是社交策略、后设认知策略、补偿策略，其次是认知策略, 最不常用的策略是记忆策略和情感策略。华语学习者的策略使用使用也与母语有显着的相关，母语为日语、韩语、印度尼西亚语、泰国语的留学习者比母语为英语、意大利、德语、法语的留学者更经常使用情感策略。反之，在社交策略的使用上 , 后者比前者较多。作者推论，亚洲学习者情绪较敏感，较需要自我鼓励，但欧美地区的学习者较外向，倾向采用社交策略学习。此外，大学一年级以上的学习者在认知策略的使用增多，因认知策略强调运用目的语，而使用目的语观看影音媒体或谈话，都需要一定的华语基础。

而面对中高级以上的华语学习者，吴勇毅（2007）以参加第二届世界大学习者「华语桥」华语比赛复赛与决赛的部分选手为研究对象，利用语言学习策略调查问卷（SILL）调查「成功的华语学习者」。研究结果显示，成功的华语学习者最经常使用的学习策略依次为认知策略、补偿策略、社交策略，其次是后设认知策略，最不常用的是情感策略和记忆策略。

相较于江新（2000）针对一般留学者学习策略使用的调查结果，成功的华语学习者更常使用认知策略，但最不常用的记忆策略和情感策略，两组对照组在这部分的结果相同。吴勇毅（2007）提出，成功的华语学习者使用的策略一般人更多，使用频率也很高，显见他们在完成任务时的方法多样化，而认知策略是运用语言的方法，由此推论，成功的学习者更常使用认知策略，是有迹可循的。

三、研究方法

（一）研究对象

本研究将研究对象分为两组，分别是华语初级与中高级学习者，总共有 41 位受试者，取样的方法非机率取样（non-probability）。主要施测对象是在台湾学习华语的外籍学生。为求语料普遍化，受试者的国籍不设限。初级学习者共 22 名，皆为新南向专班观光专业之印度尼西亚学生；中高级学习者共 19 名，皆为台湾师范大学华语文教学系的大学生，国籍多元。下图 2 为受试者国籍分布。

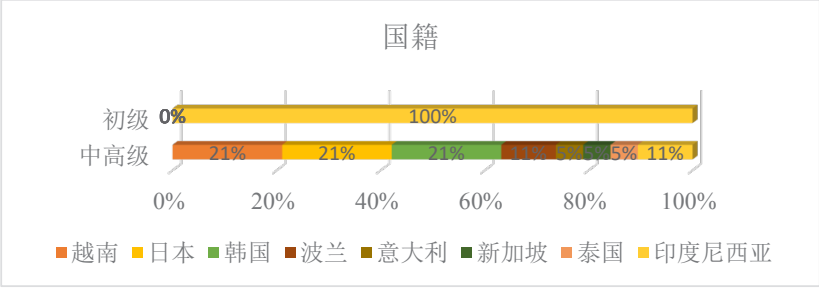

图 2 受试者国籍分布人数

（二）研究工具

本文使用 Oxford（1990）根据语言学习策略系统制定的学习策略量表（Strategy Inventory for Language Learning, SILL）问卷作为主要研究工具。此量表原为两种施测对象提供了不同的版本，分别是「英语母语者学习其他语言之用」的版本（version for English speakers learning new language），及「其他母语者学习英语之用」的版本（version for speakers of other language learning English）。两种版本皆以二语学习策略测量为目的，前者版本供英语母语者填答，后者供英语学习者填答，由于本研究的受试者为华语学习者，与后者相似，故本研究以后者作为施测题目之基础，同时依据华语之特性修改问卷部份内容，以调查台湾大学校园中华语学习者之学习策略特征。

问卷内容主要分为三部分：「问卷说明」、「受试者基本资料」及「学习策略调查」。第一部分为「问卷说明」，概述本问卷的研究目的、施测方式及研究者的联络方式。第二部分则为「受试

者基本数据」，内容涵盖受试者的个人资料及语言学习讯息。前者涵盖性别、电子信箱，学历，国籍，其中性别与国籍未来将作为研究变项之一，学历一栏则确保受试者学历为大学以上，请受试者留下联络方式，目的是日后若笔者对问卷有疑虑，可透过电子邮件确认。而语言学习讯息则包含调查学习者母语、是否具备流利第三语、学习华语的年数长短及曾经通过的华语文能力测验及通过级数。本次受访学习者具备第三语能力者不多，而学习华语的年数及通过华语文能力测验则作为判断学习者的华语程度依据，以作为本文受试者变项之依据。

问卷第三部分则以 Oxford（1990）的学习策略量表为本，同时附上苏旻洵（2007）翻译之华语译本。题目共分为六大区块，依序为记忆策略 9 题，认知策略 14 题，补偿策略 6 题，后设认知策略 9 题，情意策略 6 题，社交策略 6 题。受试者根据情境描述，主观回答个人认为使用该策略的频率，使用五点尺度量表（five-point scaled-rating questionnaires），程度由高到低依序为「总是这样」、「4 经常这样」、「有时这样」、「很少这样」到「从来没有」。由学生依照自己的学习测略使用情况选取适当的程度，如在记忆策略第一题：「我会把新学的华语跟已学过的华语做联想。I think of relationships between what I already know and new things I learn in Chinese.」，由受访者依照个人情况选择「1 从来没有 Never」、「2 很少这样 Seldom」、「3 有时这样 Sometimes」「4 经常这样 Usually」或「5 总是这样 Always」。

同时，由于 Oxford（1990）的学习策略量表内容是针对英语学习者，为符合本次受试者为华语学习者的特质，笔者也将问卷内容的「英文」（English）更动为「华语」（Chinese），同时在第 26 题针对华语的特质稍微更动题目内容。以下为第 26 题 Oxford（1990）原文：「I find the meaning of an English word by dividing it into parts that I understand.」为了说明学习者理解此题内容，笔者将题目更动为：「我把华语字分成几个我知道的部分，以找出这个字的意思。如：想 = 木+目+心。I find the meaning of a Chinese word by dividing it into parts that I understand.」在题目叙述后加上范例，表达汉字中部件拆解的特质。

（三）研究步骤

笔者先和学习者解释六大策略的详细内容后，请学习者们先行填写问卷，填写问卷时间约 20~30 分钟。填写结束后，笔者根据学习者填写的量化结果，对学习者进行深度访谈，询问学习者使用或避免使用策略的原因，特别是使用频率最高及最低的策略，作为质化的结果，以辅助量化结果之说明。

四、研究结果

在本节笔者将根据调查结果说明与分析，先由整体策略着手，说明初级与中高级学习者的使用频率与原因；接续将讨论六大策略及细项内容，分析初级与中高级学习者各自的使用情况与频率差异最大及差异最小的内容，观察学习者是否因程度高低而产生策略使用差异；同时对比初级和中高级学习策略的使用情况，透过与学习者的质化访谈分析造成差异之成因。每项策略皆有量化结果，显示学习者使用六大策略中各细项的频率高低，接着整理与学习者的质化访谈结果，作为量化结果

之补充说明。此外，由于原始调查题目文字数较长，不利于制作图表，故在图表中将缩减原始题目内容呈现，但内文将说明原始题目内容，以便完整阐述。

（一）策略整体使用情况

整体看来，初级学习者使用策略的程度略高于中高级学习者，但相差不多，差距仅有 0.2，推论是初级学习者接触华语时间较短，故多方尝试学习华语的方法，呼应初级学习者在后设认知策略中，使用频率最高的方法是「找到方法让自己成为优秀华语学习者」，多元化尝试学习途径或许是初级学习者的特质，中高级学生则多有固定模式，故相较之下采用策略频率稍低。

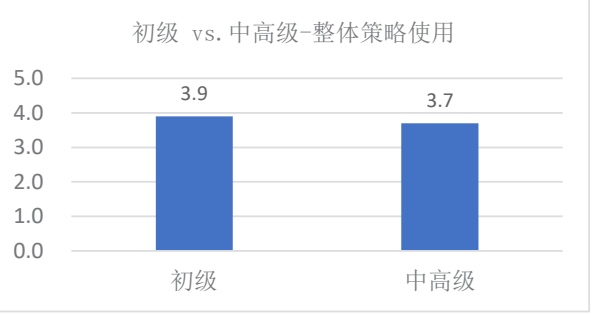

图 3 初级与中高级学习者整体策略使用频率比较

在六大策略中，初级学习者使用程度最高的策略是「后设认知」，学习者表示目前华语学习还是依照华语课的进度，按部就班根据课程及考试的安排来检视自己的学习成果；中高级学习者使用频率最高的是「社交策略」，学习者表示，和台湾人或华语母语者交朋友是最有效学习华语的方法，因为语言能确切落实在生活中，以社交互动作为提升能力的手段。。

而两组学习者最少使用的都是「记忆策略」，主因是在学习华语一段时间后，遗忘的速度过快，特别是到了中高级，需要记忆的生词或语法早已累积到成千上万，单靠死记硬背已经无法应付学习和生活所需，依赖记忆策略的效用实在不高。

若以整体策略的使用频率的差异讨论，初级与中高级学习者使用频率差异最大的是「后设认知」策略，初级学习者使用频率高于中高级学习者，该策略也是初级学习者使用频率最高的，如前所述，显见初级学习者仍然将学习重心放在华语课程及考试上，无论是在规划学习进程上，或透过测验来了解自己的学习进度，都较中高级学习者更注重这方面的学习。而使用频率差异最小的策略为「认知策略」，该策略强调语言的运用，显见两组学习者都认同，无论学习者的语言程度高低，能够实际运用才是增强语言能力最有效的方式。

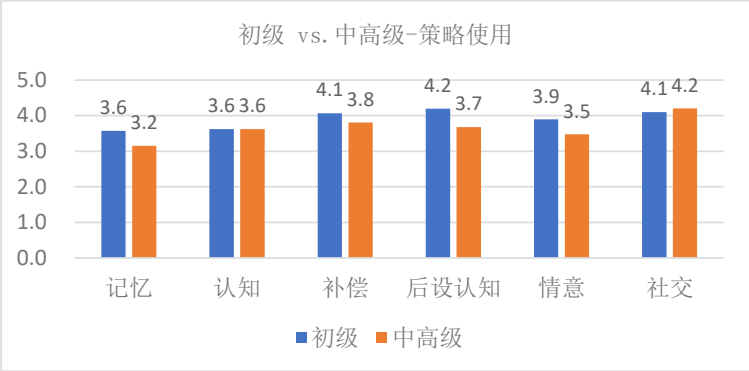

图 4 初级与中高级学习者六大策略使用频率比较

表 1 初级与中高级学习者六大策略使用频率差异

	记忆	认知	补偿	后设认知	情意	社交
初级	3.6	3.6	4.1	4.2	3.9	4.1
中高级	3.2	3.6	3.8	3.7	3.5	4.2
差异	0.4	0.0	0.3	0.5	0.4	-0.1

（一）记忆策略

在「记忆策略」中，首先说明两组学习者各自经常和最少使用的方法，接着说明记忆策略的使用频率差异讨论。

首先，初级学习者使用频率最高的是「位置联想」，学习者利用华语词语在书本里、白板上或路标上的位置，帮助自己记得华语生字或词组。学习者表示，在路上看招牌能了解该商店或地址有什么特别的事物，亲身体验过的记忆最深刻。但「发音联想」的方法无法经常使用，原因是华语和印度尼西亚语或英语发音差异过大，学习者无法藉由已知的语言了解华语，对他们运用发音联想学习华语不但没有帮助，反而徒生困扰。

但对于中高级学习者而言，使用频率最高的反而是「发音联想」，与初级学习者完全相反。原因是中高级学习者中有越南和韩国同学，在越南语和韩语中有许多词汇的发音和华语类似，对他们记忆生词的帮助很大；而母语为英语的新加坡同学表示，这样的方法并不适用于母语为英语系的国家，因为发音的差异性太大。此外，使用频率最低的方法是「单字卡」，学习者表示制作单字卡除了浪费时间以外，单纯记忆生词也没有办法得知上下文，对学习成段表达并没有益处，因此使用机会较低。

由上述可知，学习者使用「发音联想」记忆华语的方法，与学生的母语有极大的关系，初级受访者皆为印度尼西亚学生，印度尼西亚语和华语的差异使他们无法运用母语学习华语，但中高级的越南和韩国学习者却因越南语和韩语与华语有许多词汇发音重叠，而能运用母语优势记忆，如：华语的「海鲜、美丽、聪明」，在越南语里分别为「Hải sản、Mỹ lệ、Thông minh」，利用越南语和华语相近之处，就能更快记住华语的发音。

若以记忆策略的使用频率差异讨论，两组学习者使用频率差异最大的是「肢体动作」的使用，指学生是否会运用用肢体动作记住华语生字。中高级学习者因为词汇的丰富性已经到达一定程度，相较于初级学习者，中高级学习者更能用语言本身表达自己想法。而初级学习者囿于自身词汇不足，即使要换句话说也可能无法立即找到适当的词汇，而使用肢体动作让他人理解，故使用频率远远高于中高级学习者，相差频率达 1.1。

同样是记忆策略，两组的学习者在「新旧联想」方法使用上的差异最小，皆为 3.5，指学习者是否会把新学的华语跟已学过的华语进行联想。显见两组的学习者们在学习新内容时，都了解由过去所学联想到新学内容之重要性，以旧带新，便于自己举一反三，特别是华语的汉字部件及词汇扩充的特性，学习者更容易从既有知识联想猜测。

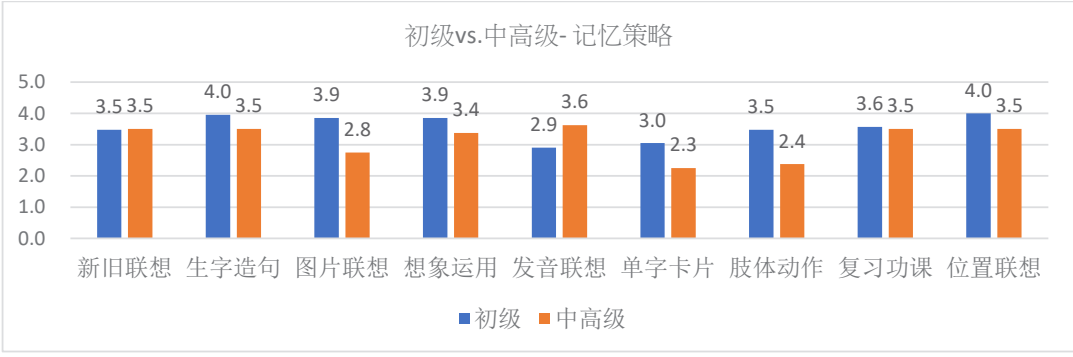

图 5 初级与中高级学习者记忆策略使用频率比较

表 2 初级与中高级学习者记忆策略使用频率差异

	新旧联想	生字造句	图片联想	想象运用	发音联想	单字卡片	肢体动作	复习功课	位置联想
初级	3.5	4.0	3.9	3.9	2.9	3.0	3.5	3.6	4.0
中高级	3.5	3.5	2.8	3.4	3.6	2.3	2.4	3.5	3.5
差异	0.0	0.5	1.1	0.5	-0.7	0.8	1.1	0.1	0.5

（二）认知策略

在「认知策略」中，首先说明两组学习者各自经常和最少使用的方法，接着介绍「认知策略」的使用频率差异讨论。

首先，初级学习者最常使用的方法是「与母语者交谈」。学习者认为，和华语母语者交谈对用华语思考有很大的帮助，而中高级学习者使用频率最高的是「华语谈话」，也就是使用华语和其他人交谈。笔者进一步分析，同样是使用华语交谈，两组之间还是具备些微的差异。相较于初级学习者倾向与母语者使用华语谈话，但在面对国际学生还是使用英文或母语；相较之下，中高级学习者却是在面对任何国籍的对象时，都尽量使用华语，即便对话双方为同国籍。此处结果也呼应了前述的六大策略使用比例，中高级学习者最常使用「社交策略」学习华语，对于他们来说华语是作为交流使用的工具，因此在任何场合与对象都应使用华语作为沟通要件。

使用频率最少的方法，初级学习者是「用华语做笔记或报告」，因汉字的笔划和书写耗费时间过长，对于要快速记下内容的场合实在太不合适，所以使用频率最低；而中高级学习者使用频率最低的是「拆解汉字」来了解含意，如将「想」拆解为「木+目+心」。中高级学习者表示，只有在第一次看到该汉字时，为了增进理解才会拆解部件，但在记忆或认读时还是以汉字整体为主，单纯拆解汉字部件，并没有什么意义。因此可推论两组使用频率最低的方法皆与「汉字」相关，初级学习者少用汉字做笔记，而中高级学习者不常拆解汉字部件，显见汉字的整体性与独特性对学习者而言，在认知策略上的使用并不具备优势。

若以「认知策略」的使用频率差异讨论，两组学习者差异最大的是「拆解汉字」，原题是「我把汉字分成几个我知道的部分，以找出这个字的意思」，相差频率差 1.2，几乎为所有策略中差异最大的。初级学习者表示，由于对汉字不熟悉，在学习汉字时一定要先拆解，彻底了解各部件的组成后，才能重新组合成新汉字学习。而中高级学习者已经对汉字有相当的了解，对各种部件的理解也在学习的过程架构出一完整的知识，现在极少看到完全陌生的汉字，已经不再需要拆解再重新组合的过程。两组学习者之间最主要的差异为内建汉字与词汇的数量有相当的差异，故学习者采用的策略不同。

而两组学习者们共同经常使用的策略是「反复书写」，指学习者会反复练习说华语和写华语。显见无论何种程度的学习者，都有重复练习的需求，如：初级学习者学习生活化用语，或是中高级学习者面对白话文或文言文的新词汇，都需经过多次练习才能有所收获。

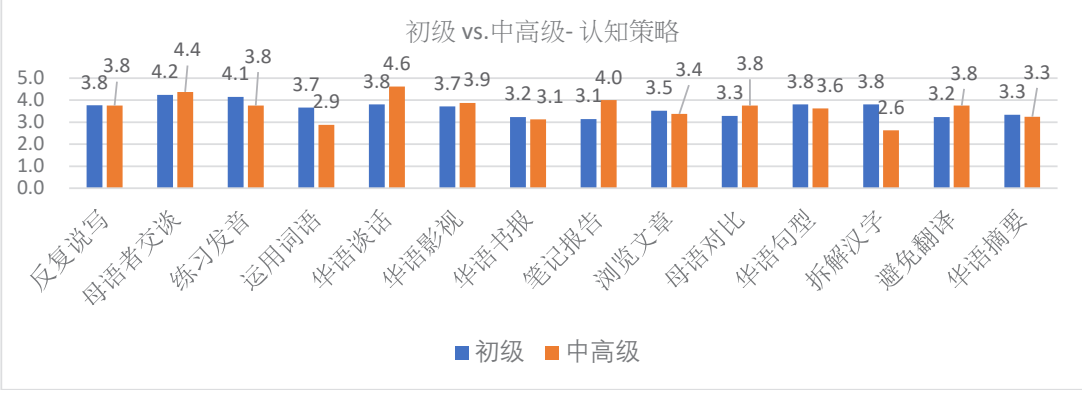

图 6 初级与中高级学习者认知策略使用频率比较

表 3 初级与中高级学习者认知策略使用频率差异

	反复说写	母语者交谈	练习发音	运用词语	华语谈话	华语影视	华语书报
初级	3.8	4.2	4.1	3.7	3.8	3.7	3.2
中高级	3.8	4.4	3.8	2.9	4.6	3.9	3.1
差异	0.0	-0.1	0.4	0.8	-0.8	-0.2	0.1

	笔记报告	浏览文章	母语对比	华语句型	拆解汉字	避免翻译	华语摘要
初级	3.1	3.5	3.3	3.8	3.8	3.2	3.3
中高级	4.0	3.4	3.8	3.6	2.6	3.8	3.3
差异	-0.9	0.1	-0.5	0.2	1.2	-0.5	0.1

（三）补偿策略

在「补偿策略」中，首先说明两组学习者各自最常和最少使用的方法，接着介绍「补偿策略」的使用频率差异讨论。在补偿策略中，初级学习者使用频率最高的是「比手画脚」，因其认为由零起点学习阶段起始，单纯用手比「这个」、「那个」就能解决生活上许多困境；而中高级学习者最常使用「猜测生字」的方法，指运用字形或上下文猜测词语含意。因其长时间学习华语，理解华语的能力会随着时间递增，当他们不确定汉字或是词汇意思的时候，能先以原有的旧知识推论新词或新意，如：学习者没有学过「三心二意」，但会猜测跟心里想的事情有关系，而「三」在华语里经常代表「多」，所以会猜测这个成语是「想得很多」的意思。由此可知，因两组对于华语掌握的高低程度有别，在面临学习困境时，初级学习者多选择「外求」，也就是使用肢体动作向外界寻求协助；但中高级学习者多选择「内省」，由个人既有知识「猜测生字」。

在使用频率最低的方法，初级学习者最少使用「避查字典」，因词汇量不足的，字典是初级学生必备的学习工具，学习者在日常生活中大量依赖 google 或翻译软体能即刻辨识汉字与转译的功能，以应付语言能力不足所造成的困境；中高级使用频率最低的是「创造新字」，甚至有的学习者表示自己从来没有或很少创造新字。中高级学习者表示，在不确定正确汉字时，凭空创造新字未来也没有机会使用，没有施行的意义，两组最少使用的方法同样与「汉字」有关。

若以「补偿策略」的使用频率差异讨论，两组学习者差异最大的是「创造新字」，指学习者在不确定正确的汉字时是否会创造新字，初级学习者使用的频率远高于中高级学习者。笔者推论原因同上，初级学习者的汉字量与词汇量远低于中高级学习者，在词汇量不足的情况下，创造新字就成为紧急时刻可能会出现的情况，这也能反映初级学习者在书写考试时，经常创造出从未学习过的汉字或错字，来代替原有汉字，如以「考」代替「放」。而中高级学习者在书写考试时，经常犯的错误可能是用同音字或形似字取代原有正确字，如将「拷」写成「烤」，前后两者皆为曾经学习过的正确汉字，却误用在不同的地方。

而使用频率差异最小的是「避查字典」，这点与笔者原先预计的结果有所出入，原本设想初级学习者相较于中高级学习者，前者查询字典的频率应该高得多。没想到中高级学习者表示，生活上已经不需要查字典了，但学校课程的文本多为白话文或文言文，许多生难僻字过去从未在课本或生活上接触过，反而较过去要查询更大量的生词，特别是文言文，得从文字本义或古义探讨，而许多字义早就在演化中改变了，导致中高级学习者经常无法理解或感到困惑，故大量查询字典确认意义成为现在了解课程文本的重要步骤。

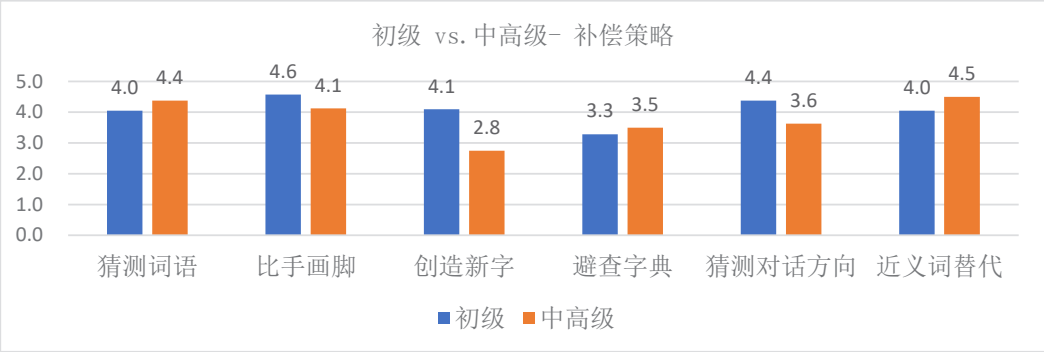

图 7 初级与中高级学习者补偿策略使用频率比较

表 4 初级与中高级学习者补偿策略使用频率差异

	猜测词语	比手画脚	创造新字	避查字典	猜测对话	近义替代
初级	4.0	4.6	4.1	3.3	4.4	4.0
中高级	4.4	4.1	2.8	3.5	3.6	4.5
差异	-0.3	0.4	1.3	-0.2	0.8	-0.5

（四）后设认知策略

在「后设认知策略」中，首先说明两组学习者各自最常和最少使用的方法，接着介绍「后设认知策略」的使用频率差异。

首先，初级学习者使用程度最高的是「找学习方法」，对于如何成为优秀学习者，他们经常在网路上寻找各种学习媒介与网站，或是与其他华语者讨论不同的学习方法。而中高级学习者最常使用「寻找能用华语交谈的对象」，相较于初级学习者不断尝试新的学习方法来接触华语，中高级学习者认为社交与互动是最实际的学习手段。而两组同样最少使用「订时间表」来学习华语，因现代人的时间太零碎，活动过多，即使身为全职学习者，时间非常难掌控，要能找出完整时间学习华语，在时间规划上仍然有其难度困难。

若以「后设认知策略」的使用频率差异讨论，两组学习者使用频率差异最大的「找学习方法」，指学习者是否尽可能寻找更多方法学习语言，此项也是初级学习者在后设认知策略中，使用频率最高的。如同前文所说，学习者在学习初期尚未有固定的学习方式，故积极寻找不同的学习媒介与素材以提高华语的接触频率，多元尝试学习方式。但对中高级学习者来说，学习方法多已经固定，如习惯以影音学习或社交策略的学习者，早已养成属于自己的学习习惯及方法，并且长期使用。找寻各种学习方法对他们来说已经不是最主要的学习策略了，故造成两组之间的差异。但两种程度的学习者在「寻找华语交谈者」的方法中差异最小，显见学习者们都了解能以华语交谈对学习的帮助确实很大，故使用频率在「经常使用」到「总是使用」之间。

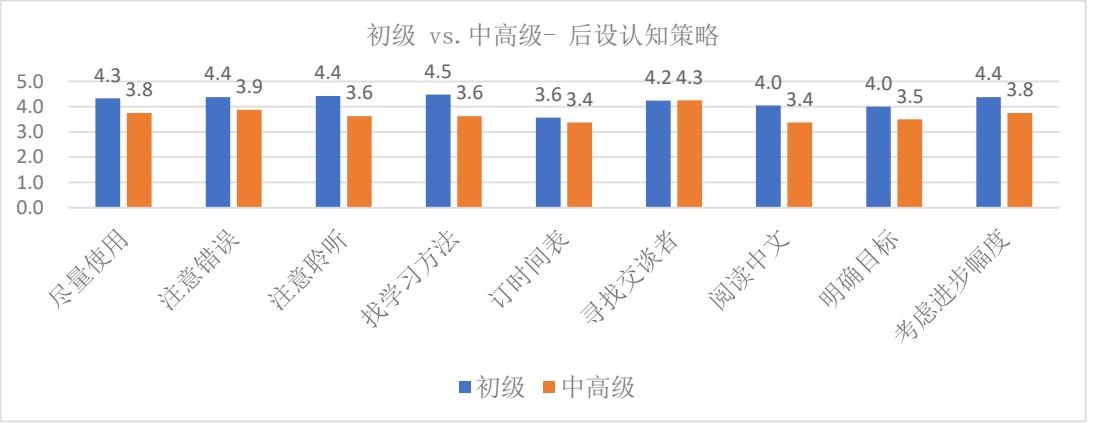

图 8 初级与中高级学习者后设认知策略使用频率比较

表 5 初级与中高级学习者后设认知策略使用频率差异

	尽量使用	注意错误	注意聆听	找学习法	订时间表	找交谈者	阅读华语	明确目标	进步幅度
初级	4.3	4.4	4.4	4.5	3.6	4.2	4.0	4.0	4.4
中高级	3.8	3.9	3.6	3.6	3.4	4.3	3.4	3.5	3.8
差异	0.6	0.5	0.8	0.9	0.2	0.0	0.7	0.5	0.6

（五）情意策略

在「情意策略」中，首先说明两组学习者各自最常和最少使用的方法，接着以「情意策略」的使用频率差异讨论。

首先，初级学习者最常用的策略是「放松自己」和「鼓励自己」，与中高级学习者最常使用「放松自己」相同，特别是初级学习者表示自己说华语的时候，最担心他人听不懂，会让他感觉到自己的能力不足，所以只能尽量放松自己，并且给自己适当的鼓励。中高级学习者认为只有先放松自己才能好好说华语，若情绪持续紧绷，反而影响他们说华语的表现，显见两组学习者都认知到情绪对语言表现的影响。

而两组使用频率最低的皆为「语言日记」，指学习者是否会撰写学习心得，除了本身没有写日记的习惯外，中高级学习者早已将语言学习融入生活之中，无法随时纪录，回顾的机会也不多。

若以「情意策略」的使用频率差异讨论，两组学习者使用频率差异最大的「写语言日记」。虽然同为两组使用频率最低的策略，但相较于中高级学习者几乎不使用的前提下，初级学习者使用的频率还是较中高级学习者高，显见初级学习者还是较常做语言学习纪录。

而两组使用频率相近的策略主要是「放松自己」、「奖励自己」和「注意紧张」。前两者都是初级学习者使用频率稍高，但「注意紧张」的策略却是中高级学习者稍微较常使用，笔者推论是中高级学习者能较初级学习者早一步发现自己可能出现紧张情绪，会提前暗示自己，给予自身安抚，以稳定情绪。

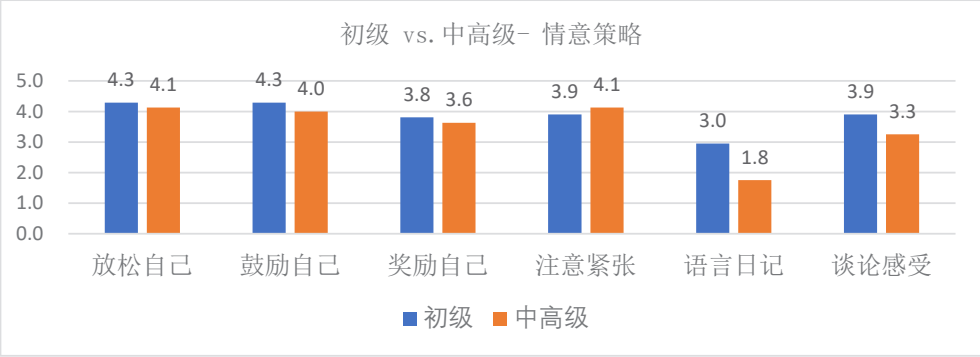

图 9 初级与中高级学习者情意策略使用频率比较

表 6 初级与中高级学习者情意策略使用频率差异

	放松自己	鼓励自己	奖励自己	注意紧张	语言日记	谈论感受
初级	4.3	4.3	3.8	3.9	3.0	3.9
中高级	4.1	4.0	3.6	4.1	1.8	3.3
差异	0.2	0.3	0.2	-0.2	1.2	0.7

（六）社交策略

在「社交策略」中，首先说明两组学习者各自最常和最少使用的方法，接着讨论「情意策略」的使用频率差异。

首先，初级学习者使用频率最高的是「请他人速度放慢」，因华语母语者语速过快，加上台湾人的腔调较软较轻，许多字词在对话中经常合并或消失，和他们在课堂上听到字句皆十分清晰的课文差异过大，所以他们经常请对话者将速度放慢。而中高级学习者最常使用的是「寻求协助」，如此便能由华语母语者得到最快速且正确的消息，也能跳脱过去在课本上学习到的框架语言，学到日常生活使用的缩略语，话题与内容更贴近真实生活。由此可知，两组在社交策略上皆倾向于向母语者求助，但初级学习者着重于当下内容的厘清与确认，但中高级学习者更着重于藉由华语母语者扩大华语理解之层级。

在使用频率最低的方法上，初级学习者最少使用「用华语提问」，因其认为用华语提问困难度太高，速度也不够快，若在社交时遭遇困难，大多直接使用线上字典进行句段翻译，呼应前述在「补偿策略」中，初级学习者大量使用 google 线上字典的作法；而中高级学习者最少使用「请求纠正」，因中高级学习者对华语的掌握已到达一定程度，有时询问华语母语者，未必能获得实时且正确的纠正。如：请母语者协助纠正发音，但对方的发音未必完全准确，特别是台湾大学生容易忽略卷舌音，让中高级学习者选择减少此策略的使用。

承接上述，在「社交策略」的使用频率差异上，两组学习者使用频率差异最大的即是「请求纠正」。如前文所述，这个方法是中高级学习者在社交策略中使用最低的，因中高级学习者认为由在台湾的华语母语者纠正的功效不大，特别是在语音的正确性上；但初级学习者认为自己的学习在各方面都尚未到位，请求他人纠正是最快也最有效率的方法，同时也能学习新的词汇，故其使用的频率很高，介于「经常使用」到「总是使用」之间。

两组使用频率差异最低的是「了解文化」，指学习者是否尝试了解华语母语者的文化。两组学习者皆同意他们经常透过学习华语以了解华语母语者的文化，特别是在与个人自身母语文化有所差异时，更能体现文化差异所带来的冲击及新感受。同时多了解目的语的文化，也能帮助学习者更深一层的正确使用该语言。不同程度的学习者，都能透过各种素材，从各种角度来了解文化。

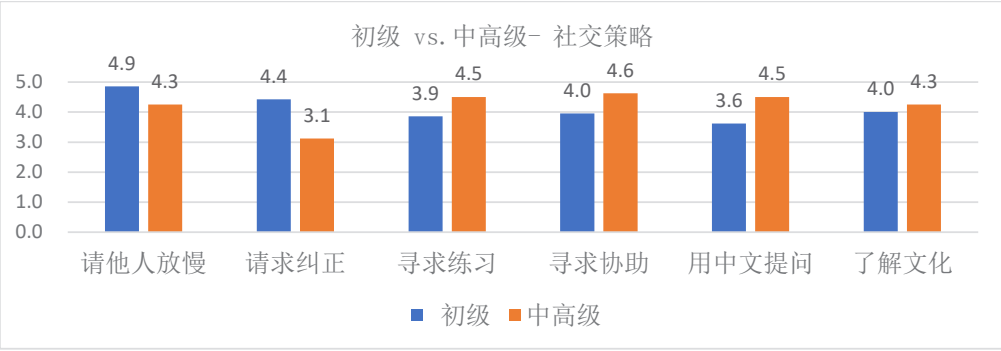

图 10 初级与中高级学习者社交策略使用频率比较

表 7 初级与中高级学习者社交策略使用频率差异

	他人放慢	请求纠正	寻求练习	寻求协助	华语提问	了解文化
初级	4.9	4.4	3.9	4.0	3.6	4.0
中高级	4.3	3.1	4.5	4.6	4.5	4.3
差异	0.6	1.3	-0.6	-0.7	-0.9	0.3

五、结论

在学习语言的过程中，使用不同的学习策略能有效的增进学习效率，帮助学习者有意识的强化学习成果。本文使用 Oxford（1990）根据语言学习策略系统制定的学习策略量表（Strategy Inventory for Language Learning, SILL）问卷作为主要研究工具，调查在台湾两所大学的初级与中高级华语学习者。

研究结果显示，在个别表现上，初级学习者最常使用的策略是「后设认知」，透过课程与考试监控学习成果，而中高级学习者最常使用「社交策略」，以与人际交往提升华语程度。此外，两组皆最少使用「记忆策略」因单纯记忆无法因应语言使用现况。而以对比的角度来看，初级学习者使用策略的程度略高于中高级学习者，但相差不大，在使用频率差异最大的是「后设认知」，显见初级学习者较中高级学习者更经常观察自己的学习历程进展。进一步讨论，在此项策略中，两组学习者使用频率差异最大的方法是「找学习方法」，因初级学习者尚未拥有固定的学习方式，故积极寻找各类学习媒介与素材以提高华语的接触频率；而中高级学习者早已养成属于自己的学习习惯及方法。

此外，而在「认知策略」上，两组使用的频率完全相同，学习者皆认同实际运用语言才是增强语言最有效的方式。在此项策略中，两组学习者们皆经常使用「反复书写」的方法，重复练习说写华语，显见无论何种程度的学习者都有重复练习的需求，无论是初级学习者学习生活化用语，或是中高级学习者面对白话文或文言文的新词句，都需经过多次练习才能有所收获。

根据本篇研究结果，期能了解初级与中高级学习者华语策略表现，也透过对比了解两种学习者的策略使用差异，了解不同阶段的学习者在策略使用上的转变与原因。期本文能成为华语教学现场之基石，针对初级与中高级学生的学习特性，发展出更完善的华语策略教学，也能协助教师进行教学指导与课程设计时，引导初级学习者认识中高级学习者常用之策略，帮助学生在策略的转换中逐渐提升语言能力。

参考文献

江新. 华语作为第二语言学习策略初探. [J]. 语言教学与研究，2000，(1)：61－68。

李咏吟. 认知行为的学习策略对国中学习者学业成绩的影响. [J]. 国立彰化师范大学辅导学报，1987，10：199－320

李咏吟. 学习辅导-学习心理学的应用. [M]. 台北：心理出版社，2001. 211 －250

林青蓉. 波兰零起点大学习者华语学习策略之探究：以 SILL5.1 量表为检测工具：[硕士学位论文].[D]. 高雄：高雄师范大学华语文教学研究所，2014

彭妮丝. CFL 学习者华语文文化认知与语言学习策略探究. [J]. 台北市立大学学报人文社会类，2016，47：17－37。

苏旻洵（译）. 语言学习策略手册. [M]. 台北：寂天文化出版社，2007. 2－9

吴勇毅. 不同环境下的外国人华语学习策略研究：[博士学位论文].[D]. 上海：上海师范大学语言学及应用语言学，2007

信世昌. 华语文阅读策略之教程发展. [M]. 台北：五南出版社，2020. 34 －36

张新仁. 学习策略的知识管理. [J]. 教育研究与发展期刊，2006，2（2）：19－42。

Brown, H. D.. Principles of language learning and teaching (5th ed.). [M]. White Plains, NY: Pearson Education, 2007.

Oxford, R. L.. Language learning strategies: What Every Teacher Should Know (1st ed.). [M]. New York: Newbury House., 1990.

Rubin, J. Learner Strategies: Theoretical Assumptions, Research History and Typology. [C]. In: Wenden, A.L. and Rubin, J., eds. Learner Strategies in Language Learning. NJ: Englewood Cliffs, 1987.15-30.

附录一 学习策略问卷调查

华语学习策略问卷调查

Questionnaire on Chinese Learners' Learning Strategies

本问卷目的在调查华语学习者的学习策略，请您根据个人学习情况回答问卷问题，大约花费您十五到二十钟。您的回答将只作为研究使用，所有个人资料都会受到保护，绝不泄漏，请您放心。您的帮助，将让这份研究更完整。如有任何疑问，欢迎随时与研究者联络，感谢您的帮忙！

国立台湾师范大学 吴庭榛敬上 wawu2018@gmaill.com

第一部分： 基本数据 Part I： Personal Background

1.华语姓名 Chinese Name：_____	2. 性别 Gender：· 男 · 女
3.年级 Grade： · 一 · 二 · 三 · 四	4.国籍 Nationality：_____
5. 除了母语和华语，还能流利地说什么语言：· 无 · 其他：_____	
6. 你学华语多少年了？How long have you been studying in Chinese： · 0-1 年 · 1-3 年 · 3-5 年 · 5-7 年 · 7-9 年 · 9-11 年 · 11-13 年· 13 年以上	
7. 你曾参加的华语能力测验和通过等级：The Chinese proficiency test you have participated in and level. · 华语能力测验 TOFCL：____· 华语水平考试 HSK：____· 其他：_____	

第二部分 语言学习策略 Part II： Strategy Inventory for Language Learning

以下问卷将询问你在学习华语的过程中是否采用这些方法或策略，请根据使用情况选择一到五，分数越高为使用的频率越多。1（从来没有 Never）， 2（很少这样 Seldom），3（有时这样 Sometimes）， 4（经常这样 Usually ） ，5（总是这样 Always）

编号	问题	1	2	3	4	5
Part A						
1	我会把新学的华语跟已学过的华语做联想。I think of relationships between what I already know and new things I learn in Chinese.					
2	我会用新学的华语生字造句，所以我能记住这些词语。I use new Chinese words in a sentence so I can remember them.					
3	我会将华语生字的发音跟这个字的图或照片联想，帮助我记住这个字。I connect the sound of a new Chinese word and an image or picture of the word to help remember the word.					
4	我会在心里想象可能会使用某个华语生字的状况，用来帮助记住这个字。I remember a new Chinese word by making a mental picture of a situation in which the word might be used.					
5	我运用类似的发音来记住华语生字。I use rhymes to remember Chinese words.					
6	我运用单字卡来记住华语生字。I use flashcards to remember Chinese words					
7	我用肢体动作来记住华语生字。I physically act out new Chinese words.					
8	我常常复习华语功课。I review Chinese lessons often.					
9	我会记住华语词语在书本里、白板上或路标上的位置，来帮助我记得华语生字或词组。 I remember new Chinese words or phrases by remembering their location on the page, on the board, or on a street sign.					
Part B						
10	我会反复练习说华语和写华语。I say or write new Chinese words several times.					
11	我会试着和华语母语者说华语。I try to talk like native Chinese speakers.					
12	我练习华语的发音。I practice the sounds of Chinese.					
13	我用各种不同的方法使用我知道的华语词语。 I use the Chinese words I know in different ways.					
14	我用华语和人交谈。I start conversations in Chinese.					

编号	问题	1	2	3	4	5
15	我看华语电视节目或看华语电影。I watch Chinese language TV shows spoken in Chinese or go to movies spoken in Chinese.					
16	我享受阅读华语书报。I read for pleasure in Chinese.					
17	我用华语做笔记、写便条、写信或报告。I write notes, messages, letters, or reports in Chinese.					
18	我会先快速地浏览华语的文章，然后从头仔细地阅读。I first skim a Chinese passage (read over the passage quickly) then go back and read carefully.					
19	我会找母语中和华语相似的词语。I look for words in my own mother language that are similar to new words in Chinese.					
20	我试着找出华语的句型。I try to find patterns in Chinese.					
21	我把华语字分成几个我知道的部分，以找出这个字的意思。如：想 = 木+目+心。I find the meaning of a Chinese word by dividing it into parts that I understand.					
22	我试着不要翻译每一个字。I try not to translate word-for-word.					
23	我把听到或读到的华语做成摘要。 I make summaries of information that I hear or read in Chinese.					
Part C						
24	为了了解不熟悉的华语词语，我会猜猜看。To understand unfamiliar Chinese words, I make guesses.					
25	在用华语对话时，当我想不起某个词时，就会比手画脚。 When I can' t think of a word during a conversation in Chinese, I use gestures.					
26	如果我不知道哪个华语字正确时，我会创造新字。I make up new words if I do not know the right ones in Chinese.					
27	我读华语时，不会每个生字都查字典。 I read Chinese without looking up every new word.					
28	我试着用华语猜测对方接下来会说什么。 I try to guess what the other person will say next in Chinese					
29	若我想不起某个华语字，我就用意思相同的词或短语。If I can' t think of an Chinese word, I use a word or phrase that means the same thing.					
Part D						
30	我尽可能找到更多方法来使用我学的华语。try to find as many ways as I can to use my Chinese.					
31	我注意自己的华语错误，用来说明自己学得更好。I notice my Chinese mistakes and use that information to help me do better.					
32	有人说华语时，我会注意听。I pay attention when some is speaking Chinese.					
33	我试着找到如何成为优秀华语学习者的方法。 I try to find out how to be a better learner of Chinese.					
34	我会订定时间表，使自己有足够的时间学习华语。 I plan my schedule so I will have enough time to studyChinese.					
35	我寻找能够和我用华语交谈的人。I look for people I can talk to in Chinese.					
36	我寻找能尽量用华语阅读的机会。I look for opportunities to read as much as possible in Chinese.					
37	我有明确学华语的目标。I have clear goals for improving my Chinese level.					
38	我会考虑自己学华语的进步幅度。I think about my progress in Chinese.					
Part E						
39	每当感到害怕使用华语时，我会试着放松自己。I try to relax whenever I feel afraid of using Chinese.					
40	尽管我害怕出错，我还是会鼓励自己说华语。I encourage myself to speak Chinese even when I am afraid of making a mistake.					
41	每当我在使用华语上表现良好时，我就给自己奖励。I give myself a reward or treat when I do well in Chinese.					

编号	问题	1	2	3	4	5
42	我会注意自己学习或使用华语时，是否会紧张。I notice if I am tense or nervous when I am studying or using Chinese.					
43	我在语言学习的日记中写下自己的学习心得。I write down my feelings in a language learning diary.					
44	我会跟其他人谈论我学华语的感受。I talk to someone else about how I feel when I am learning Chinese.					
Part F						
45	如果在华语对话里，我有听不懂的地方，我会请说话的人放慢速度或再说一次。 If I do not understand something in Chinese, I ask the other person to slow down or say it again					
46	我讲华语时，我会请说华语的人纠正我。I ask Chinese speakers to correct me when I talk.					
47	我会跟其他学生一起练习华语。I practice Chinese with other students.					
48	我会向说华语的人寻求协助。I ask for help from Chinese speakers.					
49	我会用华语问问题。I ask questions in Chinese.					
50	我试着去了解华语母语者的文化。I try to learn about the culture of Chinese speakers.					

Name and Surname（姓名）:
WU TINGZHEN

Highest Education（最高学历）:
Master's degree

University or Agency（任职院校或单位）:
Hsin Wu University

Field of Expertise（专业领域）:
Teaching Chinese as a Second Language

Address（地址）:
No. 112-1, Dongming 1st St., Linkou Dist., New Taipei City, Taiwan (R.O.C.)

符号学视域下余光中诗中的观音意象

A Semiotic Perspective on Significance of Guanyin in Yu Kwang-chung's Poetic Imagery

姚祖民 [1]
YAO ZUMIN
瑞嘉普大学、艺术学院
Faculty of Liberal Arts, Rajapruk University
E-mail: zumyao@rpu.ac.th

吴琼 [2]
KANOKPORN NUMTONG
农业大学、人文学院
Faculty of Humanities, Kasetsart University
E-mail: kanokporn.n@ku.th
Received: 12 January 2023 / Revised: 04 June 2023 / Accepted: 09 June 2023

摘要

本文以符号学的角度，将余光中诗歌中的观音意象作为研究对象，旨在通过分析解释其在诗中的隐喻意义，以期深入理解诗歌中观音意象所传递的意义和情感，并为余光中诗歌的研究提供新的视角。通过整理和分析，发现“观音”意象作为具有普遍性意义的符号出现在余光中的 15 篇诗中，其具体能指形式包括“观音”、“观音山”、“菩萨”、“千手观音”和“观世音”等符号形式。在符号的不同层级上，“观音”意象所指的意义也不尽相同。余光中建构“观音”符号的隐喻过程是建立在其能指和所指意义的相似性上，包括观音本身的形象和特点，以及观音山在余光中心中的重要地位。同时，余光中独特的生活经历和复杂的情感为“观音”符号赋予了丰富的意义，使符号层级逐步增长，“观音”符号逐渐演变为“故乡“，成为余光中诗中诠释和表达乡愁的符号。

关键词：余光中；观音；意象；诗歌；符号学

ABSTRACT

This paper aims to conduct a semiotic analysis of the metaphorical significance of "Guanyin" in Yu Kwang-chung's poems, with the objective of deepening our understanding of the subtle emotional nuances conveyed by this imagery and providing a fresh perspective on the study of his poems. Through meticulous collation and comprehensive analysis, it is found that the image of "Guanyin" assumes the role of a symbol with universal significance, manifested in his 15 poems. Various specific signifiers are employed, including "Guanyin," "Guanyin Shan" (Guanyin Mountain), "Pusa" (Bodhisattva), "Qianshou Guanyin" (Thousand-Hands Guanyin), and "Guanshiyin" (The One Who Perceives the Sounds of the World), each utilized to evoke distinct signified meanings associated with this multifaceted symbol. At different levels of symbolism, the meaning of the "Guanyin" image varies. The metaphorical construction process of the "Guanyin" symbol in Yu's poetry is rooted in the resemblances between its signifiers and signified meanings. These resemblances encompass both the visual representation and attributes of Guanyin, as well as the personal significance of the Guanyin mountain in Yu's life. Yu's unique life experiences and complex emotions imbue the symbol of "Guanyin" with rich meaning, leading to its gradual elevation to higher levels of symbolism. Ultimately, the "Guanyin" symbol evolves into a representation of "hometown," becoming a vehicle for interpreting and expressing Yu 's profound sense of homesickness in his poems.

Keywords: Yu Kwang-chung, Guanyin, image, poems, Semiotics

一、引言

余光中（1928-2017）是台湾诗人、作家、批评家、翻译家。余光中有强烈的文学使命感，深耕诗歌、散文、评论、翻译的创作，自称“诗、散文、批评、翻译，是我写作生命的四度空间”(余光中, 2007)。

余光中的创作阶段据其自述“除了在大陆的短暂熹微之外，可以分为台湾、美国、香港三个时期。台湾时期最长，又可分为台北时期（1950 至 1974）与高雄时期（1985 迄今）。其间的十一年是香港时期（1974 至 1985）。至于先后五年的美国时期（1958 至 1959、1964 至 1966、1969 至 1971），则完全包含在台北时期之中。”(余光中, 2003a)

余光中学贯中西，兼容古今，诗风复杂多变。他的诗歌早年受到西化风潮的严重影响，中年回首东方，觉醒了中国意识，用民族的传说和古典意象来解读深入血脉的中国文化。他创作的诗歌既有中国古典格律派诗风的美感，又糅杂了西方象征派的味道，是中国现代诗歌的杰出代表，在中国乃至国际文坛都具有重要的地位和影响力。

余光中对词藻的驾驭、韵律的运用都炉火纯青，其诗歌语言最为显著的是运用大量的中国传统文化意象的并置，包括莲、腊梅等自然意象，山海经中的神怪意象，屈原、李白、杜甫等古人意象，通过复杂的隐喻构建，行文间挂满中国结，弥漫着无限情思，突显其诗歌的语言张力和暗示力，表达在特殊年代下由于特殊的经历所引发的复杂情感。

（一）研究目的和意义

研究者通过符号学视域，以余光中诗歌中的“观音”意象符号为研究对象，旨在通过对该符号在诗歌中的具体含义进行分析和解释，从深层次分析诗歌意象的衍生与嬗变，以揭示其渊源和隐喻意义，以更深刻地领会这些凝练的诗句中所传递的意义和情感，体会诗人在诗中所塑造的境界。

（二）研究范围

观音意象主要以“观音”、“观音山”、“菩萨”、“观世音”和“千手观音”五种形式出现在在诗中。本文将余光中已出版的含有观音意象的诗歌进行了整理和归类，共计 15 篇（表 1），时间跨度达 46 年，贯穿余光中大半个创作生涯。

表 1 余光中含“观音”意象的诗歌

序号	诗名	创作时间	收录于
1	海军上尉	1961.02.25	《天狼星》
2	观音山	1962.06.24	《莲的联想》
3	幻	1962.08.10	《莲的联想》
4	遗	1962.08.18	《莲的联想》
5	火山带	1965.09.06	《敲打乐》
6	在冷战的时代	1968.05.07	《在冷战的时代》
7	夜游龙山寺	1979.08.14	《隔水观音》
8	隔水观音	1979.08.15	《隔水观音》
9	磁观音	1980.10.28	《隔水观音》
10	达赖喇嘛	1997.03.26	《高楼对海》
11	琉璃观音	2000.02.23	《藕神》
12	休止符之必要	2005.01.09	《藕神》
13	敦煌六首	2006.12.04	《藕神》
14	飞过观音山	2007.07.21	《藕神》
15	千手观音	2007.09.29	《藕神》

（三）研究方法

本文主要采用定性的研究方法。首先详细地阅读了余光中的作品，包括诗歌、散文和相关评论集。同时使用文献调查法、历史研究法，通过知网、万方、维普和谷歌学术等网络途径，搜集了一定量的两岸三地关于余光中诗歌的研究，确定诗歌创作的时间、地点和特定的社会背景。最后通过文献分析法整理所搜集的资料，对余光中诗歌中的观音意象进行分析与总结。

二、研究综述

为了全面了解目前学术界符号学与诗歌意象的研究情况，本文的研究综述主要从符号学原理、符号学下的隐喻、诗歌意象以及观音意象四个方面展开。

（一）符号学原理

符号学，是研究意义的产生、传达和释义过程的学说。(Sless, 1986)

瑞士语言学家索绪尔 (Saussure, 1980) 认为语言是一种表达观念的符号系统。他把概念(concept)和音响形象 (soundimage) 的结合叫做符号，用所指 (signified) 和能指 (signifier) 分别代替概念和音响形象。语言符号是能指和所指，语音形象和词义内涵的统一，具有任意性和线性两大原则。

美国哲学家皮尔斯把符号学描述为关于符号的形式学说，他注意到符指过程的复杂性，认为符号为再现体 (Representamen)、对象 (Object)、解释项 (Interpretant) 的三元关系。符号过程 (semiosis) 是三者的合作过程。(Peirce & Hoopes, 2014) 在皮尔斯看来意义具有无限衍义能力 (赵毅衡, 2010)。

符号的结构是动态的，符号意义不断生长，符号的层级就向更高一级发展，造成意义复杂化和多样性，从而出现新的符号。

（二）符号学下的隐喻

隐喻（Metaphor）是诗歌中重要的语言表达方式。诗的话语就构成了与它的对等物——世界或存在——的隐喻关系。(耿占春, 2007)

亚里士多德 (Aristotle, 1954) 的隐喻运作理论开启了隐喻理论的篇章，他在《诗学》中提出隐喻是人对相似事物之间的领悟。从语言学上将隐喻定义为本体和喻体在相似性为基础的意义互动的结果。雅各布森 (Roman Osipovich Jakobson) 把隐喻和换喻看成是二元对立的典型模式，而在它们之间奠定了一个双重过程，即选择与组合，借此，语言符号得以形成。在诗歌里，试图凸显的是隐喻膜式，而在散文中，则是换喻模式。他认为语言的诗性功能同时吸收了选择模式和组合模式，以此来发展等值原则：“诗性功能将等值原则自选择轴投射至组合轴”。在相似性超越了邻近性的诗歌中，任何换喻都呈现出隐喻的特征，而任何隐喻都带有换喻的色彩。(Jakobson & Halle, 1956)

现代隐喻理论从认知语言学和更广义的认知科学实证研究角度把隐喻视为思想和行为所依据的概念系统的基础。Lakoff and Johnson (2015) 认为隐喻的根本性质是概念性的，隐喻语言是派生

的。概念根植于日常经验。皮尔斯 (Peirce, 1974) 指出象似性再现体则可被称为亚象似符 (hypoicon)，而那些通过对另一物中的一种平行关系 (parallelism) 进行再现，从而来再现一个再现体的再现品质，这类亚象似符就是隐喻。因此，隐喻是一种亚象似符。

吕红周(2010)认为相似性是隐喻得以构建的现实基础，而多义性是隐喻得以产生的语言前提。隐喻是一个符号转义为另一个符号。隐喻化的结果就是符号意义层级性产生的结果，隐喻化的过程就是符号意义层级派生的过程。他把隐喻的建构过程表示如下：

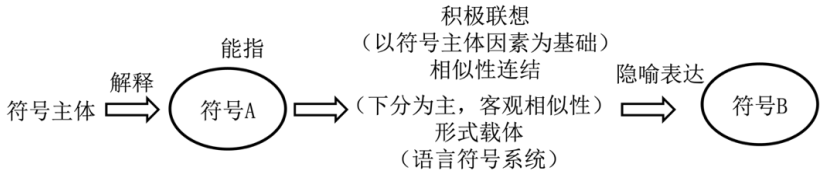

图 1 隐喻的建构过程

上图中符号主体即符号使用者，其在积极联想的基础上，发掘出作为符号 A（本体）与符号 B（喻体）之间存在的相似性，符号 B 代替符号 A 来完成原来的表意作业。因此，隐喻就是符号 A 向符号 B 意动的过程，以传达某种意义为目的。

诗歌的语言具有多义和歧解性，往往是因为采取隐喻等手段，加强能指的优势，从而表现出意象的多重含义。运用符号学理论来研究诗歌隐喻的构建和解读过程，能更好地挖掘出本体与喻体间的相似点，并准确地揭示隐喻的意义。

（三）诗歌的意象

意象是中国传统诗学的重要概念，无论旧体诗还是现代诗，都非常重视意象的运用。

诗人流沙河 (1987) 在《十二象》之《意象》指出意象就是表意的象，并严谨地划分了意象的十二种类型。他认为客观的物象—（变）—心中的意象—（变）—完成的意象，是一个制造意象的工艺过程。

陈植锷 (1990) 认为意象是在诗歌艺术中通过一定的组合关系，表达某种特定意念而让读者得之言外的语言形象。他认为意象具有主观象喻性、递相沿袭性、多义歧解性三大艺术特征。

沈天鸿 (2005) 指出现代意象建构的重要方法，正是相异的相似，正是感觉所共有的东西，才使每一事物都可以呈现出别的事物，对某一事物的体验可以延伸、代表对另一些事物的体验。隐喻和象征都与意象直接联系，以意象为它们的外观，即意象可能就是隐喻或者象征。

耿占春 (2007) 认为诗歌言词传递的不是形象而是非直观的词的符号意象。普遍使用的名词意象的并置，都意在通过语法的断绝而指向叙义层上的意义的断绝，从而构成无言可说的意象或意念间的对等与隐喻。

意象经过诗人的经验与情感，选择性地构成了与它的象似对象的隐喻关系。意象是直接陈述物象又含蓄表达作者个人情感的伏笔，是诗歌从不可解到可解的关键词，是理解和鉴赏诗歌的重要线

索。由于意象隐匿了指称性，在阅读诗歌时，必须置身时代，结合作者的经历和文化背景，对意象的隐喻性的对等关系进行正确解构，才能理解意象所蕴含的意义。

（四）观音意象的研究

于君方 (2012) 从小远渡重洋到美国，同样具有观音情结。她认为在佛门经典中观音是众生的救度者。她指出人们一向以观音这种普世慈母的形象，解释这位菩萨在中国发生性别转变的原因。在中国文化脉络中，慈悲是一种母性的美德。

观音形神兼美，作为华人共同的信仰逐渐符号化，成为大慈大悲的象征，众多美好的化身。观音大多以菩萨的本体出现在各种文学作品中，比如小说《妙善传说》、《西游记》，戏曲《象山记》、《海潮音》等。但在一些文学作品中，观音作为一个意象蕴藏着大众的审美和心理期望，已经突破观音本身的意义。

梁小兰 (2009) 认为沈从文作品中涉及的观音、菩萨形象主要有三方面的内容，一是本来意义上的，多涉及一些庙宇等佛教场景；二是借代意义上的，他在赞美女性的善与美时，经常用神与菩萨来称呼。三是功能意义上的，即人们祈福消灾的愿望。

赵志刚和张西艳 (2020) 认为林宝音利用观音意象来批判父权制的文化传统，讽刺新加坡社会病态的大众心理，宣扬自己的女性主义主张。但是小说中观音形象所携带的“救苦救难”的慈悲精神并未改变，与在华人民间流传的观音传统形象基本是一致的。

诗歌中的观音意象目前还没有相关的研究，但意象具有递相沿袭性，可以推断创作者用相同的“象”表达的“意”基本与上述研究中的本体意义和隐喻义相似，但又必须考虑到作家是否对意象进行创新的问题。

三、余光中诗歌中的“观音”

“观音”意象在余光中诗中的形式，按照出现频率依次为：“观音”16 次，“观音山”和“菩萨”各 4 次，“观世音”3 次，“千手观音”1 次（如表 2）。但即使是同一词语，因诗人寄予的情感不同，以及受到全诗意境的影响，其指称的意义关联域也不一定相同。

表 2 含“观音”的诗句

形式	诗句
A 观音	1. 上尉的观音在罂粟田 《海军上尉》 2. 观音仰卧成观音山，在对岸 《观音山》 3. 你是飘渺的观音，在空中《观音山》 4. 当你卧下，你便是仰偃的观音 《火山带》 5. 睡到那边的观音山不像观音《遗》 6. 睡到观音也老 甄甄也老 《遗》

形式	诗句
	7. 佛灯阑珊，观音也睡了 《夜游龙山寺》 8. 这观音最准 《夜游龙山寺》 9. 珊珊说那是她跟观音的秘密 《夜游龙山寺》 10. 你一定全许了我吧，观音？ 《隔水观音》 11. 能不能够为我静止十秒钟/像一尊凝定的观音磁像？《磁观音》 12. 我要藏你在一只锦匣里/像一尊磁观音/容我细细地观赏《磁观音》 13. 观音山劫后仍是观音 《休止符之必要》 14. 那是大足宝顶山的石窟/和观音从不曾如此亲近 《千手观音》 15. 凌波的观音如此纯净 《琉璃观音》 16. 我转眄肘边的素衣人/又回顾琉璃的观音《琉璃观音》
B 观音山	1. 观音仰卧成观音山，在对岸《观音山》 2. 她的墓在观音山，淡水对岸 《在冷战的时代》 3. 观音山劫后仍是观音 《休止符之必要》 4. 睡到那边的观音山不像观音《遗》
C 菩萨	1. 菩萨本來大慈又大悲 《千手观音》 2. 都说菩萨是有求必应 但是她啊，我时常埋怨《千手观音》 3. 若非菩萨，又会是谁 是谁啊回回有回应 《千手观音》 4. 菩萨的卧姿真曼妙 《飞过观音山》
D 观世音	1. 遗忘是不是灵魂的透明，观世音？ 《遗》 2. 中间的金刚座上，万有的核心/结跏趺坐着观世音，花冠璀璨《千手观音》 3. 只为每一片青翠都有心/每一片菩提心都能成佛/不必观世音菩萨灌顶 《达赖喇嘛》
E 千手观音	1. 惟我们的死结啊，甄甄，结得最死 千手观音也解不开 《幻》

（一）观世音菩萨

余光中部分诗中的观音依旧保持着原有的本体形象和意义，或表达由本体特征而衍生的隐喻义，从中可以看到观音在余光中心中的原始象征。

1. 本体意义

《敦煌六首：题江碧波写莫高窟壁画》之《观世音》诗内容没有涉及以上词语，以所见敦煌观音壁画上的“光轮”、“长带”、“慈目”、“杨枝”、“宝瓶”等体貌特征用转喻手法以实象描

写，生动刻画了观音慈悲美好的外在形象，凝聚成完整的观音菩萨的意象符号。观音的影像透过文字呈现在读者面前，栩栩如生，呼之欲出。“只要念她的名号/只要仰面祈祷/最卑微的愿望也获天听”，进而联想到虚幻的观音菩萨闻声救度众苦的大愿，达到虚实合一。观音菩萨在余光中心中无疑是慈悲美好的化身，能拯救自己脱于苦难之中。

表 2 中 A7、A8、A9、A14、A15、A16、C1、C2、D2 这九句中，也都以所见的观音佛像为第一层所指义，通过诗人直接感知，产生第二层所指义——观音菩萨。借助符号学层级理论机制，一级所指表示字面义，二级所指是语境义，用二元符号表示为：

表 3 所指“观音菩萨”

符号/能指	一级所指	二级所指
观音	A7、A8、A9：台湾淡水龙山寺的观音像 A14、D2：重庆宝顶山摩崖造像第 8 号千手观音龛 A15、A16：台湾高雄市佛光山佛陀纪念馆杨惠姗所创作的 2 米“纯琉璃千手千眼观音”	观音菩萨
菩萨	C1、C2：重庆宝顶山摩崖造像第 8 号千手观音龛	

2. 本体意义衍生的隐喻

余光中与范我存是表兄妹，1945 年在南京第一次相见，1956 年 9 月二人成婚，琴瑟和鸣近六十年。E1 摘自 1962 年创作的爱情诗《幻》：

惟我们的死结啊，甄甄，结得最死/千手观音也解不开/这该怪结得太好，结得太坏?

此诗是余光中在 34 岁时所写，当时他们结婚已近六年。整首诗借用《洛神赋》的典故，甄甄即甄妃，隐喻他的妻子范我存，余光中自喻曹植。诗歌情感真挚、热烈，足见余光中对妻一片痴情。千手观音在诗中借神通广大的菩萨，隐喻任何强大的外力。“即使神通广大如千手观音也无法解开夫妻的结”，夫妻二人情比金坚，纵有万般险阻皆无法使夫妻分离。

表 4 “千手观音”的能指与所指

符号/能指	一级所指	二级所指
千手观音	神通广大的观世音菩萨	任何强大的外力

A11 和 A12 摘自余光中 1980 年创作的《磁观音》，也是一首情意绵绵的爱情诗：

下次进香的时候，能不能够/为我静止十秒钟/像一尊凝定的观音磁像？/
·····/我要藏你在一只锦匣里/像一尊磁观音/容我细细地观赏

此诗中的“观音”与沈从文笔下的观音意象相似，借用观音来形容美好的女性角色，面容姣俊，貌若观音。不同的是，这个观音是“磁”（通“瓷”）的，一个瓷像观音，一个有磁性的观音，喻美丽佳人花容月貌，天生具有引人的魅力，不禁引发诗人想把她珍藏在“锦匣里”“ 细细地观赏”的冲动。

表 5 “磁观音”的能指与所指

符号/能指	一级所指	二级所指
磁观音	瓷像/有磁性的观音	有魅力的美丽女子

C3 摘自 1997 年创作的《达赖喇嘛》，为一首宗教诗：

只为每一片青翠都有心/每一片菩提心都能成佛/不必观世音菩萨灌顶

根据藏传佛教信仰，每一世的达赖喇嘛都被奉为观音菩萨的化身。此处的“观世音菩萨”，一级所指为观音菩萨，二级所指为达赖喇嘛：只要发菩提心，无须灌顶，亦可成佛。

（二）观音仰卧成观音山

观音山位于今新北市五股区、八里区交界，属于大屯火山群最西境的锥状火山。山名的由来有多种说法，最常见的莫过于汉人社会最普遍的“观形定名”，也就是因其形状如同躺卧观音的侧脸而得名，由淡水河右岸遥望，山形有如一座斜卧的观音菩萨，从北投远眺，则形同观音朝天观音山，观音山因此得名；此外，清初便建有西云禅寺、凌云寺等恭奉观音菩萨的寺院，善男信女上山就是为了拜观音，久而久之，山也就以观音为名了。(Area, 2021)

“观音山”，是个复合的多音节词汇，从字面上来看，山似观音，视觉效果形象而生动。但作为地名，其能指和所指关系已经没有特殊性，变成了一个普通的规约性语言符号。在余光中的诗中，多个“观音”都指向了这座观音山，如表 2 中的 A4、A5、B1、B2、B4、C4，观音山是这些句中的“观音”、“观音山”、“菩萨”的所指意义。以 A4、B1 两句为例：

A4：当你卧下，你便是仰偃的观音

B1：观音仰卧成观音山，在对岸

“卧”、“仰偃、“仰卧”这些动词带出了观音的意象并投射到观音山的意象中，观音山显现为有生命的喻体：观音是一座山，山就是观音，观音山成了山与观音的重叠影像。因此，在余光中的心中，观音山有如观音般的美好与亲切，而观音的形象有如观音山山一样巍峨伟大，是他坚实的心灵依靠。

（三）山是故乡青

余光中 1928 年生于南京，1950 年时东渡台湾，羁旅飘泊大半生，他曾风趣地描述自己沦落异乡的经历：“大陆是母亲，台湾是妻子，香港是情人，欧洲是外遇。”(余光中, 1998)

余光中在台湾创作、结婚生女，度过了大半人生。观音山屹立在海边，也屹立在余光中的心里，它不止是简简单单的一个景物，更是一个家的坐标，隐喻自己的归属感。他在《隔水观音》的后序里这么写道：书以“隔水观音”为名，寓有对海岛的怀念。“观音”不但指台北风景焦点的观音山，也指整个海岛，隐含南海观音之意，所以“隔水”也不但隔淡水河，更隔南海的烟波。(余光中, 1983)

余光中诗中“观音”“观音山”的所指不再局限于观音山，内涵已发生转换。表 2 中，A2、A3、A4、B1 和 B2 中“观音山”衍生的所指意义都扩展为“对山河的眷恋”、“家国之思”，即地理上的“乡愁”。

A2 和 A3 摘自余光中 1962 年创作的《观音山》：

观音仰卧成观音山/云里看过，百里看过/隔一湾浅浅的淡水，看过/·····/
而淡水流着，我留在尘埃/这该是莫可奈何的距离/你在眼中，你在梦中/
你是飘渺的观音，在空中

观音山对余光中来说是熟悉的、亲切的，三个“看过”，不断循环，打开他曾经的经历与回忆的阀门，镜头由远及近，视线慢慢收回，“观音山”慢慢清晰起来。此时的诗人在一水之隔的淡水，对岸是观音山，隔水相望，是“莫可奈何的距离”，可望而不可及，只能通过回忆与幻想，出现在“眼中”、“梦中”、“空中”。“观音山”在诗中隐喻故乡，表达浓浓的思乡之情。

此刻的心绪，可以参照余光中 1967 年写的散文《地图》：初来的时候，他断断没有想到，自己竟会在这多地震的岛上连续抵挡十几季的台风和露雨。现在，看地图的时候，他的目光总是在江南逡巡。燕子矶。雨花台。武进。漕桥。宜兴。几个单纯的地名便唤醒一整个繁复的世界。他更未料到，有一天，他也会怀念这个岛屿，在另一个大陆。(余光中, 2003b)

A4 摘自余光中 1965 年在美国密西根州西南境的卡拉马如创作的《火山带》：

在东方秘密的夜里/当你卧下，你便是仰偃的观音/
夜色如潮，冲激你弯弯的海岸线

乡愁常常是指漂泊的游子对家乡故土、亲人好友的思怀。身在异国他乡，举目无亲无友，往往会寄心寓情于熟识的事物上，如古人常以“月”为意象，抒发思乡之情。

此时余光中应美国国务院之邀，赴美讲学。他在书中回忆了这段经历：“在那两年里，第一年不仅离乡，而且无家，那种绝对的孤独感，有时令人心如冰河，未有益于缪斯。”(余光中, 2014)

诗人远隔重洋，独在异乡，地理上的距离，拉长了诗人对身在台湾的爱妻和四个女儿的眷念。台湾是妻子，因为我在这岛上从男友变成丈夫再变成父亲，从青涩的讲师变成沧桑的老教授，从投稿的“新秀”变成写序的“前辈”，已经度过了大半个人生。(余光中，1998) 此时在余光中心中升起的“台湾情”，这是一种对于台湾作为“家”的认同。诗人在诗中用心中虚象的“观音”隐喻具象的“观音山”，作为倾诉乡愁的对象，触景生情，睹物思乡，是地理上的乡愁。

表 6 观音隐喻故乡

能指	一级所指	二级所指
观音	观音山/台湾岛	故乡
观音山	台湾岛	

（四）文化乡愁

荷兰心理学家提尔堡和韦戈浩特等 (Van Tilburg et al., 1996) 认为，乡愁是一种心理状态，主要集中在对家庭环境的关注。异地逗留的时间长短和是否具有熟悉的事物是影响乡愁的重要因素。搬家的自由选择会减少乡愁的可能性。

白先勇少年离乡，中年在异国寻找逝去已久的传统文化价值，他解释为 “文化乡愁”：“那不是一个具体的“家”，一个房子，一个地方，或任何地方——而是这些地方，所有关于中国的记忆的总合，很难解释的，可是我真想得厉害。(白先勇, 1978)”

余秋雨认为文化乡愁这种令人感动的情思，在社会学上可看作是爱国主义或民族主义情思，是对国家兴衰、社会剧变之感慨，对面临危机的传统中国文化之乡愁；但在艺术学和美学上会泛化、升腾、沉淀，变成一种弥漫处处的回顾性意象。(白先勇, 1985)

B2 摘自 1968 年《在冷战的年代》：

她的墓在观音山，淡水对岸/去年的清明节，前年的清明/走下新生南路，在冷战的年代

余光中从小与母亲相依为命，一起逃难。1958 年 7 月 4 日余光中的母亲病逝，骨灰葬于圆通寺。1967 年 1 月 21 日，他将母亲的坟墓迁移至台北碧潭永春公墓。其父余超英是福建永春县人，去世后也葬在碧潭永春公墓。在当时的社会背景下，余光中要将母亲的坟迁回大陆是极其困难的。余光中青年时离开祖国，一晃十年又十年，当时世界政局又被冷战的阴影所笼罩，祖国大地掀起文革狂潮，在此情境下望不见返乡的希望。母亲的墓在“淡水对岸”，也在大陆的对岸。余光中回忆着战争的硝烟，回忆自己的逃亡岁月，回忆“他的家在长城以南”，回忆一起合唱“万里长城万里长，长城外面是——”，一种历史的厚重与沧桑之感油然而生。整首诗倾诉诗人满腹的孤独与悲凉，有被地理隔断落叶无法归根的无奈奈何，有对故园山河的深深怀恋，是一种眷顾祖国、感慨世事的文化乡愁。

A1 摘自 1961 年《海军上尉》，为余光中较早期的作品：

上尉的巴黎在晚霞间/上尉的观音在罂粟田/上尉的铁塔远远，在塞纳河上/
爱河你慢慢地流/河畔的岁月正悠悠

洛夫(1977)评价此诗：“至于《海军上尉》一章，乃描写痖弦近乎达达主义的艺术思想与艺术人格。不知作者是否有意，此结纯然表现了痖弦的风貌与趣味，并未写出痖弦的精神——如诡异性与复杂性”。其实余光中正是写出了“海军上尉”的复杂性。诗中“观音”隐喻一切美好的化身，而罂粟是罪恶的种子，麻醉身心又让人上瘾，欲罢不能。观音和罂粟，似光与暗，是世界的善恶两面，是时代非黑即白、善恶混杂的真实写照。

A13 与 A1 中的观音似乎有异曲同工之效。A13 摘自 2005 年《休止符之必要》：

罂粟仍在诗人的田里/观音山劫后仍是观音/台北选后还是否台北

诗人痖弦的妻子逝世，余光中化用痖弦名作《给桥》、《如歌的行板》等诗中的词句，作诗慰藉和鼓舞好友。诗中的“观音”来自痖弦 1964 年 4 月《如歌的行板》：“世界老这样总这样：——/观音在远远的山上/罂粟在罂粟的田里” 韶华易逝，观音山历经风雨不改旧颜，罪恶依旧充斥世界，台湾在选举之后，前途如何？时值 2004 年台湾地区领导人选举，民进党以不到三万票的微弱多数连任成功。余光中心系台湾前程，对未来充满担忧和迷茫。在善恶错乱的世界，不知历史将向何方流去。正是这种心境，也才有《飞过观音山》的结尾：“在不解惜福的乱世/也只有跪地祈求/你千臂能伸一指/或千眼能投一撇/或许，这福岛还可以救”。

《遗》和《幻》皆创作于 1962 年，收录在《莲的联想》。A5、A6 和 D1 摘自《遗》：

遗忘是不是灵魂的透明，观世音？/血不再海啸，为你，心不再陆沉/心中无你/
飞出情网，尘网，飞来这里/……/自释迦的廿六世纪/睡到那边的观音山不像观音/
睡到观音也老，甄甄也老/一惚小寐解决小小的烦恼

观世音是怙主，是菩萨，隐喻自己的精神寄托。“遗忘”、“灵魂的透明”皆指向虚无，表达了解脱的意义；遗忘了一切，放下一切束缚，飞到如来灵山下。岁月不居，时节如流，当观音山被岁月磨平，不再具有观音的外形；到时间的尽头，观音也已老去。诗人“倦了爱情”， 产生一种颓废的弃世情绪，希望在片刻小憩中解决所有的烦恼。整首诗既有古典意象，又散发着虚无主义思想，此时正是余光中从现代虚无诗风向新古典主义转型的重要时期。在去国离乡十二个年头后，对流亡台湾的身份始终不适，一种隐隐的迷惘与无奈之意难以自抑。他不是倦于爱情，而是倦于现实，想去往心中的“灵山”，是失意者寻求解脱的一种方式。用图 2 表示诗中“观音”符号的能指和所指

的关系，从一级所指到二级所指，意义又返回到能指，能指的意义被突出，使读者不自觉地揣摩“观音”在诗中隐含的丰富内涵。

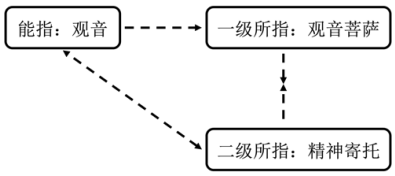

图 2 “观音”符号意义的回指

C2 和 C3 摘自《千手观音》，余光中的这种疲倦的愁绪也同样投射到诗句中：

虔诚的祈愿，随着香火/想必袅袅都上达了天听/都说菩萨是有求必应/
但是她啊，我时常埋怨/ · · · · · · / 藕茎和莲座没有牵连吗？ /
前半生是母亲，后半是妻子/若非菩萨，又会是谁/是谁啊回回有回应

或许追忆半生的辛劳漂泊，亦或回想起初为人父之际，便遭母亲去世之苦。然而，余光中又想到“不幸失去了母亲，何幸又遇见了妻子”，“在实际生活上，我的慈母生我育我，牵引我三十年才撒手，之后便由我的贤妻来接手了”，“在隐喻的层次上，大陆与海岛更是如此。”(余光中，1998)。因此，点香拜佛虔诚祈愿后，观音却“从未明示我回音”，表面上是在埋怨观音，让自己受尽悲欢离合，抒发“何事长向别时圆”的惆怅，实际也是对无常世界的和解。

A10 摘自《隔水观音》亦与上首诗有相同的愁绪：

让我心随洲上的群鹭/上下涉水/来回趁波/像一片白烟依恋在古渡/
你无所回应，却无不听闻/喃喃的私祷/默默的请求/你一定全许了我吧，观音?

1978 年 8 月，余光中自淡水返回台北，途中望见河畔熟悉的观音山，思绪万千。来台近 30 年，隔水膜拜观音近半生，人老了、倦了，但观音“映水的纤姿永不变”，无所回应，最后只能对现实妥协，安慰自己“一定全许了我吧”。

上述《在冷战的年代》、《海军上尉》、《休止符之必要》、《遗》、《千手观音》以及《隔水观音》六首诗中，余光中面对世界巨大的变迁，特别是巨大的文化落差，运用“观音”的意象作为美好的希望，作为倾听者，此时所抒发的情感，不仅杂糅了地理上的、时空上的对故国家园的乡愁情结，同时夹杂了对自己文化身份认同的焦虑，表达对中国传统文化的关注和对现实文化衰败深深的忧虑。此节的“观音”能指和所指如下：

表 7 观音“文化的乡愁”

能指	一级所指	二级所指	三级所指
B2 观音山	观音山/台湾	故乡	文化乡愁
A1，A13 观音	观音菩萨	美好的化身	
D1 观世音	观音菩萨	精神寄托	
A10 观音			
C2、C3 菩萨			

四、“观音”意象符号构建过程

余光中面对世界的变化无常、亲人聚散与悲欢惆怅，把目光投向“观音”，在他的诗歌世界中“观音”显得特别具有普遍性和永恒性。诗中的“观音”意象符号的构建，主要依据符号的相似性和层级性。

（一）隐喻构建的相似性

观音在中国民间是大慈大悲，救度众生的菩萨，多呈现为慈母的形象。从历史文化积淀的角度看，观音符号凝结了人们诸多寄托和情感内涵，逐渐形成一个慈悲、美好又永恒的文化象征，观音是华人重要的信仰之一。

当观音的隐喻义为强大的外力、美丽的女子或是美好的化身，都是从观音本身的外形和功能特点进行投射，具有社会性和典型性，能引起读者的共鸣。其隐喻的构建过程如下：

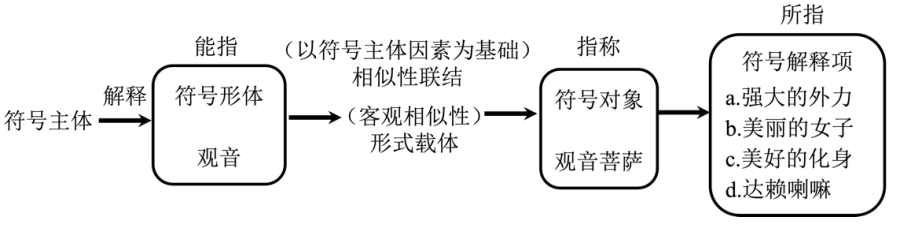

图 3 观音隐喻构建的过程（1）

而观音隐喻为观音山，是因为观音山的外形似观音。山和观音的影像重叠成一体，进而意义被放大到台湾岛，最后在余光中的联想下，升华为故乡的符号。在余光中的内心，观音是能够让自己勾起乡愁并寻求安慰的对象。但山是没有生命的，观音本身也并不存在乡愁，只是余光中内心深处的情感体验和个人经历所构成的感性的小世界。余光中从大陆流亡到台湾，从台北到香港，从台湾到美国，从香港到高雄，多年的漂泊离散，“观音山”对余光中的意义是非凡的。“我当然是台湾作家，也是广义的台湾人，台湾的祸福荣辱当然都有份。但是我同时也是，而且一早就是，中国人了。”(余光中,1998) 余光中身份认同的变化，也使得“故乡”的所指复杂化。观音成了“故乡”的

化身，一直驻留在余光中心中，陪伴诗人去美国、去香港，以化解内心的孤独与郁积的乡愁。观音隐喻故乡，需要通过诗人主观积极的联想加工，其构建过程如下：

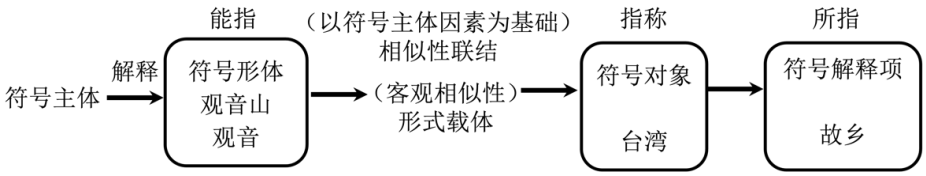

图 4 观音隐喻构建的过程（2）

中国历史文化的灿烂辉煌给了余光中无限的怀想和孺慕，而中国现实政治分隔的坎坷与多难，又使余光中充满了儒家入世的忧患意识(刘登翰,2002)。作为中国的文人身份，余光中表现出了多情的特质，并且具备深厚的爱国意识。他不仅关注着中国的发展，也牵挂着台湾的前途。然而，面对时代所带来的无法抗拒和无力摆脱的离散和混乱，他感到了悲痛和困惑。在这种情境下，观音成为了他内心世界的"救世主"。他虔诚地向观音祈祷，同时抱怨现实的无情。早逝的母亲、无法回归的故土以及自己半生的漂泊，似乎一直都与他的心愿相背离。无论如何，他无法摆脱对大陆的乡愁，也无法摆脱对海岛的眷恋。观音意象由地理上时间上的乡愁升华到浓浓的文化乡愁，将个人的情感联通了时代的社会的大世界。

（二）符号的层级性

从图 2 和图 3，可以直观看到“观音”隐喻建构的过程。余光中以独特的想象力，在主观情感的渲染下，诗中的“观音”符号意义不断增长，衍生出更多的符号层级，而隐喻的所指意义处于符号所指的第二层级以上。图 3 隐喻的层级表示如下：

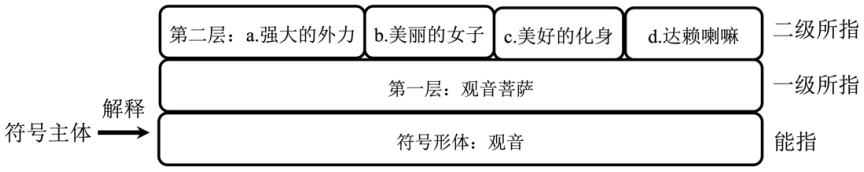

图 5 观音隐喻的符号层级解释

根据符号的层级表示，隐喻就是二级所指喻体替代能指本体的过程，一级所指的“观音菩萨”意义被削弱，二级所指的隐喻意义被突出。

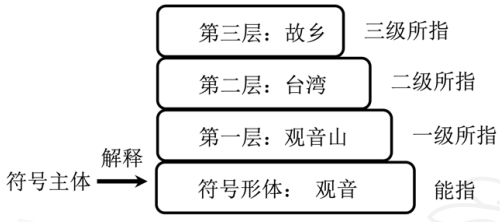

图 6 观音隐喻故乡的符号层级解释

图 6 表示隐喻义的“故乡”代替“观音”在诗中的符号，符号的层级从“观音”到“观音山”再到“台湾”，最后才衍生到“故乡”。符号的完成并不是一蹴而就，而是阶梯式的层层递进。邻近的所指义都具有相似性，“观音”隐喻的过程就是“观音”符号的层级衍化过程。在这层级衍生的过程中，浪子的身份，处处弥漫的中国情结，深深的孤独感和无法排遣的乡愁，是意象层级建筑的砖瓦。余光中这么解释当时愁绪的症结：他所置身的时代，像别的许多时代一样，是混乱而矛盾的。这是一个旧时代的结尾，也是一个新时代的开端，充满了失望，也抽长着希望，充满了残暴，也有很多温柔，如此逼近，又如此看不清楚。一度，历史本身似乎都有中断的可能。他似乎立在个大漩涡的中心，什么都绕着他转，什么也捉不住。(余光中, 2003b)

“观音”在余光中的艺术加工下，意义更为深刻而复杂。喻体“故乡”不再限于一个地理上的坐标，它不是台北、高雄、台湾，也不是重庆、南京、大陆、中国，而是更带有文化的深度与历史的沧桑，是一个全新意义的符号。根据皮尔斯的符号三角形关系图，把“故乡”这一符号的生产过程，解释如图：

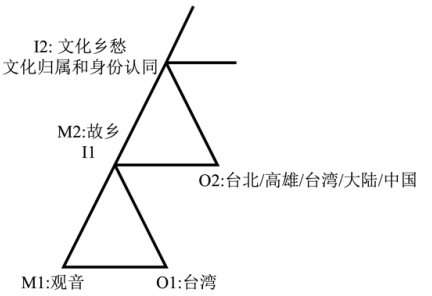

图 6 从“观音”到“故乡”的符号增长过程

喻体“美好的化身”、“精神寄托”都与“故乡”的生长过程一致，最终表达为文化乡愁。余光中漂泊半生，体味了无数聚散离合，在台多年后身份认同发生变化，面对时代变迁，不禁感慨传统文化的衰弱。他眼中的“观音”和“故乡”都似幻似真，可望而不可及，求之而不可得。余光中运用华人熟知的“观音”意象表达文化乡愁，在战争和社会等遗留问题下，加深了这份生命的羁绊，突破了时间和地理的界限，与读者产生情感的深度沟通与共鸣，表现了诗人对国家命运、历史文化的关切与忧虑，以及对人生诸多问题的深刻思考。

结语

本文以余光中的诗歌中观音意象为研究对象，分析了十五篇含有观音意象的诗歌。通过符号学视角，分析和解释了“观音”在诗中的隐喻义。

慈悲的“观音”是余光中诗歌中空灵绝美的意象符号，主要以“观音”、“观音山”、“菩萨”、“千手观音”和“观世音”五种能指的形式出现。在诗中，余光中很少直抒胸臆，借“观音”抒发个人情思，用独特的经历与情感丰富了“观音”的本来意义。“观音”的所指义在符号的不同层级的隐喻义有观音山、观音菩萨、美丽的女子、强大的外力、美好的化身、心灵的寄托、台湾、故乡以及文化的乡愁。

“观音”符号的隐喻建构过程建立在其能指和所指意义的相似性上，包括观音本身的形象和特点，以及观音山在余光中心中的重要地位。作为渡海诗人余光中青年时被迫流亡，中年漂泊多地，父母去世依然无法回归故里。他饱尝多年离散的忧愁，始终怀揣着对大陆的眷念，同时深爱台湾的土地。余光中身具“中国心”和“台湾情”，在异国他乡经历了文化认同和归属感的迷惘和焦虑。在多种复杂情感交织下，“观音”意象由抽象的情感凝聚为可见可感的实体，“观音”符号的意义也更复杂化，符号的层级逐步增长，并从符号“观音”逐步向符号“故乡”生长。

在去国离乡近 30 年后，乡愁已成为余光中的基本心境，他的“中国心”“台湾情”已逐渐沉淀下来，身份认同的转变使他开始把目光投向社会的转型、历史文化的探索，诗作多以写实伤今为主。1992 年，余光中第一次应邀回到大陆，圆了萦绕 43 年的思乡梦，自此他辗转于两岸文艺界之间。从后期的诗作中可以感受到那种流浪者的地理的乡愁已解，而文化的乡愁愈加浓烈。在这些诗中，“观音”提升为一种具有当代意义的普遍性意象，同时也成为诠释和表达文化乡愁的符号。

参考文献

Aristotle. (1954). Rhetoric and Poetics.[M]. New York, NY: The Modern Library.

David Sless. In Search of Semiotics.[M]. Barnes & Noble Books. 1986. 29

Halle M. Fundamentals of language.[M]. Mouton, 1956. 69-96

Peirce C S. Collected papers of charles sanders peirce.[M]. Harvard University Press,1974.

Van Tilburg M A L, Vingerhoets A J J M, Van Heck G L. Homesickness: A review of the literature.[J]. Psychological medicine, 1996, 26(5): 899-912.

白先勇. 蓦然回首.[M]. 尔雅出版社, 1978. 167 - 168

白先勇. 台北人.[M]. 中国友谊出版公司, 1985. 356

陈植锷. 诗歌意象论[M]. 中国社会科学出版社, 1990.

耿占春. 隐喻[M].河南大学出版社. 2007. 152-153

莱考夫, 约翰逊. 我们赖以生存的隐喻.[M]. 浙江大学出版社, 2015. 233

梁小兰.沈从文笔下的观音意象——试论佛教文化对沈从文创作的影响[J].安徽文学(下半月),2009(03):359-360.

刘登翰(2002). 余光中·香港·沙田文学.[C].In: 黄曼君, 黄永林. 火浴的凤凰 恒在的缪斯:余光中暨香港沙田文学国际学术研讨会论文集.[M]. 湖北人民出版社, 2002. 33 - 43

流沙河. 十二象.[M]. 三联出版社, 1987. 183

洛夫.《洛夫诗论选集》自序.[J].中外文学.1977. 5(10).34 - 45.

吕红周. 符号学视角下的隐喻研究：[博士学位论文].[D].哈尔滨：黑龙江大学,2010. 13 - 14

皮尔斯. 李斯卡:皮尔斯符号学导论.（赵星植，译者）.[M]. 四川大学出版社, 2014. 32

沈天鸿. 现代诗学:形式与技巧 30 讲.[M]. 昆仑出版社, 2005.

索绪尔. 普通语言学教程（高名凯，译者）.[M]. 商务印书馆, 1980.

台湾交通部观光局北海岸及观音山国家风景区管理处. “观音山”[online]. (https://www.northguan-nsa.gov.tw/user/article.aspx?Lang=1&SNo=04003283), 2022/12/10

余光中. 隔水观音.[M]. 洪范书店, 1983. 176
余光中. 从母亲到外遇. 联合文学.[J], 168 期. 46 - 50.
余光中. 余光中集 (第二卷).[M]. 百花文艺出版社, 2003a. 3
余光中. 余光中集 (第四卷).[M]. 百花文艺出版社, 2003b. 350 - 353
余光中. 绣口一开.[M]. 人民日报出版社, 2014.287
余光中. 桥跨黄金城.[M]. 人民日报出版社, 2007. 313 - 316
于君方. 观音.[M]. 商务印书馆, 2012. 413
赵毅衡. 文学符号学.[M]. 北京大学出版社, 2010.
赵志刚,张西艳.华裔作家林宝音小说中的“观音”意象及其叙事功能.[J].华文文学,2020(06): 66-73.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）:
YAO ZUMIN

Highest Education（最高学历）:
Master’ s Degree

University or Agency（任职院校或单位）:
Faculty of Liberal Arts, Rajapruk University

Field of Expertise（专业领域）:
TEACHING CHINESE

Address（地址）:
9 M.1 Nakorn-in Road,Bang Khanun Sub-district,Bang Krui District,Nonthaburi 11130

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）:
Prof.KANOKPORN NUMTONG, PH.D.

Highest Education（最高学历）:
PH.D.(Classical Chinese Literature)

University or Agency（任职院校或单位）:
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Field of Expertise（专业领域）:
- Chinese Language
- Chinese Literature
- Chinese-Thai Translation

Address（地址）:
Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University. 50 Ngamwongwan Rd., Ladyao, Chatuchak, Bangkok 10903

新型冠状病毒肺炎对泰国清莱府中小学汉语教育的影响及应对措施

IMPACT OF COVID-19 AND COUNTER MEASURES FOR CHINESE EDUCATION IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS IN CHIANG RAI THAILAND

尹全贵
YIN QUANGUI
清莱皇家大学，人文学院
Faculty of humanities, Chiang Rai Rajabhat University
E-mail: 1846198384@qq.com
Received: 23 February 2023 / Revised: 22 April 2023 / Accepted: 24 May 2023

摘要

本研究以新型冠状病毒肺炎期间泰国清莱府中小学汉语教育的教学情况为研究内容，根据新型冠状病毒肺炎疫情对世界教育的影响，对汉语教育的影响，以及结合对比分析理论的相关研究。使用的研究工具包括调查问卷、数据统计表等。结合新型冠状病毒肺炎疫情下来汉语教育的相关研究综述和泰国清莱府中小学汉语教育的相关研究综述。通过问卷调查，了解在新型冠状病毒肺炎疫情期间泰国清莱府中小学的汉语教学受到的影响，从而进一步研究在新型冠状病毒肺炎疫情期间开设汉语课程的学校，汉语教师，学习汉语的学生受到不同程度的影响。以此考察泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间教学情况及存在的问题。其次，对于泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间华文学校和泰文学校的教学情况进行比较分析。最后，针对泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间汉语教学调查情况提出相应措施。根据开设汉语课程不同的学校、汉语教师、学习汉语的学生在疫情期间受到的影响以及困境，具体问题具体分析，提出了相对应的解决措施和应对方法。

关键词：新型冠状病毒肺炎；清莱府中小学；汉语教育；影响；应对措施

ABSTRACT

This study focuses on the teaching of Chinese language education in primary and secondary schools in Chiang Rai, Thailand, during the period of novel coronavirus, according to the impact of novel coronavirus epidemic on world education, the impact on Chinese language education, and related research combined with comparative analysis theory. The research tools used include survey questionnaires, data statistical tables, etc. Combined with

the related research review of Chinese language education under the novel coronavirus pneumonia epidemic and the related research review of Chinese language education in primary and secondary schools in Chiang Rai, Thailand. Through a questionnaire survey, we learned about the impact on Chinese language teaching in primary and secondary schools in Chiang Rai Prefecture of Thailand during the novel coronavirus epidemic, so as to further study the impact on Chinese language teachers and students in schools that offered Chinese language courses during the novel coronavirus epidemic. To investigate the teaching situation and existing problems of Chinese language education in primary and secondary schools in Chiang Rai Prefecture, Thailand during the epidemic period. Secondly, a comparative analysis will be conducted on the teaching situation of Chinese language schools and Thai language schools during the epidemic period in primary and secondary schools in Chiang Rai Province, Thailand. Finally, corresponding measures are proposed for the investigation of Chinese language teaching during the epidemic period in primary and secondary schools in Chiang Rai Province, Thailand. Based on the impact and difficulties faced by different schools, Chinese language teachers, and students learning Chinese during the epidemic, specific problems are analyzed and corresponding solutions and methods are proposed.

Keywords: Covid-19, Primary and Secondary Schools in Chiang Rai，Chinese Language Education，Influence，Countermeasures

绪论

一、研究背景和意义

（一）选题缘由

当前国际形势基本特点是世界多极化、经济全球化、文化多样化和社会信息化。所以中国国家主席习近平同志在 2017 年提出“构建人类命运共同体”的理念，这既是对中国文化的创造性转化和创新性发展，更是对世界发展趋势的精准把握。当今世界已经进入全球化时代，各个国家，各地区之间政治经济等方面相互影响相互联系，其中，相互联系的方式之一就是不同国家，不同语言的人们通过学习对方的语言促进交往。汉语是了解中国的重要工具和载体，进入 21 世纪以来，中国经济快速且持续的增长，国际地位也不断提升，越来越多的外国人选择学习汉语，了解中国（陈维维，2020）。随着中国国际影响力的提升，汉语的发展势头已经可以用达到“火热”的程度来形容。汉语也不再简单的作为一股“热潮”而被学习和传播，很多国家已经将其作为一种国民需要的外语或是交际语。尤其 2013 年 9 月，中国国家主席习近平提出“一带一路”合作倡议后，我们就积极与沿线国家形成合作伙伴关系，共同打造文化包容的利益共同体（周楚君，2019）。

2020 年初，新型冠状病毒肺炎疫情席卷全球，感染人数和死亡人数不断攀升，疫情蔓延给国际形势带来的巨大影响，美国著名外交家、国际问题专家，美国前国务卿——亨利·阿尔弗雷德·基辛格(Henry Alfred Kissinger）称：新冠疫情将会改变世界秩序。美国公认最有影响力的新闻工作者托马斯·弗里德（Thomas L.Friedman）表示：可以把全球历史分为新冠疫情前时代和新冠疫情后时代。在这次历史大事件中，每个人、每个行业、每个国家都将面对疫情的打击，很难独善其身（陆方喆，2020）。

研究发现，众多汉语教育学者都是研究汉语教学现状，在特殊情况下汉语教学的研究几乎没有，受新型冠状病毒肺炎疫情的影响冲击下，在新学期即将开学之际，笔者将与 2021 年至 2022 年一学年对清莱府中小学进行汉语教育的调查研究，用问卷调查和访问的形式进行研究，对新型冠状病毒肺炎疫情下泰国清莱府中小学汉语教育受到的影响进行总结，并根据研究提出相应的解决措施和方法，为未来泰国汉语教育在特殊情况下依然可以进行教学提出解决方法，为汉语教育贡献绵薄之力。

二、研究目的、范围、主要内容、方法和创新性

（一）研究目的

1. 考察泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间教学情况及存在的问题。

2. 对于泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间华文学校和泰文学校的教学情况进行比较分析。

3. 针对泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间汉语教学调查情况提出相应措施。

（二）研究范围

1. 本文重点调查研究泰国清莱府在新型冠状病毒肺炎疫情期间汉语教育的影响情况，包括疫情期间汉语学校、汉语教师教学情况、汉语学生学习汉语情况的比较分析。

2. 本文时间是泰国新型冠状病毒肺炎疫情期间清莱府中小学开学上课期间，2021 年至 2022 年作为具体研究时间。

泰国清莱府中小学：泰国的学校分为公立和私立的学校，私立学校是由私人或私立机构投资，由当地政府和教育部门批准办学的。公立学校是由政府财政拨款办学的。这里的泰国中小学指泰国清莱府开设汉语课程的公立及私立的中学和小学。包括以下 16 所学校，其中中学有 10 所，中学有高中部、初中部、小学部，中学对象以学习汉语的中学生为主，小学 6 所。华文学校有 4 所，泰文学校有 12 所：

华文学校：

1. โรงเรียนกวงหมิงหัวเฉียว — 美赛光明华侨公立学校

2. โรงเรียนปิยะพรพิทยา (จีน) — 皮亚波恩皮塔亚中文学校（中）

3. โรงเรียนจีนยวี่ฉาย — 泰华育才中学

4. โรงเรียนวัฒนศึกษา — 清莱文化中学

泰文中学：

1. โรงเรียนเม็งรายมหาราชวิทยาคม (Mengraimaharaj Witthayakhom School) — 清莱府明莱中学

2. โรงเรียนพานพิทยาคม — 清莱攀县中学

3. โรงเรียนเทศบาล 5 เด่นห้า — 清莱市第五中学

4. โรงเรียนเชียงของวิทยาคม — 清孔中学

5. โรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม — 清盛中学

6. โรงเรียนบ้านเวียงพาน — 湄赛潘家中学

泰文小学：

1. โรงเรียนห้วยพลูพิทยา (Hauy Ploo Phittaya School) — 惠普皮塔雅小学

2. โรงเรียนอนุบาลเชียงของ — 清孔小学

3. โรงเรียนอนุบาลแม่สาย (สายศิลปศาสตร์) — 湄赛小学

4. โรงเรียนอนุบาลพญาเม็งราย — 帕雅门莱小学

5. โรงเรียนเทศบาล 2 บ้านใหม่ (ประกอบราษฎร์วิทยานุกูล) — 清莱市第二新村小学

6. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย — 清莱皇家大学附属小学

（三）研究主要内容

1. 考察泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间教学情况及存在的问题。

使用问卷调查法，将制作好的问卷发放，并提醒问卷填写者填写真实有效的信息和问卷上的问题答案，填写完成后再统一收回。本问卷分为三个部分，关于学校领导人的问卷填写可以由一位学校负责人填写；关于汉语教师的问卷由汉语教师填写，填写人数由该学校的汉语教师人数决定，填写人数大于等于一位汉语教师；关于学生的问卷填写，只要求学习汉语的学生填写，每个年级至少大于等于五位同学填写。

使用访谈记录表，对于部分距离较近的学校要到学校进行考察，并和学校相关领导人、汉语教师、学习汉语的学生进行交流，了解疫情期间汉语教学的整体相关情况。对于部分距离较远的学校，处理填写问卷之外，还可以进行电话访谈，积极主动了解学校疫情期间的汉语教学情况。

回收问卷和访谈记录表，分析在新型冠状病毒肺炎疫情期间泰国清莱府中小学汉语教学遇到的问题与困难，并及时总结每个时期的教学情况。

2. 对于泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间华文学校和泰文学校的教学情况进行比较分析。

通过对不同性质的学校对比，更好的了解新型冠状病毒肺炎疫情泰国清莱府的汉语教学的情况，教育资源的不同，在疫情的推动下是否进行改革，提升汉语教学效率与成就。

3. 针对泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间汉语教学调查情况提出相应措施。

根据新型冠状病毒肺炎疫情期间泰国清莱府中小学汉语教学的实际情况，提出具体可行的方法和解决措施。

（四）研究方法

1. 问卷调查法。

泰国清莱府中小学疫情期间汉语教学的调查问卷，该问卷分为三个部分进行，分别是关于学校领导、汉语教师、学习汉语学生的问卷，具体部分如下：

1. 关于学校领导的调查问卷

（1）学校简介

（2）新型冠状病毒肺炎疫情期间汉语课程情况

2. 关于教师的调查问卷

（1）个人信息

（2）新型冠状病毒肺炎疫情期间汉语教学情况

3. 关于学生的调查问卷

（1）个人信息

（2）汉语学习方面

（3）新型冠状病毒肺炎疫情期间汉语学习情况

2. 访谈法

访谈法主要是针对 16 学校中部分学校的汉语教师进行深入访谈，了解新型冠状病毒肺炎疫情泰国清莱府的汉语教学的情况，掌握和记录疫情期间汉语教学遇到的问题与困难。

3. 文献研究法

通过仔细阅读相关文献资料、研究成果，并进行归纳总结，吸取他人理论精华，为本研究提供借鉴和理论指导。

（五）研究创新性

中国国内关于泰国中小学汉语现状的研究是非常多，众多学者都是汉语教学现状的研究，在特殊情况下汉语教学的研究几乎没有，在新型冠状病毒肺炎疫情的影响冲击下，在新学期即将开学之际，笔者将与 2021 年至 2022 年一学年对清莱府中小学进行汉语教育的调查研究，用问卷调查和访问的形式进行研究，对新型冠状病毒肺炎疫情下泰国清莱府中小学汉语教育受到的影响进行总结，并根据研究提出相应的解决措施和方法。

三、与本论文有关的国内外研究综述

（一）国内研究综述

舒兰（2022）通过调查问卷和访谈获得泰国公私立学校汉语教学状况的研究数据，调查发现，泰国的公私立学校汉语发展确实存在着不小的差别，主要体现在地区经济水平、住宿条件、办公条件、现代教学设备、汉语课堂数量、汉语课堂分布年级、教师数量与质量、教材选用、教学方法、汉语课程与课时设置等方面。

段瑞雪（2020）随着泰国政府对中文的重视，泰国各个地区中小学普遍开设中文学科，已经贯穿了幼儿园、小学、初中、高中乃至大学，并逐步形成了基础性学科教育，尤其体现在泰国华校的中文教学方面。

张琬冰（2022）以泰国夜丰颂府拜县的派维塔亚卡恩中学的汉语教学情况为研究对象，通过问卷调查与访谈的方式对该校疫情后的汉语教学现状及学生的汉语学习态度与动机展开了调查。发现泰国汉语教学在疫情后出现了学生学习状态懒散、线上教学方法单一、网络状况较差、汉语实习课不切实际等新问题。同时也存在学校对汉语教学不够重视、师资力量不足、学生水平差异大、汉语教学课时少、文化活动种类单一等老问题。除此以外，学生虽然对汉语学习整体持有积极的态度与

较强的动机，但是对线上汉语课的态度较为消极，且受线上课的影响，大部分学生在疫情后表示“对汉语的热情不如以前高了”。

（二）国外研究综述

新型冠状病毒肺炎疫情爆发以来，对世界各国人民的工作、生活、教育、娱乐等都产生极大的影响，为有效应对这一持续时间很长的重大突发事件，全球受疫情影响的地区纷纷采取了临时关闭学校的措施，学生学习方式从线下学习为主转向全面的线上学习，由此世界上出现了史上规模最大且必将影响深远的教育生态改变。这种历史性的变革必然会导致教学模式、资源、方法、手段乃至教学内容、观念、管理等方面的重大变化。汉语教育同样也在面对这些困难，并在积极思考、努力应对，探索教学新路径。

张黎（2020）“互联网＋智能技术”的在线汉语教学模式一改传统的面对面现场教学的模式，必将成为后疫情时代的汉语教学模式的一个新常态。由此也会促发汉语在线教育的产业革命。因此，如何改变传统的教学理念？如何确立适应新常态的教学方法、教学手段？如何发挥“互联网＋智能技术”教学的长处？如何解决“互联网＋智能技术”教学中出现的问题？如何使新常态同传统的教育形态有机结合，取长补短？等等，这一切都是亟待探讨，亟需解决的问题。

苏英霞（2020）尽管是疫情下的无奈之举，尽管线上教学还存在技术、平台、网络条件、教材、教学内容和形式等需要优化和进一步探索的问题，但教学观察和相关调查显示，已经起步的线上汉语教学不但可行，而且有望成为汉语教学与研究的新兴领域。

吴勇毅（2020）疫情改变了汉语教学的生态，但观念的改变、技术的准备、现实的环境也为后疫情时代的汉语教学作了铺垫，线上和线下如何融合以形成一种新的语言学习生态。虚拟现实技术（ＶＲ）以其特有的仿真和环境模拟可以增强线上汉语学习的互动体验；另一种形式的“翻转课堂”，即把现有的大量的录播式教学／讲座变成学生自主学习的内容（线上的知识学习），回到现实的实体课堂，主要进行汉语的操练和活动（线下的技能训练），辅以移动终端（比如手机微信）的即时碎片化学习和答疑互动，将会改变现有的教学互动模式。但无论生态环境如何变化，互动（不仅仅是语言的，还包括认知的、情感的）依然是其中成功的关键。

四、总结内容

新型冠状病毒肺炎疫情的突然爆发，为汉语教学都带来不少的影响，但不必感到恐慌和气馁，只要在疫情期间的汉语教学中所出现的问题妥善地解决，就能够在这一危机中孕育出新机。随着中国教育界在突发新冠疫情之后就迅速地做出了反应，将学校教育问题转危为机；泰国也随之将汉语教学由传统的线下课堂教学全面转向线上教学，网络教育既有其自身的特点，也有其汉语教学的特点，它可以弥补疫情给学生带来的不便，但其中也有一些问题。

结论

从对泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间汉语教学调查情况可知，在线上的教学过程中。掌握现代网络技术的能力也随之成为汉语教师们必须具备的素质，部分汉语教师还是缺乏这种能力，这样一来市场所需求的就与教师的业务水平产生了矛盾，从而造成了汉语教师在进行线上汉语教学时教师素质参差不齐的问题。专业素质不强或者非本学科的老师其实可以通过简单的程序平台来开展自己的线上汉语教学。其次进行线上汉语教学的平台都还由各个独立的机构运营着，并没有一个统一的评估标准，导致了各平台的质量以及所教学的课程优劣不一。还有网络技术的限制影响教学实施等问题，进行线上汉语教学离不开可靠的网络技术支持，它要求有良好的双向宽带和音频和视频支持。在汉语网上教学中，由于网络技术的制约，学生和老师们在网上学习时，往往会出现卡顿、延迟、掉线、音画不同步、视频无法打开、分辨率低、系统配置不完善等突发情况。如何打破技术上的局限，成为汉语教学中亟待解决的问题。

五、研究结果

1. 考察泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间教学情况及存在的问题。

通过这十六所学校老师的问卷调查显示，在十二所公立学校中，都分别设置了与年级对应的汉语课程，有的学校甚至设置了专门的汉语班。但这一次的新型冠状病毒肺炎疫情对所有的中小学都产生了比较严重的影响，首先影响的就是教学模式：所有的学校都积极响应号召，做到了“停办不停学”，并开展了线上教学的模式。

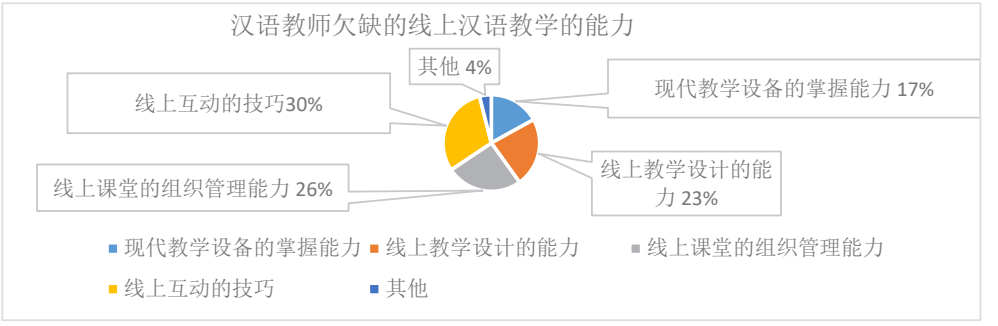
（1）新型冠状病毒肺炎疫情期间的汉语课程情况

学校	汉语课程安排	汉语教师安排	学生的安排	对汉语课程是否重视	对汉语课程安排是否满意
โรงเรียนกวงหมิงหัวเฉียว	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนเม็งรายมหาราชวิทยาคม	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนพานพิทยาคม	暂停上课	暂停汉语教学	暂停汉语教学	一般	不满意
โรงเรียนเทศบาล 5 เด่นห้า	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนเชียงของวิทยาคม	暂停上课	暂停汉语教学	暂停汉语教学	一般	不满意

学校	汉语课程安排	汉语教师安排	学生的安排	对汉语课程是否重视	对汉语课程安排是否满意
โรงเรียนเทศบาล 1	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนบ้านเวียงพาน	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนห้วยพลูพิทยา	暂停上课	暂停汉语教学	暂停汉语教学	重视	不满意
โรงเรียนอนุบาลเชียงของ	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนอนุบาลแม่สาย	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย	暂停上课	暂停汉语教学	暂停汉语教学	重视	不满意
โรงเรียนเทศบาล 2 บ้านใหม่	暂停上课	暂停汉语教学	暂停汉语教学	重视	不满意
โรงเรียนปิยะพรพิทยา	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนวัฒนศึกษา	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนเบญจรงค์อนุสรณ์วิทยา	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意
โรงเรียนอนุบาลพญาเม็งราย	线上教学	继续线上汉语教学	继续线上汉语教学	重视	满意

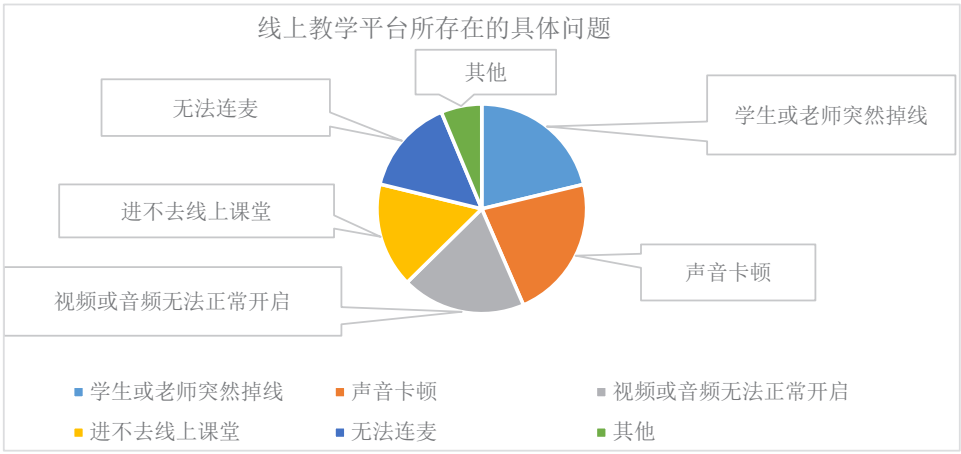
其次，疫情带来的影响使全球的教育生态也发了改变，汉语教学也不例外。那这十六所学校是怎么解决教学问题的呢？从上表我们能够发现，十六所学校中，有十一所学校是将汉语线下课程转为线上教学，只有五所学校选择了暂停上课。由此，我们也可以看出大多数学校和汉语教师对汉语课程都是非常重视的，在疫情的影响下，他们没有选择停课，而是由线下转为线上。此外，通过对80 名学生的问卷调查，我们得出，将汉语课程转为线上进行的十一所学校的学生对这个安排都十分满意，占比 69%。而剩余的五所选择停课的学校的学生对此安排都表示了不满意，占比 31%。由此，可以看出学生对汉语课程的喜爱程度。通过调查我们能够发现，十一所开设汉语课程的中小学，在疫情的大环境下，选择由以往的线下教学转为了线上汉语教学，这个安排得到了教师和学生的认可和支持。而在疫情没有出现前，以往的线上教学基本都是为了线下教学作有益的补充的，在当时还属于小众教学方法，但现疫情时代的汉语教学中，线上教学逐渐占据了教学的主导地位。

（2）汉语教师欠缺的线上汉语教学能力

上图数据显示，汉语教师欠缺的线上汉语教学的能力 30%没有线上互动的技巧，26%没有线上课堂的组织管理能力，23%没有线上教学设计的能力，17%没有现代教学设备的掌握能力，4%的其他。可以清楚地看出，线上教学存在汉语教师们线上教学的综合能力参差不齐的问题。线上的教学并没有时间和空间的限制，可随着“汉语热”的兴起，各大中小学对汉语教学的重视度增强，汉语教师一直都比较紧缺。在 2019 年我国民办教育委员会秘书 payom 就曾表示：“目前泰国各行各业至少缺少近十万名“中文人才”，这已经影响到了我国经济的发展，同时培养“中文人才”的华文学校更是严重缺少汉语教师。”因为受到新冠疫情的影响，许多中国的汉语教师以及汉语教师志愿者处于安全等因素的考虑，来进行汉语教学的教师人数比往年要少很多。也正是因为这样，对于“中文人才”的需求量很大，而大部分线上汉语教师的门槛也随之降低。掌握现代网络技术的能力也随之成为了汉语教师们必须具备的素质，但部分汉语教师还是缺乏这种能力，这样一来市场所需求的就与教师的业务水平产生了矛盾，从而造成了汉语教师在进行线上汉语教学时教师素质参差不齐的问题。专业素质不强或者非本学科的老师其实可以通过简单的程序平台来开展自己的线上汉语教学。大部分的汉语教师认为自己的线上综合能力是有所欠缺的，其中包括线上教学课堂中的组织管理能力、线上教学设计的能力、现代教学设备掌握的能力等。对于进行线上汉语教育的汉语老师来说，他们掌握线上课堂中与学生的互动技巧是尤为重要的，汉语学习对于他们来说是第二语言的学习，只有学生们在线上课堂中进行不断的学习、练习以及对话才能得到有效的提升。线上教学课堂不同于传统的课堂教学，汉语教师应该加强自身对线上课堂的组织管理能力、维持好课堂秩序并控制好自己的教学节奏。对于掌握现代教学设备与线上教学设计来说也是汉语教师们必备的素质，直至目前为止，汉语教师们对线上课程的建设还不够，他们缺乏了相应的奖励机制和引导。汉语教师应随着时代的变化，通过汉语教师的培训或自主学习等来培养自己教学设计的能力。

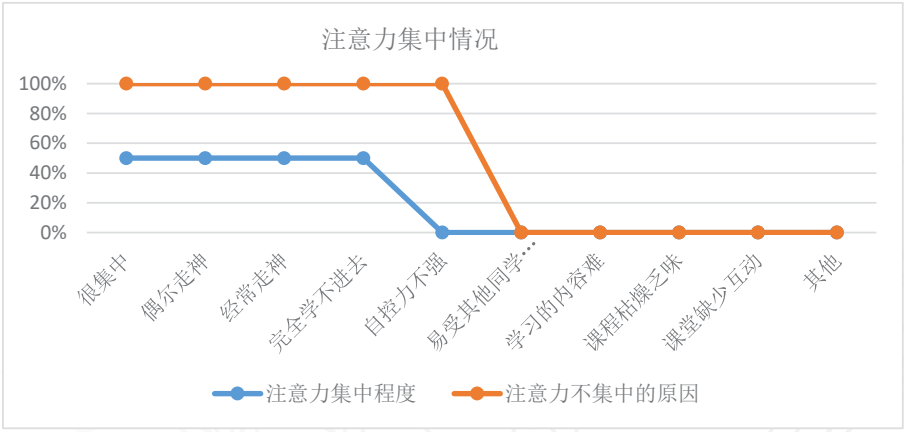
（3）线上教学平台所存在的问题

从上图的数据我们可以看出：线上教学平台所存在的具体问题，学生或老师突然掉线占比 21%，声音卡顿 22%，视频或音频无法正常开启 19%，进不去线上课堂 16%，无法连麦 15%，其他问题 7%。

汉语教师在进行线上汉语教学时总会遇到这些问题：最常见的就是如图中所说的学生或老师会突然掉线、平台上的视频与音频无法正常地开启、声音会出现卡顿等等；对于这些网络技术的问题，是汉语教师们不可控的因素；因为这些网络技术的问题，导致了汉语教师与学生之间的交互信息出现不对等的情况，从而制约了线上汉语教学的开展。所以说，汉语在线教学离不开可靠的网络技术支持，它要求有良好的双向宽带和音频和视频支持。在汉语网上教学中，由于网络技术的制约，学生和老师们在网上学习时，往往会出现卡顿、延迟、掉线、音画不同步、视频无法打开、分辨率低、系统配置不完善等突发情况。在线汉语教学中，卡顿是最常见的问题，有时因为开设了大量的网上教室，使学生在同一时间集中在一个平台上，造成了卡顿现象的发生，甚至出现了老师下线、无法上网、无法观看直播等现象。

（4）学生注意力集中情况

从上图可以看出，存在线上的汉语教学与传统课堂教学做相比不到“等质同效”的问题。因为要进行线上汉语教学的直播时会出现教师与学生之间处于不同时空的问题，所以汉语教师无法在这样的状况下实现与现实课堂中的管理与教学；大部分学生在学习时，注意力是足够集中的，学习的效果也比较好；部分学生在这样的教学方式下已经意识到自己没有足够的自控能力、注意力不集中，还比较容易受到教学平台中讨论区的影响。甚至有的学生会为了能够听清汉语教师的讲课声或节省流量，就经常把课堂摄像头关闭，这样的话教师们更无法观察到学生们的实时反应。再加上汉语作为公认世界最难学的语言之一，理论课的学习内容枯燥且深奥，则使得学生的上课状态比较懈怠。在这样的情况下，如果学生们不改变学习态度，调整学习方法的话，后期会更难适应线上学习汉语的状态，整体的教学效果也势必会受到影响。但有的学生表示在上课时偶尔会走神；只有少部分学生的注意力不能一直集中，且学习的效果也不尽如人意。对于注意力不集中的原因来看，少部分学生不能够注意力一直集中的原因是他们在进行线上学习时总去做一些与学习无关的事情，这一现象对于学生来说是常见的。大部分不能集中注意力的学生是因为他们的自控能力差，而线上教学又不同于平常的课堂教学，在线上教学平台老师与学生处于不同的空间里，唯一可以观察到对方的只有平台上那小小的窗口，而且当课堂人数较多时老师很难能同时兼顾到所有的学生；所以学生的学习状态也在进行不断地变化，老师也不一定能注意得到。

2.对于泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间华文学校和泰文学校的教学情况进行比较分析。

（1）教学状况不同

泰国公立学校此时相较于私立学校来说显出了极大的优势。因为疫情，泰国的一些公立大学就提出了学费减免的政策。其中包括：学费将分为三类，进行不同程度的减免。其次还通过各种额外的补贴措施来帮助学生减少学业费用负担，如奖学金、在线工作津贴、各种生活补贴，学生资助或疫情情况补助、网络费用补助、电子设备外借服务，还有为学生提供新冠疫情保险等等。公立学校的教师工资因为政府的补贴也会得到保障。因此不会出现因为疫情的特殊情况，出现资金周转困难而面临倒闭的境况。这是从整体上来看，疫情状况下公立与私立的泰文学校和华文学校所面临的不同教学状况。

（2）教学课程安排不同

从泰国中小学的教学课程安排来分析泰国泰文学校和华文学校的不同，这里的泰国中小学指泰国清莱府开设汉语课程的公立及私立的中学和小学；共 15 所学校。各中小学为了响应泰国教育部的要求，都做了不同的教学对策；分别从泰文学校和华文学校在疫情期间的教学情况进行对比分析，分析结果如下：

泰国中小学的教学课程安排情况表

学校	课时安排（每周/节）	教师安排（名）
	泰文学校	
โรงเรียนเม็งรายมหาราชวิทยาคม	7 节以上	2-4 名
โรงเรียนพานพิทยาคม	7 节以上	4-8 名
โรงเรียนเทศบาล 5 เด่นห้า	5-7 节	2-4 名
โรงเรียนเชียงของวิทยาคม	7 节以上	2-4 名
โรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม	7 节以上	2-4 名
โรงเรียนเทศบาล 1	5-7 节	4-8 名
โรงเรียนเบญจรงค์อนุสรณ์วิทยา	7 节以上	2-4 名
โรงเรียนบ้านเวียงพาน	5-7 节	2-4 名
	华文学校	
โรงเรียนกวงหมิงหัวเฉียว	2-5 节	2-4 名
โรงเรียนปิยะพรพิทยา (จีน)	2-5 节	4-8 名
โรงเรียนจิ้งฉวงวิทยาบ้านนาโต่	5-7 节	2-4 名
โรงเรียนจีนยวี่ฉาย	5-7 节	2-4 名
โรงเรียนวัฒนศึกษา	2-5 节	4-8 名

通过上表数据可知，在疫情下，泰国大部分中小学每周的汉语课程都安排在每周 5-7 节居多；每周 7 节以上的学校较少，其次再是每周 2-5 节。基本每个学校都会配备 2-4 名的汉语教师进行线上汉语教学，有的学校因较多，有 4-8 名汉语教师。

（3）教学内容不同

从泰文学校所安排的教学内容方面来看，部分泰文学校所设计的汉语专业班分为三个阶段，其中高一年级的专业班主要以汉语基础为主，此年级所开设的课程有：听说课、读写课、阅读课、写作课以及 HSK 辅导课等；这一阶段的汉语学习主要以讲解拼音为主，因为此阶段大部分学生刚开始接触汉语或是汉语水平较低，所以其中的 HSK 辅导课也是以拼音教学为主要教学内容。高二年级的专业班所开设的课程有：综合课、HSK 辅导课、阅读课、文化课、写作课等；这一阶段则会减少拼音教学的部分，并在平常的汉语教学中加上中国文化的内容；其中的文化课时常还会举办为课外进行实践的文化教学，就比如：皇太后大学孔子学校会每年为某些学校安排书法课堂、茶文化课堂、中国美食课堂等实践课程的活动，这样能够加强学生对中国文化的实际动手能力。高三年级的专业班所开设的课程有：综合课、听说课、HSK 辅导课、地理课等；这一阶段的汉语教学会减少大部分的拼音教学，更看重学生们的 HSK 辅导课以及地理课，从地理课中更好地了解到中国的概况，其中的教学内容也主要以中国汉语老师和孔学堂的老师来进行主要的讲解。除了以上的课程之外，很多泰

文学校还会与本土各大高校进行合作，开展许多丰富有趣的课后活动。相对的华文学校，课程的内容也都基本一样，只不过所教授的汉语教材可能会有偏差与不同。

3.针对泰国清莱府中小学汉语教育疫情期间汉语教学调查情况提出相应措施。

新型冠状病毒肺炎疫情的突然爆发，为汉语教育、教学都带来不少的影响，但不必感到恐慌和气馁，只要在疫情期间的汉语教学中所出现的问题妥善地解决，就能够在这一危机中孕育出新机。随着中国教育界在突发新冠疫情之后就迅速地做出了反应，将学校教育问题转危为机；泰国也随之将汉语教学由传统的线下课堂教学全面转向线上教学，网络教育既有其自身的特点，也有其汉语教学的特点，它可以弥补疫情给学生带来的不便，但其中也有一些问题。线上教学模式的先进性和实用性是毋庸置疑的，但是该教学模式存在一些需要改进的地方，根据调查数据，提出改进措施：

（1）汉语教师在进行线上教学之前应选择一个与本校大部分学生适配的线上教学平台。

在选择线上汉语教学平台之前，学校和老师应该对其进行学生的需求分析和调查，来进行全面的研究。根据所教授汉语的课程，来选择适合自己的网络教学平台。

（2）汉语教师应加大对线上教学课堂的监管力度。

首先，在学生的调查问卷中显示，大部分的学生都表示，他们在网上学习汉语时，有时会走神。在线和线下的教育难以实现同等质量的问题，其根源就在于学生在网上学习的时候容易受到各种因素的干扰，而老师也无法对其进行有效的监督。若想要改变这一现状，就必须采用不同的教学方法来对此进行改善，如：带领学生进行汉语模拟交流，与此同时鼓励学生们在讨论区进行“留言”、“举手”等形式参加课堂活动，以此来形成一个良好的线上学习氛围，其次，制定出一套多层次、全方位的评价方法，通过调查问卷、游戏设计、测试软件等多种新技术手段来搜集资料，在进行线上汉语教学时使用新的教学工具，为学生们提供个性化的学习资料，以此保证教学效果的最大化。

最后，汉语教师也要注意自身的环境即网络教室的教学环境，其环境是否安静、整洁、明亮、教师面部灯光的亮度等都与教师的布置和设置有关。因为传授学生和老师的教学资料有赖于技术支援，例如稳定的网络和先进的装置。所以，在汉语课堂中，汉语教师要保证课堂背景有足够的光照，背景要干净整洁，不能有任何杂物，不能把精力浪费在无关紧要的事情上，为学生们尽量提供一个较好的教学质量。汉语老师在进行线上汉语教学时，也要督促同学们不要在喧闹的环境下学习汉语，更要加强对汉语课堂的监督，是实现线上和线下教学质量统一的根本保障。

（3）提高汉语教师的线上教学综合能力。

汉语教师对学习汉语的学生们起着重要的作用，在线汉语教学是一个有组织的过程，汉语教师是整个教学过程的组织者和领导者，汉语教师在某种程度上决定了汉语学习的方向、学习的内容和

学习的方法，同时也会影响到学生们的成长与发展。所以，加强网络教学的综合能力，培养优秀的汉语师资，是实现线上汉语教学的基本保障。

（4）线上教学的形式要灵活多样。

网络技术的发展和 5G 时代的来临，使汉语在世界范围内的在线教学得到了极大的发展。首先，教学模式多种多样，直播、慕课、录播课、020 等都是经过实践验证、受到学生和老师欢迎的教学模式，满足了汉语的实际需要，因此，汉语教师可以根据课程的教学目的和内容，选择最适合自己的教学模式。第二，学习平台的名称化，疫情暴发后，汉语教育的市场需要推动网络教学平台和移动终端的发展，在线教学采用现代化的媒介，老师和学生的学习活动并不需要在一个时间空间内进行，多元化的学习平台让汉语的学习更具独立性和专业性。第三，学生的学习方法是灵活的，老师“教”的不仅仅是老师“教”，学生“学”的方法也会改变学生的学习习惯，比如留在国外的留学生会丧失汉语的浸入式学习环境，要想通过 HSK 考试，就必须要加强自觉性，从获得主动的获得。

（5）适当添加交互功能和形式。

新冠疫情的出现，使得被迫开始了线上教学的篇章，线上汉语教学即将成为新常态，各大教学平台也将成为各泰国中小学及教师选择的授课载体，各教学平台想有长久的发展应增加适用的互动功能。(1）平台可增设分组功能：线上汉语教育的课堂经常需要分组练习对话或演练，线上教学则限制了这一环节的开展，各线上教学平台可设置人性化分组功能，开启此功能，可以确保组内成员自由练习、讨论，并不受其他人影响且不打扰其他人，这样会增加学生间的互动；(2）平台可增设游戏空间：各教学平台可根据课程需要增设虚拟游戏场景，不受实际距离的影响，让教师和学生都能身临其中，这样可以增加“师生”“生生”之间的互动：如此可让线上教学平台功能更完善，让平台使用者有更美好的体验感。同时，要加强与老师的交流；在中文课堂上，恰当的交流是不可或缺的一部分。针对“时空”分隔的网络教室，加强教学互动的具体措施，老师可以向学生提出更多的问题，以调动学生的学习热情；(3）教师还可以进行交互作业的设计。在情感互动方面，老师可以通过“点赞”、“弹幕”等互动方式实现情感交流，活跃课堂气氛；(4）老师采用一对一或轮换的形式向学生提出问题，不仅能增加互动，还能检验他们对中文的理解和掌握程度，还能有效地控制学生，避免注意力不集中。

（6）要将教育资源尽量利用到最大化。

汉语在线教学资源的使用成本低，在线汉语教学模式对教育资源配置的进程和效果有很大的影响，优质的汉语资源不再局限于发达地区，低成本、高质量的在线汉语教学资源可以为贫困地区的汉语爱好者提供有效的服务，满足他们对汉语的需要。同时，网络平台上的“预备存储”功能，可以让汉语学习者反复温习，做到“读百遍汉语，其义自见”。

（7）满足学习汉语的学生们个性化需求。

网络的核心理念是以用户为中心，以用户的需要为导向，在价值的生产过程中，必须充分考虑到使用者的意愿。“因材施教”是孔子《论语》第一次提出的，这种教学理念在今天的社会教育中也是一样的。一堂课一般都是十来个人甚至几十个人，课程设置、内容安排等都要顾及到大部分人的需要。

六、建议

1.从对新型冠状病毒肺炎疫情下清莱府中小学汉语教学情况的研究中发现，因疫情的影响，导致线下教学的模式被迫停止；在没有任何试错的时间下，各学校又地采取了线上教学的模式，所以出现了许多教学上的问题。虽然这些问题已被解决，但这大部分都只是所观察到的表面现象。而经过建议修改的教学方法与情况还会出现什么样的问题不得而知，要从后续的线上汉语教学中深挖所存在的问题。

2.本文所提出的建议并非为十全十美的解决办法，时代在不断地改变；要顺应时代改变的同时，也要注重汉语教学的改变，在之后提出更好、更完美的教学方法、教学模式以及教学管理等建议。

3.应选出最为合适的一个线上教育平台，将学生们集中到一个线上教学平台中去进行线上汉语教学；避免因多个教学平台的切换，而导致复杂、混乱的教学资料、学生作业、教学方法的出现。

4.应建立详细、完善、有效的线上汉语教学的考核评价，这样有利于促进课程建设、改革、发展，是提高线上汉语教学质量的有效手段。

5.因新冠疫情影响，多数学生居家隔离，缺少和外界的社交，原有生活方式被打破，还要适应新的教学模式，学生很可能存在对现实安全防范措施的担心、对学习生活秩序恢复的焦虑等心理问题；应对此提出学生为何会有类似的心理情况，并对此类情况提出有效的解决办法。

6.应对线上教育平台提出更为详细的优化方案或改进方法，例如在系统发生故障时，如何及时地进行解决，从而不会耽误汉语教师的教学以及学生的学习等。

参考文献

陈维维.“一带一路”背景下海外汉语教学的难处及应对策略.[J].科教文汇.2020.(497).67-69.

段瑞雪.泰国北榄公立培华学校汉语教学现状调查.[硕士学位论文].[D].哈尔滨.哈尔滨师范大学.2022.

林思音.泰国高中汉语专业班教学现状与对策研究——以碧差汶府隆塞中学为例.[硕士学位论文].[D].大连.东北财经大学.2022.

陆方喆.后新冠疫情时代的汉语国际教育.挑战与应对.[online].(http://zhaopin.jiaohanyu.com).2020/7/11.

舒兰.泰国中部公私立学校汉语教学差异性研究.[硕士学位论文].[D].西安.陕西理工大学.2022.

王奕祯.“互联网+汉语教学”模式在泰国的应用研究——以泰国北标中学为例.[硕士学位论文].[D].西安.西安石油大学.2021.

解植永. 新冠肺炎疫情背景下汉语国际教育探究.[J].天津外国语大学学报.2020.28(1).81-91.

周楚君.泰国中学汉语教学存在问题及其对策研究——以泰国北标府 Malasawanphittaya School 为例.[硕士学位论文].[D].桂林.广西师范大学.2019.

张琬冰.后疫情时代泰国汉语教学现状调查——以派维塔亚卡恩中学为例.[硕士学位论文].[D].北京.北京外国语大学.2022.

Name and Surname（姓名）：
YIN QUANGUI

Highest Education（最高学历）：
Master’s Degree

University or Agency（任职院校或单位）：
Chiangrai Rajabhat University

Field of Expertise（专业领域）：
Teaching Chinese to Speakers of Other Languages

Address（地址）：
80 Moo 9, Phahonyothin Road Ban Du Subdistrict,
Mueang District Chiang Rai Province 57100

长春市来华留学生汉语课堂问题行为实证研究

AN EMPIRICAL STUDY ON CHINESE CLASSROOM PROBLEM BEHAVIOR OF OVERSEAS STUDENTS IN CHANGCHUN

于帅 [1]
YU SHUAI
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: yushuai0420@163.com

艾红娟 [2]
AI HONGJUAN
西南大学、文学院
Associate professor in School of Literal Arts, Southwest University
E-mail: 768392679@qq.com

Received: 23 November 2022 / Revised: 15 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

文章对中国长春市 497 名来华留学生汉语课堂中的“问题行为”进行了问卷调查，探讨了存在于长春市来华留学生汉语课堂中的问题行为。研究表明，长春市来华留学生汉课堂问题行为类型多样，汉语教师对学生的情感开发力度不足，学生课堂问题行为与成绩呈正相关。研究结果显示，长春市汉语教师应该以课堂活动组织的“任务取向”、教师教学“创新性”以及教师“个体化教学”等方面为切入点将会更好地解决课堂问题行为，同时，汉语教师在课堂教学过程中应区别对待不同类型的“问题行为”。

关键词：长春市来华留学生　汉语课堂　问题行为　课堂氛围

ABSTRACT

This paper investigates the "problem behaviors" in Chinese class of 497 overseas students in Changchun, China, and discusses the problem behaviors existing in Chinese class of overseas students in Changchun. The research shows that there are various types of Chinese classroom problem behaviors of overseas students in Changchun, and the Chinese teachers' efforts to develop students' emotions are insufficient. Students' classroom problem behaviors

are positively correlated with their achievements. The results show that Chinese teachers in Changchun should take the task orientation of classroom activities, the innovation of teachers' teaching and the individualized teaching as the starting point, which will better solve classroom problem behaviors. At the same time, Chinese teachers should treat different types of "problem behaviors" differently in classroom teaching.

Keywords: Students studying in Changchun, Chinese class, Problem behavior, Classroom atmosphere

绪论

（一）研究背景

近年来，国际中文教育事业正如火如荼地进行，国际层面的第二语言课堂管理研究愈发火热，中国的课堂管理研究也逐渐增多。针对来华留学生汉语课堂问题行为的相关研究也逐渐被关注，中国国内外汉语课堂管理略有不同，本文通过针对长春市来华留学生汉语课堂问题行为深入调研课堂问题行为现状并加以分析。

来华留学生汉语课堂秩序混乱、问题行为频发已经成为广大汉语教师共识。在教学实践过程中，相当一部分学生上课不能安静听课，注意力涣散，经常出现迟到、旷课、高声谈笑、睡觉、玩手机等问题行为。汉语教师受教育思想及管理观念影响，对留学生汉语课堂现状了解匮乏，常出现挫败、困惑、焦虑等负面情绪。由此产生的消极行为有时甚至会造成师生冲突，使得汉语课堂面临失控局面，严重影响留学生汉语教学质量及汉语教育传播事业发展。

基于上述现状，本研究以长春市来华留学生汉语课堂为研究对象，设计长春市来华留学生汉语课堂问题行为调查学生问卷，以一定数量的调查问卷为依据，揭示来华留学生对汉语课堂的情感倾向、学生认知下的教师教学态度及课堂环境描述等。以期提高汉语教师对留学生课堂问题行为的重要性认知，提升其课堂管理意识。

（二）研究的主要内容、方法、意义

1. 研究内容

（1）本文主要是在确定研究课题、研究目标及研究内容的基础上，阐述本文的选题背景及意义，同时系统介绍本文的研究内容、方法及研究现状。

（2）在理论探讨基础上对长春市来华留学生汉语课堂问题行为类型进行基本探索，并介绍长春市来华留学生汉语课堂现状，为后文的研究提供现实基础。

（3）结合长春市来华留学生汉语课堂学生的常见问题行为，对长春市来华留学生汉语学习者的对汉语课堂的情感倾向以及课堂问题行为与学习成绩之间的关系等。最后，为汉语教师在课堂管理方面提供管理建议。

2. 研究方法

本文主要是在理论分析基础上探索长春市来华留学生课堂问题行为与学习成绩之间的关系，并分析其课堂问题行为与学生情感态度、教师教学态度之间的关系等。因此，本文将采用以下几种研究方法：

(1)文献分析法：搜集课堂问题行为及与长春市来华留学生汉语课堂相关的资料，并进行分析、整理，使得能够较为准确地掌握课堂问题行为的含义，进而为调研的顺利推行奠定理论基础。

(2)问卷调查法：通过开放式问卷的发放，搜集具体的问题学习行为表现。郭东辉（2014）的“中学课堂环境调查表”对研究课堂环境有着很重要的参考价值，参考其 7 个评价标准，设计长春市来华留学生汉语教学中课堂问题行为调查问卷。[①]问卷主要包括长春市来华留学生汉语情感资源状况的调查；长春市来华留学生汉语课堂环境的调查；长春市来华留学生汉语教学中课堂问题行为的调查。为确保调查结果的相对稳定性，调查进行了 2 次，并分别进行了统计，分析了长春市来华留学生在汉语课堂的问题行为。

本次调查，对长春市来华留学生发放问卷 536 份，回收有效问卷 497 份，有效回收率为 92.72%。

（3）数理统计法：根据统计出来的结果，运用 SPSS21.0 进行统计分析处理。

（4）逻辑归纳法：对长春市来华留学生汉语课程教学中的问题行为进行分析，结合学生成绩，分析了学生课堂问题行为与学习成绩之间的关系，并提出汉语教师在教学过程中应区别对待不同类型的问题行为。

3. 研究意义

理论意义：通过文献综述，进一步分析长春市来华留学生的课堂问题行为，了解其内涵、类别及具体表现。通过问卷调查分析长春市来华留学生汉语课堂问题行为与成绩之间的关系，并探讨长春市来华留学生对汉语课程的情感倾向等，本研究是对长春市来华留学生汉语教学在课堂管理理论方面的有益补充。

实践意义：以长春市来华留学生为主体的课堂问题行为研究可以拓展国际中文教学研究体系，专门研究长春市来华留学生汉语课堂管理的文献相对较少，本研究为来华留学生汉语教学实践及课堂管理提供参考。

（三）研究现状

1. 课堂问题行为

20 世纪中叶以来，国内外心理学家、教育学家在不同研究领域对课堂问题行为的概念进行了定义，并做出许多深入探索。

① 郭东辉. 中学生科学课堂学习环境的测评研究[D]. 北京. 首都师范大学, 2014

美国心理学家林格伦（1983）认为课堂问题行为是一种引起麻烦的行为，主要指干扰学生或班集体发挥有效作用的行为，并在此基础上提出将课堂纪律分为教师促成纪律、群体促成纪律、任务促成纪律和自我促成纪律。[②]中国教育心理学教授邵瑞珍认为课堂问题行为是指儿童不能遵守公认的正常儿童行为规范和道德标准，不能正常与人交往和参与学习的行为。[③]李志等人认为课堂问题行为是指学生在课堂上表现出来的与课堂教学目的不一致，影响自己或干扰他人学习的行为。[④]陈时见认为课堂问题行为是指学生或教师在课堂中发生的、违反课堂规则、程度不等地妨碍及干扰课堂活动的正常进行或影响教学效率的行为。[⑤]由此可见，目前学界关于课堂问题行为的定义尚未统一。

综合上述学者观点，结合来华留学生实际现状，根据调查对象的特殊性，本研究认为课堂问题行为是指由所处文化、环境、学生自身以及教师等多种原因引起，学生在课堂上表现出来的和课堂教学目的不一致的行为，同时也是违反课堂纪律，扰乱自己或他人学习，最终影响课堂教学效率的行为。

2. 课堂问题行为分类

由于研究者对课堂问题行为的概念及角度具有个体差异性，各国学者对其进行了类型划分，较为典型的分类主要有以下几种：

美国早期心理学家对课堂问题行为的研究较为深入且具有一定代表性。美国心理学家威克曼从心理学角度对课堂问题行为进行划分，主要分为“扰乱型”和“心理型”两类，其中扰乱型课堂问题行为主要指破坏课堂秩序、不遵守课堂记录和不道德的行为；心理型课堂问题行为主要表现为课堂退缩、神经过敏等。美国心理学家奎伊在威克曼研究基础上对课堂问题行为类型进一步细化，将其分为“人格型”、“行为型”和“情绪型”三类，其中人格型主要指带有神经质特征的问题行为，如退缩、畏惧等；行为型主要指带有对抗性、破坏性和攻击性等特征的问题行为，如课堂上吵闹、口角、随意走动等。情绪型主要指因过度紧张、焦虑而引起的社会障碍行为，如胆小不敢回答问题、课堂态度冷漠等。另外，心理学家翟克斯从学生课堂问题行为产生的目的出发，将学生课堂问题行为分为“寻求注意”、“寻求力量”、“寻求报复”和“表现失望”四类。

3. 对外汉语汉语课堂问题行为分类

笔者以 CNKI 中文文献检索“课堂问题行为”，发现专门针对汉语课堂问题行为的研究共有 72 篇，研究普遍针对国别化、学年段的汉语课堂问题行为展开。近年来，对外汉语课堂问题行为逐渐被人们所关注，尤其是海外中小学课堂问题行为。本研究将对外汉语课堂问题行为分为针对国内留学生的汉语课堂问题行为和国外学生的汉语课堂问题行为。

（1）国外汉语课堂问题行为研究

国外对外汉语课堂问题行为的研究文献较多，理论性较强，大多以国别化、学年段展开。

② 林格伦,章志光等译.课堂教育心理学[M].昆明.云南人民出版社,1983
③ 邵瑞珍主编.学与教的心理学[M].上海.华东师范大学出版社，1990
④ 李志.课堂问题行为及控制[J].中小学教师培训（中学版）,1997（4）
⑤ 陈时见.课堂管理理论[M].桂林.广西师范大学出版社,2002

国别化对外汉语课堂问题行为研究：如李珺（2020）以乌克兰哈尔科夫国立大学孔子学院的汉语课堂问题作为调研对象，结合问卷调查法和访谈法选取典型案例进行介绍和分析，将问题行为产生的原因归于教师心理态度、孔院课程设置、当地气候等，最后从教师和孔院两个维度提出改善策略。[⑥]杨晓婷（2018）以意大利那不勒斯旅游学校孔子课堂的汉语教学课堂为案例，对志愿者教师课堂问题行为管理进行分析并提出相应建议。[⑦]谷婧玄（2017）通过课堂观察、访谈和问卷调查等方法，对素叻他尼皇家大学汉语课堂问题的学生问题行为进行调查，其结果显示迟到和随意说话最让教师头疼，同时也是最迫切希望解决的难题，原因方面，教师和学生都认为学生自身是导致课堂问题行为产生的根本原因。[⑧]

国外学年段对外汉语课堂问题行为研究：甘浚珠（2021）以印尼小学生汉语课堂问题行为作为研究对象，针对龙目崇德三语国民学校的汉语课堂内的学生问题行为进行案例分析，将课堂问题行为分为违纪性、扰乱性、消极性课堂问题行为，对之进行全面剖析进而提出对策。[⑨]

（2）国内对外汉语课堂问题行为

国内对外汉语课堂问题行为研究多为理论指导下的实践，其研究方法主要分行动研究、调研报告和案例分析三种。

首先是行动研究，国内关于对外汉语课堂问题行为的行动研究文献较少。行动研究主要通过自身实践教学，结合其他研究方法提出可行性实施方案。如冯雪丽（2019）着眼于国内留学生初级汉语课堂，基于行动研究实践性和反思性等特点，在行动中采用质性研究的研究方法，探索行动研究是否有助于课堂问题行为的改善。[⑩]

其次是调查研究，很多论文研究都运用到了调查研究法。如王素珍（2020）以江苏师范大学来华留学生汉语课堂问题行为为调查对象，将调查结果中的问题行为成因归于教师、学生和环境三层面。[11]司海洋（2019）运用问卷调查法对不同水平阶段的来华留学生进行调查，辅以课堂观察，将问题行为原因分为内部原因及外部原因，最后在教师、学生、环境三方面为教师提出合理化建议。[12]冯雪（2017）以上海外国语大学初级班汉语课堂作为研究对象，对教师和学生发放调查问卷，对学生问题行为和教师翻译与对策进行归纳，并对教师提出部分建议，包括加强与学生沟通、加强课堂规则建设、多注意问题行为多发区和多运用非语言反应应对问题行为等。[13]

最后是案例分析，案例分析研究法在对外汉语课堂内的问题行为进行案例阐述。如郝静（2019）结合自身实习经历和课堂观察的案例，对典型案例进行分析，最后分析问题行为产生的原因后提出建议。[14]余芊（2019）以广州某国际学校为例，以案例分析为主要研究方法分析了该校中低年龄段学

⑥ 李珺. 乌克兰哈尔科夫国立大学孔子学院汉语课堂问题行为调查及对策研究[D].合肥.安徽大学,2020
⑦ 杨晓婷. 志愿者教师课堂问题行为管理分析与建议[D].上海.上海外国语大学,2018
⑧ 谷婧玄. 泰国素叻他尼皇家大学汉语课堂学生问题行为调查与研究[D].哈尔滨.哈尔滨师范大学,2017
⑨ 甘浚珠. 印尼小学生汉语课堂问题行为案例分析及对策研究[D].绵阳.西南科技大学,2021
⑩ 冯雪丽. 对外汉语课堂问题行为及对策的行动研究[D].兰州.西北师范大学,2019.
11 王素珍. 江西师范大学来华留学生汉语课堂问题行为调查研究[D].南昌.江西师范大学,2020
12 司海洋. 来华俄罗斯留学生汉语课堂问题行为研究[D].沈阳.辽宁大学,2019
13 冯雪. 对外汉语课堂问题行为研究[D].上海.上海外国语大学,2017
14 郝静. 基于案例的汉语课堂学生问题行为研究[D].北京.北京外国语大学,2019

生的汉语课堂问题行为，以访谈和课堂观察为辅助研究方法，提出了汉语课堂上的有效管理措施和策略。[15]颜湘茹、廖晶琰（2015）以广州美国人国际学校中学部为例，对中学生对外汉语课堂问题行为进行了案例分析，在搜集的 37 个案例中筛选出兼具典型性和启发性的七个课堂问题行为案例来作为研究对象，提出行为契约法解决课堂问题行为。[16]综上所述，国内外对外汉语课堂内的学生问题行为普遍存在，且一直是对外汉语教师所不能妥善解决的教学管理的难题。如何有效妥善解决对外汉语课堂问题行为是目前对外汉语教师不得不关注的问题，制定国别化、学年段的留学生汉语课堂问题行为量表将在理论层面对问题行为的解决进行有效指导。

本文为了更准确地揭示长春市来华留学生汉语课堂问题行为分类情况，本研究在借鉴前人分类基础上，将留学生汉语课堂问题行为分为显性型课堂问题行为和隐性型课堂问题行为两类：

表 1 留学生汉语课堂问题行为分类

类型	维度	具体表现
显性型课堂问题行为	情绪型	旷课、迟到、随意进出教室、睡觉、吃东西。
	行为型	追逐打闹、高声谈笑、接打电话、提不合理要求等。
隐性型课堂问题行为	人格型	眼神躲闪、做小动作、发呆、看课外书、玩手机、写其他作业、沉默不语等。

因此，本文以长春市来华留学生汉语课堂为着眼点，运用问卷调查法、文献分析法、数理统计法、逻辑归纳法等研究方法，探索长春市来华留学生对汉语课程的情感倾向、对课堂及教师教学态度倾向、对长春市来华留学生汉语课堂环境认知情况以及汉语教学过程中的自身课堂问题行为感知情况等，并在此基础上提出一些长春市来华留学生课堂管理的思考与建议，以期为汉语教师在课堂教学及课堂管理方面提供参考的可能。

一、研究设计

（一）研究对象

本研究以长春市来华留学生汉语课堂为研究对象。本研究的调查范围是当前长春市招生来华留学生的大学。调查对象包括吉林大学、东北师范大学、长春师范大学、长春理工大学、吉林外国语大学等高校的 497 位来华留学生，包括韩国、日本、泰国、俄罗斯、美国、新西兰、蒙古、越南、菲律宾等国家。由于本研究主要指向课堂问题行为及情感倾向，抽象化、理论性较强，需要有较完整问题分析能力，所以选取的是十六周岁以上的汉语学习者作为调研对象。

[15] 余芊. 中低年龄段汉语课堂问题行为案例分析研究[D].广州.广州大学,2019

[16] 颜湘茹,廖晶琰.汉语课堂管理中奖惩案例分析——以广州美国人国际学校小学部为例[J].海外华文教育,2015(03):377-388

（二）问卷调查的实施

本研究问卷调查采用无记名形式作答，且说明其结果只用于研究，不涉及个人基本信息泄露问题。在确定问卷结构和内容后，为方便学生理解，经过专人翻译成英语后发放，然后分别找寻 5 名学生对问卷进行测试，根据反馈意见对题项进行了进一步完善。

（三）调查问卷的质量

为确保问卷调查数据的可靠性，本研究使用 SPSS21.0 对学生问卷中课堂环境部分数据进行效度和信度分析检验。

1.问卷信度测试

量表编制通常使用克朗巴哈（Cronbach）a 系数来表示量表可信度、稳定度的大小。信度系数越大，表明测量的可信度程度越大。本调查所用量表经 SPSS20.0 检验信度，“汉语课程的情感倾向”量表的 Cronbach a 系数为 0.757，“汉语课堂及教师教学态度的描述性”量表的 Cronbach a 系数为 0.794，“考试成绩描述”量表的 Cronbach a 系数为 0.818，结果说明本调查问卷中涉及的“汉语课堂环境”信度可接受。

2.问卷效度测试

Kaiser-Meyer-Olkin 值通常被用来作为量表可否进行的因子分析标准，如果值大于 0.7，说明量表效度良好。学生问卷中的“汉语课堂环境量表”经过 SPSS20.0 检测分析，KMO 值为 0.837，表示本问卷量表效度非常好。

二、研究结果

（一）留学生汉语课程的情感倾向调查

情感是人对自己与周围世界关系的一种主观态度和评价，是人对客观事物所作出的一种心理反映。留学生对汉语课程和汉语教师的情感倾向是其学习情感建立的基础，在汉语教学过程中，留学生借助于情感媒介来实现对教学内容的掌握，同时培养学习兴趣，以及汉语学习由课内到课外的延伸。经统计，长春市 497 名来华留学生对汉语课程的情感倾向参差不齐。

表 2 长春市来华留学生汉语课程的情感倾向

调查问题	对汉语课的态度			不喜欢汉语课的原因						对教师工作态度的满意度			对汉语教学的态度		
内容	喜欢	一般	不喜欢	内容枯燥乏味	组织形式单调	汉语教师问题	汉语基础不好	缺乏兴趣动力	其他	满意	比较满意	不太满意	喜欢	一般	不喜欢
比率（%）	48	51	1	33	43	7	13	25	11	40	56	4	26	62	12

表2表明了目前长春市来华留学生对汉语课程的情感倾向，其中，喜欢汉语课程的学生占48%，对教师工作态度满意的占40%，对汉语教学工作的认可程度占26%，以上数据说明长春市汉语教师对来华留学生的情感开发不够，汉语教师需要加大对留学生情感的开发力度，汉语教师通过多方面、多角度的运用各种方法去感染留学生，从根本上提高汉语教学水平。

表 3 长春市来华留学生对教师教学态度的描述性统计

	数目	最低限度	最大限度	平均值	标准偏差
对教师的满意度	497	满意	不太满意	1.64	0.560
对教学的态度	497	满意	不太满意	1.86	0.602
有效数字	497				

表 3 描述性统计结果中，留学生对教师的满意度及态度调查的平均值为 1.64 和 1.86，低于 3 则证明其结果具有可靠性，标准偏差为 0.560 和 0.602。留学生对教师对教师的满意度与教师教学密不可分。因此，结合实践教学，笔者认为教师教学中过多地注重汉语知识的灌输和技巧的培训，忽视了对留学生情感的培养，使汉语教学在很大程度上限制了个体主观能动性的发挥和个性的发展。汉语教学的目的之一，是实现其个体通过该学科的学习，培养其自主学习的兴趣和爱好。因此，在教学中，注重对留学生情感资源的开发，促进其个体获得多层次的情感体验，是完成教学任务、达到理想的教学目标的重要条件。

（二）长春市来华留学生对汉语课堂环境的认可度

有关长春市来华留学生对汉语课堂环境的认可度，具体数据统计如表 4。

表 4 长春市来华留学生对汉语课堂环境描述性统计

	数目	最低限度	最大限度	平均值	标准误差
个体性	497	有	满意	1.22	0.415
参与性	497	愿意	不愿意	1.42	0.504
学生凝聚力	497	是	不是	1.65	0.487
满意度	497	非常愉快	不愉快	1.47	0.500
任务取向	497	是	不是	1.37	0.483
创新性	497	是	不是	1.36	0.499
个性化教学	497	能	不能	1.52	0.501
有效教学	497				

表 4 具体地描述了目前长春市来华留学生汉语课堂环境的统计数据，如何提高留学生课堂上的“个体性”、课堂教学的“参与性”、“凝聚力”、对课堂气氛的“满意度”、课堂活动组织的“任务取向”、教师教学“创新性”以及教师“个体化教学”的正面认可度，是值得汉语教师深思的问题，也是改善课堂环境的切入点。

（三）长春市来华留学生汉语教学中的课堂问题行为

课堂问题行为是存在于留学生汉语教学中影响教学效果的重要因素，因此，对课堂问题行为的调查研究具有重要的意义，如表 5。

表 5 长春市来华留学生汉语教学中的课堂问题行为

内容	随意走动	玩手机	旷课	睡觉	发呆	高声谈笑	迟到	吃东西	提不合理要求	迟到，找理由逃	眼神躲闪	其他
结果（次）	52	62	26	28	1	35	24	29	44	4		61

表 5 具体列举了长春市来华留学生汉语教学中的典型课堂问题行为，需要指出的是，关于课堂问题行为问卷调查的选择中，学生可以做多项选择，所以表 5 中的问题行为项目比例之和大于 100%，同时，也可以看出课堂问题行为的普遍性，因此，汉语教师应关注且积极应对留学生的课堂问题行为。

课堂问题行为是存在于长春市留学生汉语教学中影响教学效果的重要因素，因此，对课堂问题行为的调查研究具有重要的意义。孙影娟在“大学生课堂问题行为的类型及其特征分析”一文中，提出了大学生 3 种典型的课堂问题行为：显性无意型课堂问题行为、隐性课堂问题行为和显性有意型课堂问题行为[17]。本问卷调查中，有关课堂眼神躲闪、发呆的问题行为就属于隐性课堂问题行为，长春市来华留学生汉语课堂沉默的原因很多，调查留学生列举的自身课堂问题行为都属于隐性课堂问题行为，比如玩手机、睡觉以及各种各样的抵触心理都是隐性课堂问题行为。尽管来华留学生的课堂问题行为不再像小学生那样具有明显的攻击性和侵犯性特征，但造成的不良影响是不容忽视的。

（四）课堂问题行为与考试成绩之间的关系

研究发现，课堂问题行为与考试成绩之间存在相关性，课堂问题行为比较多的学生，其考试成绩也会偏低。另外，考试成绩与学生的课堂问题行为性质存在一定的关系。当然，所调查的学生成绩评估方法是根据学生平时成绩的 30%加上期末考试成绩的 70%计算出来的，可能会使本研究受到一定的主观因素的影响，但总体上说，本研究还是具有一定的说服力的。

表 6 考试成绩描述性统计

	数目	最低限度	最大限度	平均值	标准偏差
成绩	497	0	86	70.10	7.824
有效数字	497				

[17] 孙影娟. 大学生课堂问题行为的类型及其特征分析[J]. 世纪桥, 2009(07):146-147

表 6 的统计数据表明了汉语课堂中长春市来华留学生参加问卷调查的考试情况，其中平均值为 70.10，标准方差为 7.824。通过表 7 的统计数据，可以进一步分析考试成绩。结合学生的期末考试成绩和学生在问卷中提到的课堂问题行为进行对比研究，可以发现，考试成绩在 80 分以上的学生共有 18 人，18 位学生在问卷中提到的课堂问题行为主要有以下几个方面：“上课提不起精神，希望教师在课堂加强口语练习，上课会走神，在课堂上不知道要不要回答问题，不愿意和老师交流，感觉课堂互动太少了等。”可以看出，这些留学生的问题行为大多体现在与汉语教师的交流和口语练习，表明这些留学生学习汉语的强烈愿望，并且希望自己能够取得学习的进步。考试成绩在 60 分以下的学生共有 9 人，这 9 名学生在问卷中提到的课堂问题行为主要是“上课想睡觉、玩手机”，可以看出这些留学生学习汉语意愿较为薄弱，存在较为严重的学习态度问题，这些“问题行为”从性质上来看是很严重的。这些留学生要想取得汉语学习的进步，必须从根本上改变学习态度和对汉语课程的态度。因此，作为汉语教师，如何在课堂教学中敏锐地发现留学生的各种课堂问题行为，并在自己的教学组织中通过各种教学方式化解学生的课堂问题行为至关重要。

表 7 单样本检验

	检验值=0					
					95%置信区间	
	t 分布	自由度	σ（2-截尾）	平均值	下限	上限
成绩	134.682	497	0.000	70.097	69.07	71.12

三、思考与建议

（一）培养学生对汉语的兴趣和热爱

通过调查研究，汉语教师应该有意识地培养留学生对汉语的兴趣和热爱，开发出符合留学生兴趣爱好的汉语课程资源。在汉语教学内容和教学方法上，要尽量满足留学生的学习需要，选择与他们生活经验相符的、趣味性较强的内容和方法，汉语教师可以多参与到留学生中去，与其一起进行汉语学习活动。

（二）优化课堂心理环境，创造活跃的课堂气氛

优化课堂心理环境需要教师和学生两方面的共同努力。对于教师而言，在课堂教学过程中，要设计具有个人特色的教学活动，充分考虑学生的主观因素，设计课堂活动时，要从学生原有知识和经验背景出发，联系留学生的现实生活，尽量为留学生提供与个人有相关意义的练习与活动。课堂上，汉语教师要善于提问，在留学生发言时应认真倾听，留学生发言结束之后应该及时给予必要的点评，并让其他学生对发言进行评论，强调启发式教学。除此之外，汉语教师还应该加强课外与留学生的交流和沟通：第一，利用网络建立教学班级线上群组，注意与学生的情感交流，加强与留学

生的集体和个别交流，及时解决留学生的不良课堂行为问题，在教学班级内部创造学习汉语的良好氛围。第二，汉语教师应该及时进行教学反思，检查自己的教学方式，让留学生热爱汉语课程和汉语教师的教学活动。第三，汉语教师在课堂教学过程中要有一定的激情，并把自己对汉语课程的激情传递给学生，让学生感受到汉语教师的激情，并进一步热爱汉语课程且能够自主学习汉语。

（三）积极应对留学生的课堂问题行为

当汉语教师和学生双方努力创造活跃的课堂气氛时，仍然会个别学生在课堂出现某些课堂问题行为，教师应该积极应对学生的课堂问题行为，要能够理解这些行为背后的原因。针对学生的课堂问题行为和焦虑情绪，汉语教师应该做到以下几点：第一，对出现问题行为的学生依然表示关爱和信任，肯定和尊重他们的价值。第二，对待不同的课堂问题行为应该采取不同的应对措施，区别对待学生的显性课堂问题行为和隐形课堂问题行为，创造活跃的、健康的课堂环境。针对显现课堂问题行为，汉语教师可以强化目标行为，给予适当的奖赏或处罚，实行“代币制”来激发学生汉语习得兴趣。针对隐形课堂问题行为，汉语教师更多的是应该强化心理辅导，通过改变学生的认知、新年、价值观念和道德观念来改变学习者外部行为的方法，以和谐有序的沟通方式采取辅助策略，运用接纳性语言，鼓励学生说出内心的真实感受，以此改善学生课堂问题行为。

结语

本研究对长春市来华汉语课堂出现的各种问题行为进行了初步的调查，了解了长春市来华留学生在课堂上的典型问题行为，分析了这些问题行为与学生考试成绩的关系。在调查的基础上，对长春市来华留学生汉语教学进行了思考，强调长春市来华留学生的汉语教师应该及时敏锐地发现学生的课堂问题行为并采取不同的应对方法，转变思想，树立动态的课程资源观，充分调动各个主体的积极性，积极地投入到留学生汉语教学活动中。当然，本研究也有一定的局限性，涉及的问题也很有限，如果能把问卷发放扩大到更大范围内的学生中间进行，并对问卷调查过程进行全程录像，记录学生在完成问卷时的心理，结果会更有意义。因此，相关方面的调查和研究有待从事留学生汉语教学的同仁进一步探讨，从而为留学生汉语教学提供更多的心理学方面的理论指导，以期提高留学生的汉语水平，从根本上改善教学效果。

参考文献

程成（ANCHITTA VORADITEE）.泰国大学生汉语学习动机的调查分析.[D].广州:广东外语外贸大学,2015.

陈伟明.泰国华侨崇圣大学汉语专业课程设置与学生满意度调查研究.[D].天津:天津师范大学, 2016.

陈时见.课堂管理论.[M].桂林：广西师范大学出版社,2002.

陈欣逸（DONRUETHAI KHEMSAKSITH）. 泰国艺术大学中国文化教学现状分析.[D].北京:中央民族大学,2013.

大丰. 泰国布拉帕大学汉语综合课 PPT 课件制作与使用问题调查研究.[D].天津:天津师范大学,2017.

方蕾. 泰国宋卡王子大学中文系汉语教学现状调查与分析.[D].开封:河南大学,2017.

黄文良. 泰国国立蓝康恒大学汉语听说课研究.[D].成都:四川师范大学,2017.

洪小美(JIRAYA WONGYAI).泰国汉语教师课堂鼓励性用语的使用情况研究.[D].厦门:厦门大学,2020.

侯钰婷. 泰国小学汉语课堂问题行为分析及对策研究.[D].绵阳:西南科技大学,2022.

林格伦.章志光等译.课堂教学心理学.[M].昆明:云南人民出版社,1983.

刘慧青.泰国大学汉语教学课堂管理问题探析——以普吉皇家大学为例.[J].国际公关,2020(08):153-155.

陆仟禧,梁文耀,李琳,邓一星.基于 AWS SageMaker 和 DeepLens 的高校课堂学生问题行为检测方法研究.[J].电脑知识与技术,2022,18(01):113-115.

蓝如桂（NUTTARIGA NUNTANOI）. 泰国学生汉语课堂问题行为研究.[D].郑州.郑州大学,2020

马玉玲,马静,郭振清.大学生课堂问题行为的成因及对策研究.[J].河北科技师范学院学报 (社会科学版),2020,19(01):91-97.

梅玉琴（Thantita Meklai）. 泰国南部地区高中汉语课堂管理现状与提升策略研究.[D].济南:山东师范大学,2022.

皮奕.泰国大学的汉语学习现状研究——以泰国庄棚皇家大学为例.[J].现代语文(语言研究版),2012(12):111-113+2.

邵瑞珍.学与教的心理学.[M].上海：华东师范大学出版社,1990.

孙影娟.大学生课堂问题行为的类型及其特征分析.[J].世纪桥,2009(07):146-147.

唐韵（Kotchamon Wongwaiyut）.泰国宋卡王子大学（普吉校区）商务汉语课“三教”问题调查研究.[D].哈尔滨.哈尔滨师范大学,2019.

王新泽. 泰国中学生汉语课堂问题行为研究.[D].保定:河北大学,2021.

于帅.泰国曼谷小学汉语课堂问题行为分析及对策研究.[D].呼和浩特.内蒙古师范大学,2020.

杨魏力（WERASAK SAEYANG）. 汉语初级教材话题选择与泰国大学生接受度考察.[D].武汉.华中师范大学,2018.

云星月(Dararat Intarakumnerd).泰国东亚大学中国学专业的现状考察.[D].武汉.华中师范大学,2016.

张明杰（SUPREECHA JUNKAEW）.泰国兰实大学汉语教学现状调查与探析.[D].武汉.华中师范大学,2019.

张建强.泰国大学的汉语教学模式探索——以泰国华侨崇圣大学为研究个案.[J].国际汉语学报,2012,3(01):180-187.

Nisara Suthisung. The Focusing on Compression to Thinkable Concept as Shift from Procedures to Concept: Evidence from Thai Classroom.[J].Journal of Education and Learning, 2014:125-135.

Srisinthon P.Effect of the use of webquest in a Chinese for tourism course at a Thai university: An exploratory study.[J].International Journal of Learning,Teaching and Educational Research, 2021:50-67.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
YU SHUAI

Highest Education（最高学历）：
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）：
Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
Teaching Chinese to Speakers of Other Language

Address（地址）：
Huachiew Chalermprakiet University 18/18 Debaratana Rd.km.18 (Bangna-Trad)Bangplee Samutprakarn 10540

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
AI HONGJUAN

Highest Education（最高学历）：
Doctor’s Degree

University or Agency（任职院校或单位）：
Southwest University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese Philology

Address（地址）：
No.2 Tiansheng Road,Beibei District,Chongqing,China 400715

基于物性结构理论的现代汉语“水”字义项的描写

RESEARCH ON THE DESCRIPTION OF THE WORD "SHUI" IN MORDEN CHINESE BASED ON QUALIA STRUCTURE

张敬科 [1]
ZHANG JINGKE
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalernprakiet University
E-mail : 282087735@qq.com

艾红娟 [2]
AI HONGJUAN
西南大学，中国
Southwest University, P.R.China
E-mail : 768392679@qq.com

Received: 10 December 2022 / Revised: 25 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

汉语全球化发展的大背景下，汉语国际教育事业发展整体态势良好。词典作为教与学最古老的工具之一，其重要性不言而喻。释义作为词典研究中难度最大、学术含量最高的部分之一，一直以来备受关注。学界已有的相关研究大都关注义项的划分及义项间的引申关系，忽视了对义项的深入描写。本文运用物性结构理论，根据“水”字在真实语料中的组合方式、搭配习惯和语义解释，结合词典已有释义，重新描写“水”在现代汉语中的义项分布情况并探索其义项衍生分布成因，为已有的词典运用描述性话语释义进行了探讨，以期为汉语学习型词典中自然物类词的释义描写提供有益参考。

关键词：物性结构；义项描写；语料库

ABSTRACT

Under the background of the globalization of Chinese language, the development of international Chinese language education is in a good overall trend. As one of the oldest tools for teaching and learning, the importance of dictionaries is self-evident. As one of the most difficult and academic parts in dictionary research, interpretation has always been concerned.

Most of the existing studies focus on the division of semantics and the extended relationship between semantics, ignoring the in-depth description of semantics. Based on the theory of qualia structure, according to the combination mode, collocation habits and semantic interpretation of "SHUI" in real corpus, combined with the existing definitions in dictionaries, this paper re-describes the distribution of "SHUI" in modern Chinese and explores the causes of its derivative distribution of meanings, to explore the application of descriptive discourse definitions in existing dictionaries. In order to provide useful reference for the description of the natural words in the Chinese learning dictionary.

Keywords： Qualia structure, Semantic description, Corpus

绪论

一、研究背景和意义

（一）选题缘由

名词是客观世界中的实物语言范畴化的产物，是人类抽象认知的基础。虽然名词最初的指称意义相对比较简单，随着使用频次的增加与人类认识、理解世界的不断变化与深入，名词指称意义由具象单一向抽象复杂逐渐拓展，语义日渐丰富。一词多义是自然语言中的普遍现象，认知语义学普遍认为，词语的多义性是人类在使用过程中通过隐喻、转喻等认知机制实现的，即由词的基本意义向其他意义延展而产生的多义现象。在词典编纂中如何处理多义词及分化多义词的不同义项是需要重视的一个问题。

在《汉藏语言语义词表》中，“水”位列一级核心，是现代汉语最常用词之一。其英语对应词“water”是牛津 3000 词表的常用单词之一，在斯瓦迪士核心词表中位列第 75 位。在北京大学现代汉语语料库 CCL 中，“水”字的现代汉语语料共计 431909 条，约 4100 万字。“水”字构词能力强，内涵属性多，由其自身的性质和功能产生了一系列意义和用法。

（二）理论基础

物性结构理论源于由 James Pustejovsky 教授等设立的生成词库论，是一套关于词汇本体知识的描述体系，用来细致描写名词的语义关系。物性结构理论从形式角色、构成角色、功用角色和施成角色四个方面表征事物的性质，为“语言知识和百科知识的表征提供接口”（宋作艳，2017）。

物性结构理论对词汇所指对象的区别性属性的概念、构成、施成以及功用的描写为认识与刻画事物的属性提供了可供操作的工具，为涉及名词隐喻的语义的理解提供了新的理论视角及认知基础，对名词的语义范畴、多义理解、词义的扩展演变以及词义在实际语境中的具体意义等都有很好地解释力。如：“薪水”在《汉语大词典》中有三个义项“①柴和水 ②打柴汲水 ③工资”。三个义项由

名词义项发展到动词义项再到抽象的名词义项，我们可以借用物性结构理论对其进行释读。“薪”“水”作为当时生活的必需品，凸显了“薪”与“水”的功用角色；“打”“汲”分别作为对“薪”“水”的一种处置，使“薪”“水”的功用目的得以实现。魏晋六朝时“薪水”渐渐成为日常生活开支的费用，由部分生活所需物质（实物）转指购买生活物质所需的费用（抽象）。现在人们按月领取的酬劳主要用于购买生活必需品，所以将工资称为“薪水”。从物性角色的角度来看，词义延伸的形成基本上依赖于物性结构中的功用角色。《现汉》只收录了“工资”这一抽象的名词义项，不利于理解词义的发展，我们建议增加其基本义义项，并对功用角色进行凸显描写，即：原指维持生活必需的柴和水，现指人们按月领取的酬劳。

义项的划分和描写是词典释义的重要组成，也是词典编纂的核心工作之一。国内外学者在如何进行“划分”与“描写”方面进行了有益探索与探讨，如李仕春（2016、2017、2020）创立了研究现代汉语常用词义项分布情况的学术范式，从理论及方法层面为研究现代汉语常用词的义项分布情况提供了新思路。虽然学界在应用语料库技术指导辞书编纂及运用“描述性话语”进行释义等方面达成共识，但汉语词典已有释义尤其是名词释义还不尽如人意。基于此，本文运用物性结构理论，以个案研究的形式，采用定性与定量分析的方法对现代汉语单音多义词“水”的义项分布及衍生进行深入描写，以期丰富汉语名词释义描写实践与方案。

二、研究范围、目的、主要内容、方法和创新性

（一）研究范围

根据李仕春（2016）介绍的运用语料库技术研究现代汉语单音多义词义项分布的方法，我们按比例抽取了 10000 条共计 71.4 万字的语料建立“水”字平衡语料库。“水”字平衡语料库所含各类语料情况见下表。

表 1 “水”字平衡语料分布情况

	二级分类	三级分类	四级分类	下载语料	抽样语料
“水”字平衡语料分布情况	当代	1.CWAC		4932	500
		2.口语		523	300
		3. 史传		1698	500
		应用文	4.中国政府白皮书	613	100
			5.健康养生	2741	150
			6.法律文献	114	100
			7.社会科学	3039	150
			8.自然科学	3105	200
			9.药方	3339	200
			10.菜谱	6064	200
			11.议论文	870	100
			12.词典	6670	200
			13.说明书	258	100
		报刊	14.1994 年报刊精选	59459	550
			15.人民日报	114991	550
			16.作家文摘	6783	350
			17.市场报	7643	350
			18.故事会	175	100
			19.新华社	123143	550
			20.读书	8408	350
			21.读者	7343	350
			22.青年文摘	70	50
		文学	23.台湾作家	3037	200
			24.大陆作家	22359	600
			25.香港作家	2085	100
		电视电影	26.文艺	2158	100
			27.非文艺	2501	100
		28.相声小品		974	200
		29.网络语料		15239	1000
		翻译作品	30.应用文	4355	300
			31.文学	13034	700
	现代	32.戏剧		4119	600
		33.文学		367	100
	合计			431909	10000

其中将“水”字用在地名、人名或者书名等专有名词中的语料共计 320 条，占 3.2%，如“秀水街”“陈水扁”“水浒传”等。以上“噪音”语料无需标注义项，本文不再另行讨论。

（二）研究目的

本研究运用文献考证法研读汉英中型语文词典及相关文献，对汉英词典中自然物类词-“水”的义项划分和义项描写进行总结和分析，在世界范围内探索描写同类词的最优方法和解释同类词义项分布的最优理论。为汉语学习型词典中自然物类词释义探索出可资借鉴的描写原则和实践方案，对双语学习型词典自然物类词条目的创新研编思路及编纂实践起到有益的参考作用，具有一定的理论和实践意义。

（三）研究主要内容

以现代汉语常用词“水”为例，依托语料库技术，从北京大学中国语言学研究中心的现代汉语语料库 CCL（Center For Chinese Linguistics）中分类抽取“水”字平衡语料共计 10000 条进行标注与分析。根据“水”在真实语料中的组合方式、搭配习惯和语义解释，结合词典已有释义，运用物性结构理论重新描写“水”在现代汉语中的义项分布情况，探索解释其义项衍生及分布成因。

（四）研究方法

1. 比较法

比较法作为人们认识客观事物的一种重要方法，也是语言研究的基本方法之一。本研究基于汉英中型语文词典对比分析，遵循辞书比较中客观性、动态性和联系性等原则，揭示汉英词典在自然物类词释义上的异同。

2. 定性与定量结合法

本研究力求在定性的基础上，用定量把定性精细化、规律化，增强研究的研究结果的效度和信度。具体做法为：首先从汉英中性语文词典中对所选自然物类词-“水”的定性释义出发，结合语料库技术建立“单字平衡语料库”。然后，对语料进行穷尽性标注，统计出各个义项的使用频次。接着，以“同场同模式”理论为指导，运用系统的方法归纳出所选自然物类词-“水”的义项分布规律。最后，运用生成词库等理论对所选自然物类词-“水”做出定性描写与释义。

3. 描写与解释相结合的方法

首先，对现代汉语自然物类词-“水”的义项分布情况进行细致描写，并在此基础上，以物性结构理论为指导，优化汉语词典中所选自然物类词-“水”的义项划分和释义描写，并补充语料库中存在而现有汉语词典中漏收的义项；以描述性话语为现代汉语自然物类词-“水”释义。

（五）研究创新性

本研究依托于语料库技术，将海量语料下载后采用分阶段的方式抽取语料，建立单字平衡语料库，既注重所取语料的充足性，也注重所取语料的均衡性。因此，所建的每一个单字平衡语料库中的语料足可以保证能够分析清楚该字在现代汉语中的义项分布情况。在汉英词典对比的基础上，用物性结构理论、隐喻转喻理论、概念整合理论为指导，研究汉语自然物类词-“水”的义项划分与描写并解释词义衍生原因，建立现代汉语自然物类词-“水”释义模式。

三、研究结果

对所建“水”字平衡语料库进行穷尽性标注、统计与分析，可以发现“水”在真实语料中的搭配选择与物性结构理论中“水”所指概念知识的物性角色描写具有高度的关联性。据此我们把“水”在现代汉语中的义项分布情况重新描写如下：

（一）“水”字基本义的描写

《现代汉语词典》（第 7 版）（以下简称《现汉》）中已收录的“水”的第一个义项为“水”的本义，其描写如下：

名最简单的氢氧化合物，化学式 H_2O。无色、无味、无臭的液体。在标准大气压下（101.325 千帕），冰点 0℃，沸点 100℃，4℃ 时密度最大，为 1 克/毫升。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 6733 条，使用频率约为 67.3%，构成的复字词有开水、热水、用水、打水、喝水等，例句如：

（1）我国又是世界上 12 个贫[水]国家之一，淡[水]资源还不到世界人均[水]量的 1/4。（当代\CWAC）

（2）我们不敢给他多吃东西，只让他喝一点米汤，又时时把开[水]灌进他的嘴里去。（现代\文学）

按：《现汉》中该义项的描写凸显了“水”的构成角色“氢氧化合物，化学分子式，冰点、沸点以及密度等构成状态”和形式角色“无色、无味、无臭，液体”。“水”的英语对应词“water”在《牛高》中的该项释义为“a liquid without color, smell or taste that falls as rain, is in lakes, rivers and seas, and is used for drinking, washing, etc.”（一种无色、无味、无臭的液体，以雨的形式落下，存在于湖泊、河流、海洋中，用于饮用、洗涤等）。该义项中的形式角色描写与《现汉》中的描写完全相同，不同

的是,《牛高》中该义项的描写增加了施成角色（falls as rain）、功用角色（is used for drinking, washing ）和构成角色（is in lakes, rivers and seas）。

我们将“水”字基本义释义在汉英内向型、外向型词典[1]中的物性角色描写分布情况进行对比，发现“水”的基本义释义在汉、英词典中描写的物性角色分布情况大致相同，共现频率从高到低依次表现为：形式角色、构成角色、功用角色、施成角色。具体物性角色中的不同物性值也各有侧重，如形式角色中的“液体；无色无味”、构成角色中的“形成湖泊、河流、海洋等”、功用角色中的“饮用、洗涤”凸显度较明显。“water”在英语内向型、外向型词典中该义项的描写基本涵盖了四种物性角色，相较于“水”在汉语内向型、外向型词典中该义项的描写更加细致与全面。

通过语料标注，我们发现“水”常见的搭配如：喝水、吃水、饮水、浇水、洒水、洗澡水、洗脸水等都突显了“水”的功用角色（用于饮用、浇灌、洗涤，滋养万物等），如：“回来洗个冷[水]浴，你的感觉就跟你刚才不愉快的感觉不一样了。”“连凉[水]都不喝，只喝白开[水]。”“什么时候给小鼠喂[水]”“[水]米几乎都难以入口。”等。因此我们建议为《现汉》中该义项的描写增加功用角色，并将该义项重新描写为：

1. 名一种纯净时无色、无味、无臭的透明液体，是江、河、湖、海洋等水域的重要构成，可以用于灌溉、洗涤、饮用等，是生物机体赖以生存的重要物质。

在《朗高》中该义项描写为“LIQUID,the clear liquid without colour, smell, or taste that falls as rain and that is used for drinking, washing etc（液体。无色、无味、无臭的透明液体，以雨的形式落下，用于饮用、洗涤等。）”。值得注意的是，该项释义前用大写的“LIQUID（液体）”作为指示标记，也凸显了“water/水”的形式角色。随着当代词典对义项的区分日趋精细，词典中收录的义项也越来越多。为方便快速查出合适释义，可以采用不同字体或印刷色彩在相应的义项前使用引导词（guide word）或指示标记（sign post）对义项进行简练概括，起提示作用。《剑桥国际英语词典》首创在词条中为多义词的每个义项提供一个引导词，方便读者检索，准确找到词义。《朗高》（第 3 版）开始在有多项释义的词条里加上了以大写字母标出的“指示标记”，便于用户快速查出需要的合适释义，并对指示标记用语进行词汇控制，即只用“朗文释义词汇”中的单词编写。这样的设计符合用户认知习惯，有利于学习者精准理解语义，一定程度上提升词典文本动态引导能力。我们认为汉语词典尤其是外向型汉语词典的编纂设计可以为多义词的部分义项设立引导识别标志，以词或短语的形式醒目地置于相应义项的前面，方便并引导学习者进行检索。据此，我们为“水”基本义项释义增加凸显其形式角色的引导词—“液体”。

[1] 本文选取的内向型汉语词典分别是《现代汉语词典》（第 7 版）（简称《现汉》）《现代汉语规范词典》（第 3 版）（简称《现规》）和《现代汉语学习词典》（简称《现学》）；内向型英语词典分别是《牛津简明英语词典》（第 10 版）（简称《牛简》）、《韦氏大学词典》（第 11 版）（简称《韦大》）和《柯林斯英语词典》（第 13 版）（简称《柯林斯》）；本文选取的外向型汉语词典分别是《现代汉语学习词典》（孙全洲版）（简称《现学》（孙））、《商务馆学汉语词典》（简称《商务馆》）和《当代汉语学习词典》（简称《当学》）；外向型英语词典分别是《牛津高阶英语词典》（第 9 版）（简称《牛高》）、《朗文当代高级英语辞典》（第 6 版）（简称《朗高》）和《柯林斯 COBUILD 高阶英语学习词典》（第 9 版）（简称《柯高》）。

（二）“水”字其他义项的描写

学界在探讨多义词的处理及不同义项的分化上意见不一，多数学者主张以意义为设立义项的标准，有些学者提出通过应用语料库对多义词词义进行标注以此来检验词典义项划分的合理性和完备性。据此，我们参考词典中已有释义，结合真实语料中的搭配与语义解释，参照上文中建立的“水”字物性结构描述框架，对由“水”字本义衍生而出的其他义项进行重新描写。

2. ㊀人或动植物等生物体内分泌形成或循环存在的液体。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 625 条，使用频率约为 6.25% ，常见的复字词有汗水、汁水、羊水、口水、脓水等，例句如：

（1）晓荷象吃多了白薯那样，冒了一口酸[水]，把酸[水]咽下去，他仍然笑着，不露一点着急的样子。（现代\文学）

（2）平儿整夜呕着黄色的[水]，绿色的[水]，白眼珠满织着红色的丝纹。（现代\文学）

按：《现汉》中没有收录该义项。《柯林斯》中对该项释义的描写如下：*Physiological* . any fluid secreted from the body, such as sweat, urine or tears; the amniotic fluid surrounding a fetus in the womb（生理的。身体分泌的液体，如汗、尿或眼泪;子宫中包围胎儿的羊水）。该义项的描写凸显了释义所指物质的施成角色（身体分泌）与形式角色（液体）。例句中的“酸水”“咸水儿”分别指“胃液”和“泪水”。“胃液”是人或动物体内的胃分泌的一种液体。“泪水”是人或动物体的泪腺分泌的一种液体。结合语料标注与分析，我们发现该义项所描述的物质其施成角色一般指向人或动植物体内某些部位的分泌或形成，与“水”的本义在施成角色上不一致，建议将该义项独立分化并对施成角色进行凸显描写。

3. ㊀ 某些物质（多为金属类）经过高温熔化而形成的液态物。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 18 条，使用频率为 0.18 %，构成的复字词有：铁水、钢水、铅水等，例句如：

（1）这些铁弹子全是他自己铸造，用黄泥制成模子，将熔化了的铁[水]倒进模子里，便成一个个弹子。（当代\史传）

（2）他的右手被行刑者用硫磺烧焦，接着又把熔化的铅[水]浇在伤口上（当代\报刊）

按：《现汉》中没有收录该义项。《当学》中对该义项描述如下：“㊀某些含水或像水的液体。钢～|汗～|胶～|墨～|血～|花露～。”我们参考词典中已有释义，结合真实语料中的搭配与组合，认为“含水”凸显“水”的构成角色，而“像水”主要凸显“水”的形式角色，两者在物性角色上有明显差异，建议将该义项进行分化。

《现汉》中对“铁水”的释义为“㊀铁熔化而成的炽热液体。”该释义主要涉及所指物质的构成角色、施成角色和形式角色。对“钢水”的释义为“㊀液体状态的钢”。该释义涉及所指物质的形式角色和构成角色。词典释义要求具有系统性，即同一个语义场的若干个词的释语模式应该相同。

为保证释义的一致与系统，词典释义尽量符合同场同模式原则。据此，我们建议将此义项独立分化并对部分释义进行优化调整如下：

铁水：㊀铁经过高温熔化而成的炽热液体。钢水：㊀钢经过高温熔化而成的炽热液体。

4. ㊀一种经过加工或配制形成的水溶液或液体制剂。

该义项在"水"字平衡语料库中共有 487 条，使用频率约为 4.8 % ，构成的复字词有：墨水、香水、眼药水、洗发水、化妆水等，例句如：

（1）瓜皮也是良好的美容品，用它擦面、擦身、擦手、功效胜过紧肤[水]加漂白皮肤[水]。（当代\应用文）

（2）从较早生产的[水]、糖浆、蜜丸、片剂、胶囊剂、针剂，发展到口服液。（当代\报刊）

按：该义项对应《现汉》中已收录的"水"字第四个义项"㊀（～儿）稀的汁：墨～|药～|甘蔗的～儿很甜。"《现汉》中对该义项的描写给人一种模棱两可的感觉，对"稀"和"汁"的理解比"水"的释义更让人费解。这样的释义方式不方便词典用户理解，建议采用描述性话语进行释义。例句中"紧肤水""水（药水）""怪水（镪水）"均为人工合成的水溶物，一般经过一定比例的配制而形成。我们建议在该义项释义中为释义所指物质增加施成角色的描写，方便词典用户更准确把握词义。

"类义征是名词范畴词条的释义中对被释义的词目起归属作用的释义成分。"（冯海霞、卢东民，2011：17）我们发现义项 2、3、4 中释义所指物质的形式角色与"水"字基本义的形式角色在属性上基本一致，据此我们认为可以将四个义项进行组合编排，并将"液体"作为该义项群的引导词，方便词典用户查阅检索。

5. ㊀水域，泛指一定范围内被水覆盖的空间、区域或平面，尤指江、河、湖、海、洋等水域的通称。

该义项在"水"字平衡语料库中共有 1416 条，使用频率约为 14.1% ，构成的复字词有：山水、内水、水陆、水运等，例句如：

（1）以上规定不影响沿海国为在驶离内[水]后通过领海的外国船舶上进行逮捕或调查目的而采取其他法律授权的任何步骤的权利。（当代\CWAC）

（2）杭州离他家仅一[水]之隔，他却"四至杭州而不归"。（当代\史传\蒋氏家族全传）

按：该义项对应《现汉》中已收录的"水"字第三个义项"指江、河、湖、海、洋：～陆交通|～旱码头|～上人家。"《现规》中该义项描写为"㊀泛指一切水域（跟"陆"相对）。～陆两栖|三面环～。"两部词典的已有释义过于简单与宽泛，不利于词典用户对词义的理解。"水"是"江、河、湖、海、洋"的重要组成，用"水"转喻"江、河、湖、海、洋"是由"水"的构成角色的凸显形成的部分转喻整体。英语词典中对该义项的描写都凸显了"水"的构成角色，如《朗高》中用"AREA OF WATER(水域)作为该义项的指示标记，其释文为"一片水域，如海洋、湖泊等。如，浅水/深水为水的集合概念。"通过语料标注与分析，我们发现"水"字该义项常见的搭配有"水上""水下""水面""水路"等，其

中如“上、下、中”等方位词对其前面的名词存在一定的语义强迫现象，即要求其前面的名词具有一定的空间性。这些方位词与“水”搭配时语义上倾向于将“水”解读为占据一定空间的水的集合体。这里我们建议将该义项的描写进行优化并对“水”的构成角色进行凸显。

6. ㊀特指某一水域，尤指某些河流的专称。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 42 条，使用频率为 0.42%，常见的复字词有：渭水、汉水、淮水等，例句如：

（1）到了易[水]河边儿，来到了张元素老师的家里边儿，进去以后呢，把这个钱往桌上一摆，然后他跟老师说呢，他说我要用这些钱，来学您全部的医术。（当代\口语）

（2）船到中流，汉[水]波浪滔滔，小小的渡船摇晃不已，张三丰心中，也是思如浪涛。（当代\相声小品）

按：该义项对应《现汉》中已收录的“水”字第二个义项“河流：汉～|淮～”。例句中的“易水”“晋水”“汉水”均为特定的某一河流的专有称呼。同样在《现规》《现学》中对该义项的释义均采用以词释词，没有进行深入描写。值得注意的是，《现规》中对该义项的衍生关系进行了标注即由“水”的本义直接引申，并由该义项引申出“泛指一切水域。”我们认为，该义项在上述词典中的描写无法清晰呈现与该义项相关的衍生关系，建议采用描述性话语对义项描写进行较为清晰的刻画，将义项衍生所依赖的构成角色（水）进行凸显。

义项 5、6 由本义中“水”的构成角色凸显引申而来，我们认为可以将两个义项组合编排并以“水域”作为释义指示词，引导该义项群。

7. 名灾害。泛指因暴雨、洪水等积水过多对人类社会造成的灾害，以洪涝灾害为主。特指洪水。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 190 条，使用频率为 1.9%，构成的复字词有：大水、洪水，水旱等，例句如：

（1）莫说这两年不是[水]就是旱，就遇着了丰年，也没有多少进帐轮到我们头上。（现代\文学）

（2）谁想到１９３９年天津发大[水]，银行的地下室被淹，存放在那里的资料几乎全部被毁。（当代\史传）

按：《现汉》中没有收录该义项。《现学》《现规》中对该义项的描写为“水灾；洪水：发～。”“水”字该义项在平衡语料库中的分布较为集中，常见的组合搭配有“洪水、大水、水灾”，常见的动词搭配有“发、淹、退、治、放”。“水”在《说文解字》中的解释是：“水、准也。北方之行，象众水并流，中有微阳之气也。”甲骨文中的“水”字就取象于水流动之形，可见“水”的流动性是其典型的行为角色。“洪水”的本义为“共水”，即“多条水流汇聚在一起”。水流在汇聚与流动中产生力量并形成能量，当超出人类与自然承受的正常范围就会产生问题或灾难。我们建议采用描述性话语对该义项进行优化与调整，凸显描述该义项所指事物的施成角色。

8. ㊟金融。附加的费用或额外的收入。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 155 条，使用频率为 1.55%，常见的词有：升水、贴水、汇水等，例句如：

（1）这意味着投资要求的风险溢价和期限升[水]会减少。（当代-CWAC）

（2）会增加远期美元的供给，促使远期美元汇率下跌，因而远期美元的贴[水]会扩大。（当代-CWAC）

按：该义项对应《现汉》中已收录的“水”字第六个义项“指附加的费用或额外的收入：贴～|汇～|外～”。《柯林斯》中对该义项的描写比较专业与全面，释文为“金融，为未增加实收资本而发行的股本融资，使公司资本的账面价值不能完全体现在资产或盈利能力上;反映这种虚增的资本账面价值的虚构或不现实的资产”。该义项作为金融专业术语，在汉、英外向型词典中均未被收录。我们建议为《现汉》该义项增加引导词—“金融”，增强词典的用户友好性。

9.量用于描述衣物等的洗涤次数。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 8 条，使用频率为 0.08%，常见的词有：一水、几水等，例句如：

（1）鸡洗净后，出一[水]。（当代\应用文）

（2）安娜穿着租借的婚纱，那婚纱是旧的，已经洗过好几[水]了。（当代\报刊）

按：该义项对应《现汉》中已收录的“水”字第七个义项“ 量用于洗衣物等的次数：这件衣裳洗几～也不变色。”这部分语料中的搭配比较固定，常见的组合为：“某物+洗（了、过）+数词+水”。认知语言学认为，语法化是语言演变的重要方面。在名词作量词的演变过程中，名词通过范畴隐喻发生语义的迁移，实现语法功能上的变化，随着语义的进一步泛化，最终发展为具有完全语法意义的虚词。王力先生将量词称为单位词，认为“一般说来，单位词是由普通名词演变而成，并且它们的语法意义就是由它们的本来意义引申的”。“水”由具体的物质名词演化为表示洗涤次数的量词，是以“水”的功用义（洗涤）作为已知信息进行激活和凸显从而引出新的信息。由此，我们可知“水”的该义项的衍生是以“水”的功用角色为基础。

10.形形容价值不高，质量差或名不副实的。

该义项在“水”字平衡语料库中共有 6 条，使用频率为 0.06%，常见的复字词有：很水、太水等，例句如：

（1）我不写正事，写石油减产造成猪肉涨价，版主说贴子太[水]给删了。（当代\相声小品 ）

（2）谌容深有感触地说：“要保持住自己创作的水平线，不能用很[水]的东西砸自己的牌子。（当代\报刊）

按：该义项对应《现汉》中已收录的“水”字第五个义项“ 形指质量差：新买的手机太～，没用几天就坏了。” 通过语料标注，我们发现“水”该义项所修饰的事物可以是具体的，如手机、手

表等；也可以是抽象的，如作品、帖子等。上述配例中的“手机太水”可解释为“手机的质量差，容易坏”；在例句（1）中可解释为“发表的言论价值不高，不符合要求”；在例句（2）中可理解为“作品水平不够，艺术价值不高”。水是自然界中最基本的物质概念之一，也是隐喻中重要的始源域。从物性角色的角度来看，由始源域“水”到目标域“质量不高”的映射是基于“水”的功用角色（稀释）而形成的。人们在日常生活中对水的体验较为熟悉，以水的稀释功用为认知出发点，可以理解为纯度下降，浓度降低等，再进一步联想到事物的质量不高。

四、总结内容

根据上文研究我们发现，物性结构理论对名词的多义理解、词义的扩展演变以及词义在实际语境中的具体意义等具有很好地解释力。在物性结构理论指导下，结合先进的语料库技术对汉语词典中自然物类词-“水”的义项划分和义项描写进行总结和分析，并把“水”在现代汉语中义项分布情况以义项群的形式进行重新编排如下：

液体：1.名一种纯净时无色、无味、无臭的透明液体，是江、河、湖、海洋等水域的重要构成，可以用于灌溉、洗涤、饮用等，是生物机体赖以生存的重要物质。2.㊀人或动植物等生物体内分泌形成或循环存在的液体。3.㊀某些物质（多为金属类）经过高温熔化而形成的液态物。4.㊀一种经过加工或配制形成的水溶液或液体制剂。 **水域：**5.㊀ 泛指一定范围内被水覆盖的空间、区域或平面，尤指江、河、湖、海、洋等水域的通称。6.㊀特指某一水域，尤指某些河流的专称。**灾害：**7.名泛指因暴雨、洪水等积水过多对人类社会造成的灾害，以洪涝灾害为主。有时特指洪水。**金融：**8.㊀附加的费用或额外的收入。9.量用于描述衣物等的洗涤次数。10.形形容价值不高，质量差或名不副实的。

参考文献

冯海霞.卢东民.语文词典中动物词条系统释义的考察及释义模式的优化.[J].辞书研究，2011（06）：15-26

李仕春.基于语料库的现代汉语“黄”字义项分布研究.[J].中国海洋大学学报（社会科学版）,2016（05）:103-109

李仕春.类型学视野下的现代汉语动物多义词义项分布研究.[J].中国海洋大学学报（社会科学版）,2017（06）:99-104

李仕春.框架语义学视阈下的词义衍生研究--以多义词“看”为例.[J].东北师大学报（哲学社会科学版）,2020（01）:20-25

李行健主编.现代汉语规范词典（第3版）.[Z].北京:外语教学与研究出版社,语文出版社，2014

商务印书馆辞书研究中心.现代汉语学习词典[Z].北京：商务印书馆,2010

宋作艳.从语言关联看生成词库的认知取向.[J].北京大学学报（哲学社会科学版）,2017（2）:151-160

袁毓林.基于生成生词库论和论元结构理论的语义知识体系研究. [J].中文信息学报,2013（06）：23-30

袁毓林.汉语名词物性结构的描写体系和运用案例.[J].当代语言学，2014（01）：31-48

张志毅主编.当代汉语学习词典.[Z].北京：商务印书馆,2020

中国社会科学院语言研究所词典编纂室.现代汉语词典（第 7 版）[Z].北京：商务印书馆，2016

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）:
ZHANG JINGKE

Highest Education（最高学历）:
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）:
Huachiew Chalernprakiet University

Field of Expertise（专业领域）:
Teaching Chinese to Speakers of Other Language

Address（地址）:
Rong xing Community, Haihe Road,Wenfeng District, An yang City, Henan Province, China

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）:
AI HONGJUAN

Highest Education（最高学历）:
Ph.D.

University or Agency（任职院校或单位）:
Southwest University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）:
Chinese Philology

Address（地址）:
No.2 Tiansheng Road, Beibei District, Chongqing, China 400715

L2MSS 理论模型在泰国汉语学习者群体中的效度及适用性分析

Validity and applicability analysis of the L2MSS theoretical model in a group of Thai Chinese learners

钟坚安 [1]
ZHONG JIAN' AN
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University
E-mail: 33239755@qq.com

韩颖琦 [2]
HAN YINGQI
广西大学、文学院教授
Professor in School of Literal Arts, Guangxi University, P.R.China
E-mail: 275923114@qq.com
Received: 08 February 2023 / Revised: 19 May 2023 / Accepted: 08 June 2023

摘要

近年来，泰国汉语教育呈蓬勃发展之势，针对泰国汉语学习群体的学习动机研究亦随之成为汉语国际教育界的一大研究关注点。由于现有的泰国汉语二语学习动机研究仍主要沿用二语动机研究旧阶段之旧理论来开展，导致其对新时期泰国汉语教育情境下的学习动机类型、特点、影响因素等缺乏解释力，为此本文采用当今学界中应用最广泛的新理论——L2MSS 理论为基础构建理论假设模型，对 L2MSS 理论在泰国情境下的适用性及 L2MSS 三大维度间的相互作用关系进行探究。实验表明，L2MSS 理论在泰国不同汉语学习者群体中都具有可行性与有效性；L2MSS 三大维度间存在相互影响的关系及中介关系。

关键词：L2MSS；理论模型；泰国汉语学习者；二语学习动机

ABSTRACT

In recent years, Chinese language education in Thailand has been developing vigorously, and the study of learning motivation of Chinese language learners in Thailand has also become a major research focus in the field of Chinese International Education. Because the

existing research on Thai Chinese learning motivation is still mainly carried out with the old theory of second language motivation research in the old stage, which leads to its lack of explanatory power for the types, characteristics, influencing factors, etc. of learning motivation in the context of Chinese language education in Thailand in the new era. Therefore, this paper uses the most widely used new theory in today's academic circles - L2MSS theory to build a theoretical hypothesis model, To explore the applicability of L2MSS theory in the Thai context and the interaction between the three dimensions of L2MSS. The experiment shows that L2MSS theory is feasible and effective in different groups of Chinese learners in Thailand; There are certain interactions and mediating relationships between the three dimensions of L2MSS.

Key words: L2MSS; Theoretical model; Thai Chinese learners; Second language learning motivation

引言

近 10 余年来，泰国各行各业对国际汉语人才的需求持续攀升，泰国亦不断加大对本国民众学习汉语的重视与支持程度。然而长期以来，泰国的汉语二语教学领域一直存在部分学生学习兴趣不足，学习态度欠积极等学习动力缺乏的现象，在一定程度上拉低了泰国汉语二语教学的整体效果和水平。为此，研究并提升泰国学生汉语二语学习动机，使其产生直接推动泰国学生进行良好汉语学习的内部力量，已经成为泰国汉语教学界的一大研究关注点。

从上世纪 50 年代起，学习动机在二语学习方面所发挥的正向积极作用开始得到教育学界和心理学界的普遍认同，对学习动机的研究也逐渐发展成为二语学习研究领域的一个研究重点，学界一般将二语学习动机研究划分为 4 个阶段：社会心理学阶段（20 世纪 60 年代初至 90 年代初）、认知-情境阶段（20 世纪 90 年代初至 90 年代末）、过程导向阶段（20 世纪 90 年代末至 21 世纪初）、社会-动态阶段（21 世纪初至今）。学者们在各个阶段时期都分别提出了具有深远影响力和代表性的二语动机理论，而在当今社会-动态阶段的二语学习动机研究界中，应用最广泛的新理论当属 Dörnyei 提出的二语动机自我系统（以下简称 L2MSS），这一理论在二语动机研究的新世纪显现出了强大的生命力与先进性。但迄今为止，还极少有结合包括 L2MSS 在内的社会-动态阶段理论对泰国汉语学习者开展学习动机研究的案例，这极不利于全球化背景下泰国新时期汉语二语学习动机的研究与提升。与此同时，在长期的研究中，L2MSS 理论被质疑仍存在一些不足，如没有就自身三大维度在影响学习动机过程中的相互作用关系加以深入探讨等，学界因此也迫切需要结合 L2MSS 理论开展更广泛的理论与实证研究，以为充实和完善 L2MSS 理论提供更为丰富的研究数据。

综上，笔者拟以 L2MSS 理论为依据，以验证 L2MSS 在泰国汉语学习者群体中的可行性为目的来开展相关调查研究，并力争在弥补 L2MSS 理论之不足方面取得一些成果。

一、L2MSS 理论及相关研究之回顾与评价

（一）L2MSS 理论框架

为解决以往的二语学习动机研究一直以来所延续的线性因果关系模式不足以解释复杂的动机体系这一问题，英国学者 Dörnyei 于 20 世纪 90 年代在匈牙利开展了一项超过 10 年的大规模研究，发现二语学习者的“自我”在动机和行为中占有主导地位。随后他从人格心理学和社会心理学研究中借鉴了“可能自我”这个概念来构建新的动机研究框架，并用 Higgins 于 1987 年提出的自我不一致理论来解释个体动机的变化过程，进而提出了 L2MSS 这一理论框架。（如图 1 所示）。

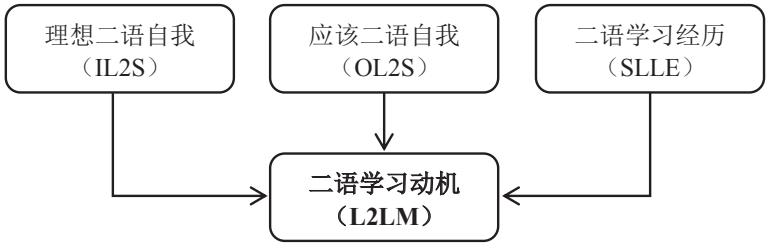

图 1 二语动机自我系统（L2MSS）理论框架（Dörnyei，2005）

L2MSS 体系主要包括三大维度：（1）“理想二语自我”（IL2S），指与二语相关的理想自我部分，即如果学习者的理想自我是掌握某种二语，理想二语自我就将产生强大的学习动力，以缩小现实自我与理想自我之间的差距；（2）“应该二语自我”（OL2S），指人们相信自己在二语学习中可以具有为了避免负面结果的产生而应该具有的那些特征与动力；（3）“二语学习经历”（SLLE），指与特定的学习环境和以往的学习经历密切相关的情景动机。有研究表明，SLLE 包括有教师、课程设置、班级小组的影响和以往的学习经历、体验等（徐智鑫，2012）。L2MSS 理论主要强调学习动力来自于二语学习者想缩小现实自我与理想自我的强烈愿望（Ushioda & Dörnyei，2009）。

（二）L2MSS 理论的先进性

L2MSS 三大维度的内容都体现出了个体主动性、个体与环境之间的互动性和心理结构的动态性（杨涛，2010）；相较于以往二语动机理论，L2MSS 对二语学习动机更具现实解释力，是更前沿、更科学的二语动机研究理论（周慈波，2016；陈英，2019）。L2MSS 理论自提出以来广受关注，国内外许多学者在各种不同的语言文化环境中对其理论内涵和外延关联展开了实证调研（Ryan，2008；Csizér & Kormos，2009；Taguchi et al，2009；Papi，2010；Ueki & Takeuchi，2012；韦晓保，2013；刘凤阁，2015 等），且以上研究基本都肯定了 L2MSS 理论可作为不同二语学习群体的动机研究框架。其他一些研究则表明 L2MSS 对二语学习行为有着较强的预测作用，可以诠释动机产生、增强、削弱或消失的转换模式（Kormos et al，2011；刘珍等，2012；韦晓保，2014；詹先君，2015 等）。

L2MSS 既是对二语动机研究经典模式的挑战，也是对动机过程模式的完善和发展，它包含了学习者自身、语言和外部学习环境等三个不同层面的维度，并首次将该三个维度整合到一个动机模式中来，在增强动机理论基础的同时，开拓了新的研究思路和方向。该理论能够解释多种现有动机理论模式，对语言学习动机的产生机制进行了更加清晰的描述，它把“自我”摆在动机和行为研究的中心位置，强调学习者的主观能动性，观照动机的多维性、动态性变化，从学习者自身角度出发，寻找其外在动机行为的原因以及动机和学习行为之间的联系，为二语动机研究提供新的理论框架，并在个体动机的变化过程、动机影响因素和激发路径上具有更强的解释力。该理论在不同的学习情境下有较强的适用性，可为二语的教与学起到更大的指导作用。时至今日，L2MSS 理论仍被广泛应用于包括中国在内的多国、多种文化背景下的二语学习动机研究中。过去 2 年来，在中国知网上可搜索到的 L2MSS 相关研究高水平论文仍有数十篇。L2MSS 理论正持续在二语动机研究领域发挥着重要作用。

（三）L2MSS 理论相关研究现状及存在问题

1. 国内外 L2MSS 相关研究

自 L2MSS 诞生以来，国内外学者对该系统所进行的研究总体上可为分实证研究和非实证研究 2 大类。非实证研究包括对 L2MSS 的理论介绍以及对 L2MSS 与该领域其他变量的关系之研究，这些研究为实证研究奠定了理论基础。实证研究则是运用客观数据及客观现象进一步厘清与 L2MSS 有关因素的作用关系。研究内容主要有以下 7 个方面：

（1）理论介绍与探讨，即介绍 L2MSS 的理论框架，分析其应用于本地区二语学习者学习动机研究的前景，以及对 L2MSS 框架自身的科学性和完善性进行探讨等（李绍鹏等，2012；周慈波，2016；田成泉等，2018）。

（2）相关验证及有效性研究，即对不同的学习文化和背景乃至不同水平的二语学习者进行 L2MSS 的适用性及有效性验证，以及检验 L2MSS 能否有效地预测并解释学习者动机调控策略的使用和学习者的动机行为（Taguchi 等，2009；刘凤阁，2012；李昆，2021）。

（3）本体研究，即对语言的本质的研究和对语言的自身发展规律的研究，也就是结合 L2MSS，以某些个体或群体为调查对象开展二语学习相关研究，如研究 L2MSS 的三个构成部分对学生词汇学习影响程度的大小等（詹先君，2018；陈欣怡，209；丁佳敏，2021）。

（4）二语自我干预研究，指研究者基于 L2MSS 理论，通过对学习者的二语学习过程进行一定方式的干预，从而探索影响学习者二语自我形成规律的研究。第一种干预是想象刺激干预，如 Magid 等（2012）通过想象刺激干预激发学习者塑造自己未来的理想形象并形成较为清晰的二语自我；第二种是动机策略干预，即教师使用不同的动机策略激发学习者的二语自我，着重发掘教师在学习者的二语自我形成过程中所扮演的重要角色（王欣，2019）。

（5）影响因素研究，即从 L2MSS 体系角度出发，对影响二语自我的因素给予重要关注，通过大量的研究归结出影响二语自我的因素，如学习者人格、性格、性别、学习风格等自身因素，

家庭背景、教师的自主支持等外部因素（Pawlak，2012；Kim，2014；詹先君，2015；杨丽娟，2017）。

（6）教师教学研究，即研究教师在 L2MSS 框架下如何通过在教学过程中有意识地培养学生的学习动机，以使学生保持一定程度的二语学习动机和自主学习意识（陈灿，2014；王欣，2015；董娴，2021）。

（7）相关性研究，即研究在提升二语动机的过程中，L2MSS 体系与体系外其他要素（变量）所发生的相互作用，及其之间的相互关系，如研究二语动机自我、自我效能与动机行为的相互作用等（刘珍等，2012；王琛云，2019）。

对国内外 L2MSS 有关研究进行回顾后可发现，相关研究内容集中、视角多样、成果丰富。虽然距该理论诞生已有 10 多年，但与 L2MSS 理论结合所开展的二语学习动机研究仍在持续进行中，L2MSS 理论仍在国内外二语学习动机研究中不断发光发热。然而，不论是 L2MSS 理论自身，还是与这一理论有关的实证研究，都仍存在一定的问题。

2. L2MSS 理论及相关研究现存问题

（1）实证研究有待丰富，尤其是面向泰国汉语学习者的 L2MSS 相关研究有待丰富。Taguchi et al.（2009）指出：由于以往基于 L2MSS 的学习动机研究，在研究对象、研究背景和研究设计上各有迥异，导致部分研究结论存在争议，所以 L2MSS 理论在不同国家、民族性格和文化背景学习者身上的适用性，仍需更多的相关实证研究进行验证。

纵观国内外现有的 L2MSS 相关研究，总体多以英语的二语学习者为主，对外汉语教学领域的研究占比非常小。英语与汉语无论是在语言、文字还是其背后所各自依托的文化方面，都客观存在着截然不同的规律、特征与风格。既然 L2MSS 是从学习者自身角度出发，寻找其二语学习内在与外在动机行为的原因，而这些原因大多会和该语言的学习难度，和该语言相关国家（地区）的国际地位、经济实力、文化吸引力，以及该国家（地区）对学习者祖国的影响力，学习者对该国家（地区）的好感度等有密切关系，因而基于 L2MSS 理论的英语二语学习动机研究成果，未必适用于指导汉语二语学习者学习动机之提升。同时，不同国家（地区）汉语二语学习者的 IL2S、OL2S、SLLE 的形成与产生会与其自身的民族性格、文化特性、社会风气、教育环境及设施、学习氛围等有关，最终可能导致其相应的动机产生原因、产生机制与过程、影响因素等方面呈现出较大差异，而最终激发汉语二语学习动机所采取的对策和教学指导方针亦有可能大相径庭。

然而迄今为止，还极少有结合 L2MSS 理论对泰国汉语二语学习者开展学习动机研究的案例。在二语动机研究早已步入社会-动态阶段的时代，目前可检索到的，以 L2MSS 理论为依据对泰国学生汉语学习动机开展研究的文献仅有一篇，其他研究仍普遍采用前三个阶段的动机理论。正如刘晓玉（2019）指出：“随着全球化进程和信息时代的发展对语言维度影响的日益加深，传统旧动机理论框架对新时期二语教育情境下的学习动机类型、特点、影响因素等方面的解释力已显得不足”。综上，L2MSS 理论在泰国汉语教学应用研究中的缺乏导致该理论在泰国汉语教育情境中的可行性和有效性未能得到足够的验证，这既不利于泰国汉语学习者群体学习动机的研究与提升，

也不利于 L2MSS 理论自身的完善和发展。

（2）对 L2MSS 理论缺陷的研究亦有待深入。L2MSS 的直接来源是 Higgins 的自我差异理论，自我差异理论认为个体自我概念包括 3 个部分：理想自我；应该自我；现实自我。Dörnyei 在提出 L2MSS 体系时，只是将应该二语自我（OL2S）和理想二语自我（IL2S）分别与自我差异理论中的应该自我和理想自我作了对应，却并没有进一步阐释在实际运用中这种对应关系应如何进行结合。除此之外，将自己的这个系统对应以往动机研究模式时，他也未对 IL2S、OL2S、SLLE 三者之间的互动关系作出说明（赵华荣、李兵绒，2014）。L2MSS 理论对二语动机自我的内在结构，以及其三大维度在影响学习动机过程中的相互间作用关系等更深层的问题都缺乏探讨，理论框架仍稍显粗略，尚需继续完善（周慈波等，2016）。从现有文献成果来看，L2MSS 之理论研究多为对 L2MSS 体系和多种外延因素关系的探讨，对 L2MSS 体系三大维度之间关系的研究仍有待丰富和深入。

（四）研究启示

基于以上原因，针对不同的第二语言以及不同国别的学习者，尽可能地开展更多的 L2MSS 实证研究，对相关二语学习动机研究和对 L2MSS 理论的发展都具有积极的促进作用。学界应充分结合 L2MSS 理论，逐步加大对对外汉语教学尤其是对泰汉语教学领域的学习动机研究，以检验 L2MSS 理论在泰国汉语学习者群体中的效度及适用性，并丰富 L2MSS 理论之探讨与改进的研究成果。因此，笔者拟以 L2MSS 理论为依据，围绕上述 L2MSS 理论自身及其相关研究的不足，针对 L2MSS 三大维度间的相互作用关系以及该理论在泰国汉语教育情境中的可行性和有效性，通过构建并验证理论假设模型来开展相关调查、分析和研究，以期为丰富 L2MSS 相关研究，完善 L2MSS 理论贡献自己的微薄力量。

二、研究设计

（一）研究目的

一是分析 L2MSS 理论假设模型在泰国汉语学习者群体中的效度及适用性，验证 L2MSS 理论在泰国汉语二语教育情境中的可行性和有效性；二是探察 L2MSS 理论之三大维度（IL2S、OL2S、SLLE）之间的相互作用关系。

（二）理论基础与研究假设

1. L2MSS 的动机预测功能

L2MSS 由 IL2S、OL2S 和 SLLE 组成。IL2S 和 OL2S 属于学习者的可能自我，是未来目标导向。IL2S 指的是和二语有关的理想自我部分，是学习者在二语学习方面想要实现的愿望和目标，学习者个体有减小或消除现实自我和理想自我不一致的愿景，因而产生的 IL2S 将会是促使学

习者进行学习的强大动力。OL2S 指的是学习者认为自己为了满足他人期望或为避免负面结果的出现所应具备的属性，例如学习者为了达到家人或是老师的期望而愿意学习二语，OL2S 就能成为推动二语学习的主要动机。SLLE 则是指与当前学习环境和以往学习经历、经验有关的执行动机因素，如语言课程的愉悦程度、学习同伴的影响、过往的成功经验等。Dörnyei（2009）认为对于某些语言学习者而言，最初的学习动机主要来源于二语学习最初阶段成功的学习经历，且有可能会受到学习情境中的某些具体因素如教师、学习伙伴和教材等的影响。因此正面、积极的自我形象和学习体验会激发出学生强大的二语学习动机，故笔者提出如下假设：IL2S、OL2S、SLLE 均对二语学习动机有正向影响。

2. L2MSS 三大维度的相互关系

首先，已有的部分研究显示，OL2S 和 IL2S 这两种自我形象在中国大学外语教学情境中互相影响，彼此融合（周慈波等，2016）。这一结论与 Csizer & Kormos（2009）的匈牙利实验结果相悖。但笔者认为这一冲突可能源于中、西方文化下的自我理念差异。正如 Unemorieta1（2004）所言，西方外语学习者更具独立性，将个人认同从群体环境中抽离出来，因此在西方学习者的理念中，由内心“自我”驱使的理想自我可以完全脱离于受外在环境影响的应有自我形象。而泰国、中国、日本等东方民族学习者更具“他我”特质，容易接受或服从社会所赋予的责任和义务，并将这种特质投射于“自我”的认同中，甚至进入“超我”状态，以维持或到达社会准则和自我理想之间的平衡境界，因此东方民族学习者易将个人的 OL2S 内化成为 IL2S。

其次，SLLE 作为跟当前和以往学习环境及经历相关的动机因素，与 IL2S、OL2S 一样，必然与当前自我、过去自我有着密切的联系，因此 IL2S、OL2S 与 SLLE 之间，理应可以通过当前及过去自我产生一定的相互影响。此外，以往的 L2MSS 相关研究（例如王欣、王勇，2019）表明，学习者的 SLLE 还可以体现在受以上因素影响后的自我管理，往往表现为两大模式：认知模式和情感模式。其中情感模式指的是二语学习过程中学习者对情感的控制，包括对自信心、兴趣、焦虑、学习态度、毅力、性格心理等因素的控制，这些因素在二语学习过程中可发挥引导、启动、强化、维持、调控、制约等作用，并直接影响他们的学习行为和学习效果。

学习者一旦建立起了积极的 IL2S、OL2S 形象，将会促使其进行自我激励、自我克制和调节，不断提高自我情感控制力；促进其加强自我评价、自我分析，增强其发掘和保持自我优势，发现自我不足并提高学习自觉性的意识；提升其自我监督、自我约束和自我提高的能力。使学习者能够自觉解决学习问题，能够自我反思、自我计划和自我鞭策，不断获得学习与提高的成功体验。因此，成功的未来自我形象会带来学习者积极主动的自控行为和愉悦的学习经历（体验）。综上，笔者提出以下假设：OL2S 对 IL2S 的构建有正向的引导和促进作用；OL2S 和 IL2S 均对 SLLE 有积极影响，能促进二语学习者的自我管理，获得更积极愉悦的二语学习体验。

3. IL2S、SLLE 的中介作用

综合前文“1. L2MSS 的动机预测功能”和“2. L2MSS 三大维度的相互关系”两个章节的理论基础与研究假设，我们可以看出：首先，OL2S 可通过促进、提升 IL2S 来最终影响二语学习动机，IL2S 实际上在 OL2S 和二语学习动机之间担任了一个中介角色；其次，IL2S 也通过促进、提升 SLLE 而进一步影响二语学习动机，SLLE 实际上在 IL2S 和二语学习动机之间担任了一个中介角色；再次，OL2S 也通过促进、提升 SLLE 而进一步影响二语学习动机，实际上 SLLE 在 OL2S 和二语学习动机之间也担任着中介角色；最后，OL2S 通过促进、提升 IL2S，进而促进、提升 SLLE，最终影响学习动机，则实际上 IL2S、SLLE 在 OL2S 与二语学习动机之间起到了一个链式中介作用。综上，笔者提出假设如下：IL2S 在 OL2S 与二语学习动机之间发挥中介作用；SLLE 在 OL2S 与二语学习动机之间发挥中介作用；IL2S 和 SLLE 在 OL2S 与二语学习动机之间发挥链式中介作用；SLLE 在 IL2S 与二语学习动机之间发挥中介作用。

4. 研究模型与研究假设表

结合上述假设，笔者构建出本研究的理论假设模型（详见图 2）。并根据模型图各变量的相互关系与路径顺序，对上述假设进行重新归纳整理和细分（详见表 1）。

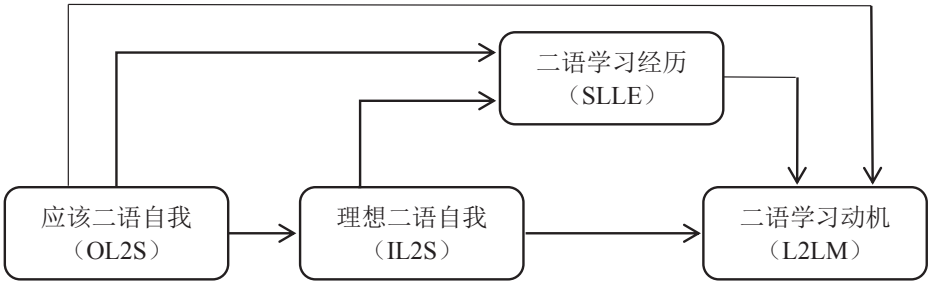

图 2 理论假设模型图（本文构建）

表 1 研究假设一览表

编号	假设
H1	OL2S 正向影响二语学习动机
H2	IL2S 正向影响二语学习动机
H3	SLLE 正向影响二语学习动机
H4	OL2S 正向影响 IL2S
H5	OL2S 正向影响 SLLE
H6	IL2S 正向影响 SLLE
H7	IL2S 在 OL2S 和二语学习动机之间发挥中介作用
H8	SLLE 在 OL2S 和二语学习动机之间发挥中介作用
H9	IL2S 和 SLLE 在 OL2S 与二语学习动机之间发挥链式中介作用
H10	SLLE 在 IL2S 和二语学习动机之间发挥中介作用

（三）调查问卷设计

本研究使用调查问卷作为研究测量工具，采用问卷调查法获取研究相关数据。为保证测量工具的质量，笔者参考了多项 L2MSS 相关研究所涉及的学习动机问卷，选用了在国内外主流期刊上所发表的、有效性已得到验证的成熟量表。为进一步确保测量工具的信度和效度，在量表选择整理和预调研的过程中，根据前期预调研结果以及相关领域专家的意见，结合泰国汉语教学实际对问卷量表相关指标的内容进行相应修订和确认，最终形成本研究所用的汉语学习动机调查问卷。问卷分为两大部分，第一部分为基本信息，包括受试者的性别、年龄、年级、专业、汉语学习时长、是否三代内华裔以及 HSK 考试情况等。第二部分为汉语动机状态水平分量表，主要用以调查目前汉语教学情境下泰国学生的动机状态水平，此量表细分为二语学习动机状态（L2LM）、理想二语自我（IL2S）、应该二语自我（OL2S）、二语学习经历（SLLE）四个小部分，题项数分别为 14、9、7、8，共 38 个题项（量表各维度具体项目及来源如表 2 所示）。调查问卷采用李克特（Likert）五级量表的形式，从 1 到 5 依次表示：非常不符合、不符合、基本符合、符合、完全符合。

表 2 问卷题项来源表

变量		维度	题项数	来源
因变量	二语学习动机（L2LM）	毅力（WP）	5	Guilbteaux & Dörnyei（2008）；Papi & Abdollahzadeh（2012）；王欣（2016）；自设。
		时间投入（TI）	4	
		精力（VI）	5	
中介变量 1	理想二语自我（IL2S）	工具媒介（MTI）	3	
		文化融入（CII）	3	
		志趣导向（IOI）	3	
自变量	应该二语自我（OL2S）	学校因素（SF）	3	
		家庭及社会因素（FF）	4	
中介变量 2	二语学习经历（SLLE）	教师因素（TF）	3	
		其他教学因素（OF）	5	
	总题项数		38	

（四）数据分析方法

本研究采用 SPSS26.0、Mplus8.3、AMOS24.0 等软件对数据进行统计分析。主要有：

第一，描述性分析。分类变量（Categorical variable）采用频数（Frequency）和百分比（Percent）进行描述；数值型变量（Continuous variable）采用均数（Mean）和标准差（Standard Deviation）进行描述，变量的分布特征采用峰度和偏度呈现（Kline，2016）。

第二，量表数据质量分析。以 Harman 单因素检验法作为共同方法偏差的检验方法（Podsakoff et al.，2003），将 Cronbach's α 系数作为信度测量指标，通过验证性因子分析评估量表效度（Hair et al.，2019），以组合信度（CR）和平均方差萃取量（AVE）来衡量聚合效度。

第三，相关分析。相关分析是研究两个或两个以上处于同等地位的随机变量间的相关关系的统计分析方法，是描述客观事物相互间关系的密切程度并用适当的统计指标表示出来的过程。本研究通过相关分析考察各变量的相互关系。

第四，通过 AMOS24.0 建立潜变量（Latent Variable）结构方程模型（Structural Equation Model）探讨 IL2S 与 SLLE 在 OL2S 与 L2LM 间的结构关系，并基于 Bootstrap 法对 IL2S、SLLE 在 OL2S 与 L2LM 间的链式中介作用以及 SLLE 在 IL2S 与 L2LM 间的中介作用的置信区间进行估计（Mackinnon et al.，2004）。

三、分析过程及结果

（一）受试对象与样本收集

本研究面向泰国本土高中、大学（及以上）学生开展问卷调查，共获得 508 份有效样本，样本的人口学特征频率分析结果如表 3 所示。受试者中，高中一年级的占 29.9%，高中二年级占 19.9%，高中三年级占 10.0%，大学一年级占 20.1%，大学二年级占 10.1%，大学三年级占 4.9%，大学四年级及以上占 5.1%；男性占 37.4%，女性占 62.6%；年龄≤20 岁的占 65.0%，21-25 岁的占 25.0%，26-30 岁的占 10.0%；受试对象专业分布中，汉语专业占 59.4%，非汉语专业且汉语是必修课的占 15.9%，非汉语专业且汉语是选修课占 24.7%；受试对象接受汉语教育在 1 年以内的占 9.8%，1-3 年的占 20.1%，3-5 年的占 40.2%，超过 5 年的占 29.9%；受试对象属三代以内华侨的占 35.6%，不属于的占 64.4%；受试对象未通过任何一项考试的占 20.1%，通过了 HSK 考试的人中，HSK1 占 3.0%，HSK2 占 10%，HSK3 占 16.9%，HSK4 占 15.0%，HSK5 占 25.0%，HSK6 占 10.0%。样本具有一定的代表性。

表 3 样本人口学特征统计表

人口统计变量	分类	频次	百分比（%）
性别	男	190	37.4
	女	318	62.6
年龄	≤20 岁	330	65.0
	21-25 岁	127	25.0
	26-30 岁	51	10.0
年级	高中一年级	152	29.9
	高中二年级	101	19.9
	高中三年级	51	10.0
	大学一年级	102	20.1
	大学二年级	51	10.1
	大学三年级	25	4.9
	大学四年级及以上	26	5.1
专业	汉语专业	302	59.4
	非汉语专业、汉语是必修课	81	15.9
	非汉语专业，汉语是选修课	125	24.7

人口统计变量	分类	频次	百分比（%）
汉语学习时长	1 年以内	50	9.8
	1-3 年	102	20.1
	3-5 年	204	40.2
	超过 5 年	152	29.9
是否三代内华裔	是	181	35.6
	否	327	64.4
考试通过情况	HSK1	15	3.0
	HSK2	51	10.0
	HSK3	86	16.9
	HSK4	76	15.0
	HSK5	127	25.0
	HSK6	51	10.0
	未通过以上任何一项考试	102	20.1

（二）变量测量

借助 SPSS26.0、AMOS24.0 等软件对所收集的样本数据进行统计分析。具体如下。

1. 应该二语自我（OL2S）

应该二语自我（OL2S）量表含 2 个维度共 7 个测量题项，“学校因素（SF）”、“家庭及社会因素（FF）”的题项数分别为 3 和 4。各维度 Cronbach's α（克朗巴赫系数 α 系数）分别为 0.771、0.825，均高于 0.7，量表总的 Cronbach’s α 为 0.833；表明 OL2S 及其各维度均具有较高的信度；验证性因子分析模型拟合指数：χ^2/df=2.676<5，RMSEA=0.058<0.8，GFI=0.981>0.9，AGFI=0.960>0.9，TLI=0.972>0.9，CFI=0.983>0.9，各拟合指数均达到拟合要求；维度组合信度指标（CR）值分别为 0.773、0.826，均大于 0.7，表明维度均具有较高组合信度；收敛效度指标平均方法偏差提取量（AVE）分别为 0.533、0.542，均大于 0.5，表明各维度具有较好收敛效度（详见图 3、表 4）。

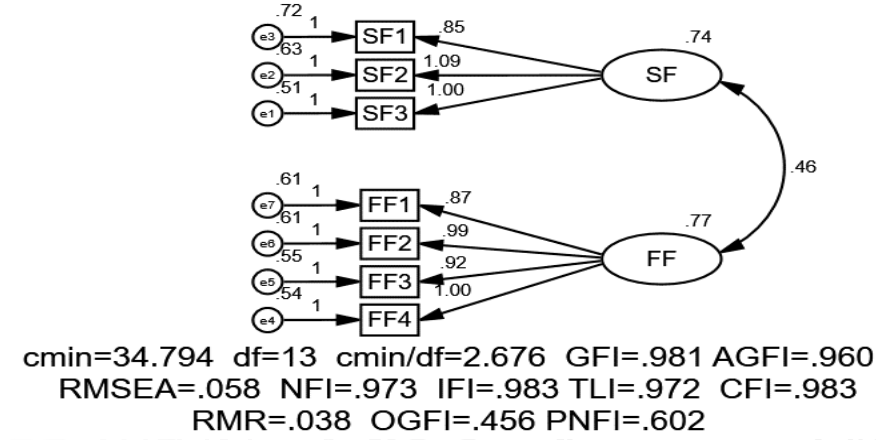

图 3 OL2S 验证性因子分析模型图

2. 理想二语自我（IL2S）

理想二语自我（IL2S）量表含 3 个维度共 9 个测量题项，“工具媒介（MTI）”、“文化融入（CII）”、“志趣导向（IOI）”的题项数各分别为 3。各维度 Cronbach's α 分别为 0.780、0.756、0.792，均高于 0.7，量表总的 Cronbach’s α 为 0.861；表明 IL2S 及其各维度均具有较高的信度；验证性因子分析模型拟合指数：χ^2/df=1.736<5，RMSEA=0.038<0.8，GFI=0.982>0.9，AGFI=0.966>0.9，TLI=0.984>0.9，CFI=0.989>0.9，各拟合指数均达到拟合要求；维度组合信度指标（CR）值分别为 0.785、0.756、0.794，均大于 0.7；收敛效度指标（AVE）分别为 0.549、0.508、0.562，均大于 0.5，表明各维度具有较好组合信度与收敛效度（详见图 4、表 4）。

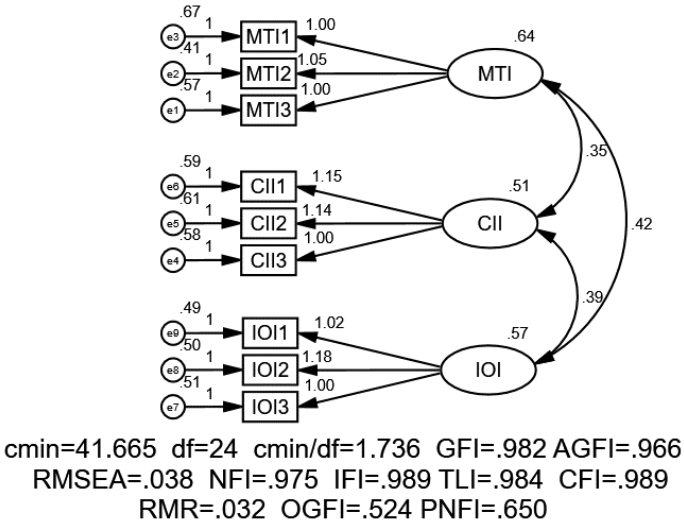

图 4 IL2S 验证性因子分析模型图

3. 二语学习经历（SLLE）

二语学习经历量表含 2 个维度共 8 个测量题项，“教师因素（TF）”、“其他因素（OF）”的题项数分别为 3 和 5。各维度 Cronbach's α 分别为 0.824、0.856，均高于 0.7，量表总的 Cronbach’s α 为 0.864；表明 SLLE 及其各维度均具有较高的信度；验证性因子分析模型拟合指数：χ^2/df=2.840<5，RMSEA=0.060<0.8，GFI=0.975>0.9，AGFI=0.952>0.9，TLI=0.971>0.9，CFI=0.980>0.9，各拟合指数均达到拟合要求；维度组合信度指标（CR）值分别为 0.826、0.857，均大于 0.7；收敛效度指标（AVE）分别为 0.0.613、0.546，均大于 0.5，表明各维度具有较好组合信度与收敛效度（详见图 5、表 4）。

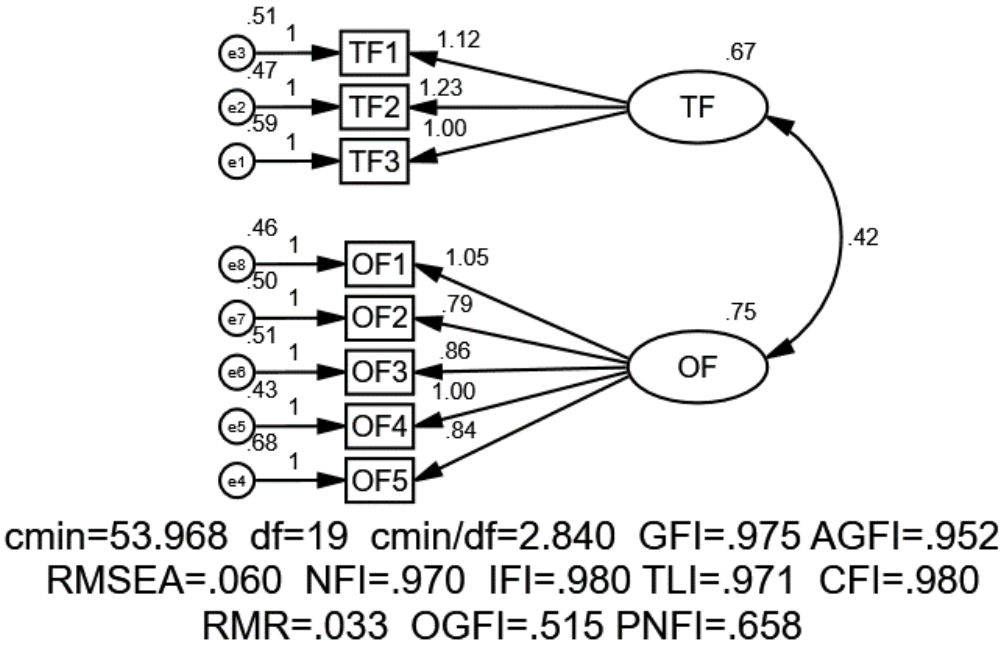
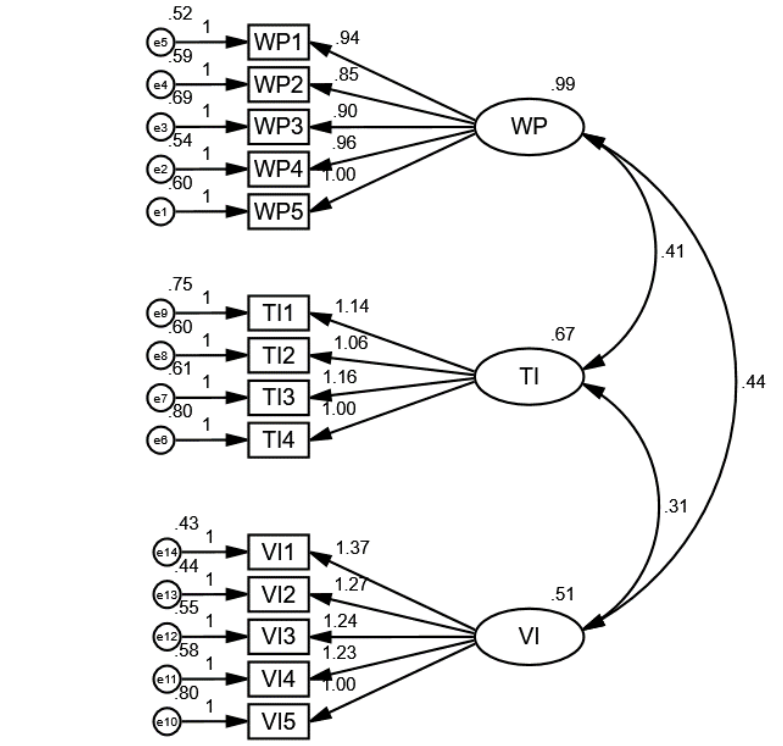

图 5 SLLE 验证性因子分析模型图

4. 二语学习动机（L2LM）

二语学习动机量表含 3 个维度共 14 个测量题项，“毅力（WP）”、“时间投入（TI）”、“精力（VI）”的题项数分别是 5、4、5。各维度 Cronbach's α 分别为 0.879、0.820、0.870，均高于 0.7，量表总的 Cronbach's α 为 0.899；表明 L2LM 及其各维度均具有较高的信度；验证性因子分析模型拟合指数：χ^2/df=1.433<5，RMSEA=0.029<0.8，GFI=0.970>0.9，AGFI=0.958>0.9，TLI=0.988>0.9，CFI=0.991>0.9，各拟合指数均达到拟合要求；维度组合信度指标（CR）值分别为 0.879、0.822.、0.872，均大于 0.7；收敛效度指标（AVE）分别为 0.594、0.536、0.578，均大于 0.5，表明各维度具有较好组合信度与收敛效度（详见图 6、表 4）。

cmin=106.007 df=74 cmin/df=1.433 GFI=.970 AGFI=.958
RMSEA=.029 NFI=.970 IFI=.991 TLI=.988 CFI=.991
RMR=.036 OGFI=.684 PNFI=.789

图 6 L2LM 验证性因子分析模型图

表 4 OL2S、IL2S、SLLE、L2LM 的信度与效度汇总表

Construct		Cronbach's Alpha	CR	AVE	N of Items
OL2S		0.833			7
	SF	0.771	0.773	0.533	3
	FF	0.825	0.826	0.542	4
IL2S		0.861			9
	MTI	0.780	0.785	0.549	3
	CII	0.756	0.756	0.508	3
	IOI	0.792	0.794	0.562	3
SLLE		0.864			8
	TF	0.824	0.826	0.613	3
	OF	0.856	0.857	0.546	5
L2LM		0.899			14
	WP	0.879	0.879	0.594	5
	TI	0.820	0.822	0.536	4
	VI	0.870	0.872	0.578	5

（三）共同方法偏差检验

共同方法偏差检验采用 Harman 单因子法和控制未测量的潜在方法因子法，对可能存在的共同方法偏差进行检验。第一，Harman 单因子法，可通过探索性因子分析和验证性因子分析实现。采用 Podsakoff 等人（2003）的建议，对问卷所有量表题项进行探索性因子分析，因子提取方法为主成分分析（Extraction Method: Principal Component Analysis），未经旋转的第一个因子的方差解释率为 28.456%（小于 50%），说明量表不存在严重的共同方法偏差。另外，通过验证性因子分析将所有量表降维后聚合到一个因子的单因子模型的拟合效果差，单因子模型拟合度差（$\chi 2/df=7.634>5$，RMSEA=0.114>0.08，CFI=0.849<0.9，TLI=0.806<0.9），表明量表不存在严重的共同方法偏差。第二，由于 Harman 单因子检验的局限性（Podsakoff et al.，2003），另采用控制未测量的潜在方法因子法，即在基准模型中增加一个共同方法偏差因子（Common Method Varicance，CMV），考察该模型（4 因子+CMV）相比基准模型（4 因子）的拟合度是否有明显改善。根据 Little（1997）的建议，当样本量大于 200 时，χ^2 随样本量的变化非常敏感，因此应关注 TLI（Tucker-Lewis Coefficient）指数（又称 NNFI 指数），当 TLI 变化低于 0.05 时，表明模型拟合度未显著改善，亦表明量表不存在严重的共同方法偏差。在本案例中，通过表 5 可以看出，4 因子+CMV 模型的 TLI 为 0.970，相比 4 因子模型 0.972 的 TLI，变动仅为 0.02<0.05，说明模型 TLI 未发生明显改变，进一步验证数据不存在共同方法偏差。

（四）区分效度检验

区分效度（判别效度，Discriminant Validity）指在应用不同方法测量不同构念时，所观测到的数值之间应该能够加以区分。验证性因子分析是常用的区分效度评估方法（Hair et al.，2018），基于双构念模型的拟合优于单构念模型这一实际，加之本研究所用量表并非单维度量表，参照温忠麟和 Rogers 等人的建议及做法（吴艳、温忠麟，2011； Rogers & Schmitt，2004；李育辉等，2016；张柏楠、徐世勇，2021），将各子维度题项进行平均值打包从而降维至一阶模型。经 Mplus8.3 建立验证性因子模型，并以 4 因子模型为基准模型，模型拟合度指标为 $\chi 2/df=1.966<5$，RMSEA=0.044<0.08，CFI=0.982>0.9，TLI=0.972>0.9，均达到拟合标准（Kline，2015；吴明隆，2009），相比其他模型拟合度最优，表明变量间具有良好的区分效度。结果详见表 5。

表 5 区分效度检验

Fit	Model	χ^2	df	χ^2/df	RMSEA	GFI	AGFI	TLI	CFI
4 因子+CMV	4 因子+CMV 因子	57.005	28	2.036	0.045	0.978	0.957	0.970	0.981
4 因子	OL2S、IL2S、SLLE、L2LM	57.005	29	1.966	0.044	0.978	0.959	0.972	0.982
3 因子	OL2S+IL2S、SLLE、L2LM	134.956	32	4.217	0.080	0.948	0.911	0.906	0.933

Fit	Model	χ^2	df	χ^2/df	RMSEA	GFI	AGFI	TLI	CFI
2 因子	OL2S+IL2S+SLLE、L2LM	207.383	34	6.100	0.100	0.923	0.876	0.851	0.887
1 因子	OL2S+IL2S+SLLE+L2LM	267.19	35	7.634	0.114	0.902	0.846	0.806	0.849
Criteria				<5.0	<0.08	>0.9	>0.9	>0.9	>0.9

（五）描述性分析与相关分析检验

本研究采用均值、标准差、偏度及峰度描述变量的平均水平、分布情况及离散程度。数据呈正态分布是后续进行深入统计分析（如相关分析、结构方程模型检验等）的前提条件，学者推荐采用偏度和峰度描述数据分布形式（Kline，2016；Hair et al.，2018）。通常认为，当变量或题项的偏度的绝对值小于 3，峰度的绝对值小于 10 时，数据可视为正态分布，即满足正态性（Kline，2016）。如表 6 所示，本研究中各个题项/变量的偏度和峰度的绝对值最大值分别为 0.846 与 0.856，均小于 3，数据呈正态分布，故满足后续分析条件。

表 6 问项的描述性分析结果

问项	平均值	标准差	偏度	峰度	问项	平均值	标准差	偏度	峰度
SF1	3.24	1.123	-0.173	-0.558	OF1	3.25	1.139	-0.100	-0.596
SF2	3.46	1.231	-0.492	-0.580	OF2	3.13	0.986	-0.147	-0.856
SF3	3.28	1.118	-0.287	-0.476	OF3	3.11	1.031	-0.295	-0.531
FF1	3.34	1.089	-0.243	-0.538	OF4	3.46	1.088	-0.397	-0.710
FF2	3.28	1.168	-0.289	-0.614	OF5	3.17	1.099	-0.134	-0.317
FF3	3.28	1.096	-0.305	-0.481	WP1	3.31	1.182	-0.368	-0.347
FF4	3.30	1.142	-0.271	-0.599	WP2	3.12	1.143	-0.257	-0.425
MTI1	3.58	1.146	-0.456	-0.480	WP3	3.31	1.224	-0.354	-0.574
MTI2	3.64	1.054	-0.585	-0.020	WP4	3.15	1.203	-0.197	-0.652
MTI3	3.57	1.103	-0.629	-0.168	WP5	3.30	1.260	-0.345	-0.790
CII1	3.54	1.127	-0.444	-0.456	TI1	3.46	1.274	-0.560	-0.790
CII2	3.52	1.133	-0.332	-0.671	TI2	3.19	1.164	-0.331	-0.828
CII3	3.77	1.049	-0.650	-0.098	TI3	3.44	1.227	-0.473	-0.842
IOI1	3.72	1.044	-0.696	0.136	TI4	3.46	1.210	-0.482	-0.671
IOI2	3.72	1.135	-0.846	0.060	VI1	3.34	1.179	-0.494	-0.644
IOI3	3.77	1.037	-0.629	-0.052	VI2	3.37	1.126	-0.341	-0.680
TF1	3.26	1.164	-0.303	-0.596	VI3	3.37	1.158	-0.269	-0.602
TF2	3.34	1.214	-0.296	-0.856	VI4	3.27	1.166	-0.380	-0.594
TF3	3.22	1.121	-0.270	-0.531	VI5	3.29	1.144	-0.381	-0.600

本研究使用 Pearson 相关系数（记为 r）测度 OL2S、IL2S、SLLE 和 L2LM 四个维度之间的下昂关系。检测结果显示，两两维度之间均存在显著的正向相关关系，具体为：（1）OL2S 与 IL2S（r=0.415，P<0.01）、SLLE（r=0.299，P<0.01）、L2LM（r=0.414，P<0.01）之间存在显著的正相关性；（2）IL2S 与 SLLE（r=0.453，P<0.01）、L2LM（r=0.552，P<0.01）间存在显著正相关性；（3）SLLE 与 L2LM（r=0.451，P<0.01）之间存在显著的正相关性。详见表 7。

表 7 相关分析

维度	Mean	Std. Deviation	OL2S	IL2S	SLLE	L2LM
OL2S	3.313	0.806	1			
IL2S	3.649	0.752	0.415**	1		
SLLE	3.248	0.806	0.299**	0.453**	1	
L2LM	3.317	0.782	0.414**	0.552**	0.451**	1

注：**表示在 0.01 的显著性水平下（双尾），相关性显著。

（六）假设检验

本研究通过 AMOS24.0 构建潜变量结构方程模型，探讨理想二语自我、二语学习经历在应该二语自我与二语学习动机间中介作用，并使用偏差校正的非参数百分位 Bootstrap 方法（Bias-corrected Nonparametric Percentile Bootstrap Method）对中介效应置信区间进行估计（Mackinnon et al.，2004）。分析结果如图 7、表 8 所示。

结构方程模型拟合指数为：χ^2=57.005，df=29，χ^2/df=1.966<5，RMSEA=0.044<0.08，GFI=0.978>0.9，AGFI=0.959>0.9，CFI=0.982>0.9，TLI=0.972>0.9；模型拟合指数均达到拟合标准，表明本研究模型能够得到数据支持，模型拟合效度良好。各假设的验证结果显示：（1）OL2S 对 L2LM 存在显著正向影响（β=0.250，P<0.001）；（2）IL2S 对 L2LM 存在显著正向影响（β=0.379，P<0.001）；（3）SLLE 对 L2LM 存在显著正向影响（β=0.304，P<0.001）；（4）OL2S 对 IL2S 存在显著正向影响（β=0.615，P<0.001）；（5）OL2S 对 SLLE 影响不显著（β=0.058，P=0.491>0.05，路径系数不具有统计学意义）；（6）IL2S 对 SLLE 存在显著正向影响（β=0.598，P<0.001）。

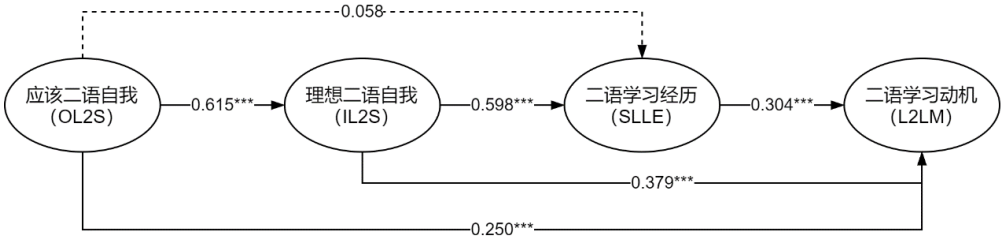

图 7 路径关系图

表 8 结构方程模型结果

	Hypothesis Path			Std. Estimate	Estimate	S.E.	t	P	Result
H1	OL2S	→	L2LM	0.250	0.222	0.067	3.342	***	Support
H2	IL2S	→	L2LM	0.379	0.325	0.076	4.285	***	Support
H3	SLLE	→	L2LM	0.304	0.270	0.069	3.900	***	Support
H4	OL2S	→	IL2S	0.615	0.639	0.076	8.391	***	Support
H5	OL2S	→	SLLE	0.058	0.058	0.084	0.688	0.491	NO Support
H6	IL2S	→	SLLE	0.598	0.576	0.084	6.825	***	Support

此外，进一步对 IL2S 和 SLLE 在 OL2S 与 L2LM 间中介作用进行分析，采用 Bootstrap 法，迭代 5000 次，并估计效应值的 95%置信区间，分析结果如表 9 所示。结果可见：（1）IL2S 在 OL2S 与 L2LM 间中介作用的 95%置信区间为[0.123，0.365]，95%置信区间不包含 0，表明 IL2S 在 OL2S 与 L2LM 间中介作用显著，且标准化中介效应量为 0.233，该假设成立；（2）SLLE 在 OL2S 与 L2LM 间中介作用不显著，95%置信区间为[-0.052，0.093]，该假设不成立；（3）IL2S、SLLE 在 OL2S 与 L2LM 间链式中介作用的 95%置信区间为[0.043，0.222]，置信区间不包含 0，表明链式中介作用显著，标准化中介效应量为 0.112，该假设成立；（4） SLLE 在 IL2S 与 L2LM 间中介作用显著，95%置信区间为[0.070，0.345]，标准化中介效应量为 0.182，该假设成立。综上，经分析验证，本文的各项研究假设结论如表 10 所示。

表 9 基于 Bootstrap 法的中介效应检验

Hypothesis Path		Std. Estimate	SE	95% LCI	95% UCI	Ratio (%)	Result
	Total Effect	0.612	0.074	0.457	0.751	-	
	Direct Effect	0.250	0.091	0.076	0.432	40.8	
	Total Indirect Effect	0.362	0.052	0.269	0.477	59.2	
H7	OL2S-IL2S-L2LM	0.233	0.062	0.123	0.365	38.1	Support
H8	OL2S-SLLE-L2LM	0.018	0.036	-0.052	0.093	2.9	NO Support
H9	OL2S-IL2S-SLLE-L2LM	0.112	0.046	0.043	0.222	18.3	Support
H10	IL2S-SLLE-L2LM	0.182	0.070	0.070	0.345	-	Support

表 10 假设汇总

编号	假设	结论
H1	OL2S 正向影响二语学习动机	成立
H2	IL2S 正向影响二语学习动机	成立
H3	SLLE 正向影响二语学习动机	成立
H4	OL2S 正向影响 IL2S	成立
H5	OL2S 正向影响 SLLE	不成立
H6	IL2S 正向影响 SLLE	成立
H7	IL2S 在 OL2S 和二语学习动机之间发挥中介作用	成立
H8	SLLE 在 OL2S 和二语学习动机之间发挥中介作用	不成立
H9	IL2S 和 SLLE 在 OL2S 与二语学习动机之间发挥链式中介作用	成立
H10	SLLE 在 IL2S 和二语学习动机之间发挥中介作用	成立

四、结论与启示

（一）研究结论

本研究基于 L2MSS 框架构建和检验理论假设模型，探索了泰国汉语二语教学情境下，泰国汉语学习者群体的个体自我情况、学习动机状态与 L2MSS 理论的一致性，并同时完成了预设的对 L2MSS 三大维度之间相互影响关系及中介关系的分析。

本文的假设检验中，“OL2S→SLLE”以及“OL2S→SLLE→L2LM”这 2 个路径不成立，主要是由 OL2S 无法显著正向影响 SLLE 这一原因所致，说明在泰国汉语二语教学情境下，泰国学生的“应该二语自我”对“二语学习经历”的正向影响效应并不明显。

综合以上数据分析所得出的理论模型验证结果以及 L2MSS 三大维度间多种相互作用关系成立与否之检验结果，可以得出一些具有参考价值的结论。

1. L2MSS 理论可应用于泰国汉语学习者群体的学习动机研究

实验表明，本文所提出的 10 项假设绝大部分成立；同时经检验，本研究的相关数据呈正态分布，不存在共同方法偏差问题，各变量间相关性显著，区分效度、模型似合度检验以及信度、效度检验俱佳。以上说明本研究中基于 L2MSS 的理论模型能够得到数据的有效支持，是可以接受的。同时如表 8 所示，OL2S、IL2S、SLLE 对于二语学习动机均有显著的正向影响（β 值均>0.20，P 值均<0.001），这与 L2MSS 理论框架相一致。综上表明 L2MSS 理论在泰国不同汉语学习者群体中都具有可靠效度，二语动机自我系统（L2MSS）适用于描述泰国汉语二语情境中的学习者动机状况。该结论部分印证了 Dörnyei（2009）有关 L2MSS 理论具有普适性的观点。换而言之，在对不同泰国汉语学习者群体的汉语学习动机研究中，都可以应用 L2MSS 模型作为研究框架。总体而言，本研究补充、丰富了基于 L2MSS 理论的泰国汉语二语学习动机研究成果。研究证实 L2MSS 理论模型的效度在泰国不同汉语学习者群体中都得到了支持，L2MSS 理论的合理性和在泰国汉语学习者群体中的适用性及效度得到了新的验证。

2. L2MSS 三大维度间存在相互影响的关系及中介关系

本研究对 L2MSS 的三大维度（IL2S、OL2S 和 SLLE）之间的关系进行了分析构建，验证得出：OL2S 对 IL2S、IL2S 对 SLLE 均存在显著正向影响；IL2S 在 OL2S 和二语学习动机之间可有效发挥中介作用；IL2S 和 SLLE 在 OL2S 与二语学习动机之间可有效发挥链式中介作用；SLLE 在 IL2S 和二语学习动机之间也能有效发挥中介作用（详见表 8、表 9）。这说明在影响二语学习动机的过程中，L2MSS 的三个维度并非是各自单独发挥作用的，作为 L2MSS 体系的 3 个主要支撑点，IL2S、OL2S、SLLE 在正向影响学习动机的同时，也在一定程度上客观存在着对其他维度的动态影响。例如通过本研究可见，OL2S 可对 IL2S 施加显著的正向影响，通过“壮大”IL2S 来间接推动学习者学习动机的提升，IL2S 亦在 OL2S 提升学习动机的过程中有效充当中介

者角色。

相比较于前人的研究，本研究以新的汉语二语学习者群体为研究对象，探讨并验证了二语动机自我系统的内在结构以及 L2MSS 三大维度在影响学习动机过程中所存在的相互作用关系等，进一步充实了 L2MSS 理论研究成果，可为基于 L2MSS 理论的二语学习动机提升策略的制定与施行提供一定的理论指引，并可为进一步细化和完善 L2MSS 理论框架提供借鉴。

（二）实践启示

本研究验证了 L2MSS 理论在泰国汉语学习者群体中的效度及适用性，也验证了 L2MSS 三大维度间存在相互影响的关系及中介关系。基于本文的研究结论，我们可以得到一些关于如何在泰国汉语二语教学中提升学生学习动机的相关启示。

1. 注重 IL2S 在学习动机提升中所发挥的关键作用

如表 8 所示，在 L2MSS 三大维度中，IL2S 是直接正向影响二语学习动机的最强因素。同时由于 OL2S→SLLE 这一路径不成立，因此在 L2MSS 三大维度影响学习动机的过程中，IL2S 起到了一个重要的枢纽作用（详见图 7）：IL2S 显著正向影响 SLLE（β=0.598，P<0.001），因而 IL2S 可作为提升 SLLE 的重要“能量来源”；此外，OL2S→IL2S 的正向影响十分显著，其路径影响程度较高（β=0.615，P<0.001），存在 OL2S 通过内化为 IL2S 来助推学习动机提升的情况，因此，IL2S 在其中发挥着重要的中介及链式中介作用。对泰汉语教师在拟定学习动机提升策略或干预方案时，应尤其注意着重帮助泰国学生构建、强化、激活其 IL2S。

2. 切勿轻视 SLLE 的作用

传统 L2MSS 理论框架认为，学习者个体主要因为有减小或消除“现实自我”和“可能自我”（可能自我=IL2S+OL2S）不一致的愿景，从而产生学习动机，因而将 SLLE 视为对学习动机起较小作用的一个因素，SLLE 在三大维度中相对处于不太受重视的地位。但本研究表明：SLLE 是三大维度中直接正向影响二语学习动机的第二强因素。加之如前文所述，IL2S→SLLE 和 OL2S →IL2S 这 2 个路径的标准化路径系数较高（分别为 β=0.598、β=0.615），SLLE 在 IL2S 与二语学习动机之间发挥着重要的中介作用，同时 SLLE 亦和 IL2S 一起，在 OL2S 与二语学习动机之间发挥着重要的链式中介作用。因此在实际教学工作中，学校与教师切勿轻视 SLLE 这一因素在学习动机提升中所发挥的作用，应重视并积极创建提升 SLLE 所需的条件。

3. 充分认识东、西方民族中 OL2S 作用的差异性

西方学者针对西方社会的 L2MSS 实验显示，OL2S 难以显著正向影响 IL2S，这与东、西方文化下的“自我理念”的差异性相符。由于西方二语学习者更具独立性，更注重自身意识的存在和觉醒，将个人认同从群体环境中抽离出来，因此在西方学习者的理念中，由内心“自我”驱使

的理想自我可以完全脱离于受外在环境影响的应有自我形象。而包括泰国、中国、日本等在内的东方民族学习者却更具“他我”特质，容易接受或服从社会所赋予的责任和义务，并将这种特质投射于“自我”的认同中，甚至进入“超我”状态，以维持或到达社会准则和自我理想之间的平衡境界。因此在东方国家的二语学习者中，OL2S 不仅可以起到较强的提升学习动机的作用，而且容易将 OL2S 部分内化为 IL2S。本研究中，OL2S 对 IL2S 所存在的显著正向影响（β=0.250，P<0.001）也直接证明了以上结论。因此，在面向东方民族的汉语二语教学中，我们要充分认识到东、西方文化的差异，注意发挥 OL2S 在东方民族二语学习动机提升中的作用，在对泰汉语教育工作中充分关注并提高学习者的 OL2S。

五、总结与展望

在以往的泰国学生汉语学习动机研究中，鲜有结合二语学习动机研究领域最新发展阶段之理论而开展研究的案例，极不利于全球化背景下泰国新时期汉语二语学习动机的研究与提升；与此同时，L2MSS 作为二语学习动机研究领域最新发展阶段的代表理论之一，仍存在未就自身三大维度在影响学习动机过程中的相互作用关系进行深入探讨等不足，学界亦需要强化各国语言学习者的 L2MSS 实证研究，以为充实和完善 L2MSS 理论提供更为丰富的研究数据。因此，结合以上两点问题与不足，本文运用 L2MSS 理论开展面向泰国汉语学生的实证研究。在获取 508 名泰国本土学生的汉语学习动机调查问卷数据的基础上，通过构建和检验基于 L2MSS 理论框架的假设模型，本文验证了 L2MSS 理论在泰国汉语二语教育情境中的可行性和有效性，并探究了这一情境下 L2MSS 理论三大维度之间的相互作用关系，实现了研究目的。本研究成果可为泰国学生汉语学习动机研究提供新的理论指引，并为泰国汉语学习群体学习动机的研究与提升，以及为 L2MSS 理论的完善和发展提供借鉴。

学界后续应扩大此类研究的受试面与受试范围，进一步丰富 L2MSS 理论框架下的泰国汉语学习者学习动机的研究成果，扩充此类研究的样本数量和样本种类，以为 L2MSS 理论在泰国汉语二语教育情境中的效度及适用性之验证提供更多的数据支撑。此外，未来研究可进一步契合泰国情境，补充、丰富研究模型，对 L2MSS 三大维度的关系作更充分、更全面的假设构建与验证。并可在验证 L2MSS 理论内涵的同时，力争突破 L2MSS 的三大维度范畴，开展 L2MSS 理论内涵和泰国汉语二语教育情境中其他因素的外延关联之实证调研，为泰国汉语二语教育事业提供切合实际的理论和实践指导。

（备注：本文为钟坚安博士毕业论文《基于 L2MSS 理论的泰国学生汉语学习动机结构关系研究》中的一部分）

参考文献

刘凤阁.“二语动机自我系统”理论模型在中国不同英语学习者群体中的效度分析.[J].外语教学理论与实践,2015,(1):19-23.

刘珍,姚孝军,胡素芬.大学生二语自我、焦虑和动机学习行为的结构分析.[J].外语界,2012,(6):28-37.

韦晓保.大学生二语动机自我系统与自主学习行为的关系研究.[J].外语与外语教学,2013,(5):52-56.

詹先君.中国情景中的理想二语自我多群组验证.[J].外语教学与研究,2015,(04):573-584+641.

赵华荣.大学生二语动机自我系统与英语成绩相关性研究——以中北大学为例:[硕士学位论文].[D].太原:中北大学,2015.

周慈波,王文斌,李琳.大学外语学习者二语动机自我系统实证研究——基于结构方程模型分析.[J].中国外语教育,2016,(1):37-44.

Mackinnon D P, Lockwood C M, Williams J.Confidence Limits for the Indirect Effect: Distribution of the Product and Resampling Methods.[J].Multivariate Behavioral Research,2004,(1):118-126.

Papi, M.The L2 motivational self system, L2 anxiety and motivated behavior: A structural equation modeling approach.[J].System,2010,(38):49-64.

Ueki, M. & O. Takeuchi.Validating the L2 motivational self system in a Japanese EFL context: The interplay of L2 motivation, L2 anxiety, selfefficiency, and the perceived amount of information.[J].Language Education &Technology,2012,(49):103-112.

Kline R B.Principles and Practice of Structural Equation Modeling.[M].New York: Guilford Publications, Inc.,2016.77-89.

Author (1) Information (第一作者信息)

Name and Surname（姓名）:
ZHONG JIAN’AN

Highest Education（最高学历）:
Master’s Degree

University or Agency（任职院校或单位）:
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University

Field of Expertise（专业领域）:
Teaching Chinese

Address（地址）:
College of Chinese Studies, Huachiew Chalermprakiet University,18/18 Debaratana Road, Bangplee District , Samutprakarn

Author (2) Information (第二作者信息)

Name and Surname（姓名）：
HAN YINGQI

Highest Education（最高学历）：
Ph.D.

University or Agency（任职院校或单位）：
School of Literal Arts, Guangxi University

Field of Expertise（专业领域）：
Chinese modern and Contemporary Literature

Address（地址）：
School of Literal Arts, Guangxi University, Daxue E Rd, Xixiangtang District, Nanning, Guangxi, China

基于物性结构理论的现代汉语“甜”字释义研究

THE DISTRIBUTION OF THE WORD “TIÁN” IN MODERN CHINESE BASED ON THE QUALIA STRUCTURE THEORY

周学芳 [1]
ZHOU XUEFANG
华侨崇圣大学，中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalernprakiet University
E-mail : zhouxf30@163.com

李仕春 [2]
LI SHICHUN
西南大学，中国
Southwest University, P.R.China
E-mail : 546224432@qq.com
Received: 04 December 2022 / Revised: 09 May 2023 / Accepted: 03 June 2023

摘要

本文通过对比常用汉语词典中“甜”和英语词典中对应词“sweet”的释义，发现英语词典中义项划分的细密程度远远超过汉语词典，可见，汉语词典有可能存在漏收义项的情况。故依据 CCL 语料库抽取“甜”字 10000 条语料，在语料库基础上穷尽性分析其义项分布情况，借用物性结构理论调整现代汉语“甜”字的释义，经过分析，重新划分为十个义项并发现两个新义项，力图实现义项划分更加细化，体现义项收录的全面性，为词典编纂者提供一些思考。
关键词：语料库；物性结构；义项释义

ABSTRACT

In this paper, by comparing the definition of "tián" in the commonly used Chinese dictionary and the corresponding word "sweet" in the English dictionary, it is found that the division of meanings in the English dictionary is far more precise than that in the Chinese dictionary. It can be seen that the Chinese dictionary may have missing meanings. Therefore, based on the CCL corpus, 10,000 corpora of the word " tián " were extracted, and the distribution of its meaning items was exhaustively analyzed on the basis of the corpus, and the

interpretation of the word " tián " in modern Chinese was adjusted by using the physical property structure theory. After analysis, it was re-divided into ten meaning items and found that the two new meanings try to realize the completeness of meaning division, reflect the accuracy of meaning description, and provide some thoughts for lexicographers.

Keyword：corpus, qualia structure, semantic distribution

绪论

一、 研究背景和意义

现代汉语“甜”字在英汉语言中都具有使用频率高、构词能力强的特点。本文选取汉语内向型词典、汉语外向型词典、英语内向型词典、英语外向型词典各 3 部[1]，分别查询了“甜”及其英语对应词“sweet”的释义，并统计了各词典的义项数。

表 1 “甜/sweet”在汉英词典中的义项数对比

词典类别	汉语内向型词典			汉语外向型词典			英语内向型词典			英语外向型词典		
词典名称	现汉	现规	现学	现学(孙)	商务馆学	当汉	牛简	韦大	柯林斯	牛高	朗高	柯高
义项数量	3	2	4	3	3	2	4	6	6	8	7	7
义项总数	9			8			16			22		
义项平均数	3			2.7			5.3			7.3		
	2.8						6.3					

可见，英语内、外向型词典中“sweet”的义项数明显多于汉语内、外型词典中“甜”的义项数；英语内、外向型词典的义项平均数是汉语内、外向型词典义项平均数的两倍多。例如《现汉》中“甜”字义项①像糖和蜜的味道，《牛高》将相应的释义分为两个义项：“①food/drink, containing, or tasting as if it contains, a lot of sugar. ②smell/ having a pleasant smell.”可见，《牛高》在释义中注意

[1] 本文选取的汉语内向型词典分别是《现代汉语词典》（第 7 版）（商务印书馆出版，简称《现汉》），《现代汉语规范词典》（第 3 版）（李行健主编，外语教学与研究出版社出版，简称《现规》）和《现代汉语学习词典》（符淮青等主编，商务印书馆出版，简称《现学》）；汉语外向型词典分别是《现代汉语学习词典》（孙全洲主编，上海外语教育出版社出版，简称《现学》（孙）），《商务馆学汉语词典》（鲁健骥等主编，商务印书馆出版，简称《学汉语》）和《当代汉语词典》（徐玉敏主编，北京语言大学出版社出版，简称《当汉》）；英语内向型词典分别是《牛津简明英语词典》（第 10 版）（简称《牛简》），《韦氏大学词典》（第 10 版）（简称《韦大》）和《柯林斯英语词典》（第 13 版）（简称《柯林斯》）；英语外向型词典分别是《牛津高阶英语词典》（第 9 版）（简称《牛高》），《朗文当代高级英语辞典》（第 6 版）（简称《朗高》）和《柯林斯 COBUILD 高阶英语学习词典》（第 9 版）（简称《柯高》）。

到了“甜”所描述的事物的不同类别，并据此设立了不同的两个义项。可以推测，汉语词典有可能漏收了“甜”的部分义项。

二、 研究范围、目的、主要内容、方法和创新性

（一）研究范围

截至 2022 年 6 月，“甜”在北京大学中国语言学研究中心 CCL 语料库中共有 14143 条现代汉语语料；在北京语言大学语料库中心 BCC 语料库中共有 109609 条多领域语料；（北京大学中国语言学研究中心 CCL 语料库，[online],2022）我们在 CCL 现代汉语语料库中搜索“甜”字，抽取的语料在 CCL 语料库中具体分布情况如下：

表 2 “甜”字语料抽取情况

二级分类	三级分类	四级分类	语料数量	抽取数量
当代	CWAC		27	26
	口语	1982 年北京话调查资料	2	2
		对话	17	15
		电视访谈	23	23
	史传		107	85
	应用文	中国政府白皮书	3	3
		健康养生	219	169
		社会科学	80	80
		自然科学	89	89
		药方	42	40
		菜谱	985	300
		议论文	13	10
		词典	236	236
		说明书	2	2
	报刊	1994 年报刊精选	1005	605
		人民日报	2708	1708
		作家文摘	522	400
		市场报	552	400

二级分类	三级分类	四级分类	语料数量	抽取数量
		故事会	13	10
		新华社	1833	1233
		读书	350	350
		读者	763	713
		青年文摘	3	3
	文学	台湾作家	346	316
		大陆作家	1381	880
		香港作家	316	316
	电视电影	文艺	99	99
		非文艺	54	54
	相声小品		63	63
	网络语料		663	563
	翻译作品	文学	1112	712
		应用文	121	121
现代	戏剧		21	21
	文学		373	353
总计			14143	10000

我们逐一对这 10000 条语料进行义项标注，发现“甜”字用在人名、地名以及其他专用名词中共计 639 条，占 6.39%，例如“孙甜甜”“甜水园”“甜鸟”“阿斯巴甜”“甜白”“甜俗”等，另有错别字或因上下文残缺无法确定语义的语料共计 6 条，占 0.06%，例如“甜吃”“甜杀人”等，这一类语料中对于我们研究“甜”字的义项划分和描写意义不大，本文暂时忽略，另行讨论。下文中，对“甜”字的义项分布统计，均以此 10000 条语料为计算范本。

（二）研究目的

本研究基于语料库技术，以《现汉》中“甜”字释义为基础，选取常用汉语词典和英语词典各两部，通过对比常用汉语词典和英语词典的释义，借用物性结构理论对“甜”在现代汉语中义项分布情况进行重新划分并描写，找出新的义项。

（三）研究主要内容

1. 语料库建设

本论文以形容词“甜”为例，从北京大学现代汉语语料库（CCL 语料库）中搜索“甜”字的全部语料 14143 条，根据李仕春介绍的语料抽取方法，按比例抽取了“甜”字 10000 条约 102 万字的语料建立“甜”字平衡语料库。（李仕春，2016：103）

2. 语义信息标注

参照《现代汉语词典》（第 7 版）（以下简称《现汉》）对“甜”字的义项解释对自建语料库语料进行逐条标注分析，对比《现代汉语学习词典》（以下简称《现学》）、《现代汉语规范词典》（以下简称《现规》）和《Oxford Advanced Dictionary of English》（《牛津高阶英语词典》，以下简称《牛高》）、《Longman Dictionary of Contemporary English》（《朗文当代英语辞典》、以下简称《朗高》）中对“甜（sweet）”的释义，借用物性结构理论对“甜”字释义进行重新划分和补充修改，并尝试找出“甜”字新义项。

（四）研究方法

1. 比较法

本文选取四部汉英中型语文词典作为比较对象，在比较中揭示汉英词典在释义上的异同。 通过对比，采纳其他词典释义合理之处，重新划分义项并补全漏收义项。

2. 量化与质化相结合

通过对语料库中语料检索并按比例自建语料库，获得量化分析数据，通过分析客观数据对研究对象分析对比、总结归纳，从而得出结论。

（五）研究创新性

本文以“甜”字为例，发现形容词有选择地约束名词的不同物性角色，当形容词激活名词不同的物性角色时，就会出现多义现象；当同一个形容词修饰不同名词的时候，该形容词义项的划分常常由其所形容的名词标志的事物类别所决定。

三、 与本论文有关的国内外研究综述

20 世纪 50 年代后出现了一批新兴的语义学理论。在这其中，受到关注最大的要数生成词库论，它被认为是“当代语义学中最精细的形式化分析范式”。生成词库论由美国布兰代斯大学教授 Pustejovsky 提出，Pustejovsky 认为物性结构描写与事物密切相关的属性，包括“形式角色、构成角色、施成角色和功用角色”。（Pustejovsky，1995：203）

自产生以来，生成词库论陆续被引入到多种语言研究中，如意大利语、韩语、日语等。21 世纪以后，中国学者开始将生成词库论引入到汉语研究中来，取得了初步的研究成果。汉语研究者尝试运用生成词库理论建立汉语语义知识库，为实现计算机文本自动分析提供初步的基础。

袁毓林在生成词库论的指导下，试图构建汉语语义描写体系，用物性结构理论描写汉语名词物性角色；（袁毓林，2014：31-48)用论元结构理论描写汉语动词、形容词的物性角色或论元角色，试图构建名词和动词、形容词的实体指称，为文本语义的计算机自动分析提供可靠的资源。(袁毓林，2013：23-30)张念歆和宋作艳以现代汉语形名复合词为例运用物性结构理论分析了形容词与名词之间的物性修饰关系，发现形语素有选择地约束名语素的不同物性角色，当形语素激活的物性角色或物性值不止一个时，就会出现形容词多义现象。(张念歆、宋作艳，2015：38-45)李强等运用物性结构理论对汉语形名组合语义分析发现“与传统的静态语义特征描写法相比,生成词库理论为全面地描写语义特点提供了可能性,不仅可以展现词汇与词汇之间的搭配限制条件， 而且还可以对词汇在不同文本环境下的多义现象进行解释。”(李强、袁毓林，2019：263-295) 王恩旭和袁毓林通过分析“颜+名”复合词的物性角色分布，分析形容词的语义机构，力图构建形容词的释义模板。（王恩旭、袁毓林，2018：31-41）李芳棋尝试用物性结构理论解释了现代汉语多义词“平”的义项分布与描写；(李芳棋、李仕春，2020：123-127)林雪菡运用物性结构理论结合框架语义学对“坏”的形容词义项进行重新划分和描写；(林雪菡、李仕春，2020：72-76)李芳棋,王成等运用物性结构理论分析研究了“直”的义项分布情况。(李芳棋,王成、李仕春，2021：146-150)

总体而言，国内已经形成一套基于物性结构的汉语名词描写体系，多以形名复合词为案例分析偶尔涉及形容词词典释义研究，本文试图在已有研究成果上，运用生成词库中物性结构理论对“苦”进行科学的义项划分和描写，力图提高义项划分的完备性，实现释义的准确性。

四、 主要研究内容

（一）基于物性结构理论的“甜”字义项划分与描写：

1.形像糖和蜜的味道(跟“苦”相对)：这西瓜真～。

该义项在“甜”字平衡语料库中共有 4019 条，使用频率约 40.19%。

“甜”是一个会意字，最早出现在《说文解字》中：“从甘从舌。舌，知甘者。”意为舌头能品尝甘的味道（甜味）。“甘”是一个会意兼指示字,《说文解字》:“甘，从口含一。” “从口”，意为与口有关，“含一”， 中间的“一横”像口中含的食物， 能够让人一直含在口中的食物往往是甜美的。由此可见，“甜”的本义是指舌头得到的某种具体的、美好的味觉体验。“甜”修饰的是“味道”，属于事物的形式角色。整理语料发现，常见的复字词有“甜食”“甜点”“甜羹”“甜品”“甜瓜”“甘甜”“香甜”“酸甜”“脆甜”等，例句：

①一边观赏，一边嘴里叨咕着，就不由自主地伸出舌头一舔，嗬！还挺[甜]呢，顺手就含在嘴里。顿时就感到满口香[甜]，咕噜一下，就咽到肚里。（当代\史传\李文澄 努尔哈赤）

②给了夏天义一个，夏天义说:“柿子还没熟哩，能暖[甜]？”咬了一口，柿子上却沾着了一点红，忙唾了几口唾沫。(\当代\文学\大陆作家\贾平凹 秦腔）

③拓新口味的各类即食罐饮更是大行其道：酸枣汁以安神益智、酸[甜]可口的风味，勾起了许多成年人的童年梦。(\当代\报刊\人民日报\1994 年人民日报\第 2 季度）

“味”在《现汉》中释义主要包括两个：一是物质所具有的能使舌头得到某种味觉的特性，如味道、滋味儿等；二是指物质所具有的能使鼻子得到某种嗅觉的特性，如气味、香味儿等。可知，“甜”作为基本味觉之一，不仅包括表示味觉的滋味，还包括表示嗅觉的气味。《牛高》和《朗高》中“sweet（甜）”的该义项都释义为“having a pleasant smell.（有宜人的气味。）”“smell”在《牛高》中释义为“the quality of something that people and animals sense through their noses.”（人和动物通过鼻子感觉到的东西的味儿。）该义项在“甜”字平衡语料库中共有 311 条，因此，借鉴英语词典的释义，建议将该义项根据“甜”字被修饰的对象的变化，从味觉和嗅觉两个不同角度归类描写，建议在原有义项的基础上再重新增加以下一条新义项：形形容气味芳香、好闻：清～的气味。

通过整理语料发现，该义项修饰的对象通常指向“空气”“气味”“气息”“香气”“芳香”“芬芳”，常见的复字词有“清甜”“甜香”“香甜”“腥甜”“甜腻”“甜隽”“甜净”“焦甜”，“甜”修饰的是“空气”“气味”等的“味道（在嗅觉体验中的特征）”。例句：

①走进大森林里，空气开始变得清香而带[甜]味，完美的生态环境为动植物提供了良好的栖息、生长场所。（当代\报刊\人民日报\1993 年人民日报\11 月份）

②在床沿上听着她们奶声奶气的鼻鼾。鼾声带着微妙的气味，微微的酸[甜]。她麻木地坐着，很久才意识到手里的暖壶空壳。（当代\文学\大陆作家\严歌苓 穗子物语）

③微风送过些新插的秧，少壮的麦，和成阴的柳树的清新的蒸气。这些虽非[甜]美，却能强烈地刺激我的鼻观，使我有愉快的倦怠之感。（现代\文学\散文 3）

2.形形容乖巧，讨人喜欢：嘴～ | 小姑娘长得很～ | 话说得很～。

形容词“甜”的多义性从不同的研究视角会得出不一样的结论。比较流行的是按照认知语义学的隐喻理论将其分为本义和引申义以及派生义等，但在生成词库看来，“甜”呈现的多义性在某种程度上是形容词“甜”与名词组合时名词的不同物性结构所呈现的状态。起决定作用的不是形容词而是名词，形容词只不过是名词物性角色的投影。

《现汉》中，“乖巧”意为（言行等）合人心意，讨人喜欢；用“乖巧”“讨人喜欢”两个词语组合对释，导致了释义的重复。张志毅，张庆云认为 “解释应当是寓于描写之中的，正确的解释应当是对语言事实的深度描写”，（ 张志毅、张庆云，2015：65）总体来看，形容词“甜”实质上是可以激活不同名词的不同物性角色，形名之间的物性修饰关系不同，形容词就产生了多义现象。结合语料，比如“嘴甜”中的“甜”，指的是“善于说话，语言和顺温柔，使人听了舒服”，“甜”实际修饰

的是“嘴”里说出来的“语言”，而不是“嘴”，隐含的“语言”是 “嘴”的功能角色；当“甜”修饰的事物指向“外界的声音”时，“甜”是认知主体在听觉体验的基础上对外界声音的主观评价，比如“甜美的歌声”，“甜”指的是“声音圆润悦耳”，“甜”表达人们对声音的主观评价和情感色彩，凸显了其评价角色；当“甜”修饰的事物指向人或具体事物时，比如“小姑娘长得很甜”“甜蜜的小东西”，“甜”并非直接修饰“小姑娘”和“小东西”，实际修饰的是她（它）的“容貌”和“外形”，意思指“（小姑娘的）容貌或（小东西的）外形”很“甜”，凸显了被修饰对象的评价角色。因此，根据“甜”字修饰的对象变化和所激活的物性角色的不同，按照“物+物性角色”的释义模式将该条义项重新分类描写为以下三条新的义项：

（1）形声音圆润婉转，讨人喜欢：～厚|～润|～糯|歌声～美。

该义项在“甜”字平语料库中共有 451 条，使用频率约为 4.51 %。

该义项在《牛高》中的对应释义为“having a pleasant sound.（发出悦耳的声音）”，凸显“sound”和评价角色“pleasant”在《朗高》中的对应释义是“pleasant to listen to.（动听）”，同样也强调了评价角色“pleasant”。结合语料，被修饰对象通常指向声音，指说话或者唱歌的声音或腔调圆润婉转，让人听了非常舒服。被修饰的名词通常是“唱腔、嗓子、声音、歌声、歌喉、旋律、嗓音”等词语，常见的复字词如“甜美”“甜润”“甜糯” “甜厚”。例句：

①陈珞和同样到广州寻求发展的毛宁，在陈珞的帮助下，杨钰莹凭借其[甜]美的歌声，搭配上毛宁俊朗的外形，两人很快被打造成风靡一时的歌坛……（\当代\口语\电视访谈\鲁豫有约 红伶）

②大家都知道他演戏拿手，大家都听过他的清亮[甜]厚的嗓子，可是大家都诧异他这几句话怎么说得这么深厚，这么雄壮，……（当代\文学\大陆作家\欧阳山 苦斗）

③苏州是上海的回忆，上海要么就是不忆，一忆就忆到苏州。上海人要是梦回，就是回苏州。[甜]糯的苏州话，是给上海诉说爱的，连恨都能说成爱，点石成金似的。（当代\文学\大陆作家\王安忆 长恨歌）

（2）形语言和顺、让人听了舒服：嘴～|～歌|～言蜜语|～嘴蜜舌|蜜语～～。

该义项在“甜”字平语料库中共有 438 条，使用频率约为 4.38 %。

该义项通常指向语言表达的内容，凸显了名词的功能角色。结合语料，被修饰的名词常常是“嘴巴”“话语”“诗篇”“祝福”“歌颂”等，“甜”并不是直接修饰名词本身所表示的事物，而是其功用。常见的复字词如“嘴甜”“甜言蜜语”“甜嘴蜜舌”“蜜语甜甜”“甜歌”等。例句：

①听听，多[甜]蜜的话语。[甜]得让人陶醉，[甜]得客人再不好意思叫这叫那。这就是九寨沟姑娘的本事，也是九寨沟姑娘……（\当代\报刊\人民日报\2000 年人民日报\2000 年人民日报）

②蛛儿道：“你要待我好，要真的待我好，嘴里说得[甜][甜]的，又有甚么用？”说着快步钻入树林。张无忌在山石之上，想起蛛儿……（\当代\文学\香港作家\金庸 倚天屠龙记）

③充满快乐的杨钰莹将再次出现在大家面前。杨钰莹依然会唱着那些[甜]蜜的歌，希望她的生活也和她的歌儿一样，单纯而幸福。(\当代\口语\电视访谈\鲁豫有约 红伶)

(3) 形外形可爱，让人看了着迷：～美|～姐|～笑|小姑娘长得真～。

该义项在“甜”字平语料库中共有 573 条，使用频率约为 5.73 %。

当被修饰对象强调人物外表以及表情时，“甜”往往指“外形或表情漂亮，有吸引力”。该义项在《朗高》中对应释义为“CHILDREN/SMALL THINGS（especially British English） looking pretty and attractive.（儿童或小东西，看起来很漂亮很有吸引力。）”《牛高》中的对应释义为“(especially of children or small things. attractive（尤指儿童或小东西，吸引人的。）两部英语词典释义都点明被修饰对象为“儿童或小东西”，说明“甜”既可以用来修饰人物，也可以用来修饰事物。该义项凸显人或事物的外部状态“漂亮”，属于形式角色，同时又表达人们对某人或某事物外观的主观评价和喜爱之情，凸显评价角色“很有吸引力”。结合语料，被修饰的对象除了如“少女、面孔、表情、容貌、酒窝、眼神”等表示外表及表情的名词以外，也出现了类似“风景、小东西、小狐狸”等词语，常见的复字词如“甜美”“甜姐”“甜蜜”“甜笑”等。例句：

①全神贯注的颜菁静静坐在花雨伞下。她，圆圆的脸儿，[甜][甜]的酒窝，刘海齐眉，杏眼传情。（当代\报刊\作家文摘\1997\1997C）

②特别是黛安娜，更为人们所喜爱，所倾倒。黛安娜之所以深受欢迎，她的感染力主要来自于她那迷人的体态：这位[甜]蜜的少妇，已摆脱了早年的微胖，显得更加窈窕动人。(当代\报刊\读者\合订本）

③得有所不足，与昨天是不同的，于是乎那天的景色永留在我的心里。[甜]蜜的东西看得太久了也会厌烦，真真的好景都该这样一瞬即逝，永不重... （现代\文学\散文）

④新专辑改变了她的旧形象，[甜]姐变得有些苦涩---按照公司的设计，李玲玉今后要以“现代都市的成熟女性”来与听众一吐衷肠。(当代\报刊\人民日报\1993 年人民日报\8 月份）

3. 形形容舒适、愉快：他睡得真～。

英语对应词“sweet”该义项在《朗高》中描写为“THOUGHTS/EMOTIONS making you feel pleased, happy, and satisfied.（让您感到高兴、快乐和满足的想法/情绪）。” 该释义凸显了主体论元“THOUGHTS/EMOTIONS（想法/情绪）”和 形式角色“pleased, happy, and satisfied”，强调了这是一种心理上的愉悦感受。通过分析语料时发现，被修饰的对象通常是“心情”“回忆”“情感”“事业”“岁月”“爱情”“生活”“日子”等抽象名词，就“心理情绪”而言，“甜”指向心理域，比喻人在精神上的幸福、满足的感觉，常见的复字词有“甜吻”“虽苦犹甜”“酸甜苦辣”“忆苦思甜”等；但当“甜”与“梦境”“梦乡”“呼噜”等名词搭配时，“甜”激活了“梦”的形式角色，形容睡得非常舒适、愉快，常见的复字词有“甜睡”“甜梦”“黑甜乡”等。显然，《现汉》已有的义项将两者混

为一谈。因此，我们参照《现学》中相关释义，按照形容词释义具有单一性特点，即一个物性角色修饰一个对象的原则，我们可以将“指睡眠”或是“指情绪”两种描述对象区分开来，把原有的义项按照“物+物性角色”释义原则重新描写为以下两条义项：

（1）形心情舒适、愉快：忆苦思～|日子越过越～|我们的生活比蜜～。

该义项在“甜”字平衡语料库中共有 2424 条，使用频率约为 24.24%。例句：

①就能想起你是怎样一步一步跋涉过青春岁月，就能想起许许多多的[甜]故事、苦故事、酸故事、辣故事……（当代\报刊\人民日报\1994 年人民日报\第 2 季度.txt）

②当他读到那些美丽、[甜]蜜的日子，现在已成了逝去的回忆时，他们俩都激动的痛哭起来……（当代\翻译作品\应用文\人性的弱点.txt）

（2）形睡得舒适的样子：～睡|～梦|黑～乡|他睡得真～。

该义项在“甜”字平衡语料库中共有 265 条，使用频率约为 2.65%。例句：

①像在自己家里一样，伸手摸出火柴，点亮灯，看了看炕上睡得正香[甜]的孩子，然后扫了扫炕，拉下条棉被，叫杨政委上去暖和一会儿。（\当代\文学\大陆作家\李英儒 野火春风斗古城）

②郑涨钱难过得像被人掏空了五脏六腑。没了？活灵活现又一路乖乖[甜]睡的女儿就这样一下子没了？是谁抱走的？是饭店的女服务员，还是来…… （\当代\报刊\作家文摘\1996\1996B）

4.<方>味淡：尝尝咸～ | 咸了加水，～了加盐。

该义项在“甜”字平衡语料库中共 0 条语料，使用频率约为 0 %。

（二）通过语料库发现“甜”字新义项情况

通过对所收集语料进行分析，我们发现还有 1117 条约占 11.17%的“甜”字语料无法用《现汉》中已有的义项加以说明，因此我们拟为“甜”设立以下 2 个新义项。

5.动使人心里感到幸福、快乐：～了民众|～到心里头|～了千家万户。

该义项在“甜”字平衡语料库中共 49 条语料，使用频率约为 0.49 %。

《现汉》原有的义项中并没有描写这一义项，我们参考了《现学》中的有关释义。在分析整理语料时我们发现，“甜透心”“甜在心里”“甜到我心里”，以“甜（到、在）+非必有论元”的模式出现，其中“甜”突出指向的是非必有论元中的处所论元；“苦了一人，甜了民众”“甜了千家万户”，以“甜（了）+受事论元”模式出现，“甜”字该义项为动词，突出指向受事论元（通常指人），所以

在描写义项时既要指明处所论元，也要指明受事论元，因此，我们按“受事论元+处所论元+核心词”的释义原则将该义项描写为：

动使人心里感到幸福、快乐。 例句：

①特别是她那一声声“爸爸”、“妈妈”的呼叫，真是使吴兰恩夫妇[甜]到心里头。然而，他们又经常互相提醒：“父母之爱子，则为之计深远……（当代\报刊\人民日报\1996 年人民日报\7 月份）

②那鲜红的小枣透着浓浓的芳香，摘下一枚，如握珠玑；细细品尝，甜透心脾。（当代\报刊\1994 年报刊精选\09.txt）

6. 形有利益的、有好处的：～头|～差|～买卖。

整理“甜”字语料库发现，“甜头”一词在语料中频繁出现，《现汉》中“甜头”一词有两个意思：①微甜的味道；一点儿甜味（跟“苦头”相对）（例：这种梨甜头不大。）②比喻利益或好处（跟“苦头”相对）（例：尝到了科学种田的甜头。）“甜头①”中“甜”字释义可以归入本文“甜”字义项划分与描写①中，本义项主要针对“甜头②”，发现《现汉》中现有的四个义项都不足以解释描写“甜头②”中“甜”的释义。结合《现汉》“甜头②”的解释“比喻利益或好处”以及“头”的释义“接于形容词词根，多表示抽象事物（例：准头，甜头）”可知，“头”作为形容词后缀，用在形容词语素后面，“词根语素+词缀”构成派生词。这一类派生词词性为名词，其词义一般与该形容词语素义相同。因此，我们可以从“甜头”这个派生词的意义入手离析出“甜”的意义为“比喻利益或好处”。我们将其描述为：形有利益的、有好处的。

该义项在“甜”字平衡语料库中共 1068 条语料，使用频率约为 10.68 %。

①这几乎成了一种公式：先投入好料给消费者以[甜]头、从而吸引众多的消费者纷纷购买。（文件名（当代\报刊\1994 年报刊精选\08）

②同志们！这是咱们二〇三首长派了我个“[甜]差”呀！你们可没享受着！”（当代\文学\大陆作家\曲波 林海雪原）

③一边拉着人还得一边儿央求人家原谅，虽然十五个大铜子儿已经算是[甜]买卖。（现代\文学\老舍长篇 1）

综上，我们对“甜”字释义进行了调整，并且通过语料库技术找出了“甜”的 2 个新义项，建议将“甜”在现代汉语词典中的释义修改为：

表 3 “甜”字各义项整理

《现汉》释义	重新划分和描写后释义
①形像糖和蜜的味道(跟“苦”相对)：这西瓜真～。	①形像糖和蜜的味道(跟“苦”相对)：这西瓜真～。 ②形气味芳香、好闻：清～的气味
②形形容乖巧，讨人喜欢：嘴～	小姑娘长得很～	话说得很～。	③形语言和顺、让人舒服：嘴～	话说得很～。 ④形声音圆润婉转，讨人喜欢：歌声～润| ～美的旋律。 ⑤形外形可爱，让人着迷：小姑娘长得真～。

《现汉》释义	重新划分和描写后释义
③形形容舒适、愉快：他睡得真～。	⑥形睡得舒适的样子：他睡得真～。 ⑦形人在心理上感到幸福、快乐：忆苦思～。
④<方>味淡：尝尝咸～ | 咸了加水，～了加盐。	
	⑧动使人感到幸福、快乐。～透心 | ～在心里
	⑨形有利益的、有好处的。～头 | ～差 | ～买卖

结语

本文以“甜”字为研究对象，结合具体语料，发现现有词典对其义项划分和释义准确性的不足之处。因此，本文尝试以物性结构理论为基础，结合相关语言学理论，对划分和描写“甜”字义项提出相应的优化方案，提高了“甜”字义项划分的完备性和描写的准确性。

然而，本研究还存在着一定的局限性，一是语料样本是基于 CCL 语料库中抽取的 10000 条语料所得出的，不排除在未选择的语料中还存在着新的义项，二是仅选取五部英汉词典作比较，参考的词典数量还不够全面。在未来的研究中可扩大语料抽取数量，继续丰富语料来源，同时参照学习世界上其他语言的优秀词典，以期作进一步更深入的研究探讨。

参考文献

李芳棋、李仕春.现代汉语多义词“平”义项分布情况的描写与解释.[J].佳木斯大学社会科学学报,2020,38(04):123-127

李芳棋、王成、李仕春.基于物性结构理论的现代汉语“直”义项分布研究.[J].黑龙江工业学院学报（综合版）,2021(04):146-150.

李强、袁毓林.生成词库理论和名词语义的结构描述与概念解释.[J].语言学论丛,2019,(01):263-295.

李仕春.基于语料库的现代汉语“黄”字义项分布研究（社会科学版）.[J].中国海洋大学学报,2016(05):103-109

林雪菡、李仕春.框架语义学视域下的多义词“坏”义项分布情况研究.[J].牡丹江大学学报,2020,29(09)：72-76

王恩旭、袁毓林.词义中物性角色的分布及其对词语释义的影响——以“颜色语素+名物语素”复合词为例.[J].外国语(上海外国语大学学报)，2018,41(02):31-41.

袁毓林.汉语名词物性结构的描写体系和运用案例. [J].当代语言学. 2014,16(01):31-48.

袁毓林.基于生成词库论和论元结构理论的语义知识体系研究.[J].中文信息学报,2013,27(06): 23-30.

詹卫东、郭锐、谌贻荣.北京大学中国语言学研究中心 CCL 语料库.[online].
http://ccl.pku.edu.cn:8080/ccl_corpus

张念歆、宋作艳.汉语形名复合词的语义建构:基于物性结构与概念整合理论.[J].中文信息学报,2015,29(06):38-45

张志毅、张庆云.理论词典学.[M]北京:商务印书馆,2015.

Pustejovsky J:The Generative Lexicon. [M]. Cam-bridge Massachusetts:The MIT Press. 1995.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
ZHOU XUEFANG

Highest Education（最高学历）：
Doctoral Candidate

University or Agency（任职院校或单位）：
Huachiew Chalernprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
- International Chinese Education
- Lexicology

Address（地址）：
Huachiew Chalernprakiet University
18/18 Bangna-Trad, Bangchalong, Bangpee, SamutPrakan,10540

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）
LI SHICHUN

Highest Education（最高学历）：
Ph.D.

University or Agency（任职院校或单位）：
Southwest University, P.R.China

Field of Expertise（专业领域）：
- History of Linguistics
- Lexicology
- Lexicography

Address（地址）:
No.2 Tiansheng Road, Beibei District, Chongqing, China 400715

基于物性结构理论的现代汉语“细”字义项分布情况研究

RESEARCH ON THE DISTRIBUTION OF THE WORD "XI(细)" IN MODERN CHINESE BASED ON THE SQUALIA STRUCTURE THEORY

邹茜 [1]
ZOU QIAN
华侨崇圣大学、中国学学院
College of Chinese Studies, Huachiew Chalernprakiet University
E-mail : 13922480515@139.com

李仕春 [2]
LI SHICHUN
西南大学，中国
Southwest University, P.R.China
E-mail : 546224432@qq.com
Received: 20 March 2023 / Revised: 27 May 2023 / Accepted: 04 June 2023

摘要

本文以“细”字作为研究对象，从北京大学的 CCL 语料库中抽取满足研究数量的语料，分析其在真实语料中的义位分布以及语料凸显的物性角色，进而根据使用频率对该字的义项进行重新划分和描写。在《现代汉语》（第七版）已有 9 个义项的基础上，还发现了 4 个新义项：“形容雨势或风力较微弱”“中医脉象，指脉搏细小如丝”“形容作品的风格婉约”“表示动作的频率不高或进行的程度不深，相当于‘慢慢地、轻轻地’”。此外，根据生成词库中的物性结构理论对“细”字义项之间的衍生关系进行解释，为已有的词典释义提供新的依据并对部分义项进行优化调整。

关键词：物性结构；语料库；义项分布；义项描写；细

ABSTRACT

This paper takes the word "XI (细)" as the research object, extracts enough corpus from the CCL corpus of Peking University, analyzes its sememe distribution in the real corpus and the prominent physical role of the corpus, and then according to the frequency of use, the meaning of the word reclassify and describe. On the basis of the existing 9 meanings in

"Modern Chinese" (**7th ed.**) [**Xiandai Hanyu Cidian (7th ed.)**], 4 new meanings were found: "to describe the rain or the wind is weak", "the pulse condition of traditional Chinese medicine, which refers to the pulse as small as silk", "describe the style of the work gracefully" "indicates that the frequency of action is not high or the degree of progress is not deep, which is equivalent to 'slowly and gently'". In addition, according to the theory of qualia structure in the generative lexicon, the derivation between the meaning items of "XI(细)"is explained, which provides new basis for the existing dictionary definitions and optimizes and adjusts some meaning items.
Keywords：Squalia structure, Corpus, Semantic distribution, Semantic description, thin

绪论

一、研究背景和意义

众所周知，从《尔雅》到《现代汉语词典》，我国的辞书编纂走过了一条漫长的路。张志毅（张志毅，2010:10）说："如要机械地划分的话，大致可分为五个阶段：'辉煌阶段'、'新兴阶段'、'辞书小国阶段'、'辞书大国阶段'、'走向辞书强国'阶段。"其中的"辉煌阶段"（指先秦至清末），我国的辞书有近千种，除去专业辞书，普通辞书也有 600 多种，此时的中国辞书理念、编纂方式与内容比西方领先了 1800 年。但到了当代，我国辞书理论研究出现了跟踪研究多，原创研究少；描写多，理论少；模仿多，创新少；整合或综合研究多，独创研究少的现象，削弱了辞书编纂的竞争力，导致中国当代语文辞书落后了英美辞书强国 50 年。由此看来，辞书理论是辞书科学动力的第一要素。只有不断创新的辞书理论，才能增加辞书科学的知识总量。文章通过对世界辞书理论史的简要追述，认为生成词库论可进一步优化并作为目前的最佳理论用于词典编纂。鉴于此，本文以生成词库理论作指导，结合语料库技术的方法，研究了"细"字的义项分布情况，目的是为在汉语教学中，所运用的现代汉语语文词典对这类词的修订提供参考。

二、研究范围、目的、主要内容、方法和创新性

（一）研究范围

义项精细度是指语文词典中多义词义项划分的粗疏与细密程度。为了能直观地显示"细"字在汉英外向型词典义项精细度，选取了汉英类各三部词典[1]，分别统计了"细"及对应词"thin"的义项精细度。统计结果具体如下：

[1] 汉语三部词典分别为：《现代汉语词典》（第 7 版）（本文简称《现汉》）、《现代汉语规范词典》（第 3 版）（本文简称《现规》）、《现代汉语学习词典》（2010 年商务印书馆）（本文简称《现学》）。英语三部词典分别为：《牛津高阶英语词典》（*Oxford Advanced Learner's Dictionary*，本文简称《牛高》）、《朗文当代高级英语辞典》（*Longman Dictionary of Contemporary English*，本文简称《朗高》）、《柯林斯 *COBUILD* 高阶英语学习词典》（*Collins COBUILD Advanced Learner's Dictionary*，本文简称《柯高》）

表 1“细”字在汉英词典中义项精细度比较表

词典类别	英语（thin）			汉语（细）		
	《*Oxford Advanced Learner's Dictionary*》	《*Longman Dictionary of Contemporary English*》	《*Collins COBUILD Advanced Learner's Dictionary*》	《现代汉语词典》（第 7 版）[2]	《现代汉语规范词典》（第 3 版）	《现代汉语学习词典》（2010 年商务印书馆）
义项数	10	16	16	9	9	10
总数	42			28		
平均数	14			9.33		

从上表我们可以看出英语外向型学习词典的义项精细度是高于汉语外向型学习词典的，但从理论上讲，义项精细度高的应该为汉语词典，理由是汉语除了动词性、名词性、形容词性可以兼居一词外，介词性、副词性等虚词性义项也可以兼居一词（李仕春，2013:9-15）。例如：在《现规》(第 3 版)中“细”字有 10 个义项，2 个名词性义项，8 个形容词性义项。而英语则不同，它是通过词形变化衍生出新词的，例如：形容词 thin 的副词形式是 thinly；动词 clean 的名词为 cleaner。因此在英语词典中，一部分义项的增加是由本身词性的变化来承担的。而这一点是汉语无法做到的，所以汉语词典中核心词的义项应该比英语还多才对。

针对这些现象，本文以“细”字释义为例，根据李仕春《语料库视野下的现代汉语“绿”字义项分布研究》（李仕春，2013:62-66）中的研究方法，在“细”字总语料库中按比例抽取了 10000 条语料并对其进行穷尽性研究，得到“细”字平衡语料库，并从词汇学词典学的角度用物性结构理论等相关知识将上文提到的汉英类各三部外向型词典进行比较研究，重新分析了《现汉》中“细”字的义项分布情况。从共时的角度指出汉语词典对形貌类词义项划分和描写的待改进之处，并提出物性结构理论对学习词典的编纂具有重大价值与意义。

（二）研究目的

结合我们对中英文各三部词典的分析发现，汉语的词典中形貌类名词存在义项不全或释义不准确等现象，针对这些现象，本文试图利用语料库技术，发掘形貌类词使用频率高却漏收的义项，同时，利用生成词库理论，用来分析适合于词典用户理解的名词多义词义项，建立汉语形貌类名词释义模式。为词典中形貌类名词的义项划分和义项描写提供科学的理论基础，使汉语形貌类名词释义更准确、更系统、更科学，提高辞书编纂效率，推动汉语词典编纂的理论现代化。

[2] “细”在《现代汉语词典》的义项和意义分别为：①[形]（条状物）横剖面小（跟粗相对）；②[形]（长条形）两边的距离近；③[形]颗粒小；④[形]声音尖；⑤[形]精细；⑥[形]仔细、详细、周密；⑦[形]细微、细小；⑧<方>[形]年龄小；⑨[名]姓。

（三）研究主要内容

通过追述不同时期的辞书理论，本文认为生成词库论对研究义项分布情况具有重大价值。本文就生成词库论研究了“细”字这个形貌类名词的义项分布情况，目的是为汉语词典中这类词的义项描写和义项划分提供参考。

（四）研究方法

1. 比较研究法

通过比较中西方辞书编纂理论的发展与变迁，发现可以将生成词库论引入汉语词典中，以期为汉语词典的编纂提供理论基础。本文拟通过参考其他汉语、英语词典，比较不同词典中“细”字的释义，以物性结构理论为指导，对汉语词典中“细”字的义项划分和描写进行优化。

2. 文献参考法

通过查找和研读与“生成词库论”“物性结构理论”相关的各种期刊论文、专著等，从中选取所需要的研究信息，结合自身的研究内容，对其参考和使用。

3. 共时与历时相结合的方法

从历时的角度回顾中西方辞书理论的发展历程，指出理论发展对词典编纂具有重要影响；从共时的角度指出汉语词典对“细“字词义项划分和描写需要改进之处，并提出生成词库论对学习词典的编纂具有重大价值。

4. 定量与定性相结合的方法

本文运用北京大学 CCL 语料库，抽取满足研究的数量的语料，统计出“细”字每个义项的使用频率，以达到定量；且就其义项描写和释义模式建立进行定性分析。

（五）研究创新性

本文以生成词库理论中的物性结构理论为指导，利用语料库技术，发掘形貌类词“细”使用频率高却漏收的义项，同时，利用生成词库理论分析适合于词典用户理解的名词多义词义项，为词典中形貌类名词的义项划分和义项描写提供科学的理论基础，使汉语形貌类名词释义更准确、更系统、更科学，提高辞书编纂效率，推动汉语词典编纂的理论现代化。主要体现在义项划分和义项描写两方面：

1. 义项划分方面：

本章根据语料实际情况，参考其他词典的义项划分，删减了 1 个选项，增补了 4 个新义项，并解释了新义项的产生原因。

2. 义项描写方面：

文章参考其他汉、英词典对形貌类名词的义项划分，对“细”字现有的义项描写进行了两个方面的优化。

（1）根据语料数据，在义项描写中增补了评价角色，提高了“细”字义项描写的准确性。

（2）依照义项描写系统性原则，调整了“细”字物性角色的描写序列，提高了其义项描写的系统性。

（3）使用描述性话语进行义项描写。在尽可能地融合语法、语用、语义的同时，能够更好地显示词的语义特征、搭配特点等，便于词典用户理解。

三、与本论文有关的国内外研究综述

本文的研究现状综述包括两个部分：国内外向型学习词典释义研究和世界学习词典释义研究现状。

（一）国内研究综述

随着“汉语热”的持续升温，外向型汉语学习词典的编纂和研究受到了广泛的关注，众多学者的研究成果对规范和优化我国对外汉语学习型词典的编纂起到了重要的作用。关于外向型汉语词典理论研究的首次探索与尝试是任念麒在 1984 年发表的《外用汉外教学词典的基础》（任念麒，1984:125-132）一文，自那时起往后的三十多年里，相关的理论研究不断深化拓展，大致分为了宏观和微观两个方面，宏观是指词典编纂原则、综合理论研究、发展趋势研究等；微观层面则是涵盖了释义研究、配例及用法说明研究、词典对比研究等，其中释义研究成为了外向型汉语学习词典研究的“重头戏”，同时这也是本文所需要研究的内容。

释义研究相关的研究成果主要涉及释义内容、释义方式、释义的元语言研究。

1. 释义内容研究

关于这方面的研究，学者们主要是就现有的词典中的一些问题进行了考察分析，并提出相应的建议。比如孙全洲（孙全洲，1986:83-88）就通过对《现代汉语学习词典》的编纂研究，提出外汉词典要区别字和词的语法分析，重视话语信息，注意同义反义词和类义词的研究和汇集，突显汉语民族性特征。章宜华（章宜华，1999:73-78）将《牛津高级学习词典》《朗文当代英语词典》《当代法语词典》和《现代汉语学习词典》的释义结构作对比分析，发现发现学习型词典的释义一般由

三部分组成:（1）释义的条件；（2）概念意义；（3）附加意义成分。英语学习词典十分注意应用语言学研究新成果，在处理语词各种意义成分方面有一整套实用的原则和方法。另外，杨金华（杨金华，2007:55-64）提出了两大重要概念，区分了简约释词与细化释词，并对比分析了三部对外汉语词典和两部内向型汉语词典中“降临”一词的释义。发现细化释词远优于简约释词。里面涉及的论文还包括王还（王还，1986:106-108；1988:50-51）、周小兵（周小兵,1997:82-86）、章宜华（章宜华，2010:151-160）等。

2.释义方式研究

较早将释义方式进行归纳的是符淮青（符淮青，1980:158-169）《词的释义方式》一文，提出三种普遍性的释义方式为：用同义近义词语释义、用反义词或有关词语的否定式释义、定义式的释义。而后章宜华（章宜华，2002:91-101）将学习词典中动词的释义方式分为了直接释义、解述性释义、复合释义和功能性释义四大类（共计十五个小类）。鲁健骥、吕文华（鲁健骥、吕文华，2006:59-72）则根据《商务馆学汉语词典》编写的实际情况，归纳出显性释义、隐性释义、提示性释义和图解释义。而徐玉敏（徐玉敏，2001:83-86）根据词典使用者文化、背景的不同，介绍了对外汉语学习词典在条目设置和编排上的具体做法，并简要概述了其优越性。。可以看出，我国已出版的外汉学习词典释义仍未摆脱内向型汉语词典的释义模式影响。涉及这方面的研究成果还有：胡明扬（胡明扬，1982:122-148）、符淮青（符淮青，1992:20-29）等。

3.释义的元语言研究

词典释义语言的研究对集中于释义解释用于的元语言化上和释义指示语上，张津和黄昌宁（张津、黄昌宁，1997:28-33）在 1997 年发表的《在单语辞典中获取定义原语的一种方法》开创了国内汉语释义元语言研究的先河。冯文博（冯文博，2007）详细地介绍了李葆嘉、安华林、曲维光、苏新春等学者有关词典释义元语言的研究，以真实语料为蓝本提取除了《现代汉语词典》的释义元语言集。翁晓玲（翁晓玲，2011）对《商务馆学汉语词典》中的五类常用释义指示语进行了详细地分析后发现：它们既具有独立性，又能对释文语义起到引导和补充的作用。方丹阳（方丹阳，2016）将《汉语 8000 词词典》《商务馆学汉语词典》和《朗文当代英语词典》（第 4 版）《牛津高阶英汉双解词典》（第 7 版）的动词释义指示语分别进行考察，总结了外向型汉语词典动词释义指示语的特点以及在运用上的不足之处。相关的研究成果还有：颜娜（颜娜，2009:101-103）、蔡仲凯和李贝贝（蔡仲凯、李贝贝，2013:60-64）等等。

具体到外向型词典中形容词的研究上，主要有朱金平（朱金平，2011）考察了《商务馆学汉语词典》甲、乙两级词汇中双音节形容词的释义情况及特点，指出其释义类型主要有：词语或短语释义、解述说明释义、综合释义。任晓霓（任晓霓，2016）对比分析了《商务馆学汉语词典》和《牛津高阶英汉双解词典》形容词的释义语言结构，建议借鉴其他对外学习型词典（如：对外英语学习型词典）在释义等方面的优点，规范和优化我国对外汉语学习型词典的编纂。而赵贵仙（赵贵仙，2019）

在相关外向型汉语学习词典释义研究的基础上，采用对比分析、描写与解释相结合、定性与定量相结合等研究方法，利用中介语语料库和语言学、词典学的相关理论，从常用多义形容词的释义方式、释义语言、释义内容三个方面对《汉语 8000 词》进行了较为完整的分析研究。

（二）国外研究综述

语言学理论对词典的编纂和释义研究具有指导和借鉴作用，历史上和当代一些重要的英语词典都深受各时期语言学派理论的影响。如英语词典编纂的鼻祖塞缪尔·约翰逊的《英语词典》*(A Dictionary of the English Language*，1775)是规定主义影响下的代表作，《牛津英语词典》*(The Oxford English Dictionary*，1884 -1928)则是历史语言学发展的产物。近年来，随着词典学研究的不断深入和词典编撰实践的不断更新，许多学者已经意识到，词典学作为单纯的经验性学科的时代是过去式了。

1. 结构主义影响下的学习词典释义研究

在结构主义语言学出现以前，20 世纪早期的词典许多都是基于历史语言学传统编纂的，“词典应该反映一种语言全部词及其意义的起源、演变、消亡及现状。”（张万有、张志毅、张庆云，2000:53-60）比如《牛津英语大词典》就不着眼与语言的系统性，而是把词作为离散的个体单位进行处理。20 世纪盛行的结构主义语言学的鼻祖索绪尔(Ferdinand de Saussure)认为，在一个组合结构中，任何单位的价值都是与其前或后的单位相对立而获得的。这种理论为后来外向型词典的编纂奠定了理论基础。

H. E. 帕尔默和 A. S. 霍恩比等深受结构主义语言学的影响，编纂了具有创新意义的第一代英语学习词典。帕尔默在对结构模式进行系统研究的基础上编纂了《英语词汇语法》（*Grammar of English Words*，1938 ）。他把词条分为若干个语义种类（semantic varieties），并提供了搭配和动词模式，在词条中用代码代替附录中 27 种动词模式，并在附录中为每一种动词模式作了结构描写，为大部分动词模式配上例句。霍恩比于 1942 年编纂了《英语成语及句法词典》*(Idiomatic and Syntactic English Dictionary*）。他设计了比帕尔默更系统、更简单易学的动词模式表，并配上了注释和例句。霍恩比更注重词的组合关系，为词典使用者提供了大量的搭配信息，包括词汇搭配和语法搭配。为后来的学习词典树立了榜样，成为学习词典的传统特色之一。

到了当代，学习词典利用大型语料库，提供了大量真实的、常用的搭配。以《麦克米伦高阶英语词典》（*Macmillan English Dictionary,* 2007）（下称 MED 为例）。该词典除了在词条中以黑体字标注出词语搭配外， 还创新性地提供了 450 个搭配词语表，列出相关词目最常用的词汇搭配，另外还设置搭配替换词专栏，显示在具体的语境中如何更恰当地搭配用词，如在 nice 这一词条中，列出了一些用于描写性格很好的词语，如 easygoing，sweet，lovely，kind 等，用于形容心地很好的词语，如 kind，thoughtful，helpful 等，可以说 MED 完美地体现了结构主义语言学组合关系和聚合关系的理论。

2. 生成语言学影响下的学习词典释义研究

20 世纪是语言学理论推陈出新的世纪。旧的学说不断受到质疑和挑战，新的理论和新的学说层出不穷，经历了从语言历史比较向语言结构描写的转向，从描写语言符号系统内部成分与构造的结构主义向注重语言深层结构（语义）研究的转向。现代语言学理论的发展不仅促进了自身的完善，更为 20 世纪英语词典编纂和研究提供了坚实的语言理论支撑和极富指导意义的方法论借鉴。

生成语言学源于 20 世纪 50 年代末，该学说影响下形成了以词典用户为中心的生成主义词典。《柯林斯高阶英语词典》就是其中之一，它的信息传递不再完全采用高度浓缩和概括的数码标示的定义方式，而是采用段落描述的方式。用解释性段落创造语境，将“概念意义”直接置身于语境之中，消除语境与词义之间的脱节，使之形成彼此渗透的统一体。（雍和明，2015）有利于缩短甚至消除“句面之义”与“言者之义”之间的距离，最大限度地避免交际中可能产生的语言障碍和文化隔阂。与此同时，在生成语言学理论影响下英美学习词典得到了蓬勃发展，相继有《牛津高阶英语学习词典》第 4 版(1989)、《朗文当代英语词典》第 2 版(1987)等出版。

在生成主义语言学的影响下，从 20 世纪 50 年代开始出现一批新兴词汇语义学理论，其中兴起于 20 世纪 90 年代的生成词库理论由美国布兰代斯大学 Pustejovsky 教授创立。GLT 的研究目标是：通过对词语的语义结构作多层面的详尽描写和建构数量有限的语义运作机制， 从而解释词义的语境实现。为了实现这一目标， GLT 采用的方法就是将部分百科知识和逻辑推理关系写入词义或词法。GLT 对词义的描写分论元结构、物性结构、事件结构和词汇承继结构四层。这种静态的语义结构系统是为动态的语义运作系统服务的。这对于指导辞书的编纂和释义，进一步推进词典编纂现代化具有重大意义。

四、总结内容

（一）建立现代汉语“细”字平衡语料库

1. 下载语料

文章所用语料均来自北京大学中国语言学研究中心研制的 CCL 现代汉语语料库。我们在 CCL 现代预料中抽取了 10000 条语料，且选取了多领域多作者多作品。我们将“细”字输入 CCL 语料库（网页版）搜索框中，勾选现代汉语语料，得出“细”字在 CCL 现代语料库中包含 102571 条语料，包含了汉语当代语料 100468 条，汉语现代语料 2103 条。按分类和比例抽取了 10000 条的语料建立“细”字的平衡语料库。“细”字平衡语料库所含各类语料情况如下：

表 2 “细”字平衡语料分布情况

	二级分类	三级分类	下载语料	抽样语料
“细”字平衡语料分布情况	汉语当代语料	1. CWAC	2751	1103
		2. 口语	234	234
		3. 史传	608	608
		4. 应用文	9183	1103
		5. 报刊	58788	1103
		6. 文学	10504	1103
		7. 电视电影	1789	1103
		8. 相声小品	205	205
		9. 网路语料	5469	1103
		10. 翻译作品	10937	1103
	汉语现代语料	11. 戏剧	124	124
		12. 文学	1979	1103
	总数		102571	10000

在上述语料中，有 559 条占 5.59%的“细”字语料中为专有名词，例如人名、书名等，对于研究“细”字的义项划分没有研究价值，故无需标注义项且不再进行讨论。

2. 建立语料库

首先，新建 Microsoft Office Access 数据库文件，导入抽取语料。打开文件新建 Access 数据库，从目标文件夹中找到抽取后的“细”字语料（TXT 格式）进行导入，并在数据表格中新插入 4 列，将 Access 表格中的【字段】分别命名为例句、复字词、义项、专名、备注、出处、文章类别及作者。

其次，对表格中新插入列的标注。将【义项】按后章中所列义项顺序标记为数字 1 至 9，复字词和专名按照不重复不遗漏的原则（即首次出现标注）进行标注，【备注】标注出专名的类别，如人名、地名、书名等。

（二）现代汉语“细”字义项划分与描写

通过逐条分析和标注重新描写了“细”字在现代汉语中的义项分布情况，具体如下：

1.《现汉》中已有义项分布情况

“细”字修饰不同的具体事物所产生的义项：

（1）形（条状物）横剖面比同类事物小或小于正常物体。

该义项在“细”字平衡语料库中共有 545 条，使用频率约为 5.45%。常见的复字词为：“细绳子”“细柱子”“细铁条”等。例句：

①不过孩子们却还热心的去捉。依真每天要捉至少三只以上用细绳子缚在铁杆上。有一次，曾有一只蝉居然带了红绳子逃去了。（当代\CWAC\AHJ0026）

②这座廊子围着一所方院子，在低低的墙基上排着两层各色各样的细柱子——有些还嵌着金色玻璃块儿。（现代\文学\散文 3）

③贫困、单调、死板，是童年生活的写照，从来没有玩具，自己把细铁条弄成一个圈，再弄钩一推出，就能跑起来，自己就非常高兴了。（当代\报刊\1994 年报刊精选\01）

按：该义项对应的是“细”在《现汉》的第一个义项“形(条状物）横剖面大”。根据《说文·糸部》：“细,微也。”（许慎，2013）清代朱骏声的《说文通训定声》：“細者,丝之微也。”（朱骏声，1984）可以得知这一义项为“细”字的本义。被修饰对象通常指向条状物，指（条状物）横剖面的距离比同类事物小或小于正常物体。被修饰的名词有“绳子、柱子、铁条、血管、大腿”等词语。该释义通过突出描写对象在物理空间上的属性，用于区别其他事物，属于形式角色。

当我们在认识感知事物时，通常会将一定的参照为作为背景进行对比，根据语料的分析我们发现，当参照物为具体对象时，“细”指（条状物）横剖面的距离比同类事物或其他比较者小。因此，我们将该释义重新描写为：形（条状物）横剖面比同类事物小或小于正常物体。

（2）形物体两长边的平面距离比同类事物的平均水平小。

该义项在“细”字平衡语料库中共有 332 条，使用频率约为 3.32%。常见的复字词为：“细线”“细纹”“细长”等。例句：

①前几天那么冷，今年发下来的棉衣没有一个钮扣安牢的。松松的一股细线，把五个钮扣挂上就完事。（现代\文学\散文 2）

②“咱们月间的收入太少哇！”他的小干脸上皱起许多细纹来，象个半熟了的花仔儿似的。（现代\文学\老舍《四世同堂》）

③中国和西方之间的丝绸贸易曾繁荣一时,但随着罗马帝国和汉帝国的崩溃,衰萎成一道涓涓细流。（当代\翻译作品\应用文\全球通史）

按：该义项对应的是“细”在《现汉》的第二个义项“形(长条形）两边的距离近”。形容词是表示人或事物状态、性质的词，因此形容词义项的衍生与所修饰的事物或动作相关。根据语料分析，与义项 1 不同的是，该释义凸显的是描写对象在平面上的属性，属于形式角色。被修饰的对象通常是长条形的，比如“皱纹、眼睛、带子、纹理”等。

跟义项 1 不同的是，义项 2 强调的是物体两长边的平面距离，当加上比较对象时，可以达到让释义更准确的目的，因此可将该释义描写为：形物体两长边的平面距离比同类事物的平均水平小。

（3）形物体的颗粒比常规或比较对象小。

该义项在“细”字平衡语料库中共有 177 条，使用频率约为 1.77%。常见的复字词为：“细小”“细屑”“细碎”等。例句：

①薄雾一般的空气中闪耀了；窗外的榆树，静默地站着，时时滴下几点细小的水珠。（现代\文学\矛盾《蚀》）

②泥土地上点缀着浓黄的痰，露筋的桌子上满缀着油腻和糕饼的细屑；苍蝇时飞时止，忽集忽散，像荒野里的乌鸦。（现代\文学\散文 3）

③这时候，小崔领着陈野求走进来。野求，脸上挂着许多细碎的汗珠，进了屋门，晃了好几晃，象要晕倒的样子。小崔扶住了他。（现代\文学\老舍《四世同堂》）

按：该义项对应的是“细”在《现汉》的第三个义项“形颗粒小”。该义项的例句中“细小的水珠”“细屑”“细碎的汗珠”这些“物”凸显的是描写对象体积大小的属性，用以区别其他事物，属于形式角色。被修饰的一般是具体事物，例如“水珠、盐、粉末、沙子、雪粒”等词语。我们可将该释义重新描写为：形物体的颗粒比常规或比较对象小。

（4）形形容布、陶器、铁器等人造物做工精致。

按：该义项是“细”在《现汉》的是第五个义项“形精细”。但根据语料的分析，我们发现该义项应被分为两个义项，原因是当常见复字词为：“精雕细刻”“细呢子”“精细”，是指事物（大多数为人造物）的做工精致，属于施成角色。而当常见复字词为“细嫩”“细白”“细腻”，描写的是所指对象（一般为自然物）表面平滑，属于形式角色，前面说到的三部汉语类词典对“细”字的释义仅凸显了施成角色，并未将纳入形式角色其中。鉴于我们对形容词义项的描写一般遵循“单个物性角色+物”的模式，建议分为两个义项：义项 4 和义项 5（见下文）。

该义项在所分析的语料中共 376 条，使用频率为 3.76%。常见的复字词为：“精雕细刻”“细呢子”“精细”。例句：

①富贵人家住着高楼，房屋梁椽交错，梁椽经过精雕细刻，外表装饰富丽堂皇。（当代\翻译作品\应用文\全球通史）

②架上挂着一件草黄色的皮大衣，一件细呢子的军服上身，都合乎志愿军首长们的制服的规格。（现代\戏剧\老舍戏剧 1）

③我全神贯注的听他了。他继续说：“他们父女合画，那是画得精细，连叶脉都画得极真的。（现代\文学\散文 2）

（5）形（表面）光滑、不粗糙。

该义项在所分析的语料中共 139 条，使用频率为 1.39%。常见的复字词为：“细嫩”“细白”“细腻”等。例句：

①只要坚持一段时间的药浴，一定能获得皮肤白晰、光滑、柔润、细嫩的理想效果。（当代\应用文\健康养生\养生与健美方法 100 例）

②朋友从韩国来，送我一大包生松子，我还是第一次看到生的松子，晶莹细白，颇能想起“空山松子落，幽人应未眠”那样的情怀。（当代\文学\台湾作家\林清玄散文）

③这个凹凸的村姑居然有着十分难得的生命构成，手指修长关节灵巧，肌肤光润细腻，可谓嫩若新葱，凝似华玉。（当代\电视电影\文艺\历史的天空）

“细”字修饰不同的抽象事物所产生的义项

（6）形声音尖细或音调很高而让人不悦

该义项在所分析的语料中共 161 条，使用频率为 1.61%。常见的复字词为：“轻声细语”“细声细气”“尖细”等。例句：

①语言符号的表达效果最好说话只是动“嘴皮子”，可以大声疾呼，也可以慢声细语，上下古今，喜怒哀乐，不管多么复，杂的道理，动人的感情，都可以通过语言表达出来。（当代\CWAC\ALT0049）

②第二天玉卿嫂仍旧换上了黑夹衣，变得文文静静的，在客厅里帮忙照顾烟茶，讲起话来还是老样子——细声细气的，再也料不着她会咬人呢！（当代\文学\台湾作家\白先勇《玉卿嫂》）

③垂着眼皮，脸庞的下半部抖得像嘴里含着滚烫的蜡烛油似的，用尖细的声音逼出两句话道：“你去挨着你二哥坐坐！你去挨着你二哥坐坐！”（现代\文学\张爱玲《金锁记》）

按：该义项对应的是“细”在《现汉》的第四个义项“形声音尖；声音小”。

结合语料的分析，被修饰对象通常指向声音，指说话或发出的声响尖细、音调高，让人觉得不愉快，该义项属于形式角色。被修饰的名词通常是“声音、嗓音、歌声、鼾声、虫声”等词语。

（7）形强调事物非常小或琐碎。

该义项在所分析的语料中共 2114 条，使用频率为 21.14%。常见的复字词为：“细节”“细小”“细胞”等。例句：

①套用同样的思路，由于工作底稿的目的有对上、对同级和对外三方面，为了兼顾这三方面的考虑，可以先将一个简明扼要的汇总写在前面，方便“对上”的审阅；同时，将对同级要交代的细节可以作为附注或补充说明写在后面，这样，既不妨碍“对上”的审阅，又满足了“对同级”的目的。（当代\CWAC\CAB0120）

②每一个细小的繁杂环节都影响着群众实行火化的积极性。（当代\报刊\1994 年报刊精选\01）

③当人体 Cr 缺乏时,则降低组织对胰岛素的敏感性，使糖耐量降低；锰缺乏时，胰岛 B 细胞减少，糖耐量降低，糖的利用率降低，导致糖尿病。（当代\应用文\健康养生\健康饮食委员会《吃对不生病》）

按：该义项对应的是“细”在《现汉》的第七个义项：形细微、细小。通过语料标注，义项 9 的例句中“细节”“细小”“细胞”等最凸显的属性之一是琐碎的和细碎的，该义项属于形式角色。结合语料的标注，我们将该义项重新描写为：形强调事物非常小或琐碎。

（8）形做事认真负责，以此避免出现错误、损害和伤害。

该义项在所分析的语料中共 5410 条，使用频率为 54.1%。常见的复字词为：“细心”“仔细”“细致”等。例句：

①经过近三年的细心培育，这里共繁育出香猪 2000 多只。（当代\报刊\1994 年报刊精选\03）

②我相信你现在比当时心平气和许多，也能仔细的听我说了，毕竟我可不是乃文，你不该把气出在我身上。（当代\文学\台湾作家\于晴《红苹果之恋》）

③农夫弯腰的姿势正如饱满的稻穗，一步一步将秧苗插进水田，并细致敬谨的往后退去。（当代\文学\台湾作家\林清玄散文）

按：该义项对应的是“细”字在《现汉》的第六个义项：形仔细；详细；周密。“细”的本义是指微小的丝，属于形式角色。以该义项为基础，通过隐喻的方式，将“细”这一属性投射到了心理域，用于表述对某事一丝不苟、认真对待，以避免伤害、损害或错误。该义项属于评价角色。

相对于英语类词典，汉语类词典对该义项采取的释义方式是以词释词，组合对释。“早期的机器翻译研究，走以词译词的路子，是走了一条死胡同。”（张志毅、张庆云，2015）例如在《现汉》“详细”解释为“周密完备”，而“周密”解释为“周到而细密”，这会容易让读者混淆词的内容，无法达到准确向其提供语义信息的目的。综上，我们将该释义改为：形做事认真负责，以此避免出现错误、损害和伤害。

（9）〈方〉形年龄小于比较对象（与老相对）。

该义项在所分析的语料中共 16 条，使用频率为 0.16%。常见的复字词为：“细仔”“细路”等。例句：

①阿奶华想吃过其个细仔。（当代\CWAC\ALL0048）

②1946 年，李小龙在香港正式出演了生平首部粤语影片。并由影片《细路祥》漫画原作者袁步云起艺名——“李小龙”。（当代\史传\张小蛇《李小龙的功夫人生》）

③问：你和洪通一样口口声声“细姨”、“细姨”，“细姨”就是你不会说的台湾话啊！（当代\口语\对话\李敖对话录）

按：该义项在《现学》中的对应义项为：形（粤语、湘赣语）年幼，而在《现规》中则没有收录。结合对语料的分析我们发现，被修饰对象通常指向年龄，指该对象年龄小，该义项属于形式角色。被修饰的名词通常是“年龄”这一类的词语。因为存在比较，所以我们将该义项重新描写为：形年龄小于比较对象（与老相对）。

2. 通过语料库发现“细”字新义项情况

通过对所收集语料进行分析，我们发现还有 237 条约占 2.37% 的“细”字语料无法用《现汉》中已有的义项加以说明，因此我们拟为“细”设立以下新义项：

（10）形形容雨势或风力较微弱。

该义项在所分析的语料中共 149 条，使用频率为 1.49%。常见的复字词为：“细雨”“细风”等。例句：

①张东平先生曾激动地致词说：“念慈园奠基的时候，天上飘着细雨，今天念慈园落成，又伴随着飘然的雨丝，这正反映了我追忆和思念。”（当代\报刊\1994 年报刊精选\03）

②忽然又暗了一些，忽然像有层看不见的薄雾在那儿流动，忽然像有股细风替“自然”调合着彩色，轻轻地抹上一层各色俱全而全是淡美的色道。（现代\文学\散文 1）

按：该义项是在语料标注过程中发现的新义项。通过对语料的分析，义项 10 的例句中“细雨”“细风”等最凸显的属性之一是不猛烈、较轻微，该义项属于形式角色，被修饰的词语通常是“风、雨”等。结合对语料的标注，我们将该义项重新描写为：形形容雨势或风力较微弱。

（11）名中医脉象，指脉搏细小如丝。

该义项在所分析的语料中共 19 条，使用频率为 0.19%。常见的复字词为：“细弱”等。例句：

①三小时一次的打针工作,始终没有停止过,然而孩子的气却愈喘愈急,脚趾渐渐阴冷,脉息也越发细弱了。（现代\文学\散文 2）

②心胆气虚：失眠惊悸，善惊易恐，噩梦，坐卧不安，舌淡红，脉细数，可用养心安神定志之方药加减治之。（当代\应用文\健康养生\吕万安《一看就懂的中医养生智慧》）

按：这个义项为标注语料中发现的新义项。通过对语料的标注我们发现，被修饰对象通常指向脉搏，指脉搏很细小，该义项属于形式角色。我们将该义项描写为：“名中医脉象，指脉搏细小如丝。”

（12）形形容作品的风格婉约或人物的性格敏感、善解人意。

该义项在所分析的语料中共 70 条，使用频率为 0.7%。常见的复字词为：“细腻”。例句：

①和他一起摄制影片的优秀导演有那位手法高超、风格细腻的萨斯拉夫斯基，他在 1935—1940 年间拍过《逃亡》《紧闭的门》《纪念馆》等片。（当代\翻译作品\应用文\世界电影史）

②1940 年后，诗风由朦胧转向朴实。她的散文文字清新，情感细腻。（现代\文学\散文 1）

③性格呢，是一个又细腻、又懦怯，极富于女性的，搀合粘液神经二质而成的人。（现代\文学\沈从文）

按：该义项仍然是在语料标注过程中发现的新义项。通过对语料的标注我们发现，被修饰对象通常指向作品风格、人物性格，指作品的风格婉约或人物的性格敏感、善解人意，该义项属于评价角色。被修饰的名词通常是“风格、性格、感情”等词语。

五、研究结果

综上，本文将“细”在现代汉语的义项分布情况重新描写如下：①形（条状物）横剖面比同类事物小或小于正常物体。：～绳子｜～柱子｜～铁条。②形物体两长边的平面距离比同类事物的平均水平小：～线｜～纹｜～长。③形物体的颗粒比常规或比较对象小：～小｜～屑｜～碎。④形形容布、陶器、铁器等人造物做工精致：精雕～刻｜～呢子｜精～。⑤形（表面）表面光滑、不粗糙：～嫩｜～白｜质地～腻。⑥形声音尖细或轻微：轻声～语｜～声～气｜尖～。⑦形强调事物非常小或琐碎：～节｜～小｜～胞。⑧形做事认真负责，以此避免以此避免出现错误、损害和伤害：～心｜仔～｜～。⑨<方>形年龄小于比较对象（与老相对）：～仔｜～路。⑩形形容雨势或风力较微弱：～雨｜～风。⑪名中医脉象，指脉搏细小如丝：～弱。⑫形形容作品的风格婉约或人物的性格敏感、善解人意：～腻。

本文在物性结构理论的指导下，结合语料，对形貌类词“细”在现代汉语中的义项分布情况进行了深入描写，得到了一些新的结论。但该研究还存在一定局限性：首先，所选字在 CCL 语料库中共有 102571 条语料，本研究的结论是基于其中的约 10000 条语料所得出的，不排除在未选择的语料中存在其他较为凸显的物性角色或尚未发现的新义项，未来研究可扩大语料抽样数量，继续完善对该字的义项研究。其次，由于本人外语水平的局限性，仅选取英语词典作为本文参考。世界优秀的语文词典远不止英语词典，还有俄语等其他语言的词典也值得我们学习。现代汉语形貌类词的释义还有待我们进一步研究。最后，本研究选取的是形貌词中的一个字，未来研究可将该字作为基点，对形貌类词的释义继续进行探索。

参考文献

蔡仲凯、李贝贝.《中华同义词词典》形容词释义指示语研究. [J]. 绥化学院学报，2013，33(6):60-64.

方丹阳. 外向型学习词典中动词释义指示语研究：[硕士学位论文]. [D]. 广州：中山大学，2016.

冯文博. 现代汉语词典联合型形容词释义元语言的句法语义规则研究：[硕士学位论文]. [D].河北：河北师范大学，2007.

符淮青. 词的释义方式. [J]. 辞书研究，1980，(2):158-169.

符淮青. 词的释义方式剖析上. [J]. 辞书研究，1992，(1):20-29.

国家社会科学院语言研究所编. 现代汉语词典(第 7 版). [Z]. 北京：商务印书馆，2016.

胡明扬. 词典学概论. [M]. 北京：中国人民大学出版社，1982.

李仕春. 汉英词典 100 核心词义项分布研究. [J]. 北华大学学报(社会科学版)，2013， 14(6):9-15.

李仕春. 语料库视野下的现代汉语“绿”字义项分布研究. [J]. 山西大同大学学报(社会科学版)，2013，27(5):62-66.

李行健主编. 现代汉语规范词典（第 3 版）. [Z]. 北京：外语教学与研究出版社，2010.

鲁健骥、吕文华. 编写对外汉语单语学习词典的尝试与思考——《商务馆学汉语词典》编后. [J]. 世界汉语教学，2006，(1):59-72.

任念麒. 外用汉外教学词典的基础. [J]. 辞书研究，1984，(3):125-132.

任晓霓. 外向型学习词典形容词释义语言结构的对比与实验研究：[硕士学位论文]. [D]. 广州：中山大学，2016.

商务印书馆辞书研究中心编. 现代汉语学习词典. [Z]. 北京：商务印书馆，2010.

苏新春. 现代汉语分类词典. [Z]. 北京：商务印书馆，2013.

孙全洲.《现代汉语学习词典》编纂中的探索. [J]. 辞书研究，1986，(3):83-88.

王还. 汉语词汇的统计研究与词典编幕. [J]. 辞书研究，1986，(4):106-108.

王还. 试编一本对外汉语教学用的词典. [J]. 辞书研究，1988，(4):50-51.

翁晓玲. 基于元语言的对外汉语学习词典释义模式研究——以《商务馆学汉语词典》为例：[博士学位论文].[D].上海：华东师范大学，2011.

许慎.说文解字.[M].北京：中华书局，2013.

徐玉敏.对外汉语学习词典的条目设置和编排. [J]. 辞书研究，2001，(3):83-86.

颜娜.词典释义提示用语的混乱例谈. [J]. 辞书研究，2009，(1):101-103.

杨金华.释词简约有碍对外汉语词典发挥其应有的作用. [J]. 辞书研究，2007，(4):55-64.

[英] 霍恩比. 牛津高阶英语词典（第 9 版）. [Z]. 北京：商务印书馆，2014.

[英] 柯林斯出版有限公司. 柯林斯 COBUILD 高阶英语学习词典. [Z]. 北京：外语教学与研究出社，2006.

[英] 英国培生教育出版亚洲有限公司. 朗文当代高级英语辞典（第 5 版）. [Z]. 北京：外语教学与研究出版社，2010.

雍和明.英语词典史.[M].北京：商务印书馆，2015.

张津、黄昌宁.从单语词典中获取定义原语的一种方法.[J].清华大学学报(自然科学版)，1997，37(3):28-33.

张万有、张志毅、张庆云.语文辞书的历时原则.[J].辞书研究，2000，(06):53-60.

章宜华.学习词典释义结构与释义方法初探—英、法、汉语学习词典的对比研究.[J].上海外国语大学学报，1999，(3):73-78.

章宜华.语义学与词典释义.[M].上海：上海辞书出版社，2002.
章宜华.汉语学习词典与普通汉语词典的对比研究.[J].学术研究，2010，(9):151-160.
张志毅.“辞书强国”究竟有多远.[N].人民日报，2010-10-12(20).
张志毅、张庆云.理论词典学.[M].北京：商务印书馆，2015.
赵贵仙.《汉语 8000 词词典》常用多义形容词的释义研究：[硕士学位论文].[D].湖南师范大学，2016.
周小兵.对外汉语学习词典的编写.[J].辞书研究，1997，(1):82-86.
朱金平.《商务馆学汉语词典》双音节形容词释义研究：[硕士学位论文].[D].广州：暨南大学，2011.
朱骏声.说文通训定声.[M].北京：中华书局，1984.

Author (1) Information（第一作者信息）

Name and Surname（姓名）：
ZOU QIAN

Highest Education（最高学历）：
Master’s Degree

University or Agency（任职院校或单位）：
Huachiew Chalernprakiet University

Field of Expertise（专业领域）：
-International Chinese Education
-Lexicology

Address（地址）：
18/18 Debaratana Road, k.m.18,Bangphli Distict,Samut Prakarn City,Huachiew Chalermprakiet University

Author (2) Information（第二作者信息）

Name and Surname（姓名）：
LI SHICHUN

Highest Education（最高学历）：
Doctor’s Degree

University or Agency（任职院校或单位）：
Southwest University

Field of Expertise（专业领域）：
-History of Linguistics
-Lexicology
-Lexicography

Address（地址）：
2 Tiansheng Road,Beibei District,Chongqing City,400715, P.R.China

คำแนะนำในการส่งต้นฉบับวารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ขอเชิญท่านผู้สนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน โดยบทความของท่านต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ระหว่างการรอพิจารณาจากวารสารอื่น และกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจทานแก้ไขต้นฉบับตามเกณฑ์

ประเภทของเนื้อหา

วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน แบ่งเนื้อหาของวารสารออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. รายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ (วิทยานิพนธ์ต้องไม่เกิน 1 ปี) เรื่องละประมาณ 10 – 15 หน้ากระดาษขนาด A4
2. บทความทางวิชาการ พร้อมบทคัดย่อภาษาจีนและภาษาไทย และหรือภาษาอังกฤษ รวมทั้งคำสำคัญ เรื่องละประมาณ 10 - 15 หน้ากระดาษขนาด A4
3. สรุปการอภิปราย สัมมนา บทความพิเศษ ในหัวข้อที่น่าสนใจ ประมาณ 5 หน้ากระดาษขนาด A4

การเตรียมต้นฉบับ 发表文章要求

- ชื่อเรื่องพิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลางหน้ากระดาษ ชื่อผู้เขียนอยู่ใต้ชื่อเรื่องเยื้องลงมาทางขวามือ ส่วนตำแหน่งทางวิชาการและสถานที่ทำงานของผู้เขียนให้พิมพ์ไว้เป็นเชิงอรรถในหน้าแรก
- บทความที่เป็นรายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ ควรเขียนเรียงลำดับ ดังนี้
  - ชื่อเรื่อง (Title)
  - ชื่อผู้ทำงานวิจัย (Author)
  - บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
  - คำสำคัญ (Key Word) ระบุคำสำคัญหรือวลีสั้น ๆ เพียง 2 – 5 คำ
  - บทนำ (Introduction)
  - วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)
  - วิธีดำเนินงานวิจัย (Method)
  - ผลของการวิจัย (Result)
  - การอภิปรายผล (Discussion) และข้อเสนอแนะ
  - การอ้างอิงและเอกสารอ้างอิง
  - การอ้างอิง (Citation) ใช้ระบบนามปี (Year-Date)
  - เอกสารอ้างอิง (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งหรือชื่อเรื่อง (ในกรณีที่ไม่มีผู้แต่ง)

การอ้างอิง

ให้ใช้การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาแบบนาม-ปี (Year-Date) ยกเว้นการเสริมความ การขยายความ หรือการโยงความ ให้ใช้เชิงอรรถ สำหรับการอ้างอิงแบบนาม - ปี มีรูปแบบดังนี้

(ผู้แต่ง. ปีที่พิมพ์ : เลขหน้าที่ใช้ในการอ้างอิง)

ชาวไทย ให้ใส่ชื่อและนามสกุลตามปกติ เช่น (กาญจนา นาคสกุล. 2538 : 19) เป็นต้น

ชาวต่างประเทศใส่ชื่อสกุลเท่านั้น เช่น Larry Long ให้ระบุ (Long. 2002 : 48) เป็นต้น

กรณีผู้แต่งเป็นหน่วยงานให้ระบุหน่วยงานสูงสุดก่อนแล้วตามด้วยหน่วยงานย่อย เช่น (กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย. 2548 : 20)

เอกสารไม่ปรากฏผู้แต่ง ให้ระบุชื่อเรื่องแทนชื่อผู้แต่งและพิมพ์ด้วยตัวหนา/เข้ม

(**วรรณคดีอีสานเรื่อง ผาแดงนางไอ่**. 2524 : 159)

การอ้างอิงเอกสารทุติยภูมิ

ในกรณีที่ไม่สามารถหาเอกสารนั้นๆ ได้ ให้ระบุเอกสารทุติยภูมิก่อน เว้น 2 ระยะ ตามด้วยข้อความ "อ้างอิงจาก" ในภาษาไทย หรือ "citing" ในภาษาต่างประเทศ และตามด้วยเอกสารปฐมภูมิ

(วิมลศิริ ร่วมสุข. 2522 : 1 อ้างอิงจาก พระพรหมมุนี. 2505 : 354)

(Long and Horrison. 1985 : 200 Citing Knight. 1943 : 295)

เว็บไซต์ ที่ได้จากการสืบค้น Internet ผลลัพธ์ที่ได้อาจปรากฏในรูปของหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ การอ้างอิงเว็บไซต์มีรูปแบบดังนี้

หนังสือ	(Harnack and Kleppinger. 2000 : Online)
วารสาร	(Joyce. March 1999 : Online)
หนังสือพิมพ์	(Wren. 5 May 1999 : Online)

เอกสารอ้างอิง (เรียงลำดับจาก ก – ฮ, A -Z)

1. หนังสือ มีรูปแบบดังนี้

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์)//**ชื่อเรื่อง.**//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์/:/ผู้รับผิดชอบในการพิมพ์.

เชิดชาย เหล่าหล้า. (2529) **กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออก : การเมือง การเศรษฐกิจ การสังคม และการทหาร.** กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.

Long, Ben. (2001) **Complete Digital Photography.** Hingham, Mass. : Charles River Media.

2. บทความในหนังสือ โดยอ้างเพียงบางบท บางเรื่อง หรือบางตอนของหนังสือเท่านั้น มีรูปแบบดังนี้

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์)//"ชื่อบทความ ชื่อเรื่อง ชื่อตอน"//ใน//**ชื่อเรื่อง.**//ชื่อบรรณาธิการหรือผู้รวบรวม.//หน้า/หน้าที่ตีพิมพ์บทความ ชื่อบท ชื่อตอน.//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์/:/ผู้รับผิดชอบในการพิมพ์.

พะยอม แก้วกำเนิด. (2525) "ความหมายของวัฒนธรรม" ใน **ห้องสมุดวัฒนธรรม.** ฉัตรชัย ศุกรกาญจน์, บรรณาธิการ. หน้า 1-6. นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.

"เวลา" (2525) ใน **สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 2**. หน้า 33 – 36. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.

3. วิทยานิพนธ์ มีรูปแบบดังนี้

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์.//(ปีที่พิมพ์)//**ชื่อวิทยานิพนธ์.**//วิทยานิพนธ์//อักษรย่อของปริญญา//(ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา)//สถานที่ตั้งสถาบันการศึกษา/:/บัณฑิตวิทยาลัย//ชื่อสถาบันการศึกษา.

นริศรา เกตวัลห์. (2538) **การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528.** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปรารถนา ปุษปาคม. (2536) **การแสวงหาสารนิเทศของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.** วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4. บทความในวารสาร มีรูปแบบดังนี้

ผู้แต่ง.//(เดือนปีที่พิมพ์)//"ชื่อบทความ"//**ชื่อวารสาร**.//ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่)/หน้า/เลขหน้าที่ปรากฏบทความ.

นครชัย เผื่อนปฐม. (มกราคม-มีนาคม 2540) "การค้นหาทางการแพทย์ใน World Wind Web" **สงขลานครินทร์เวชสาร.** 15 (1) หน้า 27-34.

Doran, Kirk. (January 1996) "Unified Disparity : Theory and Practice of Union Listing" **Computer in Libraries.** 16 (1) page 39-45.

5. เว็บไซต์ ที่ได้จากการสืบค้น Internet ผลลัพธ์ที่ได้อาจปรากฏในรูปของหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสารอ้างอิงเว็บไซต์มีรูปแบบดังนี้

5.1 หนังสือ

Harnack, Andrew and Kleppinger, Eugene. (2000) **Online! A Reference Guide to Using Internet Sources.** Boston : Bedford/St. Martin's. [Online] Available : http://www.bedfordstmartins.com/online (10 August 2005)

5.2 วารสาร

Joyce, Michael. (5 March 1999) "On the Birthday of the Stranger (in Memory of John Hawkes)" **Evergreen Review.** [Online] Available : http://www.evergreenreview.com/102/evexcite/joyce/nojoyce.html (10 August 2005)

5.3 หนังสือพิมพ์

Wren, Christopher. (5 May 1999) "A Body on Mt. Everest, a Mystery Half-Solved" **New York Times on the Web.** [Online] Available : http://search.nytimes.com/search/daily/bin/fastweb?getdoc+site+ site+87604+0+wAAA+%22a%7Ebody%7Eon%7Emt.%7Eeverest%22 (10 August 2005)

เอกสารอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

ให้ระบุแหล่งข้อมูลทุติยภูมิก่อน คั่นด้วยข้อความ “อ้างอิงจาก” ในภาษาไทย หรือ “citing” ในภาษาต่างประเทศ ตามด้วยแหล่งสารสนเทศปฐมภูมิ ดังตัวอย่าง

แม้นมาส ชวลิต. (2509) **ประวัติหอสมุดแห่งชาติ.** พระนคร : กรมศิลปากร อ้างอิงจาก สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2459) **ตำนานหอพระสมุด หอพระมณเฑียรธรรม หอวชิรญาณ หอพุทธศาสนสังคหะ และหอสมุดสำหรับพระนคร**. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

华侨崇圣大学《中国语言文化学刊》
发表文章要求

文章页面格式:

- 文章长度为 8-15 页，单面 A4 纸打印，页边距（上、下、左、右） 均为 1 寸（2.54 厘米）

- 文章内容如是“汉语”定为中文宋体（SimSun）

- 文章内容如是“英语”定为 Times New Roman

- 文章内容如是“泰语”定为 TH Sarabun New

内容	泰文字体	中文字体	英文字体	段前间距 spacing: before	段后间距 spacing: after	标注
题目（泰文题目）	18					
题目（中文题目）	-	三号 (CT)	16 磅 (CT)	24 磅	18 磅	加粗
题目（英文题目）	-	三号 (CT)	16 磅 (CT)	24 磅	18 磅	加粗
作者姓名	12	五号 (RJ)	10.5 磅 (RJ)	固定值（Exactly） 20 磅		正常
摘要（题目）	-	三号 (CT)	16 磅 (CT)	24 磅	18 磅	加粗
ABSTRACT（题目）	-	三号 (CT)	16 磅 (CT)	24 磅	18 磅	加粗

内容	泰文字体	中文字体	英文字体	段前间距 spacing：before	段后间距 spacing：after	标注
บทคัดย่อ（题目）	16（加粗）	二号（CT）	22 磅（CT）	24 磅	18 磅	加粗
摘要（内容）	-	五号（LRJ）	10.5 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
ABSTRACT（内容）	-	小四号（LRJ）	12 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
บทคัดย่อ（内容）	16	三号（LRJ）	16 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
关键词（题目）	-	五号（LJ）	10.5 磅（LJ）	固定值（Exactly）20 磅		加粗
KEYWORD（题目）	-	小四号（LRJ）	12 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		加粗
คำสำคัญ（题目）	16（加粗）	三号（LRJ）	16 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		加粗
关键词（内容）	16	五号（LRJ）	10.5 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
KEYWORD（内容）	-	小四号（LRJ）	12 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
คำสำคัญ（内容）	16	三号（LRJ）	16 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
正文（一级标题）= 一、	16（加粗）	四号（LJ）	14 磅（LJ）	16 磅	12 磅	加粗
正文（二级标题）=（一）	16	小四号（LJ）	12 磅（LJ）	16 磅	12 磅	加粗
正文（三级标题）= 1.	16	五号（LRJ）	10.5 磅（LRJ）	16 磅	12 磅	加粗
正文（四级标题）=（1）	16	五号（LRJ）	10.5 磅（LRJ）	16 磅	12 磅	加粗
正文（中文内容）	16	五号（LRJ）	10.5 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
正文（英文内容）	16	小四号（LRJ）	12 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
正文（泰文内容）	16	三号（LRJ）	16 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常
引用部分（采用楷体(STKaiti)字体）	16	五号（LRJ）	10.5 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		加粗
参考文献（题目）	16（加粗）	四号（CT）	14 磅（CT）	24 磅	18 磅	加粗
参考文献（中英泰文）	16	五号（LRJ）	10.5 磅（LRJ）	固定值（Exactly）20 磅		正常

CT = Centre Text（居中）；LJ = Left Justified（左对齐）；
RJ = Right Justified（右对齐）；LRJ = Left & Right Justified（左右对齐）

1、参考文献按先后顺序用阿拉伯数字连续编号（A-Z），序号置于方括号内。
一种文献在同一文中被反复引用者，用同一序号表示。

2、参考文献的著录项目要齐全，注明作者，题目，刊名，
出版年份，卷号（期号），起止页码。格式如下：

作者，第二作者.《书名》[参考文献类型].出版地点：出版社名，出版年，卷号（期号），起止页码

茉亚杰，李锦堂.《太阳能与可再生能源》[J].台北：成文出版社，1995，第 2 卷（第 3 期），2 - 6

2.1 若作者姓名使用***泰文***填写，要按照 ก - ฮ 顺序进行填写

2.2 若作者姓名使用***英文***填写，要按照 ***A - Z*** 顺序进行填写

2.3 若作者姓名使用***中文***填写，要按照 ***汉语拼音 A-Z*** 进行填写

3、参考文献的类型以单字母方式标识：

C	——	论文集	D	——	学位论文
J	——	期刊文章	M	——	专（译）著
N	——	报纸文章	P	——	专利
R	——	研究报告	S	——	标准

其他未说明的文献类型，采用字母“Z”标识。

4、若参考文献的资料从网络、社会化媒体等在线资料取来，必要按照以下格式进行填写。

作者.“题目” [online]，(url)，取出资料来的年/月/日

Pichai Chuensuksawadi.“ Thaksin hailed as next Asean leader ” [online] , (http://www.bangkokpost.com/apec2003/20Oct2003_apec03.html) , 2015/3/15

主要参考文献著录表的格式为：

1．期刊文章：作者.文题.[参考文献类型].刊名，年，卷号（期号）：起止页码

张昆，冯立群，余昌钰等. 机器人柔性手腕的球面齿轮设计研究.[J].清华大学学报，1994、34（2）：1-7

2．专（译）著：作者.书名（，译者）.[参考文献类型].出版地：出版者，出版年.起止页码

竺可桢.物理学.[M].北京：科学出版社，1973.56 - 60

3．论文集：作者.文题.[参考文献类型].见（In）：编者，编（eds）.文集名.出版地：出版者，出版年.起止页码

Dupont B. Bone marrow transplantation in severe combined immunodeficiency with an unrelated MLC compatible donor .[C].In: White H J, Smith R, eds. Proceedings of the Third Annual Meeting of the International Society for Experimental Hematology. Houston: International Society for Experimental Hematology, 1974. 44 - 46

4．学位论文：姓名.文题：[XX 学位论文].[参考文献类型].授予单位所在地：授予单位，授予年

郑开青.通讯系统模拟及软件：[硕士学位论文].[D].北京：清华大学无线电系，

5．专利：申请者.专利名.[参考文献类型].国名，专利文献种类，专利号，出版日期

姜锡洲. 一种温热外敷药制备方法.[P].中国专利，881056073，1980-07-26

6．研究报告：报告作者.题名[参考文献类型].保存地点.年份

例：中国机械工程学会．密相气力输送技术[R]．北京：1996

7．报纸文章：作者．题名.[参考文献类型]．报纸名，年-月-日(版)

丁文祥．数字革命与竞争国际化[N].中国青年报，2000-11-20(15)

傅刚．大风沙过后的思考[N/OL].北京青年报，2000-04-12(14)[2002-03-06]．http: // www.bjyouth.com.cn/Bqb/20000412/GB/4216%5ED0412B1401.htm．

8．标准：起草责任者．标准代号.标准顺序号—发布年.标准名称[参考文献类型].出版地：出版者，出版年

中华人民共和国国家质量监督检验检疫总局.中国国家标准化管理委员会.GB/T7714—2005.文后参考文献著录规则[S/OL]．北京：中国标准出版社，2005

5、出版日期：一年两期（6 月份和 12 月份）

6、投稿须知

有意投稿者请通过网站在线投稿，网址：https://www.tci-thaijo.org/index.php/clcjn

7、投稿费用

需在本刊发表，必付 4,500 泰铢的费用。此费用是“审稿专家评审学术文章费用”付款方式可以通过一家银行进行转账。转账后，请投稿者把 PAY-IN SLIP 扫描件发送至您所投稿的邮箱，作为证据。

开户名：Huachiew Chalermprakiet University

开户行：KASIKORN BANK Public Company Limited（开泰银行）

帐号：450-2-05411-8

*** 若写稿者所需要发表的是“学位论文”或“与论文有关的文章”请按照《本院学刊学位论文规定的顺序格式》进行修稿 ***

绪 论

一、研究背景和意义

二、研究范围、目的、主要内容、方法和创新性

（一）研究范围

（二）研究目的

（三）研究主要内容

（四）研究方法

（五）研究创新性

三、与本论文有关的国内外研究综述

（一）国内研究综述

（二）国外研究综述

四、总结内容

结论

五、研究结果

六、建议（若有）

参考文献

การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนลงทะเบียนส่งไฟล์ต้นฉบับผ่านระบบออนไลน์ที่เว็บไซต์ https://www.tci-thaijo.org/index.php/clcjn สำหรับบทความที่ผ่านการพิจารณาและเกณฑ์การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิจะได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ต่อไป

ค่าธรรมเนียม

ค่าพิจารณาบทความในอัตรา 4,500 บาทต่อ 1 บทความ

การชำระค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. ชำระเป็นเงินสดที่กองคลัง อาคารอำนวยการ ชั้น 1 มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ (บางพลี)
2. โอนเงินเข้าธนาคารได้ 1 ธนาคาร ดังนี้

2.1 ธนาคารกสิกรไทย ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สาขาถนนบางนา-ตราด กม.18 บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 450-2-05411-8

หมายเหตุ : 1. โปรดเขียนชื่อ-นามสกุล รหัสนักศึกษา หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ ในใบนำฝากธนาคาร หรือหลักฐานการโอนเงินให้ชัดเจน และส่งหลักฐานการชำระค่าธรรมเนียมผ่านระบบออนไลน์ที่เว็บไซต์ https://so02.tci-thaijo.org/index.php/clcjn/index ในส่วนของ Pre-Review

2. กรณีต้องการใบเสร็จรับเงิน : หากประสงค์ให้ระบุข้อความในใบเสร็จรับเงินเป็นกรณีเฉพาะ โปรดแจ้งรายละเอียดที่ต้องการระบุให้ชัดเจนใน เว็บไซต์ https://so02.tci-thaijo.org/index.php/clcjn/index ในส่วนของ Pre-Review และสามารถนำใบฝากธนาคารมาติดต่อขอรับใบเสร็จรับเงินได้ที่ วิทยาลัยจีนศึกษา

หลักสูตรที่เปิดสอน :

ระดับปริญญาตรี （本科）

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ（商贸汉语专业）

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมจีน（中国语言与文化专业）

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจีนศึกษา （中国学专业）

ระดับปริญญาโท（硕士）

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาจีน（汉语教学专业）

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีนเพื่อการสื่อสารเชิงธุรกิจ（商业汉语专业）

ระดับปริญญาเอก（博士）

หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาจีน（汉语教学专业）

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ（华侨崇圣大学）

18/18 ถ.เทพรัตน กม.ที่ 18 ต.บางโฉลง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540

โทร. 0-2312-6300 – 73 โทรสาร 0-2312-6237 http://www.hcu.ac.th

วิทยาลัยจีนศึกษา โทร. 0-2312-6300 ต่อ 1477, 1479 โทรสาร 0-2312-6295

https://ccs.hcu.ac.th วิทยาลัยจีนศึกษา ม.หัวเฉียวฯ @651muzum